

**FOR USE IN
LIBRARY
ONLY**

A. W. 34.

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

MONUMENTA
HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES.

XXIII.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

HUSZONHARMADIK KÖTET.

PEST, 1868.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV MAGY. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

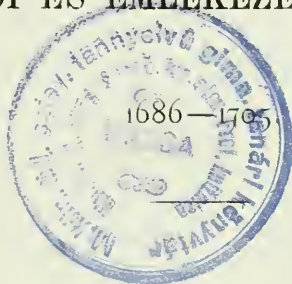

KÉSMÁRKI

TÖKÖLY IMRE

ÉS NÉMELY FŐBB HÍVEINEK

NAPLÓI ÉS EMLÉKEZETES IRÁSAI.

G
4

KÖZLI

THALY KÁLMÁN,

M. AKAD. L. TAG.

PEST, 1868.

EGGENBERGER FERDINÁND, M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

ELŐSZÓ.

A lángeszű, de viszontagságos sorsú fejedelem Késmárki Tököly Imre életében három korszakot lehet megkülönböztetni. Az első korszak Tököly gyermek- és ifjúkora: születésétől, azaz 1657-től a bujdosó magyarok vezérévé lett választatásáig, vagyis 1678-ig. E korszakba esik neveltetése, atyjának — a Wesselényi-Zrínyi-Nádasdyféle összeesküvés egyik főbb részesének — halála és jószágainak elkoboztatása, Imre Erdélybe menekülése, itt, anyai jószágain töltött ifjúsága, itt Erdélyben nyert magasb képeztetése, Apaffy udvarával, Telekivel s általa és nagybátyja id. b. Petrőczy István által a bujdosó magyarokkal érintkezésbe jövése. A második korszak már teljesen mint történelmi egyéniséget tünteti fel őt előttünk; s ez Tököly fénykora, mely 1678-tól, a bujdosók fejévé választatásától 1685-ig, vagyis török fogságba jutásáig tart. Ez időszakba esnek diadalmas hadjáratai, melyek által Erdély széleitől a Morváig uralkodott s Bécsset retteggetté; Felső-Magyarország fejedelmévé emeltetése, s az ország legnemesb és legelő-

kelőbb hölgyével Zrínyi Ilonával kötött szerencsés házassága, — szóval hatalma, dicsősége, boldogsága. Az 1685-ik esztendőben homályba öltözik Tököly esillaga; ez évvel végzetszerű fordulat áll be életében. Eperjes, Kassa, Regécz, Patak, Tokaj, Ungvár bukása folytán Felső-Magyarországot elveszti: de lángesze s hadvezéri ügyessége még tán visszapótolhatják vala e veszteséget, — ha hozzá, a mind magára, mind a Caraffa által elámitott Ibrahim szerdárra oly vést hozó váradi elfogatása nem járul. Mely hitetlensége felett a töröknek, Tökölynek legjobb vezérei: Petneházy, Szöcs János, Deák Ferencz elkeseredve, hogy urok rabbá tételét megboszulják, a kuruczok hadak színével hűséget esküdtek Leopoldnak, s a megvívott Budavár füstölgő romjain s a vert török vérértől gőzölgő csatatérekön torolták meg a fejedelmök személyében rajtok elkövetett gyalázatot. Hiába fojtatta meg az új nagyvezér Ibrahim szerdárt fatális tetért, hiába bocsátá szabadon a „kurucz király“-t, hiába küzdött annyi hős erőlylyel Munkács várában a hű és magasztos lelkű Zrínyi Ilona: a török védelme hitelének s vele Tököly szerencséjének örökre vége volt. És beállott a harmadik korszak: Tököly hanyatlásának korszaka, 1685-től 1705-ig, — a váradi börtöntől a nicomédiai sírig. — Tököly hívei váradi szerencsétlensége óta fogyton-fogyának, ő maga mind lejobb-lejobb szorult kevesbedő hadával a török végek felé; végre Munkácsnak is kaput kelle tárni: az országban Tököly erősségének utolsó bäs-

tyája megdőlt. — A szerencsétlen fejedelem utoljára Landor-Fejérvár, Viddin, Nikápoly vidékére, s Havasalföldre szorult ki, távol hazájától, a mostoha török barátság kegyelem-filléreiből tengődve, — bár eszével, tanácsával, híres nevével s még mindig serényen forgatott fegyverével a szultánnak folyton nagy hasznára váló. Csillaga a töresvári ép oly mérész, mint fényes sikerü betörés által még egyszer felragyogott ugyan, s diadalban, Erdély trónján ülve láttatá őt, — de ez mulékony tünemény vala: Tököly azt mintegy erőszakkal, lángelméje hatalmával csikará ki a sorstól. Szomorú végzetének rohanó kerekét föl nem tartóztathatá; ismét bujdosóvá lőn, ismét küzdött, hosszan, keservesen, — mígnem annyi fáradalom, annyi csalódás után, testileg eltörődve, lelkileg elesüggedve találá őt a karlóczyi béke, — Ázsia partjain, — idegen kenyéren mutatva ki bánatos menhelyét. Itt, midőn immár vigasztalóját: nejét is elveszté, legalább azt megérhette: távol hazájában mint emelkednek föl újra fényesen a szabadság zászlai az ő fia által, s azon reményt táplálhatá utolsó éveiben, hogy hátra levő kevés idejét tán még az édes honban töltheti el, vagy legalább annak földében alhatik örök álmot. De halála elébb következett be, mintsem Rákóczi és a szécsényi országgyűlés intézkedései őt a török birodalom zárt kapui mögül a hazába szabadíthatták volna, sőt a zaklatott idők hamvait sem engedék az országba hozni. Reményeit a jobb sorsra érdemes férfit magával sírba vitte.

Tököly Imre nemcsak geniális: de gondos, rendszeres, pontos ember is volt; mindenre kiterjedő figyelmű, szorgalmú. Kora ifjúságában már elkezdett naplót vinni, levelezési könyveket tartani, s ezt folytatta egész életén át, a leghányatottabb körülmények közt is, bámulatos pontossággal, — sőt ugyanezt megkívánta, megkövetelte embereitől is, mindazoktól, a kikre bármi diplomatiái feladatokat bízott.

Első korszakából életének, 1676—78-iki naplója maradt fenn (másolatban, gr. Kornis Mihály kézirat-tárában), mely t. társunk Torma Károly közlése szerint e becses kútfőgyűjtemény XVIII-ik (Írók.) kötetét képezve 1866. megjelent. Ennek első része Tökölynek inkábbára ifjúsági magánéletére vet világot: történelmi szerepét a kitűnő tehetségű szerző csak naplója vége felé kezdi meg.

Éltének második, fény-korszakából való naplóiratai közül eddig még mi sem került napfényre; valamelyik levéltár csomagai között, feledékenység százados porától lepve lappanganak, — vagy elvesztek.

Harmadik korszakából. a hanyatlás, a súlyos küzdségek idejéből — s Tököly tán ekkor fejtett ki legnagyobb, mindenestre legmegfeszítettebb tevékenységet — nagy történelmi kincset birunk 1693 és 94-iki terjedelmes naplójában, melyet 1863-ban Nagy Iván közölt, az esztergomi prímási levéltárban levő eredetiről. (Monumenta Hungariae Historica. XV-ik kötet.) Jó szerencsém úgy engedte, hogy én is ez

utóbbi korszakot világosítsam meg, fölfedezésem és jelen közlésem által.

1866 szeptember havában ugyanis Vasvármegyébe, Vörösvárra, a leányágon fejedelmi Rákóczi-utód gróf Erdődy István vendégszerető, főúri kastélyába utaztam, néhány hetet töltendő a Rákóczi-ház, különösen II. Rákóczi Ferencz ott őrzött levéltárának búvárlásában. Vizsgálataimnak a Rákóczi-korra nézve meglepőleg dús eredményeit elősorolja — habár csak vázlatban — a magy. tud. Akadémia 1867 febr. 4. és mart. 18-iki ülésein tartott amaz értekezésem, mely az azon évi „Akadémiai Értekezések“ történettudományi osztályának III-ik füzetét képezi. Tököly korszakára nézve pedig az eredmény — ímé, a jelen kötet. — Ugyanis a II. Rákóczi Ferencz politikai levéltárát tartalmazó szekrények egyikében kutatván: egy csupa nagy írásdarabokkal, számadási könyvekkel stb. telt fiókban, egyszerre szemem elé kerül egy tábla és címlap nélküli, elől-hátul esonka folians irat, melynek vonásiban azonnal megismerém T ö k ö l y I m r e k e z e i r á s á t. Örömteljes meglepetéssel ragadám kezembe, s rövid belepillantás után meggyőződtem, hogy Tökölynek egy darab sajátkezű naplóját valék szerencsés fölfedezni. Mindgyárt átkutattam az egész szekrényosztályt: s egymásután tünedeztek elő Tököly 1694-iki leveleskönyve, Sándor Gáspár, Bay Mihály, Incevény naplói, a keresztyén-szigeti országgyűlés törvényezikkei stb; míg a t. levéltárnok úr e becses tálmányok feletti örömet látva: Tököly Imre saját-

kezüleg irt végrendeletére figyelmeztetett, s kezembe adá ennek az archivum lajstromozott részében levő példányát. Rákóczi levelezései között is Tökölynek Nicomediából fejedelmi fiához irt két eredeti levelére leltem, továbbá Pápay Jánosnak, II. Rákóczi Ferencz portai követének egy nagyérdekű följegyzésére 1708-ból, Tököly hátrahagyott irományairól, melyek e mondtott évben a konstanezinápolyi erdélyi követségi épületben találtattak.

Vörösvári búvárlataim egyik főeredményéül tekintem e nem kis történelmi fontosságú darabokat, melyeknek léteztéről — az egy végrendeletén kívül — eddigelé senkinek sem vala tudomása, sőt a testamentum eredetijének fennléte sem volt tudva irodalmilag. — Még azon évben (1866) a nov. 5-kén tartott összes ülésen jelentést tettem a magy. tud. Akadémiának ez irományokról; majd a lelkes gróf Erdődy István úr szíveségéből az eredeti kéziratokat is bemutatthattam; s így történt, hogy az Akadémia az egésznek, sőt más levéltárakból merittem e tárgyú daraboknak is kiadását elhatározá, és sajtó alá rendezésével megbízott.

Ekként jött létre a jelen gyűjtemény. Mielőtt ennek egyes kézirateit rövideden ismertetnök: álljon itt — az érdektelen positiók kihagyásával — Pápay említett följegyzése, mint a mely Tököly most már nagyobb részben elveszett, roppant sokaságú irodalmi hagyományaira: naplóira, leveles-könyveire stb. világosságot derít, s legalább emlékezeteket fenntartotta.

„Az erdélyi háznál : ládákban, ládákön kívül heverő, idejövetelem alkalmatosságával öszveszedett s conservált könyveknek, leveleknek, diariumoknak, fermányoknak seriesse, a ládák specificatiójával együtt, a mellyekben rakattattak Anno 1708. 28. Majj Constantinápolyban.“

Összesen 116 szám: ebből az 5 első sz., Hugo Grotius különféle munkái.

24. „Mennyben vezető kalaúz.“

25. „Nagy tűz kis szikrája.“

27. Lépes Bálint magyar praedicáiói.

32. „Pais.“

34. Pázmány Péter „Kalaúz“-a.

36. „Pozsonyi Kert.“ (Lippay Jánostól.)

38. Az erdélyi dolgokrúl való rapturája Bethlen Farkasnak.

43. „Volumen scriptum de rebus Hungaricis.“

55. „Huszonhárom diariuma, páriás könyve idvezült fejedelemnek (Tökölynek), külön-külön táblákban, azzal együtt, a mellyet Horváth Ferencz uram magairt; mellyek vadnak egy fekete-bőrrel feljűl s körül az aljáig burított szandokban.“

56. „Egy sárga táblában külömb-külobmféle régi írások, tractatusok, melynek táblájára kívül ez vagyön írva: Praeteritorum exhibitio, et instructio posteritatis.“

57. „Vita Principis Emerici Thökölyi.“

58. „Anno 1689. Maga kezévelirt diariuma idvezült fejedelemnek.“

60. „Sebes agynak késő sisak ; egynehány árkus papiroson.“ *)

62. Bethlen Farkas historiájának nagy része, minutában.

63. „Ferdinandus, Bethlen Gábor, Pázmán Péter, pápista papok dolgai, dispensiók, fundatiók : egy eltöredezett rézkapesű táblában.“

64. „Más egy hasonló könyvtáblában külömbkülömbféle írások ; kívül a tábláján e vagyon írva : Telekiné asszonyomé.“

65. „Török levelek s egyéb török írások 20 fasciculusban.“

66. „Egy fejbőr-könyvtáblában vadnak Ferdinandus 2-dus, Bethlehen Gábor s Pázmán közt fennforgott dolgok s levelek, az mint lett eleitül fogva fejedelemségig élete s promotiója Bethlehen Gábornak.“

68. „Kovassóczi historiája, egynehány árkus papirosra.“

71. „Erdéli genealogiák egy fasciculusban, kire is kívül ez iratott : Anno 1501. Nicolaus Apaffi, etc.“

72. „Más két fasciculusban Apafi Mihály fejedelem communicatiói, más egyéb levelekkel együtt Bethlehen Farkassal, sub literis A. B.“

74. *Diarium educationis Celsissimi Principis Tekelyi*, etc.“

75. „Haisler s Doria szabadulásában való levelek.“

77. „Rákóczi Juliánna fejedelem-asszont illető levelek.“

78. „Bethlen Gábor confoederatiója a csehekkel.“

*) XVII-ik századi politikai költemények ; a nemzeti múzeum kéziratárában megvan.

79. „Olvasatlan levelek.“

80. „Méltóságos fejedelemasszony (Zrínyi Ilona) levelei.“

81. „Magyarországban a tatároktól (Tököly által) szabadított rabok száma origináljának párja.“

83. „Páter Kiss Imre levelei; arra való replikák.“

84. „Egy vörösbőr tokban holmi török levelek, interpretációval együtt.“

86. „Idvezült fejedelem (Tököly) s fejedelemasszony (Zrínyi Ilona) közt lett communicatio.“

90. „Komáromi uram írása *) egy kis fasciculusban, idvezült fejedelemasszonnak irt fejedelem levélvel együtt.“

92. „Az erdélyi házrúl való fermán. Idvezült fejedelem Tököli Imre erdélyi fejedelem inauguratiójának alkalmatosságával írott több egyéb levelek.“

95. „Egy veres táblában, in Anno 1627. die 1-ma Januarij Constantinápolyban conscribált s esuhadárok keze alatt lévő jóknak inventariuma.“

96. „Lelki Virágos Kert.“

102. „Kemény János Tatárországban irt apologiája, egynilány árkus, már elrongyollott papiroson.“

105. „Erdélyi követeknek adott instructiók, úgy egyéb levelek, egy kis fasciculusban, sub litera R.“

107. „Erdélyi fiscalításokban való dispositiók, instructiók, boldog amlékezetű Bethlen Gábor, Rá-

*) Hihető, ismert naplója.

kóczi György fejedelmek idejében; egy rongyos, szakadozott szattyánban varrva.“

110. „Néhai fejedelem Apaffi Mihály páriáskönyve. egy darab fekete szattyánban varrva.“

112. „Enarratio rerum Principis Sigismundi Báthori.“

113. „Idvezült fejedelem (Tököly) javaiának inventariuma, pro Anno 1677.“

114. „Bethlen Farkas erdélyországi cancellariusnak Apaffi Mihály fejedelemhez írott magyar és deák levelei.“

Ihol, mennyi érdekes irodalmi, történelmi emlék sorozata! Hogy a saját levéltárára is oly kiváló figyelmet fordító, a mindenre kiterjedő gondú II. Rákóczi Ferencz fejedelem, úgy is mint Tökölynek örököse és utódja, Tököly e hátrahagyott iratait Pápay János által a hazába hozatta: kétségtelen. Ugyanis maga az imént közlött följegyzés is az ő számára, — s valószínűleg megbízásából — készült: a minthogy Pápaynak egy, Konstanczinápolyból fejedelméhez intézett leveléhez volt mellékelve; már pedig e följegyzés kezdetén nyilván mondatik, hogy a sztambuli erdélyi háznál „ládákban, ládákon kívül heverő“ irományokat s könyveket Pápay nemcsak összeszedte, de ládákra is rakta: bizonyára a magával visszajövelekor — s ez még 1708-ban történt — Magyarországba, Rákóczi levéltárába szállítás végett. Nem tévedek azért, midőn azt mondom, hogy az általam a vörösvári Rákóczi-féle archivumból itt közlött darabok a Pápay János által 1708-ban Konstanczinápolyban

jegyzékbe vettekből s ládákra rakottakból valók. Czáfolhatlanul bizonyítja ezt azon tény, hogy a Pápay seriesében 58. sz. a. említett „Anno 1689. Maga kezével irt diárium a idvezült fejedeleme- nek“ ugyanaz a naplóirat, mely a Rákóczy-levéltárban énnem legelőször a kezembe akadt. Mert a fön- tebb érintett elől-hátul csonka napló, — Tököly sa- ját kezeirása — mint szövegének számtalan helyéből kitűnik, az 1689-ik esztendőről való.

Hová lett a Vörösváron föllelteken kívül a Pápay által hazahozott többi, tömérdek irat és napló, a „huszonhárom diárum és páriáskönyv?“ Elvesztek-é? Fenn vagynak-é? Előkerülnek-é? Ha- tározott választ nem adhatni. II. Rákóczy Ferencz le- véltára 1711-ben kétfelé szakadt; egyik részét — a féltettebbet — a kibujdosó fejedelem magával vitte; a másik, úgy látszik nagyobb rész, Munkács várában maradt, s ennek capitulatioja után (1711. június 24.) császári kézre került. A külföldre vitt részt Vay Ádám udvari marechal halála után gr. Kéry, Rákó- czinak gyóntatója s levéltárnoka — egészben? vagy csonkán? — visszahozta az országba, s a kegyeletes gr. Aspermontok s Erdődyek megtartották. Ez van ma Vörösvártn. A munkácsi archívumra a szepesi ka- mara tette volt rá kezét, s rendetlenül Kassára szál- lítottatta; majd innen 1773-ban, e kamara feloszlatása- kor, ennek egész levéltárával egyetemben Budára ho- zatott az, a központi kamarai levéltárba, a hol most is azon rendezetlenül van. Itt már másfél év óta ku-

tatok, e Munkácsról idekerült Rákóczi-levéltár actái között, — de Tököly-féle naplókat, leveles-könyveket még nem sikerült találnom. Ezek tehát alkalmassint a Rákóczi által külföldre vitt irományok közt valának, — s a mi belőlök Vörösvártt nincs: az, hihető, külföldön veszett el. Egyébiránt az sem lehetetlen, hogy Munkácson is maradtak ilyenek, s aztán a kamarai levéltárból — ha máskor nem, a kétszeri hurezolkodás alkalmával — valami befolyásos vagy fürkésző ember kiszedegette s elajándékozta vagy adogatta, tudománykedvelőknek. Így kerülhetett az 1693—94-iki Tököly-féle napló eredeti kézírata a primási levéltárba.

Ám mindezek csak gyanítások, s bár előttünk alaposaknak látszanak: korántsem hivalkodunk esalhatatlanságukkal.

Emmyit tájékozásul; most lássuk immár gyűjteményem egyes darabjait.

Az első rész I. darabja Tököly Imre fejedelem maga kezével írott 1689-iki naplója, vagyis ezen naplónak június 17-kétől sept. 25-éig terjedő töredéke. Jelenleg összesen 22 ívből vagyis 44 levélből áll, in folio. Összevarrása már szétfoszlott, s kivált szélső levelei kopottak. Ez képezte a napló közepét; eleje, vége leszakadt, elveszett. E töredék az egésznek mintegy harmada lehet, s bizonyára legérdekesebb része: mert a nyári hónapokról, a táborozás, hadakozás idejéről való. Az Al-Dunánál: Viddin, Orsova, Mehádia, továbbá a Timok és Morava vize körül

történt eseményeket, Vetiszlán vivását s megvételét, németekkel s ráczokkal vitt néhány szerencsés csatáját, a török vezérekkel s havasalföldi vajdával való tanácskozásait, terveléseit stb. adja elő a fejedelmi szerző, azzal az élénkséggel, őszinteséggel s pontossággal, mint azt többi naplóiban is láttuk. Emlékezik a napló vége felé szerdár Redzseb passa Bádeni Lajostól 1689. aug. 30-kán a Morava mellett történt megveretéséről, mely az ő terveire is zavarólag hat vala, s míg ő szerencsésen küzd és nyomul elő Orsova, Mehádia, Karán-Sebes táján: Lajos örgróf a szerdárt sept. 24-kén Nisszánál másodszor is fölveri. Tököly azonban még nem volt értesülve e reá nézve újabban leverő hirről, midőn naplója sept. 25-kén megszakad. — Fölötte sajnós, hogy e nagybecsű diarium egészben nem maradhatott fenn korunkra; azonban így is első rendű kútfőink között foglal helyet. — Mindvégig Tököly maga kezével van írva.

M á s o d i k d a r a b. Tököly Keresztyén-Szigetre 1690. sept. 15-kére egybehívott fejedelmválasztó erdélyi országgyűlésének általa megerősített törvényczikkelyei, magyarul. és pedig — a mi érdekét emeli — Tököly saját példányából közölve. E példány egy 9 íves füzetből 8 ívet betöltő egykorú másolat, ívrétben. Tököly levéltárában, a borítékán lévő rájegyzések szerint, 8, később Rákócziéban 610. számmal volt jelölve. Főként latin szövegű kezdete és vége összevonásokkal teljes.

A h a r m a d i k, gyűjteményemben legterjedelme-

sebb darab: Tököly eredeti és teljes épségben meglevő leveleskönyve az egész 1694-ik évről. Nevezetesen becseslő bíró kútfő: a fejedelem egy egész évi diplomatiái működését magában foglaló. Itt találjuk udvarias és érdemleges leveleit XIV. Lajoshoz és kormányához; a tatár chámhoz, a nagy-vezérhez és a porta többi ministereihez, passáilhoz, a landor-fejérvári szerdárhoz; a francia és angol követekhez, lengyelországi, oláh és moldva ügyvivőkhez; részletes és hosszúságos tudósításait, titkos utasításait saját főembereihez, kik diplomatiái feladatokkal valának megbízva: különösen udvari főkapitánya báró Sándor Gáspárhoz, portai és moldvai residenceihez stb. stb. Úgy, hogy ez a leveleskönyv méltó párját képezi a Nagy Iván által közzé tett ugyanezen esztendőbeli naplónak; a kettő kölcsönösen egészíti ki egymást. Bennök az 1694-ik év történetét, Tökölyt és híveit illetőleg, úgy szólván teljes egészében bírjuk. Élénk bizonyossága egyszerűsmind e levelezés Tököly Imre diplomatiái fényes tehetségének, a legválságosabb körülmények közt is nyilatkozó találékonyságának s fáradhatlanságának.

— Alakjára nézve e leveles tár folians könyvet képez, mely erős, vörös szattyánbőrbe van bevarrva, — s tán e körülménynek köszöni épségét. E szattyánra, kívül, a könyv első felén, Tököly titkára Komáromy János kezével ez van írva: „Portai páriás könyv 1694.“ Följebb: „Nr o 24.“ E szerint tehát a fejedelem leveleskönyveinek ez már 24-ike lett volna. Az egész 89 ívrétű levélből, vagyis 44 és fél ívből áll;

hátral még négy levél vala : de ezek, minthogy az egész évi levelezés bevégezése után már üresen maradtak, kivágattak. Tentája általában már annyira fakó vagy sárga, hogy sok helytt csak nagy bajjal s nem kis szemrontással, sőt — hozzájárulván gyakran az írás túltömöttsége, hanyagsága, elsietettsége, sokszor rendetlen és merész abbreviatíói — csak többszöri hosszas próbálgatás, egybevetés stb. után lehetett elolvasni, jobban mondva : megfejteni. Az egész leveleskönyv négy-féle írás ; ezeknek egyike, mindössze is csak öt levél — mindenütt megjegyeztem — Komáromy János kezéé ; a másik három előttem ismeretlen egyéneké, a kik közül kettő a magyar, egy a latin leveleket írta be. A magyar íródeákok egyike — s ez ír be legtöbbet — nagyon sűrű, apró betűs, ügylátszik sebes, de éppen ezért elhanyagolt írása van ; a latin íródeáké gondosabb volna : ha ezt meg viszont minduntalan alkalmazott merész s olykor szabálytalan összevonásai, szókurtításai vesződ-ségessé, fárasztóvá nem tennék. A szóejtés természetesen mindegyik írónál váltakozik, az illető tájak szerint, a honnét valók voltak. Innét a különösen az é és í magánhangzók használatában s a mássalhangzók kettőztetésében nyilatkozó eltérés egyik másik levél mása között.

A 195 — 96-ik lapon jegyzetben közlött levél eredetije, mint megjegyzém, Tököly ekkori moldvai residensének : Killyéni Székely Zsigmondnak ivadéka, Székely Gergely orsz. gyűl. képviselő úri barátom

ajándékából jutott birtokomba, s mivelhogy a páriáskönyvbe másolata nem iratott be, csak említve van: a gyűjtemény teljessége okáért ideigtattam.

Negyedik darab Tököly Imre levelei II. Rákóczi Ferenczhez, a vörösvári Rákóczi-archivumbeli eredetiekről közölve. Az 1704-iki recommendatoria-levélnak csak bevégezése („kegyelmednek“ szótól kezdve) és aláírása sajátkezű; az 1705-iki nagyérdékű bizalmas levél azonban egészen a fejedelem írása. Amaz félivre iratott in quarto, emez egész ivre in folio; amaz Tököly fekete spanyolviaszba nyomott kis gyűrűpecsétével volt lezárva, — emez úgy látszik külön borítékkal birt, a mi azonban már nincs meg. Tököly ezen 1705-iki levelét nemcsak emelkedett szellemben írja, s vége felé fájdalmas emlékezéssel önsorsára, buzgó fohászzsal, áldással Rákóczira fejezi be, közelgő halálát mintegy előérezve: de igen szépen, gondosan is írja, mint tartalmilag, úgy alakilag. Az ez után következő levelet: Rákóczi 1705. július elején Tökölynek küldött, nem csekély történelmi becsesel bíró válaszát, az előbbi fejedelem egyik 1705-iki páriáskönyve töredékében találtam, a Rákóczi-levéltár Budára került részében, s minthogy a Tököly-Rákóczi levelezés egyik legérdekesebb darabja: hibának tartottam volna e gyűjteményből kimaradását.

Ötödik darab. Tököly legutolsó, t. i. 1705-iki leveleskönyvének töredéke; a már-már haldokló fejedelemnek Nicomediából régi híve Bay Mihály által hazájába: az országhoz, Rákóczihoz, Beresényi-

hez, Forgáeshoz, Eszterházyhoz, Petrőczyhez, Vayhoz, Pekryhez, Szirmayhoz — mindazokhoz, kik őt szerették, megemlékeztek róla, egykori, őt most sem felejtő híveihez, továbbá az országban levő francia, angol, hollandi stb. követekhez szóló levelei, utolsó expedíciója, halála előtt alig két-három héttel. E szomorúan vonzó érdekű levelezést, néhai Nagy István hétszemélynök úr gyűjteményéből másolám le, néhány évvel ennekelőtte, még a boldogult buzgó gyűjtő életében s engedelmeiből. Az ívrét alakban, igen szépen és rendesen irt, számos ívre menő eredeti kézirat egy összevarrott és ragasztott kisújjnyi vastag füzetet képez, melynek hátulján meglátszik, hogy valaha nagyobb könyvből volt kivágva, avagy kiszakítva. Jankovics Miklós bélyege is rá van ütve: néhai Nagy István ugyanis, mint Jankovics testamenti executora, ennek hátrahagyott gyűjteményéből választá ki magának, több más becses kéziratokkal egyetemben: a végrendelet egyik pontjára támaszkodva, tiszteletdíját ily ritkaságokban vévén ki. A kézirat egészen jól van conserválva.

Hatodik darab. Tököly sajátkezüleg irt és aláirt végrendeleté, a Rákóczi-levéltár eredetijéről, mint említém, Vörösvártt. Négy nagy ívnyi szép papírosra gonddal irt folians füzet, egykor Nro 19. Cista 3. fasc. 125, most Cap. 14. fasc. 3. M. 1. levéltári jegy alatt. Utolsó, üresen maradt levele, borítékául szolgál. Különben Tököly által fekete selyemmel volt összevarrva, melynek két végét a földtől megválni

készülő fejedelem Nicomediában, halála előtt tíz nappal (1705. sept. 3-kán) gyászpecsétével (kis gyűrű pecsét, fekete spanyolviaszba) zárta le. Ezen alól áll a konstanczinápolyi francia követség titkára Belin sajátkezűleg irt authenticatiója, s legvégül még egy egyszer Tököly és a titkár aláírása. Ez emlékezetes ereklve ép fennmaradása a kegyeletes Rákóczinak szönhető; ő ugyanis nemcsak hogy levéltárábanak őrizteté: de hogy a kissé lazán összevarrott füzetkét szilárdabbá tegye, — két végén finom kék selyem szalaggal gondosan összefűzé vagy füzeté szerető apja testamentomát. E finom, reczés, égszim-kék szalag ugyanis biztos ismertető jele II. Rákóczi Ferencz levéltárának: ilyenmel vannak titkos jegyző- és leveleskönyvei egybevarrva, fűzve, ilyenmel sok levélsomag is összekötözgetve, részint maga a fejedelem, részint belső titkára Beniczky Gáspár által, mert a politikai levéltárt ők ketten rendezgették, míg a régibb, családi és birtokviszonyokat illető archivum gr. Kéry páter kezelése alatt állt. — Tököly Imre ezen eredeti végrendelete mindenestre egyik legérdekesebb kincse a vörösvári irattárnak.

S ezzel gyűjteményem első részén áthaladtunk.

A második rész első darabja a Dobay Zsigmond-féle napló, az egész 1686-dik évről. Napról napra való hű és pontos leírása Munkács egy évi védelmének, a hőselkü Tökölyné Zrínyi Ilona által. Írója, mint a napló szövegéből több helyütt kitűnik, Tököly kanczellárjának Absolon Dánielnek állott

szolgálatában; egyébiránt pedig a várbeli lovassághoz volt osztva, s ő maga is számos kirohanásban, ellenkezésben, üzésben, harezban vett részt: sőt novemberben urával Absolonnal Lengyelországban is járt, a lengyel királyhoz. Följegyzései lelkiismeretes gondossággal vannak írva, s tisztán objectiv magatartással. E becses mű léteztére Torma Károly akad. I. tag barátomat tette valaki figyelmessé; ő hívta fel aztán az Akademiát, mikor én a gr. Erdődy-levéltárból hozott Tököly-féle naplókat bemutattam: eszközje az Akademia Dobay diariuma Pestre küldetését, s vizsgálta meg. Az eperjesi evang. collegium, melynek könyvtárában az eredeti kézirat létezik, készséggel engedett az Akademia felszólításának. Dobay megérkezett, s alólirottnek adatott ki, ha érdemes, e gyűjteménybe fölvétel végett. Dobay Zsigmond naplója szép, apró betűs, igen gondos írás; újjnyi vastag füzetet alkot, kis nyolczadrétben, egykorú fehér szironynyal borított kemény táblájú kötésben. 1735-ben, a benne lévő följegyzés szerint, a derék gyűjtő Dobai Székely Sámuel tulajdona volt. Az ezen napló szövegéhez általam jegyzetben közlött irata Zrínyi Ilonának, s fiának és leányának köszöntő versei (434—38 l.) a vörösvári Rákóczi-levéltárból valók. Dobay rövid följegyzése mellé az 1686-iki Ilona napjáról megható családi képet tárnak ezek elénk, s egyszersmind Zrínyi Ilona anyai gyöngéd szeretetéhez, nemes jelleméhez, gyermekeihez való viszonyához gyönyörű adatul szolgálnak.

A második, terjedelmes darab: Tököly portai kapitiháinak Drinápolyban irt naplói, 1692. november 7-kétől 1693. június 8-káig. E diáriumoknak a Rákóczi- most gr. Erdődy-levéltárban lévő eredeti kéziratai négy külön darabban — mind ivrét — négy kéz írásai: de azért a napló csak Tököly két kapitihájáé, a kik valának ekkor Magyarország részéről Ludányi Bay Mihály, s Erdély részéről Inczedy Mihály. — Az első, füzöld, sodrott törökselyemmel összevarrott darab, 50 levélből, vagyis 25 ívből áll, s 1692. nov. 7-kétől 1693. febr. 3-káig megy. Szép, rendes, gondos, fekete írás, jól conserválva. Szabályosan folyó sorait gyakran tarkázzák titkos jegyekkel irt mondatok, sőt terjedelmes részek, — nagyobbára a Tököly titkárai egyikétől följök irt megfejtésekkel, helylyel-közzel pedig csak általam föloldatva, a már megfejtett részek kulcsai segélyével. Hogy e diplomatiai fontosságú naplót Bay Mihály vezette: legjobban bizonyítja a címlapján, a chiffre-keet fölfejtett s az 1694-iki leveleskönyv legnagyobb részét beirt fejedelmi titkár vagy deák kezeirásával olvasható e cím: „Kapithi ha Bai Mihály uram DIARIUMA.“ Bizonyítja továbbá több helytt a tartalom is; pl. a midőn fiáról Bay Andrásról van szó, őt csak egyszerűen nevérol említi, míg a többieket megurazza. A második, szintén azon írással irt napló-darab („Balogh László elmeneteli után való continuatio.“ Febr. 3-kától 20-káig) mindössze csak két ív, — $\frac{3}{4}$ -ed ív abból is beiratlan — hasonlókép.

Bay Mihályé. A harmadik, igen szétbomladozott darab — s ezzel kezdődik Inczedy naplója — febr. 22-kétől april 22-ig többféle nagyságú 9 ívből áll; ebből hatodfél ív, vagyis febr. 22-kétől mart. 29-kéig, egyféle, rendesen folyó, igen szép, a többi végig más, rendetlenebb, s bár folyékony, de rövidítésekkel telt nehezebb olvasatú, fakó írás. A negyedik darab ismét 9 ív, sodrott piros-selyemmel összevarrva. E darabnak eleje, t. i. az april 22-kétől május 28-káig folyó „Continuatio Diarij“ ugyanazon írás, mely a harmadiknak utórésze; s itt belevarratott e negyedik darab közepébe a különben önálló kis diariumot képezendett Sándor Gáspár-féle drinápolyi kisebb napló, május 27-kétől június 8-káig terjedő följegyzéseivel. Ezt ugyanegy kéz írta le, mely a Bay Mihályét; — lehet, hogy maga Bay volt e másoló. Ezen napló után még egy alig másfél ívnyi folytatás áll: jún. 5-kétől 8-káig (bezárólag) megint más kéztől leírva, de azért ez is Inczédyé. S ezzel a török-kurucz, sőt olykor a német, franczia, lengyel, moldvai és havasalföldi viszonyokra s történetekre is oly élénk világítást vető (elejétől 1693. febr. 20-káig Bay Mihály, s febr. 22-kétől — a Sándor Gáspár-féle intermezzot kivéve — végig Inczedy Mihály által nagy gonddal szerkesztett) diariumnak vége. Hátulsó, üres lapjára egykorú kéz ezt jegyezte: „1692. a 7. Novb. usque 8. Junij 1693.“

Harmadik darab Tököly genialis diplomatajának, a hadvezérlésben is jeles ügyességű Szlavniczai Sándor Gáspárnak naplója, 1693. január 20-ká-

tól febr. 23-káig, bezárólag ; 14 összevarrott ívből áll, in folio. Elöl ugyanazon fejedelmi titkár kezétől, ki a Bay Mihály naplója czímét fölírta — s úgy látszik mind e diariumokat rendbeszedte Tököly levéltára számára — e czím olvasható: „Sándor Gáspár uram diariuma.“ A jelen napló szövege is nagyobb részben egy írás a Bayéval, ú. m. elejétől kezdve febr. 11-kéig. Itt mintegy három levelet más, ismeretlen kéz másolt, ú. m. febr. 11-kétől a febr. 12-kéről szóló följegyzés e pontjáig: „Monsieur Bakqven urammal . . .“ mert ettől fogva megint az előbbi írás kerül vissza, és foly febr. 20-káig. E naptól kezdve két és fél levélen át, a febr. 23-iki följegyzés e szavaiig: „... a vezér agája, az meg fogja látni“ stb. az a kéz írta a naplót, mely a czímet és a febr. 14-diki följegyzésekben előforduló titkos jegyek megfejtéseit fölírá, — ugyanaz, mely az 1694-iki leveleskönyv legnagyobb részét s a Bay Mihály clavisai fölolldását is írta. Végre, az imént idézett mondatától a diarium végét képező másfél lap ismét a Bay naplóját s a jelen naplónak is legnagyobb részét leírt egyén keze vonásait mutatja. — E diarium belbecsére nézve elég annyit mondani, hogy Tököly legmegbízottabb embere, jobb keze — Sándor Gáspár szerzette.

Bay Mihályról érdekes lesz tán megemlítenünk, hogy ő a könyvünk Első részében V. sz. a. közlött levelekkel, mint Tökölynek az 1705. sept. 1-jére a Rákos mezejére hirdetett, de időközben a szécsényi mezőre áttett országgyűlésen képviselője, Nicomediából 1705.

aug. vége felé Magyarországra küldetvén, miután
 ura sept. 13-kán meghalt, — nem mene többé vissza;
 hanem mint Rákóczi híve, a hazában élte le napjait.
 Rákóczi őt — mint egykor Tököly — megérdemlett
 kegyekkel halmozá el, s követségi küldetésekre is hasz-
 nálá, fiával Andrással együtt. — Másik naplóírónk báró
 Sándor Gáspár, ki Tökölyvel sógorságban áll a neje
 Tököly Erzsébet után, úgy látszik, a karloviczi béke-
 kötéskor tért vissza Magyarországra, — hol a szin-
 tén Tököly-sógorság herczeg Eszterházy Pál nádor
 őt udvari kapitányává s roppant birtokai teljhatalmú
 praefectusává tévén, — talán e jövedelmes állásért,
 vagy a kurucz fegyverek szerenésében többé nem
 bízva, megtagadta régi elveit: mert mikoron a Rákó-
 czi-háború kiütött, nem áll a fejedelem hívségére,
 bár gr. Forgács Simon által — kit ő akart a császár
 részére visszacsábítani — az 1706-iki fegyverszünet
 alkalmával meghivatott. — Sándor Gáspár 1723-ban
 még élt, s esendességben halt meg nyitrai jószágán.

N e g y e d i k d a r a b Almády István erdélyi ne-
 mes naplója. Ennek eredeti kéziratát P. Sz a t h m á r y
 K á r o l y, mint nagy-enyedi tanár a múlt évben fe-
 dezte föl Erdélyben, s alólirott által az Akadémiának
 ajándékozá. Följegyzései 1687. oct. 7-kétől 1694 v-á-
 gégig terjednek. Szerző dobokamegyei, szovai birtokos
 nemes, eleintén gr. Bánffy György, e vármegyei főis-
 pán belső embere, majd 1690-ben a zernyesti diadal
 után, inkább kényszerítve, mint jószántából, Tököly
 hadaihoz csatlakozék, s aztán vele táborozott, úgy

Erdélyben, mint — innét kiszorúlván — Havasalföldén, s az Al-Duna, Níkápoly, Viddin, Pozserolecza, Landor-Fejérvár, Karán-Sebes, Temesvár, Lippa és Jenő környékén; részt vett a szalánkeméni ütközetben, — szóval a bujdosó fejedelemnek hű követője vala egész 1692 végéig, a mikor őt, főleg Madács Péter kértére, Tököly, több erdélyi nemessel együtt a hűségeskü alól fölmentvén, hazabocsátá Erdélybe. Naplójának azon följegyzései legérdekesebbek, melyek kurucz-sága idejéről valók (1690. sept. 26-kától 1692. dec. 12-kéig); a megelőző részek közt kevés bir történelmi becsesel. A becsesel birókat elejétől fogva közöltük, a közbeeső magánérdekű jegyzeteket azonban, mint a melyek csak szerző utazásaira s vendégeskedéseire vonatkoznak, kihagytuk. — De 1690. aug. havától, midőn Tököly beütésénck hire érkezik, teljes szövegében adjuk a naplót, egész 1692. dec. 28-káig, a mikor Almády hosszas bujdosása után elvégre hazaérkezik szovai házához. Jegyzeteit ugyan még ezután is folytatja 1694 végéig, valami soványan: de közdolgokban többé nem forogván, azok csak magánéletére vonatkozók. Közlésök azért fölösleges tértöltés lett volna. — Almády István még 1708-ban is élt, mikoron mint Rákóczi híve fordul elő egy a budai kamarai levéltárban fennmaradt Rákóczi-féle névlajstromban, az 1707-ben Rabutin hadai elől Magyarországba kinyomúlt erdélyi, névszerínt dobokavármegyei nemesek között, kiknek a fejedelem Máramarosban rendeltetett szállást:

„Nemes Doboka vármegyéből Máramoros vármegyében mennek ezek :

Főispán Rédai Pál uram,
 Főispán Vass Dániel uram,
 Toldalagi Gábor uram,
 Almádi István uram,
 Toldalagi György uram“ stb.

Itt közlött följegyzéseiben a Tököly-kor történetéhez érdekes adalékot hagyott hátra. Hogy mily hitelteljes író, mily pontosak datumai és följegyzései : mutatja egyebek közt naplójának 1692. nov. havi tartalma, mely érdekesen találkozik s vág össze a Bay Mihályéval, ki nov. 18-iki följegyzésében (468 l.) névszerint is említi Almádyt, valamint ez utóbbi viszont őt. Mind a kettő egyenlő pontossággal leírja a paratiny-rásnyai útban lett találkozásukat. — Általában Almády naplója, a mellett, hogy (elhagyván az itt elhagyottakat) könnyed és kedves olvasmány : daczára följegyzései rövidre-vonságának, számos történelmi tényről ad helyes, sokszor a régieket kiegészítő, tárgyát új oldalról megvilágító adatokat ; s ezért csak meleg köszönet illetheti a gondos P. Szathmáryt, hogy azt irodalmunk számára megmentette. E napló hosszú, keskeny alakú, (ívrét, hosszában kettéhajtva) apró irasú, s elején és alsó sarkainál szakadozott írat, fehér szironybőrrel fődött kemény táblákba kötve. Szerző igen gyöngye deák lehetett, mert a latin szavakat nagyon hibás ejtegetésben használja s ugyancsak elmagyarosítva írja, (pl. praesidium helyett perezédiom stb.)

Az ötödik és utolsó darab: Tököly Törökországban bujdosó hadainak fölterjesztése a fényes portához, a karloviczi béke után, 1699. Szomorú befejezése az oly nagy szerencsével kezdett szabadságháború hanyatló korának. E becses emlékirat eredetije (nehány ív, in folio, végén sok pecséttel) t. Erdy János akad. r. tag és a nemz. múzeum régiségtárnokának birtokában van, ki azt — hálás köszönet érte! — a legnagyobb szivességgel engedé át alólírottoknak, közlés végett.

A mi jelen gyűjteményem helyesírását illeti: igyekeztem a mai orthographiával élni, mindazáltal az eredeti kiejtés hű visszaadásával; és ezért változnak ugyanazon szavak is oly sokféle alakban (pl. Fejérvár, Fejírvar, Feírvar; reiz-effendi, réz-effendi, passa, pasa, basa, stb.) a különböző írók vagy másolók eltérő tájkiejtéseihez képest; sőt van eset, hogy ugyanazon szavakat ugyanazon író is többféleképp írta, következőleg ejtette is. Mindezeknek hű visszatükrözésére igen ügyeltem: mert e nyelvi sajátságokból most 200 év múlva is bizton mutathatni rá az illető írókra, — melyik volt Duna melléki, melyik tiszai, melyik erdélyi? S hogy a kiadás annál pontosabb legyen: nemcsak a nyomdába menő másolatokat vetettem össze gondosan az eredeti kéziratokkal, — de még a nyomdai javításokat is az eredetiekből, pontról pontra való új összeolvasással, személyesen intéztem, nem törődve sem szemrontással, sem idővesztéssel, sem anyagi fáradsággal. Ha mindazonáltal imitt-amott

mégis maradtak volna sajtóhibák, a mi ily nagy és régi, kopott írásokról közlött műnél úgy szólván elkerülhetlen: bocsássa meg az olvasó, — mert bizony a sok apró betűs fakó sorok olvasásától gyakran kápráztak szemeim!

Nem mulaszthatom el végezetre, hogy e helyütt is forró köszönetemet ne nyilvánítsam a lelkes, az igazi Rákóczi-vér gr. Erdődy István sárosvármegyei főispán úr ő méltóságának: mint a ki főúri kastélyában magyar vendégszeretettel látván, nemzetségedűs levéltárát teljes szabad akaratom szerint engedte átkutatnom, a hazai tudomány számára kiaknáznom, a kiszemelt nagyobb terledelemű iratokat köteg-számra eredetiben elhoznom. Egyedül e valódi nyílt, nemes, e nagy szivességű eljárás tette lehetővé az itt közlött Tököly naplók jelen egészben való, és — úgy hiszem, elég correct kiadását. Bár minden magyar főúr birna gr. Erdődy István tudományszeretetével s liberalitásával, — a hazai történetírás nagy lendületet fogna venni. De sok családi archivum még most is — Isten tudja, mért? — véka alá rejtett mécs, féltett titok, vagy zugba lökött lom, csak az egereknek, nem a tudósoknak megnyitva.

Lehetetlen azonban, hogy ily szép példák, mint ime gr. Erdődyé, más levéltár-tulajdonosokra is ne hatnának. Csak ha az ország minden nevezetese és magánlevéltára kellőleg át lesz bűvárolva: lehetend majd egykor megírni nemzetünk és annak egyes korszakai kimerítő történelmét!

Ha e nagy czél valósíthatásához alólirott a jelen gyűjteménynyel bár csak parányit is járulhatott, — meg van jutalmazva.

I s t e n v e l ü n k !

Pesten, 1868. július 20-kán.

Thaly Kálmán m. k.

ELSŐ RÉSZ.
TÖKÖLY IMRE SAJÁT IRÁSI.

1689—1705.

I.

TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA.

1689.

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE FEJEDELEM

MAGA KEZÉVEL IROTT NAPLÓJA.

1689. június 17-től, september 25-ig.

JÚNIUS.

17. Péntek. „ Péter uramot Horvát Ferencz és Mészáros Mihály gyalog kapitányokkal expediáltam 24 lovas, gyalog zászlóimból álló fizetett hadaimmal, kik ma mind által is költeztek. Nemessá-nyi uram is az régen várt szegény rabjaimmal Vidinben érkezett. Essős idő volt ma.

18. Szombat. Reggel az vidini Pajazet bék is érkezett Huszain passa részérül, három lovassereggel, kiket is Madács uram után expediáltam füröstököm tájban; magam is, nyulászat kedviért is, és az Timok réveit is hogy megjárhassam, elmentem, és oda is divertáltam hol az hadak költeztek, az hol is az hadak költezésére küldett sajkát tanálván, abban beültem, és az Timoktól három óráig tartó földön, vizen jöttem az Dunában, az Dunán az táborhely mellé; érkezik azonban Ali passa is az furkátákkal és sajkákkal, de estve felé lévén az idő, túl az Dunaparton, Havasalfölde felől szállott ki, s velle lévő fővezér agáját Huszain agát küldette hozzám, köszöntvén, és ordinantiámot várván; kit én is visszaküldvén, reggelre hallasztottam az szemben lételt. Ma is egy darab ideig nagy záporesső esett.

19. Vasárnap. Ali passa az hajókkal és az fővezér agájával szép rendelt seregek formájában jött által az Dunán, tiz furkátával és 21 sajkával, és az egész hajókból, mind taraczkokból, apró puskából, szép és alkalmas ideig tartó lövést, salvét tetetvín, tisztességesen excipiáltatván: lovon hozattam fel az vezér agájával, és az utánna való vice Duna-kapitányával; az én taraczkimból is lövést tettenek. Sokáig való dévánkozásunk után, közönséges déván megegyezésébül Huszain passának mind én s mind Ali passa levelet küldtünk, hogy mi az Timokhoz szállunk, ötöt is kírjük: jöjjen ki a Timokhoz, és mindenféle rendet, az várban maradó janesárokon kívül, hozza ki, még az kereskedő hajókat is; az Timoknál megegyezvén, azután válogassuk ki az hadakat: az ki arra való lészen, én azokkal az Timokon és magam hadaival is általköltözöm, és Ali passa is az Dunán feljöjjen; az impedimentumokkal, kereskedők hajóival Huszain passa elmaradván az Timok és Duna között lejendő táborhelyen: esináltasson hidat, és segítsen éléssel az operációban bennünket. Ezen dolgok után musika-szó alatt megvendégeltetvén őket, az hajókra bocsátám, kik is mindjárt az én táborhelyem mellett szállottak ki. Ma szép tiszta idő volt. Nemessányi uram is megérkezvén, meghozta az én rabjaimot: az udvari rendbül Dobai Gábor, Csemnyiczki Imre szolgálaimot, és hét hadnagyot, s egyéb szegénlegényeket is, bebocsátván Erdélyben az velle elbocsátott németeket ő kegyelme is érette.

20. Hétfő. Ma én is revideálám az hajók alkalmatosságát. Ali passához is elmenék; rendelt seregben az Dunapartra előmben hozta az hajókban lévő népét, és Huszain passa válaszáat is meghozták, kiben

irja : minthogy ő Vidinben rendeltetett, passa specialis parancsolatja, fermána nem jött, — ki nem jöhet, de az passákkal s maga tihájával, valakik arra valók lesznek, elküldi mégma ; az minthogy ki is jöttek. Az anadoliai Juszub passa és az maga tihája estve felé el is jöttek hozzám is, az Timokhoz szállatván elsőben is hadokat. Ma délelőtt egynihány száz gyalogot, Huszain passa hadát, Vetiszlán felé sajkákon és apró hajókon praemittáltam, magam is két zászlóval magyar gyalogot rendelvén melléjek, az sajkákkal. Ali passa és az tábor impedimentuma is két órával feljebb szállott az Duna mellett, én pedig helyben maradtam, az Veteráni kezéből szabadult rab hűveimet másoknak jó példájára megvendégelvén, és kit-kit az ő rendihez képest meg is ajándékozván. Estvére érkeztek magyar s rác nyelvvel, Vetiszlán alatt elfogottakkal, Madács urammal előre küldött katonákban.

21. Kedd. Magam is oda szálottam az hova tegnap az többi szállottak : az hol az Timok az Dunában szakad, ahhoz közel ; felgyűjtván azért az passákat, békeket, agákat, sokat véllek dévánkoztam ; azonban az dévánkozás között érkezék levelekkel az fővezér agája, és az én póstáimban is, kik az császárt, fővezért Philippiben hagyván, az levelek continentiájához képest eddig Sophiában érkezhettek ; úgy kívánván az dévánkozó urak, előtttek is megolvastattam, nagy-ajánlású szép levél lévén, és az császár s fővezér tovább való operatiójáruól töllem írásbeli opiniót kívánván, csudálkoztanak rajta. Az vezér agájának azért klönsátort rendeltetvén, ma helyben (maradtunk) ; az dévánban pedig sok pro és contra való discursus után deliberáltatott : mind Dunán, szárazon Vetiszlán felé holnap meginduljunk, de csak csataképpen való formá-

ban : mivel ezeken az hajókon is csak apró taraczkok, s kézi-gránátok vadnak, formaliter való várszállás s oppugnatio nem lehetvén,— egy szerencsés csataképpen mindazáltal próbáljunk ; ezzel eloszlanak az dévánbul, s én is az indulás iránt való dispositiókot kiadtam. Érkezett újjobban Bogdán is Sziroviczával, Hersova felől. Szirovicza szabadulásában fáradozván, az oda való dolgokrul hozott informatiókat. Nagy szélvész kezde lenni, de osztán szép idő volt.

22. Szerda. Distractissimus voltam, az indulás és az fővezér agája expeditiója is előttem lévén, ki is az ura parancsolatjához képest felettébb urgeálta elbocsátását. Mindannyi distractió között is, mindazáltal, Isten segítségével Ali passát az Dunán — magam hajóit is adjungálván — expediáltam, s véllek Szirovicsát is, az furkátákban tétetvén be magam négy mezei-taraczkját is ; az szerdár Reczeb passához és az Kuesuk szultánhoz is egynihány katonámot bocsátám levelekkel, az oda való hirekrul is bizonyos akarván lenni. Sándor Gáspár uramot is az lovas hadakkal expediálám előre az Timok mellé, hogy az hadakat költeztesse : az minthogy ma hajnaltul fogva mind költeztek is. Délyesti két s három óra között azonban véget érvén az vezér agáját concernáló expeditiókban is : az vezér kívánsága szerint egynihány punctumokban foglalván ez idei campaniához való operatióru opiniómat, írásban tevém le, az vezérnek irt levélben includáltam. Minthogy pedig az franeziai báró ki a vezér mellett lakik, és az kapitihám is bőven informál az császár indulásának circumstantiáirul : én is hosszason rescribáltam, Fejérvári nevő szolgámat azon levelek kedviért adjungálván az vezér agája mellé.

Bukerestre is irván ugyan ma az vajdának, azt is az Dunán általküldtem. Az sokféle dolog között eltelvén az idő, későn indulhattam; napleszállás előtt mindazáltal értem az Timok révében, és ott is háltam.

23. Csötörtök. Általköltezvén az Timokon, és az vidini passák hadait is beérvén, azokon túl szállottam egy órányi földdel, az vetiszláni utban, egy forrás mellé, kinél életemben hidegebb vizet nem ittam. Érkezők azonban ide Kozák nevű katonánk Lengyelországbul, kit Sándor Gáspár uram az tatár hámnál létében küldett volt levelekkel az mi parancsolatunkbul és az tatár hám intimációival Lengyelországban. Varsavárul jött, szinte ott hatta az királyt, és marches Betune uramtul nékem és az török portán lévő francziai király embereinek leveleket hozott; ugyan Kozákkal jött öt tatár az tatár hámtul, levelekkel, az mosqvákön lett győzedelmeknek circumstantiális relatiójával, és hogy az hám is már visszafordult újebben erre. Esső esett.

24. Pintek. Vetiszlánhoz egy mélföldnyire való szállván, az előreküldett hadaktul Madács uramot conferentia kedvéért kihivatván, jelenti: az vetiszlániak erőssen viselik magokat, és az előreküldett sajkák, s hajókon lévő gyalogok is szerencsésen jártanak, felvervén egy szigetet, — feles rabjok vagyon Nagy záporesső esék étezaka, nappal pedig rendkívül való héség volt.

25. Szombat. Szép rendelt seregekkel szállottunk Vetiszlán alá, az hol is dispositiót tevén az sánczok csinálásáru s egyéb szükséges dolgokru, és magam is mindeneket megvizsgálván, az sajkákkal s furkátákkal Ali passa is elérkezvén: ezekben mulék el az nap. Érkezők az fővezér levelével és kapiti-

hám informatióival Stephan nevű póstám is, kikben is az vezér urgeálja az erre való operációt.

26. Vasárnap. Az éjjel az sánczokat megcsinálván és az én taraczkajaimot beléjek rakván, hajnalban az lövést is elkezdtek; az több passák részéről is csinálják az sánczokat. Az vezérnek s kapitihámnak rescribálván, Alexander szolgálmat küldtettem póstám az levelekkel Sophia felé, megírván az vezérnek: itt az operációhoz ugyan hozzá fogtam, de ha faltörő álgyut, mosárt nem küld, keveset vagy semmit assequalhatok. Tiszta idő volt.

27. Hétfő. Az passák részéről is megcsinálván az sánczot, löttek onnan is. Az vetiszlániak kiesapván az törökök sánczára, kárt is tettenek, zászlót is nyertenek az törökök sánczában. Hogy az várat jobban megezirkálhassam, sajkákon az Dunára menvén, onnan nézhettem jobban. Hersova felé portásokat küldvén, re infecta tértenek meg, az pandurok elállván az arra felé való szöröst. Conferentiák tartattának. Szerdár Reczep passátul és az szultántul is katonáim levelekkel megjötenek; az sánczokban is beementem vala, dispositiók tétele kedvéért.

28. Kedd. Hajszler neve alatt költ levéllel az hersovai commendant egy német póstát küldvén ide valamely török rabokkal, egy Huszain aga nevű török rab szabadításának praetextusa alatt: megismervén hogy hamis levél, mind az német póstát s mind az török rabokat megfogattam. Estve felé valamely hegyek között levő pandurok hirekre, és ugyan az hersovai ré vigett Sándor Gáspár uramat néhány száz haddal expediáltam, magam az sánczokat megjárván. Ma tiszta idő volt.

29. Szerda. Ma is száraz tiszta idő volt. Az

fővezér agája Huszain aga, és Ali passa jövén hoz-
zám némely hírekkel, és nevezet szerint, hogy az
havasalföldi vajdátul is hír jött: az hatalmas török
császár fermánja ment reá, és ő is erre jön; irtam le-
velet ezekre, maga kapitánya kezében adatván.
Újokban az sánczokat revideáltam, és jó dispositiót
tévén, sátoromhoz mentem; érkezék azonban egy né-
met pósta Hersováral, Hajsler Karansebesrül datált
levelét hozván, kihez suspitiót vévén, megárestál-
tattam.

30. Csötörtök. Igen közelítvén már az sánczok
az vár árkát, noha az sánczásókhoz elég lövést tette-
nek az éjjel is az várbeliek: de ma hajnalban ki is
ütöttek az várból, és mind két részről elég sebes is
esett; de megint visszanyomván, és az sebessek felől is
jó dispositiót tivén, újjabb rendelést tettem: mit csele-
kedjenek, ha újokban próbálnának. Ma is meleg, tiszta
idő volt, de estve felé szeles is. Reggelre kelve Sán-
dor uram is megérkezék, ki is az pandurok strázsá-
jára akadván, rajtok nem próbálhatott; az hersovai
révig mindazáltal elment, és az oda való állapotul s
Hersova constitutiójáral hirt is hozott.

JVLIVS.

1. Pintek. Eddig való táborhelybül felkelvén,
közelyebb szállottunk az várhoz, közel az sánczokhoz,
hogy az sánczban levőket jobban secundálhassuk.
Sátoromat az hol kivonták, annak háta megettén egy
forráshoz és a mellett lévő egy kis filagoriában s
kertben szállottam, éjjelre sátoromban menvén. Az
tovább való operátiorul, s az vetiszlániak jobban
való constringálásokrul volt az török urakkal passák-
kal conferentiánk; kik felől is kiadódván az disposi-

tiók, hogy jobban effectuáltassanak, Sándor Gáspár uramot is képebben oda rendeltem, hogy étszakának idein az sánczokban háljon s vigyázásban legyen. Ma meleg idő volt napestig.

2. Szombat. Az Timokon dispositiók szerint hidat csinálván embereink, az impedimentumoknak tovább is ottan való maradásáru dispoitiót tettünk, az újabb hirekre és az vetiszlániakkal lejendő dolgunk kimenetelére függesztvín. Dunán hogy több élést hozzanak, arrul is parancsoltam; az vezérhez az újabb occurrentiákkal újabb póstámat, egy török szolgámot expediálván, irtam az szerdárnak Reczeb passának, és Huszain passának is, hajón küldvén le Vidin felé az póstát.

3. Vasárnap. Az obsidio continuáltatik jó formában, az sánczok az árokhoz közelítnek, az két részről az puskázásnak szüneti ninesen. Ma is száraz idő volt.

4. Hétfő. Érkezenek Huszain passa előljárói Vidinbül; az Dunán érkeztenek éléses hajók ugyanonnan, azzal az hirrel, hogy maga is bejö holnap. Valamely lármára czélozó hirünk livín, az jó rendtartásért az lovas seregeket az két éjjel sötét hajnalban kiküldvén, rendelt seregben voltanak; két—három óra után az táborhelyre visszaszállottanak. Szép idő volt.

5. Kedd. Huszain passa, vezér-passa az ő módjok szerint való pompával beérkezvín, eleiben én is egy sereget küldtettem vala; az táborhelyre szállván, az ő commendója alatt valók és az sajkákból is lövéssel is excipiálták; küldette hozzám Ali passát az Duna kapitányát: némely strázsát, lest illető dolgok végett végezvén velem. Az sánczokat az én embereim az vár

árkának az partjára vitték az éjjel, és az árokban is tüzeket hántanak, mely az fővezér után levő agájának kiváltképpen való contentumára volt. Ma is szép idő volt.

6. Szerda. Az várbeliekkel ma az árok és az árokban való tüzek miatt sokáig tartó lövöldözések, puskázások voltak, egy rácz ki is szökvén közülök, állapotjokat megbeszéllette; kire nézve annál szorosabbban fogtam rajtok. Érkezék az én kapitihám is az fővezértül; ki sok jó hirekkel és az vezérnek pénzbeli kedveskedésével is jött, az esászárt, vezért Sofiában hagyván; az esászár dévánja helybenhatta az én opiniómat mindenekben. Huszain passa látogatására is elmentem vala, s velle együtt sajkán az várnak megtekintésére; közel járván az várhoz, puskáztanak hozzánk az ráczok: de más felől litre az törökök sánczábul embert is híván magokhoz, az passáknak szót izentenek, hogy ha hitet adnak, és éntölem sem lesz bántások, feladják az várat, reggelig kívánván respiriumot.

7. Csütörtök. Újabb szót adván az ráczok az várbul, hogy az várat feladják, reménkedtenek, hogy az maga tiháját Huszain passa, s én is egy kapitányomat küldéném litre az vár kapuja eleiben, és kijönne hozzájuk az várbeli kapitány is. Az passa tihájával Sándor Gáspár uramot én is elküldvén, kijött hozzájuk, és tractáltak, s az várbeliek mind nékem, s mind Huszain passának levelet is küldtenek, abban is hitet kívánván mindkettőnktül, és az várat feligírvén; ma azért armistitium volt közöttünk; az levelek megíratása s az tracta conclusiója reggelre differáltatott. Én is levelek expeditióiban foglalatoskodtam, mind az tatár hám embereit s mind Bertóti uramot vissza akarván

küldenem. Érkezett egy vezér agája, az ki is az Sofiából megindított munitiókat már Kutloviczánál hatta.

8. Pintek. Noha az Sofiából jövő mosároknek s egyéb munitióknak közelítéséhez képest én az ráczoknak adandó gratiára s hitlevélre condescendálni semmiképpen nem akartam: de Huszain passa Ali passát és az maga tiháját hozzám küldvén, közönségesen dévánjok, minden táborokon levő passák, békek, agák akaratjából, csak úgy, azt kívánván, hogy az dolgot hamarébb elnyerhessük, s időt nyerjünk, hitre bocsássuk ki őket: sok gondolkodásim s véllek való alterkodásim után annuáltam. Kiküldvén az várbeliek az zálogokat, és az fejér zászlót is kitévén, azonnal egy-nihány lovas két-két lóval póstaképpen az szekercimhez (küldtem), hogy véllek együtt onnan Csemnyiczki uram expediáltassék ezen hirrel és leveleimmal, dispositiót tettem. Az hitleveleket mind éntöllem s mind Huszain passától kezekhez vévén az várbeliek, az várból kijöttek, és az jancsárság is bement praesidiumul. Ma hajnalban, túl az Dunán, az tábor ellenében, her-sovai lovas seregek jövék, ottan puskáztanak, és ideáltal is kiáltottanak az ráczoknak: ne adják fel az várat!

9. Szombat. Ma az elmaradott impedimentumim eleiben küldtem lovas s gyalog seregeket. Az vetiszláni ráczokban kétszáz egy-nihány rácz, végházbeliek inkábbára, állottanak hűségemre; kurnecezá lettek, egy-nihány magyar is volt köztek, azokkal együtt. Tegnap Huszain passa jött vala hozzám, ki-nek is jelenlétében hozattam volt fel az vetiszláni rácz kapitánt; ma én is elmentem volt hozzá: az két fővezér agája és az két passa, Ali s Juszub passa

jelenlétiben sokféle dolgokrul volt conferentiánk, végzevín némely dolgokrul, és az vezérnek Huszain aga, Ali passával jött kedves agáját is az vezérhez való elmenetelre deputálván. Az idő tegnap tiszta volt, ma pedig eső esett.

10. Vasárnap. Az tatár hámhöz expediáltatott végbeli török agám, és ugyan Alexander is, kit Sofiában az fővezérhez küldtettem vala, az válaszokkal megérkezének. Huszain agát és az kapitihámot Bertóti uramot sajkán Sofia felé expediálám, az tatár hámtul jött tatárokat is, az levelekre való válaszszal. Lesenyei uram Moldvából jött levelét is küldvén maga levelében inclusive az havasalföldi vajda, azokra is választ tívín, és Lesenyei uramnak szólló levelemet recemendálván, mivel Lesenyei uram Kamenyicza felé vette útját, szinte akkor az moldvai vajda valamely tatársággal arra menvín : ezen expeditiókban voltam mai napon foglalatos. Az vezérnek két agái is, ugyan az két Juszup passa is látogatásomra divertálván, sokáig voltanak nállam, sokféle dolgokrul lévén az véllek való beszélgetés.

Bertóti uram expeditiója után az Hersován innen levő ellenség sánczainak recognitiójára küldtem volt valamely seregeket, kiktől is estve jött hirem, hogy elszállottak előllek az pandurok, és egy öreg-hajó-jokat is nyerték el, s az sánczot elfoglalták.

11. Hétfő. Egy órányi föld lévén csak Hersova az sánczokhoz, félthetvén non putaremtül az elküldett hadakat, conferentiát tartván az estve Huszain passával : az ő dévánjok azt végezte : felégettessem, és az hadat visszahozassam ; kit illendőnek nem látván, nem consentiáltam annak, hanem segítséget küldvén egynehány száz gyalogot utánnok : az Isten jóra adta

dispositiómat, mert hajnalban megpróbálván az ellenség az sáncznál levőket, rajta vesztett; felverték az mieink őket, jó nyelveket: rácz hadnagyot s magyar zászlótartót is fogván el elevenen, többekkel együtt; három zászlót is nyertenek, jól le is vágván, s az Dunában is hajtván s vesztvén benne. Az sánczok megtekintésére és egyszersmind az Vaskapunak is meglátására magam is eltekintettem vala; utánmam jötenek az passák is, sajkákat is hoztanak fel. Jó dispositiót tévén az sánczokon való hadakról, sajkán jöttem vissza, együtt Huszain passával, kivel is az tovább való operatióról az sajkában volt conferentiám, s végeztem is velle mindenekről.

12. Kedd. Az sajkák, furkáták az sánczok felé való felindításáról s egyéb hadi dolgokról szükséges conferentiára nézve divertálván Huszain passa sátorában, nem tudom mi patvar lelte? midőn mindennek conclusumban mentenek volna: az Dunán levő strázsámot és az emberinek s fermánjának — kiket ő bocsát — vizsgálását sajnálván, embertelen szókra erumpált; kire is hasonló választ vévén én töllem, egyik szó az másikat kihozván, úgy váltunk el egymástul. Egy kis idő múlva az Duna kapitánya, s az vezérnek itten levő egy agája feljötte nek hozzám, magamat, mellettem levő főrendeket kérvén, csókolván, s reménkedvén az császárért: ne disgustálódjam; strázsáimot, az hol eddig tartottam, el ne hozzam, hadd folyjon az dolog; elveszi jutalmát rossz eselekedetinek — úgy mond — Huszain passa; kiknek is sok szavokra én is csendesedvén. Dél tájban az sajkákkal, furkátákkal és egyéb oly hajókkal is, kik alkalmatossaknak tartathattak, Ali passa felindúlt az sánczok felé; én is pedig leveimet elkészítvén: magam neve alatt és az mellet-

tem levő hadak neve alatt költ levelekkel, követség formában, az elfogott rácz hadnagygyal és az nyert zászlókkal expedáltam egy jó csoport lovassal Sofia felé az császárhoz s fővezérhez, szolgálatinknak repraesentálására, fizetéseknek sollicitálására öregbik Horvát István uramot, az gyalog kapitánt Borbély Istvánt, és az török hadak részéről az Gömli agámot. Estve felé megérkezék Okolicsányi uram is Vidintül, az szekereknek tegnap az Timoktul erre való megindulásoknak és egyéb occurrentiáknak az hírével. Ma s tegnap rendkívül való hévség és rekkenő idő vala.

13. Szerda. Megérkezék Alexander Sofiából, ott hatta az császárt és fővezért; az bárónak szálló leveleket is praesentálván: az lengyelországi levelek dupplikátáknak tanáztatnak, kiket minap Lesenyei Nagy Mihály uram hozott vala; az Sofiából jövő munitiókkal s jancsársággal jött, kiket is Vidinben hagyott el. Sándor uramot több hadakkal Ali passa accelerálása és valamely próbatétel kedvéért utánna küldtem az hajóknak, valamely seregeket is küldvén el ő kegyelmével.

14. Csütörtök. Az nap feljötté előtt magam is elmentem az elküldött hadak és sajkák után, curiosus kíváncsán lenni: az Vaskapun által, az Dunának rendkívül való sebes és kösziklás voltához képest miként takarodhatnak fel az hajók? Szinte az legsebessén tanálván, addig vissza nem jöttem, míg az hersovaiaktul elnyert sánczokig nem penetráltak. Az sánczoknál levő gyalog hadaim tiszteivel és Ali passával is conferentiát tartván, s némely Hersova ellen való operatiohoz szükséges dolgokrul concludálván: azon sánczok elleniben, az hol az én hadaim és az sajkák voltak, az ellenség taraczkokot hozván, és viszont az

én embereim iselle nekben taraczkokból lövetvén, az sajkák azonban nyomúltak lassan feljebb-feljebb; én is estvére visszajöttem.

15. Pintek. Az ellenség túl az Dunán, az város-hoz Hersovához nem messze levő sáncaiban, az hol az Duna legkeskenyebb, három taraczkot, s egyet mintegy három fontost vonatván: annak ellenében ez elmúlt éjjel innen az Dunán az én hadaim is sánczot csináltanak, s abbul ők is lövettenek egymás ellen; az sajkákban kárt is tett az ellenség. Délig ez az dolog így vala. Az hajók azonban feljebb-feljebb nyomúltanak. Dél tájban egyszer az maga sánczábul az ellenség az város felé kezd takarodni: az hajók is az innetső part mellett, az én hadaim is az Duna partján hertelen. Az feléjek közelgető hajóktul s hadaktul-é, vagy egyéb okokbul? az városrul szemek láttára szaladni, eselédjét, marháját az városbul kihajtani kezdik nagy confusióval, ki egy s ki más út felé; kit látván az én hadaim tisztei és Ali passa is, általkölteznek az Dunán, Hersovára beszállanak, az palánkot is üressen tanálván, az városon kívül is s benne is nyomtak el az lakosokbul, de az kik utánnok mehettenek, eleget fogtanak, az városon elég praedát nyertenek. Ennek híre én hozzám is penetrálván, noha estveledve, én is az révben érvén, és az nyelvekkel beszélgetvén, mondják: ötezerig való volt volna az ellenség, és tegnap kétszázig való német isjött volna; az mi hadaink resolutiója s jó dispositiója, és másongan hallott rosz hírek is rémítették meg őket; de az nyelvek igazán megmondani nem tudták: honnét mi hírek jött? Elég az, hertelen megrémült, és az menynyire e napokban biztatták az vitézlő rendet az tisztek, most azt kiáltották: szaladj, az merre tudtok

menni! Sátort vonyattván, az éjjel az révben háltam. Az városrul az népet az innentső partra szállítván s az hajókat is az praedával visszahozatván, az palánkban éjjelre öt sereget küldtem, és az palánkon kívül is lovas strázsát túl az Dunán rendeltem. Érkezett ma egy póstám is az vezér és az francziai báró leveleivel s az portai és francziai informatiókkal. Esső esett.

16. Szombat. Mihent megvirradott: török s magyar katonáimban költeztem által esataképpen, az ellenség után elküldtettem; sok rabot hoztak az éjjel is. Magam is általmenvén az Dunán, az palánkot revideáltam; jó formában épített palánknak ismerém. Visszajövéen újobban az Dunán, ezen hely megvételehez képest tettem szükséges dispositiókat, s ebben foglalatoskodtam. Mihent tegnap az hír jött: Stephan nevű póstámot az vezérnek, bárónak s kapitihámnak szolló levelekkel Sofia felé expediáltam. Az révben érkezvén Huszain passa is, lovárul le sem szállott küllömben, hanem az én sátoromhoz jövéen és az passákot felgyűjtván, dévánt tartottunk az szükséges dolgokrul, az fővezér agája jelenlétében.

17. Vasárnap. Az portásim, kiket két felé is küldtettem, megérkeztenek, nyelveket is hoztanak, három felé való szakadását, szaladva s confusióval való menetelét az ellenségeknek referálják. Sok népet rablolt el az török: többet vágott le az magyar-labancz az ráczokban, az praedáért; még az asszonyoknak sem kedvezvén, azokban is levágott. Hosszas informatiókkal Sofia felé egy póstámot expediáltam; az fővezérnek is itten egy agája lévén, elküldtettem. Valamely oláh seregek mutatván magokat az Duna parton: azokat is Mihádia felé expediáltuk; az vajdát is útban s közel lenni mondja embere. Az Timoknál le-

vő seregeink, szekereink is beérkezének. Az csatát Duna felmentiben és sajkákon expediáltuk, az nyelvek relatióihoz képest; újabb hadakat is ma készítettünk, az révben küldettük, lovast s gyalogot.

18. Hétfő. Az hadak Hersovánál az Dunán által takarodván, Sándor Gáspár uram véllek megindúlt Mihádia és Karan-Sebes felé, oly véggel, hogy mihádiai kőkastélt, palánkját, és az mely palánkot azon innen épített az szorosokban az német, árokkal és földtöltéssel is megerősítvén, — megpróbálja, és ha általeshetik rajta, Karan-Sebes alá is elmenjen, s onnan Tömösvár felé is küldjen. Huszain passa is valamely száz lovasát rendelte melléje. Magam pedig helyben Vetiszlánnál subsistáltam. Szép nyári nap volt.

19. Kedd. Az Huszain passa tihája is elment Halmos felé próbára: az ellenségnek egy része arra, más része Sebes felé szakadván; Havasalföldre is ment valamely. Mihádiátul Sándor uramnak levele jött, hogy pusztán tanálta mind Mihádiát, s mind az innen való palánkot; az gyalogot ott hagyván, maga követte Sebes felé útját. Az elmúlt éjjel nagy eső esett.

20. Szerda. Sok ellenséges, egyveleges hírek lévén, azokrul conferentiák tartattak. Az vetiszlániakban többen is hűségemre állván, zászlóim alá fogadtam őket. Nyári tiszta idő vala ma napestig.

21. Csütörtök. Huszain passa tihája Halmos felől visszatérvén, feles rabot hozott, de inkább mind eselédet, fegyverviselőre nem akadott; marhát is alkalmasint hajtattott. Újabb hadakat készítettem, hat napi provisióval hersovai révben expediálván, hogy az Sándor uram Sebestül való megtérésére és tudósi-

tására ad omnem necessitatem készen tanáltassanak. Szép idő vala.

22. Pintek. Hajnalban magam is általmentem hersovai révben, innen az Dunán sátort vonatván; érkezék azonban szintén akkor Sándor uram is az Dunának Hersova felől való partjára; általjövén, nyelveket hozott: németet, ráczot, magyart; két rendbeli csatáját is az ellenségnek felvervén, Sebesnél lesben beállván az hadakkal, az városra beküldett, ott is nyelvet fogatott, melynek relatiója az, hogy Hajszler, mihent az esatái közzül Semsei László ónodi kapitán az hírt megvitte, hogy felverték, és sok had nyomul Sebes felé: négyszáz németből álló praesidiumot hagyván Sebesben, maga recipiálta magát Vaskapun Erdély felé. Az Sándor urammal levő hadak visszaköltözvén, én az innen vitt nyugodt hadakkal helyben subsistáltam. Sándor urammal levő katonákból Sebestül elmentenek Tömösvár felé is. Póstámot én is küldtem az fővezérhez.

23. Szombat. Jó reggel az hadak hozzáfogtak az költözéshez, és egész estig költöztenek is; reggel sajkán én is általmentem vala, az hersovai palánkot kívül-belől újobban megjárván, füröstökömet az kertben ettem; érkezék azonban Huszain passa is, kihez általmentem, velle lévén Haszeki aga is, ki is az munitiókkal és janesársággal tegnap érkezett meg Sofiából, az császártul ide rendeltetvén. Vellek való dévankozásimot elvégezvén, visszamentem sajkán Hersovához, az hova csorbaziáival, tiszteivel együtt hozzám jött Haszeki aga is, köszöntvén és ajándékot is hozván, s nagy ajánlásokkal töllem vissza is mene.

24. Vasárnap. Sötét hajnalban indulék meg az

tegnap általköltözett hadakkal Mihádia felé, és Ali passa is velem vagyon; hajnalban rendkívül való záporesső esék. Nagy időn érkeztünk az palánkhoz és Mihádiához, az hol is az kalauzokkal beszélgetvén, az hadakban expediáltam esataképpen mind lovast, gyalogot. Magam estve felé fordultam nagy hegyek és kősziklák közé, az mihádiai híres fürdőnek megtekintésére; onnan is estve felé az országútjában jöttem, s az víz mellé az rétekre szállottam.

25. Hétfő. Füröstököm tájban érkeztem vissza Hersovához, az tiháját tanáltam elő feles hadakkal Huszain passának; az én hadaim után nyomúlt. Füröstökömezvén, általmentem Ali passához. Esső esett. Onnét az sátoromhoz; az velem visszafordult hadak azonban költöztek. Érkeztek valamely 12 falunak lakossi is, kik hódolni jöven: Ali passa maga hozta fel hozzám őket, és levelet is adtam oltalmul nekik, s általok tömösvári passának irtam: minthogy túl az Dunán, Tömösvártul noha messze, de alkalmas helyeken van lakások. Érkezik Csemnyiczki uram is Sofiátul, az császár táborárul, örvendetes hirekkel.

26. Kedd. Visszajöttem Vetislánhoz; utamban az Huszain passa sátora mellett jöven el, betértem hozzája, ott tanálván az több passákat és az Haszeki agát is, sokféle dolgokrul volt confidens discursusunk és conferentiánk. Nemessányi uramot egy csoport paripás, színes lovassal az havasalföldi vajda excipiálására küldtettem. Az Haszeki agát tiszteivel, esorba-ziáival együtt megvendéglettem. Haszeki aga által posztót s veres fejtöt küldett az fővezér hadaim szükségére.

27. Szerda. Huszain passa több passákkal látogatásomra jöven, és dévánt tartván az filegoriában

levő szállásomon: több passák, agák, békek, tiszték is oda concurráltak, és mindenekről cum contento végezvén, s magát hozzám több idők felett most kiváltképpen accomodálván: az mi hirei vadnak is, köztette. Délután azonban megérkezének az követek is Sofiából: Horváth István és Borbély István uraimék, describálván az császárnak nagy erejét, és mely becsülettel excipiáltattak, és hogy az fővezér s császár agája is útban volna, véllek együtt jött Vidinig, az ki hozza az resolútiókat, hoz az császártul nusztoz kaftánt és pénzt is, éléről s egyéb dolgokrul való fermánokkal. Ma meleg idő volt. Sofiában az fővezérhez postámat levelekkel expediáltam.

28. Csötörtök. Megérkezék az aga is, ugyanaz, a ki Bertótival ment vala el innen. — Huszain aga; kiknek is eleiben seregeket küldvén, és az gyalogsággal rendelt seregekben váratván: taraczkokbul s apró puskákbul is lövést tétetvén, az mint lehetett, rendessen excipiáltattam; praesentálá in conspectu omnium az császár nevével az nusztoz kaftánt, maga adván az nyakamban, praesentálá és elolvastatá az császár levelét, kiben nagy ajánlási vadnak újobban. Hasonló formában szállására késértettem; és ezen ceremoniánál egyéb most nem volt, más órára hagyván az relatiót.

29. Pintek. Mingyárt nap feljöttekor felmenvén az lakó filegoriámban, felhozattam magamhoz Huszain agát is, kivel sokat confidenter beszélgettem; referálá némelyeknek az portán ellenem instituált panaszokat, és az fővezérnek az oly személyeknek maga elől való kiütését, assecurált az tatár hámnak bizonyos kijöveteléről, az császár táborával megegyezvén; mind az hadak s mind magam iránt elköve-

tendő accomodatiókat, az hadak fizetése kiadását, az császárnak mindenekben az én informatióimtul való várását, úgy hogy ha azt írnam, hogy Hersovához jöjjön, vagy mely felé menjen, oda menne, — annyira megnyugodtak bennem. Ezekután ételre marasztván, étel között jöve oly hír, hogy az törökök ragadozzák az vetiszlániakat; kire én is megindulván, gyalog zászlókat hozatván, és az vezér agáját is az passákra küldvén, exaggerálván : hitek s hitem ellen olyat cselekedni ha engednek, én is in tali casu nekik adott hitem mellett felkelek; azért ha az én törökimben tanáltatik az ki oka lészen ezen ragadozásnak : én megöletem, ha az passák részéről való leszen, Huszain passa ölesse meg. Az zászlók azonban az kertben levő filegoriához érkezhén, lóra ültem én is, és az hol az vár előtt janesárok gondviselése alatt voltanak, oda mentem; kézhez vévén őket, az gyalog seregekkel sátorimhoz kísírtettem. Az passáktul is azonban válasz jövhén, mentették magokat: hirekkel ez az alkalmatlanság nem volt, sőt úgy van hirekkel, az én részemről való törökök kezdték, és hogy az én szerezsen udvari csauzomat is, hogy nevemmel szabadságot engedett, rajta érvén, fogva küldték kezemhez. Ezen pandurságnak nagyobb része újobban kuruezságra állván, az ki azzá lenni nem akart, hogy valaki ne bántsa, strázsákat rendeltettem. Huszain aga azonban több dolgok között valamely ezer kila árpára, buzára, lisztre hozván fermánokat, hogy azok mellett megtanáltatván Orosz-Csíkon lakozó Bostanzi-Huszain passa, hajón felszállítsa utámmam: azon fermánokkal Alexander szolgálmat Orosz-Csíkban hajón elküldtettem, s velle együtt más póstámat tatár hámbhoz és babadaki szerdár Mustafa passához levelek-

kel expediáltam. Ma szép nyári idő vala, s nem is volt igen rekkenő.

30. Szombat. Megjőve Nemessáni uram az havasalföldi vajdátul, kit is nem messze hagyott: hétfőn fog Cserneczhez, Vetiszlán általellenében érkezni; becsülettel látta, vendéglette, s meg is ajándékozta. Huszain aga és szolgálai alá magam lovaiban rendeltetvén, minthogy Hersovára kívánczozott, Ali passának is az fővezér levelét s kaftányát vivén, — elkísértettem. Ma is száraz nyári nap volt.

31. Vasárnap. Huszain aga Hersóvárul visszajövén, velle jött el Ali passa is; kikkel sokat tovább való indulásrul confidenter beszélgetvén, Huszain agával együtt jött fővezér belső szolgálja jelenlétében végeztünk. Sok alkalmatlan beszédek voltak közöttök Huszain passa ellen, általlátván magok is: csak időt tölteni igyekezik; mondák azt is többi között, holnap havasalföldi vajda elérkezvén, általmennek hozzá: addig én is suspendáljam az indulás iránt való dispositiómnak kiadását, vagy arrul Huszain passának való izenetemet, míg az vajdával való dolgorul relatiót tehetnek. Az útra való készületet mindazáltal elkövettem.

AVGVSTVS.

1. Hétfő. Az havasalföldi vajda elérkezvén Cserneczhez, azonnal köszöntésemre egy boérját expediálta. Ali passa is Huszain agával általment hozzája sajkákon, és oda is háltnak. Egynihány élés-hajóval Mokrestrül s Vidinbül felérkeztek az én elküldött gyalogim is, és az katonáim is az juhokkal s vágóval, kit ugyan Mokrest tájárul az tábor szükségére hajtattam. Szép nyári idő volt.

2. Kedd. Megérkezvén Ali passa az vezér agájával, az relatióval hozzám is eljöttek. Huszain passának én is absolute megizentem az vezér agája titkos akaratjából, hogy holnap szekereimet megindítván, magam is nem késsem, az Duna felmentében megindulok; vagy indulnak ők, vagy nem, én az dologhoz látok, az török császár hozzám való gratiáját megszolgálni akarván; kire Huszain passátul is jöve oly válasz, hogy ha én megindulok, ő is utánnam (küldi) másnap az jancsárságot, harmadnap maga is megindul. Estve felé Sándor Gáspár uramot az vajdához küldtem, minthogy az Huszain passa táborával általellenben szállott, csak az Duna van köztek, explorálni kívánván elméjét; holott Huszain passa általhivatta, s hivataljára nem jött, allegálván törvényét, canonját, hogy az császár specialis fermánja nélkül által az Dunán jönni néki nem lehet. Én is izentem az köszöntés mellett némely dolgokrul nekie, sajkákon küldvén által Sándor uramot, és véle együtt az tisztekben s udvariakban is. Késő estve azért megjöven Sándor uram, nagy becsülettel excipiálta, követvén felette: által nem jöhet bizonyos okokra, mert hozzám jönni nem szégyenlene, sőt szivessen akarna; igen csudálkozott hirtelen indulásomon, és kívánja felettébb, ha különben nem lehet, titkon, egy bizonyos helyen való szemben létemet; ő is, úgymond, nyulászó formában az sátoritul kísétál, én is sajkákon sétáljak el, s valahol, alól vagy feljül az táborokon, legyünk szemben egymással; s felettébb való törődését mutatta, hogy annyi ideje nem lehet, az mit feltett volt, elkövetni, az én velem való conversatióban; hertelen indulásom miatt el nem követheti, Hersovához sem mehetvén míg az utakat ki nem tisztittatja, holott, az mint én is javallhattam, ő is

ott gondolhatta volna az conversatiónak alkalmas helyét. Sándor uramot kérte : izenje meg neki — ha ugyan absolute megindulok-e? és az szemben léte felől való akaratomat is. Az idő ma is egyformában szolgált.

3. Szerda. Ali passa általmenvén újabb az vajdához, elvitte magával az Vaskapu felé, valamely dolgok végett: kirül az vajda is Sándor uramnak izent, hogy az mikor megtér, az kívánt választ elvárja. Én is pedig tegnap s ma felettébb occupatus voltam török levelek iratásában s egyéb expeditiókban, az török császárnak, fővezérnek, jancsáragának, fővezér kapucsilár tihájának szálló leveleket törökül iratván; irtam bővön az francziai bárónak is és az magam kapitihájának is, s ezen expeditiókkal két póstámot Sofia felé expediáltam. Azután az impedimentumokat némely seregekkel megindítottam; az impedimentumok, szekerek expeditiója után Huszain passához is, beteg lévén, elfordultam, ki is beteges állapotjához képest relegált arra: az passákat, békeket, agákat hozzám küldi, tartsak azokkal dévánt, és az mit jobbnak tanálok, ő is abban áll meg. Estve felé az tegnap insinuált dolgokra való válaszáért Sándor uramhoz az vajda elküldett, megtérvén az Vaskaputól; kihez maga ment által ő kegyelme újabb is.

4. Csötörtök. Az elmúlt éjjel későn térhete meg Sándor uram az vajdától, elvégezvén velle: hol legyen az szembenlételnek s beszélgetésnek helye? Reggelre kelve pedig Huszain passa is feles számmal az tihájával az passákat, békeket, jancsárság tiszteit s egyéb tábori agákat dévánra sátoromhoz küldvén, sokáig dévánkoztak; concludáltatott: Isten segítségével holnapi napon magam is meginduljak, s

ők is utánnam nyomuljanak, és az hajókat, sajkákat is megindítsák; volt szó arról is: Hersova és Vetiszlán mi karban maradjanak? és noha ők is hadnak praesidiumot, de az vajdának parancsoltatván az császártul, az ő gondja mind építése s mind gondviselése. Ezen végezés után megmarasztván fő-röstökömre bennek, eloszlások után hír jöven az vajdátul, hogy már felkölt az sátorátul, és az Duna lementében megyen az megegyezés, beszélgetés hagyott helyére: én is sajkákban s hajókban ülvén be mintegy két százod magammal, az Dunának tulsó partjára, az vajdához kiszállottam; ki is sátorokat vonatván, és az Duna mellé, míg az sátort érhettem, egy szép, felölteztetett moldvai paripát küldvén alá, úgy az urakban is: maga is az sátrokon kívül messze jött, s úgy excipiált nagy becsülettel, és bekésérvén az belső sátorában, órákig tartó confidens discursusink voltak, egy deákul tudó szolgájának tolmácsolásával; mely nyájas s barátságos beszélgetésekben volt hites atyafiság-fogadás is közöttünk, csókolódás között; azután ő is s én is expectoráltuk egymásnak magunkat: mindenekben, az kikben tudós, mind portai, erdélyi, lengyelországi, bécsi dolgokban informatiót adván, és in omni casu leendő atyafiságának s barátságának megtartásául hittal assecurálván. Ezek után vitt ki az ebédlő-sátorban, az hol is ebédet hozatván, fedelmi módon látott, egynéhány üvegpohár bort meg is iván; azután is újban magánossan beszélgettünk: kiben és mit írjon ő, s mint írjak én az portán levő kapitálháinknak, — ezután mennyiben alkalmaztassák egymáshoz magokat, tudván urok között interveniált confoederatiót; az correspondentia közöttünk micsoda modalitással observáltassék, azt is elvégezvén, töb-

bire már alkonyodva: az mely paripán felvitetett, ugyanazonra felültetvén, maga is szinte az sajkáig lekísért, és megcsókolván, azon felöltözött fejedelmi paripát öltözetivel együtt nekem ajándékozá, ajándékozódván mások iránt is; az velem levőket is közönségesen, fejedelmi módon megvendégeltette. Sötéttel s masalánál érkezhettem vissza sátoromhoz, s azalatt míg oda járok, érkezének hírek a szerdár Reczep passa felől. Dispositióm szerint az vetiszlániakat is általvitték az vajda táborára, az kik az labanczságban meg akarának maradni; kik között egy oly is tanáltatván, az ki kurueczá lett volt, s el akart szökni: azt az gyalog kapitány az többinek szeme láttára meglövöldeztette. Erdélyből is érkezett egy hunyad-vármegyei nemesember, az oda való hírekkel az vajda táborára, kit is magammal általhoztam. Két ízben is ma, még az vajdánál voltam, szapora esső esett, de megint hirtelen feltisztult.

5. Pintek. Az hadakat praemittálván az lovas kocsikkal, vezetékek-lovaimmal, szekszenás-lovaimat öszvéreimmal, és az tábormestert is: magam hátrább maradtam dolgaim elvégeződéséig egynihány seregemmel, kikben délig alig tudék véget érni, 15, 16 punctumból álló instructióval újjobban Sándor Gáspár uramot az vajdával való tractálásra deputálván, az tegnapi confidentia interveniálásával meg akarván elméjét próbálni: színes-é? szíves-é? clavist is küldvén neki; irtam Lessenyei uram elében is, kit is az vajda kezéhez küldtettem, — Sándor uramot az sajkák mellé is deputálván, hogy éléses s egyéb hajóim, kik tábori szükségemre, és olykor történhető lovas hadaim költetésekre kívántathatnak, jobb formában s renddel utánnam az Duna felmentében szállíttathassanak. Irtam az fővezérnek, kapitihámnak bőven az occur-

rentiákrul s megindulásomrul; irtam tömösvári passának, Tömösváratt levő tolmácsomnak, Váradon levő komornyikomnak, az tömösvári pósták által. Ezeket elvégezvén, nagy idő tájban mégis érkezhettem, az mint az út Vidin és Poricsa felé ágozódik, két mélföldnyi földre. Érkezett ma az táborra újabbán két ezerig való lovas s janesár is Sofiából, kikben elő is tanáltunk. Ma pedig szép tiszta idő volt.

6. Szombat. Hajnalban felkelvén, az vetiszláni utat balkézre elhagyván, indultam az Poricsa felé tartó útban; kinek is fele-útjában beérvén ez előtt negyed-nappal megindult szekereket: az szoros, erdős, köveeses útban nagynehezen s bajjal tudánk az szekerek mellett az lovas hadakkal kimenni, de így is nagy időn érhattünk az Duna mellé; Poricsához szállottunk. Az szekereknek nagy része az erdők között hált meg, némely része az tábori helyre kitakarodott. Szép idő szolgált napestig.

7. Vasárnap. Érkezik Sándor uram tudósítása az vajdával tractáltatott dolgokrul: mindenekben accomodálván magát, sincere resolvált intimatióimra; publicáltatta az táborán: valaki az én táboromrul oda szokik, kiadatja. Az correspondentia continuálásául dispositiót tett; egynehány ezer elmaradt kila buzámot megöröltetni s utánnam szállítani megigírte. Erdélyben póstaságra rendelt s correspondentiára, az erdélyi határhoz közel, az vajda birodalmában lejendő harminczadon vagy sóaknán tartandó személyek iránt is jól resolvált: maga emberinek praetextusa alatt fogja tartani, közel az erdélyi határhoz, correspondensimmel lejendő correspondentia jobban való folytatásáért; sőt ha Isten Erdélyben beviszen, csak az fővezér is consentiáljon, in contestationem bonae

et perpetuae amicitiae. ő is egyik passuson beült Erdélyben. Az tatár hám Lengyelország, Mosqua felől interveniált új hireit is velem confidenter communicálta. Ma helyben voltam, elsőben némely hadak készítésében, azután levelek iratásában foglalatoskodtam. Szép idő volt napestig. Estve felé Sándor uramnak ordinantiát küldtettem, az passáknak is irtam: mind vizen, szárazon könnyű- s csataformában jöjjenek utánmam, hagyják mindazáltal jó dispositióval az terhes, élésses és munitiós hajókat. Megirtam akaratomat is, hogy Isten segítségéből én Rám, Poseroleza felé való mezőségre ki igyekezem fakadni, az ellenség táborának ki tanulásaért hadamot előttem is praemittálom.

8. Hétfő. Az Huszain passa török s tatár hadaiban is jöttek vagy négyszázan utánmam, kikkel együtt nyolczszázig való magyar s török lovast magam hadaiban is elkészítvén, délután Madács uramot véllek megindítottam, egyenként előttem számláltatván meg. Sátoromhoz visszatérvén, az elmúlt télen Erdélyből jött szászok közzül egyiket, Szabó Mihály nevőt, más két póstával hajón Sándor uramhoz expediáltam, jó instructióval, hogy az vajda kezéhez assignálja, és az elvégzett helyre maga emberi nevezeti alatt expediálja. Újebben öszvehivatván elmaradt tiszteimet, dispositiót tettem holnapi indulásomról is, és az elmaradók is mihez tartsák magokat?

9. Kedd. Jó reggel az velem elrendelt gyalogsággal, ezen utamra szükséges egynehány lisztes szekérrel, juhokkal, vágókkal megindítván Borbély István gyalog-kapitányomat, és Szabó András lovászmesteremet az lovas-kocsikkal, szekszénás-lovakkal, öszvérekkel: mindgyárt Poricsátul nem messze nagy hegyeknek, erdőknek indultak. Délután magam is

megindultam az hadakkal, és feleútban beérvén az szekereket, mellőlek elmenvén, napleszállás előtt két vagy három órával értem Majden nevő török váracs-kához, de pusztán tanáltuk: az ráczok magok felégettek az kőfal között az ki fa volt benne; az várossá-nak mindazáltal nagyobb része fenn van, — noha abban is elégettek a ráczok. Egy mély völgyben, erdők között van ezen hely: de szép csorgók, források benne; vagyon látatja, hogy rezet csináltak, égettek benne, az mint ahhoz szükséges kemenczékből, épületekből kitetszik, és az sok égetett kövekből, kik sok helyen rakásonként vadnak. Az szekerek napleszállat tájban bejövénnek, noha némely helyeken az ledült fákból, és essővíz az mint az utakat elmosta, fejszékkel, csákányokkal kellett igazítani. Szép idő volt napestig.

10. Szerda. Jó reggel megindulánk. Majdentől egy órányi földre értünk egy meredek hegyet és szekérnek oly alkalmatlan utat, hogy lehetetlen volt volna szekérnek általmenni; míg azért kapákkal, csákányokkal az követ, földet az oly esső mosásában levonták, ágakkal megtöltették, órák töltek el benne; addig füvelvén, már ebéd-idő felé indulhattam meg az hegynék az lovas-kocsikkal, szekszénás-lovakkal; azért általmenvén az hegyeken, Kuczajna felé, egy jó helyen, az hol minden utak ágozódnak, szállottam meg, nagy időn. Az éléses, ökrös-szekerek pedig az erdőkben háltnak.

11. Csütörtök. Imen is felkelvén, két órányi földre, füvelni, az Poseroleza felé való útban megszállottam, az honnan midőn szinte tovább akartam volna indulni: ihon érkezék előre Madács uram; az hadakot fáradtan hátrább hadta egy mélföldre, füven, jelent-

vén : minden reménségen kívül, miképpen akadott Poserolezánál az német táborban , általjövén az Moraván s hídja lévén, nem volt strázsájok ; az szőlőkben s várossán levő németekre reá ütettek , sokat benne levágván, el is fogván , német nyelveket hoztanak ; magyar is szökött közülök , kik Princez Luist : Ludovicus Badensist mondják fejeknek , harmincz-ezerig való hadakkal. Veterani, Hofkircher és Picolomi generalisok is véllek volnának , úgy Csáki László is az magyarok részéről, és hogy az élődés kedvéért szállottak volna által , elélvén túl mindenütt az füveket. Ezen hírekhez képest sereges strázsákat mindenfelé rendelvén , hátrább, az tegnapi háló helyemre, az passus töviben szállottam, újabb esatakat is expediálván. Szép idő tartott napestig.

12. Pintek. Beérkeztenek Madács urammal odajárt hadak közenségesen. Öszvegyűjtván az tiszteket, és az magam fizetésén s Huszain passa részéről való török agákat s tatár imrizeket, tovább mit cselekedjünk ? véllek eleget beszélgetvén : szinte az beszéd között érkezék szerdár Reczeb passa tudósítása, insinuálván szerencses operatióit túl az Moraván ; és Landor-Fejérvár alá is elküldett volt, de senki nem ment ki utánnok ; az ellenség portásiban is felvertének ; sietteti : mi is erről az oldalról közelétsük, ő is esataképpen jött vala előre Havalya nevő váraeskaíg, de az janesárságért s az impedimentumokért is elküldvén, véllek megegyezvén, nyilván fog az ellenség táborán próbálni, ha magát előttek el nem vonja. Ezek után concludáltatott : míg valamely bizonyost nem értünk az ellenség tovább való szándékáról, subsistáljunk. Még portát is hagyván hátra Madács uram, estve felé azonban megérkezének : Horvát István és

Csányi lovas hadnagyok; jó nyereséggel jártanak és kilencz magyar katonát is fogtanak, de azok is nem tudtak igen újabbat mondani.

13. Szombat. Ibraim agát, magam főlovas-agáját, és Abdi agát az Huszain passa részéről valókrul, negyedfélszáz lovassal portára újebben elküldtettem, másfelé Szappanos nevű lovas hadnagyomat magyar katonákkal. Az Madács uram hozta nyelvek közül egy németet, az elfogottakban értelmesebbnek az ki ismertethetett, Gömli agám által az fővezérnek küldtettem, hosszas informatiókkal s opiniókkal, irván az francziai bárónak is: mennyiben sürgesse az vezért az insinuált dolgokra? Az vetiszláni békét és Hazi Amhet agát Huszain passához visszaküldtettem, levelet is irván, és megizenvén elmémet annak is, mihez tartsa ő is magát? Az élést lerakatkván az szekerek-rül: az üres szekereket újabb élésért Poricsához küldtettem. Érkezett az fővezérnek egy tafekezije az vezér levelével, valamely megszállítandó faluk dolgában, és hogy protectionális-levelet adnék s oltalmaznám őket; azon tafekezit is az Gömli agával expedáltam.

14. Vasárnap. Güverzelin felé az mely törökök én engedelmemmel mentenek volt próbálni, azok ma jó nyereséggel és 15-ig való rabokkal érkezének meg, kik is azt vallják, az tulsó palánkokat: Lyubkowát, Modavát pusztán hatták volna. Az szerdár és más, szerdár Reczeb passa táborán levő passák leveleire törökül választ tétetvén; egynihány magyar s török katonámot az szerdár tábora után expedáltam, megirván opiniómat is, mit cselekedjik? és az híreket is, kiket az nyelvektől vettem. Ma szép meleg idő volt.

15. Hétfő. Az éjjel eső esett. Valamely pandu-

rok hírére az hegyekben gyalog csatát küldtettem. Kuczajnán túl való hegyekből hoztanak valamely törökök fegyveres pandurokat. Délután Ibraim és Abdi aga is megérkezének nagy nyereséggel, és kétszázig való rabbal, kik között noha fegyveresek is vadnak, de nagyobb része eseléd ; azoknak szavok az : az német tábor visszaszállott volna Landor-Fejérvár felé, Szendrőhez ment volna, de ott sem subsistálna. Rámhoz közel fogták az rabokat. Már lefeküdtem vala, sötétben érkezék Sándor Gáspár uram, Huszain passa levelével és mind éléssel, s mind lovas had költezésére való hajóimnak, sajkáimnak Poricsához való szerencsés eléréseknek az hírével. Huszain passát is Majdennél hatta, kihez ugyan most éjjel szolgámat küldtettem, hogy tovább való tudósításomig subsistáljon Majdennél, mivel reggel az hegyen által akart utánnam indulni.

16. Kedd. Az idő igen megessősédék. Szappanos egy labancz nyelvet küldett Poterolczátul, melynek az vallása, hogy az német tábor Nyis felé indult, már Szappanos sem érte ott, és hogy az Moraván levő hidjánál, s a Dunán levő hajóinál itt hagyott kétezerig való muskatélyost : de Hajslernek is Hersova alá kellene jönni, és az Dunán is még melléje valamely ezernek menni kellene. Ezen hír után magam is megindulván, általmenék Huszain passához Majdenre, az hol is igen szívesen látván, meg is vendéglett s egy lovával meg is ajándékozott, közelvén velem s meg is olvasztatván az havasalföldi vajda pecsétés levelét, és ugyan az kit négy pecsét alatt négyen, úgymint vidini Juszub passa, Ali passa Duna kapitánya, fővezér agája Huszain aga, és az maga Huszain passa tihája irnak néki : hogy az ellenség megindulván Erdélyből Her-

sovának elfoglalására, ma érkezik bizonyosan Mihádiához; obtestálván engemet: térjek vissza Hersovához. Kire én azt felelém: míg az feljebb említett leveleket kadia peesétje alatt párban kezemhez nem küldi, és maga levele által is nem rovocál: éntöllem mást kívánván az porta, az visszamenetelre magamot addig nem resolválhatom. Ezzel az nagy essőben, estig tartván, az sátoromhoz menék.

17. Szerda. Az éjjel mind esett, az idő igen homályos volt. Jó reggel, hogy szinte indulófélben valék, megküldi Huszain passa az mely levelekrül tegnapi conferentiában vala emlékezet, s maga is Vetiszlán felé visszaindula. Érkezik azonban Horvát Ferencz lovas vice-kapitányom és Szappanos Mihály hadnagyom, kik is Poseroleczánál levő német táborhelyét megjárván, indultak az nyomára, és szerencsésekre az tábor nyomán akadtanak egy az én táboromrul elszökött magyar katonára, ki is igazította őket valamely tábor nyomán menő markotányszekerekre, kiknek is utánnok eredvén, beérték, az szekereket felverték, az mellettek levő németekben s német asszonyokban egynéhányat nyelvnök elhozván, az többit levagdalták, az Nyis felé menő uton; jó nyelveket hoztanak; kikrül az passának izenvén, elvégeztük, hogy én az én hireimmel, s az elfogott egyik nyelvvél, s ő az maga hireivel együtt küldjük holnap embereinket az fővezérhez. Estvére én is általmenék Poricsához, utban két rendbeli hírmondókra is akadván, kik az ellenségnek Hersovához szállását hozták.

18. Csütörtök. Az passa mindenestül fogvást Vetiszlán felé ment; én is özvegyűjtetvén minden rendeket, conferentiát tartván, az mostani hírekhez képest hadaim között dispositiókat adván ki: tiz napi

éléssel az lovas hadakkal deputáltam Sándor Gáspár uramot Csunesika és Paratyin felé, az szekereket pedig néhány zászló gyaloggal az mostani táborhelytől két vagy három órányi földre, az honnét a Dunátul, ha valami jönne is vízen, be ne lássanak, és jól strázsáltassanak, az gyalog hadaknak pedig nagyobb részivel az gyalog hadak főkapitányát Daróczi uramot hajókon husz zászlóval Hersova segítségére küldettem. Rendkívül való záporessők voltak. Az Huszain passa részéről Hazi-Amhet agát az leveleivel hozzám küldvén s előttem megolvassván, cum contento irt az dolgokrul s felöllem is az vezérnek; én is Bai Lászlót elkészítvén, és egy német rabot is adván kezében, hosszas expeditiókkal s instructióval Hazi-Amhettel expediáltam, — magam is készülgetvén, hogy Hersovára induljak. Az mely hamis hitü, elszökött katonámat Horvát Ferencz elfogatta: másoknak rettentő példájára, lábán fogva akasztattam fel; sok kínlódási után némelyek instantiájára azután meglöveldeztik. Két török gyalogot is exequáltattam valamely elszökött rabok miatt, kiket elszalasztottak, s talám elszökésekben consentiáltak is.

19. Pintek. Az szekerek egy fele, az kiadott dispositio szerint, szükségemre kívántató lovas kocsik, magam lovai, paripáim, szeksenás-lovaim, némely kornétám alatt járó katonáimmal, szolgálímmal, az mokányim zászlójával az passák nyomán Vetiszlán felé, Sándor uram az haddal Csunesika s az császár utja s Nis felé menő utak felé, én egy gyalog-ösvényen az általuton Hersova felé indultam, rettenetes utakon s kösziklákon menvén által, sok ló el is állott, az kornétám, az francziáim kornétája, palotásim zászlója velem jöven; jutottam végtére egy magas kö-

szikla tetejére, kinek ellenében más kőszikla vagyon, s ott oly keskeny az Duna, hogy kővel áthalhajthatni; soha nem hittem volna, ha nem látnám: az az Németországtul Dunában folyó sok viz hogy szoríthatik be az két kőszikla közzé oly mélységben; de rendkívül való mélségét mondják. Az Hersova ellenében, az Dunán innen levő parton megszállott török táboron kívül szállottam meg, nem messze, jó füven; oda jött hozzám Ali passa is sajkán, hivattam Daróczit is, kik is jelenték: ellenkeztek ma is, és hogy Hersován kívül egy órányi földre volna csak az ellenség, de nem Hajsler maga, hanem az ő képében Paczin nevű commendánsa, ki az télen brassai commendáns is volt, — és erdélyi had is volna vele.

20. Szombat. Sajkán bemenék az táborra, az előreküldött gyalogságot általküldém Hersovához, magam is általmenvén; az ellenségnek elméjét akarván próbálnom: az velem lévő hadakat az kerteken kívül mezőre rendelttem volt ki, az szorosig, lovasokat küldvén ki, ha megüznék, — de nem eliciálhattam, senki meg sem mutatta magát; azután visszaszállítván az kertekre az hadakat: csatát küldtem, gyalog hadnagykot recognitiójokra, és ha nyelvet foghatnának. Azzal magam visszamentem az táborra, által az Dunán. Szép idő volt.

21. Vasárnap. Vetiszlántul eljőve Huszain passa is egynihányod magával. Jött hirmondó az tegnap elküldött gyalog-csatátul: az ellenség megindult, dobolását is jól hallották, s megyen Mihádia felé. Conferálván azért Huszain passával, elvégeztük: feles gyalogot küldjünk az szorosokra utánnok, ha valahol rajtok próbálhatnak. Ezernél feljebb ment által az török gyalogokban s jancsárokbán is, s mindöszve

teltenek többen kétezernél, elindulának az ellenség után. Jöve hír Vetiszlántul, hogy kapucsi passa érkezett volna Vetiszlánhoz, kire nézve sajkan Huszain passa visszament, — én itt maradtam. Szép idő volt. Jöttek előben az havasalföldi vajda két kapitányi is, jelentvén, hogy az vajda is valamely seregeket küldött Hersovához, az én protectióm alá küldvén: recommendálja őket, hogy az ő tekintetiért legyenek gondviseléssel hozzájuk; azok nem tudván az hadi dolgokat, tanítsuk, igazgassuk őket. Szép idő lévén, magam is sajkan való sétálással mulattam magamot.

22. Hétfő. Az éjjel érkezék az kapucsi passa, ki reggel hozzám is feljött, az török császár fermányát és hatiserifét és fővezér levelét is megadván, ki-
ben sok ajánlási után kívánja Reczeb passával való conjunctiómat és az ellenségen való próbatételt. Ma az elküldött gyalog hadak felől semmi hírt nem hallhattunk. Az kapucsi passa is utánna ment Vetiszlánhoz Huszain passának, — az válasz-adást hallasztván az Huszain passával lejendő conferentiára: mivel ő reá is egyformában jött az parancsolat, és együtt, egy akarattal parancsolja az császár szerdár Reczeb passával való megegyezést s arra felé való menést.

23. Kedd. Jó reggel megtérének az ellenség után küldett hadak, kik is Mihádiáig fáradván, nem értik az ellenséget: az éjjel is csak kevésbé szállván meg, éjfélkor indult meg Mihádiátul, Mihádián sem hagyván senkit. Szinte hogy az révhez érkezének az hadak, ordinantiáért küldvén: általjöjjenek-é, vagy ott maradjanak? lárma lön az táboron, az Dunán levő sajka s strázsa hírt küldvén: az Dunán ellenség jö le hajókon, csakhamar más hír is, — már közelítnék az táborhoz; szintén ekkor az én katonáim is jövének,

kiket dél tájban tegnap, Poricsa mellett strázsán lévén, megpuskáztanak, taraczkkal is lövén hozzájuk; az szekerek strázsái lévén azon katonák: ezen hirre nézve az szekerek is lármával bányai utak felé indultanak. Ezen lármában Ali passa több passákkal igen consternatus volt; hozzájuk menvén magam, póstán Vetiszlánhoz Huszain passának hírt adván, és az jancsárságot Hersovára beszorítván, s az utakra is, az ellenségre és az szaladókra nézve, strázsákat rendelvén, s rendben vívén, — magam kornétájával előreindultam, az gyalogságot is magammal vittem, hirtelen általhozatván; Ali passát is az furkátákkal, sajkákkal megindítván, követtük utunkat az Dunán jövő ellenség eleiben. Kit is strázsái észrevévén, megállapodtak, és az midőn látták, hogy közelítünk: azonnal annyira consternálódtanak, hogy az hajókat visszafordították, de igen sebes lévén ott az Duna, és az víz felmentében nehezen huzhatván, midőn az mi hajóink annál is közelyebb mentek, és túl az Dunán, felőlek, valamely százig való lovas török is az ellenség lovasával ellenkezni kezdett: hogy már e necessitate fecerunt virtutem, az hajókat megállítván, az szárazra harezra rendelték ki magokat; kit én is látván, sajkákon egynehány sereget mellőlem általküldtem, és öszvemenvén az ellenséggel az mieink, hirtelen megremítvén, felverték, sokat benne levágván s elfogván, messze be az erdőkben, hegyekben üzték; az hajókat is elnyerték: azok között volt tiz szép német sajka is, mindenikén szép két sajkához való taraczkok, német császár czímerére. Öszvekerestetvén, nyert zászló 31 tanálatott az törökök és kuruczok között. Badensisnek s Hajslernek directionkra való levelei ezen alkalmatossággal intercipiáltattak. Ezen harc-

nak kimenetelivel az sátorimhoz visszafordulván, az táboron kívül jött előmben az kapucsi passa, és Huszain passa bekisért a táborra, idvezülvén szerencsémét. Ezen mai napon interveniált actusnak hírével az éjjel, éjfél tájban expediáltam Haszán aga tolmácsomat az fővezérhez, és havasalföldi vajdához, hogy onnan az ő birodalmán által Raho felé Bukoczára, Sofiára kövesse utját. Szép idő volt.

24. Szerda. Mihent megvirradott, sajkára ülven, az tegnapi harcshely megtekintésére mentem, némely dolgokban curiosuskodni kívánván; onnan mégtérven és kiszállván, Ali passa sátorához és az fővezér Huszain agájához fordultam, egy Siavus aga (nevő) vén agát tanálván ottan, ki azelőtt az budai, az tavaszon pedig az orosz-esiki Duna hidját csináltatta, most pedig az fővezértül Vetiszlán építésére deputáltatott; nagy tekintetű ember lévén az portán, confidenter bántam én is velle, apámnak s ő meg engem fiának fogadván. Onnan mentem Huszain passához, az hol is tanáltam az kapucsi passát, s elvégeztem velle: én is holnap Vetiszlánhoz menjek, és velle együtt az zászlókkal az fővezérhez, császárhoz embert küldjek. Estve felé dispositiót tettem, az nyert sajkákat taraczkjokkal együtt magam számára foglaltam, s eziránt az passákkal conveniáltam. Huszain passa pedig Sziavus agával és az kapucsi passával előrement Vetiszlánhoz. Én még az éjjel itt háltam.

25. Csötörtök. Lovaimot, szolgálímot szárazon küldvén, én s némely seregeim sajkákon (az nyert sajkáknak is alkalmatosságát akarván experiálni) mentünk által az Vaskapun, az sánczoknál megszállván kávé s étel kedvéért, s onnan fordultam igyenesen az havasalföldi vajda sátorához, hírt sem adván

néki; szivessen látott s vette confidentiámot; egynehány órákig oda voltam. Ikindi tájban általjövén az Dúnán, szállottam előbbeni szállóhelyemre, az csorgónál levő filegoriához; az hajók mellett Hersovánál is hagyván hadakat, az seregekben magam mellé is hozattam, s mellém szállítattam. Az havasalföldi vajda embereit az én tolmácsommal együtt expediálta az fővezérhez, egyéb dolgokban is, kikben töllem requiráltatott, megmutatta confidentiáját,— végezvén arrul is: mennyiben folytassa beszédét az ittvaló passákkal, kapucsival és fővezér agájával, és én is hasonlóképpen arra az végre, az kiben megegyeztünk.

26. Pintek. Ali passa és Huszain aga fővezér agája, érkezének Hersovátnál, kik vélem való beszélgetések után általmentenek az vajdához is. Sándor Gáspár urammal levő hadak és az szekerek felől tettem dispositiót, hogy közelyebb jöjjenek. Szép idő volt.

27. Szombat. Huszain passa elsőben magához gyűjtván az passákat, kapucsi passát, fővezérnek itten levő agáit: azokkal együtt hozzám jött az filegoriában, s dévánt tartott, órákig felvévén azon az beszédet, és Ali passával relatiót is tétetett az vajda szavairul, ki is izente nekik: úgy értette volna, hogy az én lovas hadaim s impedimentumim messze vadnak, s magam is oda szándékozom, kit ő nem javal, hogy az passák elbocsássanak, annál inkább Hersovátna elereszszék: mert akkor az ő országátul is bucsut vegyenek; legyen, úgy mond, hirekkel, hogy az ellenség táborostul Karan-Sebesen innen három órányi földre fekszik, gyaloggal, éléssel Erdélyből megerősedett; menjenek rajta, mert ha fel nem verik s ott szenvedik: az ellenség Hersóvára újokban reá jő, s jobban megerősedik. Hersova elveszván, az ő országátul is hasznót ne várja-

nak. Ezen relatió után én is mondám : ezek mind igazak, de legyen az is hírekkel, hogy énreám, Hersovát, Vetiszlánt hogy őrizzem, praesideáljam, nem bízták ; az kapucsi passa pedig énreám az császár keze írása alatt hozott hatiserifet, hogy felkeljek, meginduljak, és Reczeb passa szerdárral megegyezzem : azért is én abban az utban lévén, az én szekereim és hadaimmal Sándor Gáspár uramot erre nem hoztam. Kin igen conturbálván magokat közönségessen, mondák : Az császár mikor hatiserifjét küldte, akkor az Duna mellett lévő ellenség felől semmitsem tudott ; ha elmegyek, és ők is hasonló nekik jött hatiserifre megindulnának, azonban hátunk megett az Vaskapu és az Vaskapuvál több Duna mellett lévő török császár várai elvesznének : avagy adhatnánk-e számot s választ az császárnak ? Mely szókat az hatiserifet hozó kapucsi passa is approbált. Sok pro et contra való disputálódás után azért elvégeztetett : Huszain passának egy agája, nekem is egy kapitányom menjenek póstán az császárhoz, az nyert zászlókkal, melyek is az 32 zászlókat ne különössen : ezt kurucz, emezt török nyerte, hanem együtt praesentálják ; az itt való állapotokat, az ellenség hollétét, az havasalföldi vajda szavait declarálják, még több segítséget kérjenek : nehogy innen avocáltassunk ; az kapucsi is itt subsistáljon, míg az vezérhez küldett emberinkben megjönnek ; én is ezen dolgokra való választ itt várjam, az másutt levő hadaimot magamhoz közelyebb hozasam. Ezen dévánkozásokban lett végezésekre az ő módjok szerint imádságot mondván, eloszlának, s én is azután az expeditiók készítésében foglalatoskodtam. Szép idő volt ma is. Estvefelé érkezék póstán Teleki nevő karabélyosom, Lesenyei uramtul levelek-

kel, kit is betegen már utban, Jászvásáron innen hagyott.

28. Vasárnap. Jó reggel, az mely tolmácscsal szokott az vajda élni énvelem levő beszélgetésében, azt hozzám általküldette, azzal az német asszonynyal együtt, kit Hersovátul Paecin, az Erdélyből kijött ellenséges hadaknak commendánsa után levéllel küldettem volt: az vajda strázsáira akadván, és két labancz hajdu is késérvén, hozzám által is küldette mind az asszont, mind az labanczokat; kibén insinuálja Paecin, hogy ha az ő táborokra akarnék embert küldeni, nem recusálják. Igen submisse s becsületem megadásával ír. Az említett tolmács által declarálván az vajda is készséget az ellenség ellen való operációban és az én eziránt való projectumomnak s intenciómnak eléréséért Erdélyben teendő irruptióban, és hogy a végre az fővezérhez is elküldett, hogy persvadeálhassa: ő egyik uton, én másikon, miként assequálhatnánk az török császár hasznával s az ellenség confusiójával dolgunkat; e végre, hogy ily oblatióit megköszönjem: egyéb szükséges intimatiókkal, az tegnapi déván kimenetelivel Nemessáni uramot az fővezérhez való küldésének az hírével, hogyha mit reá is bizna, azon tolmácscsal együtt magát Nemessáni uramot az vajdához expediáltam vala, Telekit is újokban Lesenyei uram eleiben küldvén, hogy accelerálja, és az vajda is maga emberit adjungálta melléje; és mint-hogy Lesenyei uram előre küldette volt Jablonovski és marches Betune uram confidens leveleit: azokat is pro majori confidentia az vajdával Nemessáni uram által communicáltam, kit igen kedvessen vett; vice-versa ő is közlötte véllem Potoczki uram levelét, az lengyelek mezci-generálissáét. Mindenekrül azért Nemessáni

urammal confidenter beszélvén az vajda, s végezvén: miképpen az ő emberei az én embereimmel egy ezélra igyekezzenek az fővezér előtt, — arrul az maga kapitihájának ő is bőven irt. Szép idő volt napestig. Az jobb lábomban nagy fájdalom álla be az éjjel, kiért nem is járhattam.

29. Hétfő. Huszain passa agája, és Nemessáni uram az én részemről, hajón leindulának az zászlókkal; ezen alkalmatossággal az intercipiált leveleket, Jablonovski, marches Betune uram leveleit, Lesenyei uram az lengyel és török között lejendő békesség iránt való tudósítást, — hogy az francziai báróval és az fővezérrel közelje — elküldettem Nemessáni uramtul, tovább való operáció iránt elmémet is az vezérnek megizenvén; irtam az portai ministereknek is, s a mellett izentem is bőven minden szükséges dolgokrul; irtam az bárónak is. Huszain passa tiháját küldette hozzám, jelentvén: Hersovára megyen némely dispositiók tételéért, engem is híván; de az lábom fájdalma nem tágítván, még jobban megdagadott, magam helyiben Daróczi uramot küldtem, elmémet megmondván neki az hersovai dolgok és az Karan-Sebesnél levő ellenség aránt. Lábom interveniált fájdalmaért, ha durálna, igen perturbatus voltam, nem tudván: köszvénynek, vagy egyéb nyavalyának tartsam? holott ma harmadnapja az bal lábomnak az vastag-inában volt azon fájdalom, de abbul kiállván, az másiknak az éliben és feletalpában állott, s az éjjel egész lábom-fejére kiterjedt s megdagadott, tüzes és heves is lévén.

30. Kedd. Ebéd tájban Gömli aga, vacsora tájban Bai László érkezének Sofiából, mindketten fővezér leveleit hozván, és az kapitihá hosszas tudósítást; kikben absolute kívánja megindulásomat és Reczeb

passa felé meneteletem, s velle való megegyezésemet, reprobálván, hogy Huszain passa levelére visszatértem Hersovához; kire nézve Huszain passa tiháját magamhoz hivatván, elküldettem az ura után, az nekem irt levelekkel; dispositiót tévén: az Hersovánál lévő seregek is jőjjenek ide reggel, és az úthoz készülvén. Lábam fájdalma is, Istennek hála, könnyebbedni kezdett. Szép idő volt.

31. Szerda. Az lábam daganatja is ellohadván, hogy Huszain passa sietve visszajött: felvervén magamot, hozzája mentem, az hol is az passákot és kapucsi passát tanálván, Huszain passa is az fővezér levelei ellen semmit nem szólhatván: consentiálni kellett indulásomnak, és hogy az kapucsi holnap elmenjen előre az ő és az én leveleimmel és indulásomnak az hírével, mellyet én is helyben hattam; végre egy szép török lóval megajándékozván, úgy bucsuzott el töllem; s én is az szállásomra menvén, az mely két labancz hajdú jött volt, az Karan-Sebeshez visszament ellenség tábora commendánsa báró de Paece levelével, kiben teszen emlékezetet: ha valakit az ő táborjokra akarnék küldenem, nem recusálnák, választ tétetvén, és hozzájok küldendő emberemre parolát kérvén, elbocsátottam az póstákot levelemmel. Az holnapi indulás előttem lévén, abban való készületben foglalatoskodtam; az Hersovánál lévő hadak is elérkezvén, szerdár Reczeb passa levelével is érkezének emberei, kik Jagodinánál hatták, és általellenében az német tábornok is az Moravának, közel; levelében vele való conjunctionomat és utánnok accelerálását kívánja. Szép idő volt.

SEPTEMBER.

1. Csötörtök. Az kapucsi passát felhozatván magamhoz, az fővezérnek szálló leveleket kezéhez adván, bőven irtamaz kapitihának is; azután az nagyobb hajókat előreindítván, és az mellettem levő seregeket s lovakat, magam lovaival, lovas-kocsiimmal együtt szárazon, magam divertáltam Vetiszlán körül az mely árkot, palánkot csinálnak, annak megtekintésére, és Sziavus aga, kire ezen építés az esászártul bizatott, annak látogatására délután magamot sajkákkal s hajókkal, muzsikaszó alatt, az sajkákon levő taraczkok kilötetése alatt, és az velem hajókon levő cireiter ezer gyalogbul álló hadakkal is egy lövést tétetvén, megindulék. Az nyert sajkáim közül egyet, két szebbik taraczkkal, az havasalföldi vajdának küldvén ajándékon, igen nagy kedvvel vette. Estig jó két mélföldet elmentünk az Dunán: az kik szárazon jöttek is, velünk átaellenben szállván. Szép idő volt, de estve felé s éjjel is hideg volt.

2. Pintek. Sándor urammal levő lovas hadakat és az szekereket az Duna mellett, Vidinen innen egy mélfölddel tanálván, közikben én is kiszállottam; az tiszteket öszvegyűjtvén, az dispositiókat előttem álló utamhoz képest kiadtam, és 20 s 30 napokra való lisztet, árpát az hadaknak osztattam, az bányai út felé strázsákat küldtettem. Az éjjel az hadak közett háltam.

3. Szombat. Jó reggel az kapucsi passa, kinek Vetiszlánnál adtam vala kezében az leveleket, ezen mene el, velle együtt jöven az fővezérnek egy más agája sajkán, az ki engem levéllel, az havasalföldi határon, túl az Dunán járván, Cserneczen s Vetisz-

lánon keresett, és ott nem tanálván, visszajöve, praesentálván az fővezér levelét; abban is siettetí Reczeb passához menetelemet, jelentvén: az török császár hadai az ellenséget körülvették, csak siessek. Érkezik meg Török Ferencz is szerdár Reczeb passátul, kit még Kuczajnáatul küldtem vala el, — az is hasonló formában siettet. Megérkezik Hersova megvétele után az tatár hámhöz küldett póstám is, és hozta az tatár hám levelét: noha Krimben tanálta, de Bucsakig együtt jött ki velle; írja: beteg volt, s abban nem jött, de már meggyógyulván, felénk siet, — öszveteszi velem hireit, akaratját, és hogy egy dologban leszen velem, kér, hogy az hirekrül tudósítsam.

4. Vasárnap. Sok foglalatosságim s előttem levő úthoz képest dispositióim voltak. Reczeb passának választ tévén, az póstákat azzal elküldtettem; pro majori confidentiae contestatione, az tegnap érkezett leveleket levelem mellé adjungálván, az havasalföldi vajdának elküldtem, úgy hogy az Vetiszlánnál és Hersovánál levő tisztekkel is közelje. Dolgaiban véget érvén, sajkán délután Vidinben indultam, napszállatkor érvén az szállásomra, az várbul előmben lövén: én is az nyert sajkákon levő taraczkokbul az vizen lötettem. Essős idő volt.

5. Hétfő. Érkezenek meg azelőtt tizenkét napokkal az német tábor felé elküldett hadnagyim s agáim, kik egy németet is hozának; az német tábornak meghozván bizonyos hírét, hogy visszafordult az nyomon Poseroleza felé. Osmán passa-oglinak is jötenek előre emberei azzal az hírrel, hogy az császár erre az Duna mellé Huszain passa helyében szerdárnak tévén, és sok nagy dolgokat reá bizván, velem szemben lészen, jelentvén azt is: két nap alatt itt

lészen; levelet írván azért én is nekie, emberemet elküldtem eleiben köszöntésére, megizenvén: noha az császár fermánjára ma meg akartam indulni, de hírét hallván. helyben várom. Az szigetvári passa, agák, kadia, hozák és egyébféle itten tanáltatott rendek jöttenek vala látogatásomra.

6. Kedd. Osmán passa-ogli mintsem várhattuk, érkezvín, eleiben én is egy kapitányommal zászlós seregeket küldtettem; bejövén, az sátorához magam is elmentem, régi ismerősem lévén; egy szép felöltezett lóval meg is ajándékozott, declarálván előttem: az császár miért küldte, és az szerdárságot erre az Duna mellett reá bízván, Tömösvár felé való utakat s dolgokat is reá bízta. Azért, minthogy az német tábor visszafordult, ő is pedig az dolgokat Hersova táján nem úgy tanálta, az mint ő is, az fővezér is gondolta: azért ő az vezérnek mindeneket megírván, én is írjak; addig az míg az válasz jó, tartózkodjam meg, mert elhigyjem: noha ő is az vezérek közül egyik kisebb vezére az császárnak, de az ő írását nem vetik meg az portán. Ezen kívánságára való válasz-adásomat consideratióra vévén és reggelre differálván, tölle elbucúztam és az sátorimhoz, hadaim közé mentem, Psari mellett levő mezőben szállván meg. Szép idő volt napestig.

7. Szerda. Az császár hatiserifjét, az fővezér és Reczeb passa némely leveleit kikerestetvén, reggel Osman passa-oglinak elküldtettem; az vezér utolszor jött agáját Musta agát felkerestetvén, nekie is megmondottam az német tábor hírét, és Osman passa szavait: kikre is egyebet nem mondott, hanem hogy ő sem javallhatja his rebus stantibus tovább való indulásomat. Az levelek mellett az passának arrul is izen-

vén: én az ő szavát hátra nem vetem, de hogy az fővezérnek potenter, efficaciter írjon, és nekem is olyat írjon, hogy az előttem elmondott ratiókra nézve el nem bocsáthat, azt megkívánom. Az fővezérnek, és Nisre jött fővezér tihájának szöllő leveleket törökül iratván, készítgettem, — az hadak között az lejendő subsistentiához képest újabb dispositiót adván ki, és az fenforgó dolgokat is az hadak tiszteivel közelvén. Szép idő volt; az két nap igen sütös meleg volt. Az maga levelét Osman passa-ogli, kit az fővezérnek irt, hozzám küldvén, és én is az kit irtam, hozzá küldtem, megegyeztettük; érkezék azonban olyan hír is Huszain passátul Hersovátnál, kit Osman passa-oglinak ir, hogy ötezerig való ellenség mutatta magát Hersovánál, melylyel is az én elmaradásom iránt való végezés annál is jobban confirmáltatott; ezen hírt az vezérnek, és ezen hírért is hogy Hersova felé mindketten elmegyünk, az fővezérnek az levelekben megirtuk, és hogy világossabban tanulhassam ki: az vajdához, és az Vettiszlánnál, Hersovánál levő passákhoz póstán szolgálmat küldtem, — az fővezér agájával Mustafa agájával Alexandert is expediálván az fővezér felé szöllő levelekkel.

S. Csötörtök. Az passával szemben lévén, confidens discursusim voltanak velle az erdélyi, lengyelországi dolgok s állapotok felől, és mi formában keltenék az Tömösvár felé való operatiót instituálni, és tömösvári passát Csáfer passát kihozni, — ő reája bízott dolga lévén ez az császárnak. Végeztünk az indulásról is, hogy ő ma megindul Hersova felé: én is elmenjek utánna holnap, és az hajóimat is indítsam meg. Ezek után kezdé oly hír is folyni: Reczeb passa szerdárnak az német táborral hareza lett volna

és felverte volna az németet, kit az maga agájától irt meg Huszain passa, és hogy Vetiszlánhoz vitték meg az hírit. Érkezők Bai András is Lesenyei uramtul, kit is nem messze hagyott, eleiben is küldtem ő kegyelmének, minthogy betegen is hatta. Nis felé is az levelekkel és hírek tudakozásáért egynihány katonámot küldtettem.

9. Pintek. Az szekereket és az hadakat is megindítottam Osman passa-ogli után, magam némely qvardiás zászlóimmal mégis hátrább maradtam, némely expeditiók elkészítéséért; azonban Vidinben az várban hármat lőttenek, mely lövésre beküldvén, meghozák hírét: Bécsbül póstakövet jött, kihivatván azért magamhoz, — hát az császár Bécsben küldett követeihez adjungált egy csorbazi effendit, ki is az oda való dolgokrul bőséges relatiót tévén, és kivált az francziai király progressusirul, és mennyiben egy egész hétig az német császár emberei csak azt kívánták: engem adjon ki az török, azután könnyebbek az békességnek conditiói; de midőn látták, hogy eziránt semmit sem efficiálhatnak rajta, fenhatták, és soha azután elő sem hozták személyemet. Végezvén beszédemet, hírem érkezvén, hogy Lessenyei uram is elérkezett: bementem az városban, betérvén az szigetvári Memhet passához is, kire mostan itten az dispositió bízott. Meglátogatván Lessenyei uramot, szót belőlle alig vehettem, annyira elerőtlenedett, és félholt formában van: de mégis az kik meritumi voltak követségének, válaszanak, nagynehezen kimondhatta; kihez képest, több sok dolgok is concurrálván, hosszas informatióval papirosra tévén az dolgokat, az Lesenyei uram hozta francziai s lengyel levelekkel és az Lengyelországban raboskodó passák leveleivel együtt

egy póstámat az portára küldtettem; az Bécsbül jött török expeditiója alkalmatosságával együtt járnak. Törtint ilyen dolog is, hogy az én török hadaim dévánt tartván, két agát küldtettenek vala déványokbul oly követtséggel, hogy ők általlátják: újabb táborozás s dolog lészen, pénzetlenek lévén az hadak, ők, ha nem fizetnek meg nekik, el nem mennek velem. Az követeket azért vasban veretvén, az passának Osmán passa-oglinak is hírt tévén eziránt, annyira apprehendálta, hogy agáját küldvén közekben, kezéhez vette az követeket, és az ki indítója volt is, kikereste, s elvitette, hogy megölösse; melylyel lecsendesedett minden zúgolódások, az keménység mellett assecurálván is őket: ha Kászon-nap után, mely is az magyaroknál Demeter, én meg nem fizetnék is, az magáébul megfizet.

10. Szombat. Némely híreknek beérkezése kedvéért mai napot is helyben töltöttem, holmi aprólékos dispositióim is lévén az házak körül: az mely házban teleltem, és az ki élékes-házam volt, nekem conferálván az császár. Estve felé azonban megérkezett Inczédi uram az vajda táborául, és Hersovát is megjárta; mind az vájdátul, s mind Ali passa Duna kapitányátul leveleket hozott,—meghozván hírét, hogy az ellenség, ki Hersova felé jött volt, visszafordult Karan-Sebes felé, csak portája lévén. Haszán aga török tolmácsom is megjött az császár táborául, referálván, mely örömmel acceptálták, és örömlövést is tettenek az táboron, midőn megértették Hersovánál felvert ellenségnek hírét. Nemessáni urammal együtt jött, de ő kegyelme Vetiszlán felé gondolván létemet, túl az Dunán arra felé tartott. Az Dunán levő hajóimat és sarkáimat felindítottam némely gyalog seregeimmel, és az

szekerekkel s hadakkal is hogy Sándor Gáspár uram általmenjen az Timokon, megparaucsoltam. Szép idő volt.

11. Vasárnap. Lesenyei Nagy Mihály uramot betegen, s Okolicsáni uramot pedig az dispositiók folytatásáért elhagyván, magam jó reggel megindultam, és noha meg is szállottam ebéd tájban: de mégis nagy időn általmenvén az Timokon gázlóban, az hadakat, szekereket az Timokon túl tanáltam megszállva. Szép s meleg idő volt napestig. Az én török hadaim instantiájára az passa után embert küldvén: az mely agát meg akart öletni, elbocsátám, kettőt mindazáltal az törökökben az elszökésért megöletvén.

12. Hétfő. Reggel megindultam; azonban érének utol az Nisre küldett török katonák, kik emberül megjárták utjokat, leveleket is hoztak, mind nekem s mind Osman passa-oglinak szállókat. Megérkezék Nemessáni uram is, ki megértvén Havasalföldében hol létemet, visszajött Vidinhez s onnét utánnam. Ezen hírekhez és általok hozott levelekhez képest, hogy azokhoz szabhassam dispositióimat: az utbul kitérvén, az elmúlt étszakai szálló-helytül egy órányi földre szállottam meg, valami forráshoz, — előre elküldett s utól jövő hadaimnak, szekereimnek is megizenvén hol keressenek, és ide is takarodtanak. Az leveleket megmagyaráztatván s olvastatván, az vezér tihája sieteti menetelemet, jelentvén: maga az sofiai passával s feles hadakkal Nisnél van, Reczeb passa az ő táborával, kivel eddig volt, Alexinesánál, Mamhut bék az arnoldsággal Nishez négy órányi földre; ezent confirmálja az Osman passa-oglinak irt levélben is, kérvén: engem siettessen hozzájok, tudván, az esászárnak mely hasznos és szükséges legyen odamenetelem. Ne-

messáni uram pedig referálja az fővezérnek császár dévánházi való annuentiáját, kit levélben is letett az vezér, hogy tovább is Hersova felé és erre az oldalra legyek, bár ennekelőtte, úgymond, mind császár hatiserifjében, s mind az ő leveleiben az lett légyen az kívánság; de megértvén az porta az ellenséggel lött harcztot: tovább is, Tömösvár felé való utakra nézve is, szükségesnek ismeri erre való létemet. Ezekre az dolgokra nézve, újabb consideratióra vévén, ma helyben subsistáltam. Osman passa-ogli után levelemmel póstámot küldtettem, megküldvén nekie az nekem s nekie irt vezér tihája levelét, de nem az fővezérét, holott az én levelem mellett nekie is hozta az fővezér ordinantiáját, de azt magamnál hattam. Ma is szép idő volt.

13. Kedd. Az hadaknak nagyobb részét és impedimentumokat, hogy még ma helyben nyugodjanak, de holnap utánam induljanak, elhagyván: magam könnyü-szerrel, egynihány sereggel elindultam, étszakára az palánkon túl, az Duna mellett megszállván. Egész nap homályos, hives, és essőre czélozó idő volt, de mégis nem esett.

14. Szerda. Egész éjjel mind esett, mely nagy sárt is csinált. Egy órányi földdel feljebb menvén, az Duna mellett egy pusztá faluhely mellett, szép forrásokhoz, és alkalmas táborthelyre szállottam, nagy mező, erdő, szőlőhegy is lévén mellette, az források alkalmatosságán kívül is. Ma is mindinkább esett. Osman passa-oglitul és az vajdátul is megjött válaszom, kiben írják az ellenség eltávozását.

15. Csütörtök. Az lovas hadak is utánam elérkezének; én is reggel bementem vala vetiszláni táborra, az új szerdár Osman passa-ogli és az elébbi

szerdár Huszain passa látogatására, kikkel órákig tartó beszélgetésem volt; többi között Nemessáni uram nékem s néki hozta leveleket is közelvén véllek, azon igen örültek, jelentvén ők is az tatár lám közelítését, és hogy emberek érkezett, s reménhetni hamar való érkezését. Fordúlt elő az Reczeb passa ellenségtül interveniált confusiója, táborhelyének minden impedimentumival való felverése, elnyerése; de mindezekben még bizonyos hír nem lévén, rajta nem építhettem. Küldtettem az havasalföldi vajda látogatására, ki is az tatár lám hadainak Bucsaktul Kamenyicz felé való fordulását izente, és az Hersovához jött ellenség is még Karan-Sebesen innen volna, várakozván az másik nagyobb tábor híreinek kimenetelire. Estve felé visszajöttem táborhelyemre, egy órányi föld lévén csak Vetiszlántul.

16. Pintek. Az szekerek is az táborhelyre beérkezének. Sofiából az fővezér és kapitihám leveleivel póstám érkezett; confirmáltatik az Reczeb passával lévő hadaknak nagy confusiója, minden tábori készületjeknek s munitiójoknak elveszése, az hadaknak oszlása, és több rendeletlenségek, — melyen nem kevéssé conturbálódtam. Irja ugyan az kapitihá, hogy az császár reparálni akarja. Tegnap s ma szép idő volt.

17. Szombat. Conferentiákat tartottam, bizonyos helyekre expediálni kívánván hiteles emberimet, az mostani interveniált újabb változásokhoz képest. Tatár lámnak egy hosszas levelet törökül iratván, elküldtem; azon materiában az szerdárral is iratván, jó formában: ugyan az ő agája vitte el mindkettőnknek leveleit. Szegény Lesenyei Nagy Mihály uramnak is ma hozzák Vidinben lőtt halálának hírét, kin is

annál inkább elkeseredtem, — de fiat voluntas tua, Domine! Hadaimot újabb rendben venni igyekeztem, ad omnes eventus dolgaimot készítgetvén. Erdélyben is correspondensimnek irattam, és mind Tömösvárra, s mind Nyis felé való tiszteinek leveleket iratván: bizonyos emberimet készítettem, kik szemmel látott bizonyos hírt hozzanak az odavaló állapotokrul.

18. Vasárnap. Az Tömösvárra készített leveleket s embert expediálám. Inczédit egynihány lovasal Nishez, arnoldság békjének Mamhut béknek, szerdár Reezeb passának, végbeliek passájának Memhet passának, és az fővezér tihájának szőlő levelekkel és jó instructióval, hogy az miben ott az dolgokat tanulja, azokkal az lovasokban visszaküldjen, maga eventussát várja, s azzal sietve eljövén, directionkra való híreket maga hozza el. Disponáltatott az itt való szerdár Amhet passa is töllem, hogy ő is egynihány lovast strázsa-formában az bánya felé való utakban expediáljon, s el is követte: ha valahogy az ellenség az törökön győzedelmeskedvén, Nistül is elkergetvén, in tali casu operatióját ellenünk és Vidin felé fordítaná. Gyűlést is tartottam, mindenféle mellettem lévő rendeket felgyűjtetvén, az mostani confusióra czélozó hírekhez képest disponáltam az jobb állapotoknak és következő jó quártély alkalmatosságának várásával s reménségével, és hogy az török császárhoz s tatár hámhöz Lengyelországban *) az quártély dolga végett expediálni fogom emberimet.

19. Hétfő. Az arnoldság passáinak, s fővezér tihájának emberek érkezett Nistül, ki nekem, és az ittvaló szerdárnak is leveleket hozott: valami Szakol-

*) E szó más, úgy látszik későbbi kézzel kitöröltetett.

Mustafa passa és Mamhud passa neve alatt szól az egyik, másik fővezér tihája neve alatt; írják, hogy négy passa és 11 arnold bék érkezett Nishez, tizenháromezer arnoldsággal, kik inkább mind hosszú-puskások; az több hadak is öszvegyülnek; az ellenség Jagodinánál hidat csinál, s rájuk igyekezik; engem hínak, siettetnek, híjják Osman passa-ogli Amhet passát is. Mentem vala az szerdár Amhet passához, ott tanáltam mind az passákat, és az Duna kapitányát Ali passát is közöttük, hírek olyan lévén, hogy Mihádiához több ellenség is jött, és az többi is, az ki Karan-Sebes táján volt, Hersovához indult volna. Sok beszélgetés után concludáltatott: az hadakban én is, ők is Hersovához küldjenek, — és valamely csatát is hogy én expedírok az ellenség megvizsgálására, magamot előttek reá ajánlottam. Estve masalánál tértem vissza, vacsorát is ott ettem nálla.

20. Kedd. Conferentiát tartván tiszteimmal, valamely gyalog csatát rendeltem, kik az hegyeken Mihádia felé elmenjenek, szemmel látott dolgot hozzanak, és ha lehet, próbálván, nyelvet is fogni igyekezzenek; tettem rendelést, hogy az hajóimmal, sajkáimmal is egyik kapitányom felinduljon, az több gyalogsággal pedig szárazon az főkapitány Daróczi uram is, valaki arravaló gyalog leszen. Az csatára rendeltettek elmenének, az hajók is megindulának. Az Nisriül tegnap érkezett embert az válasszal én is elküldtem, megírván okait: miért nem mehetek? és az szerdár is megírta. Szeles idő volt igen.

21. Szerda. Az több gyalog hadakkal Daróczi uram is megindula; egy sereg lovast is rendelvén melléje, mindöszve az ki elment, lészen másfélezer: sok lévén az beteg gyalog, és egyéb szükségekre

valamely zászlók még elmaradtanak. Hosszas expeditiókból álló írásimat is elvégezvén, az fővezérnek törökül írt, és ugyan az francziai bárónak, és az francziai király fő-ministerének Crosinak, az bárónak recommendálván megküldését, úgy kapitihámnak írt levelekkel Izsák nevű póstámot expedialám, és mint-hogy az ittvaló szerdár-passa is az fővezérhez bizonyos emberét küldi: az ő sátorához küldtettem, hogy együtt járjon az emberével. Érkezék azonban egy német lajtmán tíz némettel és 30 magyar- s rácslabanczezal, kivel az szerdárnak és Ali passának jött két agája; sajkan hozták, az Dunától én lovon hozattam fel. Ezen német lajtmán az török követet késérte Bécsből, ki e napokban Vidinhez jött vala, és az passák az én dispositióm és gondviselésem alá küldeték, míg Sofiából az császártól az válaszsza az török megjö; kikről méltóságomhoz képest, és hogy megismerjék bujdosásomban való állapotomat is, és hírét vihessék, dispositiót illendőt tettem.

22. Csötörtök. Tegnap délután alteratiót érezvén, erős italokkal és terjéssel kivántam praeveniálni, mintegy az hideg is borzogatni kezdvén; vacsorát sem éven, úgy tetszik, jobban vagyok. Az lovas hadakban is nyolcz zászlóval expedialtam, az paripásában, Daróczi uram után; ebéd tájékaik időt bevárván, egynéhány lovassal, szolgálaimmal, magam is felkelvén, táborhelyemtől felindultam Hersova felé, és már estveledni kezdett, hogy beérkeztem az táborra: de még az hadakat helyben tanáltam. Esső esett.

23. Pintek. Az hadak elkezdték az Dunán való általtakarodást; azonban megérkezének az esatára ez elmúlt kedden küldetett hadnagyok, kik Mihádiától német nyelvet is hoztanak, melynek relatiojához ké-

pest az hadak tisztei az hersovai salahorokbul fejszés embereket is vivén az bevágott utak tisztítására s felnyitására, útjokat continuálták. Szép idő volt ma.

24. Szombat. Általmentem vala az Dunán ; Hersovára is bemenvén, az oda császártul rendeltetett Juszub passát meglátogattam. Szinte ezen időközben érkezének Mihádia felől katonáim, egy jó-forma angliai köntösű németet hozván, kit az palánkban behozattam, és a palánk körül való reparatiókat megjárván, azután magam is az nyelvvel együtt Ali passa sátorához menvén, az itten levő több passákat is oda hívattam ; közönséges tetszésbül azért Haszán agát az nyelvvel együtt az szerdárhoz küldettük, megizenvén : ha az ellenségnek ártani akar, ne késsék. Az hadaim után is ordinantiát küldtem : Mihádián innen való szorosokon subsistáljanak tovább való dispositiómig.

25. Vasárnap. Az elmúlt éjjel Alexander érkezék az német császártul insinuált armistitium hírével, kiben Landor-Fejérvárat is igíri visszaadni, kit minapi Bécsbül jött török hozott ; meghozta az lengyelek iránt és Kamenyicz felől való porta determinatióját is, és ugyan írásban tették le is ; egy csomó levelet hozván az bárótul is az Lengyelországban levő francziai uraknak, kit mind az fővezér s mind az báró nékem specialiter recommendálnak, hogy értelmes, főrenden levő emberemet expediálnám, ki az francziai király részérül, és az porta részérül valókkal commissariás for

(A többi hiányzik.).

II.

T Ö K Ö L Y I M R E

KERESZTYÉN-SZIGETI ARTICULUSAI.

II.

TÖKÖLY IMRE FEJÉDELEM

KERESZTYÉN-SZIGETI ARTICULUSAI.

Nos Emericus Thökölyi Dei Gratia Princeps Transsylvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregij et Nobiles, coeterique universi Status et Ordines Trium Nationum Regni nostri Transsylvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum Comitijs ad diem 15 Mensis Septembris Anni Domini Millesimi Sexcentissimi Nonagesimi, in Civitatem nostram Albam-Juliam per nos promulgatis, sed ob multitudinem bellorum ne sedes eadem Regalis et districtus ejusdem desolaretur, in possessione Keresztyén-Szigeth sedeque Saxonicali Szeben existente, transmutatis ex edicto nostro celebrati, congregati exhibuerunt nobis et praesentaverunt; Quosdam infrascriptos Articulos in eodem Conventu communibus eorum votis et suffragiis parique et unanimi consensu conclusos, omniaque et singula in eisdem contenta, rates, grates, et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes autoritate nostra Principali acceptare, approbare, ratificare, et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam aliis

observari facere dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est :

Articulus Dominorum Magnatum et Nobilium Trium Nationum Regni Transsylvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum in Generalibus eorum Comitibus ad diem Decimum-Quintum Mensis Septembris Anni Millesimi Sexcentesimali Nonagesimi, in Possessione dicta Keresztyén-Szigeth indictis, celebri, conclusi.

Articulus I. Már edgynéhány esztendeje lévén, hogy az felséges ausztriai ház armadája titkos és színes módok alatt, az országnak jóvallása, akaratja s híre nélkül béhozott és bocsátott volt szegény hazánkban ; kinek elviselhetetlen igáját szívünknek nagy keserűségivel, minden szabadságunknak végső romlásával, kibeszélhetetlen terehviselésnek rajtunk való megneveltetésével kételenítettünk attólfogva erőnk felett hordozni : mert sok gratiánk ígreti után nem könnyebbséget nyertünk, hanem az sok külömb-külobféle portiók megfizetése miatt mindenünkből való exhauriáltatásunkat világosan láttuk és tapasztaltuk ; és midőn már semmi reménységünk nem volna, hogy valaha nemzetünknek ez nagy gyalázatos igája alól kiszabadulhatnánk : akkoron az mi nyomorúságink napjainak száma bételvén, az mindeneket titkos tanácsából bölcsen igazgató Isten, az ki Nagyságot sok esztendőknék elfolyása alatt, nem kevés fegyverzörgeések között csudálatosan megtartotta, nem nézvén az mi hálaadatlan voltunkat, szintén olyan állapotunkban, midőn szemeinket nem volna kire vetnünk, mivel előbbi kegyelmes urunk ő Nagysága halál által töllünk elvétettetett, és senki ő Nagysága helyiben fejedelmül előnkben nem adatott volna, hanem csak valánk az nagy rettegésben, hogy az felséges ausztriai

ház német gubernátort introducálna közinkben, kiben annál is nagyobb megnyomorításunkat remélhetnők ; akkoron, legnagyobb szükségünknek idején, idegen országbul, és népek közül az mi hatalmas, győzhetetlen török császárunk kegyelmességiből, feles-számú hadainak hazánkban való kísérése által, minden nyomoruságunkból való felszabadíttatásunkra, Isten kegyelméből Nagyságod édes hazájában s hazánkban béérkezek, és hogy azon hatalmas török nemzetnek szivét Nagyságod méltóságos személyében hozzánk annyira megengesztelte, hogy boldog emlékezetű néhai Bethlen Gábor erdélyi kegyelmes fejedelem idejebéli szabadságunkat megadta, adónkat is leszállítván, Nagyságod méltóságos tekintetiért athnáméval hit alatt confirmálta, és Nagyságod is magával edgyütt meghozta, sőt Nagyságodat is fejedelmi méltóságra szabad választásunkra hadta. Dicsőség légyen az mindenható Istennek érette, és hogy Nagyságod is nem nézván közzülünk sokaknak Nagyságod személye és jovai ellen való ártalmas cselekedetit, kikért méltán keménykedhetett volna : hozzánk kegyelmessége hajtott, és buzgó szeretetiből indíttatván, sok fáradságit, élete kockáztatásával való sok szenvedésit, hogy régi szabadságunkat helyrehozhassa, érettünk nem szánta elkövetni,— életünk fogytaig való alázatos hűséggel megszolgáljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak.

Mi is annakokáért magunk tökéletes szeretetünkben és szabados indulatinkból unanimité, suffragio et consensu, egész ország három nemzetül, Nagyságodat választjuk eleinkről reánk szállatt régi szabadságunk szerint fejünken, országunkan méltóságos fejedelmül, és hogy Nagyságod boldogul igaz-

gathasson, mind pedig hosszas időkg szerencsésen fejedelmi méltóságban uralkodhassék, egyenlő szívvel alázatosan kívánjuk Istentől ő felségítől; könyörögvén alázatosan Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak: az mint kezdette kegyelmességit reánk kiterjeszteni, úgy továbbra is elviselhetetlen terehviselésünk alól felszabadítani, és régi szabadságunkat helyreállítani, és azzal éltetni méltóztassék Nagyságod.

Articulus 2.

Conditiones ejusdem Celsissimi Principis Emerici Tököly per Dominos Regnicolas suae Celsitudini oblatae.

Első conditio.

Hogy minden rendeket személyválogatás nélkül, az négy accepta religiókban, és azoknak szabados exercitiumiban ő Nagysága megtart, az articulusok szerint.

Második conditio.

Hazánk mostani romlott állapotját, és az régi jóemlékezetű fejedelmeknek diésíretes példáját szem előtt viselvén, minden uton elsőben is az fényes portához úgy moderálja dolgait ő Nagysága, hogy onnan romlása ne következék az szegény országnak, sőt valamellyeket ő Nagysága az szegény hazának békességének megtartására, és szabadságának helybenállítására, határinknak terjesztésére, oltalmazására feltalálhat: az szegény hazának romlása nélkül mindeneket elkövetni igyekezzék ő Nagysága.

Harmadik conditio.

Tauácsokat maga mellé mind az három nemzetből váloszszon ő Nagysága: törvény-, igazság-, békeségszerető, jó lelkiismeretű embereket, kiknek tanács-

adásokhoz oly köteles legyen, hogy belső és külső minden országos dolgokat, vagy több szomszéd országokkal való tractálásokat ezeknek hírek nélkül ne cselekedjék; ha pedig az tanácsok között országunk törvénye, szabadsága, decretumi ellen valamellyik, lelkiismeretét nem tekintvén, veszedelmes és ártalmas tanácsra indítaná: comperta rei veritate, kedvezés nélkül afféle tanácsadót proscriptióval és notoriussággal büntessen ő Nagysága.

Negyedik conditio.

Urak, nemesek, kerített és mező-városok, székelység és szászság, régi és legitime emanált privilegiumokban, donatiójokban, mellyek helybenhagyattak: annuentiájokban, inscriptiójokban megtartassanak, salvo jure alieno.

Ötödik conditio.

Az ország közönséges, egyenlő akaratjából végzését, articulusát maga is megtartja, másokkal megtartatja; szegénynek, boldognak, személyválogatás nélkül igaz törvényt szolgáltat, az sententiáknak executiojokat nem impediálja ő Nagysága.

Hatodik conditio.

Minthogy mostan ennyi hadaknak az országban létele alatt kellett fejedelmet választanunk: köteles legyen arra, hogy az libera electiót teljes életiben semmi uton ne impediálja, hanem azt az országban integre megtartsa ő Nagysága.

Hetedik conditio.

Tanácsi rendeknek, az ország gyűlésiben is mindeknek ő Nagysága libera voxot enged mindenféle panaszolkodásnak és igazságnak előszámlálására.

Nyolczadik conditio.

Idő lévén hozzá, — omnia fiscalia bona, et alios proventus fiscales recuperálni igyekezik ő Nagysága illendő módok alatt, és az ország határit, végházait, tehetsége szerint — kiváltképpen tanács és ország híre nélkül — nem abalienálja.

Kilenczedik conditio.

Hogy soha senki vádlására uri, nemes, és egyéb szabadsággal élő rendek közül, senkit törvény előtt nem arestáltat, sem színes mód alatt, hanem legitima citatione, mediante juris ordine convictum et aggravatum; és semmi violentiákat akárkitül is alattavalói közül senkit exerceálni nem enged ő Nagysága.

Ezen conditiókon kívül is volnának, kegyelmes urunk, több conditiók: de mivel Nagyságodnak az fényes porta előtt való nagy tekintetit és hazánkhoz nagy szeretetit, s mind szabadságunknak előmozdításának Nagyságod által nagy jeleit világosan látjuk és tapasztoljuk, — annakokáért Nagyságodat szorosabb és több conditiókkal nem terheljük, hanem bizzuk magunkat továbbra is Nagyságod kegyelmességire és hozzánk való nagy szeretetire, elhitetvén magunkkal, hogy Nagyságod is maga méltóságát, örök dicsíretes emlékezetit nevelni igyekezik, hazánk-
nak és mind szabadságunknak és törvényünknek oltalmazásában, öregbítésiben.

Articulus 3. Az mi kegyelmes urunk ő Nagysága inauguratiójakor feljebb megírt conditióknak megtartására letett iuramentumának formája.

Én Tököly Imre, Erdélyországának fejedelme, Magyarország hozzá tartozó részeinek ura, és széke-
lyek ispánja, esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiú

és Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság egy igaz Isten, hogy én az megmondott birodalomban lévő minden rendeket az mostani előmben adatott conditiók szerint igazgatok, semmi újítást az országnak régi jó szokása és szabadsága ellen bé nem hozok, sőt mindeneket valamit az szegény hazának és bennelévő minden rendeknek közönséges jóvára és hasznára és törvény szerint való szabadságára mivelhetek, az én erőm s tehetségem szerint azon lészek, az országgal együtt. Isten engem úgy segéljen, s úgy adja lelkem idvességét!

Articulus 4.

Forma Juramenti Dominorum Consiliariorum.

Én T. T. esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiú és Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság egy igaz örök Isten, hogy az én kegyelmes uramnak, méltóságos Tököly Imre urunknak ő Nagyságának, Erdélyország fejedelmének, hozzá tartozó Magyarország részeinek urának, és székeklyek ispánjának, teljes életemben igaz hive lészek, ellenségeinek ellensége, barátjának barátja; soha, sem titkon, sem nyilván az ő Nagysága méltóságos személlye, avagy fejedelemsége ellen nem practikálok, sőt ha másokat értenék is olyanokat, azoknak minden tehetséggemmel ellene álló lészek, és ő Nagyságának magam, vagy mások által, minden halogatás nélkül és színmutatás nélkül, az ő valóságában jó idején hirrre adom; senki ellen méltatlan nem vádolkodom, sem haragra nem ingerlem ő Nagyságát. Ó Nagyságának semminémű dologban ártalmas tanácsot szántsándékkal nem adok; minden előmben jövő országos, és különös személyt illető dologban igazsággal egyező voxot mondok, másokat is az voxban meg

nem turbálok ; az tanácsban forgó dolgokat, végezéseket időnap előtt semmi szín alatt senkinek ki nem mondok, jelentek ; hivatalomban igazságosan eljárni igyekezem, és azon kívül való dolgokban magamot nem avatom fejedelem, ország, tanács híre nélkül, — úgy mindazáltal, ha ő Nagysága is az eleiben adatott conditiók szerint bír és igazgat. Isten engem úgy segéljen, úgy adja lelkem idvességét !

Articulus 5.

Forma Juramenti Dominorum Regnicolarum.

Én T. T. esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiú, Szent-Lélek, teljes Szent-Háromság egy igaz Isten, hogy az én kegyelmes uramnak, az méltóságos Tököly Imre urunknak, Erdélyország fejedelmének, Magyarország hozzá tartozó részének urának, székelyek ispánjának, teljes életemben igaz és hű leszek, ellenségeknek ellensége, barátjnak barátja. Soha, se titkon, se nyilván, az ő Nagysága méltóságos személlye, vagy fejedelemsége ellen nem practikálok, sőt ha másokat értenék is olyanokat : vagy magam, vagy más által ő Nagyságának idején-korán értésére adni el nem mulatom, tehetségem szerint magam is az olyanoknak ellene állani igyekezem, úgy mindazáltal, ha ő Nagysága is az eleiben adott conditiók szerint bír és igazgat. Isten engemet úgy segéljen, úgy adja lelkem idvességét !

Articulus 6. Megvalljuk, kegyelmes urunk, ennekelőtte való időkben, némely nyughatatlan elméjű emberek, Nagyságod méltóságos személlye ellen titkon és nyilván practikálódván, véghez vitték volt azt, hogy coram Statibus Regni sententiát pronunciáltatván Nagyságod ellen, ratione praeteriti cujus-

dam obligationis, minden erdélyi biradalomban lévő jóságit és jovait vigore ejusdem sententiae el is foglaltatták volt; mely megbántódását Nagyságodnak. Nagyságod kegyelmes propositiójából szívünk fájdalommal értjük. De mivel, kegyelmes urunk, azon nyughatatlan elméjü emberek, kik is magok ductusát követték inkább, mint az haza törvényt, s az mint akarták, végbenvitték: melyre nézve, minthogy Nagyságod az akkori időben ez hazán kívül volt, ugyan ezen nemes haza dispositiójából az magyar ügy mellett, az felséges austriai ház ellen, — legitime citatus is nem lehetett, mivel ad scitum et notitiam devenire non potuit; másképen is, ratione violationis reversalium et obligaminum. az causák prosecutiójának juxta articulos nem coram Statibus et Ordinibus Regni, hanem coram suo competente judice kellett volna lenni, Nagyságod ellen is e szerint kellett volna procedálni. Annakokáért azon megemlített sententiát minden executiójával együtt azon emberek munkájoknak és practikálásoknak, és azoknak erőszakos unszólásokból, nem az Statusok szabad voxolásából kiment dolognak agnoscálván: in omnibus punctis, clausulis et articulis, vigore praesentis articuli cassáljuk, annihiláljuk, és invalidáljuk in perpetuum, mind méltóságos személyére, ha miben illette volna, s minden jóságira nézve, úgy hogy plenarie, pure, et integre Nagyságod Erdélyben és hozzátartozó biradalomban lévő azon sententiával elfoglalt jósági immediate Nagyságod dominiumjában redeáljanak, és Nagyságod authoritásában álljon recuperáltatások; kérvén alázatosan Nagyságodat, ne tulajdonítsa vétkül az szegény hazának: mivel minden practikák Nagyságod ellen azon erőszakos emberektől származtak.

Articulus 7. Értvén, kegyelmes urunk, Nagyságod kegyelmes propositiójából, hogy Nagyságod mellett lévő becsületes nagy rendeknek, és más rendbéli szolgálóinak is incorporáltatásokat kívánja, mely Nagyságod propositióját alázatosan értvén : mi is egész országul, három nemzetül, és hazánk törvénye szerint, tekintetes nagyságos Petróczi Petróczy István, Szlavniczai Sándor Gáspár, Ludányi Baji Mihály, Sárközi Horváth István, Okolicsányi Okolicsáni András, Váradi Borbély István, Bajoni Horváth Ferencz, Pécs-Újfalvi Pécsy Gábor, Csebi Pogány Zsigmond, Szepesváraljai Ugróczy László, Debai Dobay Gábor, Keneszlai Baji László, Ubrisi Ubrisy Ferencz, Leksei Sulyok Ferencz, Szuhai Szuhay György, Ludányi Baji András, Sárközi Horváth László, Bernádfalvi Földváry László, Füleky Mátyás, Csetneky András Deák, Újfalvi Pécsy Imre atyánkfiait ő nagyságokat s ő kegyelmeket, vigore praesentis articuli recipiáltuk az haza fiai és statusi közzé, és incorporáltuk a modo imposterum, — kik is solemne juramentumokat az unióra és Nagyságod hűségire és haza szabadságának, törvényinek megtartására coram Statibus és Ordinibus Regni deponálják.

Articulus 8.

Görgény és Déva várának, minden hozzátartozandó appertinentiákkal és bonumokkal, kegyelmes urunknak való inscribáltatásáról.

Kegyelmes urunk! Az nemes ország Nagyságodnak ez hazához való nagy szeretetét, és hogy mennyi sok jót hozott légyen ez szegény hazának, (mellyet az Nagyságod előtt való fejedelmek sok költségek, sok nyughatatlanságok után végben nem vihettek, mivel

sem athnámét, sem az adónak leszállítását nem consequálhatták, mellyeket Nagyságod nagy mértékben, reménségünk felett végbenvitt) világosan megtapasztolta: annakokáért az Nagyságod nagy jótétinek meghálálásáért Görgény várát hatvanezer forintokban, Déva várát is hasonlóképpen más hatvanezer forintokban, eum universis eorundem appertinentijs et utilitatibus Nagyságodnak, — szerelmesinek, maradékinak és legatáriussinak, a modo imposterum, egész országúl, három nemzetül, inseribáljuk, unanimi voto, suffragio et consensu. — Ezekén kívül is az országtul elidegenedett tartományokban ha miket Nagyságod rehabeálhat, Nagyságodé legyen, salvis juribus eorundem, ha kiknek valamely helyekhez legitima és justa praetensiójok vagyon.

Articulus 9. Szeben, hogy oblocáltassék, igen méltó, — melyről való dispositió álljon az Nagyságod kegyelmességiben; az több helyeknek is oblocatiójok álljon az Nagyságod kegyelmes dispositiójában, közönségesen annuálunk.

Articulus 10.

Követek expeditiójáról.

Hogy Nagyságod fő-követet az fényes portára denomináljon: alázatosan kívánjuk Nagyságodtól; mi is három nemzetül választottuk fő-követ atyánkfia mellé az vármegyérül Baló Mátyás, az Székelységről Mihács Mihály, az universitásról Nagy-Sinki János Deák atyánkfiait, kiknek költségekről az tanács-urakkal méltóztassék Nagyságod kegyelmesen disponálni.

Articulus 11.

Szomszéd országokkal való correspondentiákról.

Minthogy, kegyelmes urunk, az szomszéd orszá-

gokkal correspondentiát tartani igen szükséges : Nagyságod tudván jobban, kikkel kelljen correspondentiát tartani ? annakokáért mikor követeket kelletik expediálni : hova és mikor, kiket ítél Nagyságod alkalmatosoknak ? az tanács-urakkal ő nagyságokkal s ő kegyelmekkel disponálni Nagyságod költségekkel együtt méltóztassék, közönségesen végeztük.

Articulus 12.

Az restantia-adónak felszedésiről és azoknak extractióinak, erogatióinak számvételiről.

Mivel kegyelmes urunk, most az hadaknak fennlétele miatt az restantiákról való számvétel végben nem mehet, noha igen szükséges azokról számot venni, egyébiránt is, az kikenél az adó perceptiójáról és erogatiójáról való regestrumok vadnak, azok erős helyekben vonták magokat : annakokáért haladni kell, egyébiránt valamikről eddig számot nem adtak, indifferenter valamikor Nagyságod alkalmatosnak itéli lenni, tanács-úr híveivel ő nagyságokkal s ő kegyelmekkel együtt méltóztassék Nagyságod kegyelmesen parancsolni azoknak számvétele felől mind az perceptoroknak, mind az exactoroknak ; mellyeknek exactiójára rendeltük Kálnoky Sámuel, Horváth Miklós, és Kovács István atyánkfiait, Segesvárról pedig az ottvaló tiszttek egy polgárt rendeljenek ő kegyelmek mellé. Supremus exactornak Nagyságod méltóztassék egy becsületes tanács-úr hívét denominálni ; helye pedig az exactiónak legyen Segesvár, — közönségesen végeztük, kegyelmes urunk.

Articulus 13.

Az fiscalis jószágok recuperatiójáról.
Kegyelmes urunk, az fiscalis jószágok recupera-

tiojáról az Approbata Constitutióban, Part. 2. Tit. 8. Art. 1. et sequentibus lévén elégséges articulunk, mind pedig arról: kik legyenek érdemesek, és érdemetlenek, miképpen vizsgáltassanak? constál azon articulusokból; azért mostan is, hogy azon articulusok mellett megtartassunk, közönségesen végeztük: könnyörgünk alázatosan Nagyságodnak, méltóztassék kegyelmesen azon articulusinkot helybenhadni.

Articulus 14.

A z n é m e t n e m z e t é s a z d e p u t a t i o e j u r á l á s á r ó l.

Megvalljuk, kegyelmes urunk, hogy az német nemzet ezen Erdélyországában nem egész ország hiri-vel s akaratjából intromittáltatott volt, hanem titkos Deputatiót rendelvén az országnak némely nagy rendei: azoknak titkon való béhozásokból és minden erősségekben való collocáltatásokból erősedtenek meg az országban, ki miatt ez hazának minden lakosi elnyomordtanak volt; hanem mostan Nagyságod hazánkban való bėjövele által, Isten kegyelméből, törött annyira le szarvok, hogy pihenést vehettünk magunknak. Hogy azért következendő időkre nézve az német biradalomtól és annak elviselhetetlen, gondolkodás felett való, minden sziveket irtóztató igájoktól mind az mostani és következendő fiai ez hazának megirtózzanak: annakokáért in perpetuum az német nemzetet és annak birodalmát vigore praesentis articuli ejuráljuk, sub anathemate; hasonlóképpen hogy az Deputatiónak emlékezete is többé ne hallattassék ez hazában: egész országúl, három nemzetül végeztük, kegyelmes urunk.

Articulus 15.

Az urunk ö Nagysága hadainak lakhelyeknek megigirésekről.

Nagyságod kegyelmes propositiójából alázatosan értjük, hogy az Nagyságod mellett sokat szenvedett vitézeknek lakásokra illendő hely rendeltetnék az nemes országtól, kik is jövőendőben az hazát és méltóságos fejedelmeket fegyverekkel szolgálnák ; mi is, kegyelmes urunk, igen méltónak itéljük. Kiknek hol adattassék hely, az következő országgyűlésire hogy haladjon, Nagyságodnak instálunk alázatosan.

Articulus 16.

Az székelység gratuitus labor alól való subleváltatásáról.

Kegyelmes urunk, hogy Nagyságod kegyelmességiből az székely natiónak szabadságában való megtartását, amálinkább hogy gratuitus laborral és egyéb szabadságok ellen való dologgal akárkiktől is, úgy fő- és vice-tisztektől ne terheltesse, meg nem enged, arról való kegyelmességit igéri, — alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak. Könyörgünk igen alázatosan Nagyságodnak : az vármegyék ő kegyelmek is élhessenek Nagyságod ezen kegyelmességivel.

Articulus 17.

Az székelység adajának leszállításának jó reménség alatt való megigirésiről.

Mivel kegyelmes urunk, Isten kegyelmességiből az boldogemlékezetű kegyelmes fejedelem Bethlen Gábor idejébéli adóra szállította Nagyságod az nemes ország adaját, és mostan az székely natiónak igiri, hogy jövőendőben kegyelmes reflexiója lészen adójoknak leengedése felől, minthogy az akkori idő-

ben az adózással nem terheltettek : alázatos hűséggel megszolgáljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, — várván ezen dolog felől továbbra Nagyságod kegyelmességét.

Articulus 18.

Hogy az székely natio, ő kegyelmek főtisztéken és székeken kívül, regálissal ne hivatassék, ígértetik.

Hogy Nagyságod, kegyelmes urunk, kegyelmesen igéri eligazítását az székelységen az regálissal hivatandó privatus atyánkfiainak dolgokat : az Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak, várván továbbra is Nagyságod kegyelmességét.

Articulus 19.

Az szász natio ő kegyelmek privilegiumok tartása ígértetik.

Az universitas postulatumba hogy Nagyságod az régi boldogemlékezetű királyok és fejedelmek privilegiumit in omnibus clausulis megtartani igéri, alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak ; mi is egész országul, hogy azok megtartassanak, communi voto et suffragio concludáltuk.

Articulus 20.

Az universitason való borfoglalás dolgaról.

Az universitason az borfoglalás idején nem kevés abusosok jöttek volt bé ; mellyek hogy tolláltassanak, Nagyságod kegyelmesen igéri, hogy az elfoglalt boroknak illendő árok megadassanak, és mások az Nagyságod borai mellett magoknak borokat ne foglalhassanak, — alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak ; mi is egész országú

approbáljuk, jóvalljuk, *communi voto et suffragio* concludáltuk.

Articulus 21.

Daczó János atyánk fia személlye és jószáginak nota alól való felszabadításáról.

Kegyelmes urunk, Nagyságod kegyelmes propositiójából alázatosan értettük, hogy Nagyságod Daczó János atyánkfiának megnotáztatását, Nagyságod és az fényes portához való hűségéért agnoscálta lenni: kegyelmesen kívánván Nagyságod, hogy minden jószági és személlye, *cum restitutione honoris*, azon nota alól felszabadíttassék; mi is annakokaért egész országúl, három nemzetül, Nagyságod kegyelmességit előttünk viselvén, és némely nagyrendű emberek *indirecta dispositio*jókból lött megnotáztatásának tudjuk lenni, — az notának *sententiája* alól, *cum restitutione honoris*, ő kegyelmét és minden jószágit felszabadítjuk és azon *sententiát* annihiláljuk, cassáljuk *cum totali executione*, in omnibus punctis, clausulis, et articulis, úgy hogy *mox et defacto* minden jószágihoz az jelenvaló fructusival együtt hozzányulhasson, nyulathasson. Az mely bonumok pedig és *res mobilisek* akkor találtattak, mikor az *temporaneus possesorok* kezéhez ment az ő kegyelme jószága: azokról az *possesorok plenaria contentatiót* tartozzanak tenni, melyet ha *posthabealnának*, — az tiszték, ha külömben nem lehet, *etiam cum brachio* azon *possesorok* jovaiból, az hol és az mi találatnék, *plenaria satisfactiót* tartozzanak tenni és tétetni, — közönségesen concludáltuk.

Articulus 22.

Kegyelmes urunk, az mostani szükséghez képest százezerszámú hadaksustentatiojára negyven napig való élést vetettünk.

Buzát cub. 32000, melyben kapuszám után esik cub. 8.

Az Székelységre közönségesen . . . cub. 3000

Fogaraszföldre cub. 1300

Szász papokra cub. 1000

Oláh papokra cub. 400

Hét birák jószágira cub. 400

Máramarosra in universum cub. 1500

Fejérvármegyében { Rovatlan faluk 2, personae 11, cub. 3
Egy házhelyű nemesség, rá-
czokkal együtt pers. 465 cub. 116

Küküllőben { Rovatlan falu 6, personae 35 cub. 8
Nemesség personae 50 . cub. 12

Thordában { Rovatlan faluk 6, personae 11 cub. 17
Nemesség 167 cub. 40

Hunyad vármegyében { Rovatlan faluk 12, personae
70 cub. 15
Nemesség pers. 516. cub. 100

Dobokában nemesség personae 28 . . . cub. 6

Belső-Szólnokban { Rovatlan faluk 2, pers. 23. cub. 5
Nemesség personae 126. cub. 30

Fiscalis udvarbírák adjanak :

Fogarasi cub. 3

Kománai cub. 3

Porumbáki cub. 3

Küküllővári cub. 3

Fejérvári cub. 3

Balázsfalvi cub. 3

Vinczi cub. 3

Hunyadi cub. 3

Illyei cub. 3

Dévai cub. 3

Radnóthi cub. 3

Ebesfalvi cub. 3

Görgényi	cub.	3
Szamos-Újvári	cub.	3
Kövári.	cub.	3
Kézdi-Vásárhelyre esik	cub.	25
Bereczkre.	cub.	15
Szent-Györre	cub.	15
Illyefalvára	cub.	15
Csík-Szeredára	cub.	15
Abrud-Bányára	cub.	10
Zalatnára	cub.	10
Hunyadra.	cub.	40
Haczágra (Hátszeg)	cub.	40
Csíki és gyergyai örményekre	cub.	10
Fejérvári görögökre, alsó-majorbe- liekkel	cub.	10
Tészen in summa		cub. 8210
Az 3000 kapu számára		cub. 24000
Total summa		cub. 32210
Székvárossára	cub.	25
Kolosra	cub.	25
Ezzel együtt tészen in summa		cub. 32260

Ezekon kívül Kraraszná vármegyében, Közép-Szónokban, és másutt is az holdoltságon felényivel tartozzanak, mint az vármegyéken, az kapuszám után.

Az molnárok pedig az ottvaló tisztek limitatiója szerint az szegénységet subleválják.

Zabot azon hadak szükségére vetettünk cub. 100000.

Melyben kapuszám után esik cub. 24.

Kövár vidékire cub. 2500

Székelységre cub. 8000

Máramarosra cub. 3500

Fogaraszföldre cub. 5000

Szász papokra cub. 4000

Oláh papokra	cub.	3450
Kézdi-Vásárhelyre . .	cub.	25
Bereczkre	cub.	25
Illyefalvára	cub.	25
Szent-Györrre	cub.	25
Csik-Szeredára	cub.	25
Udvarhelyre	cub.	25
Fejérvárra	cub.	25
Abrudbányára	cub.	60
Zalatlnára	cub.	60
Hunyadra	cub.	20
Haczokra	cub.	10
Székre	cub.	60
Kolosra	cub.	60
Az fiscalis tisztekre sigillatim	cub. 5,	

A hol pedig zabot nem adhatnak : egy véka rozs, búza vagy árpa, két véka zabért acceptáltatik.

Vágómarha is kívántatván azon hadak sustentatiójokra, vettetik fel ez szerint :

Kapuszám után vágómarhát	Numero	6
Székelységre	Nr.	1500
Fogarasföldre	Nr.	1000
Máramarosra	Nr.	600
Kövár vidékire	Nr.	400
Szász papok	Nr.	400
Oláh papok	Nr.	300
Kézdi-Vásárhely	Nr.	4
Bereczk	Nr.	2
Illyefalva	Nr.	2
Szent-György	Nr.	2
Udvarhely	Nr.	2
Fejérvár	Nr.	3
Abrudbánya	Nr.	6
Hunyad	Nr.	2
Haczok	Nr.	1
Zalakna	Nr.	2
Szék	Nr.	2
Kolos	Nr.	2
Vizakna	Nr.	2

Az vágómarhát az ki meg nem adhatja, egy marháért négy berbécs vagy juh acceptáltassék.

Az oláh papokra esett mindenféle victualékat az ő kegyelmek püspökjé felszedesse és administráltassa fogyasztás nélkül, valahova disponáltatik.

Vaj az egész országban disponáltatott ez szerint :

Kapuszám után justae	Nr.	3
Székelységre urnae	Nr.	350
Fogarasföldre urnae	Nr.	200

Máramarosra urnae	Nr.	200
Kővár vidékire urnae	Nr.	100
Szász papokra	Nr.	50
Oláh papokra	Nr.	70
Kézdi-Vásárhelyre urnae	Nr.	4
Bereczkre	Nr.	2
Illyefalvára	Nr.	2
Szent-Györre	Nr.	2
Udvarhelyre	Nr.	2
Fejérvárra	Nr.	2
Abrudbányára	Nr.	3
Hunyadra	Nr.	2
Haczagra	Nr.	1
Zalaknára	Nr.	3
Székre	Nr.	4
Kolosra urnae	Nr.	4

Mézet hasonló limitatio szerint.

Bor, azon hadak számára disponáltatott vasorum 55
ez szerint:

Kapuszám után esik urnae	Nr.	4
Szász papokra vasorum	Nr.	25

Mellyet az ő kegyelmek püspökök rendelkezésénél, haladék nélkül igazítson fel, és adminisztráltasson az hova kívántatik, úgy minden ő kegyelmekre esett victualékat.

Mindezeket pedig, az victualékat az vármegyékben, székeken és városokon, rovatlan helyeken, egy házhelyű nemeseken fő- és vice-tisztek foglalkozás nélkül tartozzanak felszedni és adminisztrálni *mox et defacto*, valahova fő-commissarius atyánkfia parancsolja; és az mely helyeken az fő- és vice-tisztek erős helyekben recipiálták volna magokat: az olyan helyeken fő-commissarius atyánkfia *authoritásában* álljon,

kinek fog disponálni felszedése és administratiója fe-
jől. Ha kik pedig ad diem et locum ez megirt victua-
lékat nem administrálnák, vagy az tiszteken múlték
el: az ki miatt az fogyatkozás léssen, cum duplo, mili-
taris executio peragáltatik ellenek irremissibiliter.

Nos itaque praemissa Supplicatione Fidelium
nostrorum Dominorum Magnatum et Nobilium Trium
Nationum Regni nostri Transsylvaniae et Partium
Hungariae eidem annexarum exaudita et admissa,
praescriptis universis et singulis Articulis nobis prae-
misso praesentatos, praesentibus Literis nostris de ver-
bo ad verbum, sine diminutione et augmento, vel varia-
tione aliquali, inseri et inscribi facientes, eosdemque
et omnia in eisdem contenta, rates, grates et accepta
habentes, acceptavimus, approbavimus, ratificavimus,
et confirmavimus, offerentes nos benigne, quod prae-
missa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis,
tam nos observabimus, ratificabimus et confirmamus,
quam per alios observari facimus, harum nostrarum
vigore et testimonio Literarum mediante. Datum in
praedicta possessione Keresztény-Szigeth, Die 29
Mensis Septembris Anno 1690.

III.

T Ö K Ö L Y I M R E

LEVELESKÖNYVE

az 1694-ik évről.

III.

TÖKÖLY IMRE FEJEDELEM LEVELES KÖNYVE

az 1694-ik évről.

Paria Literarum Secretiorum pro Anno Domini 1694.

Die 1. Januarij.

Die 7. Januarij íratott Sándor Gáspár uramnak.

Miolta kegyelmed tüllünk elment, eddig Csernecz-
tül és Bukurestrül öt leveleinél többet nem vettünk,
adjuk értésire. Kedvesen olvastuk az Bukuresten vég-
hez ment dolgokat, melynek confirmációja függ Skerlet
és Janaki uramék mennyiben fogják a portával is
megismertetni, és kegyelmeddel és egyéb ott lévő li-
veinkkel is megtartani ott az confidentiát; az mi ré-
szüinkről ezután legkisebbik ok is nem adatik az
diffidentiára. Küldöttük újobban embereinket Buku-
restre, adván értésire az vajdának Vidinbe való me-
netelünket, és Isten segítségibül oda mikorra való ér-
kezhetésünket, valamely vásárlásokért is küldvén leg-
inkább, kik vidini telelisünkre deserválnak; mely
emberink is tegnap együtt indultak meg Madács Pé-
ter urammal, ki is (minthogy Vidinben az szerdár
agája jó rendbe vette az dolgokat) holmi impedimen-
tuminkkal praemittáltatott; az mi szállásunkat és
azonkívül is hét szállásokat Vidinbe az mi emberink

kezihez bocsátották, és holmi provisiók szerzésihez hozzá nem fogtak Oblaczkiék; mi pedig az portai dolgok felől az sok egyveleges hazug hírek között mégis várnök a kegyelmed információit magunk igazgatására, máskint is ha gyelmed újabb fermánt nem szerezhetsz a Vidinbe lívó császár élísire, és fa s széna hogy pénzünkbe ne teljék, rendkívül való költséget látnánk ott való lakásunkban; noha mindennek ott az tájjon olesósága lívín, mindent kaphatni, a mint embereink recognoscálják, és így mindaddig fogyasztással is itt oturálunk, míg az oda való dolgokról bizonyos informatióját kegyelmednek nem vesszük, kiket impatienter várunk.

Az mint megirtuk vala ezelőtt is, a mely Názer török a vidinyi házunkat birta, a mind házat, mind a benne lívó ilist árossá tette, és ha a porta grátiája nem járul, hogy a háznak az árát megadassa, és az ilis iránt is ha ottan az császárnak ilise nem volna, kintelenek lészünk magunk pénzén is megvétetni, ha ottan leszen telelísünk.

Megirtuk volt kegyelmednek Gyulára s Bujurdelemben expediált hadaink dolgát is; a Bujurdelemben lívők már az Száván túl kétszer is próbáltak, és jó nyelveket fogtak, Gyuláról pedig még semmi hírünk nem jött, minthogy az ellenség póstáinkat két ízben is felvervín, az leveleket is elnyerték; első úttal az Gyulára és Tömösvárra szálló levelekkel Kos Mihályt is elfogták és Lugosról Veterányihoz vitték. Pancsován is 50 lovasunknak adatván helyt az landor-fejrvári szerdár, és lovok s magok tartására ilist is ígervén, oda Bai Lászlót küldöttük ötvened magával.

Úgy adatott értisünkre, hogy Macskási uramék erdélyiek részéről való tolmácsa jó, szolgálatra való

ember volna, és németül is tudna: kegyelmed experialni igyekezzék, mire való ember, minthogy Madács uram a mint mondta, insiumálta is magát; jó reméniséget nyújtván neki kegyelmed, ottan kegyelmednek és a mi kapithiháinknak egyik szeme s füle lehet, kivált az erdélyiek dolgaiban.

Sem Bai András, sem Marchio Lora uram borbélyá eddig nem compareálának; tovább is azon borbély felkerestetisít azért, szolgálatunkra való kötelezsisít és udvarunkban való expeditióját kegyelmednek specialiter recommendáljuk.

Madács uram az 10 erszény pénzt leváltván, hogy jobb pénzt vehessen fel, 330 tallér kárral vette fel, de mégis az szák-parák közt is elig csuruk-para vagyon. Az mint kitelhetett s juthatott, kiosztottuk, senkit az hópínzes és cantoros szolgák közül a nélkül nem hattunk, de egy hópínznél több nem juthatott, az cantoros szolgáknak penig kinek egy, s kinek félcantor, kisébbség levén mindennapi költségünkre is a landor-fejérvári janesártisztektül valamely száz tallért felvenni; azért minthogy csak a mostani Buku-restre és Vidinbe való expeditióink is sok költségünkben állanak, in spe et patientia várnók a vezér oblatióit, és az franezia succursust is, kirül való informatióit kegyelmednek annál inkább várjuk, hogy magunkat hova-tovább jobban fogyatjuk, és kívánnánk magunkat az oda való dolgoknak circumstantiáihoz és az időhöz mormalni.

Madács uram ezen úttal divertálni fog Csernecze is, és vitt is magával amnyi vitézlő rendet, kikkel az onnan administrálandó 300 marhát ide kísírtethesse.

Megküldöttük kegyelmednek az eselédes kurucz-bék lajstromát is, hogy ha illendőnek látja: azoknak

nevekkel is adjon be egy supplicatiót, minthogy magokat is nehezen tarthatjuk, talám ilődisekre valamely költsíget és ílist is szerezhethet kegyelmed az portán; közönsígesen busíttatunk túllök, sőt sokaktól így is, hogy boesássuk eselédekkel együtt hazájokban űket, és ha magokat nem is, legalább eselédeket: ne kínszerítesse nek élhel meghalni.

Galambvárábúl is elszökvín az török, és az bék szeményei is: az oda való praesidiumot is szaporítván, Décesei Andrást rendeltük az odavaló kapitányságra: ha idejít s alkalmatosságát látja kegyelmed, az odavaló béksígre Muharim agát vagy Halil agát reccommendálja; de az béksíget is úgy viselhetik, ha azzal együtt keszéket vagy monczupot adnak nekik, minthogy a Galambvár körül való falukot és az szigetbelieknek is nagyobb riszt levittik a törökök hajókon, bék s kapitány uraimék ottan rosszúl élhetnek; hogy így elvigyék penig az föld nípít, arra adott-é szabadságot a vezér? ottan mehet végére. Kulicsnál is vagy százig való ház, kiknek is nagyobb risziben az Poseroleza vidéki emberek laknak; ez ily más helyekre magokat recipiált emberek iránt, minthogy nagyobb risze Vetiszlán táján lévő Krajna vidékin és az szigetekben telepedtek meg: örömet értenénk a vezér dispositióját,— ezután is mi az szegénység eloszlásával ne okoztassunk, az tatárok is elég kárt töttek benne, azután annál többen oszlottak szélyel.

Megvalljuk, most osztván szinte pro Januario mindenféle rendeknek az egy hónapi ílist, csak elijjedünk rajta, hogy ad Februarii erogationes mely kevés ílisünk maradhat; ez kínszerítene egyik az Vidinbe való menetelre is, hogy az kiket magunkkal elvinünk, azoknak ílisek maradhatna az itt maradóknak

szükségekre ; de más, konyhatartásra való alkalmatosságokból is szinte kifogyunk, azért ha eddig kegyelmed az ilyes dolgot nem urgeálta is, ezután illendő lisen, mert azt választ sem várhatjuk in Januario, s még kézhez vitelihez is idő kell, annál inkább ha Vidinyből rendeltetik ; megijjődtünk annál is inkább, ha az Gyulára és Bujurdelembe küldött hadaink is kinszerítettnek visszajűni reánk, mivel már is közönséges hírfolyás szerint aligha már Gyuláról az nem ilódhetis miatt vissza nem kinszerítettettek fordulni. Bujurdelemből is vissza kinszerítettettek az zászlók jűnni, ott is az nem élhetist és lovoknak elveszísit causálván, hanem osztán Petróczi István uramat küldöttük közikben, megküldvén az hópénzt is nekik, és másik hópénz gyalánt a szabadkai kapitánt is nekik ajándikozván, ha mit rajtok vehetnek ; az szerdár is tizenmyolczezer oka kukoriczát igirt lovok tartására az Szerémségből adatni ; mi karba hagyja az úr dolgokat ottan ? ezután válik meg.

Az erdélyi atyafiak mint viselik ottan magokat és az zofiai quártélyokról is azután mennyiben töttek dispositiót : örömet értenink, és el is várjuk kegyelmed ez iránt való tudósítását.

Gyakran esvín irások s expeditiók, kívántatnék az jó író ; Székely Zsigmond felől tudja kegyelmed mint disponált, ha hamar várhatjuk, többre szükségünk ninesen, ha penig úgy kívánja a dolog, hogy oda hagyattassék, és úgy is disponált kegyelmed felölle, in tali casu Gyárfás Tamásról és Dónát Pálról tegyen olyan rendelést, hogy jűjjenek udvarunkban.

Az jövő póstáktól egynehány ezitromot s naran-csot küldjenek oman, ha csak a tarsolyában is, de jó gondviselés alatt hozzák, hegy meg ne fagyjon ; ha

penig Sárkú felé esik útja az póstának : mindenik pósta egy vagy fél-tallér ára birsalmát hozzon, mivel orvoságnak kívántatik, sohul szerit nem titethetjük, de ott, a mint Madács uram mondja, eleget kaphatni.

Ha pedig kegyelmed egészségünknek mostani constitutióját kívánja tudni: Istennek hála, kegyelmed elmenetele után jobban voltunk, és a palotára magunk erejivel is kimehettünk, az lúra is felülhettünk : de az idő változásával változást és nagyobb erőtlenséget érzünk lábaink maiban és ereiben, és ha valamennyire megterhelődik is az gyomrunk, akkor is; ha penig megerőltetjük lábainkat, az boka körül való risze lábunknak meg is dagad; filünk az tavasztúl, praeveniálni kívánnók. Ha itt volt volna a francziai borbíly, nimelykor érzett alteratióinkhoz képest iltünk volna valamely laxativummal és érvágással, de emberünk arra való ninesen; recommendáljuk azért iterato is felkerestetisít; kegyelmed tudósítson arrul is, mit mond ezekhez az doctor? Nékiünk úgy tetszik, csak az ear theumot kellene megcsináltatnunk, és annak alk lmatosságával azoktúl az nedvességektül menekethetnünk meg, mindjárt jobban lennünk.

Ha az vezér az élis iránt újabb rendelést tenne: az riskását se felejtse el, mert eddig minden esztendőben kiadták, de most elmúlt a vezér Landor-Fejérvárnál való litiben; ha penig valamely pénzt deputálnának: ezer tallérig, a hol olcsóbb, árpát vásároltasson kegyelmed rajta, és szerezzon oly fermánt, hogy a hol vásárolják, tartozzék az kadia elküldeni béres lovakon, mert ez idén érette nem küldhetünk.

Isáki Jánost Jeni-Palánkon az törvény, ő livin oka az hadak oszlásának és nimely confusióknak, személyünk ellen is nyelveskedvín, nyelve kivága-

tásra, és karóba való vonatásra ítélte: de praedikátor-ságra declarálván magát, és arra való tudományát is esmérvin, elboesáttatott szabadon, és már ezután itt is praedikálni fog. Kovács Gergelyt pedig megétetvén Anésó, és abban Csizmadia Márton is vele egyetértvén, és amannak életében egymásnak hitet is adván, hogy Kovács Gergely halála után összevelnek: minthogy Kovács Gergelyt megölték, az törvény kezek elvagdaltatására és lúfarkon való meghurezoltatásra ítélte; ma azért executiójok lött, sokaknak irtóztató példájokra. Ezeket kegyelmednek csak in parentesi kívántuk értésre adni.

Veterányi levele is szinte ma érkezvén, Márton deák volt ki küldötte, három-négyszáz nap alatt itt lészen. Szamárosi is megszabadult, 200 tallért adtunk érte.

*Iratott az fővezér Musztafa passa tihájának,
11. Januarii 1694.*

Az hatalmas vezér levelit vévén, kiből szabadságot adott, hogy a feleségem maga dolgai végett Erdélyben küldhessen: az ő nagysága kegyelmességiért feleségem az hatalmas vezérnek kezét csókolja; de talám az író-deák fogott vétkezni, mert az én feleségemnek Erdélyben semmi dolga sincsen, hanem az mennyiben 3 esztendőbeli obsidio után Munkács várát az német császár hitire feladta, nem tarthatván tovább: akkor voltak az vár feladásában valamely conditiók, az kikre az vár feladásában az feleségemnek az német császár magát kötötte, és hogy már most idejött az hatalmas császár szárnya alá, most már az bécsi udvar abban-hatta. Azért nem Erdélyben,

hanem Bécsben volna dolga, mind az feleségem fia s leánya rabjai lévén, s mind penig az én egy testvér-
atyámfiái arra felé lakván: talám ezen alkalmatossággal azok felől is valami bizonyost érthetnénk, és az odamenendő ember valamely dolgokat tanálhatna is olyakat, az kikkel hatalmas fővezérnek is kedvét tehetné, és tudások s kitanulások az hatalmas császá-
runk dolgainak is hasznára lehetne. Az fővezér leve-
lit azért kegyelmednek visszaküldöttem. Az tovább
való fermán azért ő nagyságáé; az én feleségem az
hatalmas császár s az fővezér árvája, velem együtt,
de míg újabb levele nem érkezik ő nagyságának:
tudván azt, hogy az kapukon jóakaróink is s gonosz-
akaróink is sokan vadnak, addig emberit Bécsben
nem meri küldeni az én feleségem. Kegyelmed ezen
levelemre való válaszát elvárom.

Reiz effendinek, eodem die.

Édes régi meghitt jóakaró nram, kegyelmed le-
velit nagy szeretettel vettem; hogy az régi barátság-
rul kegyelmed el nem feledkezett, és valamint elsőben
úgy ezután is az én dolgainnak javára fáradozik s
igyekezik, Isten annyi ezer jót adjon kegyelmednek
érette, — a mennyi jót énvelem cselekedni kíván.
Gyermekségemtől fogvást nagy dolgokban forogván,
mind magam kárával s mind magam hasznával sok
jó dolgot és sok rossz dolgot is értem; meg kell gon-
dolnom, hogy ez világ dolgai állhatatlanok és válto-
zással teljesek, az mint én rajtam is történt; meg kell
azt is gondolnom, hogy egyik idő a másik ellensége.
Hogy kegyelmed énnékem kedves és szép leveliben

azt kívánja, hogy hatalmas császárom szolgálatjában tanáltatván, Isten engem tégyen nagygyá: az a jó szívtől és jóakarattul vagyon, Isten áldja meg kegyelmedet érette. De édes régi meghitt jóakaróm, az hatalmas császár szolgálatjában az tanáltathatik, az kinek az ura szolgálatjával akar élni: én pedig noha szívemmel, lelkemmel, fejemmel kívánnék szolgálni az én uramnak és hatalmas császáromnak, de sok ideje nem szolgálhattam úgy, az mint én kívánnám. Engem az nagy uraságra hatalmas császárom nagy hatalma s méltósága vihet, magam ökrivel én nem szánthatok, és az mennyiben szántottam is: a szántóföld igen keménynyé, az ökreim pedig elerőtlenedtek. Úgy látom, az inglizek, filementek, németek között, és Erdélyben s Magyarországon is sokféle rossz hírek folynak felőlem, az kik Drinápolyból terjedtek ki; de bizom az én uraimnak kegyelmességiben, hogy engem nem hadnak, és ha nem az én régi szolgálatomért is, de az magok becsületiért engemet sem felejtene el. Egyéb dolgokról nem akarván sok írással kegyelmedet terhelnem, ottan lévén az tihám, irtam nékie, ha kegyelmed véle szemben lesz, meg tudja kegyelmednek mondani.

Tatár hámnak eodem die.

Hogy nagyságod én felőlem, régi szolgáljárul el nem feledkezett és szép levelivel megvigasztalni is méltóztatott: Isten áldja meg nagyságodat érette; ebben az időben sok busulásimot nem tagadhatom, de mikor nagyságod levelit olvastam: úgy tetszik, minden búmot elfelejtettem. Ha azzal nem biztatnám ma-

gamot, hogy nagyságod Drinápolyban vagyon hatalmas császáruknál, és azokat az szókot, az kiket hallottam az nagyságod maga szájából, nem hallottam volna: talám kétségben kellenék esnem, hogy minden, gyermekségemtől fogvást való szolgálatim ennek az török nemzetnek szolgálatiban haszontalanokká lettek, mivel az külső országokban, kivált az erdélyi fejedelemség dolgában sokféle hírek folynak felőlem, az mint jóakaróim adták értésemre. De minthogy kegyelmed köntösit megfogtam, és annak hire vagyon az egész világon: nem kételkedem benne, hogy nagyságod az maga hitiért s becsületiért engem el nem felejt, és ha mások becsstelenségemre, gyalázatomra igyekeznének is, nagyságod pártomat fogja; kit adja Isten, én is nagyságodnak alázatos szolgálatommal s hűségemmel szolgálhassak meg.

Zulficar effendinek eodem die.

Édes jóakaró uram, kegyelmed leveliből megérttem, hogy Landor-Fejérváratt lévő szíp szavaihoz s barátságos beszédihez képest engem sziviből ki nem vetett; Isten áldja meg kegyelmedet érette, adjon Isten nékem is olyan időt hatalmas császáruk kegyelmességiből, hogy a barátságot necsak megtarthassam kegyelmeddel, hanem annak jelét is adhassam. Az én szivem gyermekségemtől fogvást, miolta emberkort értem, az hatalmas császáré és az török nemzeté volt; mind éjjel, mind nappal most is azon gondolkozom: miképpen az török nemzet szolgálatjában tanáltathassam? De erőm az szolgálatra most úgy nincs, mint

ezelőtt; az szolgálatra való akarat megvagyon, de az tehetség kicsiny. Azonban a mely szolgálatban szolgáltni tudnék is az én uramnak, ha abban a szolgálatban engem nem szolgáltattak: mit tehetek róla! Övék a fermán; azért édes jóakaró uram, ha kegyelmed énnékem szolgál és jó szívvvel léssen mostani állapotomban, Isten életben megtartván, annál többel tartozom érette, mert embernek jóakarójának embersége s barátsága szükségiben, boldogtalanságában böcsösebb s nagyobbra méltó, mint boldog állapotjában.

Az Reiz effendi és Zulficár effendi levelihez tartozó inclusa, eodem die.

Édes jóakaró uram, nem tudom mire kell gondolni, hogy Erdélyországot vagy az erdélyieket illető dolgokban az hatalmas vezér, a mely erdélyi bégzádét a kapitiháságra felkaftányoztatott: más erdélyiekkel együtt eleiben nem hivatta, és semmi dolgokat az erdélyiek véle nem közlöttek, — így adta tudtunkra; mind az én fejedelemségem s mind azon bégzáde dolga mind a vezér kegyelmességében áll, igaz, de az is igaz, hogy az én gyermekségemtől fogvást való igaz szolgálatom a török nemzethez ez egész világ előtt nyilván vagyon; és jámbor szolgálatomért, és hogy erdélyi fejedelem nemzetiből való vagyok, adatott nékem az erdélyi fejedelemség. Kegyelmedet mint jóakarómat kérem, tudósítson ezen dologról, és kell-e ottan erdélyi kapitihát tartanom? mert ottvaló tartása költségben vagyon.

Die 11. Januarij. Iratott a francziai oratornak.

Epistolam Excellentiae vestrae sub dato 24. x-bris Adrianopoli ad me exaratam die 8. Januarij anni praesentis me accepisse significo, legi eam pergrate, quando confidentiam Excellentiae vestrae ex illa cum Domino Sándor antiquam et iterum renovatam intellexi, et quod inter praecipuas occupationes suas annumeret Excellentia vestra quicquid in illa Porta rerum mearum sustinendarum gratia fecit et faciet. Fatendum est Excellentissime Domine, me non esse in eo statu, ut favorem et gratiam curamque Excellentiae vestrae in negotiis meis sustinendis, non modo remunerare, sed vel de iis sufficientes gratias agere possim; tanto magis, quod de restauratione sanitatis meae gaudeat, et illam charissimam sibi habeat. Deus haec omnia retribuat Excellentiae vestrae, Annumque praesentem novum ita prosperet, ut omnia vergant in gloriam et aemolumentum Christianissimae Majestatis, et augmentum familiae, reputationemque majorem in aula Christianissimae Majestatis, Excellentiae vestrae. Deus secundet indefectos labores et conatus Excellentiae vestrae, quibus semper pro servitio et gloria suae Majestatis Christianissimae incumbet; faxit Deus ut per assistentiam et protectionem Galliae, medio et opera Excellentiae vestrae videam me tali statu esse constitutum, ut me utiliore quam nunc sum, et coronae Galliae, et ejus ministris reddere possim.

Die eodem Bai Mihály uramnak.

Drinápolyba való érkezésiről írott levelit kegyelmednek vettük, kiben Sándor és Orlai uraimék infor-

matióira relegál; nem mulatták el az tudósítást ő kegyelmek, megküldvén a diariumokat is, de Orlai uram csak az Sándor odavaló érkezésiig valót, kivel contentusok nem lehetünk, hanem mint kapitiháinktúl, az mindennapi ocurrentiákrúl az mennyiben az dolgoknak tudásába van, megkívánjuk s el is várjuk az diariumot, és különben kedvessen sem vesszük; azomban Sándor uram prostitutióját távoztatni, és hol egyik, hol másik kegyelmetek közül az kapukra való járásban az industriát elkövetni igyekezzük; az aprólékos dolgokban való solicitálás, vagy van vagy nincs dolog, az kapukra való feljárás kegyelmeteket illeti, mint residenseket; Sándor uram minden kiesiny dologért magát az kapukon mindennapivá nem teheti, hanem az mely dolgokban túllünk vagyon vagy lisen instructiója, vagy ha hivatják, annak tractálása ő kegyelmit illeti. Elhittük, ő kegyelme megtartja kegyelmeddel is a confidentiát, és úgy mint residensinknek kegyelmeteknek tudni szükséges dolgokat, ha mi olyak occurálnak az ő kegyelme által folytatandó dolgokban, kegyelmeddel is közleni fogja. Méltó, hogy az vezérnek a Fejérvárnál megígirt praevenda-pínz iránt supplicatiót adjon, és a vezér tiháját s más ministereket is megkeressen, hogy ha ez iránt az tefftedárral véget nem érhetne, kirúl bennünket informáljon, hogy mi is a szerint tudjunk kegyelmetekrúl rendelőst tenni. Minthogy a lú tartása, az mint értjük, felette drága: azért, a mint ezelőtt is practikáltatott, jobb az lovakban eladni vagy kiküldeni, itt kiteleltetjük, mintsem azzal is a költséget szaporítani. Bukkennel lett beszélgetisít az mi illeti kegyelmednek, jól cselekedte, hogy szavairúl tudósított; az franczia orator embertelensége csak abbúl is kitetszik, hogy in

rationem pensionis futurae mihi administrandae Sándor uram requisitíójára nem ada csak egy erszény pínzt is, sőt talám ő verte le Fonetot is, hogy ne adjon, holott már ígért volt, a mint Sándor uram írja; de az francziai királynak egy oly ministere livín, és kétségkívül az udvarba nagy patronussi is vadnak: nekünk disgustálnunk nem lehet, sem penig vádolnunk az francziai udvarnál, hanem nem kítljük, Bukken és de Lora alkalmatosságával bémenni az dolgok; és meg is írja kegyelmed Bukkennek s megmondja Lorának is: abban az opinióban vagyunk, hogy az mi dolgainkról az francziai udvart orator uram nem syncere informálja, mert ha így tudná a dolgot az udvar a mint van: talám mifelőlünk is másképen disponálna. Tartunk attul is, hogy a portai ministerekkel sem oly syncere és ferveide tractálja az mi erdélyi fejedelemségünk birodalmában való intentíóját az franczia királynak, sőt talám inkább némely szavaival a portai ministerek előtt az elméket túllünk idegeníti, az mint ezt némelly portai ministerekről kezdjük experiálni. Az királytól rendelt pensiót is nem tempestive s olyan időben, a midőn mi azt nagyubb szükségünkben (a minemű a telelés dolga) magunk és hiveink szükségire fordíthatnók, administrálja, és mindent most félannyi áron mint tavasszal, lehetne megszerezhetnünk, hanem olykor adta meg eddigis, a mikor duplász triplász volt az költség: holott az szükségűtől kinszerítetvén, ilyenkor intereses zálogunkra pínzt kinszerítünk felvenni, s holmi mobiliáinkat nem illendő áron elvesztegetni, és akár ílist, akár hadak szükségire való egyéb vásárlásokat, az mit most egy talléron megvehetni Szilisztriában, s congeráltatni kellene, ideje s csendessége livín most reá az embernek: azt

tavaszkor két áron kell megvenni. Irtunk mi is Bukkennek, egyúhány szóval megköszönvén jó affectióját, de csak relegáltuk kegyelmedre ; azért bizonyos alkalmatossággal kegyelmed írjon ezekről nekie, de úgy, hogy az orator keziben ne akadjon ; s az ily specialitásokat inkább egy complementizáló levélben inclussaul tegye kegyelmed, s kirje én nevemmel, hogy ezeket adja értisül az francziai udvarnak. Járul ez is ehez, hogy mind ő általa, midőn Drinápolyban hozánk jártatta, mind azután sokszor, nem tudjuk mi végre, desperatusokká kívánt bennünket tenni az orator a portai ministerek iránt, és olly formába níha, hogy ha életünket nem conserváljuk más úton, el kell az törökök miatt vesznünk. Ebbe talám az oratornak titkos practikája lehet, hogy ezen az úton üzzön bennünket vissza a német császár grátiájára, és szakaszson el az portai és francziai protectióktul. Ha kegyelmed Lorával szembe lehet : ezen levelünk mellett adja jól eleiben ezeket, és kirje, hogy repraesentálja a mi nevünkkel az udvarnál, hogy ha mihozánk az francia király kegyelmességét akarja mutatni, folytassa más ministere által az mi dolgainkat, mert ha máskípen nem disponál : úgy látjuk, hosszas bujdosásinknak és emnyi esztendőktől fogva való francziai király protectiójának rossz és veszedelmes vége lesz. Hogy pedig jövődőben is ezen levelünkkel ne kereskedhessenek : kegyelmed Lora urammal vígezvín beszídit, és írván Bukken urannak is, ígesse meg, s tudósítson bennünket. Még sem Szalontai uram és egyéb Bukurestre küldött embereink, sem Hadnagy Márton felesége s öcsce nem érkezínek ; calendariumot mégeddig udvarunkhoz nem hoztak, ha hoznak, riszt teszünk kegyelmednek is. Vidinbe való menete-

lünk nekünk függ az onnan való újabb informatióktul ; de ha oda tanálunk menni : az asszont kegyelmed feleseit sem hagyja el felesígem magátul. Noha itt valóba nehíz és költsíges az ílís, de Vidinbe is cum reputatione et integra securitate kívánunk menni , ha megyünk ; talám azomba változik Vidinbe is az apát-úrság, és olly apát-úr lehet, a ki a mi reputatióinkat is jobban curálja. Alig várúók, érthetnók : az constan-czinápolyi és császár mellett livő kajmekámok kik lesznek, és mire megyen a lengyel követ dolga? Bár Sándor uram minden occurrentiákrul benuünket tudósítani maga obligatiójának esmerje : de kegyelmedtől is megvárjuk , a miben kegyelmed tudós, az ő kegyelme informatióira bennünket ne relegáljon, és az írást ne restelje, és az Bukkennel s Lorával lejendő ezen negotiatióját másokkal ne közölje, és kirje őket is, hogy másokkal ne közöljük.

Die codem Orlai Miklós uramnak.

Vettük kegyelmed levelit, együtt az annectált diariummal ; de mi nemcsak az Sándor Gáspár uram oda való érkezísijig, de ő kegyelme ott laktában is megvárjuk az mi residensinktől a diarium-írást, mind penig az kapuk járását hogy vagy kegyelmed, vagy Bai uram mindennap elkövesse, mert residensi kötelessége is azt kívánja. Instructiója szerint, elliszszük, mint régi, megismert és dolgainkat tudó hivünk, Sándor Gáspár uram is maga kötelességinek megfelel, és az nyughatatlanságot nem sajnálja : de magát minden aprólikos dologban nem prostituálhatja ; az solicitálás az aprólikos dolgokban, és mindennapon való maga

bémutatása az kapukon, kegyelmeteket illeti; kirül Sándor urannak is irtunk, mennyiben moderálja magát. Értjük kegyelmed kedvetlenségét, az atyafiakkal; de a közönséges jóért s a mi hűségünkért, az ki nekünk igaz hívünk, tartozik az illy s nagyobb difficultásokat is superálni, és tempore temperare tempora, principálissával együtt. Egyébiránt kegyelmed praecjudiciumát magunkénak ismerjük; az idő mindeneket megőröl és meg is érlel; Istentől s időtől kell várni. Irtunk némelly confidensebb jóakaróinknak az portai ministerek közül, megismérjük a válaszbúl: a vezérnek-é vagy másnak kell az illy dolgokat imputálni? Máskint magunk is helybenhagyjuk, hogy ilyenformán kegyelmet ott tartanunk sem illendő, sem szükséges, és inkább revocáljuk udvarunkhoz; de vagy csak addig is, míg ezen materiában válaszunk jű, és az lengyel s Bécs felől oda menő követek érkezésével a dolgok mint menendők lesznek, nem látjuk, és Isten Sándor uramat is vissza nem hozza, légyen patientiával; légyen serény s vigyázó dolgainkban, éljen barátságosan az atyafiakkal, et politice, ha az idő és az szükség úgy kívánja. Tartson barátságot és confidentiát Janakival és az franczia doctorral, mert a gyakor conversatióval azoktul is eleget tanulhat. Ezeket követvén: így demereálhatja az mi nagyobb kegyelmeségünket is. Irja kegyelmed, hogy Újlakit valamelly törökök előtt való fecsegésre nézve váltotta ki, de nem világosítja; azért fölle tudósítson, mert Fejérvárnál litünkben is elégszer busítottunk tülle,— de nem tartottuk érdemesnek az reá való költésre.

Iratott Gáspár uramnak 11. Januarij.

Megérkezék Hajvász kegyelmed pachetaival die 8. praesentis, szinte olykor, midőn a sok hazug hírek között, kik Vidinbe és Fejrváratt folytak, eligazodni nem tudván, (holott már a fejrvári szerdár is a vezér változását és a császár Constanczinápolyba való menetelit elhitte volt) bizonyos emberünket akartuk kegyelmed után expediálni, az mint megláthatja die 7. praesentis datált levelünkből, mellynek némely cikelyeire ezen alkalmatossággal kegyelmed meg is felelt; csak az mennyiben most értjük Libertás halálát is, ahhoz már nem bizhatunk: de hogy ne láttassunk duplicálni a munkát, azon levelünket is most kívántuk megküldeni; abba lévő némelly informatiókra nézve, a Gyulára küldött hadak és az Erdélybe s Magyarországbán küldött exmissariusink hireiről is semmi bizonyost nem írhatunk, mert ha valakik érkezhettek is Palánkra: az Dunának egy héttől fogva tartó zaja miatt senki által nem jöhetett. Így Márton deák cselédit is noha Veteráni Erdélyből kiküldte, de mégeddig ide nem érkezett; talám a nagy havak impediálhatták. Az mint kegyelmed a másik levelünkből is megérthette, minden dispositióink, hogy Vidinben menjünk: még csak holmi magunk alkalmatosságára való állapotokat s impedimentumokat is, kik telelésünkre szükségesek voltak, praemittáltunk vala Madács urammal, és két forgó-taraczkot is, hogy szállásunkat muniálja, és egy mozsárt is azon úttal, Ali passa kívánságára, s ezer forintig való költséget is, kin Vidin táján és Havasalföldiben holmit vehessenek; de kegyelmed informatióira és azokban lévő ratióira nízve, az sok alkalmatlanságokkal és itten való nehéz telelissel sem gon-

dolván, suspendáltuk oda való menetelünket s differáltuk erről az holnapról, várván kegyelmed újabb informatióitúl; úgy folytatván mindazáltal itt, mind a szerdár, mind magunk emberei előtt a dolgot, hogy a nagy havakra és téli kemény időre nízve differáljuk utunkat, minthogy szekerekkel utazni absolute nem is lehetne; hanem kegyelmed informatiója érkezvén, tudósítottuk mindjárt Madács uramat: mihez alkalmaztassa magát; és Mahmut agának is szép levelet iratván, megválnak: azon agát mi véggel küldte a vezér oda? Annak munkáiból és Madács uram oda való menetelivel lejendő informatiójiból, mint alkalmaztatják magokat hozzá a törökök? csinálhatunk consequentiát az tovább való dolgokról is. De ut ut sit, megyünk Vidinbe vagy nem, és akármely nyomorultúl teleljünk is itten: de jövődre nízve az vidinyi szállást ugyan csak manuteneálni, és azt az opiniót, hogy feleségemet odaviszszük, az emberek előtt manuteneálni kívánjuk; és ha különben nem lehet azon törököt kitudni azon házból, quoquomodo púzen is megveszszük, resolváltuk magunkat. Az melly hiveinket, szolgálóinkat leküldöttünk is Vidinbe: míg már az idő meg nem enged, vissza nem hozathatni; hanem ha Bai Andrástúl küld kegyelmed valamelly költséget, ugyan azon személyekből, a kik már Vidinbe vadnak, kívánunk deputálni a jövő campaniára szükséges mediumoknak megszerzésire. Azért kegyelmed is erre az végre czílozván, mind maga opiniójáról, mind az occurrentiákról, ha lehet, gyakrabban tudósítson, hogy magunk és hiveink conservatiójában és dolgainknak folytatásában magunkat jobban moderálhassuk; mi is kegyelmedet innen minden occurrentiákról tudósítjuk, s nem is azért iratunk minden aprólékos dolgokról, hogy

mindenike repraesentáltassék, (mint a minap Palánk-ról elszökött 80 hajdukról is irtunk volt), hanem hogy kegyelmed minden történet s történelhető állapotokról informatus legyen, és az ministerek előtt folytatandó dolgokban magát ahozkípest moderálhassa. Úgy tudja kegyelmed, hogy a landor-fejirvári szerdárall in optima forma et integra confidentia vagyunk; az mennyire csak lehet, kedvét is keresük, és újobban is egyik nap elfordulunk hozzá s favorát manuteneálni kívánjuk. Kegyelmed leveliből kedvesen olvastuk felesígem Bécsbe küldendő embere iránt az vezér annuentiáját; sed vel est error scriptoris, vel malitia et practica Turcarum, hogy jövendőben embereinknek Bécsbe való járása miatt belénk garázdálkodhassanak: de sem a néküink, sem a havasalföldi vajdának írott vezér leveleiben Bécsről semmi emlékezet nincsen; kire nézve mit irtunk a vezér tihájának: több conceptusokkal együtt annectáljuk ezen levelünkben. Visszaküldöttük azomba a vezér levelét is; azért kegyelmed irassa újabb és jobb formában. Az én felesígem Bécsbe s nem Erdélybe kívánt engedelmet embere küldísire; ha azért ezen annuentiája iránt a vezér conceptusa meg nem változik: kegyelmed a maga privátumiban is írjon nekünk bővebben, és egyszersmind opiniójáról is, kit javall odaküldeni, et qua methodo? etc. etc. Clavissal írjon ezekről. Irjon az érseknek s Eszterhás Pálnak is, s maga felesígeinek és más confidensinek, — kegyelmed dolgát mi magunk dolgának tartjuk, abba megnyugodt elmével lehet. Iratunk azomba, míg ezen dologra való kegyelmed válasza elérkezik, Veterányinak is, és felesígem neve alatt Kinczkinek is; az passusba, úgy hiszszük, nem lészen fogyatkoz Isten talám ezen delatiót is jónkra adja; mert

oda is úgy küldhetünk jobban, mikor a lengyel követ dolgaiban és aziránt való elméjiben a portának, és a drinápolyi dévaukozások is ad pacem ne, vel ad continuationem belli tendunt az dolgok, ezekről bizonyossabbat érthetünk, és mindezekbe kegyelmed vagy Bai András által, vagy ezen levelünkre való válaszadása alkalmatosságával bennünket tudósíthat. Im, a lengyel követnek Jablanovszki uramnak, és Lengyelországban élő francziai oratornak mit íratunk, a levelekkel együtt az párokat is annexáljuk ezek mellett, pro dexteritate et experientia sua; a mennyi Lengyelországban való dolgainknak minden folytatását szintén mint magunk, úgy tudja: elég mezeje lehet az követtel való discursusokra, és emléjük, confidentiáját is assequálhatja a mi credentionálisunkkal, és Jablanoczki uramnak, úgy a lengyelországi francziai oratornak írhat confidenter, s correspondeálhat véllek, a maga reputatiójának is előttök való nevelésivel, éllhetvén ebben a követ jóakarátjával, és béküldendő levelei s póstái alkalmatosságával. Az hadak eselédi is itten már egészen reánk szorulóván, revideáltattuk állapotjokat; éhel s hideggel vesznek el, ha nem könyörülünk rajtok. Adjon Isten erőt s tehetséget az sok difficultásoknak s bajoknak superálására! Megküldöttük his annexis mind a hadak eselédinek, mind az elmúlt esztendőben a komornyikok kezek között forgó költségeknek és egyéb szolgálaink számadásoknak extractusát; tegyen kegyelmed ítleletet: ezen summában mennyibe segítettünk az francziáktól és a portától, és hogy kegyelmed megtérise után, a mennyiben hagyja ott az dolgokat, az időhöz s a dolgokhoz kívánjuk magunkat accomodálni. Orlai és Bai uramiéknak megíratuk: mennyiben

feleljenek meg kötelességeknél, de az illy ő kegyelmeknek adott intimation kívül is élhet s éljen is kegyelmed maga autoritásával, s magát a kapukra való gyakor járással ne prostituálja s quotidianussá ne tegye, ha csak meg nem érdemli a dolog, s nem hivatják.

Az francziai oratornak és Lora uramnak meglátja mit irtunk, az párokból; minthogy Constanczinápolyban megyen Lora uram, ő kegyelmének recommendálhatja, és Fabri uramnak is írhat az 300 tallér írő confectumokról, és a következő campaniához szükséges állapotokról, kikről köztünk s kegyelmed közt szó volt. Kireti kegyelmedet felesígem, azon 300 tallér közzé involválja egy gazdaasszonynak való cserépedínyeket: apró csuprokból, mély fenekű talakból és szíles szájú korsókból etc. állókat, kikről való jegyzés kegyelmednél is van; úgy réz és vas-serpenyőket: két okásokat, egy okásokat és fél-okásokat, ha csak egy-egy párt is. Ha ezen vásárlásokra a 300 tallér mellé még száz tallér elmígyen is, nem gondolunk vele, csak lehessen ez iránt felesígemnek contentuma; és ha ezen az úton meg nem szerezhetni, csak kegyelmed tudósítson felölle, kisék vagyunk bizonyos embert Constanczinápolyba is elküldeni, mint-hogy ezen alkalmatosságokra régtől fogva vagyon felesígemnek vágyódása. Hadnagy Mártonra úgy is lett volna szükségünk, — annál inkább, hogy azok a dolgok involválódtak dolgában, kikről kegyelmed ír; ha szinte még ott volna is, első alkalmatossággal küldje udvarunkhoz. Az kegyelmedre bizott vásárlásokban mit kaphatni ott, s azonkívül is a boltokban mit s mi áron? kegyelmed tudósítson; úgy az harácszédulákról is volt-é szó azután, s miben maradott?

Nincs semmi kár benne, ha az campániához szükséges requisitumok vásárlása továbbra halad is; lássuk quid pariet Februarius, et quo nos fata trahent, etc. Nímelly török uraknak írott leveleinkben tettünk szót, micsoda hírek folynak az idegen országokon felőlünk és az erdélyi fejedelemség felől; hihető, tavaly lehetett még olly munkája a havasalföldi vajdának, az erdélyieknek és németeknek, kinek hire kiljebb is elterjedett, mert ha van valami szívekben: annak elhiresedésinek ideje még nem volt; még a magunk atyafiait is elhitettük, hogy a porta megmásolta irántunk, az erdélyi fejedelemség iránt való collatióját, s erről az német udvar is assecurátus volna. Ha kegyelmed sokáig nem múlat, élhet az havasalföldi paterek szolgálatjával, mert újabb embereinket is küldöttük Bukurnstre, felesígem iterata requisitiójára nízve. Az 80 kuru czok Palánkrul való elszökísek után az kuru czok jobb időt várván, — megínt megcsendesedtek. Székely Zsigmond dolga miben legyen? várhatjuk-e onnan, vagy nem? tudósítását kegyelmednek elvárjuk; és az mely orvosságokat most a doctor küldött, azokat mi formában küldte, vagy mire aestimálja? mert ha szinte ex discretionem küldötte is, discretiót kell várni érette. — Magunk és felesígem állapotjárul penig Orlai uramnak bővebben írván, eziránt magunkat ő kegyelmire relegáljuk. Güresi Melmet pasának mit irattunk, az conceptusból meglátja kegyelmed; levelünket ha lehet maga adja meg kegyelmed néki, mivel ha nekünk szolgálhi akar a nagyobb helyeken: arra azon levél mellett vehet ő is alkalmatosságot; méltó manuteneálnunk, ha confidentiáját látja: de félünk ő tülle is, quod ne possit mutare naturam, quia est Turca, etc. Füredinről ha a portát

meg kellene is találunk, most non est pro tempore ; ha a török praesidiuma nélkül ollykor lakhatnák ott felesígem, a mikor Erdélyre volna velünk együtt a vezér operatiója : akkor nem volna alkalmatlan, mert a panduroktól is ott nagyobb securitása lehetne. Az vár körül is egy jó sánczot lehetne építeni, felesígem-mel maradó emberek, eselédek s impedimentumok szükségire ; irunk Madács uramnak felölle, revideálja mi karba van? Márton deák értetlen szavait nem aprobálhatni, mivel admoneáltatott, mint viselje magát az erdélyiek iránt ; nagyubbnak tartjuk azt, annál is inkább, ha minket is így kívánt prostituálni, mert egyszeri praevendájek iránt való determinatiókon kívül az erdélyieknek, mi túllünk bizony ellenkezőt nem hallott, sőt mindenkor azt inkább, quod ex nobilitate constant et statum repraesentent, ha másoknak fogvatkozások lesz is, de ő nekik kiszolgáltassák alkalmatosságokat tiszteink ; azért a kik kegyelmednek azt mondták felölle : megkívánjuk, hogy kegyelmed azoktól ez illy szavairól fide mediante, testimoniálist extraháljon. Az mi az Budáról jött követ dolgát illeti, ha lesz is valaki : mi csak egy levélhezó posta angliai király emberinek gondoljuk lenni ; vadnak mindenfelé exmissariussink. Az kuruczok által szabadított rabok saczának (sarczának) is újesztendő volt terminussa, de onnan sincs még semmi hírünk : de mindenfelől várhatunk az jövő holnap elein, vagy ennek is vége felé, és tudósítjuk a portát bizonyos ember által, és az insinuált dolgoknak vizsgálásában igyekezőnk, annyival is inkább, a mennyiben a vezér tihájátul recommendáltatnak. Kegyelmed intimatiója szerint a hadak nevével a vezérnek, tihájának, és Skerletnek irattunk egy sok-pecsétű levelet, mellynek is pariait

kegyelmednek megküldi Komáromi uram. Az szerdár-hoz is elfordulván: egy hét alatt elhiszszük, hogy az ő recommendatoriáját is obtineáljuk, azért lássa kegyelmed, ha az említett leveleket azon recommendatoria nélkül praesentálja-é, vagy nem, avagy magánál tartja csak a szerdár obtineálható recommendatoriájának megküldéséig? Talám az másodszor küldendő pósta alkalmatosságával nemesak a szerdár levelit küldhetjük meg, hanem a várt hírek is beérkezvén, a portának is eziránt contentumot tehetünk. Skerlet uram az midőn Orlai uram a maga dolgában aggrediálta, mit felelt, és ha az elrabolt kuruezok eselédiről volt-é szó azolta az kapukon? örömet értenők; báresak, a kikiről szó volt, három vagy négynek eselédire fermánt nyerhetett volna kegyelmed a tatár hámtul a kuruezok contentatiójára. Hogy Maeskási és Inczédi uramékkal kegyelmed barátságosan él, igen jól vagyon; meglátja, magunk is mit irtunk nékiek, azért ahoz kipest az mint köztünk is szó volt, moderálja véllek való dolgai folytatását pro dextertate sua. El kellett magunkkal hitetnünk, hogy eddig a vezértül ígirt pénzben kegyelmed valamelly quantumot vehetett kezihez; ha keveset adnak is, de nem differálhatják már tovább illy szemtelen és nyilvánvaló hazugsággal. Valamint mi, kegyelmed szinte úgy tudja a mindennapi sok költséget, azért ha Bai Andrást kegyelmed azzal a költséggel nem expediálhatta: elhiszszük, írása szerint az orator által is aggrediáltatá, és abbul a maga és Haszán aga contentatiójára is szakaszt el valamelyet, kivel a szükségét beérhesse; ha pedig a vezér megmásolná, és tovább is bennünket semmi költséggel segíteni nem kíván, annál bizonyosabb hát a consequentia; jobban is

extenuálni kíván bennünket ez a porta, és arra juttatni dolgunkat, hogy mind hadainktul, mind szolgálkintul megváljunk, avagy hogy propter politicam suam quam ipsi sciunt, avval juttasson magunk alatta-valóival is bennünket nagyobb confusióban. De ut-ut sit, ha szinte arra megyen is a dolog: magunk fogyatkozásánál nagyobbbnak tartjuk kegyelmed és más ottan szükséges hiveink fogyatkozását. Talám ha az francziáknál nem is, leszen Skerletnél, vagy Janakinál, vagy ha másutt nem, az Reiz effendinél kegyelmednek annyi tekinteti, adnak kölcsön 100 vagy 200 tallért; mihelt kegyelmed tudósítását vesszszük, ottvaló mulatásának tovább való szükséges voltát látván, innen is bizonyos szolgálk által költséget küldünk kegyelmednek. Kegyelmed ratio és consideratiói mind helyesek, de nem multa még idejit; ha szükséges hiszen, küldhetünk még valakit hiveinkben, hadd térjenek meg exmissariusink is; várjuk még el Januariust, lássuk, mivel jű az lengyel követ, s mint megyen dolga, mint s merre bocsátották el Hemskereket. Videamus quid pariet Januarius. Kegyelmedtől is újabb dolgokkal jöhet Bai András, és a megtörtént száma nélkül az mi időnkben, hogy mind ezen a portán, mind más országokon való dolgainknak folytatásiban, egyik posta által való informatiókkal az második hozta hírek ellenkeztek; és így a mostani világban méltó mindent considerálni, valami megtörténhetik: de confundálódni nem jó nagyra-született embernek. Egyik idő az másikának ellensége. Qui vult finem, dabit et media; mutat Isten, akármelly felé forduljanak is a dolgok, conservatiókra való alkalmatosságot s utat, ad észt s tanácsot is, nem szükséges a vigasztalás, mert nám, commoveálódtunk nagyobbakba is, s bizony

nem is busulunk, sőt jó kedvünket mostani vékony egészségünkhöz kipest experiálhatná kegyelmed is, experiálják mások is, kik mellettünk laknak. Egyébiránt, hogy kegyelmed ottan való experienciája szerint, minden experiált dolgokat diariumába feltegye, és az ki clavist érdemel, azzal tegye le: megkívánjuk, s azt is köszönjük meg kegyelmednek. Orlai uram tudva tartatik; többen is vadnak olyyak, de pro directione jó tudni az illy szókat. Hihető, fog lenni praegustusa azokba a hirekben, kiket nekünk Horvát Mátyás adott értisünkre; azon hirekrül hogy Kálnoki uram irhaszon Maeskási uramnak, megengedtiük; elhiszszük, kegyelmeddel is in confidentia közleni fogja. Sőt Veterányi mondott e napokba olyyat is: Az midőn Isten valakit meg akar verni, akkor veszi el az eszit; most látom, úgymond, hogy Isten végképpen elvötte eszit Thökölyinek: azért meg is akarja büntetni, mert nyilván tudja maga is, hogy a török csak politice agál velle, s nem is patrocínál úgy néki mint azelőtt, és másokkal tractál az erdélyi fejedelemségrül, — mégis vult esse princeps, cum non de principatu, sed de vita et perpetuo ejus exilio agatur; holott ő felsiginél nemcsak maga jószágit, de több kegyelmességét is assequálhatta volna, et principis nomine posset gaudere. Ha valamely ember tanál Buda felül járni: igyekezzünk tülle a mit lehet, kitanulni, hogy az francziai oratornak eziránt contentumot tehessünk.

Kegyelmed diariumába van emlékezet, Skerlet uram mondotta volna die 17. x-bris: Quod bellum inferetur cruentum, et ultra Belgradinum, seu sit pro bono seu pro malo hujus Imperii; és azon napon Inczédi uram is jelenté, hogy a vezér dolga complanálódott udvarnál, de úgy, hogy Erdélyt recuperálja, et

quod sit conditio sine qua non : ha fegyverrel akarja a porta Erdélt occupálni, defensive viseli akkor magát Landor-Fejérvárnál, s amoda megyen a nagyobb erővel ; kettőre nem érkezik, hogy Váradint s Eszéket is occupálhassa, mert a német császárnak sem vertik meg a török ellen való hadát soha, és Hollandiában s Flandriában is a confederatusok hada veszett csak, s nem az német császáré ; lesz hát hada a német császárnak. Kívánnánk ebben elmíjít Skerletnek, ha kegyelmed ezen replicánkat neki megjelenti. Az Imperialis statusok az ő tartozó qvottájokat csakugyan megadják a törökök ellen, ha amott compescáltatnak is, és így nem kisebb armadáját remélhetni ez idén is a német császárnak, mint tavaly ; Horvát- és Magyarországból is a német császárnak elég hada lehet ; ez iránt Janáki is micsoda ítéllettel legyen, örömet értenők. Ugyan die 15. x-bris van emlékezet, hogy a Reiz effendivel szembe volt az orator, és hogy mint alterálódott a déványban az erdélyi fejedelemség dolgába, és hogy differáltassék a deliberatio, véghez vitte etc. Ez a dolog vagy az francziai orator inventiója csak, vagy valóságos dolog ; azért vagy offendáljuk véle, vagy nem : de ilyen időben ezt egyáltaljába tudnunk szükséges, mert úgy tehetünk a többiről is ítélletet. Az mikor azért kegyelmed levelünket a Reiz effendinek megadja, szóval is neviünkkel köszöntvén, mondja meg : azon levélírássra adott nekünk okot, hogy esett értfsünkre, már is a török urak között forog déványokban, ki legyen kívülröttünk erdélyi fejedelem, és hogy tavaly is azért hagyott volt el magátul a vezér (novellákban forog), hogy mást constituáljon helyettünk fejedelemnek ; azomba ítélje meg, micsoda comparatio van az erdélyiek és a magunk mellett lívő

magyarországiak között: micsoda quártéllya, teelise comparative a kuruczoknak, kik véreknek kiontásával szolgálják a császárt, az erdélyiekéhez képest; annál inkább, hogy az erdélyi kapitliha, ki felkaftányoztatott, nem applicáltatik, et est in contemptu coram vezirio, mit tud itilni egyebet a gyermek is! De járul az is hozzá, hogy az erdélyiek sokat fecsegnek mind ott, s mind Zophiában, a kit nekünk magunk közül valók adtak értisüinkre, biztatván az alábbvalókat is ellenünk, s annál is többet izenvin Erdélyben. Ezeket kegyelmed kötelességére is kinszerítjük, mind a Reiz effendinek in confidenti occasione, mind Zulfikár effendinek, Skerletnek, csauz-passának, az tatár chámnak vagy legalább bas-hasznadárjának megmondja, és mindenikének szavairul bennünket circumstantialiter tudósítson, mert ugyanis elvárjuk Januariust, quid pariet: de vagyon egy reservátánk, micsoda formába aggreálijuk a portát,—mert ezt a politikát az erdélyiek dolgában Januariuson túl így nízni lehetetlen. Ha az említett conceptusunkba is succumbálunk: akkor erdélyi uraimék liznek a partes superiores, et sic fato et fortunae cedendum erit; és minekelötte arra fokadnánk, szükség, experiálja kegyelmed mind ezen az insinuált uton, s mind prudentia sua más utakon, mert igaz, hogy az erdélyiek felől rendelist tegyen a vezér, azon mi instáltunk: de nem cum praedicio diplomatis mihi dati et jurium meorum; egyéb-iránt fama et vita pari passu ambulant apud honestos, nec fama et fides patitur jocum, sed bene aliquando necessitatem, etc. Jó líszen, ha az erdélyiek tolmácsával is kegyelmed pro informatione beszill, a mit előtte az Muzul aga mondott. — Az melly risze kegyelmed diariumának clavissal van írva, az francziai oratorval

való beszületése felől, pro hic et nunc nekünk csak az is elég, hogy csak ennyiben is vehette elméjét azon materiában, jövendőre pedig mit ad Isten, s mit rendelt? meglássuk. Könnyű a francziai oratornak az tanácsadás, de úgy látjuk: nulla discretio még csak abban is, az kivel tartozik, holott azt írja Lora uram: jött már ndvartul ordója a nekünk adandó gratificatio felől; abbul lehetne kegyelmednek az anadoliai kazaszkert is valamelly kedveskedéssel devinciálni; de hiszem ha valamit delibéráltak, és a franczia király tekintetiért valamit nem cselekesznek a portai ministerek: bizony, száz annyi honorariumért sem. Az Francziába duplicate írt leveleket Komáromi uram maga fasciculusában küldi meg kegyelmednek; egyiket az lengyel követ póstája alkalmatosságával expediálhatja; az duplicátát Lora uramnak recommendálja pro transmissione, minthogy neki is recommendáltatott. Az galambvári béknek szülő leveleket két palotásink-tul magunk megküldvén, maga jött ide, azon levelekre nízve; meghadtuk a póstamesternek, ezen alkalmatosságtul az ő levelei se maradjanak el. Az hódulás felől Debreczenre s több hajdu-városokra in patenti forma küldvén egy levelit hozzánk a landor-fejérvári szerdár, a váradiak instantiájára nízve, szinte most akarjuk azt is expediálni, tanáztatván már olyan emberek, kik elvitelit magokra vállalták. Az lengyel követ odaérkezvén, talám kegyelmed vehetni fogja ottan most körülötte az lengyel posta szolgálatját is. Vagy két taller ára spanyorviaszat és porozót is küldjön kegyelmed első alkalmatossággal. Finis.

Iratott Orlai uramnak die eodem.

Az melly levelit az doctornak hozták vala, nem érthetvén minden terminusit jól, bánjuk hogy azokrul kegyelmeddel is nem conferált, hogy kegyelmed leveliben világosithatta volna elméjít. Bánjuk ammyival is inkább Libertás halálát, mert csak az érvágásba is nincs magunkat kinek concredáljuk, ha csak kegyelmetek ott valami jó franczia borbílynak szerít nem teheti; ha azért kegyelmetek olyan alkalmas borbílyra akadhatna ottan, azt is el kellene velle végezni: esztendeig vagy holnaponként mit kívánhatna? Im azért a doctor levelinek magyarázatját visszaküldöttük; az melly ríszit lineákkal subducáltattuk, ha csak kegyelmed előtt nem világosítja, nem eliggé érthetjük: azért az újabb információját kegyelmed által elvárjuk; avagy csak ezért is nem volnánk idegenyek, hogy kegyelmed az residenssigtül megválljik, hogy ez ily dolgokban illetnünk szolgálatjával. Minthogy pedig némely dolgokba a doctort kegyelmedre relegáljuk, írhatjuk kegyelmednek, hogy a melly terpentina-olajat javallott, azzal éltünk, és a mely palaczokban sűrűbb volt, az már el is költ: kárát sem, de igen sok hasznát sem experiáltuk. Szalontai uram sem lívín itten, nincs kivel megcsináltatni: lábainkba mindazáltal van annyi erőnk, hogy e napokban kétszer is ülhettünk fel a lúra, de ha megerőltetjük, mingyárt dagadását és nagyobb fájdalmát érezzük, — de megint elmúlik az dagadás a sáfrányos téj s kenyírbél-kötis alatt. Azt is experiáltuk, csak miolta kegyelmed elment is túllünk, hogy kicsintül is gyomrunknak aggravatióját s azzal az tagokban való nehézsíget érezzük, és az egy holnap alatt kétszer is jött az jobbkezünk fejiben fluxus vagy

dagadás, de harmad napok alatt feljebb nem menvén, megint elmúlt. Ezekre nízve mind a purgatióval s érvágással való ílist, ha javallja a doctor, elkövetjük, nem várván az tavaszi időt ; de bár a praescriptiót és megcsinálásának methodussát itt hadta légyen is a doctor : de felesígem nem mér vagy nem akar hozzá nyulni, és így ebben is újabb világosítás kívántatik, és ugyan magyarul jó világosítással. Másként, Istennek hála, semmi alteratióunkat nem érezvín, jó appetitusunk vagyon, dolgainkhoz is láthatunk ; hanem azt meg kell vallanunk, hogy ritkán van olly íczaka, melyben a görcs lábainkban bele nem állana, de azt is ha jól megszorongatják, mingyárt elmúlik ; az meny nyire lehet, a hidegtől és gyomruknak megterhelésítől oltalmazzuk magunkat. Az mi felesígem állapotját uízi : az jövendőnek Isten tudója, mire mígyen dolga, de az tagadhatatlan, hogy vastagodik, és olly alteratiókat érez níha asztal felett, hol tüzesedíst, s hol szédelgist, hol émelygíst, az kik jó jelek lehetnének, és van is az mint látjuk olly remínsíge, quod sit praeg-nans. Az tabellákkal élni nem tud, míg nem világosítatik, de az Kinderbalsamummal szokott mindenkor élni, az ki most nincsen, tavaly más asszonyokra elfogyott, s mással sem kíván élni ; ezen Kinderbalsamumot pedig minden patikákba s doctoroknál közönsígesnek mondja lenni, a minémüvel afféle asszonyok szoktanak élni ; ím egy kis ivegecskében azon Kinderbalsamumnak mustráját felesígem megküldötte kegyelmednek : illyennek kellene lenni, melly is olcsó. Az melly elixie proprietatist pedig a doctor küldött, az felől azt mondja : nincsen semmi híre benne, ü nem kirette ; azért kegyelmed menjen vigíre : ki kírte, s ki szavával ? és tudósítson arrul is, mikíppen kell vélle ílni ? mert ez is a kit most

hoztanak, elomlott, rossz gondviselissel hozván, alig maradt meg benne egynehány csepp. Hogy pedig még is jobban világosítsuk az holus praescriptiója dolgát, a kivel nekünk a doctor javallja hogy éljünk : egyáltalában reá nem meri magát venni felesígem, hogy azokbul az orvosságokbul csináljon nekünk purgatiót. félvén attul, hogy ha valamelly alteratiónk következ-
 nék, doctor nemlitében nem tudná azt csendesíteni, vagy más orvossággal segíteni az olly törtínhető változást ; hanem foliasenébül, rebarbarumból, jalapából és cremor Tartaribul, mint megesmert orvosságokbul, nem tartaná károsnak s félelmesnek : minthogy hiti is tartja felesígemnek, hogy azokbul a speciesekbul doctor nemlite nélkül senkinek orvosságot nem csinál. Az doctor itthagyott praescriptiója szerint való czédulában azon holusnak megcsinálása így következik :

Rp. Mercur. dulc. gr. XV. diagrid. et resinae Jalap. gr. VI. antimon. diaphor. gr. V. cum drach. I. confect. humen fiant morsuli duo, quos capeat in vino pane hostiario involutos, mane, cum custodia.

*Asszonyunk neve alatt az francia királynak. *)*

Christianissime Rex, Domine Domine mihi elementissime ! Ab Illustrissimo Domino Marchione de Feriol intellexi benignam Christianissimae Majestatis vestrae annuentiam, quod in casu extremo, in Gallia asylum et receptaculum sperare possim ; Deus opti-

*) Ezen levél és az utána következő h á r o m, Komáromy János — Tököly titkárja — kezével van beírva a parias-könyvbe.

mus mille modis recompenset tantam propensionem Christianissimae vestrae Majestati. Debeo submitte fateri, quod mente revolvens Regiam Christianissimae Majestatis vestrae clementiam, familiae quoque meae antea praestitam ac superantem plures Coronas magnanimitatem, sum inducta, ut ipsa etiam Celsissimo meo Marito juncta clementer Christianissimae Majestatis vestrae protectionem in Hungaria amplectarer, imo et Vienna egrederer, has terras ignotas ac desertas sub spe tantae considerationis inhabitatura. Plurimum itaque confido, quod Christianissima vestra Majestas tantam meam fiduciam ac devotionem dubiamque in hoc exilio vitam, et statui meo minus commodam, clementissime sit respectatura, et me sua Regia gratia et provisione consolatura. Servet Deus vestram Christianissimam Majestatem quam diutissime incolumem et felicissime regnantem.

Posarovicæ, 11. Januarij 1694.

Christianissimae Majestatis vestrae
humillima ancilla
(Zrinyi Ilona).

Urunk nevével azon királynak.

Christianissime Rex, Domine Domine mihi Clementissime! Gloriosae Christianissimae Majestatis vestrae victoriae, quae nunc totum terrarum orbem feliciter circumvolant, me quoque, humillimum suum clientem, non parvo repleverunt gaudio. Dominus exercituum plures etiam superaddat, ac desideratam partis benedictionibus accumulet felicitatem. Post Deum

magnum in gratia et protectione Christianissimae Majestatis vestrae repono fiduciam, ut occasione ulterioris progressus tantae felicitates armorum suorum, mihi quoque tot mala in deserta hac Patria patienti, vestra Christianissima Majestas meliorem statum sit clementer suppeditatura et interea benignam mei curam habitura. Quare me Regiae Christianissimae Majestatis vestrae gratiae in perpetuum cum omni submissione recomendo et maneo

Christianissimae Majestatis vestrae
humillimus servus
(Tököly Imre).

Excellentissime Domine!

Dum submissis labiis purpuram Christianissimae Majestatis Regiam per humiles inclusas deosculor, obligationis officium duxi vestrae quoque Excellentiae, tamquam faventissimo meo patrono, decentem honorem exhibere, confidenter rogans submissas meas literas in confirmationem constantissimae devotionis scriptas dignetur vestra Excellentia Suae Christianissimae Majestati humillime repraesentare, mihiq; in perpetuum favere ac patrocinari, ut tanto Excellentiae vestrae ministerio et favore semper possim gloriari.

Excellentiae vestrae
servitor obligatissimus
(Tököly Imre).

Lora uramnak, asszonyunk nevével.

Illustrissime Domine! Fecit mihi magnam gratiam vestra Illustritas, dum penes honestas suas responsorias, gratiam Christianissimae suae Majestatis, in extremo scilicet casu in Gallia receptaculum habendi, per Excellentissimum Dominum Supremum-Ministrum uberius confirmatam, ad notitiam dedit. Faxit Deus, ut tam suae Christianissimae Majestati quam Domino Supremo-Ministro, etiamque vestrae Illustritati, cum omni honore et devotione possim demereri. Per humiles tamen literas, suae Majestati Christianissimae pro tanta clementia gratias egi. Rogo vestram Illustritatem, ne gravetur in Aulam altenominatae suae Majestatis transmittere, mihi que et ulterius favere et patrocinari. Benevolentiam Illustritatis vestrae condigno honore recolere non intermittam.

Illustritatis vestrae
observandissima
(Zrinyi Ilona).

Doctornak, eodem die.

Accepi epistolam Excellentiae vestrae die 24. x-bris Adrianopoli datam. ex qua continuationem amicitiae ut consilia ejusdem ad directionem meam ulteriorem, necnon etiam principissae meae, bene percepi; pro iisque gratias illi refero, tanto magis, quod in conclusione epistolae suae promptitudinem suam Excellentia vestra mihi offerat; nec in me contraria iis experietur in omnibus occasionibus, de quibus aliquando Excellentia vestra hic praesente sermonem

habuimus. Habeo fideles meos mihi que satis confidentes in urbe ista, ubi Excellentia vestra modo moratur, sicut est Dominus Sándor, Dominus Orlai et Bai : quibus si vestra Excellentia confiderenter utatur, et sinceritatem suam in iis, quae fuse occurrent, contestetur, ne in futurum tanto magis ad officia sua obligabit. Ago etiam gratias pro transmissis medicamentis ; doleo mortem Domini de Liberta ; si mihi aliquum Chirurgum Gallum expertum Excellentia vestra recommendare posset, uterer libenter illius opera ; meis enim Hungaris nec ad venae sectiones confidere possum, quae tamen aliquando in constitutione mea intervenire debent. Oleo terpentinae usus fui hactenus frequentius, et agnosco, quod aliquid conferat, sed parum ; unum jam vitrum ad talem usum consumpsi, utor sequenti, verum in primo fuit densius. Deo sint laudes, etiam in pedibus tamen majus robur sentio, ita ut ex uno hypocausto in alterum bene etiam sine alterius adjutorio incedere et deambulare possim, et etiam quandoque equum ascendere propriis meis viribus probaverim et potuerim proximis diebus, tamen alterationes aliquas quandoque sentio, et ideo purgationis usum quem mihi Excellentia vestra suadet, necessarium judico. De his omnibus circumstantiali et fusiorem dedi informationem Domino Orlai, qui de his cum Excellentia vestra discuret et explicabit fusius, de quibus novam Excellentiae vestrae informationem praestolando, prima cursoris mei occasione etc.

Lora uramnak.

Dupplīces Illustritatis vestrae gratissimas ad me pervenisse eidem significo, nimirum sub dato 23. 9-bris et 8. x-bris. ex quibus antiquam syn- ceritatem et continuationem amicitiae pristinae anim- adverto, gratiasque maximas refero Illustrissimae Do- minationi vestrae, quod mea negotia in omni occa- sione promovere intendat, multum debeo esse obliga- tus pro tanto affectu, et quamvis uti scribit in se suscepit omnia negotia Dominus Orator: tamen eo consilio et re multum me Illustrissima Dominatio ve- stra juvare potest, fideles enim et reales informationes ejusdem multum mihi prodesse possunt. Certus ami- cus in re incerta certiores, et ex fructibus cognoscitur actor; scripsi de aliquibus Domini Michaeli Bai, quae Illustrissimae Dominationi vestrae proponet, dabit itaque fidem illi. Fatendum est, quod merita isto tem- pore nulla habeamus, nisi magnanimia suae Majesta- tis Christianissimae superet nostrum meritum, habeo- que elementem reflexionem eorum quod constantissi- mum et fidelissimum sibi Corona Galliae me semper experta est, et quando modum et media serviendi ha- bui, nihil intermisi pro servitio Gallico. Non medicam tamen arripio consolationem ex victoriis maximis quas reputavit ab inimicis suis Christianissima sua Majes- tas et animum mihi addit, quod ex magnanimia et reputatione sua tantus Monarcha pluribus benefecit, ne etiam in Hungaria sub protectione sua habuit, in- tertenuit, nec me adhuc derelinquet. Rescribit Illustris- simae Dominationi vestrae principissa mea, et recom- mandanter tam meae quam etiam ipsius ad aulam so- nantium. Interim audio Illustrissimam Dominationem

vestram Constantinopoli velle proficisci, et ibi aliquod tempus morari, non gravabitur Dominus Fabre meo nomine salutare, et ipsi sibi que recommendare aliquas res procurandas pro futura campaniae necessitate, quae ad parvam summam se extendunt, et in his Domino Sándor dederam informationem, quam primum de his certior factus fuero, cum gratiarum actione talis pecunia per meos homines Adrianopoli deponenda, et refundenda, antequam cum castris Ottomanicis Supremus Vezerius moveret, cum occasione et motione castrorum Ottomanicorum, tales res ad me commode perferre possent. Quod in his Illustrissimam Dominationem vestram molestaverim, ignosci peto, confidentiae tribuat etc.

Skerlet urammak.

Pervenerunt ad manus meas literae Illustrissimae Dominationis vestrae, in quibus familiariter aliqua mihi exponit, et de continuatione amicitiae suae tam mea quam principissae meae negotia concernentibus me certiore reddit. Referrimus itaque grates uterque pro isto promptitudine qua semper nos frui posse existimamus, et Illustrissimae Dominationis vestrae divinam benedictionem, et prosperrimos in omnibus rebus suis successus praesenti movente anno una cum charissimis suis domesticis apprecamur. Interim in aliis me ad Dominum Sándor refero, qui uberius Illustritati vestrae omnia referet, necnon etiam causam remonstrabit, quare principissa mea expressum suum hominem in negotiis suis Viennam mittere distulerit, in quo porro se favori vestrae Illustritatis commendat.

Francziai oratornak.

Epistolam Excellentiae vestrae sub dato 24. x-bris Adryanopoli ad me exaratam die 8. Januarij anni praesentis me accepisse significo, legi eam pergrate, quando confidentiam Excellentiae vestrae ex illa cum Domino Sándor antiquam et iterum renovatam intellexi, et quod inter praecipuas occupationes suas annumeret Excellentia vestra quicquid in illa Porta rerum mearum sustinendarum gratia fecit et faciet. Fatendum est, Excellentissime Domine, me non esse in eo statu, ut gratiam et favorem curamque Excellentiae vestrae in nogitiis meis sustineri nonmodo renumerare, sed vel de iis sufficientibus gratias agere possim, tanto magis, quod de restauratione sanitatis meae gaudeat et illam charissimam sibi habeat. Deus haec omnia retribuat Excellentiae vestrae, annumque praesentem novum ita prosperet, ut omnia vergant in gloriam et emolumentum Christianissimae Majestatis et augmentum familiae, reputationemque majorem in aula Christianissimae Majestatis, Excellentiae vestrae. Deus secundet indefessos labores et conatus Excellentiae vestrae, quibus semper pro servitio et gloria suae Majestatis Christianissimae incumbit; faxit Deus ut per assistentiam et protectionem Galliae, medio et opera Excellentiae vestrae videam me tali statu esse constitutum, et me utiliore qui nunc sum et Coronae Galliae et ejus Ministris reddere possim.

*Die 13. Januarij expediáltatván, a lengyel pósta Dri-
nápolyban, vitt el ilyen leveleket :*

- 1.) Sándor Gáspár uramnak szólló két rendbelit.
 - 2.) Fővezér tihájának, tatár hámnak, tatár hám bas-
hasznadárjának, Reiz effendinek, Sufikár effendi-
nek és Gürcsi-Mehmet passának szóllók.
 - 3.) Orlai és Bai Mihály uraméknak szóllók.
 - 4.) Az hadak, eselédek lajstroma, és a költségről való
extractus.
 - 5.) A fővezér urunknak irott levelit.
 - 6.) Az hadak tiszti és főrendek nevek alatt irott sok
pecsétii levél, a vezérnek, tihájának és Skerletnek.
 - 7.) Nemes Jánosnak, Bai Andrásnak, Ducsányinak,
Haszán agának, Macskási és Inczédi uraméknak
szóllók.
 - 8.) Francziai oratornak, Lora uramnak, a doctornak
és Bukken uramnak és Skerlet uramnak szóllók.
 - 9.) A lengyel követnek szólló.
 - 10.) Asszonyunk neve alatt de Lora uramnak és a
francziai királynak.
 - 11.) Jablonovszki uramnak és Lengyelországban levő
francziai oratornak.
 - 12.) Maga neve alatt duplicate, urunk a francziai ki-
rálynak és főministernek Crojesi úrnak, Jablo-
novszki és Lora utján.
 - 13.) Mindezen leveleknek conceptusi s pariai Komá-
romi uram leveliben vadnak includáltatva.
-

*Az fővezérnek Mustafa passának íratott
20. Januarij 1694.*

Hatalmas császárom szolgálatjában telelő-helyt nékiek nem mutathatván, küldöttem volt nagyságod Fejrvárrul való elmenetele után egy kapitányomat Tömösvár és Gyulára, hogy a míg ott a tájon sub-sistálhatnak, az ellenségnek ártani és hatalmas császárnak végházaiban, császáruink szolgálatiban igyekezzenek tanáltatni; de az nagy tél és szükség miatt az kapitán, több hozzávaló tisztekkel együtt, kinszerített visszajünni Jeni-Palánkhoz, egy ics-agámot s két hadnagyimot bizonyos-számú vitézekkel hagyván Gyulában. Az hadakban is ezen szolgálatban elég kár esett. Mindezekről s mind pedig az arrafelé való hatalmas császárnak végházai állapota felől az tihámnak bővebben irtam, nem akarván nagyságod méltóságát sok írásom olvasásával terhelnem. Méltóztassék nagyságod a tihámot maga méltóságos személye eleiben bocsájtani és tüle minden dolgokat meg fog érteni. Nagyságodat csak azon kérem, mint uramot, engem szívből ki ne vessen, és gondviselésem alatt lévő szegény hadaimot nézze jó szemmel. Lám, hatalmas császárom szolgálatiban velem együtt szívekkel, lelkekkel igyekeznek, sem életeket, sem vérek kiontását a császár szolgálatjában nem szánják; mutassa kegyelmességét, mert ha kegyelmességét nem mutatja: a többi is kinszeríttetik eloszlani; a kik visszajöttek is Gyuláról, nincs hova tennem; a kik mellettem vadnak is, Isten tudja mely nehezen tudom tartani és élődtetni. Nagyságod kegyelmességéből rendelt ilisünk is míg ezen pósta bemegy, elfogy; az Landor-Fejrváratt levő hatalmas császárnak vezírje Csafer passát tanáltuk

meg, de az ő kezében is nincsen nagyságod fermánja nélkül. Gyuláról visszajött kapitányom késérte Jeni-Palánkig a tömösvári és gyulai agákat, és mihent a Dmán általtétetheti őket: a jeni-palánki kapitányt nagyságodhoz elküldöm.

Hatalmas vezér, ha nagyságod én mellettem ezeknek a hadaknak szolgálatjokat hatalmas császárnak hasznára való dolognak látja, kérem, ne vegye el szemeket róllok, viselje gondjokat; Gyulán maradott embereim is azon könyörögnek nagyságodnak: küldjön egy fermánt, hogy a császárnak ottan lévő élésiből tartsák őket, — máskint ottan nem subsistálhatnak, el kell onnét jüni azoknak is, mert pénzeken is ottan ilist nem kaphatnak. Ha ott lehet egynéhány emberemnek lakása, élése nagyságod hegyelmességiből: én is gyakrabban bizonyosabb hírekről tudom nagyságodat tudósítani arról a földről; a fermán a nagyságodé.

Reiz effendinek, vezér tihájának eodem die.

Horvát Ferencz nevű lovas kapitányomat küldöttem volt Gyula s Tömösvár felé hatalmas császárnk szolgálatjában, és azért is, hogy ezen a földön telelésre való helyek nem volt, mert a mely helyekről úgy mint: Szreberniezárul és Zvornikról hatalmas vezért megtanáltam vala, oda Csáfer passa ő kegyelme nem bocsájtotta; úgy kellett osztán Gyula felé küldennem, ha telelhetnek is, ha nem is. De ezekben a hadakban ebben az utban sok kár esvén, és Horvát Ferencz kapitányom tovább ottan nem subsistálhatván, az hozzá való tisztekkel és valamelly katonákkal

visszajött és tegnapi napon, a gyulai és tömösvári agákat is maga mellé vévén, Palánkhoz érkezett, Gyulán is hagyván embereimet. Az végbeli agákat a gyulai és tömösvári agák a vezérhez küldöttük, de az Dunának nagy zaja miatt a jeni-palánki kapitány nem tétethette által őket; igyekezem benne, ha az idő meglágyul, vagy megfagy jobban, hogy általtétethessem, és a fényes portára elküldhessem; addig is pedig, míg az említett agák odaérkeznének is, kívántam egy órával elébb bizonyos póstám által a hatalmas vezért az arrafelé való végházak állapotjárul s dolgokrul tudósítani. Azonban mint jóakarómot kirem kegyelmedet: a hatalmas vezér előtt ne szánja szíp szavait túlünk, mert ha a hatalmas vezér kegyelmességit nem mutatja: sem a Gyuláról visszajött hadamnak, sem a többinek gondját nem viselhetem; el kell osztani a többinek is, ha a vezér kegyelmességgel nem lészen. Csáfer passa ő kegyelme küldött levelet a vezérnek mellettünk, mert fermány nélkül ő kegyelme is semmit nem cselekedhetik.

Tatár chámmak eodem die.

Édes nagyságos uram, az én lovas kapitányom és hozzátartozó tiszteim a tömösvári és gyulai agákkal érkezvén Jeni-Palánkhoz, minthogy egynéhány napig a Duna miatt esik mulatások: nagyságodhoz való kötelességem szerint az arra felé való híreket, dolgokat nagyságodnak kívántam tudtára adni. Az hadaimban, az kik arra felé voltak, elég károm vagyok; de csak Isten nagyságodot s hatalmas császár-

runkot éltesse; az ily dolgok avval járnak. De úgy, hogy ha nagyságod s hatalmas vezér kegyelmességit nem mutatja: a több hadainnak is dolgok arra mégyen, el kell oszlaniok magok életek keresésire. Az kiknek penig lovok van szolgálaink és hadaink közül, azoknak is lovok elvész, minthogy a mely quártélt kívántunk volna hatalmas vezértül és szerdártul te-
lelésiünkre, a nem engedtetett; magamot is a nagy tél havában itt szorítottak, Vidinben sem mehettem. Nagyságod kegyelmességit várom, méltóztassék egykét szót szólni s emlékezni felölem és hadaim felöl, hogy nagyságod és hatalmas császárunk szolgálatjára maradhassunk meg.

Az franczia oratornak eodem die.

Excellentissime Domine!

Per reduces officiales meos ex confiniis Ottomanicis Gyula et Tömösvár cum aliqua Excellentiae vestrae scitu necessaria ex illis partibus obtinere potuerim, dedi in mandatis Domino Sándor, ut haec omnia fideliter Excellentiae vestrae repraesentet. Audiet jacturam Excellentia vestra in isto servitio equitum nostrorum propter non datum quartirium; siquidem expeditio ista necessitate ductus debuit fieri, cum subsistentiae locum equitatus iste non habuerit, nec scio quid mihi sit faciendum, cum nec nos qui jam in diversa confinia et palankas destributi sumus, tanto minus qui nunc revertuntur vel adhuc revertentur alere et conservare possim, nec aliud supponere debeo, quam quod tali modo ministri Ottomanici, me a militia et hominibus meis privare et se ab expensis pro

talis militiae conservatione et rectione liberare totaliter velint. Vibebit vestra Excellentia quid praesens mea epistola et recommendatio Belgradiensis Passae pro me et militibus meis facta, obtinere possit apud Supremum Vezirium; et si videat necessitatem, non dubito, quod auctoritatem etiam suam interponat in Porta ista pro me et negotiis meis, pro quo Excellen-
 tiae vestrae favore habebit et me, et omnes mihi adhaerentes perpetuos sibi obligatissimos. Interim maneo Excellentiae vestrae addictissimus.

Iratott Sándor uramnak die eodem.

Az nagy havak és rendkívül való tél miatt mostani jó egészségünk bontakozódásátul is félvén, és a landor-fejérvári szerdárhoz nem mehetvén, küldöttük volt levelünket nekie; kire mi válaszunk jött, és a vezérnek is mi formában irt, a levélnek értelmét megküldöttük; a nekiünk irt levelét is in originali annectáltuk, a vezérnek szőlő Csáfer passa levelét penig Skerlet uram leveliben ineludáltuk, mint azt a neki írott levelünknek conceptusából megláthatja kegyelmed. Az fővezérnek, Reiz effendinek, vezér tihájának és a tatár ehámnak szőlő leveleink conceptusit is annectáljuk, kik mellett kegyelmed pro ratione temporum et statuum többet szólhat, és az alább (irt) dolgokat is, vagy a kik a Hajvász által küldött dolgokban elmaradhattak volna, repraesentálhatja, pro discretionem sua, legalább hogy a Horvát Ferencztől elszakadt katonáknak dolgát (ne a kuruczok állhatatlanságának, hanem hogy a porta quártélt nem ad-

ván, élések megtartására s kenyere keresésire maga kinszeríti, és maga szántszándikkal elüzi) nem nekünk hát, hanem magának tulajdonítsa; convictiójokra való dolgokat eleget tanálhat kegyelmed. Az szerdárt nem okozhatni, mert lám a mit cselekedhetik eleget cselekszik, de azt mondja, ha nem hazud, hogy hatalmában nem volt: Szreberniczet s Zvornikot quártélyunknak rendelhesse, annál inkább, hogy a fejrívári hámbárokból élést adathasson ki; elég nyomorultul élnek mind a Bujurdelembe s Pancsován lívő hadak az egy parájával (?); declarandum est telarum necessitas. Sóra való pénzt is, és a panesovaiaknak valamelly semisre való pínzt küldöttünk; minden személyre egy holnapra egy-egy oka sőt kelletvén adni: csak az is sokra megyen, máskint is már az ususban ment, s megvárják. Mit irjanak a tömösvári passák, in specie azt is megküldöttük, úgy az tömösvári alaj-bék és dézmások leveleinek is magyarázatját, a végre, hogy Orlai uram azon adósságot ottan contrahálván, arra gondoljuk, magát nem obligálta, hogy mi fizessünk meg érte; azért ha obligálta magát: úgy kintelenek vagyunk megfizetni, ha penig máskípen végezett, szerezzon egy cautiót az alaj-béknek és a dézmásoknak Skerlet uram által, vagy a teffedárnál procurálhatja, és így minket is megment az 135 tallér fizetéstől. Ugyan a tömösvári alaj-bék a mi ott lívő rabjainkból kér egy lippai rácz rabot, mintha Orlai uram ajándékozta volna neki a huga szabadítására; már a hugát kiadnák, s kírík érte a ráczot. Ezeket azért kegyelmed Orlai uramnak megjelentvén, ő kegyelme maga tudósítson ezen dolgokrul. Horvát Ferencz micsoda hírekkel érkezett, és Váradi is póstáit küldvén ki, micsoda dolgoknak mehetett végére: im egy ex-

tractusban azt is letöttük. Váradnak s velle egy lovas hadnagynak ottvaló lakása szükséges volna, mert nemcsak Debreczenbe, arra dispositus emberekkel, de a Hegyaljára is, ott lakván az anyja, jöhetne s mehetne embere, és minket is újabb-újabb hírekkel, s mi is az portát tudósíthatnók. — de ott nem subsistálhat, ha csak a császár ottan livő éléséből nem tartják; bár csak tavaszig harmadmagával lehetne ottan subsistentiája, ha a katonáknak el kellene is jűni onnat. Horvát Ferencz a melly lovasokkal jött, mindinkább tisztekből s nős katonákból állanak. Újvárosit egy-nihányad magával Váradival hadta; Török Mihályt, Jaxát 60 lovassal a nagy árvíz a Körösök közé szorította; labanczságtul nem félti, hanem az ellenségétől. Balla György s Kaszás Pál mintegy 20 lovassal ex-missáriusok, épűlni mentek; valamint állhatja a szegény lélek; ott is — elhiszszük — elmondattják vellek a hitet. Monorit is az apja mellé bocsátottuk, Kis Miska az ellenség fegyvere miatt veszett el; a bátori és jencei hajduk Dékánt vagy Szűcs Istvánt kívánják, küldjük pro capite; már Kis Miskának küldtek volt hitet: mihent az hó elvész, melléje kijűnek. El is fogjuk egyiket küldeni, minthogy mind a kettő feleséges, ha az hó elvész. Horvát Ferenczezel való hadakban csak a kit tud is, vagyon százig való kár benne; olyan itilettel van, hogy aprónként be fog szivárkozni. Tömösvári, gyulai törökök is jöttek 15 lúval velle, de a nagy zaj miatt az Dunán senki nem járhat, míg már vagy meg nem fagy, vagy az idő meglágyulván, a Duna megtisztul a zajtul; nagy veszedelemmel egy csolnokon tegnap estve tétette által Fekete Jánost a levelekkel Daróczi uram. Nem tudjuk, arra micsoda idők járnak, de a Ponesa és Bánya felé küldött lova-

sink visszatérvin, azt mondják: a merre útfok lőtt volna, az hegyek közt egy kópiányira való havak is vadnak, lehetetlen járni embernek. Madács uramtul sem jöhet senki. A mely marhákat Havasalföldibül kézhez vettek is, inkább hiszszük, mind oda-vész, mert a hegyek közé szorultak, és mindennap vesztegetik az érette küldött hajduk is. Patientia.

Horvát Ferencz kapitány hozta és Váradi István küldte információk.

1.) Az tömösvári marháknak le akarván vágni a katonák, és a törökökben is fosztogatni akarván: feltűn mind magát, mind minket a busulástul Horvát Ferencz, keménykedett, és hogy Tömösvár körül valamely kár ne essék: igen alkalmatlan időben csak elvitte a hadakat; ruhátalan s rongyos lóvin a hadnak nagyobb risze, okozta ezen confusiót mind a kapitány keménysége, mind a hadnak ruhátalanságához képest az alkalmatlan időben való vitele: minthogy a Marosson akármely nagy lúnak a nyereg-szárnyát érte a víz, — a Marosnál maradt el egy risze.

2.) Az több riszivel a hadnak bémenvin Gyulára Horvát Ferencz, messze kellett kijárni zsákmányra, ki miatt sok kárt vallottak: mert többi között Váradi István bejáromk is öt lóru egyre szorult, a többit a labancz vitte el szolgástul az zsákmánybul. De ugyan csak próba nélkül nem kívánván Gyuláru megterni: 12. x-bris kiindulván Gyulábul Szeged felé, Győr nevű falunak felerísire, ki is a Tisza-parton, túl van a Tiszán, lovon által nem mehettek, hanem csolnokokon gyalog, felesen; éczaka a falut felvertik,

s által is jöttek, noha a szegedi sereg is, mihent megviradott, odajött a révbe: de már ezek általjöttek volt, és a praedával s valamely marhákkal Gyulára bejöttek. Az győri emberekben is egynihányat magával elhozott Horvát Ferencz, s a gyulai tömlöczbe tétette, póstát küldvén vissza, hogy addig el nem bocsátják őket, míg Gyulára élést nem hoznak bé, s ki is fogják őket élésen váltani. Azért is hadta Újvárosit Váradi mellett, hogy a Körösök befagyván, a Körösön túl való emberekben is hozzon el, hogy onnan is, ha lehetne, élést szerezhetnének a végházba; póstáit is három-négy felé küldötte, és ugyan fegyverviselő embereket is, parasztgunyában. Visszajövet a Maros jegén jöttek által.

3.) Minekelötte a török tábor kijűne, az ellenség igyekezik Gyulának s Jeni-Palánknak elfoglalásában; félnek a nagy árvizektől, hogy a fogja impedálni, s intentiójokat protraháltatni.

4.) Az franczia nagy hostilitásokat követ most is az ellensége földin: mert az megvett és egyéb vég-helyeiben is nagy praesidiumokat tétetett, excursiókat tétet, pusztított, égett a praesidiarius helyekből; mind a spanyor, mind a német igen utána van, hogy megbékélljék velle. Vagyon olyan hire is, hogy Jacobus declarálta volna magát ad monasterium, és Vilhelmus is megígérte volna Jacobus fiának a successiót.

5.) Kis Miskát Mósik nevű labancz hadnagy ölte meg. Kos Mihály hihető, szántszándékkal fogatta el magát: mert szabadon látta a mi emberünk mind Debreczenbe, s mind Szent-Jóbon; beszilte, hogy a vezér ötet meg akarta fogatni, a debreczenieknek s annak a földnek Virág Gáspár által való híradásáért.

6.) Az debreczeniek s más helyek is kívánnának hódolni, de a német tilalmazza; e végre Débrecezenbe egy Boland nevű német generált rendeltetett, ki mellé Kassa, Szathmár s Máramoros tájjárul más hadak is érkeztek volt, de megint eloszlottak, maga pedig Boland egynéhány század magával Debreczenbe van. Magyar lovas hadak is rendeltettek Debreczen tájára quártélyban.

7.) Az egri commendáns öescse az bátyjához akarván menni Egerben, valamely németekkel: labancz katonák felverték és magát a hintóban megöltik; kire nízve a német persecuálja őket, hozzánk is gratiáért folyamodniak,— Fekete-Bátorbul is hasonlókípen valamely hajdúk.

8.) Tömösváratt semmiből szükségét nem mondanak, mivel igen behódol a szegénység. Gyulát sem mondják szűkösnek húsból és pásztormánybul: az tatároktul sok marhát szerzettek volt, és jövődőtül félvén, felfüstölték, de kenyeret pinzen sem árulnak; a passának, mondják, feles élése van in reserata. A janesár-agátul vett Váradi kölesön két zsák búzát, hogy búzájul megküldjük in dupplo.

9.) Az melly követnek Bécsből kellett volna jűni: az a hire, addig alá nem jű, míg Drinápolybul emberek, a kit várnak, nem jű Bécsben.

10.) Az melly kuruczok eloszlottak, azokat a labancz végházakban megárestálván, addig el nem bocsátották: míg arra nem ajánlották magokat, hogy e tavaszon több német császár hadaival a franczia ellen felmennek; nem hisznek nekik, olytat gondolván az németek, hogy a mi hirünkkel mentenek el, családtságot gondolnak benne.

N. B. Sándor urannak iratott leveliben egyni-

hány menzil-fermányok extrahálása felől is, minthogy már egyenél több nem maradott.

Skerlet uramnak die eodem.

Conditionem et statum nostram praesentem, quandoquidem Vezirius Belgradiensis Excellentissimus Dominus Csafer passa cum bene quotidie videat, servitia quoque nostra si non multum aestimanda, tamen quotidiana et syncera in confiniis istis potentissimi nostri Imperatoris agnoscere debeat, nec se habere auctoritatem (ut praeter expressum mandatum aliquid vel in administranda nobis amona, vel in assignandis aliquibus melioribus quartiriis ubi subsistere et hybernare miles commode posset) absolute mihi declaret; rogatus itaque ut ad minus recognoscat et recommendet supremo ministro penuriam et necessitates nostras, fecit hoc libenter; confidentia itaque omni ductus erga Illustritatem vestram, his annecto tam meam quam ipsius ad excelsum supremum ministrum sonantem epistolam, rogando eandem enixe, ut resolutionem suae Celsitudinis, secundum amicitiam suam, interpositione etiam sua promovere et ad manus meas quantotius transmittere dignetur. Cum in confiniis inimicis varie loquaebantur, pro confirmandis animis Gyulaiensium, miseram cum 300 equitibus capitaneum meum Dominum Franciscum Horvát, necessitate etiam aliqua ductu, quod praescriptis 300 equitibus desideratum quartirium Szreberniczense vel Zvornikiense, Dominus Csaffer passa absolute denegaverit, nec in Bujurdelem et Pancsovam actu quam qui sunt, plures in hyberna collocare po-

tuerit, capitaneus iste superatis plurimis difficultatibus quas vel in primis propter maxima frigora et inclementiam aëris, lacer et nudus miles sufferre defuit, magna militum jactura et medietatis ferme dissolutione, tamen servitium hoc praestitit, intravit Gyulam, expeditit currentes literas ad diversos Comitatus et oppida, fecit excursionem versus Tibiscum, et ipsum Tibiscum aliqui ex militibus nostris superarunt, praecida aliqua facta, iterum Gyulam reversus, ibi aliquos dies commorando, cum ibi ultra subsistere non petuit, et quotidianam equorum et hominum jacturam, propter pabulationem necessariam expertus fuisset, Gyulaienses et Tömösvárienses agas sibi associando, qui ex confiniis istis ad supremum ministrum sunt expediti, concomitatus est ipsos usque ad Jeni-Palankam, unum ex aulae meae familiaribus, alium ex ductoribus equestribus cum aliquibus militibus reliquit Gyulae ad ultiores meos ordines, verum nec isti ibi subsistere possunt, nisi ex annona Imperatoris ibidem existente ipsis panis administretur, cum nec pecunia ibi panis reperiri possit; requisivi in hoc puncto Dominum Csaffer passam, scripsi etiam supremo ministro, si pro servitio istius confinii utilitas et subsistentia meorum hominum ibidem agnoscatur: dignetur eleementer de victu et subsistentia illorum sua Celsitudo disponere. Timeo, ne propter constitutionem medernam Danubii plures dies deberunt morare Jeni-Palancae praescripti confinarii, tamen laborabo in quantum fieri potest. ut transire et quantotius ad fulgidam Portam penetrare possint; donec tamen suis equis perveniant, idoneum judicavi de scitu necessariis in antecessum etiam suam Celsitudinem informare: fuse itaque de his omnibus scribe Domino Sándor, qui fidei-

ter et circumstantialiter Illustrati vestrae referet. Considerabit Illustritas vestra ex relatione illius, nisi praeconcepta inimicorum intentio a fulgida Porta praeveniat, secundum discursum in ultima audientia mea factum suae Celsitudinis, veniant quam solebant maturius Tartari, acceleretque expeditionem suam solito citius classis navalis: certe actum erit de Gyula et Jeni-Palanka; si autem intentio supremi ministri mihi ad Belgradum declarata, ita confundemus iterum dispositiones inimicorum, et si illum in operationibus praeveniamus, ita ad honestiores etiam pacis conditiones cogemus. Tanta multitudine et congerie nivium, certissimam exundationem aquarum circa finem Februarij, et in Martio, Aprilique augurari possumus, et s. classem navalem isto tempore hic habeamus: certe Tétel, Becse, Szente (Zenta), cum tota Bácska praeda nostra erit, dignetur tamen augere peditatum sua Celsitudo in Belgrad, pro tali expeditione, cum equites in tali tempore nihil facere possint. Bokesa etiam per ordines suae Celsitudinis facile recuperari posset, et esset necessaria istius palancae recuperatio. Ego ex mea parte nihil intermittam, habeo cor et animum totum dispositum pro servitio istius Imperii: sed non sum in statu augendi, imo nec hos conservandi quos habeo, nisi clementer et benigne disponat fulgida Porta.

Görög Miklós 21. Januarij expediáltatván, vitt el illyen leveleket Drinápolyba.

- 1.) Vezérnek, tatár chámna, vezér tihájának, Reiz effendinek szóló török levelek.

- 2.) Skerlet uramnak szőlő deák levél, és abban inclusive az landor-fejirvári szerdár a vezérnek szőlő levele.
- 3.) Az francziai oratornak szőlő deák levél.
- 4.) Az tömösvári Topaly-Huszain passa és Omer passa levelei, magyarázatjokkal együtt.
- 5.) Az tömösvári alaj-bék és dézmások leveleinek magyarázatja.
- 6.) Sándor uram levele, és abban inclusive az feljebb irt ministereknek conceptusi, és Horvát Ferencz hozta s Váradi irta hirekrül való extractus.
- 7.) Egy menzil-fermán, három lóra szőlő.
- 8.) Az nisi jancsár-agának és ressovai agának szőlő levelek.
- 9.) Az maga instructiója.
- 10.) Hopmester uram Nemes János uramnak irt levele.

Sándor Gáspár uramnak íratott 29. Janarij 1694.

Adjuk kegyelmednek tudtára, hogy sub dato 12. praesentis, Csáfer passa agája által küldött levelit kegyelmednek az inclusákkal együtt vettük ; Csáfer passa maga küldötte meg kezünkhöz. Mielta ezt a portát szolgáltuk, mind kegyelmed idejiben, miolta mellettünk lakik, mind annakelőtte sok változó állapotot, difficultásokat kellett experiálnunk és superálnunk : de az tavaszi idő az kijövő zöldellő füvekkel újabb állapotot, és a téliek ellenkezőköt értettek sokszor velünk ; azért jó reménség alatt durabimus adhuc, várván kegyelmed megfordulásával az ervendesebb hireket. Egyébaránt, hogy az igirt hurinlik

(igy) megadása ennyire differáltatott, és az hadaknak is quártély abban a materiában, hogy subsistálhassanak, nem adatott: könnyű általérteni, mire való; de a mi dolgunk patientia. Elhiszszük, kegyelmed is az időhöz képest fogja magát conformálni, és quo-quo modo ottan subsistálni, és végit várni: mire fakadnak a dolgok? ámbár vissza kívánnák is küldeni kegyelmedet. Micsoda terminusra nézve vett kölesön pinzt a franczia doctortul: bennünköt tudósítson, és maga ottan tovább való subsistentiájára nézve ha megfogytokzik, tovább is igyekezzék kírni, bár interesttel is, hogy a költségnek nem-léte időnek előtte ne kínszerítse a visszajövetelre, ha szintén vissza kívánnák is küldeni; míg már a fenforgó dolgok egy felé fordulnak, nem illendő s nem is tanácsos addig visszajönni kegyelmednek. Hajvász és Görög Miklós által küldött levelekre való replicáját kegyelmednek szívesen várván, etc.

P. S. Az tömösvári passa embere Jeni-Palánknál az Duna befagyásával jühetett által, ki is egy tatár agát fog visszaküldeni; írjon általa, és élhet confidenter véle, az kapukon ő is eleget érthet. Görög Miklós elmenetelítül fogva semmi újabb dolog nem occurrált. Székely Zsigmondnak irattunk Komáromi urammal: tovább való dispositiónkig helyben subsistáljon, s kegyelmed dispositiójához conformálja magát. Stefánt ne késsék elküldeni az informatiókkal.

Sándor Gáspár uramnak 2. Februarij.

Ezelőtt egynéhány nappal az tömösvári passa embere által, s azelőtt pedig egy héttel Görög Miklós

által bővebben írtunk kegyelmednek az occurrentiákról. Érkeztvén újabbán Gyuláról egy aga másod-magával, az mely hírekkel jött, sietve küldöttük Landor-Fejírvárra, gondolván : ezen hírekkel emberit fogja a portára küldeni a szerdár ; nem kítljük, ezen levelünket meg fogja kegyelmednek küldeni. Megírtuk vala kegyelmednek : Boland generál Debreczenbe érkezett ; igaz, Debreczenbe csak egynihány század magával maradt volt ben, de az elsőben mellé gyülekező hadakat is, a mint hire volt elsőben, a Tiszán által nem küldötte, hanem Szaboles vármegyébe telepítette meg ; és a volt hire, hogy mozsárokat is hoznak Debreczenbe, és a mint megírtuk vala, Gyulára igyekeznek ; hihetni-é, nem-é, hogy e télen jégen megpróbálják ? azoknak hagyjuk ítéletire, a kik Gyulának dolgát jobban tudják. Horvát Ferencz onnanvaló eljövetele után portása volt ugyan ott az ellenségnek, a mely is a fáért kijáró törökökben kárt tett. Az Karán-Sebesre, Lugosra s Bokesára járt Daróczi uram emberi újabbán is confirmálják : közönséges szó az ellenség között, hogy Jeni-Palánkot is, minekelötte a víz megerősíthetné, megpróbálják, mivel az árvíz alkalmatosságával supponálják, hogy Jeni-Palánknak nem árthatnak. Értésére adtuk a szerdárnak is : ez illy hírek között kívántatnék a had, ha volna, etc. Váradi tized magával Mocsárrival még ben van Gyulában : de azok is gyalog, a többi penig a nagy szükség miatt eloszlott. Nem tudjuk a portán mint készülnek a hadakozáshoz : de a németek mind erdélyi s magyarországi quártélyokban valóba készülnek, s úgy látjuk, a tavaszt sem várják az operatióban. Ezen Gyuláról jött török desperate beszéll Gyula felől, semmirekellő embernek mondván az ott való passát, és hogy akármikor sem

árthatott jobban Gyulának, mint most az jégén; kevés török lévén benne, mikor ellenség nem ment is alá: az árka jegelísit is alig győzték. Az mostani próbája alkalmatosságával az ellenségnek, 37 törökkel kevesedett az ottvaló praesidium. Az melly tiszamellyéki parasztembereket a mi katonáink vittek volt be Gyulába, most is az tömlöczben vadnak; póstájok jüvin, az szegedi commendáns saczon s pénzen való szabaddulásokat nem ellenzi: de élést, ha a tömlöczben vesznek is, nem enged bévinni.

Die 14. Februarij. Iratott az franczia oratornak.

Ex Epistola Excellentiae vestrae intellexi, quod cum magno-vezirio loquuta fuerit, in qua collocutione agnoverit apud se illum statuisset hunc annum bellum cum non elapsurum indomita Transsylvaniae, faxit Deus, ut ista intentio quotius conjuncta sit cum intentione et interesse Christianissimae Majestatis, Domini mei elementissimi. Bene animadverto titubationem et levitatem ministrorum istius portae, quod meam personam et accomodationem, quamvis mille vitae meae periculis, et ferme perditione, constantem meam fidelitatem et satis proficua servitia illis comprobavi, et nisi haberem reflexionem, quod collatio principatus Transsylvaniae fuerit facta ex respectu et interpositione Christianissimae Majestatis, et qui me in possessione illius provinciae non tantum promovere et manutenere, sed et autoritate et majestate sua ad haec Tureas etiam cogere, et me ad majora etiam applicare poterit, despondere certe animum deberem,

et inanem fuisse tantorum annorum et tot miseriarum operam. Vivat Christianissimus Ludovicus, Dominus meus Clementissimus, cui et vitam et omnem meam fortunam debeo. Vivat vestra Excellentia cum omni foelicitate, pro cuius laboribus et indefesso studio quae ibi exercet, im perpetuum me obligatum sentio, et me ejusdem favori et gratiae prorecommendo. Habeo exmissarios in Hungaria et Transsylvania, misi etiam expressos homines meos ad sorores meas, unde certissimas praestolor informationes, de quibus Excellentiam vestram informare non intermittam. Interim rogo de conclusione oratoris Poloni, quid inde sperandum, me informare et memoriam mei habere dignetur. Interim maneo, etc.

Az fő-jancsár-agúnak íratott 14. Februarij 1694.

Nagyságod levelit igen kedvessen vettem; hogy engem szívből ki nem vetett, és a fővezér előtt is felőlem jól emlékezni méltóztatott, Isten áldja meg nagyságodat érette. Hatalmas császáromnak és a török nemzetnek szolgálatiban, a mint eddig, ezután is én is tanálatni kívánván, hálá Istennek, a fő-jancsár-agák is mindenkor énnékem jó uraim voltanak, nagyságotól is minden jót várok, kérem is, ezután is rólam el ne feledkezzik; és most ott lévén a tihám is, ha vagy ő, vagy más ottan lévő kapitihám valamiben nagyságodat megtanálják, légyen jóakarattal és segítségvel hozzájuk.

Az seh-iszlámnak eodem die.

Adta értésemre a tihám, hogy nagyságod köntöse csókolására elment volt, és nagyságod jó szívvel látta, és hozzám, szolgájához, minden kegyelmességit ígírte. Isten nagyságodnak ezer annyi jót adjon, a mennyit én velem kíván cselekedni; nagyságod a török nemzetnek és hitnek az egyik főoszlopa: én is a török nemzet szárnya és protectiója alatt lévén, nagyságodtul mint uramtul legtöbb jót várok. Isten nagyságodot az én szerencsémre sokáig éltesse, és minden dolgaiban boldogítsa.

Az urumelli kazi-eszkernek. Die eodem.

Az én tihám mostan adta értésemre, hogy nagyságod köntöse csókolására is elment volt, és a mely szókot nagyságod előtt mondott, azokat is értésemre adta; nem kételkedem benne, hogy nagyságod is, mint ennek az Imperiumnak egyik bírāja, és okos s eszes ember, az én tihámnak szavait elnéjire vehette, és mint igaz bíró tészén mindenekről ítéletet. Én az én szolgállatimot nem forgatom; az mikor nagyobb volt mód kezemben, többet szolgáltam. Nemcsak szerencsés időben: de szerencsétlen esztendejiben is a török nemzetnek állhatatos szolgája voltam. Az szívem mindenkor a török nemzeté volt, több urat a török császárnál nem is tudtam. A török nemzet hire, becsületi mire bocsájtja? és czután én velem mi jót akarnak cselekedni? nagyságtok kegyelmességiben áll; az én dolgom csak az, hogy Istennek imádkozzam az nagyságtok boldogulásáért; elhiszem. a nagyságtok szár-

nyai alatt én is élélhetek. Ez világnak mindenkor olyan dolga volt, hogy a nagy kapukon jóakaróji is, s gonoszakaróji is szoktak lenni, s mindenkor voltak is. Nagyságodot csak azon kérem: egyik füle enyim is légyen, és ha én érettem nem is, Istenért s a maga hitiéért én rólam se feledkezzék el.

Az reiz-cffendinek eodem die.

Kivántam ez levelem által is kegyelmed kezit, mint régi jóakaró uramét, csókolnom; sok országos nagy dolgait kegyelmednek tudván, kérdezem, mint vagyon? Kegyelmed sok szép szavairúl, és eleitül fogva hozzám mutatott jóakaratjárul megemlékezvén, kegyelmedért éjjel-nappal Istent imádó szolgája vagyok; kérem is kegyelmedet: tovább is rólam el ne feledkezzék, és ott lévén most a tihám, ha szinte nem írna is, valamely örzendezettő hirekkel általa megörvendezettetni méltóztassék.

Iratott Sándor Gáspár uramnak 14. Februarij.

Az tatár pósta kegyelmed 30. x-bris datált levelivel megérkezvén, sok nyughatatlansággal teljes gondolkodásinkhoz kipest kegyelmed tudósítását nagy contentumunkkal olvastuk, betegeskedésit penig szánakozva értettük. Isten kegyelmedet gyógyítsa s erősítse, s adjon nekünk is olly időt érnünk, hogy kegyelmed sok szolgálatit, s szíves fáradozásit érdeme szerint jutalmaztathassuk meg. Hajvász s Görög Miklósék által küldött levelinkbül megérthette függőbe

lívő elménket; melyekre nízve, noha mind Erdélyre, mind Magyarországra az rabok szabadulása végett kezünknel vadnak a passusok : de embereink expeditióját halasztottuk, azokba a dolgokba való kegyelmed informatiójához képest regulálhatván magunkat azoknak az embereknek azokba az dolgokba való instructió-adásba ; eddig az rendkívül való tél impediálhattak bennünket ez illy expeditióktúl. Az seislámnak, urumelli kazaszkernek, jancsár-agának, reiz-effendinek, tefftedárnak írott leveleink pariáibul : mit irtunk ? megláthatja kegyelmed, és maga velek való discursusit s negotiatiójit ahoz képest regulálhatja. Úgy látjuk, eddig a nagy havak és kegyelmedtül vett intimatiók, és ezután az árvizek, a tavasz érkezisivel penig az újabb-újabb dolgok aligha bennünket a Vidinben való meneteltül egészen is el nem fognak. Tagadhatatlan, hogy mindenbül igen megszükülünk, de determinative semmit nem írhatunk, tovább mi tivők leszünk ? mert a mint Madács uram írja, minden igen megdrágódott Vidinbe is : a törökök foglaltak mindent el a szegénységtül pénzen, hogy a kuruczoknak két áron adhassák, s nyerhessenek rajtunk. Patientia ferendum est, quod mutari non potest. Megküldtük kegyelmednek Madács uram extractusát: vidinyi szállásunk gazdjája mennyibe tötte árossá az házat, és benne lívő élését. Landor-Fejrváratt már 13 s 11 okája jár a lisztnek s búzának egy talléron ; de azon vidinyi vásárlásra sem fordíthatjuk addig elménket, míg már Bai András s Márton deákék az várható pénzzel el nem érkeznek, és kegyelmed opinióját is nem vesszük. Azért, minthogy mind a vitélő rendtül, s mind magunk szolgálitul búsíttatunk, és a mindennapi szükséges költségtül is szorongattatunk : az melly

ezer tallér felől kegyelmednek irtunk volt, hogy abára fordítsa, azt se hagyja már ottan, hanem küldje el a többivel, a midőre megveheti azt az háromezer tallért; ha Vidinbe tanálunk penig menni, mind Mahmut agának complaceálni, s mind penig minden legkissebb panaszra való alkalmatosságot eltávoztatni igyekezzünk. Az Landor-Fejérvárra szőlő leveleket megküldöttük, ha a vezér élést adatna. Vidinbe elég élése van a császárnak, azt írja Madács uram: minthogy a Vaskapunál és Pancsovánál livő éléses hajók Vidinbe mentek telelni, ott rakták ki házakhoz, s az az ordinantiájok, hogy mihent a Duna jege felbomol, felinduljanak. Nékünk a volna contentumunk, hogy kegyelmed martiust és aprilist odatöltené: talám *pro campania futura in Aprili* szerezhetne valamit hadaink és magunk szükségire; ha szolgáltatni kívánnak velünk, s annálinkább, ha magátul el nem hágy az vezér, nem denegálhatják, hogy a tavalyi, s előbbi esztendőbeli módálítás szerint valamit ne adjanak. Igen akarjuk, hogy az erdélyiekkal jól alkuszik kegyelmed; Márton deákot, megirtuk vala, amoveálja kegyelmed onnan, s küldje ide, hogy már in *favorem ipsorum*; megvetjük mesterségünket, kitanulhassuk: az erdélyiek s a porta is micsoda insinuatiókat tettek Erdélybe? s errül kegyelmedet is tudósítjuk. Durcsányi penig Zofiában a mi engedelmiünkből egy óráig sem lakott, sem penig reá egy pénz-író dolgot sem biztunk, — úgy tudja kegyelmed; hanem megnyomorodását és olly nyavalyáját insinuálván *iteratis vicibus*, a kire nízve, ha nem orvosoltatja magát, el kell miatta veszni, és a doctorhoz, úgy Orlai uramhoz való bocsáttatásáruul instálván: úgy bocsáttatott volt el itt; az ki mint eszik, úgy iszik is reá. Hanem vadnak s voltak magok közül

való correspondensink is, kik szolgai kötelességünkbe is nincsenek, kikről kegyelmed is tehet ítéletet. Ennyiben expectorálván magokat az francziák, nem illik, hogy kegyelmed többé búsítsa őket; mit irtunk most az oratornak is, megláthatja az párbul. Nállunk az értelem, seislámmal való discursusiban és egyebekbe is; a miknek titokba kell lenni, titokba maradnak. Az melly authort nekünk Skerlet uram adott, kegyelmed küldje el Bai Andrástul. Istennek hála, mégeddig az ittvaló aër minekünk szenvedhetőképén szolgált; nem tudjuk, már a tavasz mennyiben faveál? Szinte most megyünk ki lovon is,—mindazáltal az insinuált dolgokba várjuk az Orlai uram tudósítását, és a doctor opinióját. Nem tartottuk károsnak Inczédi Mihály uram lengyelországi diariumának egy darabját lepariáltatni; minthogy maga is ott van ő kegyelme, s ha jónak látja, és bizhatik confidentiájához: magával tétethet relatiót a követ előtt az király akkori resolútiója iránt; kívált ha re infecta kellene megfordulni a követnek: renoválni kellene azon dolgot, ad utrumque casum, közelebb livín nekünk a lengyel barátság az anglusénál, etc. Ezek bizatnak kegyelmed prudentiájára, a mint elméjít veszi a követnek mind a mi személyünk, mind a békesség dolgában. Egyébiránt alkalmas lument vehettünk a követnek Jászvásárrul irt és a mellé annectált Jablanoczki uram és a Lengyelországba livő francziai orator leveliből, kiknek pariáit pro directione kegyelmednek megküldöttük; azon leveleket Stefán hozta, de Jászvásártt 10 napig várakoztaták, és a nagy havak is akadályoztatták jövetelit. Tudhatja kegyelmed, Castaneur uram érkezése előtt vött volt minket eszközül a porta a lengyelek dolgában; adná Isten, folytathatná úgy ott kegyelmed

ezen dolgokat. hogy a követ s a francziai orator is ottan esmerhetnék meg a portai ministerekkel a mi Lengyelországba való tekintetünket, és a porta is az lengyelek előtt creditumunkat; azzal a mi opinióink is nevelkednék. Azért lássa: ezen Lengyelországbul jött levelek pariait közli-e a portai ministerekkel? Az originalisokat nem szerencsélthettük, de azt mindenkor nállunk megtanálják. Volt egyszer szó szeginy Lesseyei Nagy Mihály uram idejében Lengyelországba, hogy azt a házat, kibe most a passa lakik, nekünk conferálnák a lengyelek, restituto Kameneko, pro aeterna memoria, és az indigenatussággal egy sztarosztát is, etc. Székely Zsigmond Komáromi uramnak irt levelibül megérti kegyelmed, mint impediáltatott az correspondentia — de már azon túl vagyunk — kegyelmed Bukurestre való járása alkalmatosságával; most közelebb megbizonyította a havasalfölbi vajda, nem impediálta ezen leveleket hozó póstánkat. Hozta Stefán a moldvai vajda levelit is, kiben martiusig kívánja várakozzunk a marhák után. Mihelt a jég a Dunáról elmegyen, azon marhák dolga végett bizonyos emberünket küldjük a moldovai vajdához válaszunkkal, kit megmondhat az moldovai vajda kapitihájának is, akkor dispositiót teszünk Székely Zsigmondrul is: ő maradjon-e ott, vagy más? de mind a lengyelek, mind a francziák úgy kívánván: a moldvai vajda udvarát bizonyos emberünk nélkül nem kívánjuk tartani; jó volna mindazáltal, ha a francziai orator, ajánlása szerint, küldene néki valamely költsíget, — kinek is mennyiben terjed discretiója iránta? kegyelmed válaszát elvárjuk. Elhittük, vette kegyelmed Topaly-Huszain passa agája által írott levelünket, melynek is recipis-éjirül a tudósítást elvárjuk. Mielta Horvát Ferenczék

megjöttek, semmi hírünk onnan nem jött; a labancz végházakban és a Dunán túl lívő földnípe között foly a hire, hogy az ellenség Gyulát oblocálta volna, s be is szállott a várossába és bombardizálná is. E napokban 30 lovast küldtünk volt által a Dunán: egy bokcsai rácz katonát hoztak, kit a szerdárnak is elküldöttünk; egyebet nem mond, hanem hogy Bokesán a kastély töviben újabb sánczot csinált Antoni, van ezerez magával, Karán-Sebesbe 500 német vagyon. Gyakran csalogatják a labancz tisztek magokhoz a mieinket is, és a ki oda-szökik, extraordinarie accommodálják; s nemcsak azokat, hanem a ráczoknak is bű quártélyok és oly accomodatiójok van, a ki még eddig nem volt. Azon nyelv mond olyat is, hogy a melly kuruczok az labancz végházakba szöknek, azt mondják, azért mennek oda, hogy az törököt ilyen nyomorúsággal szolgálják igazán: mégis jámbor szolgálatjokra és közönségesen megtanálván a vezért, apjokat, anyjokat, feleségeket, gyermekeket elraboltatta, s vissza nem adatta. Antoni váltig kiszül Palánkra: de mi is vigyázunk ellene; vagyunk olyan reménsiggel, ha mit akarna, nem hirdetné. Az Palánkhoz holdoló falukat az ellenség teljességgel el kívánja pusztítani; most újobban Vajvodinceza pusztán hadta helyit. Szoboriczán is helyeket pusztán akarják hadni, annálinkább elszéleszti őket az harácszedő. Tegnap jött ide a váradi alaj-bék, a szerdár fermánjával, Palánkra akar menni, hogy a császár harácsát megszedsze azokon a falukon, non obstante eo, hogy 3 esztendőre való szabadságot s fermánt nyertünk volt nekik Ali passa fővezértül. Irtunk ezen dologról a szerdárnak is; megvállik, mi választ ad reá. Irja Szent-Andrási: estek a szerdárnak olyan szavai, hogy a

kuruczok állhatatlanok, más egyéb ellenséggel Gyula alatt is kárt tőtenek a törökökben. Nem gondolják penig azt meg, hogy cselédekert raboltatják, nem fizetnek, s quártélt sem adnak nekik : aminthogy mind afféle cselédekert disgustatus katona s hajdú ment el, a ki element. Nem disputálhatunk véllek, de valljon a magok nemzete szenvedett-e, vagy szenvedne-e annyit, mint a kurucz? Az fővezért a sajkák felől megtanáltuk volt Fejérvárnál, azért kegyelmed is tanállja meg : a mi dispositiónk alá parancsoljon egyuihány sajkát Palánkhoz, Ali passa felérkezésíjig ; legyen olly fermánjok, hogy a mi vitézinkkel együtt jűjjenek-menjenek, mert az idő felnyilván, majd elég tolvaj leszzen a Duna mellett ; de Jeni-Palánk is akkor ígírhethne nagyubb securitást magának, — mert nekiünk minden hajóink elvesztek, ha innen valamelly segitsíget akarnánk is küldeni Palánkra, nincs hajó, a ki ken succurálhatnánk azon végháznak. Az régen kívánt mappárul el ne feledkezzék kegyelmed, úgy a franczia király és delphinus (dauphin) kipét is ha valami kereskedónél megszerezethetné kegyelmed, igen kedvessen vennők.

Az fő-tefftedárnak íratott 14. Februarij 1694.

Nagyságod méltóságos tisziben való megerősését örömmel értettem ; remélvén, több szolgálai s jóakarói között engem sem vét ki szíuiből nagyságod : kívántam ez levelem által nagyságod kezét csókolnom, és kérem, Belgrádnál tött szavaihoz képest engem, szolgálját, se felejtse el, — tudván nagyságodnak a császárnak szolgálatjában másoknál több és sok dolgait.

Ha Isten adja, hogy én is ennek a török nemzetnek szerencséjében oly időt érhetek, kiben nagyságnak jobban kedvét kereshessem: el nem feledkezem nagyságod jóakaratjárul, tudván azt, nagyságod egy szavával többet szolgálhat a fővezér előtt, mint mások százszal. Mostani boldogtalan állapotomban és bujdosásomban nagyságnak egyébbel nem szolgálhatok, hanem Istent imádok nagyságod életiért és szerencséjiért.

Az reiz-effendinek íratott 20. Martii 1694.

Kegyelmed barátságos és igaz szívből irt levelit a midőn a tiham megadta, nagy vigasztalással, és sok busulásim között elmémnek csendességivel olvastam; kiért a nagy Isten kegyelmedet áldja meg, és szívének minden kívánságát töltse bé, hogy én felőlem nem feledékeny; tovább is kegyelmed köntösét nem hagyom, úgy megfogtam, el nem bocsájtom holtig; tudván kegyelmed mind Istenét, mind hitit sokaknál jobban: tudja az mit kívánjon az egész világ előtt kiterjedett török nemzetnek becsületi; és hogy én az hatalmas török császároknak s ennek az iszlám nemzetnek árvája vagyok, azt is kegyelmed sokaknál jobban tudja, mint a kinek Isten nagy okosságot és értelmet adott, s ez világ dolgait is jobban tudja. Édes régi meghitt jóakaró uram, most erre a félre való hirekrül, az ellenség készületirül egyebet nem írhatok: a vezér ő nagysága parancsolatja szerint, a kiknek lovok tanáltatik embereimben, mihen Ali passa érkezik, a tihamot elküldöm; az én részemrül kész a szolgálta, a szív és az akarat is az szolgálattal: de hova-tovább

erőtlenségünk nagyobb, erőnk nincsen; a rossz telelés miatt, rendkívül való nagy tél is lévén itten, az kit még nem értünk: sokaknak embereim közül lovok elveszvé, nem tudván mivel tartani, sokaknak, kiknek két-három lovok volt is, gyaloggá maradt; ez ilyen szolgálatat pedig a miről mostan parancsolatunk jött, lóval való szolgálatot kíván.

Inclusája.

Edes jóakaró uram! Az ellenségnek mind Erdélyben, mind Magyar- és Horvátországban nagy készületi nyilvánvaló; némely kimjeink hozták: Gyulán akarnak elsőben általesni, és az ellenség dévánjában Bécsben, mind Tömösvár, mind Landor-Fejérvár megszállása emlékezetben vagyon; a 'rácz hadakban visznek a francia ellen is vagy kétezerig valót valamely magyarokkal, úgy vagyon hírünkkel; a francia király halálának híre foly mind Erdélyben, mind Magyarországon, és hogy valamely princez Montecuculi nevű embert küldött a német császár a francia király fíja köszöntésire az atyja halála után. De ha Isten adja, mindezekről a feleségem a mely embert felküldött a maga dolgai végett, a vezér ő nagysága engedelmebül, mindezekről bizonyosabbat fog hozni; az mikor megérkezik, minden dolgokat s híreket kegyelmednek tudtára fogok adni. Itt a Duna mellett is az ellenség a lármacsinalást elkezdette. Mielta a hó elveszett, a pusztákat is járja a Tisza s Maros mellett lévő végházakban lakó ellenség, az utakat vigyázza, — a mint ez napokban általküldvén a Dunán, afféle ellenségben

vertenek fel két izben is; most utolszor egy becsei hadnagyot, lovast, hoztak be heted-magával vitézeim. Most készítem gyalog hadaimot, hogy Poricsa felé küldjem: csak Csáfer passátul várok, hogy onnét is küldjenek valamely hadakat, minthogy a poricsai sziget elfoglalására igyekezik az ellenség. Most kívátnának egyszer itt a donanma, az mipt errül a vezért magam is megtanáltam vala Fejérvárnál, és e télen is irtam, mert a nélkül a vitézlk rendnek is a Duna mellett hasznát nem vehetjük. Úgy tetszvéen Csáfer passának ő kegyelminek, a Pancsován muhafezetben lévő kapitányom, és ott lévő muhafezetem mellé 25 lovast küldöttem, hogy a pusztára inkább vigyázhassanak, és a pusztán járó ellenségnek árthassanak. Az Isten tudja az én szívemet, miképpen kívánnám a török nemzetet szolgálni: de csak azon fáj a szívem, hogy kevesen tudják az mostan élő török nemzet nagy rendei közül az én régi, és eleitül fogvást való szolgálattimot; tudtam a török nemzetnek szolgálni, s tudok most is, ha úgy volna módom benne s erőm hozzá, az mint, volt emmekelőtte, — de ezt csak kegyelmednek, mint jóakarómnak irtam.

A fővezér tihájának eodem die.

Az tihánk megérkezvén hatalmas császár fermánjával és fővezér urunk-ő nagysága levelivel, megadta kegyelmed levelit is; a parancsolathoz képest azért a kiknek szolgálaim közül és vitézeim közül arra a szolgálatra lovok tanáltatik — minthogy embereim közül, a kiknek lovok volt is, az ősszel nagyobb részinek elveszett, a roszt telelés miatt — elké-

szítjük és készen tartjuk, hogy Isten elhozván Ali passát, az Havasalföldiből várható lovasokat, tihámot vélek együtt elküldhessem, és a vezér ő nagysága rendelése szerint hatalmas császárom szolgálatjában tanáltathassam, azon igyekezem. Az mikor azért a tihámot hadaimmal együtt a Dunától felköltöm, — akkor újabb póstám által kegyelmedet tudósítom, és akkor írhatok bizonyossabb választ a vezér ő nagysága nekem írt levélre is. Kívántam azt is tudtára adni kegyelmednek: az hó elveszésével már is feltámadván a sok tolvaj, mind a Duna mellett, mind a pusztákon, küldöttem csatáimot által a Dunán, kik is, Istennek hálá, szerencsésen járván, az ellenségben felfervén s levágván: nyelveket is egynehányat behoztak, kiknek is szavokat s nyelvek vallásokat kapitiháimnak s Scellet-oglinak is megírtam. Azonban úgy tetszván Csáfer passának ő kegyelminek: Pancsován lévő vitézeimet, azokat a pusztákat s utakat tudó jó kalahuzokkal, 25 lovassal megszorítottam, itten lévő vitézeimből; ha Isten adja, ezután ott is nagyobb szolgálatot tehetnek. A poriesai béknek némely hireihez képest arra felé is a Duna mellett gyalog hadaimot bocsájtottam. Minden utakon s alkalmatosságokban azon igyekezem, hogy mostani hatalmas vezérünk idejében ő nagyságának kedve szerint szolgálhassak, és nagyobb kegyelmességit érthessem.

*20. Martii az réz-effendinek íratott levélhez való
második inclusa.*

Édes jóakaró uram! Egy magyar kapitánuak és a debreczenieknek e napokban ide póstájok jött; a debreczeniek azt izenték: hogy csak a német, a ki most a városokban vagyon, menjen ki, a holdolás és adajok végett fogják embereket küldeni; reménkednek, addigis a vezér előtt fogjam pártjokat. Én olyan választ adtam: lakerdivel ide ne küldjenek, hanem dologgal, a kivel én is a vezér előtt szégyent ne valljak; adajakat, a mint szegénységek engedi, készítsék, és oly embert küldjenek, a kit én is a vezér eleiben küldhessek, minthogy az erdélyi fejedelemséghez tartozó város Debreczen; úgy osztán én is supplicatio által szolgálni kívánok a vezér előtt nekik. Izenték azt is: Haizler nállok volt, de mindgyárt póstán visszament Bécsbe; most a hadak felett a minemű költségek vadnak az német császár részéről, azokban ő az tefterdár. Hogy az németeket a télen Gyula felé való indulásokban az Isten megszegyenitette, az is igaz; sok kár volt benne, csak a hideg miatt is. Mind a magyar kapitány, mind a debreczeniek izenték: Gyulát idején akarják megszállani; azért a vezér kegyelmessége igen jó volna, — a mint ő nagysága énvelem Fejérváratt beszéllett: azok a tatár hadak's egyébféle török hadak is jünének egy órával elébb, hogy míg az ellenség Gyulát megvenné, foghatnánk valamely dologhoz, és előzhetnék meg az ellenséget gonosz szándékában.

Iratott a kapitánynak 20. Martii.

Sándor Gáspár uram megérkezvén, az odavaló dolgok folyásáról s kegyelmetek állapotjáról vettünk elégséges informatiót; töltt arról is relatiót, hogy némely dolgokat memoriáléban hagyott kegyelmeteknél, kikről hogy írjon kegyelmeteknek, committáltunk ő kegyelmének, — azért magunkat azokba ő kegyelmére relegáljuk.

Az mi a vezér parancsolatját illeti a gyulai expeditio iránt, mit irtunk azon materiában a vezér tihájának: levelünk conceptusából meglátja; azért mind a tihájának, Reiz és Zulfikár effendiknek szőlő leveleinket adja meg nekik, és mit mondanak, vagy mi kérdést tesznek? arról tudósítson, és ha eddig az élés iránt semmi dispositiót nem tettek volna: requirálja nevéinkkel őket, és a vezérnek nevéinkkel arzuált irasson. Az szerdárnak csak az a válasza: miért nem hozta Sándor uram az vezérnek vagy tihájának levelit az élés dolgában! ő fermány nélkül nem adhat, noha Fejérvártt elég van, s Vidinből is megindultak az éléses hajók. Skerlet uramnak is irtunk ezen materiában, kinek, úgy az francziáknak szőlő leveleinknek megadását kegyelmeteknek recommendáljuk.

Az Gyulára menő hadak dolgában is Csáffer passára hozott fermányba 400 oka lisztből van emlékezet csak: azért a mellé lisztből vagy peszmegből sollicitálja kegyelmetek a tihájánál augeálását, és valamely sajtot s turót is, a mint eddig practikáltatott; közelebb kegyelmed tudhatja Orlai uram, tavaly is kegyelmed alkalmatosságával mint lűn az expeditio arra felé.

Az ellenség a pusztákat s Duna mellyikét már is

kezdte járni, kire nízve mi is portásinkat küldvín által : két izben két helyen is felverték az ellenségben; most utolszor egy becsei lovas hadnagyot hetedmagával hoztanak bé, kiknek vallások az : az Tisza igen megáradván, most Becse körül nagy árvíz van ; miolta ott tavaly a török próbált, azolta semmi fortificatiót benne nem tettek, hanem a kapu előtt erősítették. 400 lovas- s gyalogbul álló rácz praesidium van benne. Mondják : Gyulát nemsokára megszállják. Az mely rácz generális Báacson telelt, parancsolatja van : 2000 rácz lovast vigyen fel a franczia ellen, kiknek is hogy jobb kedvek legyen, mind fegyvereket, ruhájokat, lovokat megígérte a császár, mint más német hadaknak, mikor új hadat fogadnak. Mondják : a nagyobb armadáról az a szó, hogy újobban Landor-Fejérvár alá fog szállani. Az Eszék felé való hírekrül, minthogy a szerdár, tudjuk, a portát tudósította, arrul írni süksígesnek nem láttuk ; hanem az poricsai és hersovai békek leveleire nízve szinte most készítünk egynihány zászlóalja gyalogot, kiket csatakípen a Duna két felének, s szorossaira gyülekező ellenségnek megpróbálására expediálunk, errül a szerdárnak is hírtadván, s azt is neki persvadeálván, hogy a poricsai szigetbelieknek segítséget küldjön, minthogy az palánkjakat is elrontotta az árvíz : azon helynek recuperálására készülnek inkább. Mi pedig itt gyalog hadainkkal is úgy tehetnünk jobb szolgálatot, ha sajkáink volnának, kirül mind az ősszel magunk a vezért, mind e télen leveleink által a portát megtanáltuk vala ; ezeket is a hajó nemléte miatt gyalog kinszerítettünk expediálni ; melly hajóbeli alkalmatosság nemléte miatt az correspondentia is köztök nem lehet, ha egymást segíteni kellene is.

Az mint az ősszel a vezérrel való utolsó audien-
tiánkban is volt szó: most volna az ideje a tételi és
becsei próbának is; de ez ily expeditióhoz annál inkább
megkívántatik a hajó, és ha a fejrívári praesidium is
bosznai s arnolt hadakkal augeálatnék.

Tudósítson kegyelmetek bennünket: a hadak neve
alatt élésekrül, fizetésekrül küldött supplicatió-jokat
beadta volt-e a vezérnek? mert ha negative felelt is a
porta, de közönsíges dolog livin, urgeálása kegyelme-
teket illeti. Ha szolgálatjokkal akar élni a porta, nem
denegálhatja kegyelmességét. Ezen supplicatiókat
Skerlet uram leveliben includáltuk volt, ő kegyelmé-
nek recommendálván.

Brassai által a minemű lengyelországi leveleket
küldöttünk kegyelmeteknek: Sándor uram előtanál-
ván a póstát, s kegyelmeteknek azon materiában irván,
elhiszszük, in locis debitis azon leveleinket repraesen-
tálta; melly levelek iránt mit mondtak a portai mi-
nisterek? azon levelekkel együtt az tudósítást első
póstai alkalmatossággal elvárjuk.

Ha a vezér boncsokját kiteszik, tegyen újobban
is kérdist kegyelmetek az franczia orátortul és Lorá-
tul: a szokott pensiót várhatjuk-e mi? mert annak jobb
riszit pro necessitatibus istius campaniae vásárlások-
ra fordítanók, kit ott, kit Philippi s Zofia táján, hogy
a vezér kijöveteli alkalmatosságával kihozathatnók;
kegyelmetek sem indulhat meg onnan, míg költsiget
nem deputálunk kizsületire. Erre mit mond? tudósítson;
ha remínlhetjük, a pénz percipiálására és a vásárlá-
sokra bizonyos emberünket fogjuk expediálni.

Nem kítljük, a tömösvári passa a mit a landor-
fejrívári szerdárnak ir, azt a portának is értisire adja;
mindazáltal nekünk is mit irt két izben, kegyelmetek-

nek elküldöttük, a magyarázatjával együtt, minthogy egyikben specialiter kír, hogy az portának azon hireket értésekre adjuk; a másikba pedig mennyire dicséri Bai Lászlónak és véle küldött vitézinknek szolgálatjokat, megláthatja; ebből ismeri meg a porta, hogy nem hijjában eszik kenyereket a kuruezők, és hogy a jobb accomodatiót is megérdemlenék. Kegyelmetek azért ezen leveleket elsőben is a francia oratorval közölje, azután vigye a Reiz-effendihez, azután pedig, mikor Skerlet uram is jelen lészen, vigye a vezér tihájához, s küldje bé a vezérnek is, hogy ismérjék meg abból is Topaly-Huszain passával való jó correspondenciánkat.

Bai Mihály uramnak die eodem.

Az emberek állhatatlanságát s változó elméjit naponként experiálni kezdvén, kivált ott a tájjon, és Székely Ferencz munkája is Erdélyben már itt is világosodni kezdvén: szükségesnek ítültük kegyelmedet erről praemoneálni előre, hogy Haszán aga által tovább is legyen jó vigyázással mindennemű occurralható dologban, köszöntvén nevünkkel Haszán agát: az illy dolgokba való vigyázása, s a látott-hallott dolgoknak értisünkre való adása nem leszen hijjába; kegyelmed is pedig ezzel szaporíthatja maga meritumát. s nagyobb kegyelmességünket demereálhatja, ki is általláthatta azt is, hogy nem egyébért tartatik ottan túllünk, hanem hogy állhatatosságában megnyugodtunk; de szükség az is, hogy kegyelmed politicus legyen, és semmi idegensígre s fenyegetődzésre való okot ne szolgáltatasson; ezek a dolgok megérnek. Ce-

dendum est aliquid temporis. Nemesányi uram megérkezvén, tudjuk, sok dolgokba világosítottunk, és Istent a vezért kiljebb hozván, magunk személlye szerint aggrediáljuk ezen materiában. etc. etc. Fonton uram jóakarátját a házieszközök iránt felesigem köszöni, ő kegyelmének, valamit reá költ, köszönettel megküldi, mert afféle edényekre, miolta idejött, úgy afféle velen-
csei réz- és vas-serpenyőkre, confectum csinálására valókra, szert nem tudott tétetni ekkoráig.

Skerletnek 20. Martii 1694.

Reddidit mihi confidentem epistolam Illustrissimae Dominationis vestrae Dominus Casparus Sándor aulae meae praefectus; in quantum potero, pro augendis coram supremo ministro meis meritis, et contestanda promptitudine enitar, ut ex mea parte mandato fulgidae Portae satisfiat, nec aliud restat, quam adventus Domini Nicapoliensis Ali passae, pro quo accelerando Excellentissimus Dominus Csafer passa, beneficio Danubij expeditum expressum suum hominem. Faciendum est tamen mihi, quod equitatum meum valde debilitatum et diminutum videam, cum plurimi propter acerbitem hyemis et destitutionem pabuli et foeni equos suos perdiderint; tamen qui reperientur pro isto servitio exequendo aptiores, ituri sunt cum Domino Sándor, de cujus hinc motione Illustrissimam Dominationem vestram iterum certiolem reddam.

Recordari poterit Illustrissime Dominatio vestra eorum, quorum in ultima mea apud supremum ministrum audientia mentio facta fuit; adveniente jam vere,

et interveniente inundatione aquarum, dignetur sua Celsitudo de acceleratione classis navalis, et commoditate hujus de recuperatione etiam Tételiensis et Becseiensis palancae elementer disponere, ista enim antequam aquae discedant et minuantur, commodius fieri possent; dignetur etiam reflexionem habere intentionis suae benignae pro aedificanda Jeni-Palanca, quam magno labore hactenus, Deo favente, ad servitium hujus Imperii conservavi; nec etiam stipendiorum et annonae quotidie necessariae miserae meae militiae obliviscatur, cum ii praeprimis, qui in praesidiis sunt constituti, majoribus jam in posterum servitiis bellicis aggravari cogantur, recommendaverant supplicationes suas vestrae Illustrissimae Dominationi, non tamen in his adhuc resolutionem benignam fulgidae Portae experti fuere: porro itaque Eandem, tanquam patronum suum, per me molestare coguntur, gratiam et benignitatem supremi ministri praestolantur.

Proxime interceptae linguae quid fateantur, et ad requisitionem begi Poricsiensis, Gyüvereseniensis qualem militiam actu expediendam decreverim, haec et alia, mediantibus residentibus meis, Illustrissimae Dominationis vestrae fusius innotescunt. Interim principissa mea pro honore et consalutatione Illustrissimae Dominationis vestrae maximas refert grates, consalutat reciproce Illustrissimam Dominationem vestram et Illustrissimam Dominam, omnemque prosperitatem una mecum et ipsi et toti suae familiae apprecatur, ego quoque ago gratias pro transmissio historico Hungarico. Caeterum maneo.

Francozai királynak eodem die.

Impar sum omnibus clementiis quibus indignum suum clientem Christianissima vestra Majestas hactenus quoque clementissime prosecuta est. Quia vero sciam coronam tanti Monarchae exuberantia innatae et solitae clementiae splendidius coruscari, cum indigenatus Poloniae mihi valde sit necessarius, humillimis labiis deosculor Regiam Christianissimae vestrae Majestatis purpuram, dignetur me clementissime promovere, ut propter respectum Christianissimae Majestatis vestrae nunquam intermorituram, humillimis Christianissimae Majestatis vestrae demereri non intermittam servitiis.

Christianissimae et potentissimae Majestatis vestrae
humillimus servus.

Crojsi urannak, a föministernek.

Indigenatus Poloniae et facultas possidendi pretio vel cambio aliquorum bonorum, quam sit mihi, coronae Galliae infimo clienti necessaria, perspicacissimo Excellentiae vestrae committo ingenio; ut reticeam futuras tantae rei consequentias et considerationes, consultum vel hoc saltem esset et ad interesse suae Christianissimae Majestatis proficuum, dum in consiliis Reipublicae, tanquam nobilis Polonus, locum habens, ea quae ad ulterius considerari deberent, pro ratione status confirmare vel contradicere possem. Neque tamen Reipublicae deessem, dum ipsi vel per cambium, vel per testamentum in parte aliqua bono-

rum meorum haereditoriorum in Hungaria existentium complacerem, ipsi enim bona aliqua in Hungaria possidere pro fortuna reputent, sicuti et arcem Lyublyo et tredecim oppida in Comitatu Scepusiensi oppignorata, non per depositionem quanti, nisi vi armorum extorta remittere cogatur. Indigenatus serenissimae Reipublicae genius, annis praeterlapsis non fuit nec modo est mihi quoque alienus. De hac materia supplicavi humillime Christianissimam suam Majestatem, et vestram Excellentiam demisse rogo: dignetur suae Majestati Christianissimae repraesentare, et pro gloria ac reputatione sua, mihi patrocinari, ut datis super hoc ad Excellentissimum Dominum in Polonia Galliae oratorem ordinibus, honorem istius indigenatus ac facultatis ob respectum suae Majestatis Christianissimae obtinere possim, — pro qua gratia semper obligatus maneo, etc.

Az franczia oratornak 20. Martii.

Excellentissime Domine! Redux foeliciter Adrianopoli Dominus Sándor, repraesentavit mihi honestissimas Excellentiae vestrae literas, et sincerum ejusdem erga me affectum, cum rebus quibusdam denunciatis uberius declaravit. Gratissimus itaque inprimis mihi exstitit tantisper expectoratus Excellentiae vestrae candor et oblatio in negotiis meis promovendis Excellentiae vestrae benevolentia, pro qua reciproco affectu me in omne tempus vestrae Excellentiae offero obligatum.

Quod attinet scriptualem meam ad hanc campaniam declarationem: quandoquidem vestra Excellen-

tia quotidianam habeat in ista Porta omnium rerum ita etiam apparatus bellici experientiam, sciatque in quantum debeat Supremus Vezirius confidere resolutioni principis Tartarorum et educendis eorum viribus, mentes etiam erga me et intentiones ministrorum Portae ex consiliis eorum cognoscat, poterit sibi documentum, sumere quid scilicet supremo ac reliquis ministris persvadeat de persona mea in Transsylvaniam introducenda,— in qua nisi defunctus in tertia campania Työprilius (Küprili) magnam futuram Portae commoditatem et utilitatem praevidisset, sine dubio tanto opere executioni suae intentionis non incubuisset; tanto magis sua Christianissima Majestas Dominus Dominus meus clementissimus auctoritatem suam Imperialem isti rei non interposuisset, tantaque efficacia Portae causam meam non recommendavisset, nisi cognovisset hostem Germanis inplacabilem, et perspicaciter praecognovisset intentionum suarum occasione meam immediatiorem secundationem. Ego Portae Ottomannicae a multis jam annis quam necessaria servitia praestiterim, et quales pro ipsius fidelitate difficultates superaverim? non est necessum ut vestrae Excellentiae recenseam, cum vestrae Excellentiae majori ex parte probe constant; confidenter solummodo vestram Excellentiam rogo, juxta magnam suam dexteritatem etiamque in ista Porta auctoritatem, consulat quam seniori et efficaciori modo rebus meis promovendis, ut per patrocinium vestrae Excellentiae, tam Christianissimae suae Majestati, quam Portae Ottomannicae utilior esse, cum tanta denique eminentia coronae Galliae coram toto orbe in perpetuum gloriari possim. Sum obligatus vestrae Excellentiae, quod Excellentissimo Domino legato Polonico indigenatus mei Polonici mentionem fecerit; juxta

intimationem vestrae Excellentiae pro eo indigenatu assequendo (qui mihi quare sit tam necessarius, Dominus Sándor vestrae Excellentiae detexit) humillime scripsi in aulam Gallicam: rogo vestram Excellentiam prima occasione transmittere et mihi ulterius etiam favere et patrocinari non dedignetur, — qui sum et maneo Excellentiae vestrae addictissimus.

M. Lorának 20. Martii.

Ex literis vestrae Illustritatis Adrianopoli 15. Februarij datis, recognovi plenam Illustritatis vestrae confidentiam, et animi integerrimi confirmationem, pro qua vestrae Illustritatis reciproco affectu me polliceor obligatum, plurimum confidens, ut favente Deo ea in quibus forte nunc perscripta defecero conversatione praesentiali in hac campagnia supplere potero. Rogo igitur vestram Illustritatem, sit etiam interea in mea erga se synceritate et confidentia acquieta, et antequam conjungeremur, per solitum methodum me suis certificationibus consolari dignetur, quod vicissim ex me candide experietur, sicut hac occasione per informationem Domini Sándor ad vestram Illustritatem directam, ad quam me singulariter refero, et maneo.

Jablonovszky uramnak 20. Martii.

Redux Adrianopoli Magnificus Dominus Sándor, supremus aulae meae praefectus, relationem faciens

de commissis sibi negotiationibus, in iis quae legationem Polonicam spectabant, professus est, quod cum ministri Portae mentem meam ex ipso pertentassent, quid scilicet prosvadeam ips'is in illa pacificatione, idemque meo nomine persvasisset eam Portae summe utilem et necessariam fore, ideoque non debere praetensionibus Polonicis contrariari, satiusque esse cum Camaeneco partem Moldaviae cedere, ut Polonis a liga Germanica et Veneta pertractis, divisos facilius aggredi et vincere Germanos possit; scrupulosi ministri talibus rationibus convinci nequientes, in me suspicari coeperunt, quod Polonorum magis quam Portae interesse conniveam, et propterea non permiserunt, ut cum Domino legato Poloniae conferre possit; fecit tamen proficuas in locis necessariis insinuationes, et mens Portae qualiter determinata est? ex eodem Domino legato haecenus vestra Excellentia recognovit. Ego ex magna in serenissimum Regem, Reipublicam et vestram Excellentiam obligatione nec deinceps desistam, et si quid mihi mandaverint, prompto animo exequi conabor, et vestrae Excellentiae, notificabo. Magnus vezirius validum pro hac campaigna habebit apparatus, volens maturius offensive operari, jamque demandavit, ut classis navalis per Danubium moveat, et sub Belgrado pons in Danubio et Szava conficiatur, cujus intentio haecenus incognita est. Interim maneo in omni casu sincero corde Excellentiae vestrae addictissimus servitor.

Lengyelországban levő franczia oratornak Polignar uramnak, 20. Martii.

Excellentissime Domine! Magnificus Dominus Sándor supremus aulae meae praefectus Adrianopoli reversus, cur juxta specialem suam commissionem cum Excellentissimo Domino legato Polonico convenire non potuerit: si secretos apud vestram Excellentiam characteres haberem, sincere detegerem vestrae Excellentiae; ne tamen notitia tantae rei praetereat confidentiam vestrae Excellentiae, revelavi Excellentissimo Domino Jablonovszki castellano Craccoviensi et Supremo Duci Poloniarum, cum vestra Excellentia singulariter communicandam, mentem vero Portae determinatam vestra Excellentia a praelaudato Domino legato Polonico et Excellentissimo Domino Oratore Galliarum ex Porta recognoscet. Ego sincera mea erga Seremissimum Regem, Rempublicam, et Supremum Ducem obligatione neque deinceps desistam, praecipue si mihi aliquid demandaverint, lucri aestimans, si rerum tam salutariarum foelix promotor esse potero. Excellentissimus Dominus Orator Galliae in Porta Ottomannica existens, iteratam confidentem cum praefato Domino Sándor habuit conversationem, et reciproce, quae Dominus Sándor in Porta rescivit, fideliter cum sua Excellentia communicavit. Intentionem meam assequendi Polonici indigenatus, ex aliis quoque literis meis haecenus cognoscere potuit, qua propter vestram Excellentiam confidentissime rogo, dignetur mihi in negotio et ad publica et ad privata tam necessario patrocinari, ut assistentia vestrae Excellentiae assequi, et per hoc aliquando suae Majestatis Christianissimae intentionibus etiam in Regno Poloniae utilior

esse possim. Qua in re cum neque antea mens Sere-
nissimi Regis, Reipublicae et Excellentissimi Domini
Supremi Ducis fuerit aliena, tantomagis confido, ut
propter respectum altenominatae Majestatis Christia-
nissimae et patrocinii Excellentiae vestrae me isto
favore non dedignabuntur. Obligabit me sibi vestra
Excellentia, si czifras (így) aliquas mittet, quibus medi-
antibus confidentius cum ipsa agere possim. In reliquo
me favori et patricinio vestrae Excellentiae enixius
recommendo et maneo, etc.

Az Réz-effendi feleségének, asszonyunk neve alatt
20. Martii.

Az én uramnak ő kegyelmének a fényes portán
lakó tolmácsa Haszán aga felesége által esett érté-
semre kegyelmed az én uram dolgai felől és felöllünk
való jó emlékezeti és jóakarata, és hogy teljesség-
gel szívéből ki nem vetett; azért, minthogy magam
személyében kegyelmednek meg nem köszönhetem:
ezen levelem által kezét csókolom, és Isten áldását s
kivánsága szerint minden dolgaiban boldogságát ki-
vánom. Édes jóakaró asszonyom, Isten sok jót adjon
érette kegyelmed urának, hogy az én uramhoz eddig
jó szívvél volt, — és ugyan merő apja gyanánt való ap-
jának tartja ő kegyelmét; én is azért kegyelmedet
mostani bujdosásomban anyám helyett való jó asszo-
nyomnak tartván, kérem kegyelmedet: az ura előtt el
ne feledkezzék felöllünk. Isten minket is éltetvén, nem
leszünk háládatlanok kegyelmedek jóakarataért.

Zulfikár effendinek 20. Martii.

Az tihám által küldött kegyelmed levelét vöttem ; kegyelmed szép tanácsát, válaszát, nemkülömben olvastam, mint édes atyámtul. Azon igyekeztem eddig is, hogy az én uraimnak kedveket keressem, és igaz szolgálatommal nagyobb kegyelmességeket is érdekelhessem : a minthogy mostani parancsolatjában is a hatalmas vezérnek, az én kicsiny tehetségem szerint, eljárni igyekezem. Azt nem tagadhatom, hogy erőm nincsen, mert a mostani telelés miatt is lovas hadaim megkevesedtek, telelő-helyek nem lévén, — el is oszlott bennük, sok gyaloggá is maradott, a kiknek lova volt ; de a ki megtaláltatik, az én részemről fogyatkozás nem lészen. Az mostani idevaló hireinkről pedig kapitiháinknak bővön irván, meghadtuk nekik, hogy Haszán aga által megizenjék kegyelmednek, etc.

*Hajvász pósta expedáltatván Drinápolyban, 21. Martii,
vitt el ilyen leveleket :*

- 1.) Az kapitiháknak szöllő levelet.
- 2.) Bai Mihály uramnak külön egy kis levelet.
- 3.) Francziai oratornak és Lora uramnak szöllőkat.
- 4.) Skerlet levelit.
- 5.) Vezér tihájának, Reiz-effendinek, és Zulfikár effendinek szöllő török leveleket, úgy az teffedárnak szöllőt.
- 6.) Az Reiz-effendinek, asszonyunk neve alatt.
- 7.) Mahmut bég-oglinak szöllő levelet.
- 8.) Az kapitihák leveliben inclusive az vezér tihája

Íevelinek és Skerletnek szőló leveleknek conceptussát, és az tömösvári Topály-Huszain passa két rendbeli leveleit.

- 9.) Sándor uram levelit, az oratornak és Bukkennek szőlókat.
- 10.) Ugyan Sándor uram leveleit, Zofiában nimelleyeknek és az kapitiháknak.

Iratott Skerlet uramnak, 3. Aprilis.

Amicissimas Illustrissimae Dominationis vestrae literas cum honore accepi, ex quibus depositionem prioris Supremi Vezirii, ac in locum ejus sublimationem Excelsi Ali passae uberius intellexi; per quam grata itaque mihi extitit tanta Illustritatis vestrae confidentiae consolatio, dum scilicet suam Excelsitudinem tanta mansuetudine, liberalitate, ingenio, judicio, maxima vero agendi dexteritate, pluribusque virtutibus adornatam, et ab Illustritate vestra praelaudatam agnoverim, tantomagis, quod tempore senioris Vezirii Musztafi passae, favoribus ejus asseverim, quod et ulteriorem manutentionem et experimentum, per assistantiam, et mediationem Illustritatis vestrae infallibiliter spero, atque utinam per Dei gratiam, et patrocinium suae Excelsitudinis, finem tot malorum in hac campaigna habere possim. Inimicus quandoquidem nullas intermittit occasiones, rebus suis curiose prospiciendi, posteaquam perturbationem militiae meae propter direptionem populorum certae partis Hungariae per Tartaros autumnio praeterito factam (qua scilicet occasione plurimorum familiae et cognati in captivitatem

aspicientibus illis abducti sunt) cognovisset, statumque eorum miserrimum ac improvisè relictum subrefecisset. statim suas adhibere coepit factiones, qualiter animos eorum pecunia corrumpere ac in sui partem pertrahere posset. Dolenter Illustritati vestrae significo, quod in fine praeteriti mensis peditatus meus Jeni-Palánkien-sis, inimico vicinior hoc modo corruptus, in Colonellum insurrexit. eundemque ligatum Palánka deserta et combusta abduxit, absente Vice-Colonello, cum aliqua parte peditatus ejusdem in fidelitate mea permanente. Neque aliam ab causam praesidium meum castellum Güvercselin vacuum reliquit, nequendo amplius sustinere miseriarum et dolorum magnitudinem, pecunia similiter corruptum, quod etiam par erat peditatus Jeni-Palánkien-sis. Recordari potest vestra Illustritas, quantis vicibus tam ego ipse, quam supremus Dominus aulae meae praefectus dudum praevisis istis inconvenientiis, coram supremo ac reliquis fulgidae Portae ministris, pro ipsis supplicaverimus, et qualiter protestati fuerimus atque utinam vel saltem ad ultimam eorum supplicationem mediante Illustritatis vestrae supremo ministro porrectam consolari promissent, sine dubio ad praevaricationem istam animum non adjecissent; sed nullo demerito vel saltem responso, ab omni spe, tam rehabitionis direptorum captivorum, quam melioris accomodationis exclusi, extremum hoc tentare coacti sunt; quod factum jam est, infectum fieri nequit. Ego interim cum nobilitate, capitaneis, et majori parte militiae, in fidelitate potentissimi Imperatoris, ipsiusque fulgidissimae Portae, superatis tot difficultatibus permansi, et ad extremumque usque permanere volo. Sed quoniam bene scio, quod casum istum praecipue mei malevoli coram ministris Portae

et praecipue inculpato novo Vezirio oblique interpraetabuntur : rogo vestram Illustritatem in omni synceritate et confidentia, dignetur juxta praefatas rationes partem mei et meorum efficacissime in locis necessariis tueri, animos propterea conturbatos et mihi causaeque meae forte infensos laevire, mihi que clementiam ac benevolentiam fulgidae Portae sic demeriri, ut declinati meorum animi, ea accepta revivescant, ad ulteriorem fidelitatem accendantur, — inimicus vero, qui exinde infallibilem meam confusionem sperabat, confundatur. Si per Dei ac potentissimi Imperatoris gratiam foeliciora assequar tempora : assistentiam et patrocinium Illustritatis vestrae reservire, ac digna gratitudine recompensari non intermittam. Nova quae ex Transsylvania expiscare potui, residentibus meis perscripsi, cum Illustritate vestra syncere communicanda.

Franzia oratornak die eodem.

Confirmaverunt pluribus vicibus jamdudum antea cognitam Excellentiae vestrae erga me synceritatem honestissimae ejusdem literae Adrianopoli 17. Martii ad me datae, pro qua Excellentiae vestrae strictissime sum obligatus ; neque ulterius dubito, quin vestra Excellentia omnem industriam in promotione causae meae ad gloriam Christianissimae Majestatis Domini Domini mei clementissimi, candide et efficaciter sit adhibitura. Dolenter vestrae Excellentiae significare debeo, quod in fine praeteriti mensis peditatus meus Jeni-Palánkiensis, terrae hostili vicinior, in Colonellem suum insurrexit, eundemque ligatum ex de-

serta ac combusta Palánka abduxit, absente Vice-Colonello, cum aliqua parte peditatus ejusdem in fidelitate mea permanente. Aliud etiam praesidium meum castellum Güvereeselin isto plane tempore reliquit. Quam confusionem causavit perturbatio prius mentis eorum propter depredationem populorum certae partis Hungariae (inter quos plurimorum erant familiae et cognati) per Tartaros ipsis aspicientibus factam, status praeterea miserrimus, in quo non saltem illos, vero totam militiam meam depositus Vezirius reliquerat; pro quorum medela cum lachrimis eundem Vezirium supplicaverant, sed nullam prorsus consolationem vel saltem solum responsum demereri potuerunt. Inimicus, qui nullas ad sui interesse praetermittere solet occasiones, postquam talem eorum statum cognovisset, eosdem pecunia corrumpere ac desperatos reddere coepit, et sic ab omni spe, tam rehabitione direptorum captivorum, quam melioris accomodationis exclusos, ad se pertraxit; quod factum, jam infectum fieri nequit. Ego cum nobilitate, capitaneis et magna parte militiae superatis omnibus difficultatibus in fidelitatae fulgidae Portae perstiti, bene scio tamen, Excellentissime Domine, qualiter tales casus malevoli mei, coram ministris Portae soleant interpraetari, non consideratis rationibus etiamque extremitatibus: quid scilicet sit militi nudo, fameliço, insoluto, sine quartirio hibernare, sicque cum periculo vitae quotidie inserviri debere. Quapropter vestram Excellentiam in omni confidentia et synceritate rogo, dignetur ea (quam in ista Porta habet autoritate) mihi in omni casu patrocinari, animos contrarios cum praescriptis rationibus convincere, meam meorumque causam tueri, atque clementiam et provisionem ejusdem Portae mihi demereri,

quā connistati et declinati meorum animi reviviscant, ac ad ulteriorem fidelitatem accendantur. Inimicus vero qui exinde infallibilem meam confusionem sperabat, confundatur. Patrocinium Excellentiae vestrae debitis recolere servitiis non intermittam. In reliquo me ad meos residentes refero, et maneo, etc.

Lora uramnak die eodem.

16. Martij datas Illustritatis vestrae literas cum honore accepi; summas gratias ago pro confidentia et communicatis novis. Ex tam crebra mutatione Vezeriorum ejusdem et ego opinionis sum, utinam in hac campagnia aliter experiamur. Dolenter vestrae Illustritati significare debeo. (In caeterum uti in praecedenti, Oratori sonantium).

Quapropter vestram Illustritatem in omni confidentia rogo, dignetur in omni casu, ubi necessum fuerit patrocinari, animos obliquos praefatis rationibus convincere et meam causam firmiter tueri, ut potius clementiam ac provisionem fulgidae Portae loco animadversionis demerendo, contristatos et conturbatos meorum animos refecillare atque ad ulteriorem fidelitatem accendere, inimicos etiam qui infallibilem exinde confusionem nostram sperabant, confundere possim. Patrocinium Illustritatis vestrae debitis servitiis demereri non intermittam. In reliquo refero me ad meos residentes. etc.

Janaki uramnak, eodem die.

A meis residentibus et maxime Domino Sándor supremo aulae meae praefecto recognovi magnam Illustritatis vestrae erga me synceritatem et confidentiam, pro qua vestrae Illustritati non tenere sum et ero obligatus. Ea fiducia ductus, sciens Celsissimum suum Principem Dominum et Fratrem meum charissimum etiamque vestram Illustritatem in fulgida Porta multum mihi posse valere, Vestrae Illustritati dolenter significare debeo. — (Mint az orator levelében etc.) Quapropter vestram Illustritatem confidenter rogo, ne gravetur hoc in casu, ubi necessum fuerit, mihi cum respectu et autoritate sua principalis patrocinari, contrarios animos rationabile convincere et nostram causam tueri; benevolentiam vestrae Illustritatis digna gratitudine demereri non intermittam, etc.

As császár kizlár-agájának 3. Aprilis 1694.

Édes nagyságos uram! Még a vezér Musztafa passa vezérségében volt, nem volt annyi bátorságom, félvén tülle, hogy nagyságodat levelem által megmerném találni; de szivemnek mindenkor a volt kívánsága, hogy nagyságod kegyelmességében ajánljam magamat, tudván hatalmas császárunkhoz legközelebb lenni nagyságodat. Azért édes nagyságos uram, nagyságodat mint uramat kérem: méltóztassék a fényes portán lévő kapitihámat, ki is orta-magyarok részéről van, és ottlévő tolmácsomat Haszán agát maga eleiben hivatni, s megérteni tüllök: miben le-

gyenek ideki az dolgok; talám sem nagyságod, sem hatalmas esászárom ezeket nem tudja. Sem mi reánk, sem a végházakra semmi gondviselés a letött vezértől nem volt, ki miatt is hatalmas esászárunknak nagy kára lesz, ha nagyságtok nem orvosolja; és a mi Palánkba vagy Galambvárba esett is, azért esett, hogy az hadak supplicatiókat küldtek be, meg nem hallgatta, még csak választ sem adott reá az vezér. Az ellenségnek is nagy készületi van, idején hozzá akar fogni az munkához s táborozáshoz, — hatalmas esászárunk hadaiban pedig még senkisésem érkezett. Hatalmas esászárunk előtt a mikor voltam Drinápolyban, azokkal a szókkal és kegyelmességgel esászáromnak vigasztalom magamat: mert miolta Drinápolybul eljöttem, mind a mostani Musztafa passa, mind az előtte való Ali passa vezérek idejében dolgom s állapotom rosszul volt; Isten tudja, mint teltem e télen is cselédeimmal együtt, hadaim is mi esoda nyomorusággal teleltének már az két télen. Nagyságod kegyelmességét várom; Istenért s az maga hitiért kérem, el ne feledkezzék felöllem, hogy hatalmas esászár kegyelmességét látván hozzám az alattam valók is, annál jobb szívet vegyenek. Hadat könnyű volna fogadni, szaporítani, de tudja nagyságod, nekem sem országom, sem jövedelmem, sem manszupom, de csak egy csiflikem sincsen; nemhogy hadat gyűjthetnék, vagy azokat tarthatnám, az kik mellettem vadnak: de még csak magam s feleségem sem élhetünk el, ha csak a hatalmas esászár kegyelmességét nem mutatja hozzánk. Az fermán nagyságodé.

P. S. Ha Isten adja, Fejérvárra jött Szalahor-Szuleiman agával én is egy értelmes kapitányomat

kívánom küldeni : ha nagyságod kegyelmessége leszen, azt a kapitánt is hívassa maga eleiben , az nagyságodnak minden ide-ki való dolgokrul s hirekrül bizonyost fog tudni mondani.

*Az Réz-effendinek és Zulfikár effendinek, egy conceptus,
3. Aprilis 1694. de külön levélben.*

Mind Fejérvárnál az elmúlt őszön, mind az után hadaim fizetése, élése s quártélyá felől mennyiszer busítottam az hatalmas császártul letétetett Musztafa pasát ő nagyságát: mindazok nagyságodnak is hiri-vel voltak, és azok is, mi haszna volt sok könyörgé-simnek, sirásimnak; reménkedvén azon, ha már másokhoz kegyelmességit nem mutatja is, csak a kik hatalmas császár palánkjaiban, praesidiumban vadnak, azokra legyen nagyubb tekintet s kedvezés, félvin mindenkor attul: a ki megtörtént, az ne essék rajtam. Nyomorult állapotjok, quártélyok, fizetések, de kiváltképpen a tatár által Várad tájján elraboltatott eselédjek felől — kibén sokat kiváltván magok az kuruczok a tatár kezibül pénzeken: ötven-hatvan asszony s gyermeknél nem volt már több oda, a ki a Jeni-Palánkon lévő hadhoz tartozó volt — két rendbeli supplicatiójok által az hatalmas vezért megtanálták, de meg sem hallgatta s választ sem vöttek; nyomorultul, mezítelen, és nagyobb része egy ingben teleltek az nagy télben; az Dunának a zaj miatt a mikor utja nem volt, avagy a szél miatt, gyakrabban magoknak fát a palánkban a hátokon hordottak. A mikor azért látták: sem fizetésekrül, sem elraboltatott eselédjekrül a ve-

zérnek semmi kegyelmességit nem vehették, megértvén a vezér változását is, abbul azt gondolták, hogy az új vezér még későre érkezhetvén Drinápolyban is, hogy kijöhessen ez idén derék táborral, abban mód ninesen, és azért is küldtetett hatalmas császártul kilics-kaftán az szerdárnak, hogy ez idén onnan derék tábort nem várhatni: annálkább magok jó állapotjárul kétségben estenek, és szintén olykor, midőn magam is az végház meglátására, és valamely csatának Palánktul való expeditiójára oda akartam volna menni, hozák az hirt Rámbul, hogy Palánkon nagy puskázás vagyon, és az Palánk is ég, és az galambvári praesidiumom is az helyt pusztán hagyván, az béket is magokkal elvitték; Palánkon is az praesidium, az ki benne maradott volt, az többi császár szolgálatjában lévén akkor, az ottlevő kapitánra reá támadott, megfogták és kötözve vitték ki a Palánkbul Bogcsa felé. Akartam azért nagyságodnak ezen dolgokat, míg másoktul nem hallaná, értésére adni, kérvén nagyságodat: mindezeket ítélje meg istenesen, és minthogy ez ily dologban embernek jóakarói s gonoszakarói is lehetnek, fogja pártomat. Adjon Isten s hatalmas császárom előtt számot, az ki az ilyeneknek oka; 80 drám buzát rendelt az vezér egy ember fejében, az húst Bogdánbul s Havasalföldébül, az kiben még eddig egyet sem láttunk; nemhogy az hadnak lőtt volna húsa, vagy egyéb ázalékja az kenyéren kívül, de Isten tudja mint éltem magam is, ezen az pusztá földön. Magam becsületit féltvén az császár előtt, Vidinben sem mertem menni. Istennel bizonyítok, magam pénzén is eddig huszonötezer oka buzát és lisztet, és hatvanezer oka kukuriczát vöttem az ősztül fogva, mivel sem húst, sem egyéb eleséget nem adhatván

embereimnek, legalább annyi kenyeret kellett adnom, az kivel megélhettek. Istennek hála, ha Palánkon így lőttek is ezek az dolgok : az kapum helyben vagy, az császár hítségében és szolgálatjában ; az nemessek, főrendek, kapitányok, és az hadaknak az java megvagy ; ha az új vezér ő nagysága hatalmas császár kegyelmességével megörvendeztet bennünket, és az császár hítségében megmaradt népek dolga jobban lesz az új vezér idejében : 'azzal hatalmas császáruk méltósága nevedik, az ellenség pedig ebben is meszégyenítettik, az ki is látván, miben legyen állapotjuk, pénzzel corrupálta volt őket. Mind ezen dolgokról, mind egyéb hírekről, az kik Magyarországból, Erdélyből kímjeim által érkeztek, az fényes portát tudósítom, és az új vezér köntöse csókolására egy értelmes, meghitt kapitányomat expedíalom, az ki mind azokról, mind egyebekről világosabban tud szólni.

Inclusa. Édes jóakaró uram ! Ezt az népet, az ki hatalmas császárukat mellettem szolgálja, az nemfizetés szüksége nem keserítette annyira meg, mint a minap szemek láttára rablotta, vitte el a tatár cselédjekeket, sőt sokaknak szemek láttára mocskoson cselekedett cselédjekkel ; ezt mondták : ennyi esztendőktől fogvást vért ontottunk s jámborul szolgáltunk a császárnak. A vezért megtalálták supplicatiojok által, még csak választ sem adott ; ha az tatár kedvét bontani nem akarta volna is : egynehány erszény pénzzel kiválthatta volna őket, de a kutyánál is alábbvalónak tartotta őket ; mi hasznok volt hát szolgálatjoknak ? Azért ő nekik is más módjok nincsen, hanem hogy török sanezábul szabadíthassák ki az tatár rabságából cselédjekeket, Ez is az szavok mindnyájoknak : ha a mi

királyunknak becsületi volna a török nemzet előtt, neki is kaftánt, költséget, és az hadaknak fizetést küldött volna a császár; ihol, most Szalahor-Szuleiman aga által mint megbecsülte Csáfer pasát a császár, más pasáknak is kardot, kaftánt küldött, manuszupjok s elég kincsek vagyon: de minket elfelejtettek; ebből ismerszik meg, hogy az török nemzetnek az az akaratja, hogy az többi is eloszoljon, mert gondjokat nem viseli. Valamint más vezérek, mikor vezérekké lőttek, agájokat küldték hozzám: ha ez az új vezér is küldené, és kegyelmességét is mutatná, úgy tudom, nekem is dolgom jobbra menne, s az alattamvalók is nagyobb szívet s kedvet vennének. Az idevaló hirekrül egyebet mit írhatok az ellenség nagy készülétinél; némely helyekről az hadak már meg is indultak, és a Duna mellett jánek lefelé; Veterani is most egyszer nagy készülletben vagyon. Ide még semmi had nem jött; Vidinből is szintén most érkezett emberem, akkor még oda is semmi sajkák nem érkeztenek volt.

Császár mellett lévő kajmekám-passának. 3. Aprilis.

Hatalmas császárunk fermánjával együtt nagyságod levelét mihelt vöttem, az tihámat Csáfer pasához expediáltam, és ott az mint a tihám a szerdárral szót köt, újokban egy meghitt kapitányomat küldöm hatalmas császár kapujára, mind az ittlevő hiteknek s egyéb dolgoknak informatióival; most is pedig megirtam az minemü dolgok vadnak, az Réz-effendinek, Skerlet-oglinak és az kapitiháimnak: ha nagyságod méltóztatik őket maga eleiben hivatni, tüllök

megért mindeneket. Az mellettem császáruink hűségében megmaradott nemességnek, főrendeknek, úgy az magam dolgai is hatalmas császárom kegyelmességére maradt: kérem nagyságot Istent, az maga hitiért, hatalmas császár méltóságáért, az hatalmas császár előtt legyen jó kapitihám, szemeit hatalmas császáruink rúllam el ne vegye; nagyságod kegyelmességéért Isten is megáldja nagyságot.

Kajmekám-passa tihájának, 3. Aprilis.

Nem mulathattam el, hogy kegyelmednek is ez levelem által kezét ne csókoljam; kívánom, Isten kegyelmedet éltesse. Az idevaló dolgokról s magam állapotjáról ha kegyelmed tudakozódik, s a fényes portán lévő kapitiháimat hivatja, meg tudja mondani; nekem annyi szerencsém nem volt, hogy Drinápolyba léteemben sem az kajmekám-passa ő nagyságával, sem kegyelmeddel megismerkedhettem volna: de talám még ad Isten oly időt, hogy a mi jót a hatalmas kajmekám-passa hatalmas császár előtt való tekintetivel énvelem cselekeszik, mind ő nagyságának s mind kegyelmednek megszolgálhatom; kérem azért kegyelmedet, szívéből engem ki ne vessen, és levele által tudósítani méltóztassék.

Az urumelli kaziaszkernek, hozzá adván az NB-én alól az réz-effendi levelében letöltött informatiót. 3. Aprilis 1694.

Az fényes portán orta-magyarok részéről való kapitihám, és tolmácsom Haszán aga adták értésemre, hogy nagyságod előtt voltak, és igérte nagyságod kegyelmességét; az Isten nagyságodat érette áldja meg, és ezer annyi jót adjon érette, a mennyit énvelem cselekeszik. Isten után nagyságodhoz is bizom, tudván, hogy nagyságod az török nemzet hitinek egyik nagy oszlopa, és az török nemzetnek egyik bástyája. Akartam nagyságodnak tudtára adni. NB. ezeket azért nagyságod megértvén, kérem, ítélje meg istenesen, és hogy hatalmas császáruink hiúságában mellettem maradtott nemesség, fő- s vitézlő-rendek annál jobb szívet s kedvet vegyenek, és az ellenség confundálódjék: egy-két szavát ne szánja, hatalmas esászár mind hozzám, mind mellettem maradott hiveimhez mutassa kegyelmességét; Isten engem is éltetvén, el nem feledkezem az nagyságod kegyelmességéről s jóakaratarul.

Az sehulizlámnak, 3. Aprilis.

Nagyságod kegyelmességét hozzám mind a tiham, mind a kapitihám értésemre adván, s Isten után nagyságodhoz legnagyobb bizodalmanm lévén: az én nyomorúlt állapotomrul, és az ide alább való dolgokrul nagyságodat alázatossan kívántam tudósítani, Istenért kérvén nagyságodat, hatalmas esászár előtt való nagy tekénteti által, egy-két szavát nem szánván,

tekéntsén be maga is ezen dologban, és orvosolja dolgunkat, hogy az hatalmas császár hűségében mellett maradott nemesség, fő- s vitézlő-rendek a császár kegyelmességét, és reám való nagyubb gondviselését látván: vegyenek nagyubb szívet, és az ellenség is szégyenítessék meg. Hogy pedig nagyságod magam levelébül érthesse meg, miképpen lőtt Jeni-Palánknak és Galambvárnak dolga? adom tudtára nagyságodnak.

NB. NB. Ez után is letétetett azon információ, mely az reiz-effendi, sehul-iszlám levelében. Conclusiója e legyen: Azért nagyságodat, mint az török hitnek igazságszerető s törvényt tudó oszlopát, alázatossan kérem, ítélje meg istenesen mindezeket; nekem sem manszupom, sem országom, de csak egy csiflikem sem lévén: ezt az terhet az míg vihettem, hatalmas császáromhoz való hűségemért, és a török nemzethez való szeretetemért jó szívvvel cselekedtem; már mindenemből kifogytam. Ha a fényes porta én-hozzám kegyelmességét mutatja, és hadakra szüksége lészen: hadat könnyű szerzeni s gyűjteni, csak legyen mivel tartanom, s fizetnem; mert tudja nagyságod, hogy a szegénylegény sem országért, sem hitért nem szolgál, hanem fizetésért, s hogy jól éljen, s jobb állapotot érjen. — Az hirekről is pedig, bizonyos értelmes kapitányom által, ki az új vezérhez menendő, nagyságodat is tudósítom; most egyebet nem írhatok, hanem hogy az ellenségnek mind vízen, szárazon nagy készületi van, és egy órával előbb kívántatnék ha mind a douanma, mind hatalmas császár hadai érkeznének; félek attul, az ellenség bennünket meg ne előzzön.

Iratott Bai Mihály uramnak die eodem.

Micsoda terminusokban legyen az erdélyiek dolga? Brassai idevaló érkezése után adtak-é nekik valamit mindennapi előadásokra vagy ruházatjokra? az új vezértül mint tractáltatnak, audientiát is mennyiben assequálhatnak Maeskási uramék? együtt Orlai urammal, vagy különösen? Ezekről kegyelmed circumstantialiter tudósítson. Skerlet uram azomba mit mond, Szent-György nap livin terminussa, és a már elérkezett tavasz, hogy újonnan mellénk küldetnek: vegye ebbe Skerletnek elméjét; azomba a palánki s galambvári casusokra renddel mit felelnek a miniszterek? arról is kegyelmed tudósítson. Irta kegyelmed azomba a Csáffer passa póstája által irt leveliben clavissal: az francziai orator mint volt szembe a letett vezérrel, és a mi személyünk s accomodatióink iránt micsoda oblatiókra fokadott; de talám a clavisban kegyelmed errálhatott, mert az orator a Brassai által küldött leveliben a tatár chámmal lött conferentiájáról emlékezik, — kirül való világosítását is kegyelmednek elvárjuk.

Die eodem a kapithiháknak.

Drinápolybul 16. Martii datált tudósítást kegyelmeteknek vettük, Csáffer passa póstája által küldött leveleit is Fejérvárrul kezünkhez szolgáltatták. Ez illy industriáját kegyelmeteknek a mi állapotunk is úgy kívánván, kegyelmessen recognoscáljuk; az mely pínzzel az ily szükségre vett ló vásárlásában, vagy egyebeknek is adóssa maradhatott, kirül Sándor

uramnak is irt: az császár Fejérvárra jött Szuliman agájával küldendő meghitt hívünk által megküldjük, és más, s kegyelmeteket concernáló dolgokban is dispositiót teszünk.

Mind a portán, mind a szerdár előtt sok obtestatióinknak, reminkedisinknek haszontalansága, és hadaiknak mind elraboltatott eselédek felől, mind fizetések, quártélyok, élések iránt ki nem jöhetett válasza, annál inkább a vezér változása hirtelen hozta confusióban hadaiknak egy részét, az ellenség sem mulatván el az alkalmatosságot pénzzel való corruptiójokra, ebbe a statusba livin, irhatjuk keservessen kegyelmeteknek. Mert száma nélkül búsítván bennünket elrablott eselédek szabadítások iránt, s annál többször husok, ruházatjok s avagy csak telelísekre való valamely hópíznz iránt, a midőn az nyáron és e télen is egy-egy hópíznél nekik többet nem adhattunk, nem vévén a portának is nagyobb mértékben kegyelmességét, — e télen is penig nagyobb risze egy ingbe s köpönyegben telelvén, és azon télben is a fának nem-lite miatt ez iránt is a palánki s galambvári praesidium többet szenvedvén, noha ez iránt is a tiszteknek kedvezni kívántunk: végre a sok szenvedés s nyomorúság, remintelenség, pártolásra s kapitányokra Daróczira való támadásra fakasztotta őket; minden gondolkodásunkon kívül rebelláltak, Daróczit megköttözték, felesígestül magokkal elvitték, az palánkot felgyújtották, — ott hagyván mindazáltal a munitiókat; egyébiránt is nekünk elég kárt töltek, s az ellenség pártjára mentek ez elmúlt holnapnak vége felé, egynihány áros törököt is, a kik ott voltak akkor, magokkal elvivin. Bokesáruul visszaientek: mint-hogy ennyi esztendeig való szolgálatjokkal s vérek

kiontásával sem gondolván a török nemzet, az kutyáknál is alább valóknak tartotta, eselédek elraboltatta, és a kiket magok pénzén ki nem válthattak, sokszori supplicatiójokra a vezér túllők a esászárnak, egynehány pínzit túllők kímilte, kivel a tatártul a még odalívő eselédek kiválthatták volna: kínszerítettnek török rab saneczából azokat szabadítani. Az mennyiben az mezítelenség s eselédeken való keserűség: de nem kevesebbé szorongatta az koplalás is, mert az melly marhákat Havasalföldiből s Moldvából rendeltetett is a vezér: még kezünkhöz nem vehetvín, nem-hogy nekik adhattunk volna húst, de a magunk konyháján is úgy főzhettek, ha a vonó-ökreinket vágattuk, vagy drága pínzen, 36 s 40 talléron vetettük bokrát (párját). Lisztet s búzát is eddig, Istennel bizonyítunk, 25 ezer okáig, és 60 ezer oka kukuriezát vetettünk, azzal segítettük éléseket; húsa s egyéb ázalikja nem lívín, legalább kenyérnek valót kellett bővebben adatnunk. Hogy a confusio praecaveáltassék, száma nélkül egyéb rendeket is összegyűjtetvín, sokszor hánták magunknak s tiszteinknek szemekre: mi haszna a esászár s vezérek fermányinak, a kik kezekben lívín, provisiójokról szóllanak, — mert mindazok csak megcsalásokra valók voltak, mert a mint a letéte-tett vezér s előtte való vezér Ali passa idejekben volt állapotjok: nem egyébre czilozott dolgok, hanem hogy ezt a hadat megunták, s így kívánták túllünk eloszlatni s üzni, holott hitek s törvények ellen a esászár kapujához folyamodókat az ellenség közé el nem üzhették volna. Adta volna Isten, ezekről ne írhattunk volna kegyelmeteknek de, quod factum, factum, infectum fierinequit. Galambvárát csak pusztán hadták; abba a helybe, sem a munitiókban, semmi kár ninesen,

újabb praesidiummal szállította meg Csáfer passa. Palánknak és bástyáinak s góréinak nagyubb risze most is fennáll, egy risze égett csak meg; most a pusztá felől is úszó-víz vötte körül. Sándor uramat küldtük a szerdárhoz az újabb praesidium felől, hogy azon passus praesidium nélkül ne maradjon: de neki is hajója ninesen kin épületre való fákat hordathatna ember, nekünk is egy hajónk is nines, mert a nagy szelek nemcsak azokat, de Palánknak is egy darabját a Duna felől a hab által elrontották; nulla calamitas sola! Eleget reminkedünk tavaly Skerlet által a vezérnek sajkákrul, hidasokrul, azon helynek manutencálásáru, az hadak jobb accomodatiójáru: de nem volt haszna; ezekrül Skerlet uram az új vezér előtt lelke szerint tehet recognitiót. Isten szerencsénkre adta: magunk is által nem tanáltunk menni Palánkra, mert valamelly hadaknak onnanvaló expeditiója és egyéb dolgok végett is által akartunk menni, de osztán Sándor Gáspár uramra bízuk; ő kegyelme is ha ott hált volna: megesezt volna rajta ezen szerencsétlenség.

Tudván ennek a török nemzetnek rendtartását, hogy niha ökör alatt is borjut keres, és magokban a vétket meg nem ismervin, mást okoznak efféle casusokban; tudván máskint: ez a bujdosó fegyver és erre való költség, kivált az elmúlt két vezérek előtt, unalmas materia volt, és azon a portán a mennyiben jóakaróink, de gonoszakaróink is elegen vadnak: szükségesnek láttuk pro ratione temporum et statuum bűvön és circumstantialiter iratni a ministereknek, mind a megtörtint s mind egyéb dolgok iránt; az új vezért bizonyos emberünk által fogjuk requirálni s informálni: azért ezen informatiókbul és a ministereknek ir-

ott leveleink conceptusibul kegyelmetek elíg instructiót vehet mind az dolgok repraesentálására, mind az ministerek convinceálására; azért praemittáltuk ezen informatiót, netalán mások másképen informálhatnák a vezért és portát magok mentsigire. Az császár Fejrvárra jött Szalahor-Szulimán agájával azért vagy Sándor Gáspár uramat, vagy Horvát Ferencz uramat fogjuk expediálni, a mint eziránt ő kegyelme a szerdával végez.

Horvát Ferencz uram mit írjon Fejrvárrul a szerdár szavairul, kegyelmetek megláthatja; de míg már a hadaknak valamely contentuma nem leszen: török had nélkül nekünk Rámhoz szállani, s Pálánkba is praesidiumot tenni tanácsos-é, nem-é? kegyelmetek is megitilheti, — holott a ki még megvan is, mit remínlhet, vagy hozzá mint bizhatunk, ha ezután is úgy accomodáltatnak mint eddig ezen dolgok? és a gyulai utnak tractálásáért küldöttük Sándor uramot a szerdárhoz, és a császár odajött agájához; azért mindezek mibe maradnak? a jövő alkalmatossággal megérti kegyelmetek.

Már az Szent-György napja is közelít; a császár is mostani fermániba mind tüllünk, mind másoktul tábori kiszületet kíván; az mediumok, úgy látjuk, más passák riszirül a kafftánnyal együtt megvadnak: minket az iránt is kifelejtettek, nekünk pedig manszupunk is ninesen, mint másoknak. Tábori kiszületünkre költsiget nem küldtek, s kafftánt sem, mellyel is nem kevésbé titetődik desperatussá a mellettünk szolgáló nép, holott a mikor ilyen fermánok jöttek a császár riszirül a mint most, — az fermány mellé egyebet is küldtek, s most elmulatták.

Igen akarjuk, hogy az lengyel originalis leveleket

és Székely Zsigmond clavisos informatióit kegyelmetek Brassai által megküldte.

Tudakozik kegyelmetek hol való subsistentiánkról? Mi már Madács uramért s véle livőkért elküldtünk, ide hozatjuk. Az ellenségnek nagy kiszületi van: inkább hiszszük, ha a török nem praeveniálja, idejében fog az operatiohoz, s talám ugyan Fejérvár alá igyekezik, a mint a circumstantiákból látjuk; azért az egy Isten tudója, hol subsistálunk s mint maradhatunk. A mutatja meg, ha az interveniált casus után mint kívámnak minket is accomodálni, és mint, mikor, s mi formában gyülekezhetnek Fejérvárhoz az török hadak? mert az ellenség, mihent fű leszen, hozzá fog az hadi operatiohoz, — úgy tudja kegyelmetek.

Az vidinyi házat, meghadtuk Madács uramnak, manuteneálja, emberünket hagyván benne, mivel feleségem törtínhető alkalmatosságára kívántuk azon házat; ha a ministerek favorabiliter szólnak dolgainkhoz: míg Szulimán agával bizonyos emberünk menne is le, szerezzon kegyelmetek újabb fermánt azon háznak birására; egy ersziny pínzen vette azon török azt a házat, egy ersziny pénz penig a portának nem e világot teszen: mégis, feleségem törtínhető szükségire ottan valamely oeconomiához fogatnánk, s magának is szükségnek idején a lehetne recursusa, ha azon házat magáénak tarthatná. Ha penig kedvetlenségeket látja kegyelmetek: hagyja abba, odaküldendő emberünk oda való meneteléig.

Az portai ministerek közül irattunk a francziai oratornak, Lora uramnak, Skerlet uramnak, kajmekám-passának és tihájának, Székely Zsigmondnak és abba inclusive Lengyelországba is, Janaki uramnak, Reiz-effendinek, Zulfikár effendinek, seislámnak,

urmeli kazaszkernek és kezlár-agának: azért mindezeket járja meg kegyelmetek, vagy hogy Haszán agát, a hova maga nem mehet, küldje. Míg az vezér bejű, talám addig a kezlár-agával is szembe lehetne, vagy ha abba módja nem volna: ezen ministerek közül a kivel szembe nem lehetne, a francziai oratort kírje s levelünket neki recommendálja, maga tolmá-esátul küldje meg. Székely Zsigmundnak szőlő leveleinket penig bizonyos alkalmatossággal küldje meg, s köszönje meg nevünkkel neki Székely Zsigmond iránt tett provisióját, kinek most is adtunk, hogy ott subsistáljon, és az orator dispositiói szerint folytassa a dolgokat.

Irhatjuk azt is, hogy az nagy árvizek Gyulának most securitást szerzetek; minden dispositiói az ellen-ségnek arra czéloztanak, hogy megszállják. Palánkon is a mikor ezen confusió esett, Cserepi a vice-kapitány ott nem volt, egy-két hadnagyával most is mellettünk van: azomba Lovász Mihály és Nagy István hadnagyinkat is két zászlóval, század-magával, ezen confusió előtt Sándor uram az szerémi békkal és váradiakkal Poricsa s a Vaskapu felé expediálta, kik után is bizonyos embereinket biztató levelekkel küldöttük, hogy amazoknak rossz cselekedetek miatt ne filjenek, minthogy ők akkor a császár szolgálatjában tanáltattanak, mikor ezen dolog esett; nem tudjuk, már azoknak is mint leszen dolgok!

Mi megvallók most is a kárt: pénzünk lívín Daróczinál, kit a palánkiak szükségére adtunk vala, kegyelmed is mondja meg a hol illik; azomba mikor Négyesi a rámi hadnagy általment, a strázsamestere hatod-magával Rámba maradván, megmaradt hűs-günkbe: beteges lívín; ott a törökök vasban verték,

a szerdár öléssel fenyegeti; ha úgy tanálna történni, annál nagyobb confusiót causálhatna másokban is, — desperatusok és confususok livin minden rendek. Eziránt mit vihet véghez Sándor uram, megválnak; de két rendbeli requisitióinkra sem bocsátotta el őket, holott ártatlanok.

Az nikápolyi passának, az oláh hadaknak még sincsen semmi hírek; az árvizek rendkívül nagyok, kik most, ha lenne is kivel, differáltatják — úgy látjuk — a Gyula felé való expeditiót.

P. S. Nem tudjuk, az szerdár nem azért cselekeszi-e, hogy a mi informátióinktul s vádlásunktul tart, magát akarván igazítani ebben a materiában? Horvát Ferencz uramat küldvén hozzá, azt insinuáltatta nekünk, hogy a jeni-palánki s galambvári casust a portának értisire ne adjuk, és azzal a ministerek elméjit ne szomorítsuk; a mint penig mi bizonyosan végére mentünk, ő póstáját küldötte bé, kétségkívül a mi nyakunkra hártván a dolognak okát. Hogy azért mi is magunk-menthetetlenek ne legyünk, ámbár ő úgy insinuálta, hogy póstát ne küldjünk, s a dolgot meg ne írjuk: de jobbnak itiltük kegyelmeteknek megírnunk, úgy, hogy ha ő meg nem írta a portának, s kegyelmeteket is érette a ministerek elő nem fogják: csak tartsák titokba magoknál a dolgot, hadd legyen contentumia benne Csáffer passának, mert örömet nem offendálnók; ha peniglen ő megírta, vagy kegyelmeteket máskípen fogják elő érette: akkor declarálják a dolgot, és leveleinket a hova szólnak, adják meg. Ezt a póstát penig úgy simulálja kegyelmetek, mintha csak Zofiából ment volna kegyelmetekhez, maga dolga végett. Azon legyenek, ha még ott az dolgot nem tudják, legyen titokba, az feljebb írt

okokra nízve; de az francziai orátortul nem kell eltitkolni, az levelet megadván nekie, és megmondván okát, miért kívánjuk eltitkolni, ha a portán hire nincs; de ötet is meg kell kírni: maradjon nálla titokban, — éljen mindazáltal mindenekben kegyelmetek opiniójával.

Brassai 4. Aprilis expediáltatván, vitt el ilyen leveleket.

- 1.) Az kapitliháknak in genere.
- 2.) Bai Mihálynak in specie.
- 3.) Francziai oratornak.
- 4.) Lora uramnak.
- 5.) Székely Zsigmondnak és abban Lengyelországban szólló inclusák, s azon copertában Szabó Andrásnak is. *)

*) A Székely Zsigmondnak szóló levél íme itt van:

„Ajánlom kegyelmednek szolgálatomat.

Elhiszem, eddig vette kegyelmed az elmúlt holnapban küldött levelemet, mind az inclusákkal együtt, és hogy azokat is elküldötte, melyek netalám eltévedhettek: ahoz képest ő nagysága dupplicáltatni és kegyelmednek megküldeni paranesolta, hogy azokat is bizonyos alkalmatossággal megküldje. Tudósítson azért kegyelmed mmdeniknek recepisséjérül, és azon alkalmatossággal egyéb hirekrül is. Én kegyelmednek egyebet nem írhatok, hanem hogy az tavalyi tatár rablása miatt a jeni-palánki hadak is (kiknek nagyobb részént sok felekezetit elrablották) megszorodván, és az depositus fővezért mind arrul, mind pedig hogy őket is igen improvise hagyta volt, supplicálván: választ sem adott nekik, nemhogy megorvosolta volna. Ahoz képest confundálódván, egy része Daróczy uramra támadván, a palánkot felgyújtván, pusztán hagyván, fogva kivitték. Cserepi uram egy rész hajdúval szerencsére ott nem lévén, ő nagysága hűségében megmaradt. Ennyiben gondolkozzék kegyelmed Galambvárának pusztánhagyása felől is, és az dolgot így vélvén, ő nagysága insinualtatja kegyelmednek, hogy rajta meg ne ütközzék, annál inkább ő

- 6.) Skerlet uramnak.
- 7.) Az Reiz-effendinek, inclusa benne.
- 8.) Zulfikár effendinek inclusájával.
- 9.) Az kajmekám-pasának és tilhájának.
- 10.) Az sehul-iszlámuak.
- 11.) Az kizlár-agának.
- 12.) Az urumelli kaziaszkernek.
- 13.) Horváth Ferencz uram nekem irt levele.
- 14.) Janakınak.
- 15.) Mindezeknek conceptusi.

Az kapithiháknak, húsvét első napján. 11. Aprilis.

Elhiszszük, Brassai által küldött informatióink ezen levelünk oda való érkezésíjig penetrálhattak kegyelmetekhez: azért azon dolgokat talám nem is volna szükséges reiterálni; de már is a császár útjára feles tolvajoknak meneteleket értvín, szükségesnek láttuk az alább megírt alkalmatossággal duplicate is megküldeni a Brassai által küldött leveleket is kegyel-

nagsága hűségében meg ne tántorodjék, hanem tovább is ott resideálván, ő nagyságához való kötelességének feleljen meg, követvén instructióját; és noha subsistentiájáru és abban való commoditásru az francziai orator is tett provisiót, (mellyet is mennyiben vehetett kegyelmed? ő nagysága tudni kívánja) mindazáltal ex superabundanti Szabó András uramtól is ő nagysága kegyelmednek száz tallért küldött, tovább sem felejtvén el. Isten éltesse kegyelmedet!

Posarviezán, 2. Aprilis 1694.

Kegyelmed szolgálja
Komáromi János m. k.

P. S. Úgy confirmálódik, hogy pénzzel is corruptáltattak. “

E levél eredetije Székely Zsigmond utóda, Killyéni Székely Gergely háromszéki orsz. képviselő barátom szives ajándékából jutott Sz. Zs. több becses correspondentiaival együtt birtokomba. Az egész levél Komáromy keze írása.

meteknek: elvárván mindkét rendbelinek recipisséjéről az tudósítást.

Sándor uram Fejérvárrul megérkezvén, mind a szerdár, mind Szulimán aga persvadálták etiam importune, hogy a portának hírt ne adjunk a Palánkon s Galambváron történt dolgok iránt, hanem Palánkra való újabb praesidium beszállása után ők is, mi is írjuk meg, s mindketten a szerdárral emberünket küldjük Szulimán agával; de akkor is ők csak azt írják, hogy egynéhány zorba a kuruczok közt, ezt s amazt cselekedte: de azzal a császár szolgálatjában kár nincsen, mert azon passusok az ellenségtől azzal el nem foglaltattak, s a feljövő hajókat is onnan az ellenség nem impediálja, mivel a szerdár újabb praesidiumot szállított beléjük. Azért kegyelmetek is éljen eziránt eszivel s discretiójával, hogy a szerdár se disgustáltassék, ha penig a szükség úgy hozza, a portai ministerek is ezen materiában jól informáltassanak. Már mi csak Szulimán aga expeditióját várjuk, véle együtt kívánjuk bizonyos hívünket küldeni az új vezér köszöntésre, s felőlünk leendő dispositióinak megértésre, mivel a szerdár engedelmiül a Pancsován s Bujurdelembe lévő hadainkat is mellénk hozattuk, a Madács urammal lévőket is revocáltuk; az Daróczihoz tartozó zászlók alól is majd mindenik alól maradtak el, s idejörtek, a kik kivált azon confusióban jelen nem voltak; az Daróczihoz tartozó tisztekben is Cserepi János, a vice-kapitány, Lovász Mihály s Nagy István hadnagyok, és ugyan Almási s Mezei vice-hadnagy mellettünk vadnak: de eo non obstante, interventa confusione, egynéhányszori búsitásunkra is nem obtineálhatunk a szerdártul sem élést, sem valamelly fizetést, az vezérre relegáltatunk. Azért

opportune, importune pulsandum est, ki is bizatik kegyelmetek dexteritására s industriájára, addig is, míg Szuliman agával újabb emberünk bémehetne.

Adjuk tudtára azt is kegyelmeteknek, hogy a Magyarországon s Erdélyben küldött exmissariusink megérkezvén, miesoda dolgokkal s hirekkel érkeztek, írásban tettük le : közölje kegyelmetek azért elsőben is az Reiz-effendivel, s francziai oratorral és másokkal is, a kikkel illendő ; vadnak oda más emberink is, és az vigyázást s vizsgálódást az ellenség végházaiban nem mulatjuk el tovább is, hogy ezzel is a portához hűségünket contestálhassuk, s a vezér kegyelmességét demereálhassuk. Audita et relata referimus : de az ellenség dolgát a mikor mezőre száll, akkor tanulhatni ki jobban. Ez a porta úgy consulálna magának, ha könnyű-hadait küldtön-küldené, és oly corpussal expediálna Tömösvárhoz, a ki Váradig s Debreczenig penetrálhatna ; vagy ha a dunai classisnak valamely riszit most az árvizeken Beeséhez expediálná, ott mehetne által a Tiszán a könnyű had, és a dunai classisban securitását esmérvin, Keeskéméig s Egerig penetrálhatna, az ellenséget praeveniálhatná s confundálhatná ; azomban az vezér is a midőn jól hozzá kiszülne, bár későbbben is, jüdögélne az nagyobb erővel. Mint igaz, és a maga szerencséjét is ezen operációval váró szolgájának ennek az imperiumnak, ez az opiniója s javallása, akár egyszer s akár százszor. Isten jóvoltából már mi is jobb erőnket érezvén, a porta szolgálatjában magunk előmeneteliért is szívvél lílekkel igyekeznünk. Ezen opiniókat kegyelmetek mind az oratorral, Reiz-effendivel, seislámmal s kizlár-agával apprehendáltassa, s consuláljon annak a három városnak megmaradásának :

minthogy mind a birák, mind a papi rendek lelkiünkre kötöttik megmaradásokat, etc. etc. Azért is küldtük el ezen Szaló János nevű debreczeni embert, kinek is kisebb s nagyobb pecséti alatt Debreczen városa pro credentia adta levelit, városokban lívín most is Boland generál, hogy már saczeza keresise praetextusa alatt expediálhatták. A társát Ujlaki Gergelt, kit Orlai uram szabadított vala az egri teffter tihájatul, visszaküldjük, valamely szabadulandó rabok praetextusával; minthogy mind váradi, mind kecskeméti commendansok levelei vadnak nállok: egy holnap alatt megint várhatjuk.

Darócizul mai napon érkezett négy rab, kik confirmálják: az palánki dologban riszes nem volt; azok a pártosok tülle eloszlottak, s magát bevittik Erdélybe. Mind Daróczi, mind a galambvári bék szabadítása végett póstát expediáltunk tegnap, és a palánki Mehmet passával jó correspondentiában lívín, vigyázuuk az ellenség dolgaira, s mind a Dunán, mind a pusztán a csatajáratatást elkövetjük.

Réz-effendinek 11. Aprilis, húsvét első napján.

Édes jóakaró uram! Sokszor jutnak eszemben kegyelmed atyai és igaz szibűl mondott szavai: várjak Istentől s az időtől; azért én is minden nehéz dolgokat csendes szível szenvedtem, várván és reménlvén Istentől oly vezért, az ki, mint Työprili vezér, velem minden jót teszen. Úgy értvén, hatalmas császár más vezérjének adta a pecsétet: édes apám helyett való jó uram, kérem, tudósítson, mit reménl-

hessek ebben az időben? Sok szenvedéssel töltöm mind magam, mind eselémem időnket; embereimnek s hadaimnak is eloszlások a miatt vagyon, hogy megfogyatkoztam, szükségeket nem orvosolhatom, egyébaránt magam becsületiért, mint eddig, az míg volt kezemet mire tennem, úgy most is bizony tüllök nem kémelleném. Értvén, hogy az új vezérhez a szerdár-tul egy aga expediáltatott: némely hirekrül kívántam én is kegyelmedet tudósítani, megirtam az ottan levő kapitiháimnak ezen nekiek szólló levelemben; kegyelmedet kérem, hívassa maga eleiben, s leveletem adja meg nekik.

Inclusa. Édes jóakaró uram! Irtam volt kegyelmednek az elmúlt napokban az debreczeniekrül; két ember jött újobban onnan; egyiket, az ki ugyan Debreczenből jött, Drinápolyba küldöttem; város pecsétés levelével jött; voltak Kecskeméten, Kőrösön is, onnan fordúltak Szeged felé, az hol is Tiszára ülvén, onnan jöttek le Fejérvárra. Mit mondtak s beszéltek itten mindaketten, írásban tétettük le, s odaküldtük kapitiháinknak; maga is pedig ezen ember, az ki oda megyen, meg tudja mondani: mi járásban legyen? Az három városban lakó birák s öreg emberek az Istenért reménkednek a fényes portának általam, ne engedjék elrabolni a tatárnak, hadd maradjanak meg és adózzanak inkább a hatalmas császárnak; az mint szegénységektül lehetett, adajakat is megszerzették, s készen tartják. Azért én is kegyelmed által, mint régi jóakaróm által, ő érettek hatalmas császáruknak s vezérünknek könyörgök: legyenek kegyelmességgel hozzájuk, és ezen embert bocsássa kegyelmed jó válaszzsal, hadd azok is lássák hatalmas császáruuk kapuján érettek lött könyörgésem meg-

hallgatását. Ha az tatár és török hadak hamar érkeznek, bizony, hiszem Istent, az ellenséget megszegyénítjük, s az ország is meghódol. Adjuk tudtára kegyelmednek azt is, hogy ennek az embernek a társát visszaküldjük, egy-két rabot is adunk melléje, hogy bátorságosabban jöhessen-mehessen: hogy már rabok szabadulásában jár. Ennek a társa Gyöngyös városátul és ugyan Eger vidékén lakó egy magyar kapitántul hozott követséget, azomban Szatlmár, Szabolcs vármegyében, az Tiszán innen levő magyarországi tartománban lakó három kapitányok küldtek hitet általa olyan végezéssel, hogy összeesküdtenek (mindeniknek hada vagyon) mihelt az török-tatár tábornak s azzal együtt nekem is Gyulához vagy Váradhoz hallják érkezésemet, mindgyárt a németre feltámadnak, fegyvert fognak ellenségemre, minthogy annakelőtte is, Magyarországbán laktomban, kapitányim voltak: mivel az egész föld elhitette magával, hogy hatalmas császárunk Gyulát, Tömösvárat könnyen nem hagyja, és Váradnak visszafoglalására igyekezik. Adná Isten, érkeznének hamar a hadak, s foghatnánk dologhoz; tiszta szível-lélekkel igyekezném én is ezen császár szolgálatjában, mivel az én szerencsém is össze van kötve az hatalmas török nemzet szerencséjével, és magam becsületiért s hasznáért igyekezném fejemmel ez illy szolgálatiban. A francia király felől megint az a hír mind Magyarországbán, mind Erdélyben: igen beteg volt, de meggyógyult, és sok erős hadait indította az német ellen; de annak is hire vagyon, hogy a római pápa és svédiai király tractálják a békességet a német császár, anglis király és francia király között. Az német szándékát nehéz addig kitanulni, míg már mezőben nem száll, mert ő

practicus nemzet, nem oda megyen mindenkor az hova hirdeti. Hidakat is csináltat mind Dráván, Tiszán; Dunán való hidja is készen vagyon. Az hidak alkalmatosságával akár Landor-Fejtővár felé, akár Tömös-vár felé könnyen fordíthatja hadait, ha összevegyűjtheti és táborban szállíthatja hadait.

*Magyarországból s Erdélyből érkezett exmissariusok
relatiója.*

1.) Az tatár rablása nagy confusiót tett Erdélyben, ki miatt nagy gyűlés volt Kolosváratt; követeket küldöttik a német császárhoz, hogy a holdulást engedje meg.

2.) Ott semmi hire nincs a francia király halálának, tavaly igen győzedelmes lévén, noha mindkét felől igen nagy vérontás volt. Tregurát akarnak csinálni; de eo non obstante a magyar hadakat urgeálják felfelé, kirül ezen Szabó János is szemmel látott dolgot tud mondani.

3.) Az német mind a Dráván, mind Szegednél a Tiszán, mind Szarvasnál in confluentia trium fluviorum Keres, hidakat csinál; ily hír van, hogy ezen hidak csinálásával confundálja a török elméjét, mindenfelé készülleteket mondván. Az correspondensek illet insigneálnak, hogy míg a török tábor kiérkeznék, addig Tömösvárat megvenné, ut videantur agere offensive tanquam victores. Tömösvár megvétélivel Gyula is elszoríttatnék; a mint ezt confirmálni láttatik. Váradon feles faltörő ágyu, tarackjai, mósárjai, bombái, és minden munitió, 1000 hordókkal lisztei,

besózott húasai és halai készen vadnak Váradon. Ezek szemmel látott dolgok. Megvévén Tömösvárat, accommodálni fogja magát a török erőhöz képest, és a merre veszi a török az új operatióját: Tömösvártul, mindenütt hidjai lévén, ha a szükség úgy hozza, Erdélyt secundálja; ha akarja, Péterváradja felé mehet, a Tiszán hidja lévén; ha akarja, a Duna mellé száll és oman constringálja Landor-Fejérvárat az élésnek elfogásával, és defensive fogja magát viselni, hogy conserválja armadáját ad futuras campagnias; redibit ut victor cum gloria, mert Tömösvárat s Gyulát elrántja.

4.) Az hír kezd folyni, hogy a török császár s tatár hám magok személyében fognak indulni.

5.) Az tatárok rablásátul félvén Körös, Keeskemét s Debreezen várossa, magok követjeit küldte; mivel mindenik városban quártélyozó német lévén, az adózást nem engedi publice, karóval s kinokkal fenyegeti az egész tartománt: hanem ezen követjek által a homagiumot repraesentálják. Írást küldeni nem mertek, mert az utban mindenütt, még csak a köntösököt s boeskorokot is felfejtették az embereknek. Az adajok készen van; hatalmas császárnak beholdulnak: aminthogy a debreezeniek a német császárhoz is felküldtettenek, hogy engedje meg a holdulást. Azért reménkednek, hogy hatalmas fővezér adjon hitlevelet azon feljebbirt helyeknek és a körüle lévő tartománnak, a tatárnak errül is parancsoljon, hogy azt a földet ne rabolja; mi haszna lesz a török nemzetnek: a németen győzedelmet vévén, csak pusztá földet tanál?

Ezen dolgot a muftival specialiter közölje kegyelmetek, minthogy ő szokta a rablásra való fejrát

kiadni, és a kazieszkerekkel, tanquam cum hominibus legis. Ezen dolgot a franczia oratorral is megértetvén, assistentiáját kírje, mert ha ez a föld elpusztíthatnák de praesenti, ha szinte kárt láttatik is vallani a német: sed in politica Turcica lucrum cum damno aequilibrare poterit, mert valamikor az erdélyi fedelmek a német ellen hadakat támasztottak, ezekből a districtusokbul tizenötezer s több hadakat is töltöttek, et sic Transsylvania cum his districtibus erat semper lapis offensionis Germanorum.

NB. Die 20. Aprilis. Szalahor-Szuleiman aga által a portára küldött levelek conceptusi.

A z ú j v e z é r n e k.

Örömmel értettem, hogy Isten nagyságodat rendelte a török birodalom fővezérjének; Isten nagyságodat méltóságában éltesse, s szerencséssé, boldoggá tegye, az én szerencsémre is. Azomban édes nagyságos uram, a Réz-effendi ő kegyelme régi ismerősöm lévén, némely dolgokrul ő kegyelmének irtam; ennek-előtte is minden dolgokrul kapitiháimnak irtam. Nagyságod kegyelmességére maradtam, mind magam, mind az mellettem lévő hadak, úgy az magyarországi s erdélyi nemesség is, kik mellettem a hatalmas császár szolgájkák. Nagyságod is, mint több vezérek, ne feledkezzék el felöllem, mivel én nagyságod árvája vagyok, nagyságodtul minden kegyelmességet várok. A fermán nagyságodé.

Kajmekám-passának. Die 20. Aprilis.

Édes nagyságos uram! Irtam volt nagyságodnak, hogy a mikor Szalahor-Szuleiman aga ő kegyelme lemegyen, én is egy értelmes kapitányomat fogom leküldeni; el is készítettem volt, de miért nem vitte el magával, ő kegyelme okát jobban tudhatja. Itten pediglen én árvaságra maradtam; mind magam, mind hadaim élésből kifogytunk, Csáfer pasa ő nagysága is, fermánya nem lévén, nem adhatott. Az hadaimnak, miolta az vezér visszament az őszszel Fejérvártul, két hó-pénzt adtanak. Nagy szükségben vagyok; magamat s cselédimet is úgy tartom, ha valamimet tellár kezében adom. Istenért, jó szerencséjéért, az hatalmas császár méltóságáért, az török nemzet hitiért könyörgök nagyságodnak: hatalmas császárom és az új vezér előtt szólljon mellettem; ne felejtсен el nagyságtok ennyire, mert én az török nemzet árvája, és 13 esztendő gyermek koromtul fogvást az török nemzetnek mind szerencséjében, szerencsétlenségében állhatatos igaz szolgája vagyok, s leszek míg élek. Nagyságodat azon is kérem, menzil-fermánokat küldjön kezemhez, hogy hirrel s dologgal póstámat küldhessem. Az nikápoli pasa mégsem érkezett; azért várakoztak eddig az én lovas hadaim is, mert Csáfer pasa ő nagysága fermánjátul vártam.

Az Réz-effendinek. Die 20. Aprilis.

Ha nagyságod engemet kérdez: Istennek hála, életben, egészségben vagyok, de sok busulással és

szükséggel töltöm időmet. Édes régi jó uram, akartam nagyságodnak tudtára adni, hogy Debreczenből egy ember jűvén hozzám, magam emberével küldöttem volt nagyságodnak és a kapitiháimnak szólló levelekkel Poricsáig, az leveleket öszvekötvén és nagyságodnak intitulálván: de legyen nagyságodnak hire benne, hogy az leveleket túllők Poricsán elvötték, embereimet alá is nem bocsátották; úgy töttem volt rendelést, hogy az debreczeni embert levigye az én emberem Drinápolyban. Az levelekben valamely hirekrül is irtam volt. Ali pasa tihája vötte kezéhez az leveleket, és az pasájához küldte, úgy tudja nagyságod. Császárom szolgálatjában nekem többször is voltak ilyen akadályim, — s ha az ilyen dolog meg nem orvoslódik: sem hirt, sem levelet nem küldhetek nagyságtoknak. Azomban történt ilyen dolog, hogy Csáfer pasával ő nagyságával és Szuleiman agával szót kötvén, hogy Szuleiman agával nekem is egy emberem menjen le Drinápolyban: készítettem volt el nagyságodtul ismert, törökül tudó Horváth Ferencz kapitányomat; de mi okra nézve nem akarta Szuleiman aga ő kegyelme magával levinni? maga tudja okát. Én az én kötelességemet, török nemzethez való tartozásomat jól tudom: de dolgom ennyiben vagyok, így tudja nagyságod. — Gyula felé, az ki lovasim vadnak, elkészítettem: de Csáfer pasa fermánjátul kell várnom, mivel még az arrafelé rendelt nikápoli pasa sem érkezett el. Az Istenért, jó szerencséjéért, s az maga hitiéért kérem nagyságodat: valamely éléssel, fizetéssel segítse az mellettem megmaradott hadakat, hogy vegyenek jobb kedvet az császár szolgálatjára. Én is egy ember vagyok, az király névvel mi szolgálatot tehetek? Egyébaránt holtig való szolgálá-

tok vagyok, és több urat nem is tudtam az török császároknál.

Iratott az muftinak és két kaziaszkereknek egy formában.

Die 25. Aprilis.

Az fővezérnek változását, és hatalmas császár kegyelmességéből új vezérem lételét értvén : az eddig való szokásom és rendtartásom szerint az új vezérnek köszöntésére s köntöse csókolására mind magam, s mind az mellettem levő orta-magyarországi s erdélyi urak, zaimok, szipaiák, kapitányok, és az egész vitézlő rend képében küldöttem ezen leveletem megadó Horváth Ferencz nevű kapitányomat hatalmas császárunk kapujára. Nagyságodat is hatalmas császárom titkos tanácsának és ennek az török birodalom igazgatásának egyik fejének s oszlopának ismervén : küldöttem a végre ezen leveletem, hogy ismerje ezen odameendő embert hatalmas császárunkat mellettem régen szolgáló kapitánnak, méltóztassék vőlle szemben lenni, meghallgatni, és az hatalmas fővezér előtt leendő supplicatióinkban, a török hitnek s török nemzet hírnek s nevének, tekintetinek becsületiért segíteni dolgainkat : minthogy az török hitet s törvényt, s török nemzet becsületit, miben légyen ? azt nagyságod jobban tudja másoknál. Mi is ennek az iszlám hitnek gyermekségünktől fogvást igazán szolgálván, és sok izben életünk veszedelmeztetésével hűségünket megbizonyítván : Istenért s az magok hitiért kérem nagyságtokat, ne engedje, hogy ez világnak esudájára, magunk ellenségének és nemzetünknek is csúfja legyen, — ez világnak minden nemzetségi között az tö-

rök nemzet tartatván leghatalmasbnak, s az kinek hitet adott, hitit megtartó nemzetnek. Ha nagyságod énvelem jól cselekeszik, ez világnak minden nemzet-ségi előtt hire lészen, Isten is megáldja nagyságodat érette, és én is arra ajánlom magamat: holtomig a török nemzetnek hűséges szolgálatommal meg szolgál nom el nem mulatom.

Az Réz-effendinek. Die 25. Aprílis.

Az elmúlt napokban két-három rendbeli leveleimet küldöttem nagyságodhoz, nem tudom, megadták-e? Az vezérnek azért változását hallván, és nagyságod szavait gyakran elmémben forgatván, Istentől s az időtől vártam, reménlvén: az vezér változásával az én dolgom s állapotom is könnyebedik, és ennyi esztendőitől fogvást való szenvedésimnek, bujdosásomnak vége leszen. Szükségesnek itéltem, míg az vezér Drinápolybul megindúlva, bizonyos emberemet magam és feleségem dolga végett, úgy az mellettem megmaradott főrendek, nemesség s hadak végett is, s egyéb errefelé levő állapotokért s hírekért is küldenem: azért nagyságodtul ismert meglítt kapitányomat Horváth Ferenczet Drinápolyban küldöttem; elsőben is azért, az mikor odaérkezik, nagyságoddal léssen szemben, és nagyságod tanácsával hogy cselekedjék, meghadtam nekie. Kérem azért, mint régi jó uramat nagyságodat, adjon hitelt szavainak, az vezér változásához képest adja tetszését: mint alkalmaztassa s folytassa dolgomat, és az mint eddig, ezután is az régi barátságrul megemlékezvén, el ne felejtсен nagyságod, Isten is megáldja érette nagyságodat.

Az vezérnek. Die 25. Aprilis.

Nagyságod méltóságát és ennek a török nemzetnek igazgatására, hatalmas császár kegyelmességiből fővezérségre való promotióját annál nagyobb örömmel értettem, a midőn ennekelőtte is nagyságodat jó uramnak tudtam, és azt is jól tudom, hogy nagyságod előtt a török hithez és hatalmas császárokhoz 13 esztendő s koromtól fogva való igaz szolgálatim s hűségim, kiket a török nemzetnek mind szerencsájában, s mind szerencsétlen állapotjában megbizonyítottam, nyilvánvalók és tudva vadnak; azért a míg Isten azt a szerencsém adja érnem nagyságod kegyelmességiből, hogy nagyságodnak személyem szerint köntösét megcsókolhassam, kit szívem szerint is kívánok: küldöttem nagyságod köntöse csókolására szükséges dolgaim végett levelém megadó régi meghitt kapitányomat Horvát Ferenczet, ki által is nagyságodnak mind magam állapotjárul, mind egyéb, hatalmas császárom szolgálatját nízó dolgokrul aláztatossan izentem; kérvén azon nagyságodat mint uramot, szómmal mondanó szavainak hitelt adni, és engem bujdosó és sok busulások s bajok között forgó szolgáját kegyelmes válaszsával megvigasztalni méltóztassék, hogy ennyi esztendőktől fogva való szenyvedésim után, nagyságod vezérségében s kegyelmességiből én is cselédemmel együtt nyughassam meg s Istent imádhassam nagyságod életiért.

Az új vezér tihájának, die eodem.

Ez világnál inkább akartam, mikor hallottam mostani hatalmas vezériünk, császáruink kegyelmességiből való méltóságát, remilvén, hogy az ő nagysága idejében s méltósága által én is boldogabb állapotot érhetek, sok esztendőktől fogva való szenyvedésim s nyomorúságim után ; és noha én a török nemzetnek gyermekségemtől fogvást való szolgálja vagyok : de nemcsak szolgálatimra nézve, hanem az hatalmas császárok kezemben adott kettős atnáhméjokra nézve is hatalmas császáruink kegyelmességiből mostani vezériünk idejében több jót várok, és remínlém, noha engem más vezérek sokkal bízattak : de az ő nagysága vezérségében engem csirákjára téssen, és sok esztendőktől fogvást való bujdosásim után meg is nyugtat, azt kívánván mind ez világ előtt való hire s becsületi, és a török császárok atnáhméja, hiti s becsületi ; kívántam azért szükséges dolgaim végett az én uramhoz az hatalmas vezérhez egy meghitt kapitányomot küldenem, és mind magam s mind más szükséges dolgok végett megkeresnem. Kegyelmedet is azért kérem, légyen az hatalmas vezér előtt jó kapitihám, és ha miben az én nevemmel ezen levelém megadó kapitányom megtanálja, légyen jóakarattal és segítséggel. Ha kegyelmed énvelem jól cselekeszik : Isten is megáldja érette, és Isten a vezér kegyelmessége által boldogítván, én sem lészek háládatlan kegyelmed jóakaratjáért.

Az tatár hámnak íratott eodem die.

Tudhatja nagyságod, micsoda állapotban hagyott bemüinköt az letétetett vezér, és a tilámot is Drinápolybul miképpen bocsájtotta el; kire nézve hadaimnak quártélyok nem lévén, élésbül kifogyván, tavalyi szolgálatokért is egy hó-pénznél többet nem adván, oszlani kezdettek, és némelyek zorbákká lettek; a Palánkban s Galambvárban lévő praesidium elpártolván s kapitányokra támadván, Palánkot is felégették s úgy mentek el. Az mely hadaim vagy embereim penig Pancsován, Bujurdelemben, Gyulán, itt Poserolczán, Vidinben és Szofiában teleltek, azok még a császár szolgálatjára megvadnak, de azok is elszegényedtek, sokan lovokot, fegyvereket elvesztegetvén, úgy telelhettek ki; nagyságodnak azért sok szép szavait s hitelt tölt fogadásit értvén, és hálá Istennek, athnáméja is kezemben lévén: az nagy Istenért s az maga hitiért! az új vezér előtt fogja pártomot, irjon mellettem, hadd ne legyek csúfja a magam ellenségének, és két ország lakosinak, az kiknek királyságát adta az hatalmas császár; ebben a dologban ne engem nézzen nagyságod, hanem a török császár méltóságát, és a török hitit s becsületit, mert én az királyi nevet nem magam adtam magamnak, és az török nemzetet akarván fejlemmel, szivemmel szolgálni: ez elmúlt esztendőkken ezeken a végeken azért laktam; egyébiránt, mint más hatalmas császár manszup nélkül való hivei, szolgálai, Törökországban egy városban egynéhányad magával én is el tudtam volna magamot vonni. Magam egy ember lévén, és egy csivlikem vagy egy pinz jövedelemem sohunnan nem lévén: mit tudjak cselekedni a több megmaradott hiveimmal s hadaimmal, ha a porta

kegyelmességit nem mutatja! Mely nagyságod kegyelmességiért Isten megáldja nagyságodat, s ha én meg nem szolgálhatom, Isten fizesse meg nagyságodnak.

Galga szultánnak, eodem die.

Édes nagyságos uram! Miben légyen állapotom, az hatalmas tatár chámnak, nagyságod édes atyjának megírtam, tudom, nagyságod meg fogja érteni; de minthogy nagyságod régtől fogva való jó uram, és itt Poserolezánál létiben is tavaly ősszel ígerte jóakarátját hozzám: folyamodom tovább is nagyságod köntöséhez, el ne feledkezzék felőlem! Annyit írhatok nagyságodnak, hogy a sok szóval való biztatást, szenvedést, koplalást megúnván: eddig kettőnkint, háromnkint, tizenkint, de már százonkint is oszlani kezdtek, a mint a jeni-palánki, galambvári praesidiariusok cselekedtek, és a lovas hadaimban sokan oszlottak, telelő helyek nem lívín. Igaz, hogy az én hadaim, ha annál többen lesznek is, engem országban nem ültetnek: de hatalmas császár méltóságáért s becsületemért kívántam volna ez nyáron is megtartani. Ha az új vezér nagyságod embersége által jobbra nem fordítja dolgunkot, a kik még megvadnak, is kényszerítettnek eloszlani. Nagyságodat azért kérem Istenért is, emlékezzék meg nekem tölt sok szép szavairul, és minthogy a portán nagyságtok szava megáll: tégyen engem maga csürákjává, hadd én is Istent imádjak nagyságtokért. Isten is megáldja nagyságodat érette, ha énvelem jól cselekeszik.

Réz-effendinének, asszonyunk neve alatt. Die codem.

Ennekelötte is az uram ö kegyelme Drinápolyban küldött póstája által küldöttem levelemet kegyelmednek, nem tudom, megadták-é? Most is újabbán egy kapitánya menvén uramnak ö kegyelmének a fényes portára: mint atyja helyett való jó urát meg fogja keresni ö kegyelme levelével a kegyelmed urát az Réz-effendit ö kegyelmét; kegyelmednek én is azért ez levelem által kezét csókolván, kérem szeretettel, felölünk el ne feledkezzék, az kegyelmed ura előtt szölljon mellettünk: legyen tovább is jóakarattal és segítséggel dolgainkban a fényes portán, mivel Isten után ö kegyelmében vagyon minden bizodalmunk a fényes portán. Isten minket is éltetvén, és hatalmas császár kegyelmességébül jobb állapotra juttatván, nem leszünk háládatlanok kegyelmed jóakarataért.

Notandum. Az fővezér, Réz-effendi, Zulfikár effendi, jancsár-aga, kajmekám-pasa, kizlár-aga, Szalahor-Szuleiman aga, sehul-iszlám, urumelli és anadoliai kaziaszkerek, császár kapucsillár-tihája Abdi aga leveleihez, mindenikéhez ezen alább irt szökat hozzá kell írni az NB. után és az conclusio előtt, az titulusokat mutálván, kinek-kinek érdeméhez képest:

Akarám nagyságodnak ezt is tudtára adni: nem tudom, az elébbi vezér hírével-é, vagy magoktul cselekedték az erdélyiek? de az mely erdélyieket magával bevitt volt a vezér Drinápolyban, azok közzül Székely Ferencz és Gyulai Sándor nevü nemesemberek és ezeken kívül más két rendbeli szolgálja is Macskási Boldizsárnak Erdélyben bemenvén, ki e télen, ki ez tavasz felé: ott az országban sok rossz szöt mondottak, az én személyemtül s hűségemtül az embereket ide-

genítették, és azzal biztatták, hogy a fényes porta én-
rajtam kívül más fejedelmet téssen. Engem a hatalmas
császárok fermánjokban s hattiserifjekben erdélyi
fejedelemnek neveznek, erről a dologról a török
nemzet erős hitet is adott: másfelől az előbbi vezér
mellőlem az erdélyieknek nagyobb részét elvitte, őket
más szókkal biztatta, embereit Erdélyben jártatta,
holott a mikor Fejérvártul elment, én előttem reá fe-
lert, hogy hirem nélkül az erdélyiekkel való dolgok-
ban semmit sem cselekszik, és Szent-György napra
visszaküldi mellém, csak teletetés kedvéért vitte el
mellőlem. Ebben is, más dologban is, vagyon állapo-
tom a török nemzet kegyelmességében.

Az császár kapucsillár-tihájának Abdi agának.

Die eodem.

Kigyelmeddel való régi barátságom és ismeret-
ségem eszemben jutván, és értvén azt is, hogy Isten
kigyelmed állapotját hatalmas császár kegyelmessé-
géből feljebb vitte, és hálá Istennek, hogy hatalmas
császáruink kapucsillár tihájává tétetett, a mint itten
hire van: kigyelmedhez való bizodalomtól viseltet-
tem, hogy ezen levelem által megkeressem. Isten ki-
gyelmednek mostani hatalmas császáruink előtt való
kedvességében és méltóságában abba jó módot adott,
hogy énvelem s más jóakaróival is jól tehessen sza-
vával; azért kegyelmedet mint régi jóakarómat kérem,
el ne felejtse. Állapotom miben legyen? a vezér mel-
lett lakó tolmácsomtól Haszán agátul megérti. Azom-
ban azt is akarám kigyelmednek tudtára adni, etc.

NB. NB. — Conclusio : Hogyha kigyelmed valami jót velem cselekeszik, Isten is megáldja érette : mert a magá hitiért cselekeszi, a kinek én eddig, a mint maga sokaknál jobban tudja, igazán szolgáltam. Isten pedig engemet éltetvén, nem lések háládatlan jóakarójárul.

Szalahor-Szuleiman agának. Die eodem.

Kigyelmed elmeneteli után érkezvén némely dolgok, és az eddigvaló szokásunk szerint is, a mikor a vezér változott, az új vezér köszöntésére küldöttük leve-lünk megadó Horváth Ferencz nevű kapitányunkat ; kigyelmed, mind Erdélyből mi hireink jöttek az Drinápoly-bul odament erdélyiek dolga végett, s mind egyéb állapotokrul, ha a kapitányunkkal szemben léssen, velle beszélhet. Meghadtam, kigyelmednek mindene-
ket megbeszéljen, kérem adjon hitelt szómmal mon-dandó szavainak. NB. NB. Conclusio : Édes jóakaró uram ! Hatalmas császárom kapuján kapitihámnak ki-gyelmedet tudom ; állapotomat, szükségemet tudja, és azt is általláthatta, hogy ha a császár részéről az én kezemben valamely pénz jűne, s a császár parancso-latja a volna, hogy hadat fogadjak : hadat fogadni s szaporítani akármely nemzetből is, császár szolgálat-jára, éntüllem könnyű dolog volna, csak volna, mint másszor, pénz a kezemben ; így a magam fejével is, a császár több hadaival, a török nemzet ellenségén több boszút tehetnék, s többet is szolgálhatnék, ha kigyelmed embersége által a császár nekem pénzt küldene ; fogadom kigyelmednek, hogy kigyelmed fáradságáért minden tizedik pénz légyen kigyel-

medé, sőt ha Isten a császár kegyelmességéből nékem országot s mauszupot ad: holtig, valamíg élek, minden esztendőben, a mint erről ezután szót kötünk, bizonyos költsége leszen tüllem kigyelmednek.

P. S. Tudván a portai tedárikot (így), — ha az új vezér már székiiben béült, kírjük kegyelmedet: hatalmas vezér előtt is folytassa ezen dolgainkat. úgy hogy meg ne bántsuk véle hatalmas vezért; mind hatalmas császár, mind vezér előtt légyen kapitihánk ezen dologban.

Horvát Ferencz uram hozta Csáfer passa az új vezérnek írt levele magyarázatja, 26. Aprilis 1694.

Tököly király mellett lévő hadaknak ilísek kevés lévén, jeni-palánki és galambvári praesidiumok is miként cselekedtek: ennekelötte is megírtam a portának; azonban a mely lovas hadai más helyeken voltak is, mind öszvehozván Poserolczára, megbízattatta s szép szót adott nekik, s úgy tartotta meg; csak-hogy mind ilísből, mind pénzből, mind ruhából nagy szükségek lévén: kirem nagyságotat, mint más esztendőkbén, úgy most is miltóztassék hasonlóformában mind éléseket, mind egyéb szükségekre való alkalmaztosságotat kiszolgáltatni.

Édes nagyságos uram! Magának az királynak sem teelő helye, sem sohunnan egy pénz jövedelme nem livin: a kit a császár résziről adtak, avval élődött, az hadai dolgai is azért estek ilyenformában; kérem azért nagyságotat, kegyelmességit miltóztassék mutatni mind a királyhoz, mind hadaihoz élísből, pénz-
ből s ruházatbul, — mely nagyságod kegyelmességiért Isten áldja meg.

Haszán aga tolmácsnak. Die eodem.

Az fényes porta szolgálatját illető némely szükséges dolgok végett küldöttem Drinápolyban Horváth Ferenczet, kegyelmednek is általa izentem; azért izentemhez képest kegyelmed is, az mint eddig, úgy most kiváltképpen igyekezzék az kapukon dolgaimban fáradozni; ha Isten adja, kegyelmed szolgálatja és fáradozása nem lészen hijában. Az mely leányt kegyelmed megvött volt, azon leány felől szóval is izentünk Horváth Ferencz által: meg fogja mondani, mint-hogy apja, anyja kívánja megszabadítani, és többet is fog adni, az mint kegyelmed megvötte.

A császár kizlár-agájának. Die eodem.

Tudván hatalmas császár előtt nagyságod nagy kedvességét és nagy tekintetét: ez elmúlt napokban is folyamodtam nagyságod kapujára és kegyelmességéhez; most azért bizonyos emberemet és meghitt régi kapitányomat küldvén Drinápolyban: újobban ragaszkodom nagyságod köntöséhez, szóval izenvén azon kapitányomtul nagyságodnak; szómmal mondandó szavainak azért hitelt adván, kérem, Istenért, az maga hitiért és jó szerencséjéért nagyságodat: ne feledkezzék el rüllem szolgáljárul, mutassa hozzám kegyelmességét az hatalmas császár előtt! Isten engem is életben megtartván, és hatalmas császárom kegyelmességéből dolgomat boldogítván, nem lészek háládatlan az nagyságod jóakarataért.

Zulfikár effendinek. Die eodem.

Miolta kegyelmeddel ismeretséget vetettünk, meg-
tapasztalván kegyelmed hozzánk való jó szívét, mint-
hogy mostan is bizonyos dolgok végett, és az erre felé
való hírekkel küldöttük Horváth Ferencz nevű kapitá-
nyunkat az fényes portára: kérjük, ezen alkalmatos-
sággal is megnevezett kapitányunkat eleiben hivatni
ne neheztelje; szóval mindeneket megizenvén általa
kérjük, az mely kapukon dolgaink s állapotunk iránt
kegyelmed szóval való jóakarátja kívántatik: minket
szívébül ki nem vetvén, ne vonja meg jóakarátját tül-
lünk. Isten éltetvén, kegyelmed jóakarátjárul mi is
el nem feledkezvén, meg igyekezzük hálálni.

Mangofacsi Ali effendinek. Die eodem.

Csáfer passa ő nagysága minekünk jóakaró
urunk lévén, tudván kegyelmedet ő kegyelme kapiti-
hájának és minekünk is jóakarónknak, az mint az
tilhánk is megmondotta, akartuk kegyelmedet levelünk
által látogatni, meghagyván ezen kapitányunknak,
hogy kegyelmeddel szemben légyen, és szóval minden
erre felé való hírekrül s állapotokrul, az mikrül ke-
gyelmed tudakozni fog, megmondja; kérvén kegyel-
medet azon, ha mi dolgainkban megtalálja, legyen se-
gítséggel nekie. Isten minket is éltetvén, kegyelmed
jóakarátjárul el nem feledkezünk.

Az müziir-agának. Eodem die.

Mint hogy minékünk minden müziir-agák jóakaróink voltak : mostan bizonyos dolgok végett küldöttük az hatalmas vezér kapujára Horvát Ferencz nevű kapitányunkot, — kívántuk kegyelmedet is ez levelünk által meglátogatni és egészségérül tudakozódni, kérvén, dolgainkban legyen jóakarattal. Ezen kapitányunk az erre felé való hireket szóval kegyelmednek meg tudja mondani.

Die eodem az kapitiháknak.

Az elmúlt napokba két-három izben is tudósítottuk kegyelmeteket az fennforgó dolgokról ; mint hogy kegyelmeteknek sok időtül fogva irását nem vehettük, gondoljuk, talám nem vehették leveleinket. Értvín azért már az új vezérnek is beérkezésit, mind annak köszöntisire s mind egyéb dolgokkal küldöttük az portára becsületes hivünket Horvát Ferencz uramat, azon dolgoknak is tudásával, mellyeket ennekelőtte megírtunk : hogy ha emberink s leveleink oda nem penetrálhattak, azon dolgokat is érthesse kegyelmetek ő kegyelme által. Megértvín azért kegyelmetek ő kegyelme által lett parancsolatinkat, hogy magokat mindenekben ahhoz alkalmaztassák, kegyelmessen parancsoljuk.

*Horváth Ferencz uram Drinápolyban expediáltatván, vitt el ilyen leveleket, Die . . . *) Aprilis 1694.*

- 1.) Kizlár-agának.
- 2.) Fővezérnek.
- 3.) Vezér tihájának.
- 4.) Muftinak.
- 5.) Két kaziaszkereknek.
- 6.) Réz-effendinek.
- 7.) Tefterdárnak.
- 8.) Jancsár-agának.
- 9.) Byug teszkereknek.
- 10.) Vezér kapucsillár-tihájának.
- 11.) Csauz-pasának.
- 12.) Kajmekám-pasának.
- 13.) Tatár hámnak.
- 14.) Galga szultánnak.
- 15.) Réz-effendi feleségének.
- 16.) Szuleiman agának.
- 17.) Császár kapucsillár-tihájának Abdi agának.
- 18.) Zulfikár effendinek.
- 19.) Müzür-agának.
20. Mangofacsinak.
- 21.) Nikápolyi, vidini, szilisztriai pasáknak.
- 22.) Ali pasának.
- 23.) Haszán agának.
- 54.) Hadak supplicatiója.
- 25.) Csáfer pasa vezérnek irt levele.
- 26.) Kapitiháknak.
- 27.) Macskási s Inczédinek.
- 28.) Madács uramnak.

*) Üres hely.

- 29.) Az oratornak, Lorának.
- 30.) Skerletnek, Janakinak.
- 31.) Urunk emberei szabados passusára, az Duna mellett lévő helyeken, generális bujurultija az szerdárnak.
- 32.) Menzil-fermán két emberre.
- 33.) Az hajók eleiben Vidinben lemenőknek urunk részéről való bujurulti.
- 34.) Az török levelek conceptusi.
- 35.) Az instructió.
- 36.) Az elmúlt hetekben irt levelek, hirek extractusa.
- 37.) Vidini házrul való régi fermán.
- 38.) Doctornak és Fontonnak szóló levelek.
- 39.) Lengyelországbul jött levelek pári.
- 40.) Magyar- és erdélyországi athnámék páriái.

Iratott a Reiz-effendinek különös magános levélben, Horvát Ferencz uramnak instructiójának és minden útjához tartozó leveleknek assignatiója után, 26. Aprilis 1694.

Láthatta kegyelmed, minemű leveleim jöttek Lengyelországbul Jablonoczki hekmántul (hetmantól) és a francziai király Lengyenországban a király mellett lakó követjéül; annakutánna is jött hírem, hogy a király igen elbetegesedvén s el is vínhedvén, a svét királynak nagy hada lévén, úgymint hatvanezer emberből álló kisz hada: a lengyel királyságrul gondolkodik, minthogy annakelőtte is, nem felettébb régen, a svécziai királyokbul voltak királyi Lengyelországnak is; másfelől Jablonoczki kezében lévén az ország hada, és a franczia király is jóakarója lévén,

ott tartván most is egyik fiát a francziai király mellett, az is számot tart a királyságra és a koronára. Jablonoczki emberünköt kívánja; mit akar? nem tudjuk. Egyébiránt mihozzánk, mikor Magyarorszáiban laktunk is, jó szívvvel volt; olyat is izent, hogy ő néki az a kívánsága, és ebben a dologban több jóakaróink is vadnak, hogy akár közönségessen a lengyellel, a némettel légyen meg együtt a békesség a portával, akár penig magánosson, a németen kívül, a portával való békességek: magok is azon igyekeznek, ne más, hanem én légyek az ő szomszédságokban az erdélyi fejedelem, mert ha Isten adja, nem sokáig tart a némettel való kötelék; legyek azért jó remínséggel, és a portán is legyek jóakarójok. Ezekre a dolgokra nézve azért, ha a vezér megengedi, egy értelmes emberemet kívánnám Lengyelországban küldeni, oly renddel, hogy odaküldendő emberem onnét póstáját küldené a svét király udvarában is, minthogy a svét király mellett is vagyon mostan a francziai királynak egy követje, a svét király penig az magam hitin, vallásán való király. Magyarorszáiban laktomban oda is szokott volt járni emberem; ha Isten adja, ezen alkalmatossággal sok dolgoknak mehetnék végire, s többi között annak is: a francziai király és német között való dolgok mennyiben vadnak? mert most is foly a hire, hogy az békesség közöttök tractáltatik. Ha azért a vezérnek tetszeni fog emberünknek Lengyelországban való menetele: egy fermánt kívánok, ki mellett hamar járhasson, jöhessen-mehessen, hogy míg a táborozás tart, meg is térhessen a válaszszal; az tatár hámnak is egy levelét, mivel a tatár csatái járnak most arra felé.

Horváth Ferencz uram drinápolpi útjára való memorialiséja.

1.) Madács uramnak irt levél mellett dispositionknak repraesentálása.

2.) Menőben Füredinnek revideálása, és ha meg nem vehette az vidini házat, hagyja abban, de szállásul manuteneálja Madács uram.

3.) Ali pasát, nekie irt levél mellett, Madács uram repraesentatiójához képest nevemmel requirálja, és annak is menjen végére: Poricsán az mely leveleket az tihája kezéhez vött, azokat ugyan kezéhez vötte-é és elküldötte-é? etc. Az megígért sajkát is köszönje meg, és felküldését urgeálja.

4.) Drinápolyban penetrálván, elsőben is, míg egyéb kapukra felmenne: az francia oratorral, Janakival, Skerlettel szemben lenni, azoktul és az magunk residensitül magát informáltatni, és szóval lött informatiók szerint, az mikor idejét látja, az pensiót az oratornak, Janakinak az urával interveniált kötést, Skerletnek Nemessányi uram dolgát előhozni.

5.) Az szilisztriai, nikápolyi, vidini pasáknak irt levelek mellett disponálni Madács uram informatiója s opiniója szerint, szükséges dolgainkban, kikben az ő assistentiájokkal kellene élni.

6.) Debreczenieknek, kecskemétieknek, körösieknek levelet szerzeni, lehetővén az tüllök ígért oblatiókra is reflexiónk, itt tartóztatván addig a debreczeni embert.

7.) Az élés dolgában, és egyéb pro campania az vezérektül administrálni szokott dolgok végett az vezért urgeálni, és hogy in natura adattassanak ki az

tefterdártul, kivált az posztó s az fegyverek roszak ne legyenek.

8.) Feleségem subsistentiája, provisiója felől Füredin iránt az vezértül fermánt extrahálni.

9.) Az erdélyiek dolgarul, és felöllök a letétetett vezérrel való végezésemről emlékezetet tenni, és választ kívánni irántok az portának; Nemessányi uram intimatióját is repraesentálni.

10.) Az hadi operatiókrul opiniómat és resolútiómat is repraesentálni.

11.) Az vidini házrul és az ottan kölesön vött éléről az vezért requirálni, kivált ha Füredint ide nem engedik, azon házat kívánnám fortificálni, Madács uramtul vévén ezekben informatiót.

12.) Nemessányi uram felől micsoda dispositiót töttem, ha előhozzák, arrul mennyiben kell szóllani.

13.) Az Lengyelországban való küldésről s annak ratióirul, s azon expeditióra az vezér fermányját extrahálni négy vagy öt emberre.

14.) Erdélyi István felesége, leánya szabadulásáról; Sisto ellenében, Belene nevű faluban vagyon.

15.) Veteráni pecsétes czéduláirul.

16.) Az magyar- és erdélyországi athnámék páriái mire valók legyenek; hogy ha módja lesz benne, a császárnak is beküldeni.

*Die . . . *) Maji iratott az kapitiháknak.*

Az itten forgó dolgokrul s tüllünk vett instructiójárul Horvát Ferencz uram kegyelmeteket eddig

*) Üres hely.

világosíthatta, vehette azomban Szalahor-Szulimán aga által küldött leveleinket is, úgy azelőtt küldötteket is; de mindezeknek is extractusát Horvát Ferencz uram elvitte, ha quasu quo kegyelmetekhez nem deveniáltak volna. Azután egyéb újság nem occurált az pandurok gyakor járások s lármázásoknál, kik is noha egynihányszor feltették: de sem a kin füvelő lovasokon, ménesbenjáró lovakon, kin legelő marhákon semmi kárt nem tehettek, sem az osztrovai praesidiumunkot, sem a cserneezi sánczban lévő praesidiumunkot, sem a Dunán lévő hajóinknál tartani szokott strázsáinkot megpróbálni nem mertik; mindenkor reinfecta tértek meg, a mikor elindultak is. Szappanos kapitányunk is két hétig járván Tömösvárig s az beesei pusztákat, nyelveket fogdosván el, bikivel, kár nélkül megtértek. Ezelőtt ötöd nappal penig Prujovára ütvín a pandurok, és a falut felvervín, s három szemínt s az magunk salagvárdáját is elvívín: hirünkkel esvín ezen dolog, Kassai István kapitányunkat bizonyos gyalogsággal küldöttük utánnok, kik is az ellensíget Ressorván belől az hegyek között beérvín, felvertik, az haram-passijokat Karacsa nevűt is egynihányad magával levágták, hajnali álmokba ütvín reájok. Fegyvereket, köpenyegeket, és az tüllök elfogott rabokat is visszanyertik. A mint fegyverekből kitetszik, meg kell engedni, derik s régi fegyverviselő tolvajok voltak; ezek próbáltak vala Jagodina alatt is e napokban, ezek vertik fel Bányát is: de most tolvajkodásoknak jutalmát elvöttik. Ugyan ezelőtt két nappal érkeztek póstáink s kímjeink Magyarországbul s Erdélyből, kik confirmálják az ellenségnek kiszüetít, quártélybul való kibontakozását, Gyula s Tömösvár megszállására s occupálására való minden szándikát.

Az onnan jött embereknek relatióit írásba his inclusis kegyelmeteknek megküldöttük, hogy a hol szükséges léssen, repraesentálhassa. Az mi személyünkhez és a mi személyünkben a fényes porta hűségiben lívő erdélyiek s magyarországiak siettetik az indulást erről az rísrül, mivel az németnek nagy kűszületi van, és úgy kívánják az Dunán túl lívő véghelyeket is progrediálni, hogy hamar vagy deditióra kűnszeríthessék, vagy ostrommal megvehessék. Ebben mi az mi opiniókat Horvát Ferencz által megizentük s azelőtt is megirtuk az Reiz-effendinek: reiterálni nem szükséges; a porta tudja maga dispositióit, és micsoda erővel küldheti ki armadáját, micsoda erővel és mikor remínlheti az tatárságnak kijövetelit; máskínt, tanulhattak eddig az magok kárán Várad s Jenő elveszísivel, s a túllíunk és a szerdártul insinuált hírek tanúságot adhattak. Mi a porta szolgálatjában mindenekre kűszek vagyunk. Fejírvar is szép jancsársággal erősödött meg; Bosznábul is szép hadak jöttek oda. Most mennek másodszor fel az éléses hajók is: nem lehet élésbül is fogyatkozások; de a mi ríszüinkrül a keservesebb, hogy csak távuly kűnszeríttetünk nízni, mert az mely élésrül a kajmekám-pasa fermánt küldött is, azok az éléses hajók még hátra vadnak. Az egy Isten tudja, micsoda szorulásban vagyunk élés s költség dolgábul, s mint tölthetjük ki mindennapi provisiójoakat ezen a pusztá földön: megítilhetik a portai minis-terek is, mert ha kevesedett is népünk, de az éjjeli s nappali szolgálat ugyan csak megvan; patientia. Vagyon függesztve elmínk kegyelmetek Hajvasz által küldött biztatásira; holott Fejírvarra mind élés, mind 3 holnapi fizetís ment, s mi ezeken a végeken szolgálván a császárt, mégis eddig az portátul elfelejtve

voltunk; ut-ut sit, tamen a porta szolgálatjára magunkat és kevés nípünket conserválni kívántuk. Irhatjuk kegyelmeteknek: miolta Palánk építésihez fogatott az szerdár, mind a Dunán túl való falubelieket, mind az innen valókat a palánki passa dispositiόνk alól kivívén, mind az ittvalókat, osztrovaiakat s itt körül livő faluk lakosait azon épületre fordítván, azolta semmi hasznát az föld nípének nem vehetjük; fermánja is jüvin felölle az szerdárnak, offendálni nem mertük. Az ittvaló palánk körül is magunk rabjaival vitetjük véghez a munkát; egynihány száz ember dolgozván mindennap körülötte: mégis kevés látatja van, mert az industriát nem úgy követik el a palánki tisztek, a mint annak a rendi volna; az csatákat pedig mind túl, mind innen a Dunán mi jártatjuk; mégis annakelőtte a Dunán túl livő föld nípe kevés kukuriczabeli éléssel segítette hadainkat: mint mi túlünk megszállított föld nípít, a porta dispositiόνk alatt hadta, most a nélkül vagyunk, sőt miolta Mehmet passa oda-szállott: senki felénk sem jü, mely is nem kevés prostitutiónkra van mind az ellenség, mind a magunk népe előtt; meg tudnók őket tanítani: de a szerdár disgustusátul tartván, eddig abba hadtuk, senkit feléjek sem küldöttünk, várván eziránt is az porta kegyelmességétül, hogy avagy csak az opinióra nízve a porta vigyázzon eziránt a mi becsületünkre, renoválván olyan fermánjával, hogy a mely föld nípei a Dunán túl Bokcsára s Karán-Sebesbe hódolnak, s onnan magoknak salagvárdát is tartanak: Kupruli vezér idejítül fogva a minemű rendtartás volt béhódolásokba, ezután is nekünk hódolni, szót fogadni, salagvárdáinkat magok közt tartani ezután is tartozzanak, mint-hogy mi az salagvárdáink securitások felől az német

generálistul is szerzettünk volt cautiót, s az ily salagvárdákkal assequálhattuk azt, hogy minden dolgoknak s hireknek végére mehettünk: most az ily alkalmaságtul is priváltattunk, mert sem a föld nípe salagvárdáinkat acceptálni s magát accomodálni nem akarja, s az oly salagvárdák ottanvaló tartásátul a palánki praesidiariusoktul is prohibeáltatunk. Az építésnek is azért ninesen látatja, hogy magok ususára apropiálják inkább az törökök, és sem a föld nípín, sem az építésben semmi dispositiónk ninesen. Ezt csak azért repraesentáljuk, hogy a porta is dolgainkat tudhassa, és ha a mi személyünkre, az maga reputációjára, s ez ily szolgálatokra van reflexiója az portának, feljebb irt fermánjával megorvosolhatja: mert hogy praesidiumot tartson ott az porta, arrul mi nem szóllunk; de a mi authoritásunkat is méltó manuteneálni, hogy ha nagyubb dolgokban is hozzánk kegyelmességgel kíván lenni, minthogy harmadéve a mi supplicationkra adta azt az választ és szabadságot is az akkori fővezér Ali passa: hogy három esztendeig az császár adajátul immunisok legyenek, és ez az annuentiája a portának akkor ezért volt; ebben azért in locis debitis vegye választát kegyelmetek a portai ministereknek; jól megértetvín kegyelmetek véllek a dolgot, nem kítljük, convincáztatni fognak.

Vidinbe 5. praesentis Sándor uramnak datált levelibül Horvát Ferencz uramnak látjuk, hogy Rahovánál mentek által a Dunán Balóék; Erdélybül jött póstánk penig ollyat mond: Macskásiék Havasalföldibe érkezvín, akkor várták bé Szebenbe, mikor a Nemessányi uram póstája idejött hozzánk, ki is erős hittel assecurál bennünket visszajövetelirül: de Veterányi is paroláját küldte, hogy visszaküldi, és így ez ily

dolog nem is lehet hatalmokban. Bálintot (Nemessányi) nem is tartjuk olyan lelki embernek: de ha odamarad is, ebben az világban nem újság, és az vásár is egy ember nélkül meglehet; hogy pedig olyan bikivel mehettek el Macskásiék, nem kicsiny suspiciót causálható dolog, — talám némely ministerek titkos annuenciájából lőtt? mert ha abból nem lőtt volna, talám az havasalföldi vajda sem merte volna őket országán által olyan szabadosan az ellenség országában Veterányihoz bocsátani, kiről elvárjuk kegyelmelek informatióit.

Eddig irván levelünket, superveniált kegyelmelek a szerdár tatár agája által 10. és 12. praesentis írott levelei; hogy az szerdár póstáira és az ily alkalmatosságokra vigyáz, azzal magok kötelességének és jó industriájának felelt meg: tovább is vigyázzon ez ily alkalmatosságokra, hogy az magunk póstáin kívül is ez ily alkalmatosságokkal élhessen; az szerdár ott lévő kapitihájával tartson confidentiát, kit is azzal obligálhat ez ily officiosításra, hogy a mikor hozzánk póstát küld kegyelmelek, neki is insinuálja, s ha mit akar írni, küldje kezünkhez levelit. Minthogy a portára penetrálhatott Horvát Ferencz uram is, várjuk impatienter kegyelmelek írása szerint Brassait az előre való informatiókkal, annál inkább Horvát Ferencz uramat, kinek is azért nem irtunk most, hogy vagyunk oly reménységgel: levelünk ott nem érné ő kegyelmit. Székely Zsigmond és az moldovai vajda leveleiről és az ragusaiak követiről is emlékezik kegyelmelek leveliben; azok és egyéb dolgok iránt is várjuk kegyelmelek informatióit. De Lora uramnak szülő levelünket kegyelmelek adja meg, és ha mikor nekünk levelet küld, legyen neki is hírivel, s közölje

véle s az oratorral is az mostan irt hireket. Az tatár chámnak szólló levelünket ottlívő kapitihájának recommendálja kegyelmetek, bizonyos alkalmatossággal küldje meg.

Magyarországbul s Erdélybül jött hírek.

1.) Az mint eddig dispositióit a német folytatá, kitetszik, hogy Gyula s Tömösvár ellen fordítja minden operatióit az ellenség, s nem is kísik véle; ezután mindennap várhatni azt a hirt: melyik alá szállott? kirül mi is a portát póstán tudósítjuk.

2.) Nemessányi uram annectált czédulájából kitetszik: az nagyubb corpus ki commendója alatt legyen, ki is, a mint a hírek folynak, csak a Tisza mellett subsistál, az tatár chám és a fővezér jövetelire s leendő erejekre leszen vigyázása; más generálisokkal obsideáltatja azon véghelyeket, szakasztván valamely hadat a nagyubb corpusbul is az Erdélybe s Tiszán innen telelt hadak mellé.

3.) Az francziának ez idén a tavalyinál potensebb armadája leszen; maga titkait Isten s a király tudja: de az értelmesebb rendek közt mindenütt az az opinio, ha a svaeciai király leánya Josephussal interveniált házassága meglött: kinszerítettik kárával is megbíkiálni a franczia ellenségeivel, nec erit par resistendo ha a svaecus is ellensége leszen.

4.) Veterányi maga is publicálja, s mások is, az kikkel Nemessányi uram s Ugróczi beszilt, confirmálják, hogy az svaecus ea conditione adta a leányát a császár fiának, hogy vallásában megmaradhasson, és

hogy ha fia lesz Josephustul, az ura vallásán, ha penig leánya, az maga vallásán való légyen.

5.) Négy emberen kívül indifferenter az erdélyiek offerálják hozzánk való hűségeket, sed praesertim de Saxonibus non est dubitandum.

6.) Az új vezér rendes dispositióinak s nagyobb erejének (hire) a tavalyinál, a németek közé penetrálván, igen kitelkednek a magok dolgairul, és ez idei campaniájoknak szerencsétlen exitusátul tartanak, és azt jövendőlik, rossz omennek tartván, hogy a rendkívül való szélvész s akkor interveniált hallatlan jégesső az Dunán lejövő classisában a császárnak Komárom s Győr között rettenetes károkat tött: munitióstul, éléssel, emberestül az hajóinak a javát elborította az hab; hétezer egynihányszáz embert számláltak, a kik a jégesső miatt elvesztek. Ezt az hirt Buda felé járó kímjeink s Becsébül és Váradinbul szabadult kurucz rabjaink is bizonyítják.

7.) Mind Magyarországon, mind Erdélybe lévő correspondensink biztatnak, ha olly erő megyen Erdélyre s Magyarországra, az kihez hátokat vethessék, s én is köztök leszek: készülnek sokan titkon az német ellen fegyvert fogni, rebellálni, s mellénk állani, felettébb megúnván mind a két hazában az német guberniumát.

Az Réz-effendinek. 27. Maji.

Az elmúlt napokban két-három izben is irtam kegyelmednek; hogy megbizonyítsam: kegyelmed mindenkor elmémen vagyon, ez egynehány szóval kívántam most is tudósítani, kívánván, adjon Isten kegyel-

mednek sok jó Bajrámot (Beirum-ünnepet) hatalmas török nemzet és császáruk hasznos szolgálatiban. Ha pedig az errefelé való hireket kérdezi kegyelmed, az minemű hireink vadnak, mind Erdélyből és Magyarországból jött kímjeim és szabadult rabjaim alkalmatosságával, azokat kapitiháimnak megírtam, kegyelmed is túllők megértheti. Minthogy pedig énnekem sem az új vezérrel, sem az tihájával ismeret-ségem nincsen, kegyelmed lehet azokon az kapukon jó kapitihám, és a kegyelmed jóakarátja által ajánlom is magamat az én jó uram kegyelmességében; kérem is kegyelmedet, szívéből ki ne vessen.

Az tatár chámnak 27. Maij. Duplicate.

Nagyságodnak nem régen is írtam levelet, de nem tudom, vehette-e nagyságod, nem-e? Most újban kellett nagyságod kegyelmességéhez folyamodom, kérvén nagyságodat: ne feledkezzék el rúllam szolgáljárul, mivel még az új vezértől semmi rendelés felöllem nem jött. Isten tudja, mind magam, mind mellettem levők miképpen élünk; Isten után egyedül nagyságod kegyelmességére maradtunk. Ha az idevaló hireket kérdezi nagyságod, amnyit írhatok, hogy kímjeim és az ellenség országából némely végházakból megszabadult rabjaim érkeztek, kiknek is szavok az, hogy az ellenségnek minden igyekezeti Gyula s Tömösvár megvételére vagyon; biztatják magokat, hogy az svét királyt jóakarójokká tévén az németek, és a svét király leányát az német császár fia feleségül elvévén: ezután a franczia király kénytelen lészen vél-

lek megbékélni, és minden erejeket az hatalmas császár ellen fordíthatják. Magyarországbul némely urak adták értésemre, hogy a francia királynak nagy hada lészen Németországon is, azonkívül lészen az spanyol és englis ellen különösen armadája; az német ugyan hirdeti, hogy az francziával megbékéllek, de az még nem bizonyos.

Íratott az kapitiháknak 17. Junij.

Csáffer passa póstája által sub dato 10, 12, és ugyan 31. ejusdem a vezér agája által küldött leveleket kegyelmeteknek vettük; az alkalmatossággal való élését kegyelmeteknek kegyelmessen agnoscáljuk: de elhiszszük, azokat bizontalanoknak ismervin, sem kegyelmetek, sem Horvát Ferencz uram azért nem terjedett ki a circumstantialis informatiókban; a mennyiben pedig a magunk póstája által való tudósításokra, akkor a diáriumoknak is megküldísire relegál, azokat impatienter várjuk. Irhatjuk kegyelmeteknek élésből való nagy szorulásunkat, — hitelbe kellett valamely száz kila élést kölcsön felvételünk, az portátul deputált 2000 kilából kívánván contentálni az credito-rokat, minthogy a mely hajóra s agára relegáltattunk, ekkoráig sem érkezett fel; most is utána vadnak embereink: holott már e tavaszon öt szakaszba mentek fel ezen a császár hajói, közelebb tegnap is öreg nikápolyi borozánok; úgy látjuk, ebben is, az többiben is a porta dispositióiban, az mennyiben kegyelmességét s provisióját kívánná is hozzánk mutatni, így kíván mortificálni s confundálni beünket a teftedár, és hadainkat, a mennyiben megmaradtak is, nagyobb

confusióban hozni, a tavalyi methodust követvén, az mint legközelebb jele, hogy a posztóért való pénzért is Eszkizagarára, a vezértül rendelt 10 ersziny pénzért pengig Oros-Csíkra s Zofiára relegált, holott ebbe a szükségbe forgó nép, a kibe a mellettünk lívők forgának, már az igazat sem hiszi: jobbnak tartván ma a verebet, mint holnap az tűzokot, etc. Adná Isten végét akármely felé ezeknek az bajos dolgoknak, mert ennek a teftedárnak teftedárságában, s az vezérnek is vezérségében hasonló consequentiával lehetünk, a mint eddig experiáltuk. Horvát Ferencz uramtul vett tudósításokhoz képest azért udvari kapitány uram bizonyos instructióval meghitt hiveinkben expediált kegyelmetek felé, és azokra a helyekre, a honnan a teftedár a hadak szükségire való állapotokat rendelte, hogy kezekhez vegyék, és ha mi akadályok volnának, ezeket sürgessék, és kezekhez vívín, siessenek udvarunkhoz jünni; ha a francziák riszírül mit adnak, abba is mit hozzanak, vagy hagyjanak kegyelmetek gondviselése alatt? arrul is van instructiójok: úgy a portátul vött alkalmatosságokbul mit fordítsanak kegyelmetek szükségire pro interim is, és Haszán agának is. Mindezekről bővön informálja kegyelmeteket kapitány uram: kegyelmetek is azért embereinket minden dolgokban segítse, hogy valamely nappal a vezér Fejérvárhoz való érkezése előtt jöhessenek udvarunkhoz, s azon alkalmatosságok hadaink ruházására fordíttathassanak, holott, ha minden requisitumok jelen volnának is, a köntöscsináltatáshoz idő kívántatnék. Ugyan feljebb említett kapitány uram tudósításából megérte kegyelmetek a tábori vonó-marhákból, öszvirekből, tevéből való nagy szükségünket, s mint jártak a Moldovából rendelt 500 ökrökkel is; ha

azért a porta szolgálatunkkal akar élni, a mint a vezér Horvát Ferencz uramnak declarálta, talám az illy alkalmatosságokat sem denegálja; és vagy leszen haszna vagy nem? most van ideje az busításoknak, mert ha Fejérvárhoz érkezik a vezér, akkor sem magok, sem az császár szükségítül afféle alkalmatosságokat el nem szakasztnak, és a lesz feleleti a teftedárnak: miért nem requiráltuk Drinápolyban! a mint hasonló materiában illyen feleleti az elmúlt esztendőben elígszer voltak a teftedároknak. Az fővezérrel interveniált, a mi személyünket concernáló beszídirül vagy válaszáru a franczia oratornak nem vettük még semmi információját: talám el fogja követni a Horvát Ferencz alkalmatosságával a bővebb informatió-adást; bár kegyelmek is errül, minthogy egyik leveliben emlékezik felölle, clavis által világosit vala. Köszöntse kegyelmek nevünkkel az oratort, de Lora uramot, és Janaki uramot is, etc.

Az vezér tihájának. Die eodem.

Az vezérhez ő nagyságához küldött kapitányom tudtomra adta a vezér hozzám és hadaimhoz mutatott kegyelmességét, kiért Isten áldja meg ő nagyságát; küldöttem azért embereimet a vezér kapujára hogy az ő nagysága kegyelmességét kezekhez vegyík, és idehozzák, mivel mind a kapumon lakó szolgálaim, mind hadaim között mindenféle rendek rongyosok, mezítelenek, nagy szükségbe vadnak. Kérem azért mint uramat kegyelmedet, parancsoljon felölle, hogy az odaküldött emberimnek a hadak szükségére rendelt egyetnások alá kiraesi-lovakat adjanak, és kísír-

jík is, hogy egy órával előbb ideérkeztünk s hadaim közé kiosztván: míg a vezér Fejérvárhoz érkezhetik, ruházassák magokat s lehessenek alkalmatosak a császár szolgálatjára. Ilyen dologról is kellett kegyelmed által a vezért megtanálnom: azelőtti vezér Musztafa passa az elmúlt ősszel Fejérvárnál rendeltetett volt szükségünkre Moldovából 500 ökröt, de kezünkhöz nem vehettünk, az magunk béres-ökreit, és a kiknek a mellettünk élő főrendekben, tisztekben 4 ökre volt, ketteit, a kinek pedig 8 volt, négyet elvívni, mászárosoktól is kölcsön vettünk, és kispénzen is 40, 50 talléron párját, — úgy kellett az elmúlt télen konyháinkat és emberinket ilyenformában tartanunk, oly reménységgel, hogy a Moldvából várható ökrökből mind az adósoknak megfizethessünk, mind a kiknek marhájakat elvettük, azoknak is contentumot tegyünk, mind pedig a magunk béres-ökreit, kiket hússra fordítottunk, azokból töltjük ki; mindeddig a Bogdány bék bennünket biztatott, hogy országán a fermány szerint kiszedi, kit pedig pénzüll fizet meg, a mint a császár fermányában rendeltetett, 6 tallérral egy-egy ökréért: már sem marhát, sem pínzt nem akar adni; olyan levele jött szolgálainknak is, kik odamentek és egynéhány holnapig csak híjjában fáradtak s költöttek, hogy csak az a válasza az béknek: az tatár elhajtotta, ő nem adhat; de nekünk az nem elég, s igazság-e, hogy ilyen kárba s adósságba maradjunk? Már sem tábori sem cselédink mellett való szükségre, sem hússra marhánk nincsen. Kegyelmedet azért Istennéért kirem, a vezérnek jelentse meg, s ne engedje ő nagysága, hogy kárba maradjunk, sőt orvosolja ezen dolgunkat; mely kegyelmed jóakarátját én is meg igyekezem szolgálni, etc.

Az Reiz-effendinek. 17. Junij 1694.

Drinápolyban küldött kapitányom Horvát Ferencz levelibül értvén az hatalmas vezér kegyelmességit, hogy valamely költségül kapumon, és mellettem hatalmas császárt szolgáló hadaim ruházatjára valamely költségül, s ruházatjokra való alkalmatosságokbul kegyelmességit mutatta, kiért Isten áldja meg ő nagyságát. Minthogy pedig mindenféle (mellettem) lívó rendek rongyossok, mezítelenek, és nagy szükségben vadnak, hatalmas vezér pedig kapitányom előtt olyat is mondott, hogy Isten ő nagyságát kiljebb hozván, hadaimtul szolgálatot kíván: azért küldöttem ezen leveleimmel oda embereimet, hogy a vezértül rendelt költséget és egyet-másokat egy órával elébb idehozzanak,— hogy Isten a vezért kihozván, lehessünk alkalmatossak a szolgálatra, holott ahoz is még idő kell: míg még azokbul a vezér által rendelt posztókbul s abákbul a hadaknak ruhát csináltathatunk. Azonban ilyen dolog végett is kellett megtanálnom kegyelmedet, hogy az elébbi vezér Musztafa passa adott volt Fejír várnál az moldvai vajdára fermánt 500 ökörre, mivel akkor mindjárt embereimet küldtem volt Moldvában, s ajánlotta magát, hogy az országon kisedeti: de míg a hó el nem vész s a tél el nem múlik, addig az országábul a marhát ide nem hajthatni, hanem akkor küldjek érette; az hó elveszván, megint egynéhány emberemet küldöttem fáradsággal, nagy költséggel, hogy a marhákat idehajtsák; most immár sok fáradság s költségeim után a vajdának csak az a válasza, hogy hatalmas császárnak fermányát vette ugyan, melyet meg is ígért, országán fel is sze-

dette, de a tatár mind elhajtotta, és ha a vezér más-
 unnan nem rendelteti azon marhát, ők nem adhatják.

Fö-teftedárnak, eodem die.

Mostani vezérünk ő nagysága vezérségiben, és
 kegyelmed a teftedárságban való megerősödésit s
 méltóságát örömmel értettem; adjon Isten kegyelmed-
 nek erőt s egészséget annak a terhes tisztnek elvise-
 lésire, és a török nemzetnek lehessen jó szerencséje
 kegyelmed teftedárságában.

Édes jóakaró uram! Kegyelmeddel tavaly Fejír-
 várnál személy szerint vetvén esmeretsíget, és dolgo-
 mots állapotomot kegyelmed tudván másoknál jobban,
 és azt is, ezt a török nemzetet gyermekségemtől fogva
 micsoda hűséggel s igazsággal kívántam az én ki-
 csiny tehetségem szerint szolgálni. Mikor erőm volt, s
 országomban lakhattam, akkor jobban szolgálhattam,
 és búsítására a török nemzet urainak nem is voltam,
 hanem inkább kedveket tudtam keresni. Reménlvén
 azért, ebben az esztendőben, hogy a mostani új vezé-
 rünk szerencséje által én is országomban beülhetek
 és a török nemzet szárnyai alatt megnyughatok:
 azért kegyelmedet arra az Istenre, a kinek neviben
 nékem a török nemzet hitet adott, kénszerítem, és arra
 a pegamberre s minden szenteire, a kiket becsül, és
 a mely szenteket nékem adott a török nemzet, kezes-
 nek hagyott: arra kérem s remínekedem, nézzen engem
 is jó szemmel kegyelmed, légyen jóakaróm, fogja
 pártomat, szívből ne vessen ki; Isten engem is élet-
 ben megmarasztván, nem lészek feledékeny kegyel-

med jóakarattjárul; szálljon kegyelmed maga lelkiben, és minthogy mostani új vezérünk kegyelmességiből valamely költségből s hadak ruházatjára való alkalmatosságokból rendelést tett, és Fejérvárhoz érkezvén, több kegyelmességit is ígerte, de Isten Fejérvárhoz hozván ő nagyságát, mitőlünk is szolgálatot kíván, azt mondotta: ezen odaküldött embereimhez legyen kegyelmed segítséggel, hogy egy órával előbb hozzám érkezhessenek, mivel mind a kapumon lévő szolgálaim, s mind egyéb hadaim nagy szükségben vadnak, mezítelenek, rongyossok, de az élés dolgából is nagy szükségben vagyunk, a mint a kapitiháim s ezen odaküldött embereim meg tudják mondani. Ennyi esztendőktől fogvást szolgálván ezt a török nemzetet, meg kellett ismernem: a kiknek a teftedárok nem jóakarójok, akármely vezér idejében is rosszúl van dolgok, mert a mit a császár résziről rendelnek is, nem úgy, s nem akkor vehetik kezekhez, a mikor a szükség hozza; azért én is a kegyelmed köntösihez ragaszkodván, ebben az esztendőben, s mostani vezér idejében kegyelmedtől több jót várok, és ha Isten adja, ha mi jót cselekeszik velem kegyelmed, nem is lészen híjjában.

Kapitiháknak 27. Junij.

Papai Gáspár és Márton deák becsületes hiveink expeditiója után érkezék meg Brassai, némelly tudósítással kegyelmeteknek; hogy ezen alkalmatossággal a diariumot is elhozta: contentumunkkal vetjük és olvastuk; — kik között kiváltképpen conside-

ratióra való lévén a császár betegsége, és a franczia oratornak a pensió kiadásában való dilatiója: ha kegyelmetek ezekről és egyéb occurrentiákról circumstantialiter tudósít, és ezekben, míg maga kijőne is, világosít, igen kedvesen vesszük. A debreczeni ember dolgában is nem vehettük Horvát Ferencz uram informatióját, holott volt aziránt instructiója: azok pedig nyavalyások, mind a debreczeniek, mind a kecskemétiek és körösiek, várnák a választ. A Szofiában levő erdélyiekhez is lön-é ezután valami kegyelmeséggel a vezér, vagy mit akar vélek? elvárjuk ezen dolgokban is kegyelmetek informatióját. Mit irattunk a vezérnek, tihájának, Réz-effendinek, kegyelmetek a conceptusokból megláthatja; adja meg a leveleket, repraesentálja az hireket, és szóval is ha mit használhat a Szofiában levő erdélyieknek, el ne mulassa. Irja a többi között Horvát Ferencz uram, hogy a Réz-effendi keszedárjától értett volna valamely szókot Haszán aga az ő kegyelme ottlétében: arrul való világosítását is elvárjuk Haszán agának. Isten ezen póstát kegyelmetekhez juttatván, keresse meg a franczia oratort, de Lora uramat, keresse meg a tatár hám kapitiháját is, az innen vitt hireket vélek is közölje. Az oratornak megmondhatja: úgy van hirünkkel, Hemske-reknek levelei jöttek Feírvárhoz Csáfer passa kezében, de tölle mentek-é, nem-é? bizonyosson ki nem tanulhattuk, mert most is nagy vigyázás alatt van; egy agájától a szerdárnak van ennyiben hirünk, hogy emberit akarta volna küldeni Bécsben, de nem engedtetett meg, hanem leveleket irt: de azokat is küldötte-é, nem-é a szerdár? maga tudja. Ezen dolgok, ha folytattnak a portáról, igen titkon folytattatnak, úgy tudja az orator; ahoz való biztjában, úgy látjuk, a

német sem mulatta el készületit ez idei campaniára. A tatár hám kapitihájának is pedig nevünkkel megmondhatja kegyelmetek, hogy a havasalföldi vajda kezében küldöttük két rendbeli leveleinket, tatár hám-nak szöllöt; küldöttük Drinápoly felől is, és talám gyakor írásunkkal kedvetlenséget is szerzünk: az hireket mindazáltal vélle is azért közöljük, hogy adhassa értésére a tatár hám-nak.

Valamint Hemskerek, úgy Macskási dolgában is értekezzék a francziai oratortul: de most Macskási felől sem írhatunk bizonyost, minthogy Macskásirul akkor érthetnénk bizonyosabbat, mikor Erdélyből várható embereink megérkeznének, kiknek visszabocsátását miért differálja Veteráni? ezután válik el: holott kettős parolái is vadnak, mind magunknak, mind feleségünknek irt levelekben, visszaküldések iránt; mihelyt azért bizonyosabbat érthetünk, mind a két dologban, kívánsága szerint, az oratort tudósítani el nem mulatjuk.

Maga expeditiójáról, és expeditiójának difficultásiról: mikor és mi formában indulhat meg Feírvárról, ottan mi hireket érthetett, végezhetett Sándor Gáspár uram ő kegyelme? hogy mindezekről maga írjon kegyelmeteknek, ez alkalmatossággal committáltunk felölle: relegáljuk eziránt kegyelmeteket az ő kegyelme informatiójára; tudván azomban kegyelmednek is Bai Mihály uram, háza népéhez való kötelességit: Isten a vezért megindítván, ha maga securitássával egynehány nappal előrejöhet is, a vezér tihája hírével az utból előre eljöhet; kegyelmed azomban Orlai uram, míg a vezér elérkezik, vigyázzon a dolgokra, folytassa. Ha a vezér tihájának irt levelünkre nézve, és ennekelötte is a mint Pápai Gáspár által insinuál-

tuk, a vezértől magunk és hadaink szükségire való alkalmatosságok érette küldött híveinkkel a vezér érkezése előtt jöhetnének egynehány nappal, bárcsak két héttel előbb érkeznének ide a vezérnél, — azon alkalmatossággal és securitással kegyelmed is Bai uram, élhetne.

P. S. Hogy a póstát expediálni kívántuk, érkezének embereink Karán-Sebesbül; egy ottvaló hiteles jó emberünk azt izeni: Macskásiék Erdélybe még be nem mentenek volt, vagy hogy Erdélybe vagy Havasalföldiben titkosan tartatnak Veterányitul; Erdélybül a lovas németnek valamely ríszit is kivitték. Generál Boland rendeltetett a Gyulára introducálandó élésnek impediálására Csanád felől. Karán-Sebest extraordinarie fortificálják.

Péterváradjárul, Bukovárrul, Becsébül, Csereviczről szabadült kurucz rabok, és az ellenség földiről jött kémek relatiói.

1.) Péterváradinhoz jött egynéhány száz lovas és gyalog német, azon helynek oltalmára; Ilokhoz is jött valamely ezer, a kik a Szerémségben lévő véghelyek oltalmára rendeltettek. Eszékhez is 12 ezerig való ellenség rendeltetett; a több erejököt fordítják Tömösvár s Gyula ellen, az a közönséges szó az popule közt.

Notandum. Az mint a német practikálta eddigis, a hova hirdette, nem oda ment; a Duna hidjára való kiszületit s a Szávára való szükséges hajóit is magával hordozván, kétsíges még: Fejérvárat-é vagy Tömösvárat szállja meg? vagy egyiket sem, a vezér táborá corpusának experiálásáig.

2.) Minthogy a vezér s tatár hám erejírül s dispositióirul sokféle hírek folynak, és addig valameddig merre való indulásokat a török hadaknak nem experálja: nem tudja magát regulálni, minthogy, ha egyszer confundáltatik, többé nem reparálhatja; a nagyobb armada, a mint a kim hozta, Zomborhoz nem nem messze volt e napokban, a hol is oly helyen van, hogy mind Fejérvárhoz, mind Tömösvár alá könnyen eljöhet, a hadak alkalmatosságira minden apparatusa lívín.

3.) Az kim nem recognoscálhatta jól, mennyire való a nagyobb corpora az ellenségnek, mert erdős helyeken száll: sok szekér, eseléd s asszony is lívín vele; de a mint másoktól értette, nem leszen kisebb erővel ez idén is, mint tavaly.

4.) Szegedben, Szentén s Becsében nagy a hire, hogy Eger tájára lengyel hadak érkeztek a német tábor segítségire: ki hűsz-, ki harmincezernek hirdeti, s biztatják mind a magyarokat s ráczókat a commendások. Ezt némely magyar s rác, régen szolgálatunkon lívő tiszték insinuálják, hogy a lengyel segítséggel s a svacciai király barátságával biztatja most magát leginkább az ellenség.

5.) Veterányinak szándéka a volt, s udvartól is ordinantiája jött volt, hogy az ország szíliben szálljon, s Gyula felé hadaiban küldjön: de megtartózkodott az Moldovából hallott tatár hirre nízve.

6.) Erdélybe nagy rímülés van, fílvín, ha nagy erő megyen az országban, kinyomul a német lovas had, s az országot elpusztítja a tatár, mivel a német is csak azzal biztatja őket: ha tatár hirt hallanak, erősségekre szorúljanak; remínikedik a szegénység a vezérnek: némely áruló erdélyiekért ne veszesse el

őket, a császár örökös jobbágyi livín ; most magokkal is jóltehetetlenek, hadd maradhassanak a császár hasznára s lehessenek tovább is adófizető jobbágyi az portának.

Iratott Ali passa fővezérnek, 27. Junij.

Nagyságod levelit vettem ; ez világnál inkább akartam, hogy abbul nagyságod kegyelmességét megismerhettem, és Isten kihozván nagyságodat, remélhetem, hogy felöllem el nem feledkezik. Isten nagyságodnak adjon ezer annyi jót, a mennyit énvelem cselekszik. Nagyságodat hogy gyakrabban az ellenség dolgairul nem tudósíthattam, az útnak félelmes volta volt az oka, és hogy póstáimba is némelyek az utakon elvesztek ; az ellenségnek is szándékát, mivel ravasz nép, nehéz volt kímek által is kitanúlni. Ezután pedig szívemmel, fejemmel igyekezem, hogy az ellenség dolgairul nagyságod parancsolatja szerint bizonyosabbat irhassak. Azonba az ellenség végházaibul szabadult, és az ellenség földirül érkezett kímjeim relatióit írásban letétetvén, kapitiháimnak megküldöttem. Nagyságodnak meg fogják jelenteni.

Reiz-effendinek.

Édes jóakaró uram ! Kegyelmed levelit vettem ; hogy felöllem el nem feledkezett, Isten áldja meg érte. Istentül kívánságom az, hogy a török nemzetet boldogítsa, és kegyelmedet is az én szerencsémre

éltesse, hogy én is a török nemzet szárnyai alatt nyughassam meg. Azomban a mi hireim az ellenség földiről jött kímjeim és az ellenség végházaibul szabadult rabjaim által vadnak, azokat írásban letívín, kapitiháimnak megküldtem: meghagyván, hogy kegyelmeddel is közöljék, mint régi jóakarómmal.

Vezér tihájának.

Kegyelmed levelit vettem, a vezér ő nagysága hozzánk mutatott kegyelmességét megértettem; Isten áldja meg ő nagyságát érette, — csakhogy kegyelmed által ő nagyságának legyen hire benne, hogy még- eddig semmi kezünkhez nem jött; embereinktől mindennap búsítatunk, hatalmas császár szolgálatjában pedig mind a Duna, Morva bogazai strázsálásában s csatajártatásban a szolgálat megkivántatik. Az tihánkat is, a szerdár parancsolatját vévén, a ki lovasink arravalók voltak, a császár szolgálatjában Tömös- vár s Gyula felé elküldöttük. Azért kegyelmed által kirjűk az vezért, parancsoljon ő nagysága, hogy azok az hadaink szükségére rendelt dolgok egy órával elébb szolgáltassanak kezünkhez, mert ebben a szükségben az egy Isten tudja micsoda búsulásban vagyunk. Az hireket kapitiháinknak megirván, tüllök kegyelmed is meg fogja érteni.

Postscriptum a fővezér leveléhez.

Hatalmas vezér! A Szofiában telelt és most is ott-lévő erdélyiek mellett könyörgünk nagyságodnak, mint jó urunknak, mutassa hozzájuk kegyelmességét. Azok, a kik ott maradtak, Erdélyből velünk együtt jöttek ki, mindenkor mellettünk igaz emberek voltak; a kik vétettek, és a fényes portához hamisak, Isten s a hatalmas porta fegyvere megbünteti. Alázatosan kérjük nagyságodat, mutassa kegyelmességét mind a Szofiában, s mind a mellettünk levő erdélyiekhez, és az országhoz is legyen kegyelmességgel; egynehány rossz ember országot nem téssen. Hatalmas vezér! az ország az hatalmas császárnak örökös országa lévén, ha Isten adja, ezután is csak az hatalmas császáré lesz.

Iratott Skerlet uramnak. Die eodem.

Non est necessum ut pluribus gravem Illustritatem vestram, cum omnia scitu digna quae ex diversis locis inimicis obtinui, residentibus meis perscripserim, qui Illustritati vestrae referent, intelliget quoque expeditionem ad confinia imperatoris nostri, cui cum Domino Casparo Sándor aliquem equitatum etiam meum adjunxi; faxit Deus, secundum desiderium meum exquantur servitium potentissimi imperatoris, prosperet quoque adventum ad istas partes Excelsi nostri Vezirii. Nil itaque aliud restat, quam ut nomine principissae meae vestram Illustritatem salutem, omniaque fausta vestrae Illustritati praecando, et me, et illam favori et amicitiae ejus porro recommendem. Interim etc.

Iratott az kapitiháknak, die 2. Julij.

Hajvászt mint küldöttük volt Fejérvárra, hogy onnét expediáltassék Sándor Gáspár uramtul, és mint kellett újebben azon levelekkel visszajüni, ki miatt egynehány nap tölt el, meg fogja kegyelmetek az alább irt dolgokbul érteni; most már azért magunk lovasival kísértetvín Jagodináig, küldöttük leginkább a végre, hogy Sándor Gáspár uram Mahmut bék-oglitul és az tömösvári s gyulai úttul való elmaradásának okát a vezér és a több ministerek magunk levelibül s kegyelmetektül értsék: facimus enim quod possumus, nec ultra posse obligari possumus; máskint, ha garázdát akar ember, — okot könnyen tanál reá, és a mint mondják, néha az ember ökör alatt is borjat szokott keresni. Elég világosan irtunk a vezér tihájának s Reiz-effendinek újabb leveleinkbe, kit is a conceptusbul megláthat kegyelmetek; nagyobb világosítására pedig azt írhatjuk, hogy Mahmut bék-ogli ezen dologgal igen offendáltatván, s magátul Sándor uramat elhagyni nem akarván: Csáffer passa bosziúságára, ő livín a szerdár, nem lehetett elkövetni; midőn látta Csáffer passa, hogy a császár riszírül rendelt költség sem jött kezünkhez, az elmenendő 200 lovast pedig költség s contentum nélkül nem lehet arra az földre bocsátani: az midőn felesígem nímely aranyművire kívánt volna zálogra, felesígem levele mellett valamelly pénzt túlle kérni, — sem zálogot, sem adóslevelet nem acceptált, hanem 500 tallért küldvín Sándor uram kezihez, felettébb szánakozott rajtunk, és ez illy rendetlenségén Csáffer passának. Csáffer passát eleitül fogva legkissebben is nem kívántuk offendálni, sőt minden túllünk kitelhető dolgokba kedvit

keresni igyekeztük, nem tudjuk: miért bűjt belé irántunk az ördög? mert Sándor uramat is mostan nem szinte becsületesen tractálta, mondván ollyat, hogy a császártul ennyi s amannyi költsig megyen rejátok, micsoda az szolgálatotok? az császárnak egy urmeli begler-békje megyen annyid-magával, hogy az ti kalauzságtok vagy jaszakcsiaságtok nélkül el lehet! Ezenkívül is volt már két izben vitánk s bajunk vélle, de akkor mindenkor megbánta cselekedetét; úgy látjuk, igen elkevélyedett, kegyetlen s magahitt ember; patientia! Az melly levelet nekünk küldött Csáffer passa ezen dolog végett, noha török pariaját a Reiz-effendi és vezér tihája leveleiben megküldöttük: de hogy kegyelmetek is tudhassa, abba egyéb ninesen, hanem hogy a mi hadunk nélkül is ezen császár szolgálatja véghez megyen, és hogy mikor fizetés s élés kell, akkor ennyi s amannyi az hadnak a száma, a mikor penig a császár szolgálatja kívánja, akkor ninesen hadunk, etc. Két izben mit írjon Sándor Gáspár uram minekünk, az leveleket kegyelmeteknek pro directione in originali megküldöttük. — Azomba Skerlet uramat és Marchio de Lora uramat a mennyibe nekik irt leveleinkben kegyelmetekre relegáljuk: azért Lora uramat mindenekrül, Skerlet uramat penig pro sua discretione informálja kegyelmetek, a mint hozzánk való confidentiájának tovább is jelít látja, noha ezen utolsó leveliben is eliggé ajánlja magát. Szinte most szabadúlt s most érkezék egy Nagy János nevű katonánk Ilokbul, ki is ma ötöd-napja nyolezezerig való németet (látott) az Bácska felől a Dunaparton; beszilli, magyarokkal is beszílt, kik Király hajdúi voltak s most is azok. Mind azoktul, mind németektül halotta: csakugyan Szegedhez vette útját az

derék armada, a ki peniglen Ilok ellen volt, az Eszék s Váradin oltalmára vagyon rendeltetve. etc.

*Iratott az Reiz-effendinek és vezér tihájának.
Die 3. Julij.*

Mostani vezérünk Drinápolyba való beérkezése előtt, az kajmekám-passa idejiben jött volt a hatalmas császár fermánja, hogy egyéb hadakkal mi is lovasinkkal az tihánkat elküldjük Gyula s Tömösvár felé: látván azért, hogy arra hadak indulnak, miért is a tihánkat 4 zászlóval, 200 lovassal rendeltük vala, az mint túlünk lehetett, utjokra való tedarikjokat kiszolgáltattván, szót kötvin eziránt a tihánk Mahmut pasával is. Csáfer passa is ezen dolgot akarta; azután miért? maga tudja, az tihánkat is kemény szókkal illetvén, azon lovasinknak Mahmut pasával való elme-neteleket meg nem engedte, azt mondván: ha több lovast nem küldünk, azokat se küldjük; magunknak is mit irt ide: íme a páriáját kegyelmednek megküldtük, kibül is a mellettünk szolgáló nép azt mondja: nincs hitelek s becsületek a török nemzet előtt, mert a mely szolgálával az ura nem szolgáltat, és azt gyakran szemire veti, hogy nincsen haszon túllök, rosznál egyebet az nem gondolhat; ez a szó köztök. Mi a vezér ő nagysága, tihája s kegyelmed leveleit köztök megolvastatván, azzal vigasztaltuk, s mondtuk, hogy a mikor négy-ötezeren voltak is mellettünk, és mikor Magyarországba több ezerekbül álló hadakkal szolgáltuk is a hatalmas császárt, szüksége reánk a török nemzetnek nem volt, az igaz: de az maga hitiért, jó

hiriért, s világ előtt való becsületiért el nem hagy az török nemzet bennünket, és a kik a császár hüségiben mellettünk megmaradnak, végre is a császár szárnyai alatt megnyugosznak; biztatván a vezér jövetelivel s kegyelmességével is őket. Nekünk meg kell azt valánunk, hogy a mi lovasinknak, minden rendbelieknek dolgok arra jutott, hogy ics-ogláninkkal együtt 300 lovast nem tudnánk felültetni. Lovas katonáinknak, a kiknek tavaly lovok volt, most felinek sincsen; mind kapitányink, s mind egyéb renden livő hiveink egy lúra s kettőre szorúltak, mert csak Bujurdelembe telelt lovasinkba is sokan rabbá esvín, magokat ugyan megszabadítottuk: de lovoktul s fegyverektül megfosztatván, a nélkül túlök mi haszon, míg lúra s fegyverre nem épülhetnek? Az ellenség is két izbe is kárt tívín itten, vitézink lovaiban elhajtván, Galambvára s Palánk közt a Dunán bikiével átalvitték; az lovaknak pedig itten mostan dögi van, azért kevesedett meg ennyire köztünk az lovas, — noha mikor a télen kislakra Gyulára küldött hadainkban Csáffer passa, sokan lovasinkba elszöktek Horvát Ferencz kapitányunk mellől; azért, hogy többet nem küldhettünk, azzal talám nem vétettünk. Ezen 200 lovast pedig Fejérvárra el is küldtük Mahmut passa mellé, ha visszaűzték, arrul nem tehetünk, a fermány a landor-fejérvári szerdáré ő nagyságáé livín; talám, ha elmehtek volna, nem löttek volna az császárnak kárára. Nekünk ez ily dologban csak az a búsulásunk, hogy szárháton lakván, elmegyen a hire az ellenség között, és a kik mellettünk szolgálnak is, ez ily dologgal elkedvetlenednek az szolgálattul. Egyébiránt ezer karddal legalább, szolgáljuk itt még a hatalmas császárt, és mindenféle emberinket teffterben vétetvín, s azokra

lött költségünknek is teffterit irásba letívin, az mikor Isten a hatalmas vezért kihozza, ő nagyságának eleiben viszsziük. Sokaknak lívín mind az elsőbb rendek, s mind a vitézlő rend közt eselédék, azok is fejünkön vadnak; akkor meglátják mások is, hogy a császár riszirül a mi költség s élés adatott: nem költöttük magunk eselédire, sem magunkra, és azzal meg sem értük, a mint a szó van nimelyektül; azután a vezér kegyelmessége mit parancsol felöllök? Ezeket annyi szóval kellett megírunk kegyelmednek, hogy ha máskint értené, így tudja: az mi dolgunk csak szenvedis. Csak Isten hozza egy órával elébb az hatalmas vezért és kegyelmeteket!

Az vezér tihája levele ezzel concludáltatott.

Kegyelmedet mint jó uramat kirem, ezeket jelentse meg az hatalmas vezérnek, mert hazugságot nem írunk. Hatalmas császár több vezérjei előtt is, Istennek hála, volt becsületünk: mostani vezér idejében is, hiszszük Istent, mind ebbe, mind nagyobb dologba megtapasztalja, hogy nem kettő, hanem egy szavunk leszen s vagy on. Ezekre pedig hatalmas vezérünk mit fog mondani, kegyelmed minket, jóakaróját tudósítson.

Skerlet uramnak, 3. Julij.

Proxime per cursorem recenter expeditum, qui a Domino Casparo Sándor Belgradino suscepto suo iti-

nere inde expediri debuerat, significaveram Illustritati vestrae, quod cum copiis Potentissimi nostri Imperatoris ex meis quoque progredi debeant, verum nescio quo fato vel ratione factum fuerit, cum Excellentissimus Dominus Szerascherius Csaffer passa semper gratiosum, et benevolum se mihi in vicinio suo hic existenti exhibuerit, ne ipsi unquam ad offensam vel minimam causam praeberim, nunc tamen contemptuose mecum agere videatur, durius tractando Dominum Sándor, expeditionemque istam ipsi denegando, quod cum paucioribus se Belgradini praesentaverit, quam ipse desiderasset, — tantomagis itaque abalienantur animi ut mihi adhereant vel serviant, quando vident totaliter se abjectos et nullum habere creditum; e contra Dominus Passa Urmeliensis Mahmut passa, et ad istam expeditionem a fulgida Porta deputatus Szerascherius, omni discretione et sinceritate prosequutus fuit nostros homines, et cum vidisset provisionem nostris hominibus denegatam fuisse a Domino Csaffer passa, ipse illam ex proprio obtulit; tamen Dominus Sándor inhibitioni Domini Csaffer passae, tanquam superioris obedire, et cum confusione redire debuit. Ita ego miser, Illustrissime Domine! affligor, afflictoque satis superadditur porro major afflictio, Deus tandem nobis misereatur. Circumstantiali de his dedi informationem residentibus meis, quidve in ista materia scripserim Excelesi Vezirii vice-gerenti et Domino Cancellario, Illustritatis vestrae partem dabunt residentes mei. Interim etc.

Lora uramnak eodem die.

Quamvis infallibiliter sperem occasione Superemi Vezirii praesentialem meam cum vestra Illustritate conversationem, adventui tamen vestrae Illustritatis in antecessum aggratulari volens, ex officio syncerae confidentiae vestram Illustritatem per praesentes cohone stare desideravi. Intelliget Illustritas vestra ex meis residentibus, qualiter militia mea cum Domino Sándor ex hac expeditione Temesvariensi vel Gyulaiensi fuerit exclusa; ego licet aliud praeter mandatum prioris Chaimechami super hoc non acceperim, Portae tamen complacere volens, ducentos selectos equites cum quatuor vexillis, sub commando Domini Sándor, plane Belgradum usque expediveram; cur plures equites expedire non potuerim? causam vestra Illustritas ab eisdem residentibus meis recognoscet. Nescio tamen Dominus Serescherius Csafer passa proprione vel aliorum Portae Ministrorum suggestu? servitium hoc Imperiale (quod semper alias etiam libenter et proficue subii) meis qua de causa abnuerit. Rogo vestram Illustritatem cum magna confidentia, dignetur causam tantae rei a ministris Portae expiscari, meque antecederet ad ulteriorem mei directionem certificare. Factura est vestrae Illustritatis, quorum debitis servitiis demereri non intermittam.

Iratott az kapitiháknak, die 3. Augusti.

Megérkezvén Hajvász kegyelmetek informatióival, tetszésihez képest expedáltuk a fővezér eliben Sándor Gáspár uramat, irván ezen alkalmatossággal

az új tefftedárnak és esauz-passának is, kegyelmetek insinuatíóihoz képest. Ilyen renden livő hivünk expedíaltatván azért, nem láttuk szükségesnek, hogy kegyelmeteknek többet írjunk: mindenekben vívín ő kegyelme túllünk instructiót, ő kegyelmitül meg fogja érteni kegyelmetek, mihez tartsa magát. Nem ellenzzük azomba, ha az hadak szükségire való partékákkal és azokkal jövő szolgálunkkal, avagy Sándor Gáspár uram alkalmatosságával, kegyelmed Bai Mihály uram előrejűn.

Íratott Lora uramnak.

Pervenit ad me epistola Illustritatis vestrae quam Sophiae mihi scribere placuit, in qua mihi significat victoriam exercitus Gallici in Catalonias, necnon colloctionem suam cum Supremo Vezirio de persona mea. Confidentiam Illustritatis vestrae, qua me cohonestat in relatione horum et industriam in factis coram Vezirio propositionibus sicuti maxime aestimo, ita protali affectu et amicitia ingentes Eidem refero grates; faxit Deus, ut tandem Porta Ottomannica malo suo et tot perpeccis damnis sit magis edocta, et ego validiorem Ejusdem possim protectionem tandem experiri, ex respectu et recommendatione Christianissimi Imperatoris Domini mei Clementissimi; victoriis autem suae Majestatis addat adhuc majores victorias, ut in concursu tot victoriarum ego quoque, antiquus suae Majestatis cliens et alumnus, fructum eorundem ex mea quoque parte sentire possim. Quamvis supponam me proxime videre Illustritatem vestram, tamen bonum judicavi, ut Dominum Sándor obviam mittam Supremo

Vezirio, antequam illum viderem, cum curiositatem ejusdem agnoscere debeam ex literis tihajae ejus mihi transmissis, dare enim poterit in pluribus bonam informationem secundum instructionem sibi a me datam; tamen antequam Supremum Vezirium alloqueretur, dedi in mandatis, ut primo Illustritatis vestrae communicanda communicet, ad Eundem itaque me refero, etc.

Az tatár chámnnak íratott die 3. Augusti 1694.

Ez világnál inkább akartam, mikor értettem nagyságod jövetelit, kire nízve nagyságod régi kegyelmességiben bizván, és nagyságod szava s kegyelmessége által az mostani új vezér előtt minden dolgaimban jót remélvén: míg magam nagyságod köntöse csókolására elmehetnék is, küldöttem a tihámot nagyságodhoz. Nagyságodat azért mint régi jó uramat kérem, felőlem el ne feledkezzék, és szivibül engemet, szolgáját, ki ne vessen, kiért én is Istent imádok nagyságodért; küldöttem azért a tihámot nagyságod eleiben, hogy ha az errefelé való állapotokrul, hírekrül, és az magam állapotjárul is tudakozódik, tudjon felelni nagyságodnak. Nagyságodat, mint uramat kérem, méltóztassék véle szemben lenni, és kegyelmes válaszával engem szolgáját megvigasztalni.

Galga szultánnak ezen szókkal íratott, hoc tantum addito.

A tatár chám és vezér előtt mellettem lejendő szép szavai s kegyelmessége által minden jót remélek ; kérem el se felejtsem, megemlékezvén régi ajánlásául s kegyelmességíriül.

Die eodem az fővezérnek.

Nagyságod Drinápolybul való megindulását és ezekre a végekre való érkezésit örömmel értettem ; kívánom, Isten nagyságod útját, szándikát s minden kívánságát adja meg, s tegye boldoggá minden dolgait s fáradságát, hatalmas császáruk hasznos szolgálatjára s mindnyájunknak szerencsésjire. Nagyságod köntösc csókolására azért, s parancsolatjának megértésire küldöttem a tihámat nagyságod eliben, addigis, míg nagyságod kegyelmességébül magam is nagyságod köntösit csókolhatom ; szóval is izenvín az tihám által némely dolgokrul nagyságodnak, kérem mint uramat: velle szembe lenni, szómmal mondandó szavainak hitelt adni, és kegyelmes válaszszaal hozzám visszabocsátani méltóztassék.

Reiz-effendinek.

Kegyelmed betegsigit az kapitihám Zofiából adták értisemre : meg nem tudom írni, mint búsultam rajta, félvén attul, hogy betegsége miatt kintelenít-

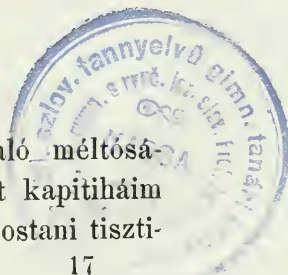
tetik a vezértül elmaradni. Isten kegyelmednek elébbi erejit s egészségét adja meg, s éltesse hatalmas császárunk szolgálatjára s az én szerencsémre is. Értvín az hatalmas vezérnek Nisre való érkezésit, küldöttem ő nagysága eliben az tihámat némely dolgok végett, kivel is ha kegyelmed szemben lisen, az errefelé való állapotokat meg tudja mondani. Én peniglen tovább is kegyelmed régi jóakarátjában s barátságában ajánlom magamat.

Az új tefftedárnak.

Értettük kapitiháinktul: hatalmas vezérunktül kegyelmed az tefftedári méltóságra feltiszteltetett, mely is annál nagyubb örömünkre vagyon, hogy kegyelmed jó szívit hozzánk még tavaly Fejirvárnál megtapasztoltuk; Isten kegyelmedet áldja meg, s adjon erőt mostani méltóságának s terhes tisztinek elviselésire. Nagy reminsíggel vagyunk, hogy kegyelmed minden állapotunkat jól tudván: kegyelmedtül minden jót várhatunk, kiért, Isten egészségben s életben minket is megtartván, nem leszünk háládatlan jóakarói kegyelmednek; kírjük azért kegyelmedet, minket jóakaróját, szíviül ki ne vessen.

Az új csauz-passának.

Kegyelmed a csauz-passaságban való méltóságát, és felöllem lött némely szép szavait kapitihám tudtomra adták; Isten kegyelmednek mostani tiszt-

ben adjon jó szerencsét hatalmas császár szolgálatjába; hogy penig felöllem el nem feledkezett, Isten áldja meg érette kegyelmedet. Az hatalmas vezér Nishez való érkezísit értvín, küldöttem a tihámat ő nagysága eliben, ki is kegyelmeddel szembe livín, az errefelé való dolgokat tülle megértheti kegyelmed. Kegyelmedet azért kirem, engem jóakaróját ezután is szívíbül ki ne vessen, és ha miben embereim megtanálják az én dolgaimban, legyen jóakarattal és segítséggel.

Az fő-jancsár-agúnak.

Az hatalmas vezér ő nagysága eliben küldvín a tihámat, meghadtam, hogy kegyelmeddel is útjában szembe legyen, és a mikrül kegyelmed kérdezi, az mit tud: mindeneket megmondjon. Minthogy nekem az hatalmas császár jancsár-agái mindenkor jó uraim voltanak, hasonlót várok kegyelmedtül is, s kirem is: engem jóakaróját szívíbül ki ne vessen.

Két credentionalis, titulus nélküi való levél, kinek egyike a kucsuk- vagy bujuk-teszkerecsinek, másika az szükséghez képest valamely miniszternek szólljon, ez szerint írott, die eodem.

A fővezér ő nagysága Nishez való érkezísit értvín, küldöttük ő nagysága eliben az tihánkat némelly dolgok végett; meghadtuk, hogy kegyelmed keze csókolására is elmenjen, izenvín is egynihány szóval

általa kegyelmednek ; kegyelmedet azért kírjük, adjon hitelt szónkkal mondandó szavainak, és minket jóakaróját szívéből ki ne vessen.

Haszán-agának az tolmácsnak.

Igen akarjuk, kegyelmed Drinápolyba el nem maradt. Egyik idő az másikának ellensége ; kivált az török birodalomba a gyakran megesik, hogy az kinek a hold setíten mutatja is magát níha, megint világoskodni szokott, a kinek pedig níha igen világosan mutatja magát, olykor felyhővel buríttatik bé, és világosságát nem tündökölteti ; talám Isten úgy adja, hogy már valaha a hold nekem is jobban fog világoskodni, és az én szerencsém azok is kik engem szolgáltak, jobb szerencsés állapotot érhetnek. Kegyelmedet már megismervín ennyi esztendőök alatt : minden jót remínlünk, és kegyelmed szolgálatirul, Isten éltetvín, el sem feledkezünk. Isten nemsokára kegyelmeddel szembe juttat bennünket, kapitiháinknál is kegyelmed a kapukon többet tanulhatott, és maga mondhatja meg magunknak az olly magunk igazgatására valókat. Küldöttük azomban a vezér eliben Sándor Gáspár uramat, szükséges dolgok végett : azért addig is, míg kegyelmeddel Isten szembe juttat, ő kegyelmivel az kapukon való szíves fáradozásit ne sajnálja.

Die eodem fővezér tihájának.

Kegyelmed levelit vettem. Hatalmas veérriünk azért való neheztelését, hogy az ellenség dolga s egyéb hírek felől ritkán megyen emberünk az ő nagysága kapujára, kegyelmed levelébül megértettük. A vezér ő nagysága neheztelésén nem keveset búsultam: de oly értelmes és okos vezérnek tudom ő nagyságát lenni, a ki az helyes mentségnek helyt ad; azért is ezen dolog és egyéb dolgok végett is küldöttük a vezér eleiben a tihánkat, kitül meg fog kegyelmed is mindeneket érteni. Édes jóakaró uram, most az én dologom nem úgy vagyon, mint volt Kuprilli vezér, vagy Kuprilli vezér előtt levő vezérek idejében. Az igaz hírek kitanulása gyakor csatajárással, kímek jártatásával lehet meg; más az, hatalmas császárunk három-bonesokos vezérje ülven Fejérváratt: arra levén ez az ország s én is bizattatván, a mikor eddigis mi hireim voltanak, annak hirt adtam; a szerdárnak volt módja a póstajártatásban: de én a mely póstámot némely hirekkel a vezér eliben küldöttem is, Csáfer passátul ő nagyságátul szerzettem fermánt, s azzal küldöttem; menzil-fermánom is nem volt, a kivel küldhettem volna, mert a kik menzil-fermánim vagy a kajmekámpassa idejében, vagy azelőtteni vezérnek idejében tanáltattak is kezemnél: azokra embereimnek az utakon pósta-lovakot nem adtak, minthogy nem a mostani vezérriünk idejében irattattak. Tudhatja azt is kegyelmed, ennekelőtte az én hadaimban hatalmas császárunk Dunántul való végházaiban mindenkor tanáltattak, hol többen, s hol kevesebben; onnan közelebb érvén az ellenség végházait s Orta-Magyarországot: onnan tudósíthattak bizonyossabb hirekrül embereink, kikkel én is a

vezérnek kedveskedhettem, — azokbul a véghelyekbül mind a csaták, s mind a kímek jártatása könnyebb lehetvén; most oda is hadaim miért nem mehettek, tudhatja azt is kegyelmed. Azért ezeket kegyelmed a hatalmas vezérnek megbeszélvén, ő nagysága ezekről tehet kegyelmessen itilletet: van-é vétkem, nincs-é? Egyébiránt az én Istenem tudja, és ez széles világnak minden nemzetségi megesmerték, hogy én az hatalmas császárhoz és a török nemzethez micsoda szível s igazsággal és szeretettel légyek: de az szolgálat nem az én kívánságom szerint lehet, hanem a mint a tehetség engedi, és a fényes porta továbbvaló kegyelmessége a mint léssen hozzám. Reménlem mindazonáltal, hogy a mostani vezérünk idejiben is alábbvaló formában nem tartatom, a mint volt Kuprilli vezér, vagy előtte való vezérek idejében. Az ő nagysága kegyelmességre maradván dolgom, a fermán ő nagyságáé mindenekben.

Fővezér levelinek postscriptája.

Nagyságod fermányával Lengyelországban emberemet akartam küldeni: de jűvín onnan újabb hírem, mi okra nízve halasztottam emberem elküldísit, az tilhámtul nagyságodnak megizentem, méltóztassék tülle kegyelmessen megérteni, minthogy még ezután sem kíső elküldíse, ha nagyságod engedelme s kegyelmessége léssen.

Sándor Gáspár uram memoriáléja.

1.) Az török ministereknek szolló leveleket megadni, vellek szembe lenni, ha lehet, a jancsár-agával is, és a velle jövő hadak s munitiók számát experiálni.

2.) A szerdárnak repraesentált hireket s specia-liter Maeskásiék dolgát a vezérnek repraesentálni.

Item. Erdélyben hadat kiáltanak Hatházi s Hor-kai kapitánsága alá; a passusokat vágják, és Vete-ráni, Boland s Pál deák, úgy a Száva s Dráva közt lévő német tábor felől mi hirünk van.

Item. Az gyulai vetís mint conserváltatott, s Gyulán lévő emberünknek a föld nípivel s a laban-czokkal mennyiben volt correspondentiája, s továbbis mennyiben volna szükséges emberünk ottvaló inter-tentioja és valamely száz könnyü-hadnak is.

Item. Szabó János debreczeni ember előhozása.

Item. Az mellettem maradt rendek mustrálásáru, szolgáltatásáru s provisiójokrul, mint több hadaknak.

Item. Poserolezán kívül is, a csatajáráson kívül a Mlava, Morva bogazain, az osztrovai sánczezal is mennyiben volt szolgálatja kevés emberünknek.

Item. Úgy lívín hirünkkel, hogy azzal gyaláznak némely kapukon bennünket, hogy a mit a porta riszi-rül adnak is, magunknak tartjuk, és az élést is pinzen adjuk el: itt elő kell hozni, a tavalyi vezér mit adott, és mind egyéb költségünkrül, mind a pinzen vett élés-rül emlékezni kell, és hogy Szent-György naptul fog-va rendeltetett élés lívín a 2000 kila búza, az árpát is élésbe kellett odaengednünk.

Item. Az Száva s Dráva közé küldött csata felől.

Item. Az Lengyelországbul jött levél, és az oda-való expeditio halasztása okáru.

Item. Az erdélyi cancellaria Bécsbe való transferálása okáru.

Item. Nemessányi Bálintrul és Ugróeczirul, úgy a feleségem gyermeki osztályáru ha szó lenne.

Item. Az Zofiában lívő erdélyiekrul ha szót tenne a vezér.

Item. Az moldvai 500 ökrök megfizetisirul, in eo quanto valamely pénz vagy lovak assignálásával; annál jobb volna, ha marháju s juhul adatnék meg.

3.) Lorával Veteráni és Antoni titkos leveleirul.

Item. Az lengyelországi útrul s okáru.

Item. Székely Zsigmond avocálásáru.

Item. Az moldvai kapitihával is, hogy a francia (által) adott 100 tallért Székely Zsigmondnak meg nem adták.

Item. Ugyan Lora urammal az erdélyiekrul.

Item. Az vezér ez ideji campaniájáru, s mennyiben itiltetnék szükségesnek Gyulán valamely könnyű-hadtartás is, valamely jó pasával, a mostani nem arravaló lívín.

Item. Az tergovistyai épületrul s a havasalföldi vajdáru.

Item. Az szükséges és kintelenes zálogosításru in casu defectus.

4.) Az tatár ehámuak és Galga szultánuak a credentiák mellett mit kell mondani.

Fővezérnek. Die 18. Augusti 1694.

Édes nagyságos uram! Istennek adok hálát, hogy régtul fogvást való bújdosásom, és az török nemzet

szolgálatiban való szenvedésim után oly vezért érhettem ennek az nagy török birodalomnak igazgatásában, az kinek szép rendtartásibul ebben az esztendőben mind az török nemzetnek, mind magamnak boldogulását remélhetem. Nagyságodat azért mind vezéremnek, mind császáromnak tudván, — hogy maga méltóságos színe és személlye eleiben méltóztatott, Isten nagyságodat érette megáldja; hogy pedig nagyságod méltósága eleiben nem úgy jöhettem az mint nagyságod méltósága kívánta volna, arrul alázatossan követem, mert lábaimban való erőtlenség és egyikén való seb is az oka, hogy nagyságodnak, úgy, mint uramnak tartoznám, tisztességet nem tehettem. Szabad Isten mindnyájunkkal. Én igen gyermekkoromtul fogvást való szolgálja s alumnussa lévén ennek az török birodalomnak: életemnek nagyubb részét sok rendbéli, az török nemzet ellenségeivel való harczaim között és egészségesen töltöttem el, az török nemzetnek ellenségének ellensége, jóakarójának jóakarója lévén, gyermekségemtül fogvást több urat az török nemzetnél nem ismervén, nem is tudván, mind egészséges, mind beteges, mind ifjabb, mind öregebb koromban; az török nemzet hiti és szárnya alatt levő szolgálja és árvája vagyok nagyságodnak; nagyságodtul, mint maga méltóságát, a török nemzet hitit s becsületit más vezérek felett jobban maga előtt viselő s néző vezérnek kegyelmességétül, mind magam, mind mellettem szolgáló egyéb, hatalmas császár Orta-Magyarországbul és Erdélybül álló hivei és szolgálai minden jót várunk. Nagyságod parancsolatjából azért idejövén, kirem alázatossan nagyságodat, méltóztassék privata audientiát is nekem adni, és egy-két órát is engedni olykor, az midőn egyéb nagyubb dolgaitul

üresedik, hogy én is nagyságodhoz és a török nemzet-
hez való kötelességem szerint némely szükséges sza-
vaimat, az mik szívémen vadnak, nagyságodnak
mondhassam meg. Mennyiben volt pedig nagyságod
előtt való két vezérek idejében reánk az tekintet és
gondviselés: nagyságod másoktul is kegyelmesen
megérthette; ki miatt mellettem szolgáló hatalmas
császárom hűveinek s hadainak nagyobb része eloszol-
ván, nagyságod szerencsés Fejérvárhoz való érkezé-
sére mind mellettem, mind egyéb kapumon levő em-
berek közül mennyin és kik maradtanak meg hatal-
mas császárom hűségében: im azoknak tefterét nagy-
ságodnak hoztam; minthogy azért kiváltképpen élésbül
nagy szükségben vagyunk, az beadott tefter szerint
hiteles agái által, vagy ha úgy tetszik, maga méltó-
ságos személlye előtt hadaimat s egyéb embereimet
megnézni, megmustrálni, s az kiket alkalmatosoknak
ismer az tábori szolgálatra, maga mellé hozatni s szol-
gáltatni, és mint több hatalmas császár hadainak,
gondjokat viseltetni méltóztassék. Nagyságodtul ke-
gyelmes választ várok. Az fermán nagyságodé.

Fő-jancsár-agának 17. Augusti.

Hatalmas császárunk jancsár-ocsakjainak fő-jan-
csár-agái és egyéb azon ocsákhoz tartozó tisztei né-
künk mindenkor jóakaróink lévén, és, Isten áldja meg,
a jancsártisztektől mindenkor sok jót látván, kegyel-
med jó hírét-nevét is hallván: ezen levelem által, míg
magam szembe lehetnék is, kegyelmed kezét csóko-

lom; izenvén szóval is a tihám által, kérem, szómmal mondandó szavainak adjon hitelt, és engem jóakaróját szívéből ki ne vessen.

A teftedárnak 17. Auguszt.

Nagyságod tavaly ittlétében az akkori vezértől magam és hadaim tartására rendeltetett élés dolgában hozzám mutatott jó szíve és jóakarátja adott arra reménységet, hogy mostan is nagyságodhoz folyamodjam, mostani új méltóságában és kincstartóságában. Nagyságod is jól tudván a török nemzethez és birodalomhoz való nagy szolgálatimat és igazságomat, s én is pedig ennyi esztendőttől fogvást szolgálván ezt a fényes portát, hogy a tefterdár ezen a fényes portán a kinek jóakarója és kapitihája, annak ezen az fényes kapun jól folynak dolgai: azért édes jóakaró uram, én most kegyelmednek keveset szolgálhatok, Isten kegyelmednek adott abban jobb módot, hogy nekem most szolgáljon; ezen levelem s tihám által azért kegyelmednek kezét csókolván, kérem, szívéből engemet ki ne vessen, levelem megadó tihám nevemmel mondandó szavainak adjon hitelt, és higgye el, ha Isten kegyelmedet s engemet is éltet, — kegyelmed jóakarójául el nem feledkezem.

Vezér tihájának. 17. Augusti.

A vezér ő nagysága izenetit és kegyelmed szép szavait a tihánk ez íjel értésünkre adván, Isten áldja meg kegyelmedets boldogítsa minden dolgában, hogy hozzánk jó szível vagyon; hiszem Istent, hatalmas császáruink szárnyai alatt érhetek én is olyan időt, ha most így vagyon is dolgom, hogy az ilyen jóakarómnak, mint kegyelmed, a mit mostan nékem boldogtalan állapotomban szolgál, megszolgálhatom. Édes jóakaró uram! értem a vezér ő nagysága parancsolatját. Isten ő nagyságának mostani új vezérségiben adjon olyan szerencsét, hogy az egész török nemzetségnek, és nekem is, ennek a birodalomnak igaz szolgájának, szerencséjére és előmenetelire lehessen; minthogy penig a tatár hán ő nagysága is nemsokára eljű, addig hatalmas vezérünk ő nagysága a magam házánál nékem is nyugovásomat engedte, és azért ő nagyságával való szembenlétem is haladott: azért kirem ő nagyságát kegyelmed által, küldje Scellet-oglit hozzám, a ki által némely szükséges dolgokrul a vezérnek ő nagyságának izenhessek, mert magam kívántam volna ő nagyságával némely dolgokrul szólnom addig is, míg a tatár hán elérkezik.

Vezér tihájának eodem die.

Akarám kegyelmednek tudtára adni, hogy a mint a vezér ő nagysága parancsolta, Poseroleczárul felkelvén, eddig jöttem; értettem, hogy a vezérnek holnap otturáléja leszén, kire nézve én is itt tartóz-

tam meg; e végre küldöttem ezen leveletem kegyelmednek: kérem, tudósítson, mihez tartsam magamot, mindenekben a vezér ő nagysága parancsolatja szerint akarván cselekedni.

Réz-effendin'k 17. Augusti.

Édes régi meghitt jóakaró uram! Elhittem, vagyon kegyelmednek tudtára, hogy a vezér parancsolatjából idejöttem; meg nem tudom írni, micsoda bússal hallottam, hogy értettem: kegyelmed betegsége miatt még csak az vezér kapujára sem mehet; tudom, ha kegyelmed egészségesebb volna, az hatalmas vezér kapuján az én dolgaim is könnyebben folynának. Szerencsémnek tartanám, mikor kegyelmed az vezérnél leendő szembenlétemkor maga is jelen lehetne: annál inkább, ha magam beszélhetnék kegyelmeddel, némely, ezen török birodalom javát néző dolgokról. Édes jóakaró uram, sok irással nem kívánván kegyelmedet terhelnem: Istentől csak azt kívánom, Isten kegyelmedet az török nemzet hasznára és minden jóakarói szerencséjére éltesse s egészséggel áldja meg.

Az tábori kadiának 18. Augusti.

Hatalmas vezérünk eleiben a szegénységtől valamely panaszok mevé: ő nagysága kegyelmesen parancsolta, hogy kegyelmed előtt igazodjanak azon dolgok; azért ime vetyilemnek (igy) kegyelmed eleiben

küldöttem a tihámat: de tudni kell azt is kegyelmednek, hogy azok a panaszok mind a tavalyi, mind azelőtteni vezérek előtt már forgottanak s el is igazodtanak mind az két vezérek előtt, az kik előtt ezen dolgok voltak, mellettek lakván az esászsár táborán valamig innen felkölték s Drinápoly felé visszamentek; azomban az mely dolgokrul azok az emberek panaszkodnak, tudtára legyen kegyelmednek, az mikor Kuprili vezér elesett, akkor vezér nem volt, hanem Koesa-Halil passa lévén az fővezér képe ideki: telelésünk felől ötöt találtuk volt meg; semmiféle élést sem hadaink, sem magunk, sem lovaink tartására Landor-Fejérvárról és másunnan is nem adhatván, úgy rendelte élődésünkre s téli-quártélyunkra Poserolezát és azt az darab földet, az mely palánkokban én akkor magam muhafezetjét tettem volt; az minthogy nemesak Poserolezán, hanem Galambvárban, Rhámban, Jeni-Palánkban, Ressován is az én muhafezetim s kapitányim voltak azon az télen, tavaszon, az török tábor kijöveteléig. Ugyanazon az télen mentem volt be Drinápolyban is, hatalmas esászsár kapujára. Kuprili vezér után az mely vezér lött, úgymint Ali passa, megmondván ott is, mint hadtam, s hol hadtam hadaimat: az akkori vezér is benne hagyott quártélyomban, mondván, éljünk az mint élhetünk, az míg az tábor felérkezik, s a esászsár palánkjaira gondot viseljünk. Az mikor pedig minket Halil passa Poserolezára rendelt, már akkor az hó is leesett, mivel hatalmas esászsár szolgálatjában akkor Topal-Huszain passával és az tatár hámmal Jenő, Gyula s Várad felé jártam hadaimmal együtt; az hol is az szegénységnek az egy kis kukuriczájánál és boránál egyebét nem találtunk. Az akkori rendelés szerint kiki az maga

szállóját tartotta, az mit adott, jóakaratajából adta, és az kik Poseroleczán akkor törökök voltak, azokkal együttvaló végezésből rendeltetett: egy lónak s egy embernek mi adattassék tartására; az mit költött az gazda, az szállójával költötte. Az kik akkor hadaim közzül valami kárt cselekedtek: ki erszényével s ki életével fizetett. Én akkor hatalmas császárt 4000 karddal szolgáltam, — most ezere-d-magammal vagyok csak; az megholt emberekért, avagy az kik eloszlot-tanak, ha fizetni kellenék is, miként fizethessek? Sem manszupom, sem országom, semmi bizonyos jövedel-mem nincs nékem; az népem is ki Orta-Magyarország-ból s ki Erdélyből álló: életüket abból kellett táplálni az mely földön akkor laktak. Kegyelmedet azért ké-rem, az én állapotomat és ezeket az dolgokat meg-gondolván, tégyen ebben az dologban igazságos ítíle-tet. Tavaly is az ellenség Fejérvárat megszállván, én is Poseroleczán meg nem maradhatván, ha mi kár esett azoktól az kik éntöllem az némethez szöktek: az erdélyieket is Poserolecza tartotta, azokat még ta-valy kivette az vezér kezünk alól; mit vettek rajtok, mit nem? mi annak váloszszát nem adhatjuk.

Az fővezérnek, 20. Auguszt.

Hatalmas vezér! A mikor Isten nagyságodat Dri-nápolyban hozta, magunk s hadaink szükségire paran-csolt volt 10 erszény pénzt adatni, melynek az öt er-szényit Szofiára halasztották, hogy ottan vegyük fel: de meg nem adhatván az ottvaló haracsi, még maradt hátra a tiz erszény pénzből 4 erszény pénz; most

pedig, minthogy hadainknak ide kell jőni hatalmas császáruk szolgálatjára, nagyságodot mint uramot kérem, paranesoljon a teftedárnak azon négy erszény felől, hogy hadaink közé osztathassuk ki. A fermán nagyságodé.

A fővezérnek, 20. August.

Nagyságod tegnapi parancsolatjához képest töttem rendelést a Temesvárra leveleket vivő emberek felől, magam is, hadaim is nagyságod szolgálatjára s parancsolatiban készek lévén; hogy ezen szolgálatra alkalmasabbak lehessünk, és Poseroleczán maradó praesidium felől is nagyságod parancsolatját érthessem: küldöttem fel a tihámot nagyságod méltóságos személlye eleiben, kérem, legyen szemben velle, és adjon hitelt szavainak. Nagyságod fermánját elvárom; a debreczeni embert is a tihám által nagyságod eleiben felküldöttem.

A teftedárnak.

Édes jóakaró uram! Tudtára lehet kegyelmednek is, hogy én is hatalmas vezér parancsolatjából hadaimért elküldvén, magam is a török nemzettel szefeli (?) vagyok. Kegyelmed tetszése szerint is supplicatiót adtam a vezérnek; magam szükségei is sokak, annál több az hadaimé és kapumon lévő embereimé. Kegyelmedet kérem, a vezér ő nagysága válasza szerint adassa meg azt a kevés pénzt, hogy egy órával előbb

a melly szükségünket azzal a pénzzel orvosolhatjuk, orvosoljuk; kegyelmed jóakarátját megszolgáлом én is.

A fővezérnek, 22. Augusti.

Az elmúlt esztendőbeli kislakra Moldvából a nagyságod előtt való hatalmas vezér 500 ökröt rendelvén, melyet is kész volt megadni a moldvai vajda, de a földnek messzesége miá és a télnek keménysége miatt ide nem hajthatván: az idő alatt az moldvai vajda dolgai más rendben vétetődtenek a portától; én is bizván az 500 ökrökhöz, vagy az ökrökért adandó 3000 tallérokhoz, kölcsön vettem pénzt s marhát, kivel hadaimat contentáltam. Most az adósok miá egy óra nyugtom nincsen; nagyságodat azért mint uramot kérem, méltóztassék újabb fermánt adni a moldvai vajdára, hogy ez új adajában a feljül említett ökröket adja meg, hogy nagyságod kegyelmessége által az adósságomtól megmenekedhetvén, Istent imádlhassak nagyságodért. Nagyságod parancsolatjából Posaroleczára az hadaimért elküldvén, magam maradtam itten, hogy minden órában nagyságod parancsolatinak megértésére itten tanáltassam. Vadnak mellettem 80 személylek 60 lóval; addig is, míg az hadaim elérkeznek, nagyságodat alázatosan kérem, ezekről tajan (tahi) dolgából rendelést tenni méltóztassék.

A fővezérnek 23. Auguszt.

Hatalmas vezér! Nagyságodnak juthat esziben, Szofiában az erdélyiek iránt így méltóztatott resolválni, hogy velem szemben lévén, ahhoz képest determinál felőlek: nagyságodat azért kirem, az egy holnap, melyre élést rendeltetett, kitelvén, már éhelhalókká maradtanak; méltóztassék nagyságod ide mellem, úgymint hatalmas császárukéntől rendeltetett és az országtól választatott fejedelmek s urok mellé jó securitással hozatni, eddigvaló élésekről is dispositiót tenni; itt mellettem azon kegyelmességgel, kivel Szofiában kellenék tartani, éltetni, — hogy a széles világ előtt a fényes portának állhatatos hív jobbágyihoz kegyelmessége tündökölhessék. Sokan gyalog lévén köztök, kérem, kegyelmesen parancsoljon eljövetelek felől, mert ha nagyságod nem parancsol felőlek, el nem jöhetnek. Nagyságod kegyelmességéből egy részit embereimnek leküldöttem; maradtak még kiket le kell küldenem, hogy a táborozáshoz készüljenek: azért nagyságodat kérem, engedje meg, hogy vízen 40 emberem mehessen le. Nagyságodat alázatosan kérem, hogy minden aprókért ne búsítsam nagyságodat, méltóztassék mind a Dunára, mind a szárazra generaliter parancsolni, hogy az én bujurultim mellett, feltétlenül embereimnek számát, szabadon járhassanak, assecurálván nagyságodat: egy török is az én embereim alkalmatosságával nem szökik el; szárazra circiter 15 ember.

A fővezérek 24. Auguszt.

Hatalmas vezér! Én nagyságod igaz hive, hadaimmal együtt hogy a nagyságod táborában utas legyek, fermánját adta nagyságod; feleségem Poserolcza palánkjában lévén, ott ezután magánossan meg nem maradhatván, szükségesnek ítéltém, hogy míg magam Isten akaratjából megtérek, Landor-Fejérvár várossában levő örökös-házamban hozassam; hogy pedig békével lakhasson s lehessen, a Landor-Fejérvár muhafezetjében levő passára méltóztassék specialis bujurultiát adni, kérem alázatosan nagyságodat.

Fővezérnek íratott 25. Auguszt 1694.

Hatalmas vezér! Nagyságod parancsolatjából s Isten segítségiből a török táborral együtt én is ezen a nyáron utas és tábori lévén: szándékom, az feleségemet nagyságod engedelmeiből itten Fejérváratt lévő házamban hozhassam, míg a török tábor megindul, itten tartsam, kivált a mostani nehézkes állapotjára nézve. Minthogy pedig mindnyájan halandóság alá vagyunk vettelve, életének határát és ember halálának módját, mikor és mint léssen? senki nem tudja, az egy nagy Isten akaratján áll, — nagyságodnak mint kegyelmes uramnak reménkedem: ehhez a török hithez gyermekségmentül fogvást való igaz hűségemért, sok szenvedésimért, kit nemcsak boldog állapotjokban, de szerencsétlen esztendeiben is ennek a török nemzetnek megbizonyítottam, mutassa azt a kegyelmességit énhozzám is, kit a hatalmas török esászárok és akkori

vezérek János királyhoz és Betlen Gáborhoz holtok után is az urok igazságáért, feleségekhez, gyermekekhez mutattak, az világ láttára, csudájára: adván olyan levelet s erősséget az én feleségem kezében, hogy az én holtom után is maga és gyermeke állapotjárul bizonyos lehessen az hatalmas császár kegyelmességiben, minthogy hatalmas szultán Mehmet idejiben Magyarországban laktomban nékem adott atnáhméban is neve feleségemnek is fel vagyon téve; tekintse azt is nagyságod, hogy az apját is a német császár, a török nemzethez való igaz hűségért, hóhér által gyaláztatossan megölette, az egy testvér-atyjafiját most is egy toronyban, köfal közé tétetvén, halálra tartja, az hol sem él, sem hal. A török nemzetnek hozzám, feleségemhez, gyermekemhez mutatandó kegyelmessége az egész világnak példája lészen; én is penig nagyságod mellett csendesebb szível hagyhatván el feleségemet, csendesebb elmével szolgálhatom a táboron nagyságodat. Isten után mind magamot, feleségemet, és reménségben lévő gyermekemet a török nemzet oltalmában ajánlom.

Totár hánnak, eodem die.

Istennek hálát adok, hogy azt érhettem, hogy nagyságodnak a török táborhoz való közelítéset halljam, hogy ezen alkalmatossággal újobban én is nagyságod köntösit csókolhassam; ezen mind a török nemzet, s mind mi, a kik a török nemzet szárnyai alatt vagyunk, felette igen örülünk, kívánván, hogy nagyságod érkezése szerencsés legyen. Míg azért magam is nagyságod köntösit csókolhatnám, küldöttem nagy-

ságod köntöse csókolására ezen levelem megadó emberimet: adja Isten, tanálják nagyságodat jó egészségben. Nagyságodat mint régi kegyelmes uramat kérem alázatosan, énrólam régi szolgáljárul kegyelmességit le ne vegye, és szívből ki ne vessen.

Fővezérnek, 27. Augusi.

Alázatosan akartam nagyságodnak insinuálnom, hogy ezelőtt négy esztendővel hatalmas császárunk szerdárjával s fegyverével Erdélyben menvén és ott az országnak nagy részétül fejedelemmé választatván, hatalmas kapucsi-passája által is a méltóságra instelláltatván, midőn az ellenségtől tovább benn nem maradhattam volna: az országnak feles számú becsületes uri, fő, nemesi rendei hatalmas császárunkhoz való igaz hűségekért minden jószágokat, feleségeket, gyermekeket elhagyván, magok szabad jóakarotjokból édes hazájokból velem együtt kibújdostanak; kiknek egy része ma is mellettem vagyon, más részit pedig (kik közül sokan conventiós szolgálaim) a tavalyi vezér Szofiában vitette, holott ki nem irható szükségben élnek, mindenekből kifogytak, nagyobb részint lovakat, fegyvereket eladták, rongyosok, senkinek egy pénze, egy falat kenyere nincsen; eltelvén annak is már ideje, a mint nagyságod róllok egy holnapra provisiót tétetett volt: félő, éhel is szegények meg ne haljanak. Minthogy pedig nagyságod kegyelmes akaratja a lőtt, hogy azok ezen táborozásnak végéig Szofiában legyenek, és én a velem Erdélyben járt szerdárrel és szultánnal együtt assecuráltam volt minde-

neket: valakik hatalmas császár hűségéért hazájokból kibújdosnak, kinek-kinek az ő rendihez s állapotjához való becsületi, accomodatiója leszen; máskint is, hatalmas esászáruk esászári méltósága azt kívánja, cano-
na is azt tartja: ha kik fényes köntöséhez ragasz-
kodnak, el nem taszítja, hanem accomodálja. Nagysá-
godat alázatosan kérem, nem lévén Isten után ez búj-
dosásokban másra kire vethessék szemeket, méltóz-
tassék szegényekről megemlékezni, és maga nagy
magnanimiájából (mellyel ez világ előtt a több vezé-
rek felett diesírtetik) mind a mellettem valókkal,
mind azokkal a kik Szofiában olyan szegénységben,
reméntelenségben vadnak, jól tenni, ételeket, ruházat-
jokat, költségeket rendekhez képest kiszolgáltatni:
hadd imádhassanak Istent nagyságod szerencséjiért;
legyenek ezek tükörei s példái másoknak is kik ha-
talmas császár köntöséhez ezután is ragaszkodni ki-
válnak, az ellenségnek pedig ne lehessen öröme ilyen
szegény s nyomorútt állapotra való jutásokon; kiért
Isten megáldja nagyságodat.

Fő-teftedárnak íratott, 29. Augusti 1694.

Édes jóakaró uram! Szégyenljük kegyelmedet sokszor búsítani, de a szükség úgy hozván, kintelenek vagyunk véle, kirül kegyelmedet követjük. A tihánkat és Petróezi-ogli kárdasunkat küldvín a hadak felköltésére Poserolezára: tegnap őket felköltötték, ma a lovas seregek, s holnap a gyalog seregek is ideérkeznek. Sokat búsítanak bennünket; ruházatjokra a mit a hatalmas vezér rendeltetett is Drinápolybul,

felvenni nem akarták hópinz nélkül, mondván: mivel csináltassuk meg? mivel patkoltassuk meg csak lovainkat is? A vezért akarják közönségessen búsítani. Hogy azért a vezért se búsítsák, én is ettől a bajtul menekedjem meg: kegyelmedet mint jóakaró uramot kérem, azt az 1900 tallért küldje kezemhez, mivel a vezér előtt hadaimot bé fogom mutatni.

P. S. Kegyelmedet kérem, ha csak 2 erszény pinzét küldheti is meg ezen emberem által, annyiban tartom, mintha ajándékon küldené; hadd oszthassam ki a lovasoknak, hogy ne légyen valami szó.

*Francziai oratornak 1. 7-bris. *)*

Excellentissime Domine! Ex obligatione antiquae synceritatis et cultae confidentiae debitum esse duxi vestram Excellentiam praesentibus invisere, eidemque decens honoris exhibere argumentum, multis molestus esse nolens, dum sciam Illustrissimos Dominos Marchionem de Lora et Fonton vestram Excellentiam tam de statu meo, quam omnibus occurrentiis fuse ac genuine informaturos. Mihi sola intentio est, ut me inter tantas difficultates et defectus mediorum necessariorum, ad ulteriora servitia Christianissimae Majestatis, Domini Domini mei clementissimi, ac etiam fulgidae Portae Ottomannicae conservare possim, plurimum confisus in patrocínio Excellentiae vestrae, tam in promotione, quam corroboratione rerum mearum, sicut me

*) E levél Komáromy János kezével van beírva a páriás könyvbe.

vestrae Excellentiae singularissime recomendo et maneo

Excellentiae vestrae
addictissimus.

Fővezérnek íratott 26. Augusti 1694.

Hatalmas vezér! Tavalyi esztendőben az nagyságod előtt való vezér ő nagysága, magam, kapum és egyébféle minden embereim telelésekre rendelt volt császár fermánjával 500 ökröt Bogdánbul, úgy, hogy az 500 ökör a császárnak tartozó adájában 3000 tallérban tudódjék, — minden ökör hat tallérban. Messze lévén túlünk Bogdánország, mészárosoktul s egyébféle kereskedő emberektől vettünk kölcsön magunk és hadaink táplálására, az ki magunknak vagy kapitányinknak ökrünk volt is, levágattuk: mert mindennap, mind az magunk konyháján, mind az kiknek praebendát kellett osztanunk, sokra ment. Hatalmas császár fermánjával az ökrökért bizonyos emberimet elküldöttem volt, kik tovább két holnapnál a bogdán-bék mellett lakván: sok költségünk és fáradtságunk után is a bogdán-bék sem pénzül, sem marhájul semmit a fermánra nem adott. Én már kárban, adósságban vagyok: nagyságodat kérem, mutassa kegyelmességét, hogy ennyi kárt ne valljak, és a fermán szerint adassa meg nagyságod; a fermán nagyságodé.

P. S. Az tél elmúlván, azolta is a császár részről semmi húst nem adtak, élést sem többet 2000 kila búzánál. Mind hús, kenyér dolgából nagy szükségben vagyunk, lovaink is abrak nélkül vadnak: nagyságod kegyelmességire maradtunk.

Fővezérnek 1. 7-bris. 1694.

Mikor nagyságod méltóságos személye eliben és köntöse csókolására méltóztatott: mind hozzám, mind hadaimhoz minden kegyelmességit ígerte, kiért Isten áldja meg nagyságodat. Nagyságod parancsolatja szerint hadaimnak egy részit a nagyságod szolgálatjára idehoztam, a Száván által is küldöttem: magam is immár felkelek és a császár szolgálatjában leszek nagyságod mellett. Hadaimnak egy részét Poserolczán hadtam; a kik idejöttek is, mind magok, mind lovok éheznek: a kik Poserolczán maradtak is, élés nélkül vadnak. Az mely egynihány erszény pénzbül kegyelmességit mutatta is hozzám nagyságod Drinápolyban, abban is még 3 erszény vagyron hátra; sok szükségben vagyok mind magam, s mind nagyságod kegyelmességibül itt Fejérváratt maradó cselédim, s mind az hadaim. Tudhatja nagyságod, hatalmas vezér, hogy nékem sem manszupom, sem egy pénz-jüvedelem is sohunnan nincsen, én nemhogy ilyen kaput, vagy ennyi embert a mennyi vagyron is: de magamot s feléségemet sem táplálhatom, ha a nagyságod kegyelmessége hozzám nem lészen. A fermán nagyságodé.

*Az tefterdárnak irattatott Landor-Fejérváratt,
die 5. 8-bris 1694.*

Tavaly, az másik tefterdár idejében, és azután is nagyságodnak jó szívét láttam: de miolta Fejérvártul megindúltunk, idegenségét kellett tapasztalnom, kinek okát nem tudom. Engem az Isten nagyságtokra szorí-

tott mostani időben, és az gyakorta való búsítás s kéres szégyen, és az Isten látja, inkább koplalnék magam sokszor, mintsem az kapukat az kenyérért, vagy egyéb szükségért jártatnám s búsítanám : de ezzel én mindaddig kénytelen vagyok, valamíg Isten után a török nemzet egy helyben be nem ültet, az honnan én is tudnám kedveket keresni nagyságtoknak. Tudja nagyságod, az királyi nevet nékem az hatalmas császárok adták ; azért a névért illendő kaput és hadakat is tartanom : fermánok lévén kezemben az császároktul, vezérektül ; és arrul is vadnak, hogy az mely hadak énmellettem a császárt szolgálják, hórul hora fizetések, élések az császárébul meglészen, — kiket ha nagyságod kíván, jó szível megmutatom. Ezelőtt nem száz, nem ezer okánként, hanem ezerekbül álló kilánként adatott az élés az hadaim tartására ; azelőtt magoktul is cselekedtek az tefterdárok : most szemtelenséggel kell azt is megnyerni. Azért nagyságodat, mint azelőtti jó uramat kérem, tekéntszen Istenért be az én dolgomban : legalább az kenyeret ne szánják az hadaimtul ; ha Isten engemet éltet, nem felejtsem el nagyságod emberségét s jótétét. Poseroleczárul is arzual jött az ottlevő hadaktul, élések, fizetések végett ; nem tudok mit csinálni ; nagyságodat s annál inkább a vezért sem búsítanám örömet, de kénytelen vagyok véle. Az moldovai marháruul való fermánt is méltóztassék nagyságod kiadatni, hadd küldhessem oda is azon fermánnal emberimet. Nagyságod kezében vagyon az én dolgom, nékem szolgálhat is, árthat is, nagyságod tudja ; ha Istenért s az török nemzet becsületiért énvelem jótészen, ha nem is. Ha pedig ezek az hadak az török nemzetnek kárára s terhére vadnak, nagy jótészen nagyságtok vélem, ha engem ezektül megszabadít ;

én azokkal is, azok nélkül is a török nemzetnek régi megismert szolgálja vagyok, s leszek is, Vallahi Billahi! Nékem dolgom már arra jutott, sem kaput, sem hadat, úgy mint eddig, ezután nem tarthatok: torkig adós-ságban vagyok, mindenemet elköltöttem, még az feleségem egyét-mássát is zálogban vetettem. Nagyságod-tul ezekre kegyes választ várok.

Réz-effendinek. Die 5. 8-bris 1694.

Nagyságod betegségét szívem fájdalmával értetem. Isten nagyságodat gyógyítsa, és szíve kívánságát adja meg. Küldöttem nagyságod látogatására és köntöse csókolására a tihámat, nagyságod legyen szemben velle, és adjon hitelt szómmal mondandó szavainak.

Az tatár chámna. Die 7. Octobris 1694.

Nagyságod nékem régi jó kegyelmes uram lévén, Isten sok jót adjon nagyságodnak érette. Nagyságod-tul sok jót és kegyelmességet láttam: azért most is nagyságod köntösét fogván meg, alázatossan kérem, egy-két szavát ne szánja érettem az hatalmas vezér előtt. Tudja nagyságod, mind tavaly, mind azelőtt való esztendőmben állapotom s telelésem mint volt, ki miatt is hadaim minden esztendőben oszlottak s kevesedtek; most is attul félek, az kik még mellettem az magyarországi és erdélyi urak és nemesek úgy hadaim közül megmaradtanak is, nem tarthatván és nem ruház-

hatván őket, valamint a többi, elfogynak és magoknak kenyeret keresnek. Se nagyságod, se az hatalmas vezér ne hagyjon el engemet, az hatalmas török császár és török nemzet becsületiért, s hitiért: mert Isten s e világ látja, tehetségem szerint ennek a török hitnek igazán kívántam szolgálni, és azért is a keresztyén császárok és királyok előtt gyűlölséges még az nevem is, hogy a török nemzetnek mind szerencsében, mind szerencsétlenségében igazán szolgáltam; tovább is szívemmel, fejemmel igyekezem, csak azon kérem nagyságtokat, hogy mind magam, mind hadaim felől tegyenek oly rendelést, hogy hatalmas császárunk szolgálatjára maradhassunk meg, és míg Isten, az hatalmas császár fegyvere, és nagyságtok kegyelmessége által országomban ülhetek: hadaimat az végházakban eloszlatván, az hatalmas vezér valahol az Duna mellett egy valamely házbul vagy csifikbül mutassa kegyelmességét, az kiből szolgálmat, eselédimet és házam népét tarthassam, és könnyebben élhessek az mint itt. etc.

Az vezér tihájának. Die 8. Octobris 1694.

Az hadaknak Csáfer pasával ő nagyságával való elrendeltetését hallván, nagyságodtul mint uramtul tudakozom én is: az én hadaim felől az vezérnek mi parancsolatja vagyon, úgy az Poseroleczán muhafezetben levőkrül is; mert mind ezektül, mind az Poseroleczán valóktul élések felől búsíttatom. Az vezér fermánja s kegyelmessége nélkül választ nem adhatok; miolta pedig az hatalmas vezér idejött, az tefterdártul ő nagyságátul hadaim tartására mennyi élés adatott,

és Szent-György naptul fogvást is az vezér idevaló érkezéséig mit adtak: tefterét nagyságodnak elküldöttem. Azt is kívántam nagyságodnak tudtára adni, hogy énáltalam könyörögnék az hatalmas vezérnek az kurucz hadak tisztei, és én is reménkedem vezér urunknak: mind német, mind rácz ellenség kezében vagyon egynehány kurucz rabunk, kik az császár szolgálatjában tavaly, bujurdelemi kislakjokban este nek rabságra, alázatossan kérjük az vezért, azoknak szabadítására adassa vissza azokat az német és pandur rabokat, kiket az kuruczok fogtak; mivel nagyságod ígérte kegyelmességét, mikor Fejérvárra visszajő az vezér. Bokcsai palánk felől töttem szót az nagyságod sátorában, most is nagyságodnak izentem; kérem nagyságodat, jelentse meg az vezérnek, mert ha az a palánk eltöröltetik míg az vezér itt lészen, mégis akkor az tömösvári út is megtisztúlna, és az császár Duna mellett való palánkjainak is javára lenne; kivált az Duna befagyván, onnan sok kárt tehet az ellenség. Az Bokcsa és Karán-Sebes közt való földnépe is behódolna az török nemzetnek; az ellenségnek is esze bomlana, ha Bokcsa felé török és kurucz hadak mennének. Ezen szolgálatra nekem is mind lovasom, mind gyalogom készen találtnék, s ezen az dolgon hamar által is esnének, csak az vezér fermánja kell hozzá, kirül az kapitihámtul és Haszán aga tolmácsomtul szóval többet izentem nagyságodnak.

Az vezérnek. Die 10. Octobris 1694.

Szerdár Csáfer pasátul ő nagyságátul értettem nagyságod parancsolatját, hogy hadaim sem ezen útra, sem Bokcsa felé nem rendeltetnek most, hanem csoporton ,artsam. Én nagyságod parancsolatjának örömet engedelmeskedem, csak azon kérem nagyságodat: élődésekrül tegyen rendelést, mivel nagyságod kegyelmessége nélkül sem magamat, sem hadaimat nem tarthatom; nagyságod jól tudja állapotomat. Az fermán nagyságodé.

A tefterdárnak. Die 12. Octobr's.

Nagyságodnak küldöttem volt leveletem az elmúlt napokban az tihám által. Isten nagyságodat áldja meg, ígérte jóakarátját, hogy az vezérnek megjelenti dolgunkat. Vártam mindeddig is az vezér bizonyos rendelését hadaim továbbvaló élődése felől: de sok dolgai lévén mind ő nagyságának, mind nagyságodnak, az Tömösvár felé küldött hadak dolgában búsítani nem kívántam. Nagyságodat kérem, se énfelöllem, se hadaim felől ne feledkezzék el, egy-két szavát ne szánja a vezér előtt; tudja nagyságod, miolta a hatalmas vezér idejött, mi adatódott hadaim tartására: hogy nagyságtok is sokszor ne búsíttassék, rendeltessen bizonyos quantumot, az kivel élhessenek. Úgy értetem, hogy a poserolczai eszkele felé valamely éléses hajói jönnek a császárnak Poricsa felől: azokbúl volna könnyebb nekünk is kifogni nagyságod jóakaratjából. Nagyságodat kérem, megbocsásson, hogy búsítom: de kéntelen vagyok velle; mind nagyságodnak, mind a

vezérnek embereim tefterét beküldöttem: azon tefter szerint még mind az kapum, mind hadam jelen vagyon, egynehány ember kívül, az kik hatalmas császár szolgálatjában fegyver miatt elvesztek. Most is egynehány százan császár szolgálatjában vadnak, azoknak útjokra peszmet adatott, azok is meddig érik be azzal, nagyságod elgondolhatja; a kik pedig azoktól elmaradtak, azok is élés nélkül vadnak. A sophiai erdélyiek felől is kérem nagyságtokat, ne feledkezzék; miolta hatalmas vezér Sophiából eljött, egy holnapra való éléseknél többet nem adtak: már két holnap elmúlt, majd harmadik is elmúlik miolta élés nélkül vadnak.

A vezérnek. Die 12. Octobris.

Édes nagyságos uram! Tudhatja nagyságod, hogy mellettem az császárt szolgáló hadakat, és egyéb mellettem lakó magyarországi és erdélyi nemességet nagyságod előtt való vezérek idejében császár szolgálatjára gyűjtven mellém: holnaponként való fizetések s bizonyos élések felől kezemben az vezérektől fermán adatott; Isten áldja meg nagyságodat, — nagyságod kegyelmességét is vöttük: de az mi eddig a tefterdártul ő nagyságátul adatódott, többet pénzzel kellett mind hadaim, mind magam élését segítenem, mert miolta Isten nagyságodat Fejérvárra hozta, nyolezezer oka lisztuél és háromezer s nyolez oka peszmetnél és 23 vágónál több, élődésünkre nem adatódott; lovaink is abrak nélkül lévén, sokaknak lova is elveszett. Nagyságodat kérem, hadaim élésekrül s telelő helyekrül tegyen rendelést, és énfelöllem is, szolgálárul, el ne feledkezzék.

A fővezérnek íratott 15. 8-bris.

Hatalmas vezér! 13 esztendő's gyermekkoromtól fogvást a német császártul való elszakadásom és a hatalmas török nemzet szárnya alá való folyamodásom, és azolta, a mint az alkalmatosság engedte, mind szerencsájében, mind szerencsétlenségében a török nemzethez és a török nemzethez (így) való igazságom és igaz szolgálatim mind ennél a hatalmas nemzetnél, mind e világnál nyilván vagyon; nagyságodat azért kérem, mint kegyelmes uramot, maga méltóságáért, Istenért, és az én eddigvaló és ezután is teljes tehetőségem szerint való jámbor szolgálatimért, nagyságod előtt való audientiámkor lött kegyelmes ajánlása szerint is, mutassa hozzám és az mellettem hatalmas császárt szolgáló magyarországiakhoz és erdélyiekhez kegyelmességét, mind magam s mind hadaim telelésiről rendelést tevén, és oly helyt is kegyelmességiből mutatván, az hol mind magam cselédestül, mind az kik mellettem vadnak s cselédesek, könnyebben élhesenek, és az nagyságod szárnyai alatt hatalmas császáruk szolgálatjára conferáltathassanak; mutatván énhozzám valamely jószágbul vagy csivtlikbül a Duna mellett, kegyelmességit, mint másokhoz is mutatta s mutatja is mindennap a fényes porta: hogy a míg Isten nagyságod kegyelmességiből országomban beültet is, addig élődésem mind magamnak s mind cselédemnek könnyebben lehessen, és az oly helyen mind én s mind mások cselédünket hagyván, hatalmas császáruk szolgálatjára, újobban jövendő táborozásra alkalmatossabbak lehessünk. A fermán nagyságodé.

Ugyan a vezérnek, eodem die, a hadak neve alatt.

Az orta-magyarországi király és Erdély-hatyimji Tököly király mellett hatalmas császárunkat szolgállo orta-magyarok és erdélyiek, mint kegyelmes uroknak, alázatossan suplicálnak nagyságodnak, hogy a török hithez és ennek a hatalmas nemzetnek csirákjaihoz s vezérjeihez ennyi esztendőktől fogvást megmutatott hűségünket, és tehetségünk szerint ez nyári táborozásban való szolgálatunkat tekintetvén, minthogy hatalmas császárok és vezérek fermánjaival gyülekeztünk össze a király mellé, a míg Isten, hatalmas császárunk kegyelmességiből, vagy békesség vagy fegyver által országunkban viszen: mutasson nagyságod a Duna mellett egy oly helyt, az hol cselédünket megtelepítvén, mind magunkat, mind cselédünket könnyebben táplálhassuk, és a porta kegyelmességiből a mi elődésünkre adatik, kézi munkánkkal is magunkat segíthessük, és mint hadakozó hivei s alattavalói hatalmas császárunknak, azon helyből a hova kívántatik, fegyverünkkel hatalmas császárt szolgálhassuk. Ezeken kívül pedig kik közülünk nem feleségessek s nem cselédessek, azokat az hol eddig teleltek, hatalmas császár végházában rendeltetni, és mind azoknak mind minékünk telelésünkre való élésünkről és szolgálatunkra való fizetésünkről kegyelmessen rendelést tenni méltóztassék. A királyunk is már mindeniből kifogyott, mindenét reánk költötte, még a királynénak holmi ezüst- és arany-portékáit is a fejrívari jancsároknál elzálogosítván; sem a királyunknak, sem minekünk tiszteknek s elsőbrendeknek erőnk s tehetségünk arra nincsen, hogy magunkat tarthassuk, ha nagyságod kegyelmessége nem járul hozzánk. A fermán nagyságodé.

Zulfikár effendinek eodem die.

Nagyságod szavait Haszán aga értésemre adván, megértettem. Miolta nagyságoddal megesmérkedtem, és még annakelőtte is, fogadja Isten nagyságodnak, nagyságodtól minden jót láttam, és mint nekem jó tanácsát adta, ezt a hatalmas nemzetet tehetségem szerint igazán szolgálni, és szolgálatiban taláztatni igyekeztem; de azt meg kell vallanom, hogy azon igen fáj az szívem, hogy az kik nagyságtok közzül jó uraim voltak, és dolgomot s állapotomat másoknál jobban tudják, azok is tülem és az én dolgaimtól magokat megunták. Az török nemzet kegyelmessége után is, az vezérek biztatási után is, mindennap jobb állapotot remélvén, hovatovább állapotom alább száll, kire én okot nem adtam: mert az Isten látja szívemet, ha lehetne az uraimnak az gondolatjokat is bétölteném. Az török nemzetén kívül más urat nem ismervén, tovább is nagyságtok kegyelmességire maradtam: azért ha nagyságod is velem jól téssen, és az vezér előtt segíti dolgomot, török hitiért s maga becsületiért cselekeszi; Isten is megáldja nagyságodat, ha én most meg nem szolgálhatom s hálálhatom is nagyságodnak.

Skerlet uramnak 16. Octobris.

Cum iterum atque iterum a hominibus et adhaerentibus meis universis propter victum quotidianum et nuditatem ipsorum aggravari debeam, exhaustusque omnibus pro conservatione illorum supplendis quotidianis necessitatibus, imo de vel pane tantum nihil

quicquam determinare, tantominus ne ipsis resolvere possim, timeamque quotidie, quod laceri, famelici, nudi isti homines disgustati et exacerbati, in confusionem etiam et dishonorem meum occasionem aliquam ne suppeditent incolis ad querelas coram Supremo Vezério futuras; denuo coactus fui Illustrissimum Dominum aulae Praefectum sollicitare, ut ad minus de quotidiano pane illis provideatur, donec aliqua certa fiet determinatio suae Celsitudinis de nostra et illorum hybernandi sistentia; requisiveram heri Illustrissimum etiam Dominum istius Portae Ottomannicae Thesaurarium, nihil tamen facere potuit vel voluit, relegando me ad Supremum Ministrum. Debitorum etiam isti a quibus debita contraximus, aureamque supellectilem et argentariam meae Principissae ipsis impignoravimus, heri venerunt ad me, dicendo, quod in fine istius septimanae movebit supremus jancsarorum praefectus, et illi cum ipso discedent et nisi redimantur ipsi res, illas usui suo adhibebunt. Haec itaque tanquam ministro istius Portae confidenti repraesentare mihi necessum erat, ne culpa in me derivetur, si tanta extremitas, fames et nuditas contra voluntatem meam ad aliquam inordinationem ipsos cogat. Protestor de his omnibus coram Deo et Fulgidae Portae ministris. Video, quod lamentationes et supplicationes nostrae parum audiantur, nisi imposterum supremus minister commisereatur sorti et conditioni nostrae et his medelam adhibeat. Dignetur itaque haec vestra Illustritas tam ex reflectione functionis suae in ista Porta, quam ex commiseratione et amicitia erga nos, quo meliori modo supremo ministro insinuare, et gratiam illius bonamque resolutionem de his impertiri.

P. S. Bene cognitum est vestrae Illustritati, quod

nisi proximis diebus defalcationi herbarum, et etiam conficiendis pro hybernis hospitibus et domunculis equitates nostri sibi provideant, post discessum Supremi Vezirii propter tempora rigida et hyemalia fieri non potest; dignetur itaque supremus minister quantotius determinationem suam extradare, cum fermannis necessariis, ut tempestive sibi provideant de iis, quibus imposterum providere **minime** possunt.

Fővezér tihájának iratott, 17. Octobris.

Tudván vagyon nagyságodnál: miolta az hatalmas vezér ide Belgrádba jött a török táborral, azolta nyolczezer oka lisztnél, háromezer és nyolcz oka peszmegnél és 23 vágónál, 500 kila árpanál több a teftedár részirül eddig nem adattatott az hadaink és lovaink tartására; magam kapuja és egyéb mellettem lakó magyarországi és erdélyi nemesség tartására is penig 15 oka húsnál és 180 kenyér adattatik, százhatvan drámbul álló. Ennyi ember lévén a fejünkön, többet pénzünkkel kellett segitenünk, és mind magunkat, s mind őket tartom; az Isten látja, ha tehetségem volna reá, nagyságtokat nem búsítanám ennyiszer: de én nem adhatván, s magoknak is magok tartására tehetségek nem lévén, a szükség és éhség miatt, a kellett mezítelenek is lévén, félek attul, valami panasz ne jöjjön a nagyságtok kapujára, kit eddig mindenképpen megelőzni kívántunk, a mink volt, reájok költvén, tülök nem kimiltük. Nagyságodot azért Istenért is kérjük, az míg a hatalmas vezér rendelésébül, kegyelmességibül akár magam, akár hadaim telelő helyeinkre szállhatunk, Kászon-napig is rendeltessen valamely

élet. A teftedárt ő nagyságát tegnap megkerestük : de nagyságtok fermánja nélkül semmi választ nem adott; az hatalmas vezérnek irt suplicationkra is szerezzon nagyságod egy órával előbb kegyelmes választ, hogy a ki hova rendeltetik, telelésére valami szállást, szénát szerezhessen, csinálhasson, mert a téli idők begyüvén, azután az sem lehet. A fermán nagyságodé.

1755. 9. 11.

Skerletnek. Die 18. Octobris 1694.

Communicandum Illustritati vestrae censui, hominum meum ad hospitium celeberrimi Tartarorum principis vocatum fuisse, qui habita apud eundem audientia, dixit illi, quod habuerit sermonem cum supremo ministro de me et meis negotiis, omnemque in respectum interpositionis illius gratiam et benevolentiam promisit, et quod iterum iste Princeps faciet mentionem supremo, debeamque esse bono animo. Quare tam ad intimationem vestrae Illustritatis, nomine Domini aulae praefecti factam, quam ad animationem prae nominati Tartarorum principis reflexionem habendo, ita etiam ad amicitiam aliquorum passarum et begorum qui nunc cum Domino Csafer passa inveniuntur, quaestionem talem formare debeo: quandoquidem ante obsidionem Viennensem adhuc aliquot annis Hungari me in generalem suum eligerunt, istoque tempore in templo civitatis Szoboszloiensis juramento et fide obstrinxerunt, quod ad finem istius belli quicumque pro causa publica militabunt, nunquam illos deseram, nec privata mea et privatam meam quietem et commoditatem, bono ipsorum communi praeponam;

habeo itaque quid cogitem, quia coram Deo et toto orbe, ipsaque Hungaria, nomen fidefragi audire nolum. Misi pro primariis Hungaris, tam nobilibus quam etiam officialibus, ut cum Domino Petróczi huc veniant: non tamen adhuc derterminare possum, qualiter istam propositionem inchoare debeam; famam enim fidemque homo honestus cum vita sua conjunctam debet habere. Nisi negotium hoc promanet ex absoluta supremi ministri determinatione, fermannumque suum super hoc mihi mittat, quod Porta ista Ottomannica tanquam minus necessarios ipsos amplius alere, nec pro ipsis expendere velit, mihique supremus minister scripto mandet, ut illos dimittam, et me ad talem numerum reformem, et cum tali numero hic vel ibi pro hybernis, pro una persona et equo talem provisionem sperare debeam; in eodemque edicto sit concessum, quod qui suis expensis in ditionibus Imperatoris se conservare et hybernare velint, sit ipsis licitum; tali edicto et fermanno accepto, cum Supremus Vezirius noster sit etiam Dominus, et sit in illius facultate de nobis qualiter velit disponendi, nemo Hungarorum me culpare, judicare, et culpam in me derivare poterit, et praeter numerum determinatum: qui et quot mecum manere et provisionem fulgidae Portae pro quotidiano victu et amietu sperare possint? quos ego (qui omnes bene noscere debeam) eligam; qui sunt oneri isti Portae, possint se recipere quorsum velint, ego etiam postea talimodo meis negotiis et eorum qui mecum manebunt, aliter providere; tamen dignentur porro Portae istius fulgidae ministri se reflectere in isto negotio, quid gloria, quid reputatio istius Imperii requirat, quantas faciat expensas inanes aliquando in minori negotio; quid dicet orbis, quod aliquot centeni

Hungari protectionem istius Imperii acceptantes et pro fidelitate illius plurimi vitam suam deponentes, pro fine panem habere non potuerunt, talique modo nolentes, ad ditiones inimicas se recipere et panem ibi quaerere debuerunt; pessimum erit exemplum pro futuris. Supremus enim Vezirius me animaverat, quod non minus de nobis providebit, verbaque illius bene Illustritati vestrae cognita sunt, ego quoque adhaerentes meos tali spe lactare potui, et jam contrarium experientur; pro compendio expensarum istius Portae, ne ita aggravetur hybernalibus provisionibus kuruczorum, si ita deliberet supremus minister, ut ad sequentem campaniam conserventur et in ditionibus istius Imperii hybernent, talem modalitatem crederem esse meliorem et nobis etiam commodiorem ex magnanimitate et honore suo proprio, etiam christiana reflexione, penes Danubium in sua ditione Celsissimus Princeps Valachiae ducentes vel ad minus centum equites absque aggravatione incolarum, alios Dominus Mamhut bég-ogli, alios Dominus Bosznensis passa, qui etiam sunt magni mei amici, accomodare possunt, et essent illis utiles in illis confiniis, cum Dominus Mamhut bék-ogli cum Aszi Arnold etiam hyeme bellum habeat; sed ad hoc requireretur Dominis aulae praefecti intimatio ad praenominatum principem et passas, quod hoc non improbet, imo gratam habeat supremus minister, crederem quod etiam ex respectu amicitiae meae in isto statu aliquid facerent. Dominus Csafer passa elapso hyeme aliquos in Bujurdelem et Pancsova conservavit; etiam in Jeni-Palanka ex illis pagis ultra-danubianis Dominus Sarhatli Mehemet passa partem hybernare posset; essent tantum residui nobiles et aulici, et praeter illos aliqui officiales ad numerum 40 personarum

qui sunt sine vexillis et cohortibus, pars peditatus itidem, qui Poseroviczae possent hybernia sua habere, cum aliqua provisione ita alleviarentur expensae Portae. — Remitto ad Illustritatem vestram fermanna pro domo Vidiniensi, pro commodiori victus modo, adjunctis aliquibus domibus, sicuti praeterita hyeme fuit factum, ego cum ducentis primariis et selectioribus in Vidinio possem hybernare, eligendo tales mecum, de quibus assecurarem supremum ministrum, quod nullae quaerelae ab incolis ad illum pervenient propter meam ibi hybernationem; deputarem ubique bonos officiales, qui huc vel illuc pro hybernis expediri deberent, primo autem vere, si ita nobis mandaretur a Porta, conflueremus omnes ad Belgradinum ad servitia hic residentis Serascherii si autem status et meus et Portae ita efflagitaret, quod ego me ad intimatum a Domino aulae praefecto locum cum aliquibus transferre et alios dimittere deberem: hoc etiam libenter facerem, quia sive cum pluribus, sive cum paucioribus, protectio istius Portae mihi una eademque et semper necessaria est. Si autem pro colonia detur aliquis locus exulantibus Hungaris, libenter illum primo vere ubivis locorum penes Danubium accedunt, modo concedatur, et sicut militantes, omnesque secum suis uxoribus et liberis repellantur; si Füredini fieri non possit, forte ty Vetiszlanium desertum, vel etiam ubi Lom fluvius in Danubium ingreditur, inter Vidin et Rahova esset bonus et commodus locus. Haec per vestram Illustritatem fulgidae Portae humillime repraesentandum volui; faciat interim supremus minister pro honore suo et bono istius Imperii, quomodo illi melius

videbitur : ego in quocunque statu manebo ebedientissimus et fidelissimus istius Portae alumnus. Rogo, ne obliviscatur hesternae meae instantiae pro pane vel farina, et etia Transsylvanorum Zofiensium.

A fővezérnek íratott, 16. Octobris 1694.

Édes nagyságos uram ! Élésbül való nagy szükségünket nagyságodnak mint uramnak meg kell jelen-
tenem ; költségem nem lévén és senkitül kölcsön is
sem pénzt, sem élelét nem szerezhethvén, már egyné-
hány napja sem húst, sem kenyeret nem adhattunk
hadaimnak. Nagyságod kegyelmességire maradtam :
nagyságodat kérem, a Dunán feljövő hajókból a pose-
rolczaí scelében (így) valamely élelét adatni paran-
csoljon. A fermán nagyságodé.

A fővezérnek íratott, 20. Octobris.

Értettem a tatár chámtul ő nagyságátul , hogy
nagyságod hozzám szolgájához kegyelmességit ígírte,
szivemben lévén azok a szép szavai is nagyságodnak,
kiket nékem szolgájának mondott nagyságod, mikor
nagyságod maga méltóságos személye eleiben méltóz-
tatott. Az én állapotom arra jutott, hogy azolta, miol-
ta nagyságod idejött : az hadaim és kapum tartására
tizenegy erszény pénzt vévén fel kölcsön, ittenlévő
jóakaróimtul , azzal tartottam magamot is, emberei-
met is.

Isten úgy boldogítson dolgomban, ha igazat nem írok nagyságodnak: arra jutottam, hogy ha valamit eladok, úgy készíthetek ételt is ebédemre; az embereimet s hadaimot is pénzes kenyérrel tartom, mivel a császár részirül való tisztek, miolta nagyságod a török táborral Belegrádhhoz jött: az hadaim tartására többet nyolcezer oka lisztnél és háromezer oka peszmegnél többet nem adtak; nagyságodat azért kérem, Istenért s maga méltóságáért, dolgaimban maga tekintsen bé, dolgomot másokra ne bízsa, és legalább mutassa annyi kegyelmességét, hogy velem méltóztassék szemben lenni, állapotomról beszélhessek magam nagyságoddal. Az én ellenségimnek örö mire így ne hagyjon nagyságod.

Ha nagyságod maga méltóságáért meg nem szán, a feleségem a jancsároknál zálogban lévő portékája is, az kiket annyit és az mennyiben van, odavész, mivel az jancsárok el akarnak menni. Istenért, az maga méltóságáért szánja meg nagyságod állapotunkat!

Tatár chámna, eodem die.

Hogy nagyságod a vezér előtt mellettem szólni méltóztatott: mostani boldogtalan állapotomban ha én meg nem szolgálhatom is, az Isten légyen megfizetője. Mégeddig sem magam, sem a Szofiában és itt mellettem levő magyarországi és erdélyi nemesség, sem az hadaim élése vagy telelése felől semmi válaszm nincs; napról napra halasztanak. Az Isten bizonysgom, annyira jutottam, hogy egy napra való kenyeret is úgy adhatok, s nemkülömben, embereimnek, ha va-

lamely portékámot tellál keziben adom. Nagyságod kegyelmességire maradtam, mivel úgy látom, a török nemzet urai keveset gondolnak velem; nagyságodat mint kegyelmes uramot kérem, Istenért s a török nemzet hitiért is, míg a vezér innen felkél, szerezzen egy választ: hadd tudjuk magunkat mihez tartani; és minthogy ha suplicatiót irunk is, nem adják bé a vezérnek: mutassa nagyságod annyi kegyelmességét hozzám, szolgáláéhoz, hogy ezen suplicatióm, kit a vezérnek irtam, menjen bé az vezér eliben. Reménlem, ha ezen suplicatio a vezér eleiben bémegyén, Istenért, a maga hitiért, s ez világ előtt való becsületiért talám valami jót cselekeszik velem.

Vezér tihájának, 22. Octobris 1694.

Mintha megújultam volna, úgy tetszett, mikor a tihám által értettem nagyságod izenetit a vezérnek magam és hadaim telelése felől való kegyelmességérül, és hogy maga méltóságos személye eleiben való meletelemet is megengedi. Azért küldöttem fel a tihámot nagyságodhoz némely szókkal, ha a vezér kegyelmessége hová mennyi embert rendel a palánkokban, méltóztassék a tefterit kezemhez küldeni: légyen időm elkészítésekhez, és a hová a lovasok rendeltetnek, közel lévén a tél, valamely szénát is, szállóhelyet is magoknak, lovoknak készíthessenek. A vezért sokszor élés végett is búsítottam: de válaszem nagyságodtul nem lehetett; ha nagyságtok kegyelmességem nem lészen, én sem adhatván nekik: félek, kmint éhező had miatt valami panasz ne jöjjön. ▯

lehetett, igyekeztem tiszteimmal együtt, hogy nagyságok ne búsíttassék: de sem én, sem tiszteim nem tudnak mit tenni. A fermán nagyságodé.

Fő-jancsár-ágának, eodem die.

Mostani poserolczai kadia jól viselvén magát, mind az ottlévő kadi, mind a muhafezetben levő kucuz kapitány bizonyoságot tévén felőle: nagyságodat kérem, a poserolczai szerdárságban hagyja meg, nagyságodtul kedvessen vészem.

Az franczia királynak 12. Octobris Landor-Fejérvárrul íratott, 1694.

Quandoquidem a pluribus annis Christianissimae Majestati vestrae submissis servitiis obligatus sum, debitum esse duxi in ejus contestatione regiam Christianissimae Majestatis vestrae purpuram modoquoque cum omni submissione deosculari, humilime rogans, dignetur mihi, infimo suo clienti, clementissime patrocinari. Statum meum Christianissima Majestas vestra ab Excellentissimo Domino supremo suo ministro uberius intelliget. Ego dum vivam, maneo.

Crojzi uramnak. Die 12. Octobris.

Quando Dominus Sandor ex aula reversus est, benigne mihi compromissa fuerit continuatio palpabilis

gratiae suae Christianissimae Majestatis, quod Excellentissimus Dominus etiam in Porta Ottomannica orator confirmavit, et ego eam expertus sum; significare tamen debeo vestrae Excellentiae, quod in hac et altera campania ejus gratiae particeps esse non potui, mea autem fidelitas erga suam Majestatem Christianissimam non est minor quam antea, et revera ea gratia mihi nunc ad causam Hungarorum et ulterius sustinendam magis quam antea esset necessaria; submitte igitur vestram Excellentiam rogo, dignetur eam gratificationem mihi a sua Majestate demereri, ut patrocinio Excellentiae vestrae possim gloriari. In reliquis refero me ad Illustrissimum Dominum ablegatum extraordinarium de Feriol, et maneo.

Az tatár chámna. Die 26. Octobris 1694.

Értettük, hogy a vezér nagyságodhoz mégyen és nagyságoddal szemben léssen: azért nagyságodat mint régi jó uramat kérem, el ne feledkezzék felöllem. Naprul napra csak halad dolgunk; mi is minden órán a magunk alattunk valóitúl búsittatunk. A szolgálat megvagyon; most jüvén újobban parancsolat a vezér kapujárul, Tömösvár felé Pancsovátul csatát fogunk újobban küldeni. Poserolezárul is felköltötték volt hadainkat, az vezér fermánjára újobban visszafordították; onnan is a Pék vize felé, az mint írják, — csatát küldtek tiszteink, valamely pandur hírére nézve. Isten s emberek látják, szível lélekkel kívánnánk a török nemzetnek szolgálni, csak volna gondviselés reánk.

Skerletnek. 28. Octobris.

Dominus Marchio de Feriol communicavit mecum propositiones suas factas coram Vezerio pro persona nostra adhaerentiumque nostrorum accomodatione et hybernatione, retulit benignam quoque resolutionem suae Celsitudinis; eundemque quoque confirmat celeberrimus Tartarorum Chamus. Cum itaque haec Domini Galli nomine Regis sui proposita affirmant, et in respectum Regis Galliarum tales pro accomodatione nostra resolutiones a fulgida Porta obtinuisse dicant, quibus ego contentus esse debeam: dum haec omnia in praesentia vestrae Illustritatis tractata fuerunt, si pro directione mea me informare dignetur, pergratissimum mihi erit. Nihil enim positive mihi referre potuerunt de loco subsistentiae meae, cum nec excelsus Vezerius illum nominaverit, tantum prope Vidinium dixerit, nec etiam de subsistentia militiae et praepriis eorum, qui suas uxores et liberos habent, et quorum conservatio et intertentio majori difficultate fieri poterit; ita itaque a celeberrimo Tartarorum Chamo et a Gallis pro gratia excelsi Vezerii animatus, audientiae meae sollicitatione, aliisque mei instantiis aggravare Supremum Ministrum non audeo, tantum hoc insinuandum mediante vestra Illustritate existimavi, ut me vestra Illustritas uno atque altero die praemoneat, quando audientiam habiturus sum, et more hactenus usitato, et apud omnes Vezerios consveto, residentes meos ex parte Hungarorum et Transsylvanorum ad audientiam istam finalem mecum ducere, et ego et illi vestes Imperiales sperare debeamus, cum et praeterito anno praedecessori moderni Supremi Ministri vestibus Imperialibus

me cohonestatum dimiserit, et etiam residentes meos cohonestaverit. Per favorem vestrae Illustritatis debeo habere aliquod tempus, quia pro residentibus, qui hactenus fuerunt, alios expediendos determinavi. Rogo enixe, ne obliviscatur vestra Illustritas miserorum et afflictum Transsylvanorum, qui sunt in Zophia; ego quidem deliberavi, quod velim facere pro ipsis instantiam coram Supremo Vezerio in futura audientia, tamen pluribus obruere eundem non possum. Si bonum iudicet, faciat id pro ipsis, ex gratia sua particulari erga ipsos, quod consultius videbitur pro bono ipsorum. Valde sunt anxii nostri capitanei et primarii nobiles, qui suos uxores habent, quod si Vidinii nos continget habitare pro ipsorum necessitate hospitia non dabuntur, sine quibus subsistere non possunt; sunt 10. ad minus personae, quae ex capitaneis et primariis nobilibus constant, quae una cum mea Principissa velent abire et sequi illam in omni occasione: verum nec illis respondere potui, cum determinatione adhuc excelsi Vezerii ignorem. Valde sunt perplexi qui uxores et liberos habent, quod Füredinum ipsis denegatum fuerit; et si Füredinum non datur, contenti essent Rahovicza, pago inter Nicopolim et Vidin constituta, ubi unavice hyberna nostra habuimus, tempore illius Vezerii, qui vestram Illustritatem Viennam ablegaverat, pro subsistentia in illo pago etiam Tyuprili Vezerius consensum suum dederat; ex isto pago ego in Transsylvaniam cum Cserkesz-Ahmet passa, Tyuprili Vezerius autem ad Nissam obsidendam perexerat. Habui etiam sermonem cum illis de Füredino, communicandum ipsis, quamvis sint ibi pauci Turcae, et locus parvus et ineptus sit, tamen ab ista Porta ipsis concedi non potest; ad quae respondent, quod possent ibi et

Turcae manere, et ipsi palankam particularem habere, ubi et sibi et Portae isti utiliores essent, cum et porta ferrea, et Csernovica districtus, qui plenus est semper latronibus, et in pacato tempore Füredino vicinus sit, quod vepro cultura oeconomia, defalcatione herbarum sit valde commodus et multum abundet; ibi oeconomiam suam exercere et sustentationem suam procurare, tam beneficio Danubiu mercando, quam culturam terrae exercendo, facilius et se et familiam suam alere possent. Si quid in his Illustritas vestra intellexit, vel ipsis servire poterit, cum semper causae istius Hungaricae patronus et promotor fuerit, faciet rem et Deo gratam et memoriae dignam.

P. S. Si in his aliquod lumen mihi dare possit vestra Illustritas, praestolantur hic in domo mea Dominus Petróczi et Bai et alii officiales, qui moverunt ordinibus habitis Vezirio, et cum ordo contrarius jam proprius ipsos reperit continue, huc venerunt, vexila cum cohortibus iterum remiserunt; bonum erit, si ipsos cum consolatione remittere possim.

Az hadak részéről az vezérnek íratott supplicatio.

Die 29. Octobris.

Mivel mind az nemessek, udvariak, hadak tisztei, azoknak szolgálai, és az egész vitézlkö rend egészen utolsó szegénységre jutott, és elmezételenedett: nagyságod kegyelmességéhez és irgalmasságához folyamodunk, hogy azoknak szegénységekhez és nyomorúságokhoz képest, valami pénzbeli segítséggel és kegyelmességgel lenni és megvigasztalni méltóztassék.

Ugyan az hadak részéről.

Mivel mind az nemesek, udvariak, hadak tisztei, azoknak szolgálói, és az egész vitézlő rend egészen utolsó szegénységre és éhségre jutottak : folyamodnak azért nagyságod kegyelmességéhez, hogy maga irgalmassága szerint, hús, liszt felől, fél-fél okájával napjában, mivel riskásánk nem adattatik, úgy lovaink számára széna, abrak felől kegyelmesen rendelést tenni méltóztassék.

Urunk ö nagysága részéről íratott a vezérnek.

Die 29. Octobris.

Nagyságodat mint uramat kérem, valamely telelésemre való élésbül, úgy árpából és költségbül is mutassa kegyelmességét, hogy nagyságod kegyelmessége által, zálogban vetett feleségem valamely egyét mássit is válthassam ki.

Ugyan urunk részéről.

Nagyságod kegyelmességét ígérte, hogy engemet országomban beültet, kit nagyságod vezérségében reménlek is : de nagyságodat mint uramat kérem, az míg azt az állapotot érhetem, valamely ziametbül mutassa nagyságod kegyelmességét, hogy míg Isten országomban való lakásomat engedi, magamat és cselédimet könnyebben tarthassam, és az hatalmas császár szolgálatjára alkalmatossabb lehessenek.

Francziai oratornak 1. Novembris.

Antequam supremus aulae meae praefectus Dominus Caspar Sándor ad Portam Ottomannicam se sisteret, necessarium duxi exhibitorem praesentium Casparum Pápai praemittere, ut tam interim quam postea in eadem Porta a parte Hungarorum officium agat residentis; et nihilominus vestra Excellentia fuse omnia ab Illustrissimo Domino Marchione de Lora intelligat, commisi tamen ipsi etiam nonnulla vestrae Excellentiae oraliter referenda. Rogo vestram Excellentiam, dignetur ipsi fidem adhibere, et in quibus necessum fuerit, assistere; non morabitur in suo ad portam ingressu praelaudatus etiam Dominus Sándor, a quo uberiores vestra Excellentia de statu et rebus meis acceptura est informationem.

Az drinápolyi kajmekámnak. Die 1. Novembris.

Az orta-magyarok és erdélyiek résziről újabban rendeltük embereinket hatalmas fővezér mellé kapitányainknak, Haszán aga nevű tolmácsunkkal együtt; kérjük azért nagyságodat, az mi tekintetünkért rendeltessen egy olly alkamatos szállást levelünket megadó embereinknek, hogy tihány is ottan elférjen, mivel utánnok megyen, és egész télen hatalmas vezér kapuján ottan fog lakni.

Fővezérnek, 4. Novembris 1694.

Nagyságodnak mint uramnak értísire adtam vala, hogy az mikor innen a török táborral együtt Váradin felé én is az én hadaimat nagyságod parancsolatjából felköltöttem, és a táborban a császár szolgálatjára vittem: hadaim addig a Száván által nem akartak menni, — míg valamely fizetést nem osztottam közikben; kire nézve kényszeríttettem nagyságod előtt való becsületemért, és a török nemzethez való kötelességemért, a mi kevés ezüst- vagy arany-mive volt feleségemnek, zálogban vetni egy drinápolyi Szárat-Ahmet basa nevű jancsárnak, ki is 29 tulyugbul való 2750 tallérokat vévén fel a zálogra, azzal fizettem mind hadaimnak, s mind kapumon lévő szolgálmainak, ezenkívül is vévén kölcsönt fel másoktól is. Az zálog kiváltásának napja ma vagyon, úgymint Kásson-napja; ha nagyságod kegyelmességét nem mutatja, a kiváltására tehetségem nincsen, ha penig most ki nem váltom, elvész a feleségemtől örökössen, két annyi erő jószág. Nagyságodat az Istenért is kérem, minthogy a császár szolgálatjára és az hadakra költöttem el azt a pénzt, váltsa ki, hadd ne vesszen el tőlünk; szánja meg szolgáját, hogy ily nevezetes kárt ne valljunk.

Teftedárnak, die eodem.

Édes jóakaró uram! Értettem a tihámtul, hogy vezér urunk az én dolgaimot kegyelmedre bízta: azért kegyelmedet igen kérem, jó szívít, barátságát

tülem meg ne vonja. Most az én dolgom kegyelmed keziben lévén, énvelem és hozzám tartozókkal minden jót tehet; Isten is megáldja érette, s én is míg élek, nem lészek feledékeny kegyelmed jóakarattjárul.

Skerletnek. Die 8. Novembris 1694.

Ab aliquot diebus nec vestrae Illustritati, nec aliis Portae ministris volui esse importunus; sperabam enim, quod post oblationes factas Excellentissimi Domini tefterdarii nomine suae celsitudinis supremi ministri dispositiones et mandata Imperatoria extradabuntur, et militia equestri et pedestri distributa provisioneque de ipsis facta a tantis meorum sollicitationibus, protestationibus, instantiis, pro illorumque conservatione factis adhuc usque tempus maximis expensis ego quoque liberabor; sperabam etiam obtentionem audientiae apud suam celsitudinem, quae ante aliquot dies erat mihi promissa, et de die in diem promittendo differtur. Tamen cum videam me in horas et dies magis magisque omnibus vitae futurae mediis enervari et privari, oppignoratas etiam res meae principissae perdidisse, non militiae sed nec paucis et antiquioribus fidelioribusque servis pro necessitatis illorum exigentia sufficere posse, ideoque et militum, et servorum rebus Domini sui ita constitutis, animos a me abalinear: propter Deum et conscientiam suam obtestor vestram Illustritatem, dignetur me de statu et meo et meorum informare, quia respondere illis qui hic resolutionem expectant ex Hungaris et Transsylvanis, mihi impossibile est; sum valde anxius, cum et

lacrimas et lamentationes eorum quotidie videre et audire debeam. Aliquot centeni propter penuriam panis se ex militibus in pagum Osztrovam contulerunt, et ibi morantur, et illi et alii huc ad me expressos suos expederunt, ut ipsis denunciem: quid velit cum ipsis supremus minister, cum nec provisionem quotidianam victus, nec determinationem quartiriorum, nec aliqua stipendia pro exhibitis praesenti campania servitiis, obtinere ipsis potuerim; Vezirium autem discedentem aliosque rebus suis prospicientes videant. Illustrissimus Dominus suae celsitudinis kapucsillár-tihája mihi quidem nunciavit, quod Dominus aulae praefectus cum aliis negotiis sit distractus, ipsi negotium et tempus audientiae meae commiserit: tamen ipse etiam videtur, quod differat; dilationes autem similes homini et populi in tantis angustiis constitutis, quam difficilis et damnosa periculosaque sit, hoc magno vestrae Illustritati iudicio committitur. Interim maneo.

Az vezírnek íratott négj supplicatiók.

Die 3. Novembris.

Vidin felé az tihámat leküldvén, hogy ottan nagyságod parancsolatja szerint mindeneket véghez vigyen és engem a telelésre elkészítsen: nagyságodat kérem, egy sajkárul Ali pasának parancsoljon, kin lemelessen, úgy egy menzil-fermánt is adasson, hogy Orosz-Csikrul harmadmagával Drinápoly felé mehessen, mivel onnan, hogy nagyságod mellett találtassék, le akarom küldeni.

Második. Die eodem.

Mivel nagyságod rendelkezéből magamnak kislakom adatik a Duna mellett, az hova is vízen kelletik lemennem : az ökreimet az tatárok elhajtván, nagyságodat kérem, parancsoljon Ali pasának, hogy két sajkát, és szükségünkre elégséges acsikot s gemiát adjon cselédem s portékám alá.

Harmadik.

Mivel nagyságod rendelkezéből az Duna mellett leszen kislakom : nagyságodat kérem, az oláh békre egy fermánt adni méltóztassék, hogy az én cselédim és szolgálaim közül senkit is az én hirem nélkül országban be ne fogadjon, vagy a ki odaszöknék is, tartozzék kiadni ; máskint tartok attul, hogy szolgálaim megkárosítanak, arravaló biztokban, hogy leszen hova szökniek. Az fermán nagyságodé.

Negyedik.

Mivel nagyságod rendelkezéből Vidinben leszen kislakom magamnak : nagyságodat mint uramat kérem, az odavaló vajvodának parancsolni méltóztassék, valami széna és fabéli jóakarattal legyen, mint nagyságod előtt lévő vezértül is ezen két dologban volt parancsolatja. Az fermán nagyságodé.

*Az vezérnek íratott supplicatio, die
10. Novebris.*

Nagyságod kegyelmes akaratját megértettem, és én azoknál többet, kiváltképpen téli időben, nem tart-hatok, az mennyire nagyságod az taint és fizetést ki-adatja: mert mind az mellettem levő hadak, mind az kapumon levő szolgák, vagy egyéb magyarországi és erdélyi nemesség, a kik vagy itten, vagy Sophiában vadnak, mezítelenek, és élés nélkül lévén, nemhogy azokat, de csak magamat és az cselédemet is, az egy élő Isten tudja, mint tarthattam; hatalmas császárok és vezérek fermánjai mellett, én hitemmel és sok biztatással gyűjtöttem mellém ezeket az embereket: nekik adott hitem s becsületem ellen, az kik hatalmas császárt mellettem akarják szolgálni, el nem űzhetem. Három hatalmas török császárokat és tizenegy vezé-reket szolgálván, tehetségem szerint, igazán: nagysá-godat is mint kegyelmes uramat kérem alázatossan, hagyjon meg nagyságod is abban, a kiben több vezé-rek meghadtak, és e világ csudájára ne endedje, hogy azok elűzettessenek, az kik hatalmas császárt szol-gálni akarják, mert ezek, ha nagyságod egyik kapu-ján kiüzi is, az másikon bemennek, nagyságod köntö-séhez, kegyelmességéhez ragaszkodnak. Nagyságod ígérte kegyelmességét, hogy más vezéreknél alább nem tart bennünket, hadd én is, mások is maradhas-sunk meg az nagyságod szárnyai alatt. Az fermán nagyságodé.

P. S. Az teftert nagyságod megláthatja, mit ad-tak az egész hadaim tartására, miolta nagyságodat Isten ide Fejérvárra hozta. Istenért kérem nagysá-godat, gondolja meg, ennyi embernek hogy hogy le-

hetett élni? fizetést sem vöttek, és ha valami panasz volt is, annak tulajdonítsa nagyságod.

Az muftinak és két kazi-aszkereknek, úgy drinápolyi kajmekámnak íratott. Die 11. Novembris.

Az vezérrel együtt küldvén be az tihámat, hogy e télen ő nagysága mellett teleljen, és mind a török nemzet szolgálatjában, s mind pedig a mi szükséges dolgainkban találtassék hatalmas császár kapuján: meghadtam, mikor Drinápolyban megyen, nagyságodnak én képemben köntösét csókolja, és a mikrül kérdezni fogja, választ adjon. Minthogy azért a török hitnek nagyságod egyik oszlopja: én is, a mint eddig, úgy ezután is a szárhátacon kívánván találtatni hatalmas császár szolgálatjában, tehetségem szerint, nagyságodat kérem, mint jó uramat, engemet szolgálját szívébül ki ne vessen, és a miben a tihám megtalálja, legyen jóakarattal s segítséggel. Isten is megáldja érette nagyságodat, én is nagyságod jóakaratjárául, az míg élek, el nem feledkezem.

Par Assecurationis Supremo Vezirio datae, 10. Novembris 1694. Belgradini.

Siquidem benignissimi mei Domini supremi Ottomanici Imperii administratoris moderni tempore continuationem protectionis et gratiae Imperatoris nostri potentissimi super me et adhaerentes meos luculenter

cognoscam : assecuro itaque excelsum Supremum Vezirium, Dominum meum benignissimum, quod omnes ab incolis et rusticis quaerelae inposterum ex nostra parte evitabuntur et corrigentur, nec aures suae celsitudinis propter insolentiam militiae nostrae molestabuntur, cum sua quoque celsitudo provisionem et subsistentiam necessariam pro me et adhaerentibus militibusque meis benigne compromiserit; in cujus recognitionem praesentes meas nomine et subscriptione mea roboratas extradedi.

Az fővezérnek 29. Novembris iratott.

Nagyságod innenvaló elmeneteli után az mellettem levő elsőbb rendeket és az hadak tiszteit s tizedesseit összeegyűjtetvén, nagyságod kegyelmességét és kezemben adott fermánjait közöttök publicálván, elhirdetvén: az kik közöttök nagyubb nemzetbül valók és értelmesebbek, nagyságod kegyelmességéért Istent imádtak; az vitézlő rendnek pedig kicsintül fogvást nagyig szavok az volt: ha fizetések, a kire e nyáron szolgáltak, minden egy emberre az fél-oka húst, fél-oka kenyeret, és lovokra egy-egy abrakot nem rendelnek, ők nem szolgálhatnak, mivel magok mezítelenek, nagyubb részeknek lova elveszett; sokan közöttök cselédesek lévén, s némelyeknek négy-öt cselédje, apró gyermeki is lévén, és marhájokbul, lovokbul kifogyván, az hideg veszi meg; fát nincs min hozni; szénájok sem lévén, s arravaló szabadságok sem adatván, hogy az parasztemberrel avarat kaszáltathassanak: ilyenforma rendeléssel ez télen nem subsistálhatnak; ha egy lúra egy abrak napjában nem ada-

tik, el kell veszni az lovoknak is. Az mely bialokat
 husokban a tefferdár adatott is, míg az házamhoz haj-
 tották, egynehány benne elveszett; azután hogy meg-
 indítottam, hogy az hadaknak hajtassam, Vizniczéig
 megint egynéhány elállott; a ki benne megvan is, le-
 vágatván, olyan rossz, hogy senki húsát nem vötte el;
 az ki pedig hús-pénz rendeltetett, az, míg Havasal-
 földébül jü, késő lészen. Az mely 80 kurucz katona
 az tömösvári pusztán járt is: kivánságok szerint quár-
 télyjok nem adatván, az ellenség közzé mentenek, és
 az én hűségemtől elszakadtanak, és mind erre az do-
 logra, mind az feljebb említett dolgokra nézve az többi
 is elkedvetlenedtek, azt mondván: az hatalmas török
 császárnak, hála Istennek, mindene vagyon; ezelőtt
 fizetésünket is inkább kiadták, Csáfer passa ő nagy-
 sága quártélyt is tavaly Pancsován, Bujurdelemben
 mutatván, mégis, könnyebb volt telelésünk; sem hat,
 sem hétszázra az császárt szolgáló kurucz kadat nem
 szorították, hanem valaki idejött, befogadták, és sen-
 kit el nem üztek: most pedig fogyton-fogyunk, keve-
 sedünk, hovatovább állapotunk alább száll; minket
 az királyunk császár s vezérek fermánjával gyűjtött,
 élésünk s holnaponként való fizetésünk felől levelünk
 adatván; királyoknak is csak egy csiflikje is nem lé-
 vén, szerencséjeket, állapotjokat nem reménlhetik.
 Työprili-Musztafa passa vezér idejében ötezeren s
 háromszázan voltak, másik esztendőbe négyezerre,
 harmadik esztendőben háromezerre, negyedik eszten-
 döben kétezerre ötszázra szállott az számok, most
 már hétszáznak tartására rendeltetett tain a vezértől:
 ezután annyit sem tarthatok. Ezeket mint uramnak,
 nagyságodnak tudtára akartam adni, hogy a szerdár-
 ral Csáfer passával ő nagyságával beszélgetvén, magam

is közikben lementem, és újabb tetterben vévén, és szép szót adván, s megbízgatván az nagyságod hozzájok mutatandó kegyelmességével, az hétszáz számon felülvalókat elbocsátván, az többit lecsendesítettem; de azt igazán, mint uramnak tartozom megírni nagyságodnak, hogy ezek elkedvetlenedtek; ezek, ha oly parancsolatja leszen nagyságodnak, hogy Havasalfölde s onnan Erdély felé leszen utjok s hadakozások, jó szível szolgálunk, hasznokat is vehetjük; másként, hogysen az én fejemre is több búsulást hozzanak, s érettek én valljak szégyent nagyságod előtt, és miatok nagyságodnak haragja légyen reám szolgáljára: ha nagyságod kegyelmessége, jobb elbocsátani, s engemet szolgálját maga után vitetni. Az kik fejei ennek az kurucz népnek, úgy kapumon valóokban is, az kiket én ismerek, azok ha megmaradnak az császár jövendőbeli szolgálatjára mellettem: azokhoz nagyságod könnyebb élő földön mind élésbül, mind költségbül mutassa kegyelmességét; Isten az török nemzet fegyverét boldogítván, az mikor a török-tatár tábor Orta-Magyarországban és Erdélyben fog járni, akkor megint szükség felett való hadat is gyűjthetünk nagyságod kegyelmességébül. Mindezekről, úgy az ellenség felől is az mi hireim vadnak, az tihámnak büvebben írván, nagyságodat kérem, hivassa maga eleiben, meg fogja nagyságodnak mondani. Az fermán nagyságodé.

P. S. Nagyságodat mint uramat mégis alázatosan kérem, ha ezt az kurucz népet mindenestül fogva meg akarja nagyságod az császár szolgálatjára tartatani és itten az végházakban szolgáltatni parancsolja: minthogy igen cselédessek s elszegényedtek, mint más itt a végházakban levő török hadaknak, fizetéseket parancsolja megadatni, és éléseket búza helyett

kenyérül adassa ki a kik itten s Vizniczén lesznek, mint a váradiaknak szokták itten kiadni, és szaporítsa meg, hogy cselédjeket s lovokat teleltethessék ki nagyságod kegyelmességébül.

A vezér tihájának die eodem.

Édes nagyságos uram! Az idevaló állapotokrul és magam s hadaim állapotjárul is a vezérnek ő nagyságának irtam, annál is többet a magam tihájának: azért nagyságodnak is mindazok hírével lesznek. Nagyságodat is mint uramat kérem, az vezér ő nagysága akarattjárul s továbbvaló parancsolattjárul egy órával elébb tudósítani méltóztassék, és ha a vezér a császár szolgálatjára meg akarja tartani ezeket az kurucz hadakat: fizetések s egyéb szükségek iránt is rendelést tenni méltóztassék; a vizniczei kuruczok palánkja építésérül is nagyságtok parancsoljon Csáfer pasának, mert néküink nemhogy palánképítésre: de csak a teleléshez szükséges fa megszerzésre is lehetőségünk nincsen.

Sándor Gáspár uramnak iratott, die 29. Novebris.

Noha már még ittenlétében kegyelmednek meny nyiben folyt légyen hire Horváth Ferenczék dolgának, kegyelmednél tudva vagyon: de azután confirmáltatván világosabban Bokcsára való bemenetelek, és az véllek levő s Jeni-Palánkrul melléjek rendelt hat törököknek rabokká való tétele, Bokcsára való

bevitetése, és Antonitul reájok vetett sanczért egyiknek póstájúl való beküldésével dolgok annyival is inkább világosíttatván, mind az megmaradott kurucsnak ezen dolog az szerdár és jancsár-aga előtt, úgy az egész nép előtt is causált idegenséget, mihozánk is nagyobb kedvetlenséget, az kuruczság iránt is oly hihetlenséget, hogy az kiket Pancsovára, Jeni-Palánkra és Bujurdelemben rendelt is: velünk az mint végezett volt felöllök az szerdár, mindenek megváltoztak, (minthogy magunk is már az lovasoknak túl az Dunán való megszállását, emezeknek Bokcsán való megtelepedésekre nézve, nem approbálhattuk volna.) Ezen casus esvén, izentek olyat Horváth Ferenček is: sem fizetéseket, sem jó teleléseket, sem ruházatjokat nem reménlhetvén, és hogy az vizniczei kvártélyban még csak az avar, fű, avagy csak fa is tilalmaztatik, azt is pénzen kellett volna venni; mindennekfelett disgustálódván azzal, hogy az rabokat, azelőtti vezérek végezése és az mostani császárnak arrul való specialis fermánja ellen, tüllök elvötték: ebben való szabadságokban már az porta ez idén háborgatni kezdvén, az többiben mit reménlhetnek? (de ezek csak kegyelmed directiójára, s jövődöre, nem mostani vezér idejében való s repraesentálásra illendő dolgok). Az mint feljebb is iránk, ezeknek cselekedetivel az szerdár felettébb disgustáltatván: mind Orlai uramat, mind Filekit, más dolgokban küldvén fel, kiüzte maga elől s öszveszidta, hasonlót cselekedvén azután az szamszoncsi bassa ittenvaló jancsár-aga is, valamely kenyérnek és kalácsnak kedveskedése alkalmatosságával, magunk személlye felől is bestelenül emlékeztvén mind az szerdár, mind az jancsár-aga. Ezek publice menvén véghez, mindenek láttára s hallotára,

mennyiben confundált ez a dolog minden rendeket, mennyiben ijesztette meg még az mellettünk levőket is, kegyelmed ítélje meg: úgy hogy egynéhányan szolgálkban és az hajdukban is ezen confusio között is elszöktének, publice declarálván azt az szerdár, hogy ezután fél-oka élést sem ad az többire is, az míg az Horváth Ferenczékül elvitt törökök meg nem szabadulnak; az többi is az kurucznak, az ki még megmaradott, kutya s áruló! Publice, mindeneknek hallatára, nagy kiáltással s furiával magam emberemtül izenvén le ollyat is: készüljek, szekereimet készítsem, mert egynéhányad magammal leküld Constantinápolyban, s egynéhányat az embereimben tömlöczben hánnyat. etc.

Az feljebb megírt mocskok az szerdártul és jancsár-agátul véghezmenvén, az popule között micsoda szitkok, mocskok mentek véghez embereimen: kegyelmed tehet arról is consequentiát; úgy, hogy ha csak konyhámra valóknak megszerzésére ment is ki az piacra, száma nincsen az mennyi szitkot követtek el embereimen mindenféle rendek; s hiveimnek kétségben való esésekkel minden órán a furore populi félvén ember, és kiváltképpen magunk is attul tartván: netalám a mit a szerdár s jancsár-aga magok nem cselekesznek is, subordinálván némellyeket, egy éczaka mi eshetik rajtunk? Tudhatja kegyelmed, mikor izent az vezér tihája haraggal, hogy Pancsovárul kimenjenek: akkor magam is keménnyen reájok irtam; mikor Szappanos utánok ment vala, másnap mindgyárt az törököket megfogták s magokat labanczságra declarálták. Ezen dolgok között két vagy három napig várakoztam, szintén az nap esvén ezen dolog, midőn Hemszereket az szerdár egynéhányad magával megkaftányozván s

megvendégelvén, az Száván általbocsátá : az tolmács-
csa mindezeket látván s hallván, compassióra s nagy
szánakozásra indítódott. etc.

Ezen napok között legkissebb dologban sem le-
hetvén jó resolúciónk, és még csak az malom dolgát
sem obtineálhatván, gyötrelmünket s búsulásinkat ke-
gyelmed considerálhatja; superveniált azomban az
a hirünk is, hogy az Osztrován levő hajdúság is az
ötezer oka lisztnek Madács uram által oda való kül-
dése után is ki nem ment az szigetbül, sem az nap,
sem másnap; jött hire mind azok között, mind az Po-
serolezán levőknek magok között való desperata be-
szédeknek, és ugyan ezen dolgok folyási között küldte
le az szerdár az császár fermánját, kit Kolártul-e
vagy az másik statiójából küldött volna az vezér,
hogy senkinek Vizniczén kívül az kuruczok közzül
ne lehessen másutt helye s telelése. Superveniált azon-
ban Petróczy uram levele. Ezek között az dolgok kö-
zött elbúsulván, az consequentiáit is jól tudván, hogy
ha Poserolezárul s Osztrovárul is kibontakoztatom
nulla facta contentatione, mi lészen az vége ezekben
az circumstantiákban; járulván az is hozzá, hogy az
tefterdártul adott bialokat is, mint semmirekellőket,
acceptálni az hadak nem akarták, és eddigis magá-
ban 18 döglött meg, a többi is tovább nem mehet, ha-
csak hidas nem viszi le, az kit húsnak levágattunk is,
senki praebendájának venni nem akarván. Tegnap
osztán, estvefelé, kapuzárat tájban, audientia-kérés nél-
kül az szerdárhoz felmenvén, szintén olykor, mikor
mind az mulla (mollah), mind az szamszoncsi basa
nálla volt: noha az mulla elment, de az szamszoncsi
basa jelenlétében aggrediáltuk, felvivén az atnáhmé-
kat is, könyvező szemekkel s lamentabiliter előttök

detegáltuk : három császár s tizenegy vezérnek idejében igazán szolgáltunk ; az török nemzet hiti nem az hamissakhoz, rosszsakhoz, nem az lábhoz, hanem az főhöz, mihozzánk, a mi személyünkhöz és az császár hűségében mellettünk megmaradó igazakhoz lévén köttetve, miért kell velünk így cselekedni, világ csudájára ? miért kellett embereinket így magok elől kiűzni ? ha nekünk így van becsületünk, mit mond a világ, mit gondolhatnak az kik még mellettünk az császár hűségében megmaradtak is ? ez-é a mi szenvedésünknek s hűségeskedésünknek jutalma ? Ihol, felhoztuk az fejünket, felhoztuk a hatalmas császár s török nemzet hiteit ; mit akarnak velünk, mondják meg ! Ez az nép, vagy akármelyféle rend is az kik mellettünk szolgálták is a császárt jó reménségért s jobb állapotért : ezek nem törökök, gondolták, hogy minket országunkban viszték bé, vagy valamely olyan jó állapotot mutattok, az kibunl ök is jobban élhesse nek. Az mely hatalmas császáré Sztambold : azé Belgrád is, ott is nekünk házunk vagyon ; ha le akartok küldeni, küldjete le ezen sajkák s hajók alkalmatosságával (minthogy holnap akartok valamely három sajkát és feles éléses-hajókat leküldeni), mert nekünk sem szekeriünk, sem marhánk nem maradt. — Illyen s több ezekhez hasonló szók lévén ; és mikor ezen szók voltak, csak maga az janesár-aga, énmagam, s az szerdár, tolmácsa, s az én tolmácsom lévén benn, fakadott illyen válaszokra : kitanultuk, úgymond, hogy ezután az király hadaitul semmi haszon nincsen, tülle minden emberei elidegenedtek, mindenek veszedelmére s halálára igyekeznek, és ha nem itten, hanem Poserolezán lött volna eddig közöttök, ital közben elvesztették volna ; mégis, míg ily beteges, fájdalmas

lábbal nem volt, köztök inkább vigyázhatott, keménykedhetett; az mi országunk is elpusztulván és erre az ő contentumjok szerint semmi oly telelő hely nem lévén, szívekben semmi jó nincsen; ha lába rosztul van is, esze s okossága vagy a fejében a királynak: ennyi esztendőttől fogva szenvedvén, magát, életét köztök elveszteni, becsületit is hatalmas császár előtt, nem kár-é? Azért a maga dolgát s akaratját maga tudja; ha az én tanácsomat kérdezi, igaz hitem szerint azt tanácsolhatom s mondhatom: irjon az vezérnek maga dolgai felől, ahhoz hasonló formában én is irok, vegye tefterben az kikhez bízhatik, tartsa meg magát jobb időre, az többit inkább bocsássa el, mintsem nagyubb búsulása vagy veszedelme következék belőle miattok. Ihol, az Duna is befagy, kinek mi van a szívében, ha esküsznek is, ha magokat mindenre ajánlják is, a mikor alkalmatosságot látnak, akkor követik el a latorságot, hozzájuk nem bízhatunk; nékem, mint szerdárnak, kellenék kívánnom, hogy mennél többedmagammal maradhatnék, de mi haszon vagy a túllők? elidegenedtek, és semmi jó az szívekben nincsen. Azt ne gondolja, hogy én szívemben haragudnám: de inkább szánom, s szánakozásombul cselekedtem azokat az kemény szókat is, hogy inkább észrevegye magát; semnekünk, sem az jancsár-agának nincs nyugodalomunk, reánk jűnek mindenféle törökök, mindentűl féltethjük. Kikre én: Igaz, mi van az szívekben? nem tudhatom; magamrul felelhetek, senkiért magamon kívül nem is felelhetek, mert ezek elnyomorodván, annyira elszegényedvén, elidegenedhettek, elkedvetlenedhettek, én is nem adhatok; mintsem ez ily consequentiák legyenek, inkább megválom nagyubb részétűl: de az vezérnek tovább való válasza, fermánja nélkül sem alább

nem mehetek, sem ezeket el nem oszlathatom, hanem mintegy nékem kívánván becsületet tenni a szerdár, jó egynehány száz fegyveres emberrel küldjön le engemet a kujlucsi révben : az mely kétezer kila árpát és ezer kila búzát adatott a szerdár abban a quantumban, kit a vezér adott, hadd vihessem le magammal, az osztrovai szigetből is, ha még ott találom, hadd szállítsam ki, az poserolezaiakat is hozassam ki : valaki kurucz és eddig a császárt mellettem szolgálta, hadd lássam újobban, és magam szemem előtt hadd vegyem tefterben. Gyermekségemtől fogvást hadat igazgattam, hadat és nagy kaput tartottam, sok hadat és nagy kaput tartó ember voltam ; az én módom szerint, az mint én tudtam s tanultam, hadd tanuljam ki minden dolgokat. Minthogy azzal az pénzzel az kit az tefterdár adott, feleségem zálogban lévő arany- s ezüstművét kellett kiváltanom, mert odaveszett volna : Moldovábul, Havasalföldéből pedig várni a húspénzt késő, fizetések is Drinápolybul vagy Constanczinápolybul várni késő, noha azt ígérte az tefterdár ; hanem zálogomras interesemre, a mint tavaly is, itten a császár várában nem félthetvén, szerezzem az szerdár az jancsár-odszakoktul valamely pénzt, hogy az kenyér mellé húspénzt oszthassak, és az elsőbb rendeknek, tiszteknek valamely baxist adhassak, és míg az vezér válasza, dispositiója jű, csendesíthessem, hogy valamely rendeletlenségre ne fokadjanak. A vezérnek is irok, s mit irok ? megmutatom, hadd menjen el a levél ; én is ezt az utat egynehány napig megjáróm, s mind ök, mind én hadd legyünk egy kis csendességben a míg a vezér válasza jű. Egyébaránt kicsintül fogván nagyig ezeknek ez a szavok : ha ez nyári szolgálatjokra fizetést nem adhatok, és mindennapra fél-oka húst, fél-oka kenyeret, és

egy török abrakot egy lúra nem adatok, ők engemet nem szolgálhatnak tovább, mert másként is elnyomorodtak, e télen jobban is elnyomorodnak; nagyobb része eselédés lévén, mind maga, eselédje mezítelen; ha megfizetnének, mégis a hópénzével tehetne és orvosolhatná valamely szükségét. Hidast is egynél többet nem adtak, azt is magam szükségére-é, vagy az hadak szükségére fordítsam?

Conscribálván Petróczy s Madács uramék a hadakat: még háromszáz lovas, az mennyire az fermánban letéttetett, az fél-abrak 177 napra computáltatott; annyi lovas egyel-mással még vagyon; ki pedig sokkal több, annál az ember is sokkal több 700 számnál: de az többit könnyebb volna ablegálni, csak a 700 szám conserváltathassék; de sem az szerdár sem az jancsár-aga az újobban zálogban adni kívánó ezüst-, aranyműre pénzt nem szerezhete, vagy inkább szerezni nem akara. Consideratióra vévén azért a szerdár, approbálta az mi intencionkat: sajkat rendelvén alánk, az szerémi békét rendelte mellénk egynéhány század magával; azért azon zálogoknak némely része fele-áron való elvesztegetésével az két erszény pénzért, — az két erszény pénzzel közikben leindulván, mentem a kujlucsi révben: de már Osztrovárul kijöttek volt, azzal mentvén magokat, hogy az nagy szélvész miatt kényszerítették egy nap mulatni az én parancsolatom vétele után; kijöttek azért a kujlucsi révhez mindenféle rendek, és mind szóval, mind írásban az anneetált punctumokat mind feljebb-, mind alábbvalók közt publicálván: az inquisitiók után, a kiknek valamely vétkek comperiáltatott, vagy észvesztésre, confusióra okot szolgáltathattak, egynéhányat közzülök tömlöczre hányatván: többet száznál, az kik szolgálni

és az újabb esküvéssel (kinek is formuláját adjungáljuk) magokat kötelezni nem akarták, elbocsátván, az többit az alább megírt rendben vöttük. Az kik elmentenek is, sokan Havasalföldében igyekeztén, némellyek pedig az török véghelyekben és palánkokban mégis telepedvén, némellyek az arnold-passa országára mentenek. Az hűségünkben megmaradó kuruczságot azért az includált jegyzés szerint osztottuk el telelésre, minden ember fejére egy holnapra egy kila búzát, az cselédeseknek pedig többet is adatván, és egy tizednek dietim tiz szak-parát is igérvén húsravaló pénznek, (úgy azoknak is mind, kik konyhánkról nem élődnek, heti pénzt rendelvén, *secundum conditionem personarum*) mindaddig, míg Baji uram az pénzzel megérkezik; némellyeknek pedig teljességgel való megnyomorodásokat látván, az elsőbb tisztok s rendek között, ajándékformában valamely pénzt is osztattunk, az mineműek: Cserépi, Décsei, Horváth István, Baji László, Borbély Gáspár, Szücs István s többek is effélék, biztatván azzal, hogy kegyelmed az portán szerezni fog két vagy három hópénzt fizetésekre, és éléseket is megszorítják, mert az fél-oka búzával nem subsistálhatnak, — magunk látván, egy tizednek osztott búzája részéből porban, vámban, korpában mennyi ment el. Az kik megmaradtak, az újabb obligatióra nemesak készek voltak mindenféle rendek: de magok között öszve is esküdtek, hogy az mi hirünk nélkül ezután meglövdözzék, valaki mostani újabb kötelessége ellen cselekedni és reánk bűt hozni igyekeznék, csak várhassák valamely fizetésből és tovább is élésből az porta kegyelmességét. Egyébaránt, ha fizetést nekik nem küldenek, az élest is valamivel nem szaporítják, egy holnapra 15 oka helyett nékem 20

okát kelletvén osztanom (mert fél-okát acceptálni nem akartak), jobb s nekem is könnyebb arra az portán szabadságot kérni, hogy az többit is elbocsássam : az porta maga specificálván számát, az eleiben mennyit maraszszak s vigyek le magammal ? mintsem magamat jobban is extenuáljam, és azután is, annyi költség s baj után is, ugyan csak eloszlás vagy újabb interveniálható kár s confusió légyen a vége. — A hirekrül egyebet nem irhatunk, hanem hogy vagyon olyan hirünk, hogy Esterhás Pál Budára fog júni, és Apermón kassai generálisnak tétetett. A gyulaiak is tractában vadnak az némettel. Erdélyben ez idén egynehány ezerrel több lészen az quártélyozó német, és az Tiszán innen való magyarországi vármegyékben is mindenütt telelő német lészen. Az lengyelek Ibrailit, az németek Fekete-Gyirgyót emlegetik, és hogy Tömsösvár is jobban constringáltassék, Pancsovát s Jeni-Palánkot is elfoglalják : de mindezeknek nemsokára jobban végére mehetünk. Bokesáru s Tételyből is adták jó embereink értésünkre, hogy az ellenségnek igyekezeti az, hogy maga hírével, éczakának idején, ha az Duna befagy, itt az várost felgyújtsák ; megvalljuk, van aziránt is mirül gondolkoznunk ; félünk attul : valamely az ellenségtül dispositus ember tüzet csinálván, az tűz miatt nagyobb confusióban s kárban ne essünk. Mit irtunk az vezérnek törökrül, íme kegyelmednek magyarul az conceptust megküldöttük. Ebben az boldogtalanságunkban nagy vigasztalásunkra vagy on kegyelmed ottléte, megnyugodván abban : semmitsem múltat el, az mit igyünknek, személylünknek conservatiójára feltalál. Az mit Isten reánk mért, annak magunkat subjiiciálnunk kell, és semmiben nem confundálódnunk ; csak az mi alkalmatosságunkkal, Isten-

ért, vigyázzon kegyelmed arra, hogy ezt az kuruczságot, annál inkább eselédjét valamely veszedelem vagy elraboltatás ne kövesse, és hogy ha arramenne az dolog, hogy utánna kellenék mennünk az vezérnek, legyen oly assecuratiónk, és neveztessek meg az száma, az ki velünk resolválja magát az alá való menetelre: azoknak mennyiben reménlhessük és hol accomodatióját? és mennyid magunkkal kellenék lemennünk az vezérig? Minthogy némellyek eselédések is lennének: Orosz-Csíkon vagy Szilisztrián rendeltetnék azoknak élés és provisio, könnyű-szerrel in tali casu mi bemehetnénk, és könnyebb élő földön az említett helyeken tavaszig mind magunk eselédiben, mind másokét (az minthogy in tali casu némellyek magokat eselédestül resolválták is) conserválhatnók; lenne úgy ezen dispositiója és fermánja az vezérnek, hogy az kiket el kellene bocsátani, bocsáthatnók el szemünk előtt, és ha tovább való bújdosásra fordítaná is Isten igyünket: ne lennének senki veszedelmének okai. Minthogy pedig sem lovunk, sem marhánk nem maradt, expediálna hajókon bennünket az szerdár: azminthogy itt most sok éléses hajó lévén, requiráltuk már is arrul, hogy azokban megtartóztasson egynehányat az mi szükségükre, az vezér resolutiójáig; in tali casu egy vagy két sajkát is parancsoljon a vezér alánk, mert ha specialis fermán ezekről nem lészen, félünk attul, rendeletlenül ne bocsásson a szerdár bennünket. Vagyon ilyen bizonyos hírünk is, kit kegyelmednek csak pro directione adunk értésére, hogy az császár levelével egy baltadsi mentén Tömösvárra Topál-Huszain passához, kiben az hirekrül és egyéb opiniójárul tudakozik: megirta az császárnak Huszain passa, hogy az Tiszán innen való magyarországi vármegyékben is mindenütt telelő német

lészen, Erdélyben is most egynehány ezerrel több teel mintsem az elmúlt télen; a Váradin alatt levő ellenség is Magyarországon teel. Az ellenségnek szándéka az Duna réveit, passusit és tulsó partjait elfoglalni, kivált az erdélyi németek Fekete-Gyirgyót, melynek is praeveniálására egynehány ezer törököt és egynehány ezer tatárt, engemet is idején Havasalföldében rendeljenek arra Erdély felé: így praeveniálhatni az ellenségnek gonosz szándékát. Ha az császár ezután operációját arra Erdély felé fogja, (ha azért arra fordulna az dolog, kit ugyan mi nem reménülünk) jobb magunkat s hiveinket az Duna mellett könnyebb élő földre tenni, vagy in casu contrario salválni. Az itten levő császár hambárjaibul administrálandó élés hat holnapra (napjában fél-fél-okájával nyolczszáz emberre) kivántatik búza: 3540 kila, árpa fél-fél-abrakjával napjában egy lúra: 6637 kila; azért kegyelmed maga is considerálhatja. Ezen quantumban vöttünk már kézhez az szerdártul ezer kila búzát, kétezer kila árpát; noha ide már is annyi élést hoztak, hogy az hambárookban nem tér, mégis jönnek pedig hajók, de mégis gyakran emlegetik az törökök: az kuruczok fogják megszükéteni az császár várát élésbül.

Megküldöttük kegyelmednek, elmenetelítül fogvást eddig az napig szolgálunk vagy egyéb embereink ruházásán vagy fizetésén kívül csak az mindennapi elmúlhatatlan s megváltozhatatlan szükségre is mennyi erogálódott, holott itt némely hiveink lovaival együtt is 15 lúnál többet itt nem tartunk, de az kiket Poserolezán tartunk is, most pénzen kellett szénát vétetnünk, úgy az udvariaknak is minden lúra szénapénzt osztattunk; Katona bék külső udvarát is azon levő épületekkel együtt 300 forintban kellett megáren-

dálnunk, és azonkívül is három vagy négy szállásokat megbérelvén, 170 forintunkban állanak azok is. Ezeket kegyelmed is considerálhatja; ha csak az francziák részéről nem segítődünk, a portátul tavaszig nem várhatván, lehetetlen ilyen költséggel ezt az hosszú telet itt superálni.

Juthat kegyelmednek eszében, gondolkozván az halandóságrul (ha Isten ez büjdosásban rendelte életünknek végét), feleségem akkori állapotjárul minemű memorialét készítettünk volt az mostani vezérnek, melynek promotióját Csáfer passa vállalta volt magára (noha benne semmi sem tölt), hogy tudniillik holtunk után ne tennék rabbá hozzátartozóival együtt, javait is ne praedálnák fel: hanem míg akarna, ott a hol kívánná, lakhatnék az török birodalomban, (itt értvén Constantinápolyt, Galatát, Moldovát, Havasalföldét, és üdövel, ha övék lesz, Erdélyt is), vagy ha úgy akarná, mindenestül, az merre akarná, recipiálhatná magát szabadon az gyermekihez; addig is pedig míg azt assequálhatná, lehetne tüllök valamely accomodatiója, minthogy ő is az mi alkalmatosságunkkal az török nemzet protectiójához való ragaszkodással hadta el sok szép jószágit, várait, fejedelem-asszonyását Magyarorszában, és az magyarországi athnámében is mind maga, mind gyermeki fen vadnak téve. Azért az mint jobbnak itéli kegyelmed, opinióját vévén Skerletnek, (kinek is jelentvén ezen dolgot itt Fejérváratt, ezt az portán végben vinni könnyü dolognak tartotta) az feleségem neve alatt találja meg az vezért supplicatiója által, avagy ha úgy látszik jobbnak, magunk neve alatt is. Noha az feljebb említett okokra nézve is: de kíváltképpen magunk állapotját meggondolván, az tavaszi hévvízben való feredés alkalmatosságáért

is kívánhatnók az Dunán való lemenetelt, ha csak in Februario vagy Martio is, az mikor az Duna tisztulni kezd : azért ezzel az vezér talám inkább convincáltathatik ; doctort is Sophiához könnyebben hozathatnánk. Ha specialis, nevünk alatt irandó supplicatio által megtalálja kegyelmed az vezért, annuentiáját inkább assequálhatjuk. Pro directione akartuk azt is kegyelmednek értésére adni, hogy nem lévén mód sem Poserolczán , sem Vizniczén lovasinknak teleltetésekben, az arnold-pasával való végezés szerint Szappanos Mihályt száz személylyel, katonákkal hozzája küldöttük olyan instructióval, hogy ha az arnold-pasa nem lenne embere szavának : vagy két hétig megnyugtattván magokat, jöjenek vissza ; ma indítottuk meg őket abrakkal, lisztel s valamely költséggel , szolgástul 108. lesznek. Váradí nevű bejárónkat is odaküldöttük pro correspondentia mellette , meghagyván nekik, hogy valamikor az pasának póstája megyen oda, kegyelmedet tudósítsák, hogy dolgokban a mi megorvosolható, kegyelmed onnét orvosolhassa.

Madács uramat pedig némely hiveinkkel s negyvenigvaló vitézlő renddel (mind két helyre deputálván az duplás portiójúakat, pro alleviatione nostra) Nikápoly s Orosz-Csík felé küldtük. oly dispositióval, hogy az Moldovábul, Havasalföldébül adandó pénzt leválván, holmiket számunkra vásároljon meg, valamely hajókat is csináltasson számunkra, és az negyvenigvaló vitézlő rendet az velle való végezés szerint recommendálja Sárkány pasának telelésre, ki ha gondjokat nem viselné : abbul az pénzbül való őket illető részbül tartsa őket, ott könnyebben is tartván, magok ajánlására nézve is küldöttük, és hogy az lovasokat különben nem tarthatták. Vizniczére is ma szállított-

tuk hadainkat, ma mutattatván az szerdár ott tiz vagy tizenkét házat; az sáncz-helyet s palánknak való helyet is ma intéztük. Itt is Fejérváratt az udvari renden kívül leszen mellettünk ötvenig való vitézlő rend, Poserolezán pedig csak valamely cselédesek maradtanak. Megparancsoltuk Madács uramnak is, hogy kegyelmeddel correspondeáljon. Ím megküldtük kegyelmednek innen való elmenetelitül fogvást való költségünket csak az mindennapi konyhatartásra és aprólékos élésre; tiz lovat tartottunk itt eddig másokéval együtt, de annak is felét ma elküldjük, noha Poserolezán is szénát pénzen veszünk. Szappanosnak mostani útjára nusztot és lúra való szerszámokat kellett adnunk hópénzekben. Így lehetetlen subsistálni, vagy abban a formában magunkat, hozzánk tartozókat kiteleltetni: még sem szolgálainknak, sem az hadaknak nem adván egy pénzt is fizetésekben; várjuk inpatienter kegyelmed tudósítását, mind ezekre való válaszat, s mind az franczia s portai dolgokban is mit remélhessünk? Addig erőnk felett is kell cselekednünk. Váradí nevű bejárónk fog continuo lenni propter correspondentiam Szappanosékkal. Filekit is elküldtük, hogy mindaddig véllek legyen, míg a hadakat helybenszállítják, és hogy onnét kegyelmedet az dolgokrul tudósítsák, megparancsoltuk nekik; minthogy pedig az vezér nevével megbíztattuk őket, hogy legalább két hópénzbéli kegyelmességét mutatja hozzájuk, (mellyet itt felvettetvén, az két óra ezerszázhuszonnégy forintra megyen) hogy inkább elhitessék magokkal: szolgálaink kezekhez valamely szép nuszt-béllést s holmi lú-öltözetet adtunk, hogy ott zálogban vessék, és azonkívül az mit itt magának Szappanosnak és melléje rendelt szolgálainknak adtunk, fordítsák az katonákra.

Így értvén kegyelmed az dolgot, ha az vezér pénzbéli kegyelmességét mutatja, tudósíttatván Váradiéktul, küldjön azon pénzbül számokra 1124 forintokat, melybül ott az zálogban vetett alkalmatosságokat kiváltván, az megmaradó részét is fordíthassák az hadakra.

Helyben szállítván őket, Füleki visszajő, Váradi ott marad Szappanos mellett. — Mi mindezeket kegyelmednek továbbvaló igyekezetünkre nézve ahoz képest irattuk, az mint most az dolgok vadnak, igyekezvén mindeneket elkövetni magunk, igyünk s hiveink conservatiójában; mindazáltal, minthogy kegyelmed nekünk sok nagy dolgokban megpróbált hivünk, bizzuk az dolgot kegyelmed discretiójára: az mint ott az dolgok folynak, vagy császár vagy vezér változásával, az jövő campániára talám a császárnak személlye szerint s mégpedig Erdély felé való készületivel, vagy jobb vezér lételével, mellyekbül újabb resuscitatióját reménllhetnök dolgainknak, azon hadaink elbocsátása iránt való propositiókat inkább suspendálja, míg egy póstával megjártat sietve bennünket és fundamenta-liter az dolgokrul tudósít, mint írók is, meghívén mindenekben kegyelmedet, azért bizzuk kegyelmed discretiójára s conscientiájára az dolgot. Ámbár békeségre forduljanak az dolgok, úgyis urgeret praesentia Turni negotia: közelebb eshetvén, hamarébb érhetnök az portát. Csáfer pasának ad istum casum kívántató hajók felől szólván, azt az választ adta: ezeket az élés-hajókat lehetetlen itt amyi ideig tartóztatni, azonban azalatt az Duna is befagy, míg fel nem olvad az jég, lemenni nem lehet; de hiszem, ha az hajókat lebocsátja is, csak parancsolatja légyen, talál ő elégséges hajót kiken lemehecsünk, elég talál-tatik az Duna két mellékén. — Stephan póstának

ezen útjára, jönni-menni, tiz tallért adattunk; míg ott lesz, enni kell adni; itt adattunk Nyisig való élést neki.

Sándor Gáspár uramnak, 18. X-bris.

Zofiából és Jenihambul küldött leveleit kegyelmednek Nemes János uram meghozván, Istennek hála, magok is az erdélyiek Poseroleczára bikiével érkeztek. Hogy kegyelmed Janakitul költségekre valamely pénzt vett fel kölesön, nem ellenzhetjük; magok is úgy recognoscálják, hogy anélkül nem subsistálhattak, annál inkább útjokat erre nem continuálhatták volna. Nem hihettük volna el, hogy valamely utra való élés vagy költség nélkül bocsáttassanak a vezértül: de az is transeat cum caeteris, penig hogy nyavalyások fejeket conserválhatván, idehozhatták; elég keserves Maurer és Csáki példái is, kikerül is a vezérnek specialis suplicatiót irattunk, a mellett szabadulásokat kegyelmed is munkálódja minden tehetsége szerint, és ha szabadulásokrul valamely fermánját extrahálhatja, küldje kezünkhez, ha Ali passa keze alatt tanáltatnak, ha penig Constanezinápolyba tanálták vinni, onnan szabadulásokat procurálja. Az melly két karabílyosoktul kegyelmed levelit küldötte, azokat azolta nem láttuk, vagy elszöktek, vagy elvesztek. Az erdélyiekben 65-ig való személy szolgástul jött Poseroleczára, 15 gyalog, a többi lovas; Német János és Kalatki Péter uraimékok itt magunk mellett marasztottuk meg, subsistentiájokrul s ruházatjokrul itt tivin rendelést, a többirül Petróczi uramnak commitálván, hogy megszállítsa, több ott telelő hiveink szállási között

eloszsa: a jobb lovakra, úgymint a lovoknak felire 3 oka abrakot, felére két-két oka árpát rendelvén, és minden lóra nyolecz-nyolecz oka színát, de a színát pénzen vétetjük; 18 elsőbb személyeknek azomba egy-egy oka húst, és három személyre egy oka riskását mindennapra rendeltetvén, és 200 dram kenyeret is, az alábbvalóknak penig, úgy a szolgálknak is, fél-oka húst és 200 dram kenyeret minden személyre; de minthogy sem marháink, sem juhunk nincsen, mindennap pénzes hússal a piacrzul tartván asztalunkat: mint több szolgálknak és a mi provisióuk után élő minden rendeknek is, hústra mindennap pénzt kinszerítettünk osztatni, a mint a hús jár, — az vitézlő rendeknek egy tizedes tiz embernek napjában tiz szak-parát, az kenyér mellé. Hajdu, palotás, puskás, itt és Visniczén 300-ig való vagyon, a ki mellettünk császár szolgáltságában continuuskodik, az udvarnépen és némely főrendeken kívül, a többi Petróczy uram mellett Poseroleczán vagyon, és minden egyéb rendek is, a kiknek cselédjek van; mindezekre a mindennapi költség és provisió mennyire extendáltathatik? tehet kegyelmed ítéletet. A szerdár Visniczén az ottan megtelepedett hadak, tisztek és magunk szükségére 13 házat szakasztott, a csorgó felől, szélrül; a mint a törökök dutyáni vadnak, Visniczén az a határ; egy domb vagyon ottan a Dunaparton, azt intéztük palánknak és sáncznak való helynek, két nagyobb taraczkot az Haizlertől nyert taraczkok felében, és két kisebb forgó-taraczkot hozatván oda Poseroleczárul, az ellenségtől leendő opinióra is; hét darab taraczkot: öt nagyobb s két kisebb taraczkot hagyatván Poseroleczán is, két pattantyúsunkkal. Az mikor pedig az feljebb említett házakot elfoglaltattuk, és a palánknak való helyt is elin-

téztettük : akkor magunk is kimentünk volt Visniczére, a szerdár is emberit küldötte volt ki velünk ; mindekben szépen megegyeztünk , de a palánk építésében, avagy csak a sáncz ásásában is iterált requisitiókra is semmi assistentiáját nem mutatta, s mutatni sem akarja a porta specialis fermánja nélkül ; kire nézve azon munkához mi sem fogathattunk, nemhogy az illy építést, de csak a magok szükségére való tüzfát is nagy nyomorúsággal s kinnal procurálhatván a vitézlő rend, mezítelenek s ruhátalanok is lévén, a fát is az hátakon hordják a Dunáig, onnan pedig pénzen megbérlett hajókon : minthogy a melly egy hidast a vezér fermánjára adott volt is Ali passa, túl Visniczén mind a fával együtt elmerült, más egy fenyőhajónk hasonlóképen mind fástól a Dunában vezett, az is Visniczéhez közel ; egy kis sajkánk a ki volt, az is két emberünkkel odaveszett Jeni-Palánk és Osztrova között. A rendkívül való szeleknek a Duna mellett, a mint kegyelmed is tudja, már ilyenkor szüneti nem lévén, nyomorúság telelések szegényeknek ; de mi is annyéra vagyunk, hogy mindennapi csak a fára való költségünket is 10 tallérral nehezen érhetjük bé a két udvarban, úgymint a Katona bék házánál és a magunk szállásán kívántató mindennapi szükségekre. Itt pénzen hajót sem kaphatni : egy esolnoknak, kit a visniczei malmokban búzával jártatunk, egy tallér mindennap a bére ; azért, ha a portán mind magunk, s mind a vitézlő rend szükségére kívántató fának alkalmatosságára kegyelmed egy fermánt szerezhetne, ha itt kell laknunk : annál most közelebb való dolgunk és szükségesb nincsen. A szerdárban nincs annyi emberség, hogy egy vagy két hidast adasson erre a szükségre, ötet pedig az iszárcsiki porkoláb az ottvaló

szegénységgel tartatja fával. A széna is olly rendkívül drága itt, hogy két ló könnyen elhozza a Dunától a kit 3 talléron vehetni. Máskint, ámbár palánkjak vagy sánczok ne lehessen is a kuruczoknak: de a vigyázásban s strázsáltatásban is a jó rendtartást elkövetjük, azt a rendet tartván azokban, melyet Poseroleczán tartottunk, minden estve, éjjélkor s hajnalban elkövetetvén a dobolást is. Reménlvén, hogy a vezér előtt folytatott dolgokhoz képest az erdélyieknek nagyobb részit hazájokban bocsáthatjuk: voltunk ollyan szándékkal, hogy egynéhányat az eleiben magunk mellett hagyván a porta továbbvaló dispositiójáig, és a minapi Stefán póstánk által küldött insinuatiókhoz képest felölünk lejendő determinatiójáig is. Ez illy intentionkat irántok jelentettük a szerdárnak is, de nagy furiával lévén ellenek, egynéhány napi munkánk után is consentiálni a Dunán által való meneteleknek nem akart; végre mikor a ratiókból kifogyott, ollyat mondván: most látja, úgymond, hogy Tökölyi fejedelem nem jóakarója, mert el akarja a vezérrel vesztetni; ha a vezér az erdélyiek dolgában politicus nem kívánt volna lenni, ő lévén itten szerdárja a császárnak, néki is megírta volna az erdélyiek iránt való conniventiaját; nekie, úgymond, az erdélyiek levelét a magok dolgában miért nem hozták? Ez-é a jele, hogy ha hire és specialis levele nélkül elbocsátaná, azután a szerdár veszedelmére fordítaná a vezér elbocsátásokat. Arra mitőlünk a volt a válasz: adjon hát élést s költséget nékik a kivel élhessenek, vagy ha nem adhat, engedje meg s adjon arról levelet, hogy küldhessük Havasalföldében; arra is volt a válasz: ő nem adhat élést, arra sem ád szabadságot, hogy Havasalföldében mehessenek, hanem ád arra fermánt, hogy Szofiában

visszamehessenek, vagy a vezérhez Drinápolyban, vagy a török birodalomban, a Duna mellett, Szilisztria s Nikápoly felé. Még csak azt is impediálta, hogy Poseroleczán subsistálhassanak addig, míg a vezérnek újabb fermánja jő felöllök. Kire is minekünk volt osztán végképpen ilyen válaszunk: Lássá mit cselekeszik; minekünk elég nagy baj s búsulás ilyen időben s állapotban a reájok való költséggel addigis, míg a vezér válasza érkezik, költségünket szaporítani; azok hazájokban is iszpahiákból és zaimokból álló emberek lévén, a nyomorúságot és szenvedést úgy mint mások, nem szokták: de ha így kell is lenni, sem a török nemzet becsületi, s sem a mi hitünk s becsületi nem engedi, hogy rabbá tegyük, levágassuk más áruló ebekért, avagy hogy éhel, hideggel megöljük világ csudájára; azért a mi még magunknak vagy feleségemnek kevés portékájában megmaradott, tellár kezében adatjuk és költségünkkel tartani kintelenek vagyunk, mert azoknak egy napra való sines, hogy azzal valahová mehessenek, és most is ide nem jöhettek volna, hogy ha a mi tihánk az havasalföldi kapitihától Janakitól valamely költséget számokra nem vehetett volna kölesön; hanem ha a szerdár dolgokat nem orvosolhatja s orvoslani sem kívánja: adjon hát egy menzil-fermánt, hogy dolgokban küldhessünk el a portára. Erre osztán nagy-nehezen inducáltatott, és a kívánt menzil-fermánt ma kezünkhez küldötte. Így értvén azért kegyelmed a dolgokat, szerezzon a portán egy fermánt Csáfer passára, hogy a kiket az erdélyiekben vagy hazájokban, vagy Havasalföldiben kívánunk bocsátani, ne impediálja, és máskint is, a mikor Erdélyben vagy Magyarországon embereinket akarjuk küldeni s jártatni, azokat is ne akadályoztassa

hogy így, ha itt kelletik laknunk, a fővezér parancsolatjához képest a porta szolgálatjában tanáltathassunk, és jövőn-menvén mindenfelé omberünk, a dolgokat az ellenség között is jobban experiálhassuk: mert itt arra ment a dolog, hogy e napokban csak Poserolezára küldött szolgálókban is Iszárcsikon a porkoláb a Csáfer passa parancsolatjára megárestáltatott, addig el sem bocsátotta, míg innen újabb bujurultiát nem extraháltak. Kire nézve feltett szándékunkat a lengyelországi expeditio iránt is abban hadtuk, hasonló consequentiától félhetvén, hogy a vezérnek specialis fermánja nélkül Moldvában is megtartóztathatják emberünket, és a Duna mellett lakó török tisztetek is akadályoztathatják: differáltuk Drinápolyból jövő kegyelmed póstája érkezéséig, hogy mind az ember fáradsága s szerencsétlétése, s mind a költség haszon-talan ne legyen. Ha a vezér, tihája és Skerlet uram által lött parancsolatja szerint, a mint előlle utolsó audientiánkkor kijöttünk, kívánja, hogy Lengyelországban emberünket expediáljuk: az újabb fermánt a moldvai és havasalföldi vajdákra és a passákra s kadiákra is adassa ki, Mikó István uram dolgában is, így esvén a több erdélyieknek is dolgok, kegyelmed újabb informatiójáig és a vezér újabb resolútiójáig. Lora uram Lengyelországban szólló levelei is addig már pausálnak, míg ezen levelünkre válasza jöhet kegyelmednek. Kegyelmed informatiójából látjuk, hogy az hármás quietantiák dolgában Bai Andrásban esett a vétek, azért ezen alkalmatossággal mind az hármat pecsét alatt inclusive kegyelmednek megküldöttük. Irtunk az új réz-effendinek is kegyelmed tet-szése szerint egy levelet, annak is conceptusát megküldöttük pro directione. A fővezérnek is mit irtunk

mind levélben, s mind pedig Csákiék dolgában? azt is megláthatja kegyelmed az annektált levélből, s magát ahhoz képest igazgathatja. Akárki legyen a réz-effendi, de szükséges az obligatoriát megújítani, a mint az előbbennek adtunk volt, kinek is reménsége alatt szívesebben szolgál; azon obligatoriát is ezen alkalmatossággal megküldöttük.

Bai András úgy emlékezik, hogy pecsét nélkül szokták volt adni a quietantiákat: de most kegyelmed intimatiójához képest pecsétesen küldtük meg; adná Isten, lenne haszna, quod ego vix credo. Emlékezett kegyelmed levelibe Durszun passa felől is: de arrul is mit írhatunk? egyik kuvasz, másik kurta; tudja kegyelmed azzal is mint voltunk Nikápolynál. Csáffer pasát penig kegyelmed úgy gondolja, hogy az az ember egészen megváltozott; ne gondolja most csak annyiban is confidentiánkat velle, a mint csak ezelőtt volt is. A mitüllünk hallott híreket ugyan se ő, se más nem hirdeti, mi kívánván inkább tülle tanulni, és noha eliggé keressük kedvét, semmibe sem offendáljuk: de csak már is ilyen kicsiny dolgokban mennyi és minémű injuriákkal illetett bennünket, az annektált írásból meg fogja kegyelmed érteni; kit is nem azért irtunk meg, hogy a portai ministereknek és neki is dolga vagy szerdársága mibe determináltatik, arrul való kegyelmed informatiójáig valaki előtt vádolja, hanem hogy kegyelmed, mint megismért, boldogtalanságunkon szánakozó hívünk, tudhassa; az időre s alkalmatosságra vigyázván, lehet oly állapot, hogy ezeket jó tudni, és ott az dolgok úgy is kívánhatják, hogy repraesentálni is szükséges, kit kegyelmed dexteritására bízunk. Vagyon ilyen dolog is, hogy ide valami zsidók érkézvín feles posztókkal, véllek meg-

esmerkedvín, zálogunkra (minthogy törököktől arra sem kaphattunk) ígértek négy vagy öt ersziny pénz adni interes nélkül 2 holnapra, melyben is ma adának meg ezer forintot kispénzül, és 500 forintig való angliai s fajlondis posztót; e télen itt fognak lakni, boltok s házak is lóvín itten. Csáffer passa is feles pénzt vett fel túllók, úgy, hogy Constanczinápolyban tétesse le nekik; kötöttik arra magokat, hogy a magok atyjokfiainak írnak Drinápolyban, és kíváltkipen egy Hani Zurado nevű zsidónak, ki is Drinápolyban Ruszten passa hányájában lakik, s megírják neki, hogy kegyelmeddel és más ottlakó kapitiháinkkal megismerkedjék, és ha oly dolog leszén, hogy ott a mi szükségünkre dum et quando valamely pénzt venni fel embereink: ha ottan az említett zsidónak, bizonságok előtt, annak rendi szerint levelet vívín túlle, leteszik és arrul neki ide cambium formában levele jű, kisék ők is, ha csak tizezer tallér leszén, itt nekünk letenni, ők sem kívánván az pénzt innen oda szerencsétetni; nekik is, nekünk is az illy dolog alkalmatosságunkra volna, és noha még mi ez illy dologban zsidókkal nem czimboráltunk: mindazáltal, ha úgy törtinnék, hogy vagy a portátul, vagy a francziáktul valamely pénzt kegyelmed felvehetne, jó azon zsidót experiálni, mit mond hozzá? mert az illy dolog, ha nem félhetnünk túlle, nekünk is nagy könnyebbiságünkre volna; ebben mindazáltal várjuk a kegyelmed opinióját is. Isten tudja, mikorra várhassuk Madács és Bai uraméket is: Kis Alberték is megkárosítván bennünket, úgy Madács Pétert is, az cserneczi sertések és egyéb élések vásárlása kívánása mellett. Egyéb mindennapi sok költsígre nízve kintelenek vagyunk ötezer forintig való adósságot a feljebb írt zsidók-

tul contrahálnunk két vagy három holnapi terminusra, oly conditióval, hogy ha Drinápolyba letítjük az ötezer forintot, itt ők a zálogot is visszaadják.

Az fővezér elmenetele után interveniált injuriák.

1.) Horvát Ferencz elmenetele hire idején Orlai uramnak s Filekinek publice való megbecstelenítése, öszveszidása, s maga elől való elüzise, hasonlót követvén akkortáiban az jancsár-aga is, teli torokkal kiáltván: magamat leküld Constanczinápolyba, s egy-néhány emberemet tömlöczbe hányatja.

2.) Hidast a fermánra csak egyet adatott, s azt is rosztat, azért is elveszett.

3.) Nálla elvigeztem, hogy magam és hiveim szükségekre az Szerémsígen bort és égettort vásároltassak, csak török-pecsétes levelem legyen az oly embernél; azminthogy szolgálmat pecsétes levelemmel küldvén eliben, úgy hozattam be minden scrupulus nélkül: de eo non obstante leveletem elszaggatták, magamat is rútol mocskoltak; mind a pénz, mind a vásárlás odaveszett, emberem is szaladva jött el.

4.) Tavaly az tömösvári adósság véle complanáltatott volt: annakelőtte is Tömösvártt az komornyikom Malatinczky, lovaim, egyetmásim és nálla akkor maradott alkalmatosságával 5 ersziny pínzrül tött volt contentatiót, a mint ezt az odavaló törökök is tudják; most újobban egy tömösvári jancsár 500 tallér adósságot keresvén, adóslevele sem tüllem, sem az komornyikomtul nem livén, bizonyása is csak egy

török sem livín, az ittvaló molla az ő instigatiójából hitet kívánván túllem, hogy sem én, sem az én embe-
reim pénzt nem vöttenek fel tülle, — hogy hitet nem
mondottam rajta, az molla törvényes deliberatióját
adta: minthogy meg nem esküdtem, tartozzam megfi-
zetni azon 500 tallért; az molla deliberatiója mellett
ő is fermánját adta, s egy ics-oglánját rendelte, ki is
az adós törököt reám hozta, két jancsárt is hozván
véle, egynihánszor reám jöttek, gyalázatomra; végre,
hogy eluntam, a mostani császár és előttevaló császár
nékem adott két botokat küldöttem fel, izenvín olyat:
ha nem akarja várakoztatni, adja oda nekik, az hatal-
mas császárok gyalázatjára; úgy hadta osztán abba,
inhibeálván az adósságot praetendálókat: addig ne
búsítsanak, míg Drinápolybul valamely költségem nem
érkezik.

5.) Az midőn hadaim Visniczére szállottak, és
legalább ha palánkot nem, egy árkot kívántam csinál-
tatni, remínekdvín, hogy a parasztokkal segítse,
minthogy azon sáncz nemesak a kuruczoknak, hanem
a parasztoknak s otlakó törököknek is inserviálni
fog, a végre hozatván oda a taraczkokat is. Akkor azt
mondotta: nem cselekszi, a vezér az ő akaratjából
nem cselekedte, nem is cselekszi; ha kell a kurucznak
a vár, csináljon magának!

6.) Hogy exaggeráltam: Galambvára és Jeni-Pa-
lánk között oly szabadoson jár s még lovastul is köl-
tözik az ellenség, ennyi ezer ember livín Fejrváratt,
az a török nemzetnek gyalázatjára vagyon: akkor is
öszveszidta embereimet.

7.) Elsőben a kuruczokat egészen is exturbálni
akarta Poseroleczárul: most már valamennyi fenvaló
ház van, el akarja foglaltatni; még Petróczi s Horvát

Ferencz uramékot s Madácsné asszonyomat is exturbálni akarják, azt imponálván az kuruczoknak: csináljanak magoknak földházakat, s az magok szállásit engedjék az szendrei alaj-békkal odarendeltetett törökségnek.

8.) Valamely bort és sertist akarván szükségemre hozatni: azt is tilalmazta, hogy az ő vén szakállá s török hiti nem engedi, hogy az én alkalmatossággommal ide bor és disznó jöhessen.

9.) Olá Gábor, Czerjik Ferencz és Tirpacsék hetedmagokkal elszökvén Poserolezárul: lovokkal, marhájokkal, eselédekkel, költöztették által az osztrovaiak, török salagvárdá livín benne; mikor panaszt töttem, semmi választ nem adott, az osztrovaiakat nem bántotta; nekem is azon karabílyosok marháimat hajtották el, kiben az osztrovaiak meg is vöttek, — azokat sem adatta meg.

Notandum. Ezeket csak ad directionem irtam meg kegyelmednek; akár confirmáltassék az szerdárságban, akár beljebb menjen: de nekünk neki véteni és vádolni nem tanácsos, hanemha ő vádolna bennünket, avagy hogy az ily rendeletlenségeket látván, még a megmaradott kuruczok is jobban kezdenének oszlani, melly bizony csuda sem volna, mert ipsi de externis judicant. Ezeknek repraesentatiójának talám leszen még ideje, és úgy hozhatja az idő, talám magamnak személyem szerint leszen szükségesebb repraesentálni, ha arra fordulna dolgunk, vagy vezér, vagy császár változásával, vagy itt nem subsistálhatván, magamnak is még egyszer a portára kellenék mennem.

Die eadem Skerlet uramnak.

Miseri isti Transsylvani qui ex Zofia huc venerunt, quando ex conniventia fulgidae Portae et patrocinio Illustritatis vestrae reditum suum in patriam sperare debuissent: qualiter hic iterum miseri affligantur et a Domino Csaffer passa impediuntur, ne ego autoritate mea uti possim, intelliget haec uberius Illustritas vestra a Domino Caspares Sándor. Quare Illustritatem vestram obnixè rogo, ex charitate et christianitate sua, dignetur etiam ex parte sua ipsis commisereri, negotium ipsorum promovere, et me etiam ab onere ipsorum liberare, ut major pars ipsorum in patriam, vel si illuc non concedetur, adminus ad Valachiam penetrare possit, nec enim ego sum in tali statu, ut isto tempore et rerum mearum modernis circumstantiis, ipsos sicuti nobiles condigne alere et vestire possim. In reliquo etc.

Sándor Gáspár uram levelihez irt P. S. Die eadem.

Horvát Ferenczet Veterányi magához hivatván, igen megbecsülte, vendíglette s ajándékozta, quártélyúl rendelvín neki Karán-Sebes és Jeni-Palánk között falukat, és az lovasoknak főkapitánságát neki conferálván s arra is szabadságot adván, hogy hadat gyűjthessen: azminthogy mindenfelől gyűl is az hada afféle putaiakbul és levelesekbül, kiknek véghelyeken és vármegyéken sincs hol telelni. Ez napokban szegény Inczédi Istvánt is Poseroleczán a külső szállásárúl felfogván, magokkal elvitték, pénzétül, lovaitul, fegyveritül megfosztván, megint visszabocsátották.

A vezér tihájának eodem die.

Édes nagyságos uram! Némelly szükséges dolgokra nézve nagyságtokhoz emberemet kellett küldennem, a vezérnek ő nagyságának is irván egynehány szóval, a tihámot pedig minden dolgokról bővebben tudósítottam. Nagyságodnak, jól tudom, mind a vezérnek irt levelem, mind egyéb dolgok hírével lesznek: nagyságodat azért kérem, a vezér előtt egy-két szavát ne szánja, és szívéből engemet szolgáját ki ne veszen. etc.

A fővezérnek eodem die.

Nagyságod parancsolta, hogy erre a végekre a mi hírek lesznek, nagyságodat tudósítsam; nagyságodhoz tartozó hívségem szerint azért kívántam tudtára adni, hogy Jeni-Palánk és Güvereselin nevű hatalmas császárunk palánki között az ellenség két ízben általjövéen, lovokkal együtt, mind a törököknek, s mind a Poserolezán telelő kuruczoknak károkat tettek; egyszer ugyan az elhajtott marhákat béérvén, az ellenségtől visszanyerték. Ha nagyságod kegyelmessége, mind Palánkban s mind Galambvárában szükséges ha több praesidiumot rendelni méltóztatik, Palánkban pedig lovas is kívántatnék. Az bokcsai pusztá sánezot is az ellenség megszállván, oda feles hadakat szállított, hogy onnan mind Temesvárnak, s mind a Duna mellyékinak ártasson. Az a szó köztök, hogy tavaszra kelve Temesvár alá szálljon az ellenség tábora. Ezt is akartam nagyságodnak tudtára adni, hogy nagyságod kegyelmes engedelmeiből az erdélyiek mellém

jöttek ; a javában s eleiben egynehányat magam mellett akarván tartatni, némellyeket hazájokban, némellyeket pedig Havasalföldében kívántam volna bocsátani : de Csáfer passa ő nagysága nem engedte elmenteleket , nagyságod újabb fermánja nélkül ; minde-
 nestől kik Szofiából jöttek, 65. vadnak, nagy költségem vagyon reájok, magam is itten nehezen élődöm, kiváltképpen a szénának, fának nagy szüksége, drágasága miatt : azért ebben is nagyságod kegyelmességét várom. Hadaimban ide és Visniczére is hozattam, azokat császár szolgálatjában itt teleltetem : de sem sánezot, sem palánkot hogy én Visniczén építhessek, arra nekem erőm nincsen, ha nagyságod egy fermánját eziránt is kezemben nem küldi Csáfer passára ő nagyságára. Lengyelországban sem küldhettem, arról is nagyságod fermánját kívántam : ha nagyságod parancsolja és fermánját küldi, ki mellett emberim bátrabban jár hassanak, ezután is meg lehet. A fermán nagyságodé.

Supplicatio conceptusa.

Hatalmas vezér ! Mint kegyelmes uramnak könyörgök nagyságodnak két ics-oglánom mellett, kik Zofiából jöttek volna és Bányán őket megfogták, nagyságod előtt úgy vádolván, hogy a tolvajokkal egyetértettek volna ; de nagyságod úgy tudja dolgo-
 kat, hogy azok nekem egynihány esztendőtil fogva kapumon lakó ics-oglánim voltak, mindenkor jól viselték magokat, most is hozzámjöttek volna : de tudatlankod lívín s az zofiai kadia levele nélkül indulván, jó lovok, fegyverek s köntösök is lívín, a jószágokért

fogták reájok az bányai törökök. Nagyságotat kérem, parancsoljon elbocsáttatások felől, és lovokat, fegyvereket, ruhájokat méltóztassék énérettem szolgájáért megadatni.

Reiz-effendinek adandó temeszuknak conceptusa.

Az fényes portán livő Reiz-effendi ő nagysága hozzám mutatandó jóakaratjáért, mihent Isten, ő nagysága szava, munkája és jóakarata által országomban Erdélyben viszen s ott lakhatom, tartozom ő nagyságának tizenöt erszíny pénzt adni, kirül adtam ezen temeszukomat.

Az új Reiz-effendinek.

Adta értisemre az tihám, hogy hatalmas fővezérünk kegyelmedet a reiz-effendi tisztre s méltóságra felkaftányoztatta; kit nagy örömmel is értettem, hogy Isten olyan jóakaróim közül adott erre az méltóságos hivatalra olyat, a ki az én, eleitül való dolgaimat is tudta s tudja; kegyelmednek azért ezen levellem által kezit csókolom, és Istentül dolgaiban boldog előmenetelt kívánok. Minthogy penig azon a portán livő reiz-effendik nekem mindenkor kapitiháim voltanak, kegyelmedet is kérem, legyen jóakaróm azon a portán; ha Isten életemet megtartja, én is kegyelmed jóakaratjárul nem leszek feledíkeny. Szóval büvebben izenvín az tihámtul kegyelmednek, kérem, adjon lütelt szómmal mondandó szavainak.

*Az Lander-Fejérváratt lévő zsidók kezében adott levélnek
pariája, kit ugyan ők küldenek meg Sándor Gáspár
uramnak.*

Az mint kegyelmednek más levelünkben is meg-
irtuk, az ittvaló zsidóktul veszünk fel ötezer forintot
=talleros leonicales kétezer és ötszázat, hatezer forint
érő zálogunkra, ily conditio és végezés alatt, hogy 30
nap elteltén, az pénz felvételének napjátul s idejétül
számlálván, ha az pénzt tizenöt napra tehetjük le
Drinápolyban az Ruzten passa hámjában lakó *)
nevű zsidó kezében, cambium formájában: az pénz in-
teresséjért az ötezer forinton kívül 150 forintot tarto-
zunk adni; ha pedig 30 napra esik az adósságnak
Drinápolyban megfizetése s letétele, akkor 300 forin-
tot letenni az capitalison kívül; ha pedig Drinápoly-
ban le nem tétethetnénk: tehát az feljebb említett ter-
minuskor, az zálog kiváltásának idején, itt Fejérváratt
interesül 400 forintot tartozzunk adni. Azért kegyel-
med is így tudja s magát chez alkalmaztathatja: ott
is elkövetvén pro securitate nostra minden cautiót; mi
is itten levelet vöttünk ezen zsidóktul, az mikor ezen
levelünket nekie kiadtuk.

*Iratott az landor-fejérvári szerdárnak Csáffer passának
20. X-bris.*

Nagyságod ígírte tegnap tolmácsom által, hogy
sem nekem, sem nagyságodnak nyugodalmunk nem

*) A név helye üresen hagyatott, de föntebb már meg volt ne-
vezve: Hani Zurado.

leszen az sok panaszok miatt: az törökök a kuruczokkal poseroleczai palánkban meg nem alkusznak; hanem vagy nagyságod szállítsa ki az törököket mind az városbul, úgy az palánkbul is, és kit Szendrőbe, kit Kellára, kit Haszán passa palánkjába szállít: vagy én szállítsak több hadat belé, avagy hogy az kik ott vadnak is a kuruczok közül, hozzam ki, s nagyságod annyi törököt szállít oda, a ki elég lesz. Nagyságod izenetirül sokat gondolkodtam, olyat kellene mondanom nagyságod előtt, az ki ezután nekem is becsületesemre volna; de édes nagyságos uram! nagyságod istenesen itilje meg: ilyen téli időben, nagyubb ríszinek a kik ott vadnak, apró gyermekek és az többi is cselédes emberek lívín, hova vigyem? holott sohol az török nemzet szállást nekik nem ad pénzért is. Itt Beligrádon, magam vagyok a bizonyság, egynehány szállást magam embereinek micsoda bajjal és költséggel tanálhattam; hideggel meg nem vétethetem; az kik cselédes emberek az elsőbbek között, azok nekem csírákim, és gyermekségemtül fogva szolgáltak, s valamíg tarthatom s gondjokat viselhetem, el sem hadnak, tüllek nem félhetek: azért ilyen időben veszni nem hagyhatom; mert ha tavasz volna, bizony egy óráig sem tartanám ottan, az hol magam lakom, odahoznám, de most semmiképen nem lehet. Az kuruczok szava Poseroleczán az: hogy az kapun az ő porkolábok lakjik; eddig engem fegyverekkel szolgáltak: hogy lehessen ottan lakások, hitelek nem lívín, és úgy legyen állapotjuk, mint az raboknak? Télnek idejín szállásokul az kik cselédes emberek ki nem mehetnek, valamit csinál nagyságod véllek! Az a szavok: az melly szállásban Petróczi-ogli lakik, azt hagyják meg, az többit oszszak kétfelé; számlálják meg az fenvaló

házakat, az mennyi ház adatik a törököknek, annyi adassék az kuruczoknak is, az holis az cselédes, gyermekes emberekből és elsőbb rendekből álló kuruczok elszorulhassanak; nagyságod kegyelmessége, eziránt mit cselekszik. Az éjjel újabb hirmondó jött Poserolczárul: az kuruczoknak most ottan lármájok van, egynehány lovast elküldtek az mudovai révben, most is csak az hire: reájok jünek; az gyalogja rácz, az lovassa magyar, valami kevés német is van véllek; töllem segítséget kírnek, ha nagyságod parancsolja s megengedi. Azt magam is általláttam, hogy veszeke-dís nélkül nem leszen a törököknek a kuruczokkal való együttlakások, és mind az nagyságod feje, mind az enyim búsíttatni fog miattok; ha nagyságodnak úgy tetszik, hogy az ottvaló törököket mindenestül fogva más helyekre szállítja, minthogy az külső városon lakások nem lehet: noha hadaimba sokan elosz-lottanak, és Mahmut passa s Ibraim passa mellé is küldöttünk el benne nagyságod hirivel telelisre, de én tanálok mégis annyi embert, az ki az poserolczai palánkot is megőrzi, és az külső Morva, Mláva és Duna bogazait is járhatja s vigyázza, csak nagyságod adjon egy erős fermánt az kezembe, hogy a mely parasztság osztrovai szigetben és az városon lakik, az-zal építtethessem meg az palánkot és az sánczot; az mely törököket odarendelt nagyságod, és még innen vagy száz embert adjon mellém, kik mellettem legyenek: ezen császár szolgálatjában kész vagyok magam is odamenni, és csak fermánom legyen nagyságodtul, 15—20 nap alatt az külső városon való házakbul megépítem az palánkot, és jó tedarikban s rendben hagyván, magam ide visszajövök, nagyságod mellém rendelendő törökivel együtt.

*Sándor Gáspár uramnak írt levélhez addáztatott,
die eodem.*

Maga információjából is megláthatja kegyelmed Petróczi István uram panaszát, hogy a szerdár részi-ről odaszállított szendrei olaj-bék még magát is az urat, úgy Madács uram feleségét, gyermekit ki akarja üzni szállásokról; a palánknak is micsoda részit kívánta nekiek szakasztani, a kuruczoknak azt kívánván imponálni, hogy magoknak építsenek, a fenvaló házat pedig magoknak akarván appropriálni. Erről osztán itt panaszt tettünk a szerdár előtt; elsőben csak abban erősödött, hogy mint az olaj-bék intézte, úgy legyen, és hogy mind nagy mind kis kapu Poserolczán a törökök kezében legyen, a mi részünkről se porkoláb, se strázsa a kapukon ne legyen. Másodszor megint megtanálván, válasza másodszori a volt, hogy vagy hogy a kuruczokat hozzuk ki, a kik még ott vadnak is, s ő több törököket szállít: vagy hogy ő törököket egészen kihozza s egyéb városokra s palánkokra osztja, és őriztessem azt a palánkot és a körülötte való bogázokat a magam hadaimmal. Ezen másodszori declaratiójára minemű levelet küldtem ma törökökül néki, annak paráját kegyelmed directiójára elküldöttük; melly levelünket dívánkozásra vévén, megint resolutióját változtatta, azt izenvén utolszor ma végképpen: maradjon ebben ez a dolog, mi is írjuk meg Petróczi uramnak, ő is megírja az olaj-béknek: egymással megalkudjanak, s lássuk mit hoz az idő; mely szava is nem egyébre céloz, hanem hogy mind felöllünk, mind pedig hiveinkről újabb dispositióját várja a portának. A mint látjuk, a portára újabb emberit küldi és fermánt akar hozatni reánk, kivel

télnek idein is a cselédes kuruczokat Poserolezárul kitudhassa, a mint minap is ebben erősödött volt meg, izenvén nékünk felőle, hogy az ottvaló kuruczokat is hozassuk ki. Kegyelmed azért vigyázzon a dolgokra, suplicatiót adván a vezérnek, hogy kezünkhöz adott fermánja ellen ne engedje háborgatni a Poserolezán telelni akarókat. Isten a tavaszt elhozván, azokat is Visniezére szállítjuk, csak a palánkról s abbanvaló házakról parancsoljon a szerdárnak a vezér. Ha ugyan tovább is így kell boldogtalankodni: a vezér tihájával is irasson egy levelet, hogy az innen rendeltetett élésünk dolgában, a mennyiről s mikor töllünk requirál-tatik a szerdár, difficultást ne tegyen, hanem a megnyit a fermányban letett quantumhoz képest kívánunk, úgy adassa ki: mert előre adatni nem akar, holott az örletés legnehezebb; ha eddig kiadta volna, a téli szükségre valóról provideálhattunk volna: de mindenben difficultást csinál. Ha külömben nem lehet, erről a vezért is meg kell keresni. A melly irást az ittvaló zsidóknak adtunk, kegyelmednek szóllót, annak is pariaját megküldtük, hogy tudhassa mit irtunk; most is arról assecurálnak: mihelyt a pénzt kegyelmed lete-szi ott, s arról az ottvaló zsidók recognitiója idejő, zálogunkat visszaadják. Arról is assecurálnak, hogy ezen 5000 forintot ott letévén, ha több pénzünk lesz is ottan, itt ők helyette mást szerzenek; azért a melly pénzt kegyelmed ott felvehetne, ezen dologra legyen reflexióval; a zsidók levelit is a kiknek szól adja meg. A vezérnek is megmondhatni, hogy itt kölcsön vettünk pénzt fel az hadak szükségére.

*Boér Gábor expediáltatván Drinápolyban, 20. X-bris,
vitt el ilyen leveleket:*

Sándor Gáspár uramnak szálló levelek.

Az új reiz-effendinek szálló levél, és különösen az neki küldött obligatoria.

Az fővezérnek irt levél, és memoriálé külön.

Az három pecsétetes quietantia.

Az Csáffer passával interveniált injuriákrul való relatió.

Az ittvaló zsidók levelei.

Petróczi uram levelei az panasz és hir iránt.

Az vezérnek, tihájának, reiz-effendinek, Skerletnek szálló levelek conceptusi.

Skerlet uramnak irott deák levél.

Zsidóknak adott Sándor uramnak szálló levél pariája.

Az ittvaló szerdárnak irott levélnek pariája.

GLORIA DEO FINIS.

IV.

TÖKÖLY IMRE

LEVELEI II. RÁKÓCZI FERENCZHEZ.

IV.

TÖKÖLY IMRE LEVELEI II. RÁKÓCZI
FERENCZHEZ.

I.

Méltóságos Fejedelem, kedves fiam-uram!

Törökországban bujdosó és innen még az szegény Orlai urammal Erdélyben recipiált magyarok, mint-hogy mellettem is szegények sokat hűségeskedtenek s szenvedtenek, ide is folyamodtanak a végre, hogy kegyelmednek recommendálnám nyavalyásokat, tudván kegyelmed előtt való tekintetemet. Kegyelmedet azért szeretettel kérem, édes fiam-uram, ha miben kegyelmedet megtalálják ezen levelem mellett, helyes és igazságos kívánságokban patrocínáljon az én tekintetemért nekik; kivált az olyanok ellen, a kik minekünk is idebe laktunkban árulóink lehettenek, s őket is megkárosították. A mely karban s méltóságban Isten kegyelmedet állította: ő irántok is az igazság kiszolgáltatása illik kegyelmedhez, és az protectio is igaz s helyes kívánságokban. Isten is megáldja érette kegyelmedet. Én is pedig kegyelmed érettem hozzájok mutatandó kegyelmességét igyekezem megszolgálni. Isten éltesse s dolgaiban boldogítsa kegyelmedet. Datum Nicomediae, Die 10. 7-bris A. 1704.

Kegyelmednek igaz szível szolgálni

kívánó apja

Thököli Imre m. k.

K i v ü l :

Méltóságos Fejedelem Rákóczi Ferencz kedves
fiam-uramnak ő kegyelmének

(P. H.)

II.

Méltóságos Fejedelem, kedves fiam-uram!

Kegyelmed Eger várából 22. Martij datált levelét Debreczeni Szabó János kezemhez hozván, nem kis csíny örömmel és vigasztalással olvastam, értvén jó egészségét és dolgainak szerencsés folyását, s hozzá-
m bujdosó apjához fentartó kegyelmed fiúi szeretet-
tét s rólam való el nem felejtkezését; az én Istenem-
nek szentséges nevit áldottam érette, kívánván szí-
vessen kegyelmednek tovább is édes hazánk, nemze-
tünk szerencséjére egészséges és virágzó életét, előtte
való dolgainak boldog s kívánatos végét s kimenete-
lét, az énhozzám való jó affectiójáért. Isten kegyel-
mednek ezer annyi jót adjon, az mennyit énvelem kí-
ván cselekedni. Noha elébbeni kegyelmed levelei s
assecuratiói is megbágyadott, búval gyötrődő el-
mémnek voltak egyedül csendesítői: de mostani ke-
gyelmed leveléből és kegyelmed mellett levő szolgál-
imnak Pápai Gáspárnak és Szőlőssi Zsigmondnak ezen
alkalmatossággal vett tudósítássokbul mindeneket meg-
értvén, és hogy Szabó János után két héttel kellett ke-
gyelmednek Pápaít is hozzám expediálni, azután pedig
Szőlőssi Zsigmondot is, az portára rendelt követjeivel,
ezzel úgy tetszik, egész szívet vévén, ugyan megújultam,
reménlvén: kegyelmed szíves munkája által hazámat
s kegyelmedet több hazafiaival még az én Istenem

megadja látnom, s addig is megszűkült s fogyatkozott állapotom, s kegyelmed segítségével s jóakarata által orvoslódik, Pápai s Szőlőssi bejövetelek s hozzám érkezések alkalmatosságával; az minthogy, ha az ország pusztult voltához képest ki nem telhetnék is hamarjában pusztá jószágim jövedelméből az költségbeli bővebb succursus: kegyelmedet atyai szeretettel kérem, az magáébul is toldani méltóztassék, várhatván ugyanazon jószágimból refusióját; mert nem tagadhatom, édes fiam-uram, utolsó szükségre és szorulásra való jutásomat, minden alkalmatosságokból ez nehéz és terhes bujdosásban való megfosztásomat, és Isten ítélteiből oly nemzet között való lakásomat, kik között dolgom eddig régen más formában fordult volna, ha költség volt volna, úgy mint ezelőtt, kezemben. — Bizom azért Isten után tovább is magamat s ajánlom kegyelmed fiúi szeretetiben, s várom nagy szívem kívánságával az eljövő embereket s azokkal az újabb örömdetes hireket, mind az országra tartozó, mind az engemet illető dolgokban. Örülök felettébb, édes fiam-uram, azon is, hogy az ellenség és némely állhatatlan elmék practicái kegyelmednek nem árthatnak, dolgait olyan rendben vette; ugyanis akkor boldogabb az ember, édes fiam-uram, mikor nem maga, hanem mások kárán tanul, melyben én elégséges példája lehetek kegyelmednek. Az én Istenem légyen azért minden dolgaiban vezére, igazgatója s oltalma kegyelmednek, és oltalmazza mind titkos, mind nyilvánvaló ellenségi practicáit, Amen. Ezzel maradok kegyelmedet szívessen szerető és szolgálni kívánó apja

Ad Nicomediam, 4. Julij 1705.

Thököli Imre, m. k.

P. S. Édes fiam-uram ! Irtam Okolicsányi Mihály uramnak is, az árvai és likavai dominiumok mostani administratorsága most az ő kezén forogván ; kegyelmedet kérem, leveletem küldje meg neki, és ha miben kegyelmedet megtanálja : minden lehetséges és az ország praejudiciumja nélkül való dolgokban legyen assistentiával. Közönséges lévén az terh, abbul az én jószágom sem immunitáltathatik : de sok dolgokban kegyelmed protectiója s reámvaló reflexiója alkalmazásával könnyebbíthetetik ; avagy csak abban is mutassa kegyelmed jóakarátját, s tegyen újabb dispositiót : míg az ország nevezeti alatt tartatik Likavában, Árvában az praesidium, legyen fizetések az országot illető jövedelemből, mely kegyelmed jóakarátjából talám csak az árvai harminczadbul is kivetelnék.

Ezen leveletem már szinte be akartam pecsételni, hogy érkezék mai napon az portán lakó francia követ tudósítása, adván tudtomra, hogy az örög császár megholt, az fia Josephus kegyelmedhez négy embereit küldette, olyan propositióval, hogy az apja ellen fogott kegyelmetek fegyvert, ő neki az apja dolgaiban semmi közi, tegye le azért az fegyvert : kész az magyar nemzetnek minden helyes és törvényes kívánságát complálni, minden szabadságát restituálni ; erre nézve kegyelmed országgyűlését fog celebráltatni. Ezt kegyelmed mellett lévő franczia követ monsieur de Sadon *) uram írta neki, die 27. Majj ; írja azt is neki, hogy az portára való követjei kegyelmednek erre az dologra nézve megtartózkodtak. Ennek egész hitelt nem adhatván, kérem, eleitül fogvást való sinceritással szerént

*) Des Alleurs.

adja tudtomra: az császár halálával békességet s ennek facilitássát remélhetünk-e, vagy tovább is hadakozást? és ha szükségesnek tartja-e, ha valóságos békesség tractája indulna kegyelmelek és az németek között, hogy én is oda kegyelmed mellé magam képében deputatusomat expediáljam? Reménlvén azonkívül is, kegyelmed el nem felejt, s ha így tanál lenni: az portára követeit küldi-e, nem-e? és ha erre nézve az portai követség differáltatnék, kegyelmed jóakaratójából nem adjungáltathatnék-e Szőlőssi az kegyelmed Bécsben deputálandó, vagy az tractatusra rendelendő emberei mellé?

III.

II. RÁKÓCZI FERENCZ TÖKÖLY IMRÉHEZ.

(Rákóczi 1705-ki páriáskönyvének töredékéből.)

„Méltóságos Fejedelem Tökölyi Imre úrnak.“

Méltóságos Fejedelem!

nékem nagy jó uram-apám!

Nagyságod 17. Martij Nicodemiában datált levelének duplicatáját originalissa eljövetele előtt vevén: az originálnak elvesztését csaknem bizonyosnak gondoltam, — de hozzánk küldetett francia tolmács (Lebrue) által azt is vettem, értvén azáltal bizonyosabban azon kétezer aranynak letételét, melyet Nagyságodnak assignáltunk, a mint is quietantiáját kezünkhöz adta. A mint tüle értjük: az portán dolgaink igyekezetem szerint folynak, — itten penig miben legyenek, jöllehet Szőlősi által bővebben informáltuk

Nagyságodat, most is írhatjuk, hogy azóltátúl fogvást az ellenség erejének egy részét a Dunán túl lévő sánczra *) fordítván, azt formaliter bombákkal s álgyúkkal obsideálván, mivel még teljes erejében nem volt, gróff Eszterházi Dániel úr, generálisom, más fő-tisztekkel együtt annak rendi szerint való dispositiókat nem tévén: az hadat belőle kihozták, és így az ellenség az hidunkat is és innekső sánczomat is **) elvette volt; de hadaimat újonnan reá küldvén, az inneksőt visszavették. Siettem volna valóban annak succursusára, de későn érkezvén, hadaimat contraháltam, értvén az által való jövetelre szándékát az ellenségnek; azalatt a mostani új császár is hajlandóbbnak mutatta magát az békességhez, melyet fogja-é az ország amplectálni, vagy sem? Nagyságodat teljességgel nem informálhatom; ígér ugyan (a császár) mindent: de ha hazánk dolgait eszem szerint folytatni kívánám, bizony ígéretinek keveset hinnék. E végre hirdetem a gyűlést pro 1-ma 7-bris a Rákos mezejére, a régi hajdani ország gyűlésének formája szerint, melyre is Nagyságod embereit olly igyekezettel várnam; hogy akkor Nagyságodhoz való fiúi kötelességgel való kötelességemet (így) kinyilatkoztatnám. — A melly európai békességről való projectumot Nagyságod velem communicált: kérem, annak teljességes hitelt ne adjon, mert ámbár benne sok rationabilitast talál ember, assecurálhatom Nagyságodat, hogy még affélék távul vadnak a projectizátiótul. Most újonnan a francziai király követje által erdélyi fejedelemnek agnoscáltatván: assecuratióit megújabbította, hogy

*) Bottyánvára, Paks fölött, Kömlődnél.

**) Az imsódi vagy imsósi hídfősánczot.

követeink nélkül, kiket is úgy mint erdélyi fejedelmét admittáltatni fog, a békesség tractájához nem kezd. — Isten ő szent Felsége kegyelméből hadaimmal felfelé nyomulván, nagyobb operatiókhoz fogok kezdeni, mellyekről Nagyságodat tudósítani fogom, és ha szintén az ellenségnek succursusa jőne is: reménlem Isten által, kevés progressusa lesz. Ha az ország dolgai tracta által mennek véghez: nem reménlem, a svécus és prussiai királyok gvarantiája nélkül lehessen valami a dologban, accedálván hozzájuk az anglus, hollandus is, kiknek mediatióját már acceptáltam, a mint is operatiójok által dolgomat annyira vittem, hogy velem a bécsi udvar más keresztyén király s fejedelmekhez hasonló chartellát ineált a rabok szabadulásában. — A svéciai király a muszkát most újonnan megverte, ágyúit s minden bagázsiáit elnyervén; ennek az hazának nem kevés szerencséje lesz, hogyha a török ellene az hadakozást elkezd, melly iránt ezen franczia tolmács igen biztat. — Hogyha az operatiókra nézve ürességem lehet: még a megirt gyűlésnek terminussáig Erdélyben megyek, úgy hogy visszajöhessenek pro termino.

A levél datuma itt, a páriáskönyvben nincs kitéve: hanem mind tartalmából mind az előtte s utána álló levelek keltjeiből következtethető, hogy 1705. júl. 10—12-én iratott, és Horváth Ferencz, Rákóczinak a portára erdélyi fejedelemmé lett megválasztatása hírével*) küldött követe vitte volt le magával

*) És egyszersmind a végett is, hogy Horváth Ferencz M a u r o c o r d a t o által — annakelőtte is ismerőse lévén — titokban tudakozza ki: „ . . . ha küldendő követeink fognak-e úgy, mint erdélyi fejedlem követjei admittáltatni a portánál, vagy sem?”

Törökországra. Horváth követi utasítása mindgyárt e levél után áll, egy-azon irással, s Tökölyre vonatkozó 6-ik pontja így hangzik :

„6-to. Tudván a fejedelemnek Tökölyi urnak magához (Horváth Ferenczhez) való kevés hajlandóságát: az említett fejedelemnek szöllő leveleket a tolmács (Lebrue) által küldje bé; hogyha mindazáltal ottlétét megtudván, vagy levele, vagy embere által megtalálná: committált dolgait ki ne jelentse, hanem csak egyedül vásárlások kedvéért odaküldetettnek lenni mondja magát; adja tudtára (Tökölynek) mindazáltal az ittenlévő conjuncturákat, és egyszersmind az ország gyűléséről való intencionkat olly véggel, hogy személyének kikérését az országnak persvadeáljuk.“

Az ez után közvetlenül álló levél Beresényihez szól, és Szokolyáról, 1705. július 12-kén iratott.

V.

T Ö K Ö L Y I M R E

1705-iki leveleskönyve.

V.

TÖKÖLY IMRE

1705-diki leveleskönyve.

(Harmincz levélből álló töredék.)

„TÖKÖLY IMRÉNEK
MAGYARORSZÁGI URAKHOZ TÖRÖKOR-
SZÁGBÚL IROTTLEVELEI.“

I.

Gróff Forgács Simon úrnak.

Méltóságos Gróff Úr, kedves jóakaró uram!

Hozzám való szives affectiójával és állhatatos szeretetinek már egynehány méltóságos levelei, s most közelebb meghitt becsületes szolgám Szőlössy Zsigmond által lött contestatiójával, édes nemzetünk Isten jóvoltából mindenfelé boldogul folyó dolgai s maga kegyelmed szerencsés operációi felől való tudósításival s vigasztalásával és továbbra való szép affectiójival engemet kegyelmed annyira kötelezett magához, hogy adósnak esmerjem magamat mind kegyelmed maga nagy gróf-úri személyéhez, mind méltóságos szerelmeséhez s familiájához való mindenkori hálaadatosságra; óhajtva várván Istentől azt az üdőt, melyben én is kegyelmedhez való jó indulatomat és szeretetemet megbizonyíthassam. — Kérem

édes gróf uram kegyelmedet tovább is — közelebb
lévén másoknál hozzám — ne felejtse el édes nemze-
tünk dolgainak naponként újuló boldogulásinak és
maga szerencsés operációinak jó hírével, ennyi szo-
moruságok közé szoríttatott állapotomban vigasztalni,
erdélyi jószágimat és embereimet protegálni, és leve-
lem megadó ezen méltóságos fejedelem Rákóczy Ferencz
kedves fiam-uramhoz sietve küldött becsületes meghitt
szolgáimnak, Bay Mihály uramnak — ki által ke-
gyelmednek szóval is izentem — hitelt adni, s a mi-
ben kívántatik, siető utjokban assistálni méltóztas-
sék; én is míg élek, vagyok s leszek

kegyelmednek

Nicomediae, 22. Aug. 1705.

szolgáló jóakarója s attyafia

Thökölyi Imre m. k.

Titulus :

Méltóságos Gróf Forgács Simon Urnak, Méltóságos
Fejedelem Rákóczy Ferencz kedves Fiam-Uram ő
kegyelme Erdélyben lévő Generális Commendánsá-
nak s Plenipotentiáriussának etc. kedves jóakaró
uramnak s atyámfiának adassék.

II.

P e k r y ú r n a k .

Édes Gróff Uram !

Nem tudhatom okát, régi ismeretségünkhöz ké-
pest, hogy kegyelmed illy hosszas bujdosásomban s
boldogtalanságra jutott állapotomban — már az né-
mettül való félelemre nézve nem vétkezvén — enge-

met úgy elfelejthetett: közelebb meghitt, becsületes, méltóságos fejedelem Rákóczy Ferencz kedves fiam-uramtúl Erdélyen által hozzám visszajövő szolgám Szölössy Zsigmond által legalább látogató keves írásával is meg nem becsüllött; de úgy látom, hogy infelicis rarus vagy nullus solet esse amicus. — Isten kegyelmedet éltesse, és édes nemzetünk dolgaira segítse.

Kegyelmednek

Nicomediae, 22. Aug. 1705.

minden jót kívánó attyafia, sógora

Thökölyi Imre m. k.

Méltóságos Gróf Pekry Lőrincz urnak ő kegyelmének adassék.

III.

Esterházi Antal úrnak.

Méltóságos Gróf Ur, kedves öcsém-uram!

Egerből 14 Junij irott kegyelmed levelét kedvessen vettem; jó egészségben lételének, igaz magyarságának, édes nemzetünk dolgaiban való szíves fáradozásának, szerencsés operációinak, méltóságos hivataljának, dicséretes vitéz magaviselésével naponként nevededő jó hírének-nevének felette igen örülök; kívánom, Isten kegyelmedet azon igaz magyarságában tegye állhatatossá, sokáig éltesse, szerencséjét nevelje.

Istennek hála, nyavalyás állapotomhoz képest én most türhetőképén vagyok, kívánván rövid időn kegyelmedet édes hazámban látni, és kegyelmedbe gyönyörködni. Kérem, tovább is róllam ne felejtkez-

zék el, maga, s atyafiak felől tudósítson, s Isten jóvótábúl boldogúl folyó s naponként újuló édes hazánk dolgainak, úgy egyéb tudni méltó európabeli occurrentiáknak értésemre való adásával ottan vigasztaljon; kegyelmedtül kedvessen veszem, és maradok kegyelmednek

Nicomediae, 22. Aug. 1705.

szolgáló attyafia

Thökölyi Imre, m. k.

Méltóságos Gróf Esterházy Antal kassai generális kedves öcsém-uramnak ő kegyelmének.

IV.

Ottlik György úrnak.

Isten sok jókkal áldja kegyelmedet!

5. Aprilis és 15. Junij Egerbül írott leveleit s régi igaz hűségéhez képest tudósíttását s továbbra is jó maga-ajánlását kegyelmednek kedvessen vettem, úgy becsületes szolgálaimhoz Pápai Gáspár és Szölössy Zsigmondhoz — ki is énnékem kegyelmed jó affectiójárul elégséges bizonyyságot tett — mutatott jóakarataját is. — Örülök állhatatos igaz magyarságának s méltóságos fejedelem Rákóczy Ferencz kedves fiam-uram ő kegyelme szolgálatjabéli udvari becsületes hivataljának; — Isten nagyobbra is segítse kegyelmedet!

Légyen kegyelmednek teljes megnyugovása az én kegyelmedhez s fiához való kegyelmes affectiómban: mert szívesen kívánom, hogy Isten jobb üdöre

juttatván, kegyelmed annak gyümölcsét hálaadatosságom mellett experiálhassa. Kérem, tovább is róllam ne felejtkezzék, s közelebb most az országgyűlésére expedíaltatott meghitt becsületes szolgámnak Bay Mihály urnak, az miben kívántatik, assistáljon, s dolgaim segítségében és az szükséghez képest mutassa jóakarátját; és ha mi vigasztalásomra való dolgok interveniálnak, — tudósítani ne nehezteljen. Isten éltesse kegyelmedet.

Kegyelmednek

Nicomediae, 22. Aug. 1705.

minden jót kíván

Thökölyi Imre m. k.

V.

Jánoky Zsigmond urnak.

Isten kívánsága szerint való sok jókkal áldja meg s boldogítsa kegyelmedet.

Érsek-Újvár alatt való táborbul 20. Novembris Anni 1704, és Egerbül 5-ta praeteriti Aprilis nékem írott kegyelmed leveleit s azokban való szives rólam megemlékezését, s régi hozzám való hűséges szeretetének confirmatióját s továbbra is magaaajánlását igen kedvessen vettem, s nagy örömmel értettem; Isten kegyelmedet áldja meg érette, nékem is adjon sok nyomorúságos, hosszas bujdosásim után jobbrafordult üdöt érnem, hogy kegyelmednek hálaadatos voltommal köszönhessem meg. — Az mi az utóbbi levelében accludált instansok dolgát illeti: arra sokféle bajos

dolgokkal, búsulásokkal, szomorúságokkal megterheltetett elmémet — régi dolog is lévén — nem reflectálhatom; ahozképpest szükséges lett volna mind arrulvaló parancsolatomat látnom, mind az quantumnak számát tudnom, melly ha úgy volt — azminthogy kegyelmed irássában nem kételkedem — kétségkívül az nemes ország javára akkor czélzott dolgoknak segítségére fordított; ahozképpest nem akarván, hogy kegyelmed is felőle tovább búsíttassék, megparancsolám az odaki mostan beállott nemes ország gyűlésére deputáltatott meghitt becsületes szolgámnak Bay Mihály urnak, hogy ezen materiában az megirt instansok supplicatiójokat az méltóságos fejedelem kedves fiamuramnak ő kegyelmének beadván, ő kegyelme előtt omni meliori modo nevem alatt segítse, az mint instantiájokra tölt válaszombul kegyelmek (kegyelmetek?) megtudhatja. — Kérem kegyelmedet, róllam tovább is ne felejtkezzék, most közelebb megirt becsületes szolgámra bizott szükséges dolgaimat, egyébiránt is ha miben tölle requiráltatik, segítse; kinek megparancsoltam, hogy kegyelmednek dolgaimat declarálja, és kegyelmed tanácsával éljen. Isten kegyelmedet megáldja érette, ha miben jóakarattal, segítséggel léssen, mellyért én is az mint vagyok, úgy tovább is leszek

kegyelmednek

Nicomediae, 22. Aug. 1705.

minden jót kívánó jóakarója

Thökölyi Imre m. k.

VI.

Szirmay urnak.

Édes Szirmay uram!

Hosszas bujdosásomban, szomorúsággal üdömet töltő állapotomban nem kevés örömmel értettem, hogy az német udvar kegyelmedet rendelte egy részről az magyar nemzettel való viszás dolgának complanálására; mert elhiszem, hogy ha az dolgok compositióra mennek: régi hozzám való affectiójához képest — mellyben az méltóságos fejedelem kedves fiam-uramtól ő kegyelmétől ide hozzám jövő emberem által kegyelmedtől confirmáltattam — énróllam is az alkalmatosság szerint meg fog emlékezni, az én jómra; kire kérem is kegyelmedet egész bizodalommal, s egyébiránt is, hogy rólam el ne felejtkezzék; ha Isten jóvoltából jobb üdöt érhetek: kegyelmed is az én kegyelmedhez való állhatatos szeretetemnek s hálaadatosságomnak jeleit megtapasztalja. Isten éltesse kegyelmedet.

Nicomediae, 23. Aug. 1705.

Kegyelmednek

Istentől minden jót kívány

szolgáló jóakarója

Thökölyi Imre m. k.

P. S. Édes Szirmay uram! Ösmörötségünk egymással gyermekségüinktől fogvást való lévén, örögöbb állapotunkban pedig, valamig az mostoha szerencse egymástul el nem szakasztja, barátságunk s egymáshoz való szeretetünk állhatatos lévén: az igaz barátságnak, sinceritásnak most mutathatja gyümölcsét, ha ilyen régi jóakarójának bujdosó állapotjában és távollétében mind az feljebb irt dolgokban, mind egyéb

az gyűlésben folytatható szükséges dolgaimban, mind jó tanácsával segíteni, s ottan való jelenlétével is — kire az fiam-uram ő kegyelme és Bercsényi uram előtt lehet érdeme — szolgálni és dolgaimat promoteálni igyekezik; kirül levelem megadó meghitt becsületes szolgámtul Bay Mihály urtul bővebben izentem kegyelmednek, — kérem, eziránt adjon hitelt szómmal mondandó szavainak.

Kegyelmednek

szivesen szolgálni kívánó igaz jóakarója

Thökölyi Imre m. k.

NB. Szirmay István urnak saját kezével irta kegyelmes urunk ő nagysága.

VII.

Vay Ádám urnak.

Isten kívánsági szerint való jókkal áldja meg kegyelmedet. Várom vala becsületes meghitt szolgám Szöllőssy Zsigmond által is az méltóságos fejedelem kedves fiam-uram ő kegyelme udvarából visszajövő alkalmatosságával kegyelmed róllam való megemlékezéssit: de elhiszem, sok bajos dolgai s foglalatossági mulattatták el kegyelmeddel. — Én kegyelmedet ezen alkalmatossággal is levelemmel az nemes ország gyűléssére deputált meghitt becsületes szolgám Bay Mihály uram által látogatni kívántam; adja Isten, találja kegyelmedet jó egészségben!

Kérem kegyelmedet, ne felejtсен el; lám én kegyelmedhez, valamikor és valameddig ezen igaz magyar igynek cooperatiójában együtt fáradozván, min-

denkoron egész sincera affectióval voltam, kegyelmedben is ellenkezőt nem tapasztaltam, és ezután is hasonló jó indulatot, sótt Isten jobb üdöre juttatván, hálaadatosságot supponáljon bennem. Említett becsületes szolgám ha mely dolgaimban kegyelmedet megtalálja: kérem kegyelmedet, mind az méltóságos fejedelem, mind az nemes statusok előtt ne neheztelje promoteálni, — hogy illy távollétemben is kegyelmed jóakarattjával dicsekedhessem. Isten éltesse kegyelmedet.

Nicomediae, 23. Aug. 1705.

Kegyelmednek

Istentül sok jót kíván
Thökölyi Imre m. k.

VIII.

Várnay György urnak.

Isten sok jókkal áldja meg kegyelmedet.

Kegyelmed négy rendbeli leveleit, s azokban lött régi hozzám való hűségének, mostani jó affectiójának declaratióját, tudósítását, továbbra is való jó maga-ajánlását kedvessen vettem; kegyelmed fiát szolgálatomra accomodáltam, és kegyelmed tekintetiért, maga-viseléséhez képest, leszen is respectusom reája.

Az mi pedig kegyelmed kívánságát illeti: még-
eddig magyarországi jószágimnak apprehendállására
s revisiójára expeditus becsületes szolgám meg nem
érkezék, hogy tölle egész, szemmel látott információt
vehettem volna mindenekről, s jószágimat ezután

rendbe vétethettem volna; elhiszem mindazáltal, már az sem késik, — kegyelmed is azalatt légyen csendes elmével. Isten azomban kivívén — az mint óránként reménlem — nem felejttem el kegyelmedet, kivált hozzámvaló jó affectióját naponként jobban is megbizonyítván; akartam volna, ha az melly assecuratiót kegyelmed emleget: előre láthattam volna. Isten kegyelmedet éltesse.

Kegyelmednek

sok jót kíván

Thökölyi Imre m. k.

(NB. Datuma hiányzik, de bizonyos, hogy Nicomediae, Aug. 23. 1705.)

IX.

Sréter János urnak.

Isten sok jókkal áldja meg kegyelmedet.

Selymeczről 7. Novembris Anno 1704. nékem írott levelébül és abban való szíves maga declaratiójábúl voltaképpen confirmálódtam kegyelmed régi hítségéhez képest hozzám való állhatatos jó indulatjárul, melyet igen kedvessen vévén, kívántam én is ezen válaszómmal kegyelmedet megbecsülni, és kegyelmedhez való kegyelmes affectiómrul bizonyossá tenni, — adja Isten, találja jó egészségben. Kérem, tovább is róllam ne felejtkezzék, és ha mi vigasztalásomra való dolgok interveniálnak, tudósítson. Isten kegyelmedet éltesse. Nicodemiae, 23. Aug. 1705.

Kegyelmednek

Istentül sok jót kíván

Thökölyi Imre m. k.

X.

Izdenczy Márton urnak.

Egerbül 5-ta Aprilis irott levelét és abban szives rólam megemlékezését s állhatatos jó affectiójának declarációját kedvessen vettem; kívánom én is: Isten kegyelmedet jobb üdömben engedje látnom, hogy kegyelmed is hozzá való kegyelmes gyümölcsét (affectiómnak) kóstolhassa. Ezután is kedves lészen előttem, ha kegyelmed rőllam megemlékezik, s kívált ha valami jó hírekkel ottan-ottan vigasztal. Isten kegyelmedet éltesse. Nicomediae, 23. Aug. 1705.

Istentül kegyelmednek sok jót kíván
Thökölyi Imre m. k.

XI.

Petenda György urnak.

Isten sok jókkal áldja meg kegyelmedet.

Nagy vigasztalásomra s contentumomra lött kegyelmed némelly dolgokrúl való tudósítása, mellyet továbbra is követvén kegyelmed: Isten jobb üdöt engedvén érnem, kegyelmednek meghálálni kívánok, kegyelmes reflexióm lévén kegyelmedre régi hűséges szolgálatajára nézve is. Isten kegyelmedet éltesse.

Kegyelmednek

Nicomediae, 23. Aug. 1705.

sok jót kíván
Thökölyi Imre m. k.

XII.

Petröczy István urnak.

Szklabinárul 7. Januarij datált kegyelmed levelét vettük, mellybül megesmértük, hogy kegyelmed kedvessével megegyezvén, hazájában penetrált; melyben noha Isten még bennünket meg nem vigasztalt: de reménljük mi is édes hazánkban való éltünket. Kegyelmed maga lelke lehet tanubizonyság: sokszori átkokkal való hites kötelessége, annálinkább hozzánk való vérsége mit kívánt volna, avvagy ez ellen mit cselekedett kegyelmed, és levelében tölt declarációjában letölt írása szerint — Isten minket is küljebb vívén — mennyiben kívánja azt velünk tapasztaltatni; lévén addigis módja, hogy az hova az méltóságos fejedelem kedves fiam-uramtul commendíroztatik, az odavaló állapotokrul, és az szomszédságban lévő országok hireiről addigis tudósíthasson, in contestationem futurae bonae voluntatis: az mint eddigis hogy volt, szüntelen annálinkább ezután lészen és most kiváltképpen az ország gyűlésében bizonyos meghitt szolgánk, az ki kegyelmed levelét megküldi bizonyos alkalmatossággal. Ezzel Istennek ajánlom kegyelmedet. Nicodemiae, — — 1705.

XIII.

Mónay Pál urnak.

Noha későre jutott kezünkhez kegyelmed Érsek-Újvár alól 17. Novemb. Anni 1704. nekünk irt ke-

gyelmed levele, melyről ez alkalmatossággal kívántunk tudósítani, köszönnén egyszersmind kegyelmed levelében felőlünk való megemlékezését, az mint írja, több régi jóakaróinkkal és valamikor szolgálatunkban lévő hiveinkkel együtt; örömmel értvén azt is, hogy kegyelmed az méltóságos fejedelem kedves fiam-uram és az magyar haza szolgálatjában foglalatoskodik most is, örögségében is, — mely igaz így nek ennelötte én is kegyelmeddel együtt valaha munkása voltam, most pedig mégeddig Isten ítéletjéből martyrja vagyok, hazámért s nemzetem szabadságáért sok nyomorúságos szenvedésemre s bujdosásomra nézve, kitül Isten kegyelmeteket oltalmazza, és mostani hazája szolgálatjában segítse s erősítse — szívesen kívánjuk. Kegyelmed által mindazokat a jóakaróinkat s régi hiveinket, szolgálóinkat köszöntjük, valakiket kegyelmed levelében említett, noha megnevezés nélkül is, az kik hozzánk jó szívvvel és indulattal vannak; adja Isten: láthassuk mi is még testi szemeinkkel kegyelmeteket. — Nicomediae, — — Anno 1705.

XIV.

Bessenyei Zsigmond urnak

Egerből de 4. Maji Anni praesentis datált levele kegyelmednek kezünkhöz jutván, ebben declarált készségét és felőlünk való megemlékezését kedvessen vettük, és köszönjük; — mi is ezen levelünk által kívánván mindazon jókat kegyelmednek, az kiket Istentül minékünk kíván kegyelmed. Szegény Ibrányi

László uramnak az Dunán túl való elesését — az mint kegyelmed írja — szánakozással értettük; kinek özvegyének s árváinak állapotjokról ha kegyelmed Komáromy uramat secretariusunkat tudósítja: kedvessen vesszük. — Nicomediae, — — Anno 1705.

XV.

Kende Klárának.

Kegyelmed levelét vettük, állapotját s édesatyja halálát szánakozással értettük; Isten kegyelmedet vigasztalja meg! — Az mi egyéb, levelében feltött insinuatíóját illeti kegyelmednek: nekünk mind Istenben elnyugodott jóemlékezetű atyja hozzánk megbizonyított hűségére, mind pediglen kegyelmed kívánságára vagyon reflexiónk, és az ő idejében, Isten éltünket adván, kegyelmed bennünket megtanálván: kegyelmed iránt is kívánunk lenni tekintettel; de eddig még erdélyi jószáginknak apprehensiójáról sem jött tudósításunk, erre deputált emberünk Magyarországbán lévő némelly jószáginknak számunkra való elfoglalásában fáradozván, és minden dolgok másként is következendő magyar nemzet gyűlésétől függvén; mi is nem sok idők alatt közelb megyünk, — akkor léssen ideje mindennek. Nicomediae, — — 1705.

XVI.

Pintér Márton urnak.

Kegyelmed szép köszöntő, nekünk jót kívánó levele kezünkhez jöven, egyszersmind azt is értvén, hogy az méltóságos fejedelem kedves fiam-uram ő kegyelme némely jószáginknak arra deputált szolgálknak kezében való adattatására rendelte kegyelmedet: mely szolgálatban való készségét s maga alkalmaztatását kegyelmednek ezen levelünk által mi is megkívántuk köszönni, minden jóknak kívánásával. Ezzel ajánljuk Isten oltalmában, s kívánjuk, mi is kegyelmedet több jóakaróinkkal együtt láthassuk édes hazánkban. Nicomediae, — — 1705.

XVII.

Cserniczky Sándor urnak.

Becsületes szolgálk Szöllőssy Zsigmond ddtó. 30. Maij datált levelét kegyelmednek megadta, kiből is értjük jóemlékezetű atya s bátyja példájával hozánk fenntartani kívánó jó indulatját; melly kegyelmed készségét köszönettel vesszük, s reménljük: mi is hazánkért való sok szenvedésink s bujdosásink után régi hiveinket s jóakaróinkat édes hazánkban is láthatjuk, melynek alkalmatosságával lészen kegyelmednek is utja velünk való ismeretségének renoválására, addigis pediglen jó indulatjának contestálására, — szüntelen járván s gyakrabban continuuskodván is az méltóságos fejedelem fiam-uram ő kegyelme udvarában embereink. Nicomediae, — — Anno 1705.

XVIII.

Pekry Lőrinczné asszonnak
maga saját kezével írta levelét az fejedelem Tökölyi
Imre.

Szász-Besztarczérül 26. Junij nékem írott kegyelmed levelét becsületes szolgám Szöllőssy Zsigmond megadta; róllam való el nem felejtkezéssét és mind maga, mind az nagyobbik leánya nevével való kedveskedését kegyelmednek atyafi-szeretettel vettem, Istentül mind édes urának, s mind szerelmes gyermekeinek, kegyelmeddel együtt jó egészséget, boldogabb állapotot, s hazájokban velem együtt csendes és békességes lakást kívánván. Én kegyelmedhez való atyafiságomnak megbizonyítására, még az mikor az sógor ő kegyelme új kuruezságát hallottam, még tavaly, leveletem küldöttem volt: de nem tudom, kegyelmednek megadták volt-é? Akkor talám Szebenben volt, az honnan hogy Isten kegyelmedet kiszabadította: örömmel értettem; azon jó kegyelmes Istennek szárnyai és gondviselése alá ajánlom tovább is kegyelmedeket. Írtam Nicomediában, 18. Aug. Anno 1705.

Kegyelmednek

szolgáló attyafia

Thökölyi Imre m. k.

XIX.

Bohús András urnak.

Egerbül 25. Junij datált kegyelmed minket köszöntető, jót kívánó levelét becsületes szolgánk Szöl-

lössy Zsigmond meghozta. Róllunk való kegyelmed megemlékezését kegyelmesen vettük, kívánván mi is, hogy az keresztény hazában testi szemeinkkel láthassuk kegyelmedet. Hozzánk való szeretetét, az mikor az alkalmatosság hozza, hozzánk küldendő levelének contestatiójával kívánjuk megbizonyíttatni, ottvaló dolgoknak megtudósíttásával. A melly missemondó eszközökrül levelében emlékezik kegyelmed: azt már alkalmas ideje miolta Andrássy Miklós uramnak kezében resignáltattuk, s kezünkből kiadtuk. Isten maradjon kegyelmeddel. Nicomediae, 15. Aug. 1705.

Kegyelmednek

minden jót kíván
Thökölyi Imre m. k.

XX.

Bogády Ádám urnak.

Adjon Isten minden jót kegyelmednek!

Kegyelmed Egerbüi 14. Apr. datált, minket látogató, köszöntő, jót kívánó levelét kegyelmessen vettük; róllunk való megemlékezéséért, Isten bennünket éltetvén, kegyelmességünkkel való obligátusoknak ismérjen bennünket; kérjük, ezen hozzánk való devotióját tartsa fenn, — ezzel esmertetvén magát távollétében is hozzánk ebbéli tiszta kötelességét ezzel contestáló személynek lenni. Kegyelmed hozzánk való régi hű szolgálatja előttünk respectusban vagyon, felejdékenségre se megyen, személyének is kívánt recommendatiója meglészen az ő idejében: de most annyi terhes országos dolgai között az méltóságos

fejedelem kedves fiam-uramat búsítani nem tartjuk illendőnek lenni; jó alkalmatossággal ebben sem kívánjuk kegyelmedet megfogyatkoztatni, ajánlván kegyelmednek mindenkori kegyelmességünket. Isten maradjon kegyelmeddel.

Datum Nicomediae, 15. Aug. Anno 1705.

Minden jót kíván

Thökölyi Imre m. k.

XXI.

Géczy Zsigmond urnak.

Sok jókkal áldja meg Isten kegyelmedet. Egerbül 26. Martij datált kegyelmed levele hozzánk penetrált, — Isten áldja meg kegyelmedet rólunk való megemlékezéséért, szíves indulatjából való jó kívánságiért, hozzánk való régi affectiójának ennyibe való contestálásáért! Adja Isten testi szemeinkkel az keresztény hazában kegyelmed kívánsága szerint is látnunk kegyelmedet. Nem kétljük, tovább is hozzánk való affectióját kegyelmed fenntartja, és az alkalmatosság már gyakortabb lévén, hozzánk való devotióját, hozzánk küldendő leveleinek contestatiójával, igyekezik megbizonyítani. Mi is ajánlván kegyelmednek mindenkori kegyelmességünket. Isten maradjon kegyelmeddel. Nicomediae, 15. Aug. 1705.

Minden jót kíván

Thökölyi Imre m. k.

XXII.

Potturnyay Ferencz urnak.

Kegyelmed Potturnyárul 20. April datált levelét kegyelmessen vettük, esmerjük is régi hozzánk való kötelességét s devotióját velünk megesmertető jelnek; aminthogy mi is kívánjuk az alkalmatosságot, hogy az keresztény hazában szives jó kívánságért, rólunk való el nem felejtkezéséért mutathassuk meg kegyelmességünkbul való jóakaratumkat kegyelmedhez, több rólunk el nem felejtkezettekkel együtt; tovább is hozzánk való affectióját, jó alkalmatossággal hozzánk küldendő levéllel contestálni kívánjuk, addigis, míg Isten hazánkban nem engedi látnunk kegyelmedet. Isten maradjon kegyelmeddel. Nieomediae, 15. Aug. Anno 1705.

Minden jót kíván

Thökölyi Imre m. k.

XXIII.

Gróf Beresényi Miklós urnak

maga saját kezével irt az fejedelem Tökölyi Imre.

Méltóságos Gróff úr!

Szöllőssy Zsigmond becsületes szolgálmtul 12. Majj Anni praesentis nékem küldött atyafiságos választ-tevő levelét kegyelmednek nagy becsülettel vettem, általa lött izenését s oblatióját megérttettem; Isten minden kívánt jókat adjon érette kegyelmednek, és hogy én is boldogabb állapotomban kegyelmed jó

affectióját hálálhassam meg. Én ugyan azt gondoltam, hogy kegyelmednek eszében sem jutok, s felöllem egészen elfelejtkezett; igen örültem azon, midőn kegyelmed levelét s ebben jó affectiójárul úri paroláját olvastam. Én is pedig kegyelmedet securussá tészem: míg lstenem éltet, egyebet bennem az maga iránt való jó igaz sinceritássánál nem tapasztal. — Édes gróf uram! Az méltóságos fejedelem kedves fiam-uramban, és kegyelmedben lévén minden bizodalمام: ezen bizodalommal rendeltem én is levelem megadó, meghitt, becsületes szolgálmat Bay Mihály urat az következő és közelítő, fegyverben lévő magyar nemzet közönséges országos gyűléssére, meghagyván nékie, hogy Szöllőssy Zsigmond által lött atyafiságos izeneti szerint, reábizott dolgaimhoz és instantiámhoz képest ottanottan --- tudván országos sok dolgait — kegyelmedet én képembe keresse meg, s éljen méltóságos tanácsával mindazokban. Kegyelmedet azért atyafiságossan kérem: méltó instantiáimban a méltóságos fejedelem és a nemes ország előtt légyen jó promótorom, obtestálván egyszersmind kereszténységére, igaz magyarságára, hogy az magyar nemzet és az méltóságos fejedelem előtt való autoritássa szerint innen mennélhamarabb való szabadulásomban, s az követeknek érettem is az portára való expeditiójában — az mint errül az méltóságos fejedelem kedves fiam-uramtól is leveleiben assecuráltattam — légyen jó hathatós eszköz, hogy hátramaradt nyomorúlt éltemet tölthessem én is, érhessem is el hamarabb kegyelmed promotiója által, édes nemzetem között, lelkemnek s elmémnek csendességével. — Most az ideje, édes gróf uram, hogy kegyelmed ilyen bujdosó s megnyomorodott attyafiának szolgáljon, meggondolván, miképen vette

fel fegyverét, és hogy én is kegyelmetek vére s tagja lévén, az hosszas bujdosást és szenvedést azért az hazáért s igaz igyért felvettem, kinek felszabadulásában kegyelmetek most munkálkodik; egyébaránt, ha azt nem néztem volna: találtam volna én is kenyeret, és bujdosásimban, szenvedésimben könnyebbséget. Az szent Isten is úgy áldja meg kegyelmedet, s én is nem kívánok érette lenni éltedig kegyelmednek hálaadatlan jóakarója. Ezen jó Istennek óltalmában ajánlván kegyelmedet, maradok

Nicomediae, 18. Aug. 1705.

kegyelmednek

szolgálni kívánó jóakarója, attyafia
Thökölyi Imre m. k.

XXIV.

Rákóczy Ferencz Fejedelemnek
maga saját kezével így irt Thökölyi Imre:

Méltóságos Fejedelem, kedves fiam-uram!

Nem tudom, mint kezdjem el megköszönését, mint szolgáljam meg fiúi szeretetét kegyelmed 15. Junij Szöllőssy által küldött levelében letett méltóságos assecuratiojának, hogy tudniillik mind igyekezik kívánságimat promoteálni, s mind innervaló szabadulásomra procurálni, tetézvén ezzel jóakaróját és rajtam való szánakozását, hogy mostani boldogtalan s bujdosó sorsomban succurrálni és kedveskedésével sok szükségemet ugyan Szöllőssy által segíteni méltóztatott. Mindezekért Istennek áldását kívánom kegyelmednek és méltóságos fejedelmi házára; az én

Istenem ezerannyi jót adjon kegyelmednek érette, ellenségein tegye tovább is győzedelmessé, méltóságos fejedelmi ágát pedig dicsősségessé, maga nemzete és idegenek előtt is. — Kegyelmed ajánlása szerint nagy szívvel sóhajtva várom az újabb conjuncturákhoz képest kegyelmed újabb tudósítását, az clavisos levelemben kegyelmednek bővebben írván, ennek válaszával együtt; nem kétlem, az ország lejendő gyűlésére nézve differálta érettem az más (már?) elszánt és elrendelt embereknek is az portára expeditióját, az én nagyobb jómra. Bizom azért, s recommendálok tovább is kegyelmed fiúi szeretetinek az megirt dolgomat, és egyebeket is. — Nem tudván pedig, az ország dolgai az gyűlésben mire fordulnak, lévén valamelly igazítására való dolgom jószágimban is, és Pápay Gáspárnak is ha kegyelmed Erdélyben való jószágomat megadatta, odavaló tiszttem mellé, s onnan, hogy szemével látott relatiót tehessen mindkét hazában való jószágimrul, hozzám kelletvén nékie jönni: szükséges — hogy magam mellől kegyelmed méltóságos oldala mellé az ország gyűlésére egy nevezetesebb s örögöbb renden lévő, országunk törvényét tudó és ország gyűlésében s Bécsben követségben is forgott és hazájában is vice-ispányságot viselt hivemet küldjem: expediáltam azért édes fiam-uram kegyelmedhez Bay Mihály uramat, becsületes, meghitt, régi hiveim közül egyiket, ki által kegyelmednek atyai szeretettel izöntem; kérem azért bizodalommal kegyelmedet: szóval mondandó szavainak hitelt adni, az portára küldendő követjeivel ide visszaküldenyi, és örvendötös válaszszaal megörvendöztetni méltóztassék. Lássza azért kegyelmed kegyelmes szemmel Bay uramat, az én tekéntetemért is, — és ha az én

dolgaimban kegyelmedet megtalálja, sok országos dolgai között, is azokban légyen ő kegyelmének assis-
tentiával; sok ideje, az portán tartottam az francia követ mellett mintegy residensül: az odavaló dolgok mint folynak, és az odavaló francia követ az kegyelmedtől nékie irattatott levelek titulussa iránt mit mondott, ad directionem meg tudja kegyelmednek mondani. Ezzel mégis ajánlom magamat kegyelmed meg-
tapasztalt fiúi szeretetében, maradván míg Isten éltet,
kegyelmedet

Nicomediae, 23. Aug. 1705.

szívesen szerető és szolgálai kívánó
bujdosó apja
Thökölyi Imre m. k.

XXV.

Az Rákos mezejére egybegyült nemes Magyarország státusának közönséges-
sen, ilyen levelet irt Thökölyi Imre:

Celsissime Princeps, Domine Fili singularis-
simo affectu dilecte, necnon Excellentissimi, Illus-
trissimi, Reverendissimi admodum Reverendi, Spec-
tabiles, Magnifici, Generosi, Egregii, Nobiles ac Stre-
nui Domini Fratres, Amici et Benevoli colendissimi,
observandissimi!

Kinek-kinek kegyelmetek közül maga méltósá-
gához s rendéhez illendő becsületet tévén, dücsörtem
az én jó Istenemet, ki az én hosszas bujdosásombéli
boldogtalanságomban engemet azzal megvigasztalt,
hogy az én édes nemzetemnek kimondhatatlan nyomor-
úság miatt szintén elállott s haldokló állapotja jobbra-

fordulásának s magok közönséges javát megerősíteni kívánó szabados egybengyülekezéseknek hírére halljam, és hogy nékem emberi reménség s vélekedés felett dolgaim orvoslására édes hazám igaz fiaihoz, tagjaimhoz s véreimhez ez idegen messze földről nyitott utam; mellyhez való bizodalamtul viseltetvén, küldettem meghitt, becsületes hivemet Bay Mihály uramat kegyelmetekhez, szükséges s kíváltképpen való dolgaim végett, kérvén nagy szeretettel kegyelmeteket, hogy megértvén ő kegyelmétül, vegyék tekintetben az én igaz bazafiúságomat, édes magyar nemzetem igaz igyéért erre az sokféle szenyvedésekkel teljes hosszas bujdosásra s boldogtalanságra való jutásomat, minden jószágimtul, javaimtul, édes földimtül való megvállásomat, és az sokképpen való mortificálás, busulás, szomorúság miatt való elnyomorodásomat, s szintén elfogyásomat: méltóztassanak dolgaim megorvoslásával való egész vigasztalással említett becsületes hivemet mennélhamarabb hozzám visszabocsátani, hogy kegyelmetek közönséges boldogulását és édes hazánk eltapodott szabadságának helyreállításában való nemes, szíves munkájoknak tovább s mindvégig való szerencséjéért — mint most is elkövetem — és kinek-kinek kegyelmetek közül mind magok, mind kedves maradékjok örökös javáért én is az én Istenemet imádhassam, hálaadatosságomnak minden üdöbéli contestatiójával. — In reliquo Celsitudinem Vestram, necnon Excellentissimas, Illustrissimas, Reverendissimas, admodum Reverendas, Spectabiles, Magnificas, Generosas, Egregias, Nobiles ac Strenuas Dominationes Vestras diu ad vota feliciter valere desiderans, maneo, Nicomediae, 24. Aug. Anno 1705.

Celsitudinis Vestrae,

Excellentissimarum, item Illustrissimarum, Reverendissimarum admodum Reverendarum, Spectabilium, Magnificarum, Generosarum, Egregiarum, Nobilium ac Strenuarum Dominationum Vestrarum

Pater, Frater, Amicus, Benevolus et
Servitor paratissimus

Emericus Thökölyi m. p.

Titulus seu indorsatio :

Celsissimo Domino Principi Francisco Rákóczy, necnon Excellentissimis, Illustrissimis, Reverendissimis, admodum Reverendis, Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregijs, Nobilibus, Strenuis Dominis, Dominis Generalibus, Comitibus, Praelatis, Baronibus, Comitatum Officialibus, item Capitaneis, Ductoribus — Toti denique Universitati Dominorum Magnatum et Nobilium, Militiaeque Equestris pariter et Pedestris Ordinis Inelyti Regni Hungariae, in Campo Rákos in Armis existentibus et Comitia celebrantibus Tit. Tit. Domino Filio singulariter dilecto, Fratribus, Amicis et Benevolis Colendissimis, Observandissimis. *)

*) A Rákos mezejére hirdetett, de a hadi állapotok miatt Szécsénybe áttett országgyűlésen egybegyűlt rendek határozata e levélre :

„Articulus VIII. Az méltóságos Tökölyi Imre fejedelem az magyar haza szabadságának helyreállításáért fegyvert fogván, és azon ügynek minden jobb utakon és módokon való folytatására életét, jószágát feláldozván, úgy most is hazafiúi magyarsága szerint hazánkért bujdosásban lévén, és minden jószágítul az austriai ház által megfosztatván : minthogy Isten által azon jószágok az mostani ügynek birodalmában estenek, — méltónak íteltetett, hogy az praetituált fejedelem minden jószágiban restituáltassék, maga pedig személlye szerint több bujdosó magyarokkal az leendő békeségnek tractájában includáltassék ; sőt mivel azon magyar ügynek folytatásával, hol maga, hol arra rendelt emberi pro publico némű-némű adósságokat contraháltak, hogy praevia rei investigatione veritate

XXVI.

Magyarországra az nemes ország gyűlésére expediáltatott, meghitt, becsületes hívünk nemzeti vitézlő Bay Mihály uram instructiója.

Nicomediae, 24. Aug. Anno 1705.

1-mo. Isten segítsége által megindulván, az meny-nyiben lehet, siessen, és leveleinket mind méltóságos fejedelem kedves fiam-uram ő kegyelmének, mind Bercsényi urnak s másoknak is, az kiknek szólnak, az titulus nélkül valókat is, az mint szóval eleiben adtuk, ott titulálván, illendő köszönőtünk mellett adja meg.

2-do. Minthogy az méltóságos gróf Bercsényi Miklós uram ő kegyelme kiváltképpen való módott ígérte dolgaink promotiójában, mind nekünk irott levelében, mind pedig szóval, becsületes szolgánk Szöllőssy Zsigmond által hozzánk való jóakarátját izen-ven, hogy az gyűlésben lévő emberünk ő kegyelmét ne tágítsa, hanem szüntelen magát ő kegyelmének insinuálja: azt azért el ne mulattassa; ő kegyelmének szóval miket mondjon, s másoknak is, az kiknek tudniillik ő kegyelme javallani fogja, minthogy mindekben az ő kegyelme tanácsával éljen, — szóval bővebben declaráltunk. Sőt ő kegyelméhez való bizodal munknak contestatiójára, azzal is ő kegyelme méltóságos személyét meg kívánván becsülni: ezen instructióját, ha ő kegyelme kívánja, ő kegyelmének megmutassa, nem kételkedvén semmit benne, hogy

comperta, az olytén megkárosodott creditoroknak az méltóságos vezérő-fejedelem (Rákóczy) ex cassa publica contentatiót tehessen, igazságosnak találtatott.“

oly bő mértékben tapasztalt hozzánk való ő kegyelme sincera affectiójához képest, ő kegyelme dolgainknak jó patronussa lészen, mind azokban, valamellyek jószáginkat concernálják, mind és kiváltképpen való módon abban, hogy az mi személyünk közönségessen ő kegyelmek előtt ne menjen felejdékenségből, s tovább se differáltatnék erről az gyülestről a magyar nemzetnek a portára érettség követéséges requisitiója a méltóságos fejedelemnek és a fegyverben lévő magyar nemzetnek, innen való kiszabadulhatásunk iránt: — tekintetben vévén azt ő kegyelmek, hogy mi azért az igaz magyar igyért jutottunk erre, az miben vagyunk, mindenünktől megváltunk, és az hosszas bujdosásnak s külömb-külobbféle (módon) való szenvedésnek terhe alatt már szintén elfáradtunk és megnyomorodtunk; — egyébiránt is az szükséghez képest az miben ő kegyelmeket requirálja: édes nemzetünk között való nagyra nevedett méltóságos tekintetével és auctoritássával dolgainkat promoveálja (Beresényi), kivált ha a német és magyar között való dolgok compositióra fordulnak.

3-o. Némely supplicánsok talátnak itt meg bennünket, az mint supplicatiójából kinek-kinek mi dolga legyen, megláthassa, úgy azt is: mi választ tettünk nékiek; ha azért az válaszhhoz képest méltóságos fejedelem fiam-uramat ő kegyelmét és az nemes országot megtalálják supplicatiójokkal, az mi nevünkkel: dolgoknak promotióját segítse, levelünk megadása s köszönötünk mellett kérvén szónkkal cancellarius Jánoky Zsigmond uramat — ki előtt tudnillik az ilyen instantiák forgani szoktak — az mi tekintetünkért segíteni ne neheztelje, és nevezetessen, hogyha Máriássy Ádám uram, az méltóságos fejedelem

kedves fiam-uram ő kegyelme adjutántja, az Vér familia — kibül való az anyjárul Komáromy János uram fia — Várad s Jenő tartományiban őket illető jószágok dolga végett supplicatiót ad be az méltóságos fejedelemnek és az nemes országnak: omni meliori modo promoveálja, és más jóakaróiukkal is azon dolgot segítse, contentumot kívánván abban tenni, említett Komáromy János uramnak.

4-to. Az mely dolgainkban az hármass memoriale beadatódott jószágink dolgában az méltóságos fejedelem kedves fiam-uramnak ő kegyelmének: mindazokra az ő kegyelme választát szorgalmatossan urgeálja, a mellyekben egész választ nem adott, vagy azokban differáltatott.

5-to. Kezéhez adott leveleinket kinek-kinek adja meg; ha kinek meg nem adhatja: bizonyos emberekre bízza, az kiktől recognitiót vegyen de recepisse, mellyel confirmáltassunk, hogy kiki kezéhez vehesse.

6-to. Mióltátul fogva méltóságos fejedelem kedves fiam-uram ő kegyelme jóakaratójából mind erdélyi, s mind magyarországi jószágink restituáltattanak: míg embereink kézhez vehették, és mind mi, úgy meghitt szolgálknak Kemenczey Jánosnak a méltóságos fejedelemtől resignáltattak, e végre, hogy mi szükségünkre percipiálja jövedelmét, azon reménségünk lévén az mi erdélyi jószágunk iránt is, várjuk azért az méltóságos fejedelem oblatiója szerint az ő kegyelme jóakaratóját. A mióta a fiscus keze vagyon mindkét hazában lévő jószágunkon, vagy ezután is vehetnek benne (belőle), lassan érkezhetvén reá: azalatt a mi proventus belöllek interveniálhatott. az mint értjük, mind fiscus számára percipiálták; melly igazság szerint minket illetett volna, s illet is. Ezen materiában is hat-

hatós instantiát tegyen, hogy az mit belőlők percipiáltak, vagy az kézhezvételig tovább is percipiálnak: nekünk refundáltassék, hogy azzal is a bujdosásban igen elfogyatkozott állapotunkat segíthessük, — ide nem értvén méltóságos gróf Beresényi Miklós uramat ő kegyelmét, ki nekünk enyiezei jószágunkat sponte remittálta — mellyért Isten ő kegyelmét megáldja; nekünk Isten adjon módot, tehetséget benne, hogy ő kegyelmének meghálálhassuk — sőt annak azalatt való proventussa felől ingyen sem emlékezzék ő kegyelme előtt, többel lévén mi adóssak ő kegyelmének.

XXVII.

Radvánszky Györgyné Máriássy Joanna-
Katarína asszonnak.

Radvánbul die 6. Februarij Anni praesentis nékem irt kegyelmed jónkat kívánó szép levelét kedvesen vettem; kegyelmedet, úgy kedves fiát régi jóakaróink közül egyiknek tartván, ezen választtévő levellemmel én is kegyelmedet megbecsülni kívántam, — Istentül mind kegyelmednek, mind hozzátartozóinak jó egészséget, és hazájokban boldog és békességes lakást kívánván. — Sem Radvánszky János, sem Gerhard György uraiméknak nem szükséges a méltóságos fejedelem kedves fiam-uram ő kegyelme előtt a recommendatio: mert igaz hazafiaknak esmérvén ő kegyelmeket, élt már is szolgálatjokkal, és meg is esmérte, kik legyenek; mindazonáltal kegyelmed requisitiója tekintetben előttem lévén, és én is kegyelmelekhez közelebb való menetelemet reménlvén: az

alkalmatosságához és időhöz képest nem kívánom elmulatni ő kegyelmekhez való jó affectiómnak megbi-
zonyítását, reménlvén ő kegyelmek iránt ennek reci-
procatióját. Az szent Isten minden változástul óltal-
mazza kegyelmeteket, s engedje nékem is látnom ki-
vánt jó állapotban! Nicomediae, 23. Aug. 1705.

XXVIII.

Rákóczy Fejedelem mellett lévő
franczia követnek. *)

Excellentissime Domine!

Pro sincero Excellentiae Vestrae erga me affectu,
contestatoque candidi sui amoris argumento sum valde
Vestrae Excellentiae obligatus, etiamque eo fine meo
ad Comitata Hungarica Deputato Generoso Domino
Michaeli Bay strictos dedi ordines, ut nomine meo de-
centem Vestrae Excellentiae exhibendo honorem,
dignas pro tanta benevolentia gratias agat. Cui ut
Vestra Excellentia fidem adhibere, mihiq; ac nego-
tiis meis, praesertim a praefato Domino meo Deputato
declarandis, ulterius quoque patrocinari dignetur,
amantissime rogo, et ardentissimis exopto votis, ut
Deus Optimus, Maximus servet Vestram Excellentiam
ad servitia Clementissimi Imperatoris Domini nostri
semper et ubique utilissimam et ad vota sua felicissi-
mam. Nicomediae, 25. Aug. Anno 1705.

Excellentiae Vestrae

Benevolus et ad servitia paratissimus

Emericus Thökölyi m. p.

*) Marquis Des Alleurs.

XXIX.

Angliai, hollandiai, svéciai, brandenburgus követeknek, különössen.

Excellentissime Domine!

Longo jam pressus exilio, variisque calamitatibus pro fide et patria exeratus, non modice consolatus sum, dum intellexi — sicut hoc dudum ardenti corde desiderabam — Sacram Regiam Majestatem remedendis afflictissimo et agonisantis Hungariae Gentis morbis, salutare manus adhibuisse, et eo fine ad Comitum eorum Vestram Excellentiam expedivisse. Quem ego cultu singulari honorare volens, dedi in mandatis meo ad eadem Comitum Deputato Generoso Domino Michaeli Bay, ut Vestrae Excellentiae non tantum visitationis, sed et condignae salutationis demeritum exhibeat honorem. Plurimum confidens, quod Vestra Excellentia eidem fidem indubiam sit adhibitura e firmaque sua in justitiam et fidem Evangelicam obligatione perplexum statum meum cordi summendo, mihi, meaeque ac patriae causae efficaciter patrocinatura; pro quo Deus Vestrae Excellentiae benedicet, et ego maneo

Excellentiae Vestrae

Nicomediae, 25. Aug. 1705.

servitor paratissimus

Emericus Thökölyi m. p.

NB. Az hollandiai követnek az Regia Majestas helyett ezt kell írni: Celso ac Praepotentes Ordines.

XXX.

Bay Mihály uramnak.

Supponáltam azt fiam-uram ő kegyelme irásához képest, hogy ha a dolgok pacificatióra mennek. Az anglusok, hollandusok, svéd és prussiai királyok interessentiájok nélkül nem consummáltatnak; arra nézve mindeniknek követjének kelletvén ott lenni, hogy kegyelmed expeditiójának semmi híja ne légyen: mindeniknek kegyelmed nevére credentiát irattunk. Úgy kívánván azért a dolog: jelentse meg fiam-uramnak ő kegyelmének, az méltóságos fejedelemnek, és ha úgy fog tetszeni ő kegyelmének, mindeniknek tégyen levelünk megadása mellett köszöntő becsületet; declarálván az evangelicusoknak hathatóssan, hosszas bujdosásunkat, s vallásunkért s hazánk szabadságáért erre az boldogtalanságra való jutásunkat, kérje, hogy nekünk omni meliori modo patrocínáljanak.

Irattunk az francziai király ottlévő követjének is, megköszönvén hozzánk való jóakarátját s szives affectióját; kegyelmed is szóval kövesse el, midőn levelünk megadása mellett nekie becsületet tésszen, nevünkkel, s kérje az továbbvaló patrocínállásra. — Adjon Isten jó utat kegyelmednek! Nicomediae, 26. Augusti, Anno 1705.

(Vége.)

VI.

TÖKÖLY IMRE

VÉGRENDELETE.

TÖKÖLY IMRE

maga kezével írott

v é g r e n d e l e t e.

Atyának, Fiúnak és Szent-Lélek Istennek nevében, Ámen.

Halandóságomrul gondolkozván, mostani ágyamban való hosszas nyavalyámat is előttem viselvén, mely igen megerőtlenített, látván előttem a szapora példákat is: azért míg időm vagyon hozzá, ha az Isten e világbul kiszóllítana is, tettem ilyen dispositiót s végső testamentumot az alább megírt dolgokrul, a mint alább következik.

Primo. Méltóságos Felső-Vadászi Rákóczi Ferencz fejedelemnek, eddig is fiúi hozzám való relatiójához képest, a mennyiben édes anyját feleségül vévén el, kezem alatt nevedett egy darab ideig, ebben a bujdosó állapotomban sok jóakaratjával élvén, velem való jótétéjért, magyarországi jószágimban, úgymint: Árvában, a mennyiben jussom vagyon, Likova várában és hozzávaló jószágokban, Letava várában levő jussommal és Zsolna nevű városommal, item Késmárkot ötvenezer rhénes forintokban, a styavnyiki kastélt is ugyanannyi summában ő kegyelmének legálom, s minden jussomat ő kegyelmére és méltóságos familiájára transferálok; nevezet szerint egyik fiát ő kegyelmének, a kisebbiket, vagy az meghalván, a mellyik

életben leszen a már születtetett, vagy ezek meghalván, a születendőök közül is, ezen testamentalis dispositiómban successoromnak vallom és publicálom, fiamnak is fogadom, és hogy a méltóságos Thökölyi familia neve meg ne haljon, nevemet is oda transferálom ezen utolsó dispositiómban.

Secundo. Az aranyas pohárt, a husz aranyas esészéket, és a veres-selyem atlatcz, szkófiummal szőtt ágyöltözetet, minthogy ezeken az én kedves fiam-uram Rákóczi Ferencz eleje címere vagyon, ezeket is ő kegyelmének hagyom és testálom.

Tertio. Ugyan ő kegyelmét, a feljebbirt méltóságos fejedelmet constituáltam ezen testamentumban summus justitiariusnak, hogy az ország törvénye szerint specialis commissariusi által az alábbirt punctumokban iratott dispositiómat és legatumimat effectuáltassa, kit lelkére is kötök, hogy kivált az énmellettem, bujdosásomban engemet holtig igazán szolgáló jámbor hiveimnek és szolgálóimnak, akárki legyen is, rövidséget tenni ne engedjen, executióját senki tekintetiért ne halasztassa, hogy azok is szegények Istent áldhassák érte, és ne átkozhassák ő kegyelmét.

Quarto. Isten az édes fiam-uramat éltesse; de köz lévén a halál mindnyájunkkal, ha ő kegyelmét is valamely változás érhetné: vallom és legálom justitiariusnak gróff Beresényi Miklós uramat, és azon magyar hazában levő elsőb rendeket; Erdélyben is pedig az országnak elsőb rendei a kik lesznek, nevezet szerint Pekri Lőrincz és Mikes Mihály sógor uramékat is.

Quinto. Rima-Szombatban s így Gyöngyösön lévő portiómat legálom az eperjesi lutheranum collegiumhoz, azon jussal, a melylyel birtam.

Sexto. A felséges franczia király portán lévő extraordinarius követjének Marchio de Ferriol uramnak, mint kedves atyámfának, emlékezetre hadtam az ezer talléros gyémántos gyűrűmet, kit nem régen váltottam ki a constantinápoli zsidótul.

Septimo. Pekri Lőrinez uramnak és feleségének Petrőczy Kata hugomasszonynak hagyom Küküllő-várában lévő jussomat, hoc tamen per expressum declarato, hogy ezen jószágbul négyezer magyar forint érő jószágot excindálván, és a melly falut juxta futuram aestimationem azon jószágbul kedvelleni fog Szőlősi Zsigmond és felesége Jakab Kata asszony, — Hosszu-Aszó, Küküllő vármegyében lévő házakhoz foglalhassák, s birhassák pacifice, a míg a négyezer magyar forintokat nekiek le nem teszik; ha pedig ebben megfogyatkozhatnak, akármelly, Erdélyben és Magyarországon lévő jószágimból excindáltasson fiam-uram nekiek négyezer magyar forintokig való jószágot, gyermekseégektől fogván való igaz szolgálatjokért.

Octavo. Szigeti udvarházban való részemet, mely Máramaros vármegyében vagyon, legálom Bay Mihály uramnak; vagy azért adjonak jószágomból négyezer magyar forintokat, ha tudnillik ebben megfogyatkozhatnak.

Nono. Krakкаи udvarházban lévő jussomat, hozzá való appertinentiákkal, legálom Komáromi János uramnak; vagy ezért négyezer magyar forintokat, ha ebben megfogyatkozhatnak.

Decimo. Bodrog-Kereszturban lévő házamat, hozzá tartozó szöleimmel, legálom Szkárosi Sámuel uramnak; vagy ezért háromezer magyar forintokat, ha ebben megfogyatkozhatnak.

Undecimo. Brettyai udvarházamat, mely Hunyad vármegyében vagyon, hozzálevő portiómmal legálom Pápai Gáspár uramnak ; vagy ezért háromezer magyar forintokat, ha ebben megfogyatkozhatnék.

Decimo secundo. Gyula-Feérváratt levő házamat legálom Mikes Mihályné hugomasszonynak.

Decimo tertio. Mégis fordítom elmémet az én kedves fiam-uram méltóságos fejedelem Rákóczi Ferencz személyére, s kötöm ezt is lelkére, hogy ebben a Törökországban, ha későre terjedne is, temetésemet ne engedje, hanem vagy Erdélyben, vagy Magyarországon kivitetvén, egy lutheranus, kerített kulcsos városnak templomában temettessen, emlékezetre koporsóm felett zászlót és epitaphiumot is tétetvén fel. Azon is kérem s lelkére kénszerítem, hogy az én szolgálaim között a kik nemteleneknek találtnak, és Magyarországon vagy Erdélyben penetrálnak, jószágimban telepíttesse meg, felszabadítván az olyan örökséget, a melyre telepednek, s megneemesítvén azon személyeket is ezen legatióm mellett ; tartsa pedig elsőbb dolognak, — minekelőtte a felsőbb rendek között feljebb való punctumokban declarált jószágomat kiosztatná is : mert a szegénynek nehezebb a dolga ; a ki hol szereti azért, jószágimban, ott telepedhessék meg, ehez illendőképen örökséget is, és a mellett mindeniknek hat ökröt és két tehenet adván. Itt nem felejtetem el Mátyás mester és Sütő Gyurka jámbor szolgálainkat is, kirül én lehetek bizonság, hogy a szegény feleségem holta előtt testamentom-formában nekem recommendálta, hogy fiam-uram őket felszabadítsa, ha jobbágyi kötelesség alatt volnának is, és őket megneemesítse : azért én is ezt ő kegyelme lelkére bízom, ne hagyja úgy szegényeket, édes anyjához, és hozzám

gyermekségektől fogván contestált jámbor szolgálat-jokért s hűségekért.

Decimo quarto. Szegény Bohos Márton mind maga, s mind felesége az én hűségemben halván meg, árváját Bohos Sophit, szegény feleségemmel együtt neveltük; kinek az apjárul is maradván valami kevés javai: akkori szükséghez képest a szegény feleségem is valami keveset elköltött. Ezt azért, a mennyiben elkölt, refundálják az én itt találtató javaimbul; a szoknyák közül egyet, tudnillik a violaszin virágos-bársonyszoknyát, egyéb asszonyembert illető portékákkal, adják neki, s töltsék száz tallérra, kit feírruhából, kit egyéb aprólékos, aranyműves-ládában találtató egyetmásbul; olyanok-lehetnek: azelőtt egy farsangoló alkalmatosságra készítettett nyakravaló, párta, kézrevaló etc., mellyek is smaragdos, rubintos és klárisos portékákbul állhatnak; de ha ezzel fel nem érik a száz tallért, egyéb jókbul töltsék ki, s vegye az én tekintetemért gondviselése alá Pekriné asszonyom, míg Isten szerencsáját mutatja, s tegyen jól véle, mint árvával, énérettem is.

Decimo quinto. Erdélyben Szék Gábor nevű nemesebernél levő jószágomat (ki is megholt ugyan, de maradéki birják) jószágimbul kiváltván, régi jámbor szolgálatjáért legáltam Fekete Jánosnak, ideértvén, ha mi acquisitiót is szerzett hozzá; e mellé ugyanezen erdélyi illyei jószágomban legálok egy falut, ötszáz magyar forintokban = in flor. 500 Ung. — Ha pedig ezen Szék Gábor jószágában vagy az illyeiben megfogyatkoztathatnék Fekete János: tartozzanak az én jószágombul neki adni ezer tallérokat.

Decimo sexto. A kiknek mellettem levők között valamely praetensiójok, adósságok vagyon, s azt justi-

ficálják : történhető halálom után mindgyárt másnap Komáromi János uram és Szkárosi uramék contentálják, lelkekre bízom, senki maga kárát ne forgathassa; ezen restantiás hópénzes szolgák restantiájának complanálására lévén már sequestrálva egy zsacszóban költség, kit Szkárosi urammal sequestráltattunk, s felkeresheti. Tudván pedig, hogy senki ebből az országból hazájában, utjához kívántató költség nélkül nem mehet: akarván kinek-kinek ez iránt való szükségéről éltemben provideálni, tettem ilyen rendelést, személy szerint mindazoknak, valakik mellettem laktanak. Arrul is tévén dispositiót, hogy a melly ezerötszázötven tallér restantiám a francia oratornál vagyon, (kirül levelem is vagyon és a testszin ládában megtalálják, abban a csomóban, melyben a clavisok vannak) azt is felvévén, a Pápai Gáspár uramnál levő pénzzel, mellyért is Bay Mihály uramat és ugyan Pápai Gáspárt is expediáltam, hogy behozzák, osztassék el az alábbirt legatio szerint; bízván a francia orator ő kegyelme jó lelkeismeretire, hogy testamentum szerint contentálja azokat, a kiknek legáltuk. Magyarorszában pedig bízom a méltóságos fejedelemre fiam-uramra, a mint feljebb irtam. A melly portékáim vagy javaim a legatumtul elmaradnak ittlevő javaimbul: tette a francia orator ő kegyelme pénzzé, és conserválja hideg tetemimnek Magyar- vagy Erdélyországában való kísérésére; a mi pedig ez ilyen pénzből elmaradna, osztassa ki fiam-uram a mellettem lévő híveim és szolgálaim között juxta merita personarum, a kinek mi juthat, ezen testamentumban declarált legatum szerint; a többit pedig, a mint feljebb megiratott, eladandó jószágombul pótolja ki.

Decimo septimo. Pápai Gáspárnál vagy akármelly

tiszteimnél is a melly készpénzben találtatik, abbul legálok kétszáz tallért Bay Mihály uramnak, Pápai Gáspárnak is kétszáz tallért: minthogy Magyarországra expedíaltattak a költségért, és ezeknek is kellett volna behozni utánnam.

Komáromi János uramnak legálok háromszáz tallért; Szőlősi Zsigmondnak legálok száz tallért, és kétszázat a feleségének, kivel hazájában mehessen; e mellett a kis német bársonyos hintómat, és lovaim között az kik jobbaknak találatnak, két szekeres-lovamat. Szkárosi Sámuel uramnak kétszáz tallért, feleségének ötven tallért.

A mellettem lakó doctornak a tatár lovamat és ötven tallért.

Mátyás mesternek száz tallért, és ottkin ezer magyar forintot.

Fekete Jánosnak hatvan tallért; azomban egy rókamállal bélelt angliai mentét csináltassanak néki.

András deáknak hatvan tallért.

Csontos Jánosnak a melly praetensiója vagy on adóssága iránt, complanálják, azonkivül adjanak neki ötven tallért, és ruházzák meg is tisztességessen, egész köntöst csináltatván neki. Magyarországbán menvén pedig, ottvaló pénzünkéből, a ki találtathatik, adjanak neki száz tallért.

Szombati Istvánnak adjonak ötven tallért.

Oláh Mátyásnak is adjonak ötven tallért.

Füredi nevű Miklósnak, kit is Tillinkónak híttak, adjanak harmincz tallért; feleségének is adjanak husz tallért.

Sütő Gyurkának adjonak negyven tallért.

Hegedűs Pistának harmincz tallért, a mátkájának Újfalusi Ilonának husz tallért.

Dudás Istvánnak adjanak harmincz tallért, mentét is csináltassanak neki.

Oláh Jánosnak adjanak harmincz tallért.

Kis Jankónak adjanak itt husz tallért, magyarországi pénzemből pedig harmincz tallért.

Pandurnak adjanak huszonöt tallért.

Debreczeni Miskának adjanak husz tallért.

Vaczilnak adjanak husz tallért.

István mesternek complanálván fizetését, adjanak azon kívül harmincz tallért.

Paskádynak adjanak huszonöt tallért.

Faragó Mátyásnak huszonöt tallért.

Szilágyi Andrásnak huszonöt tallért.

Teleki Laczkónak huszonöt tallért.

Lovász Laczkónak husz tallért.

Nalácsi Miklósnak husz tallért.

Demsoni Mátyásnak husz tallért.

Granátnak harmincz tallért.

Várnainak ötven tallért, és mentének, dolmány-nak, nadrágnak való angliai posztót.

Mózsesnek ötven tallért, és mentének, dolmány-nak, nadrágnak való angliai posztót.

Munkácsi Jánosnak száz tallért adjanak, magyarországi bonumimbul is száz tallért.

Zákány Andrásnak ott kin lévő bonumimbul harmiez tallért.

Debreczeni Szabó Jánosnak itt találtató javaimbul adjanak huszonöt tallért, Magyarországbán találtató javaimbul pedig adjanak hetvenöt tallért; ugyanennek magyar- vagy erdélyországi jószágimban egy jó örökséget vagy fundust cum appertinentiis resignáltasson fiam-uram ő kegyelme, a hol maga kedveleni fogja, mellyen házat is építtessen neki, és azon

fundushoz három vagy négy jobbágyot szakasztasson azon jószágbul, a melyben a fundus resignáltatik neki.

Szülősi Zsigmondné Jakab Kata asszonynak előbbi legatióim kívül legálom az aranyas terezenella-szoknyát is, hozzá tartozható vállal együtt.

Munkácsi Jánosnénak pedig a bélletlen, asszonyembernek való nyári mentécskék közül a megyszin virágos bársonst, vagy mást; ehez csipkét is, a mely ugyan mentére való találtatik a ládákban.

Kis Jutka leánynak az öt soros, fekete szemekkel egyveles gyöngyös nyakravalót; ehez egy pár kézrevalót, pártát és főrevalót is.

Mátyás mesternének adjanak huszonöt tallér érő asszonyembernek való portékát, melly a ládában találtatik.

Az erdélyi háznál levő öreg gazdának Viskinek adjanak husz tallért.

Boros Istvánnak adjonak negyven tallért.

Andrási Jánosnak adjanak itt ötven tallért, Magyarországbán is ötven tallért.

A constantinápolyi keresztyén ispotályokban levő koldusoknak ötven tallért adjanak.

Gergelynek, a Komáromi uram szolgájának adjanak husz tallért.

Az eperjesi, kassai és késmárki ispotálybeli szegényeknek is, — item azon városban levő ispotálybeli szegény koldusoknak, a hol hideg tetemim fognak a tizenharmadik punctumban megemlített mód szerint eltemettetni, hagyok egyenlő osztály szerint ott kin levő jószágimból száz tallérokat.

Decimo octavo. Erdélyországban levő jószágim miben legyenek? még azokrul semmi informatiót nem vehettem: azoknak azért mivoltokhoz képest disponál-

nom nem lehet; mindazonáltal, az idő seuki után nem várakozván, hogy ezeknek dispositiójok iránt is inteniomat assequálhassam, teszek ezek iránt is illy generalis dispositiót. A legatáriusok, a kiknek tudnillik ezen jószágimbul a felsőbb punctumokban bizonyos szakaszt testáltam, azokat a megírt mód szerint, denominált justitiariusim contentálják; a mi jószágimban megírt dispositióm után fenmaradhat, mindazokban successoromnak vallom az első punctumban adoptált édes gyermekemet, méltóságos Rákóczi Ferencz fejedelem kedves fiam-uram kissebbik gyermekét, a megírt első punctumban lett declaratióm szerint; birja ezen jószágimat is azon jussal, melylyel én birtam és birhattam volna, hoc iterum atque iterum per expressum declarato, hogy a méltóságos Thökölyi familiárul álló nevet viselje, hogy abban az én familiámnak neve reviviscáljon.

Decimo nono. Bercsényi Miklós uramhoz is még éltemben kívánván tiszta indulatomat contestálnom: hagyom és vallom ő kegyelmének Aba-Újvármegyében levő Enyiczke nevű kastélyomat, azon jussal, a melylyel én birtam és birhattam volna.

Vigesimo. Szőlősi Zsigmondné Jakab Kata, ezen dispositiómnak alkalmatosságával instantiájával találván meg engemet, Erdélyországában Torda nevű városban levő házam felől, mellyet Barnóczki György nevű ember ad dies vitae birt: ezen házamat is azért cum omnibus appertinentiis vallom és legáлом Szőlősi Zsigmondnak s feleségének Jakab Katának, hac expressa cautela, hogy aestimáltassék meg a ház cum omnibus appertinentiis, és a mire aestimáltatik, azon és annyi summa excindáltassék és defalcáltassék a négyezer magyar forintbul (mellyben tudnillik vallot-

tam ő kegyelmeknek ezen dispositiómnak hetedik punctumában, hogy Küküllő-várához tartozó jószágimból, mellyet azon megnevezett punctumban legáltam Pekri Lőrinez uramnak és feleségének Petrőczy Kata hugomasszonynak, excindáltassék valamely falu kit szeretni fognak, négyezer magyar forintokat juxta aestimationem megérhető) a mi fenmarad a négyezer magyar forintokból, annyi summa pénzt érő jószág excindáltassék azon denominált Küküllő-várához tartozó jószágból, a mellyik falut tudnillik szeretik, uti praemissum esset in puncto 7, Szőlősi Zsigmondnak és feleségének Jakab Katának, mellyet birhassanak pacifice. Ha pedig ezen tordai házban megfogyatkozhatnának: tehát maradjon meg in tali casu a hetedik punctumban ő irántok lett négyezer magyar forintokig való dispositióm egészen.

Vigesimo primo. Noha Munkácsi Jánosról feljebb is vagyon emlékezet: mindazáltal eszemben jutván gyermekségétől fogván való szolgálatja, a felsőbb legatum mellé újban legálok nekie ezer magyar forintokig való jószágot, mellyet excindáltassanak neki magyar- vagy erdélyországi jószágimból; vagy pedig pénzüi adják ki neki az ezer magyar forintokat.

Vigesimo secundo. Kis Jutka leánynak is gyermekségétől fogván való szolgálatjáért adjanak jószágimból ezer forintig való jószágot, vagy azért ezer magyar forintokat.

Boér Jánosnak is ötszáz magyar forintokig való jószágot, vagy ezért adjanak neki ötszáz magyar forintokat.

Vigesimo tertio. Noha feljebb is tettem emlékezetet Andrási János felől: mindazonáltal considerál-

ván újobban ennek is jámbor szolgálatját, a feljebb megirt legatutumot szaporítsák meg hatszáz magyar forintokkal.

Peractum in Campo Florum ad Nicomediam, die tertia mensis Septembris. Anno millesimo septingentesimo quinto.

Thököli Imre m. k.

(P. H.)

L'an mil sept cent cinq et le troisieme septembre, a la requisition de son Altesse Monseigneur le Prince Emeric Thököly, et par la permission de Monseigneur l'Ambassadeur de France a la Porte Ottomane, nous François Belin, premier secretaire et Chancelier de Monseigneur l'Ambassadeur, nous sommes transporté au Champ de Flor, Maison de son Altesse proche de la ville de Nicomedie, ou estant Monseigneur le Prince Thököly, a déclaré a nous susdit Chancelier, que l'ecri cy dessus est son vray testament or ordonnance de derniere volonté, lequel il veut etre executé de point en point en sa forme et tenue; en foy dequoy son Altesse a signé la presente declaration de sa propre main avec nous susdit Chancelier.

Emericq Thököly m. p.

Belin m. p.

(Meghalt september 13-kán, 1705.)

~~~~~

MÁSODIK RÉSZ.

TÖKÖLY IMRE

NÉMELY FŐBB HIVEINEK NAPLÓI, IRÁSI.

1686—1699.

I.

DOBAY ZSIGMOND NAPLÓJA.

1686.

I.

DOBAY ZSIGMOND NAPLÓJA
MUNKÁCS VÉDELME RŐL. 1686.

Diarium

Continens ea, quae in arce Munkács, dum Anno 1686 per Comitem Generalem Antonium Caraffa obsidebatur et per Helenam Zrínyi Conjugem Emerici Tököly et Andream Radics defendebatur, diem acta sunt.

Conscriptum per

Sigismundum Dobay de Eadem.

(Ex collectione Samuelis Székely de Doba. 1735.)

1686.

Micsoda operációkat tett az német itt
Munkács vára alatt, arról való rövid
diarium.

Januarius.

Die 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Nihil.

Die 12. Érkezett Szent-Andrássy János kegyel-

mes urunktúl, Landor-Fejérvárrúl ide Munkácsra, kegyelmes asszonyunknak s itt ben szorúlt főrendeknek szólló levelekkel, az kikben tudósít kegyelmes urunk maga csudálatos s szerencsés dolgainak folytatásirúl, s arrúl is, hogy az szerdár Ibrahim passát Landor-Fejérváratt megfojtották török császár parancsolatjából, az ő rendetlen cselekedetinek folytatási miatt; minket pedig magához való hűségére int s kinszerít.

Die 13. A mieink közzül egynehány lovas kiment ellenkezni a némettel, vadkert iránt való rétre. A városbúl a német azt látván, kijött lovas vagy három compániával; a mi hajduink is vagy kétszázan kimentek a vadkerbe. A németek nagy resolútióval mieinket megtolták, s a kapu felé meg is szaladának előttük a hajduk; ők a hajdukot huszárvár felé megelőzván, a vár árkában hajtották, azminthogy vagy négy bele is holt az vízben: amazokat is mind az ágyúkból, mind pedig az apró puskákból vesztegették, azminthogy három el is esett közülök, de sok sebesseket el is vittek magokkal.

14. Nihil.

15. 16. 17. 18. 19. és 20. Azon napokban a német, Latorczán túl való partba, gyümölcseskertnek irányába sánczot csinált s erősített magának, hogy minket a víztől elrekeszthessen.

21. Estve 6 órakor ismét visszaküldte Szent-Andrássyt kegyelmes urunkhoz asszonyunk ő nagysága.

23. Gyümölcseskerten túl is, a kapu iránt, bészanczolta magát német gyalog, hogy az várból ki s bé ne jár hassunk.

24. Kasokot állított malom helyinek irányába, a Latorczán túl való partba, hogy annál is inkább a

benvalók vizre ne járhassanak. Azokat megtűtvén, strázsát is állított oda.

Die 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. Nihil.

Februarius.

Die 1. 2. 3. Nihil.

4. Az mely német a kapu iránt a gyümölcseskertnek szegeleti mellett bésánczolta vala magát, azokra mi reá mentünk s erőssen is vélek megpuskáztunk két felől, úgyannyira, hogy megadta volna magát, quártélyt kívánván; de a lovas német előtt, az ki a mezőbe állott, egy sereg hajdu megszaladott, s mi is más seregben levő udvariak megszaladtunk. Csakhamar újobban, ugyan ebéd előtt, nagy resolútióval rajtok mentünk vagy kétszázan, s Isten segítségével két fertály óra alatt kivágtuk őket, úgy, hogy 115 németből egy sem szaladott el, 11-et rabúl hoztunk bé, s a többit két kapitánynyal együtt levágtuk; a mi részünkrül első ostromkor egy vice-hadnagy sebbe esett, s egy hajdú penig elesett, második ostromkor penig egy vice-hadnagy elesett, s három hajdú is. Az udvariak közzül is egy sebbe esett, s egy palotás is.

5. s 6. Nihil.

7. Az mely emberek jártak kegyelmes urunkhoz, azok megérkezvén, nem merték béhozni a leveleket, tartván attul, hogy kezekbe ne akadjanak a németeknek; hanem egy újfalusi asszonytul béküldték a leveleket, magok visszamenvén urunkhoz. Mely levelekből kitanúltunk kegyelmes urunknak Tömösvárra való érkezését.

8. A mely sánczbúl a gyalog németet kivágtuk, azoknak helyíbe egy compánia dragony ott istrázsált éjjel-nappal.

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. Nihil.

18. Nemessányi Bálint, Kelemessy János, Jeney Sámuel, Farkas Sándor, Borbély István és András Deák uraimék kiszabadultak németek rabságából; ő kegyelmekért asszonyunk ő nagysága gróff Herberstaint és két német tisztet kibocsátotta.

19. Nihil.

20. Újebben érkezett emberünk kegyelmes urunktól levelekkel, meghozván kegyelmes urunknak Váradra való érkezését, s mentül hamarább lehet, ide való közölését is.

21. A Latorezán túl való sánczba egy másfélfontos taraczkot vontak az németek, hogy a kapun kijáró emberekre lőhessenek.

22. Nihil

23. A huszárvárat éczaka meggyújtották volt a németek, de kevés kár esett benne.

24. 25. Nihil.

26. Asszonyunk ő nagysága újebben küldött két embert kegyelmes urunkhoz levelekkel, harmadikát pedig Lengyelországba a királyhoz.

27. Érkezett Egre János virradta előtt urunktól, Váradon hagyván ő nagyságát.

28. Nihil.

Martius.

1. 2. Nihil.

3. Kis Pál nevő ember érkezett kegyelmes urunktól.

4. 5. 6. 7. 8. Latorezán túl, vadkertnek szegeleti iránt egy sánczot kezdett ásni a német a parton.

9. Estve indult meg Komlóssy uram, asszonyunk ő nagysága parancsolatjából kegyelmes urunkhoz,

lovon, ilyen formában, hogy egynéhány lovas s feles gyalog is a német strázsának, a ki a gyümölcsös kertnek sánczába volt, nekie rugaszkodtunk, s az strázsa előttünk megszaladott, egyet el is fogtunk benne; azalatt csak elment, három katona pedig, a kik melléje rendeltettek volt, elmaradtak, ötöt eltévesztvén.

10. Nem sokad magával érkezett Munkács városában generális Kaprara. Azon éjjel az elkezdett sánczot vadkert iránt jobban kezdték erősíteni.

11. Végbevivén az sánczot, be is vontak két ágyút éczaka; az egyike 9, a másika 10 fontos golyóbissú.

12. Kezdték löni azon két ágyuból a vadkert iránt való górihoz a palánkba, azt kit is csak egyszer találtak meg. Azon estve bocsáttatott Futaky harmadmagával kegyelmes urunkhoz. Annak elmenetelének alkalmatosságával egy dragonyt is fogtunk; ugyanazon éjjel Latorczán innen a vadkerti sánczban bészállott a német gyalog.

13. Tizenötszer löttek azon ágyúkból asszonyunk ő nagysága ablakai felé, de semmi kárt nem tett az golyóbissa, kétszer az ablakok felett való kúfált találván, harmadikszor pedig a drabantok bástyája-félének az ódalán való deszkát általjárta a golyóbis. Azon éjjel a vadkertnek szegeletitül fogva, egész a malom felé való halastóhoz vitte az sánczait, az vízen túl való sánczbul pedig kivitték az ágyúkat a városra.

14. Elkezdett sánczait napestig erősítette, éjjel pedig az vadkerten való innegső halastócskához ásták az sánczokat.

15. Asszonyunk ő nagysága kitétetette a veres lobogókat mindenfelül az várbul, úgy a palánkbul is,

azután egy lövist is tettek minden bástyáruul az ágyúkbul. Azon éjjel négyszeglető sánczot csináltak a két halastó között.

16. Éjjel az palánkhoz közelebb hozták az aprosokot.

17. 18. és 19. A kis halastó mellett, az aprosok között ágyúknak s mozsároknak való helyt csináltak, s erősítették éjjel-nappal. Azon éjjel érkezett Kubínyi Péter kegyelmes urunktul, Halmágyon hagyván ő nagyságát.

20. Éjjel be is vontak négy ágyúkat, 9 és 10 fontosokat azon sánczokba; az aprosokot is közölyebb ásta a palánkhoz. Ugyanazon éjjel Kis Pál kegyelmes urunkhoz küldetett.

21. Erössen kezdett lönni azon ágyúkbul a palánk keretéséhez; azon nap circiter 40-szer lött, de nem ártott a lövése. Éjjel penig hét mozsárját béhozta az sánczba.

Die 22. Azon mozsárokbul legiselőszer reggel 6 óra tájban 4 követ vetett bé, azután 10 óra tájban bumbikot kezdett hánni; mindenestül tizenötöt vetett bé: de Isten kegyelmébül egy embert sem sértett, s az palánkhoz is az ágyúibul kilenczszer lött. Söröbben bumbikot s gránátokat hántak bé, kövekkel egyelesen. Azon nap 16 gránátot s 12 követ vetettek bé, éjjel penig árkot ástak az palánk árkátul egész a Latorczáig, kin a vizet akarták kiereszteni az palánkbeli árokbul.

24. Martij kezdett előszer lönni a német-bástyaféléhez az ágyúibul. Egyik lövisivel, a mint az bástyának az ódalán való deszkát találta a golyóbis: oda volt támasztva egy szakálos, azt a golyóbis kettészakította; ott lévén akkor Nádasdiné asszonyom, s az ő

nagysága varró-leánykájának annak a szakálosnak a darabja a fejét kettészakította, a másik darabja pedig egyik pattyantús-nak a kezét sértette meg. Azon éjjel két követ vetett bé; az nagy halastóból is a vizet kibocsátotta.

25. Egynéhány lövist tett az ágyúiból a bástyákhoz.

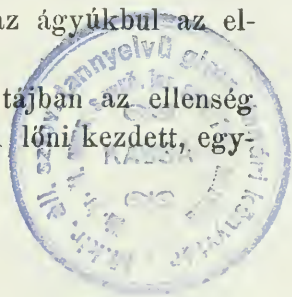
26. Hét órakor reggel bumbikot kezdett hánni, azon nap kilencz bumbit s öt követ bocsátott bé; ugyanazon nap az ágyúiból az mint lőtt volna a német-bástyához: a golyóbis egy darab fát kiszakasztván, egyik pattyantús-nak a kezét törte el. Éczaka pedig az mely árkot ásott volt, azt beszakította éppen a palánk árkában, de kevés víz ment ki belőle.

27. Csendessen volt az ellenség. Délután egynehány legényt hajón az vizen sánczai felé küdtek, hogy az kast, az kit az palánk árkába állított, onnét elvonának, s egyszersmind ha lehet, ellenségnek lármát is tegyenek; de az ellenség észrevette, semmit nem efficiálhattak, egy hajdút meg is lőttek, hogy mindjárt megholt. Vagy két követ is vetett bé, éjjel is egyet; azonkívül éppen az palánkbéli árkának a partjára földdel töltött hordókat raktak egymás hátára.

28. Martij 7 órakor reggel az mozsárokból kezdett löni; azon nap két bumbit, két karkaszt, tizenkét tüzes lapdát, hét követ bocsátott bé, kikkel egyéb kárt nem tett, hanem a palánkban a vadkert iránt való górét s egy kunyhót égetett el. Ágyúkkal is sokat lőtt a bástyákhoz.

29. Vagy négy lövist tett az ágyúiból az ellenség.

30. Martij. Reggel hat óra tájban az ellenség rettenetes furiával a mozsárokból löni kezdett, egy-

másután szüntelen, egész tizenkét óráig. Bumbit vetett mindenestül 77-et, tüzes laptát kettőt, és két követ is: mindazonáltal Istennek kegyelméből az emberekbe sok kárt nem tett, hanem egy bumbi a mint esett volna a közöpső várnak kapuja eleiben, az, a kapuközön kihentergett éppen az hidlásra, a hajdúk szaladtak előtte, azalatt véletlenül megpattant, hármat sebesített meg közzülök, az egyikének szárába el is törött a lába, az ugyan meg is holt, a ketteinek a kezét, az nem halálos; az másik pedig az mint az árokba esett volna az szénához, azt tudatlanságbul Nádasdy uram ő nagysága lovászsza vizes bürrel oltani akarván, azomba megpattant, annak is a lábát térgyébe szakította el, — egy félóra alatt meg is holt. Ugyanakkor az ő nagysága jobbik paripáját annak a darabja megölte. A felső-várba pedig az mint egy bumbi az szárazmalomba esett volna, asszonyunk ő nagysága szekeres pejlovának egyikének a lábát kettészakította, az másikat is megsértegette; akkor a malomnak a nagyobb kerekét is elrontotta; a német-bástyára is egy esvén, a ki egyik ágyúnak a kerekét eltörte; azonkívül bótót kettőt, buzás szuszkokot egynéhányot a bumbi elrontott, öszvetört. Asszonyunk ő nagysága házai felett való taraczkoknak a padlássokat, vagy négy bumbi béesvén, elhánt, s több holmi aprólék károkat tettek mind az három várban a bumbik. Azon éjjel két bumbit, egy tüzes lapdát, s egy követ vetett bé az várban: az egyik egy szuszkot, falon lévő órácskát, az másik pedig a leányok házafelenek a bótozatját elrontotta.

31. Két sereg magyar labancz, az egyik lovas a másik pedig gyalog, lesben állott; a lovas a gyümölcseskertnek irányába való bokrokba, az másik gyalog

sereg pedig a gyümölcseskerten túl való sánczba. A hadnagy Zsadányi Mihály vagy tizedmagával lest látni ment a gyümölcseskert felé, labancz lovasok pedig el akarván őket a kaputul rekeszteni: nekik rohantak vakmerőképpen; a gyalogja is hátul ment rajtok: de a mi hajdúink felessen kijűvén, a lovas labanczot elpuskázták; azt látván a gyalog labancz, ő is megszaladott. A mieink közül kettő esett sebben, az egyik, Torma uram fia, csakhamar meg is holt, közzülök is a lovasokban felessen sebbe esvén. Délután pedig egy bumbit s két követ vetett bé az várban az ellenség.

Április.

1. Az ellenség napestig csendességben lévén, az ágyúkból s mozsárokból semmi lövést nem tett.

2. Hasonlóképpen nem háborgatott bennünket napestig, hanem mind abba mesterkedett, hogy a vizet kiereszthesse az árkunkból; ismét egy új árkot kezdett ásni egy darabon, s a mieinktől igen praepediáltatott ő is. Az ágyúkból kétszer lőtt.

3. Április. Csak csendessen volt napestig. Estve Görgey Imre uram harmadmagával, kegyelmes urunkhoz küldött; hogy annál is bátorságossabban elmehessen, reá akartunk menni az sánczára: azomban strázsára menő egy sereg lovas előnkbe akadott, mi osztán azt visszapuskáztunk a nyárfánál; azalatt ők elmentek békével, s mi is visszajöttünk kár nélkül.

4. Április. Estvefelé az ellenség tüzes laptákok, karkaszokot s köveket hánt bé. Tíz óra tájban pedig bumbikot kezdett hánni, azokat virradtig hánta, majd minden órában egyet-egyet; mindenestül kilenczet vetett bé, tizenkét követ, öt tüzes laptát és egy karkaszt,

az is megfúlt. Az egyik bumbi a többi között esett a kapu közzé, középső várban, ott egy hajdunak lábát eltörte, az mint elpattant volna; a palánkba pedig egy tüzes lapta beesvén, annak az egyik csüjét, a mikor immár elaludt, egyik pattyantús felvette, gondolván, hogy ürös legyen, s azt a katonák közzé tűzbe vetette; az csak kisül s egy katonát megölé.

5. Délután kimentünk gyümölcseskerten túl való sánczra egynehányan, valami lest nézni; a bokrokban, szokott strázsáló helyeken a németek megcsuportozván, nekünk jüttek sebessen: azokat mi magunkról erőssen elpuskázván, vissza is tértünk vala, de ők a városról megszaporodván, újabbán nekünk hajtottak, közzülök felessen sebben esvén, szégyenvalálással vissza is tértek. A mieink közül is egy városbeli Hajdú János nevő hadnagy elesett. Azomban csuportossan a vár felé tértünk, s egy bumbit az ellenség közinkbe akarván vetni, de szerencsére nem esett közül hozzánk, s nem is sértett senkit. Azon nap mindenestül ötöt bocsátott bumbit, éczaka pedig tizenegyet bocsátott bé, az kik holmi aprólék károkat is tettek az várban. Egy német is azon éjjel szökött ki az ellenséghez, az másikat pedig megfogták, annak is olyan szándéka volt immár.

6. Csak az ágyúkból egynehányszor lőtt a német-bástyához. Éczaka pedig hét bumbit vetett bé az várban.

7. Az ágyúiból sokat lőtt a német-bástyához s az padon való ablakokhoz. Azon éjjel a nagyobbik halastóban ágyúnak való sánczot csinált, az hova is másfél fontos taraczkot vont, hogy onnan huszárvárnak eleibe kijáró emberekre lőhessen.

8. Aprilis. Csak az ágyúibul sokat lőtt a német-s drabantok-bástyák-félékhez, úgy az padhoz is.

9. Aprilis. Mind csak az ágyúkbul lőtt megnevezett bástyákhoz.

10. Napestig semmi lövist nem tett se az ágyúkbul, se penig az mozsárokbúl.

11. Estvefelé a nagy halastótul egynehányszor lőttek a kis taraczkokból be a palánkba.

12. et 13. Egynehány lövist tettek a bástyákhoz.

14. Tíz óra felé bumbikot kezdett hánni a várban, egymásután; délig mindenestül 28-at vetettek bé, az kik az várban sok kárt tettek, kivált az házakban. Gyürki uram szállására egy béesvén, egészen elhánta, a másik penig az audientiás-háznak a bótozatját mind berontotta; az alsó-várban is egy béesvén a kapu felett való házokban, s egy vén asszont megölte, egy gyermeket is megsértette. Az ágyúkbul is az ellenség sokat lőtt a bástyákhoz: de mi a nagy üdnepet meg akaránk szentelni, reá nem lőttünk; hanem délután valami tisztek jöttek az aprosokban, várat kírni, s azokhoz lőttek a mi hajdúink apró puskákkal. Az nap penig az mely bumbikot hántak: azok immár nagyobbak az előbbenieknél, mert az előbbeniek ki 63, ki penig 120 fontosok voltak, ezek között penig megfűlt az egyik, a ki 173 fontos volt, s máskint is megtetszik nagy faragás rajtok, hogy az mozsárjaiban nem térhettek. Azon éjjel bumbikat hántak éjfél tájban a várban, viradtig 15-öt vetettek bé; azomban az palánkbeli árokban is egy lyukat furtak, az kin majd egy singnyire való víz kiment, s több is kiment volna még, hanem

15. Egy hajdú reggel 8 óra tájba ki volt, a ki általúsztá egy ingbe, lábravalóba az árkot, egy kapát

s zsák gyapjút vivén magával, s azon lyukat bédugta az egy zsák gyapjúval, s erőssen felől föddel megtölte; azt elvégezvén, a kast is elvonta, a kit a németek a lyuknak irányában állítottak volt, s minden veszedelem nélkül vissza is jött.

16. et 17. Kevés lövíst tett az ágyúkból, hanem a nagyhalastótul a taraczkból vízre kijáró eselédhez lövedezett.

18. Reggel elkezdett löni örög-ágyúiból a palánk tültéséhez s karóihoz, egész délig szüntelen lőtt. Délután újabb az német-bástyához sok lövíst tett. Estve, hogy bésötítédett, az ácsok a bástyán dolgoztak, az egyikének, hogy az ellenség a bástyához lőtt, egy darab fát a golóbis kiszakítván, a kezét megcsapta az ácsnak, ugyan el is esett az egyik úja. Estve 8 tájban bumbikot kezdett hánni, majd tovább éfélnél; 16-ot vetett bé, s egy követ is.

19. Reggel öt óra tájban újabbúl gránátokat kezdett hánni, majd délig hánta, mindenestül 23-at vetett bé. Fakó lovat megölt, asszonyunkét. Estve penig asszonyunk ő nagysága két katonát kegyelmes urunkhoz ki akart küldeni lovakon, s mi gyalog kimentünk, hogy az strázsáknak lármát tegyünk; az minthogy az strázsákat mi el is kergettük, de az egyik katonán lövís esett a német strázsátul, s visszatértek.

20. Reggel 6 óra tájban bumbit hántak hármat be a várba, az egyik megfűlt, a ki 191 fontot nyomott. Az nap az ágyúiból is sokat lőtt a német-bástyához, estve penig két bumbit s két tüzes laptát vetett be az várban, s két követ is.

21. Napestig csendessen volt az ellenség, hanem a kis taraczkkal lőtt a vízholdó eselédekhez egynéhányszor. Estve penig 8 óra tájban bumbikot kezdett

hánni a várban, csakhamar egymásután 21-et vetett bé; az egyik, a ki a hosszú-bástyára, a hol a gyalog-malmocskák vadnak, esett, ott két béres örlött s az ablakba bűjtak előtte: annak az ereje mind az kettőt a vár árkában vetette, az egyik mindjárt meg is holt, az másiknak pedig a fején esett seb. Ugyanazon estve egynéhány hajdút kiküldtek a tisztek, valami nyelvet fogni, s hogy a német strázsához lopták magokat közül, az egyik hajdu hozzácsappantotta a puskát a némethez: de ki nem sült; a strázsza is csak öszvelőtt velek, s elszaladott, a mieink is visszajüttek. Ugyanazon nap a mi pattyantúsink a német sánczailhoz sokat lövén, két németet löttek, az kiket saroglyán, szemünk láttára a városra elvitték. Azok a bumbik pedig, az kiket ma hántak, kissebbek, úgymint 163 fontosok voltak, s hét alaludt benne.

22. A német bumbikot kezdett hánni a várban 6 óra tájban; csakhamar egymásután 30-at vetett bé, az kikkel semmi nevezetes kárt nem tett, hanem egy lovat ölt meg közönségest az árokban. Estvefelé újobban, mintegy 4 óra tájban, újobban bumbikot kezdett hánni szaporán; egymásután 44 bumbit, két karkaszt s két tüzes laptát vetett bé: az egyik tüzes laptája meg is gyújtotta volt a padon a szarufákat asszonyunk háza felett, de csakhamar elótottuk; három bumbi pedig egészen megfűlt. Mikor pedig bésötétedett, 9 óra tájban a mi hajdúink vagy hetvenen kimentek a németek sánczára, azonkívül más segítő seregek is vagy négy felé kimentek. Azok, az kik az németek sánczára rendeltettek, az ellenség őket észre sem vette, mikor rajta termettek, s bele puskáztak az sánczaiba: egy szóval csak nagy lármát tettek az ellenségnek, az minthogy mind ki is szaladott ágyúi felé az aprosokbul; de na-

gyobb része a mi hajdúinknak visszatért, a többi is azt látván, jóllehet foghattak volna nyelvet, visszatértek, egy hajdú sebben esvén; a németekben is egynehányat megöltek.

23. Reggel ismét öt óra tájban bumbikot kezdett hánni karkaszokkal s tüzes laptákkal egyelesen; bumbit 29-et, karakaszt 2-öt és 6 tüzes laptát vetett bé; az egyik bumbi egy német muskatélyost, itt az felső-várban, szokott strázsáló-házban, hogy elpattant, annak a darabja megölte; a palánkba is, hogy innen a várbúl a darabok lehullottak, egyik hajdúnak a fejét bérontotta. Délután újabbán egy óra tájba hozzá fogott a hányáshoz; egymásután vetett bé ötvenszer az mozsárokból bumbit, de azok között 4 tüzes laptá s két karakasz is volt, az kik épületekbe sok kárt tettek. Ezek a bumbik között elaludt vagy négy, az kik között 197 fontos is volt; az ágyúiból is vagy ötször lőtt.

24. Reggel 8 óra tájban egy bumbit s egy tüzes laptát vetett bé, azután napestig csendessen volt, hanem kilencz óra tájban estve kezdett tüzes laptákat hánni; egymásután 24-et vetett bé s három bumbit is, az kik miatt sohol semmi gyúlladás nem esett, sem penig nevezetes kár. Délután újabbán, 4 óra tájban egyenkint bumbikot kezdett hánni; 8-at vetett bé; ezeket penig

25. délutániakot hánt, mivel azon nap reggeltől fogva semmi operatiót nem tett.

26. Reggel nyolcz óra tájban két regimentbúl álló lovas német, és egy regiment gyalog német,*) az kikkel majd 300 társzekér lehetett, Szerednye felől Munkács várossába jött; azok három trombitást küld-

---

*) E sorok elé a lap szélére ez van írva : NB. Rátok lelek !

tek parolára a várhoz: de a vitézlő rend azoknak szavokat nem akarván hallani, elpuskázták őket. Tíz óra tájban pedig bumbikot kezdett hánni; egész éffélig szüntelen hánták, éffél után tüzes laptákot hántak viradtig. Bumbit mindenestül 130-at, az kik Isten kegyelméből nevezetes károkat nem tettek, hanem egy hajdúnak a lábát a palánkba eltörte a darabja, s meg is holt, s az bástyákon is némely ágyúknak hol az ágyát, hol pedig a kerekét rontották el. Éczaka pedig hat tüzes laptát vetettek, az kik miatt semmi gyűlladás nem esett. Az ágyúibul is azon nap, de csak kétből, szüntelen lőtt, a mozsárból is estig négyből, estve osztán csak egyből lőtt, úgy másnap is pihenés nélkül ugyancsak abból az egyből. Úgymint

27. Viradtakor egymásután ugyancsak abból az egy mozsárból lőtt napestig 36-szor, mind pedig amaz 191 fontos bumbikot. Az egyik reánk rontotta a bótózatot, kisasszonyunk háza-félében, de senkit nem sértett. A városról is feles szekér takarodott Szathmár felé, azok mellett német gyalog is. Az két ágyújából is sokat lőtt az nap, egyik pattantyúsnak az szemét meg is sértette egy forgács, az kit a golyóbis kiszakított; az német-bástyán lévő örög-ágyúnak is a fűlit meglőtte, ugyan tövibe meg is repedett.

NB. Az Úr-Isten ő szent fölsége könyörülvén rajtunk, ingyen való kegyelméből: reménségünk kívül, vérünket szomjúhozó, felfuvalkodott, kevély ellenséginktől minket megmentett, midőn éjjeli-nappali hét-százig való bumbiknak s egyéb sokféle tüzes szármoknak s köveknek hányása, úgy négy ágyúibul is, hol az palánkhöz, hol pedig a várnak bástyáihoz szüntelen való lövése után az ellenség azon éjjel az sánczait s derék bateriáját meggyújtván, sua cum

confusione a vár alól elment, csak a lovassát szokott strázsáló helyén itt hadta. Mely stricta obsidio kezdődött a 12. Martij, usque ad 28. Aprilis, téssen hat hetet s öt napot ; mely obsidió alatt bumbi miatt hat ember holt meg, apró puskák miatt, ellenkezésekbe öt, ágyúgolyóbis miatt egy leányka : az 12-tőt téssen ; sebben is mindazonáltal circiter annyin estek.

28. Legiselőszer reggel Istennek ő szent fölségének hálákat adván ingyen való jóvoltáért, azután egynehány legényt kiküdtek a pusztá sánczokra, hogy megnézzék valami lessét, s egyszersmind a sánczokat is jobban meggyújtának az ellenségnek. Azt véghez vivén, visszajüttek, sok ásót s kapát, úgy piketákokot is béhozván.

29. Reggel közönségesen kimentünk, azoknak az sánczoknak béhányása kedvéért, délig azokon dolgoztunk. Az nap sok szekere s lovassa takarodott a németnek Munkács várossában. Délután Latorczán túl való sánczokat felégettetvén, a füzesben egynehány lovasbúl álló német strázsát is megpuskáztunk, estve felé penig vagy negyven lóval reá mentünk a cserében való derék lovas strázsájára, avval vagy egy óráig megharczolván ; ők négyannyin is lehettek mint mi. Közzülök egynehányan elestek , mi közzülünk senki.

30. Az nap is azon sánczoknak béhányásában fáradoztak az hajdúk. Délután egy városbeli ember is jött bé olyan hirrel, hogy urunk ő nagysága bizonyos-számú török hadakkal Tiszán túl lévő németségnek egy részét elszélyeztette, s az mely német itt a városon vagyon, hogy az is holnap elmenne ; az mint-hogy bizonyos jelét is láttuk, mivel az egész várost ezen éjjel legjobban elégette.

Május.

Die 1. Maij. Délelőtt a mieink között ötvenig való lovas kiment a cserékre, németek szokott strázsáló helyekre, valami leseket nézni, úgy vagy három gyalog seregek is a kapu előtt való rétre; a lovasok a cseréket megnyargalván, nem akadtak ellenségre: jóllehet az erdőben volt vagy három sereg német, de ki sem jött ellenkezni; a városra is betértek a mieink, de onnan is mind kitakarodtak, egyik része Szakmár felé, másik része penig, a kik az ágyúkat s mozsárokat késérték, Kassa felé, a várost teljességgel kiégetvén, még a templomot s annak a tornyát is, úgy a malmot; az mely istentelenségéért az Úr-Isten tovább is confundálja az ollyatént! Délután penig az úrfi ő nagysága *) aër változtatásának kedvéért kiment sáncozat nézni, éppen a Latorczáig, s egyszersmind a várat is kívül megkerülte ő nagysága, az egész praesidiummal. Hogy bémentünk volna: a kapu előtt az egész seregek rendet állván, ő nagyságát lövéssel köszöntötték; ő nagysága is, hogy a kapun bémentünk, a tiszteket mind, úgymint kapitányokat, hadnagyokat maga eleiben híván, igaz hűséget s fáradságokat szépen megköszönte.

2. Uram ő kegyelme Lengyelországban leveleket irt az németnek innen való elmeneteléről. Azomban asszonyunk ő nagysága odaki a réten ebédet készítettvén s sátorokat vonyatván, az egész kapitányokat s hadnagyokat és egyéb tiszteket is, az úrfi ő nagysága jelenlétével megvendégeltette.

3. Az oroszok a falukról két német rabot hoztak,

*) A lap szélére odajegyezve: R á k ó c z i F e r e n c z.

a hajdúk is egy magyar labanczot, az ki is referálja urunkot ő nagyságát sokszámú török hadakkal Fekete-Bátornál lenni, és hogy a tatárok Tiszán túl való németeket elszélesztvén, Haisler nevű generálist is urunknak rabul vitték. Azomban mindenfelől a magyar labanczok grátiát sollicitálnak asszonyunktól ő nagyságától.

4. Tót Gergely nevű rabot küdtük Eperjesre.

5. Kaposi emberek idejűvén, referálták minden bizonynyal Eperjes várossának köfalait hányatni.

6. Asszonyunk ő nagysága Pogány Zsigmond uramot urunkhoz küdte, vagy két óra múlva Kubinyi Pétert is. Borbély István uram is az nap ment el egy-néhány hajdúval Patak felé.

7. Hallatott, hogy Regécz várát is elhánták volna az németek. Azomban az falubeli emberekkel ma kezdtették derekasint hányatni az németek derék sánczait.

8. Az sánczok hányásában fáradoztak a falusiak.

9. Egy sereg lovas magyar labancz a kapu előtt való perjébe lesbe állott éczaka, s az gyümölcseskertnek sánczába is egynehány; reggel csak kirugaszkodik a ki gyümölcseskertnél volt, s a kapu eleibe nyargal, s az strázsák későn észrevették: vagy két közönséges lovat elhajtott, a mezőről is egynehány ökreit az szegényembereknek. A mi hajdúink kimentek, s a mezőn rüttl elszéledtek; az lesbe levő labanczok reájok kirohanván, egy palotást s egy csizmadialegényt is a seregtől elszorítván, a palotást levágták, a másiknak penig a lábát lötték meg, de visszajött. A várból az mint az ágyúkból hozzájok löttek volna, az alsó várban lévő 15 fontos golyóbisű ágyú elszakadozott, s egy darab német káprálnak a lábát, az ki

egy sereg némettel palánkon kívül a mezőn állott, elszakította, az is csakhamar meghót. Mindazáltal a labancz sem maradt ütetlen, mind az ágyú, mind penig apró puskák golyóbissa miatt. Az nap az úrfi, kis-asszonyokkal együtt az sánczok nézésére jártak. Okolicsányi András uram is Lengyelországban küldetett.

10. Nihil.

11. Dévay Lengyelországból jött, az ki referálta lengyel királyt Kamenyecz alá készölni.

12. Nihil. Similiter et 13.

14. Reggel vagy háromszázig való lovas s gyalog labancz Oroszvégen általjüvén, feles marhát hajtottak a Krajnyárul Szerednye felé; az mi lovasink s gyalogink is átalmenvén a Latorezán, meg is puskázták őket, minden magok veszedelme nélkül. Hídy Sándor is érkezett holmi hírekkel Husztrul.

15. Reggel a mi hajdúink feles marhát hajtottak a város felől be a várba, a labancz magyarok penig lesben lévén Újfalu felé, azt látták; vagy 16 lovas kirugaszkodott a lesből feléjük, azokhoz a várból sürön lőttek az ágyúkból; a mi hajdúink megrémülvén, a marhát elhadták s magok viasszaszaladtak a gazra. A labanczok a marha mellett senkit sem találván, azt elhajtották; a mi lovasink, a mennyire kitelhettek, rajtok mentek, s két sereg hajdú is: de a lovas után nem érkezhett; egész Újfaluig puskáztak a labanczokhoz, a minthogy a mieink közül 3-an sebben is estek, amazok is hasonló jutalmot vettek.

16. Molnár Szerednyéről család levelet irt aszszonyunknak.

17. Szathmári labanczok éczaka, vagy háromszáz lovasból állók, a vár iránt való eszerébe s az lueskai utnál való eszerébe is leseket állítván, hogy a vár alatt

járó marhát elhajthatnák, vagy pedig hajdúinkban kárt tehetnének: de a mi katonáink között egynéhányan leseket nézni járván, reájok akadtak, az mint-hogy egynéhány labancz bé is kergette őket a vár felé, s az mi hajdúink mind kimentek a mezőre, rendelt seregekben állottak; a labanczok látván, hogy semmi nyereségek nem lehet, szégyenvallással kiszaladtak a lesből s vissza is mentek.

Hídy Sándort asszonyunk a tisztok akaratja ellen kibocsátotta délbe.

Délután érkezett urunktól egy parasztember, levelekkel, az ki Dévánál mondá urunkat lenni.

Azután csakhamar Komlóssy uram is érkezett ugyan urunktól, Lesónél(?) hagyván urunkat Erdélybe, más rendbeli levelekkel.

18. et 19. Nihil.

20. Lessenyey Nagy Mihály uram érkezett kegyelmes urunktól, Görgey Imre urammal együtt.

21. Nihil.

22. Asszonyunk ő nagysága úgymint maga szente napján Munkács várában lévő főrendeket s tiszteket megvendégeltette, az úrfi ő nagysága jelenlétele mellett.*)

---

*) A lap szélére ismét odajegyezve: R á k ó c z i F e r e n c z ; — mint a ki e névnap i ünnep alkalmával — bár még gyenge gyermek — nénjével Juliánával együtt oly meghatólag szerepelt. A Rákóczy-ház gr. Erdődyeknél lévő levéltárában ugyanis Zrínyi Ilona saját kezével írva a következő jegyzetkék és köszöntő-versek maradtak fenn ez emlékeztetés napról:

„Munkács várában 1686. 22. Majj köszöntöttek az én édes gyermekim Szent-Ilona napján. Kezdetre az én édes fiam Rákóczy Ferencz, kilencz esztendőskorában, ezen szókkal:

„Pallas, bölcsességnek szép istenasszonya,
Téged követőknek igaz oktatója;

23. A mi hajdúink kijártak labanczot lesni, de sehol nem akadván reá, visszatértek.

24. Reggel Ignécz felé az erdőből vagy 4 labancz kinyargalt a mezőre; a mi hajdúink s lovasink kimen-

---

Nyelvünk kerekinek, kérünk, megoldója,
Feltett szándékinknak légy igazgatója!

Mert nincs nyugalma mi csekél elménknek,
Fájdalmi nyilai újítják szívünknek;
Az háláadásra ez nap ösztönöznek —
Mai szent innepre úgy emlékeztetnek.

Dicső Szent-Ilona innepének napja,
Romlott természetnek erős érezbástyája,
Mebágyadt elménknek biztató istápja —
Isten dicsőségét keresők példája!

Mert nem szánta kincsét, hogy Istennek tessék,
Szent keresztnek fája csak feltaláltassék,
Azzal egész világ megörvendeztessék,
Föld sötét gyomrából napfényre vitessék.

Szent-Ilona által békesség zászlója
Ma taláztatott fel éltünk megadója,
Lelkünk örömi szent keresztnek fája,
Ádám esetinek életre hozója.

Gonosz Lucifernek ez volt megrontója,
Halál mirígyinek lelki orvoslója,
Vétkekkel megterhelt lelki' biztatója,
Sanyarú inségből megszabadítója.

Áldott ez mai nap és szerencsés óra
Áldott boldogsággal teljes Szent-Ilona,
Hogy lelkünk általa viradott illy jóra, —
Szent-Ilona által jutánk boldogságra.

— De megdobbant szívem, hogy juta eszemben
Kegyelmes asszonyunk forogván elménkben,
Kivel múlt napokban valánk nagy inségben:
És mégis maradtunk, vagyunk kegyelmében.

Két pellikán-fiát szárnyaival fedezte,
Szempillantás nem volt: szemével nézte,

tek, de semmi labancz nem mutatkozott sohonna is,
 úgy mentek osztán dávidházi hídhoz, túl a Latorczán,
 hogy reájok jűn a labancz, reménlvén; azomban a
 parasztok hirűl kozták, hogy 300 gyalog labancz

Hogy vagy egyikének ne lenne eleste,
 Kevesség távozván: azonnal kereste.

Munkács-Betulia, mit mondasz ezekre?
 Vitéz sok lakossi szoltok mindenekre:
 Hogy Isten tartotta sok szerenesétekre —
 Ilona, nem Judit ment az ellenségre!

Rabság bilincseit kerűlő magyarság:
 Egy Munkács várában szorult az szabadság,
 Kit egy Zrínyi-szívő tartott meg asszonytság, —
 Hol vagy s hálát nem adsz az egész magyarság?!

De mi közöm máshoz? . . . Tudom mit míveljek;
 Én szerető néném, mert hozzád beszélek:
 Mondjunk dieséretet a mi szűlőinknek!
 — Én többet nem szólok: itélettől félek.“

Most felelt arra az én édes leányom Rákóczy Juliána, tizen-
 három esztendő s korában:

„Én szerető öcsém! bátran elkövetem
 Kérésed, intéted ebben meg nem vetem,
 Ámbár mint kellenék, úgy nem követhetem:
 De szívből cselekszem, mint végben vihetem.

Óh áldott szereteti fiaknak szűlőkhez,
 Ki mézeket meggyőz anyáké gyermekekhez,
 Szíve vígadozhat ki járulhat ehhez —
 Mert azáltal czéloz az boldog élethez.

Azért kegyességgel teljes szabadítónk,
 Minden inséginkben egyedől vigyázónk:
 Ez Nagyságod kegyelmét legyőnk háláadók;
 Nem tudhatjuk módját, vagyunk tudatlanok.

Mindazáltal mégis hallja szavainkot,
 Szívből óhajtozó mi kívánságinkot,
 Mutatván ezzel is fiúi voltunkot:
 Vegyen nagy-kedvesen ez ajándékinkot!

marhát hajt Szerednye felé. A mieink egy falunál rajtok menvén, de kivált a lovas, mert a gyalog nem érkezhettek utánnok, széllyelverték a labanczokat, 40-nél többet vágtak, azonkívül elevenen 33-mat fogtak,

Éltének folyamja mint tengernek légyen,
Földnek bő zsírjával itt az földön éljen,
Semmi szerencséje bal-utra ne térjen,
Szent patronájával egyben bő részt végyen.

Szent-Ilona napját számossan érhessen,
Fiúi készséget soká szemlélhessen ;
Isten szent áldását mindenben vehessen —
Szép nemzetünk hírét égis emelhessen !

Szive minden bűja öremnek árjára
Forduljon, hajoljon boldogulására,
Egy szép fényt mutasson vidámulására :
Még ellenségi is szolgáljon jóvára !

— Ez kívánságinkot Nagyságodnak ajánljuk
Szent-Ilona napján szivből praesentáljuk,
Gyarló ajándékunk, magunk is megvalljuk :
De s z í v t á r h á z á b ó l mi ezeket adjuk !

Esedezvén azon, hogy szokott kegyelme
Ne szönjen meg rajtunk anyai szerelme ;
Czímeres két szárnya : életünk védelme —
Szép Munkács várának légyen segedelme !

Csekély ajándékért boesánatot kérünk :
Szivünk óhajtasit fontolja meg nekünk,
Kiknek szeretetiben végződjk életünk,
És hogy kegyelmiben holtunk-napig éljünk.

Isten ! hallgasd tehát ez kívánságinkot,
Hallgasd az egekből mi sóhajtasinkot :
Boldogíts(d) e földön mi édes anyánkot ! . . .
Lábához e szókkal hajoljuk magunkot. “

Isten soha ne adjon anyának jobb gyermekeket, mint ezek még eddig az ideig voltak, mert soha nem tapasztaltam egyebet benne az igaz szeretetnél és engedelmességnél hozzám, semminemű változásokban. Egymáshoz igaz atyafi-szeretettel voltanak ; ha tovább is hozzám és az én édes uramhoz abban megmaradnak : vesznek jutalmat mitőlünk, az Istentől áldást, s adnak jó példát az világ fiai-

két nagy zászlót nyertek tülek s egy lobogót, s azonkívül dobot is, és sok pulhákot;*) marhát is mindenestül elnyerték tüllek s be is gyűttek szerencsésen a mieink; 2 hajdú elesvén, az egyik megholt, s egy paripát is Daróczy uram alatt lőttek.

Ugyanazon nap érkezett urunktól Komáromy nevő ember, az ki az szerdártól egy levelet hozott, kiben minden jóval ajánlja magát legelőszer asszonyunknak ő nagyságának, ő nagysága után minden főrendeknek is, kapitányoknak s hadnagyoknak is, s assecurál is bennünköt az ő török hitével, hogy Isten segítségéből bosszút teszen az németen.

25. Molnár vagy kétszázadmagával, reggel a városról Oroszvégen által Szerednye felé akarván menni, még egy szekeret is éléssel rakva elhajtván, az ki a várba jött volna, a mi lovasink vagy negyvenen s feles hajdúink is a Latorczán általmenvén, eleiben mentek, s vette eszébe, hogy a hajdúk is eleit vesznek: nagy szégyennel vissza kezd szaladni Oroszvég felé; a mi lovasink mindenütt a hátokba puskáztak, noha gyakran fordulást tettek amazok: de a mieink avval nem gondolván, ugyancsak egész Almás nevő faluig hajtották; egy derék tiszt el is esett a Latorczánál, sebesset is vagy tizenkettőt vittek el magokkal. A mieink közzül egyet sem lőttek meg, csak két paripát, a ki megdőglött, s vagy három sebes azonkívül. A mi lovasinkkal kapitány Radics uram, Madács uram, s Kellemessy, Daróczy uram is voltak, a gyalogokkal pedig Jeney Sámuel uram.

---

nak. — Talán nem vétettünk, midőn a közlött naplóban leírt munkácsi ünnepélynek e megragadó jelenetét — a diarium kiegészítésül — legalább jegyzetben ideígtattuk.

*) Pulhák- vagy másképp polhák-puskát.

26. et 27. Nihil.

28. Érkezett Okolicsányi uram Lengyelországból. Az nap Lessenyey Nagy Mihály uram lengyel királyhoz, Madács Péter és Kellemessy János uram kegyelmes urunkhoz mentek el.

30. Két katona gyött kegyelmes urunktúl, Erdélybe, Illyén hagyván ő nagyságát.

Az nap Dévay Tamás is ment Eperjes felé.

Junius.

1. Az mely árkot obsidio alatt az németek csináltak volt, kin az palánk körül való vizet szándékoztak kivenni: azon árkon mi az palánkbéli árokba, begátolván jobban az gátot, a Latoreza vizét bocsátottuk.

7. Délután indultunk Beregszász felé vagy negyedfélszáz hajdúval, 80 némettel, s lovas is 80-ig való lehetett, nevezetes úri rendekkel együtt, úgymint:

Kapitány Radics András, Sándor Gáspár, Nemessányi Bálint, Absolon Dániel, Jeney Sámuel és Daróczy uraimékkal; előtalálván a kémet a ki odajárt, bizonyossan meghozván, hogy Rettegi és Suba négy zászlóalja hajdúsággal ott vadnak; az kit mi újebben oda küdtük, hogy hol hálnak? azt is hozná meg; mi azomban az szőlőhegyek között megállapodtunk. Azon kím újebben megkímelve a labanczokat, megjöött, azt hozván, hogy a templom keretésébe hálnak. Kapitány uraimék azomban az seregeket elrendelvén, hajnalba csak bémentünk; a mi hajdúink mingyárt német muskatélyosokkal együtt vakmerőképpen neki mentek a keretésnek, azt körülvették, s a lövőlyukakon bepuskáztak, üveg s vas kézi-gránátokat a labanczoknak nyakokba haigáltak, az keretésnek kapucs-

káját meggyújtották : a labanczok pedig templomba szorúltak s a toronba, onnat leginkább puskáztak. Kapitány Radics uram az seregből kirugaszkodván, az hajdúkat biztatta, azomban a bal kezén való nagyob-
bik újját a labanczok ellőtték. Melly ostrom tartott harmadfél óráig ; hogy a kerítésnek a kapuja kiégett, a mieink csak berohantak, s az kápolnát meggyújtották. A labanczok látván, hogy veszedelemben vannak, a templom is meggyulladott volna : kitévén fejér kezkenőt, grátiát kiáltottak ; a mi hajdúink kapitányok akaratján kívül is hitet adtak nekik, hogy nem bántják, csak bementek a templomban, kétszázhuszonöt rabot hozván ki belőle, négy zászlót s egy dobót ; a hadnagyokat is Rettegit rabul hozták, Suba pedig azon éjjel a városon hálván, elszaladt. Melly ostromba tíz hajdú elesett a mieink közzül s egy német, azonkívül Szinyey a hadnagy tizennyolczadmagával sebben esett ; a labanczokban pedig majd százig való elesett, sebben is estek majd 45. Isten segítségével meglévén az actus, mi a rabokkal csak elmentünk ; úgymint

8. Hogy már ide Munkács feté sűrű erdőkben fakadtunk, mi lovasok előrementünk, a hajdúk a rabokkal utánunk, s az sebesseket három szekeren a hajdúk után hozták : azon három szekeret nem tudhatni kicsoda, másfelé, újfalusi útra igazították ; a szathmári három zászlóalja lovas labancz utánunk sietvén, azokat elhajtották, s az előjárója éppen a mi hajdúinkhoz is puskázni kezdtek. Mi lovasok a puskázást meghallván, oda nyargaltunk, az előjáróját éppen a lesig hajtottuk : nekünk hozták az zászlókat erőssen, s mi is keménnyen megpuskáztunk vélek, azminthogy egy közzülök el is esett, azonkívül sokan sebbe estek ;

mi azomban csak eljöttünk, ők is visszatértek. Hogy a várba jöttünk volna, asszonyunk ő nagysága a nagy dobokkal excipiáltata bennünket, s mi is a négy zászlót szerencsésen praesentáltuk ő nagyságának.

9. Nihil.

10. Dévay uram megérkezett Eperjesről.

11. Asszonyunk ő nagysága azon labancz rabokat maga hűségére megeskedtette, egy részének András Deák uram praeficiáltatott hadnagynak. Azon nap vagy hét zászlóalja szathmári labancz az erdőben lest állott, s vagy százig való a várhoz nyargalt: de három lónál többet nem hajthatott, a lesse penig ki sem mutatkozott az erdőből, noha a mi lovasink s gyalogink kimentek volt a mezőre.

12. Egy katona urunkhoz küldetett asszonyunktól ő nagyságától. Azon nap öt labancz jött kuruczságra, lovas.

13. Újjobban küdtünk embert Eperjesre.

14. A mely katona urunkhoz ment volt, az Huszt-ról vissza is tért, azt adván okúl, hogy a német elállotta volna az passusokat.

15. Szabó Gáspár nevő hadnagy egy zászlóalja hajdúkkal kuruczságra jött; azon nap tizenkét katona is kuruceczá lött.

17. Futaky érkezett kegyelmes urunktól, gyalog, Tömösvárnál hagyván ő nagyságát.

19. Lessenyey uram Görgey Imre urammal érkezett Lengyelországból; az nap Ilosvay uram is hűségre jött.

20. Asszonyunk ő nagysága két katonát gyalog küldött kegyelmes urunkhoz levelekkel.

21. Reggel a mi katonáink lest járni kimenvén, a labanczok penig immár lesbe voltak, hirtelen nekiek

rohantak a mi katonáinknak, s el is fogtak kettőt bennek: azomban mi lovasok, a mennyire kitelhattünk, kimentünk a várbúl, s erőssen meg is ellenkeztünk vélek; közzülök sokan, közzülünk pedig egy sem esett sebben.

22. Ráty István uramat vasba verték, minthogy asszonyunk ő nagysága hire nélkül, az ungvári comendánstul grationálist szerezvén magának, ki akart szökni.

23. Nemessányi Bálint uram urunkhoz ment parasztruhába, gyalog.

24. Asszonyunk ő nagysága iratott Jánoky Zsigmond uramnak az ő kegyelme levelére választ, hogy akarátja szerint elgyühet s Absolon Dániel urammal szemben lehet, keresztényi hitre assecuráltatván ő nagyságátúl, hogy semmi bántódása nem lészen.

25. Érkezett Madács és Kellemessy uram Szebenbül Erdélybül, mivel az erdélyiek ott megárestáltak volt ő kegyelmeket, s urunkhoz ő nagyságához nem bocsátották.

29. Jánoky Zsigmond uram érkezett Szerednyéről, az kivel is (gyümölcseskerten túl sátort vonyatván) szembe voltak Sándor Gáspár és Absolon Dániel uraimék, holmi bizonyos propositiókot exponálván ő kegyelmek előtt, kiket is — feljüvén az várban — asszonyunknak ő nagyságának referáltak, azután lemenvén, ebédhez ültek; ebéd után csakhamar replicálván Jánoky uramnak az propositióira, visszament; vagy húsz lovas labancz Latorczán túl ő kegyelme után várakozván, azokkal Ungvár felé nyomúlt.

Julius.

1. Küdtünk embert Eperjesre. Azon nap, az mely ember Nemessányi uramat késérte Debreczenig, az is megjött.

4. Hozzáfogtak az aratáshoz.

5. Lessenyey Nagy Mihály uram némely főrendekkel urunkhoz akart megindulni, de békével való általmenésnek semmi módját nem látta; más böcsületes emberek is disvadeáltak, kire nézve itt maradt ő kegyelme. Azon egy ember jött Eperjesről, az kit Absolonné asszonyom ő kegyelme ide küldte az urához, az bizonyossan referálta Karaffa szekereinek felverését Palásty által Liptóba.

6. Azon embert visszaküldte uram ő kegyelme.

8. Labanczok lesbe lévén városon túl a nagy hegy alatt, egész délig: délután vagy hetven lovas a vár alá nyargalt, de semmi nyeresége nem lehetett, mivel a mennyire kitelhettünk lovasok, rajtok mentünk s azokat vissza is hajtottuk a város felé, a mieink közzül ketten esvén sebben, az egyik halálos; közzülök is, az mint a parasztemberek referálták, hárman elestek, avval csak visszatértek Szerednye felé.

Azon nap újobban irt Jánoky Zsigmond uram Tokajbúl, mely levelére válaszsza is lön.

10. Vagy 500-ig való lovas labancz a lueskai erdőben lesben állván, a mi lesjáróink előtt eltitkolták magokat; mihelt a mieink bejüttek, az erdőbül vagy százig való kirugaszkodott a marhára, de semmit nem nyerhetének, mivel a mely juhokot is elő (vöttek) volt, azokat is az hajdúk visszanyerének tülök. Azomba a mi katonáink kimenvén, amazok is mind a lesbül kijüvén, a vár körül való réteken sokáig ellenkeztek; a

mieink közzül Madács uram sebben esett, közzülök is kettőt elevenen fogtak el, négy lovat is nyertek tülök. A városon megállapodtak volt vagy egy óráig, azután egyik része Szathmár felé, másik része penig Szerednye felé ment.

11. Dimiczky nevő lengyel jött Lengyelországbul.

12. Azon lengyel visszabocsáttatott.

16. Két gyalogember küldetett kegylmes urunk-hoz.

17. Az mely németek aratásra s kártételre rendeltettek Munkács alá: azok Ivanóczon háltak.

18. Jó reggel azon németek két zászlóalja magyar labanczezal s gyaloggal is Oroszvégbé szállottak. Mi a leseket megjárván lovasok, a város felé nyomúltunk: egy sereg labancz kirugaszkodván, horvátokkal egyeles, a mi előjáróinkot megüzte, ugyan egy Szkárossy nevő jó katonánkat meg is lötték; mi rajtok menván, egész a városig visszaűztük. Délután újokban kimentünk aratókkal, az egész gyalogságot, s két taraczkot is kihozván magunkkal, az aratáshoz hozzáfogattunk, város felé menő út mellett; azomban az németek két compániával, s magyar labancz is két zászlóval kijöttek: azokkal sokáig ellenkeztünk, azomban az aratást csak elkövelték. A németek is látván, hogy semmit sem tehetnek, visszatértek. A taraczkokbul hét lovat meglűttek alattok; a mi katonáink közzül is egy esett el, azonkívül más alatt egy lovat lőttek meg. Estvefelé mi is visszajűttünk, ők penig valamennyi kereszt búza volt innen a város körül, mind elégették, az kiért az úr Isten légyen bosszúállójok!

19. Reggel mi a leseket megjárván, újokban az aratókkal, feles gyaloggal arattatni a város felé mentünk, négy taraczkoeskát is magunkkal kihozván. Az

ellenség miatt békével arattunk, hanem délután mintegy négy óra tájban egy compánia német, a városról kirugaszkodván, (vagy két sereg gyalogunk a víz felé lévén az aratókkal) annak egyenessen ment: de a gyalogság megállván, öszvepuskázott is véle; mi azonban csak nekie mentünk a lovasok, a német hátat adván, éppen a városban békergettünk, sokan sebben esvén közzülök: de csak egy helybe elesett. Az taraczkból is, szemem láttára egyszersmind lovastúl kettő elesett. Mi azonban a várba visszajöttünk, három embernek megsebesíttetésével.

20. Minekutánna a leseket megjártunk volna, egynehány sereg hajdúval, egy sereg német muskatélyossal, s négy taraczkkal egyenessen a város felé nyomultunk, s onnan kezdtük az arattatást. Egy sereg német általjött volt Oroszvégből a városra: azal mi lovasok öszvepuskáztunk, az vissza is ment, azután taraczkokkal a vízen által löttettünk hozzájuk. Egy sereg hajdúval a lovasok általmenvén Oroszvégeben, keményen meg is ellenkeztek vélek: ők azonban az szekereket elkészétvén s felrakodván, kinteleníttettek gyalázatossan elmenni, s az aratásnak, az kiért fáradtak, békít hadni. Mi újobban visszajövetelünknek alkalmatosságával utánnok nyargalóztunk, ellenkezni akarván vélek: de ők meg sem fordultak reánk, csak elmentek Iványi nevő faluig, onnat éczaka visszatértek Szent-Miklós felé a lovasok; nekünk éczaka hirt meghozván, reggel úgymint

21. Julij meg akarván őket előzni, kimentünk Bubuliska felé mi lovasok, feles gyaloggal: de eleit nem vehettük, elmentek előttünk, s mi is visszatértünk.

23. Ment el Kubínyi Péter kegyelmes urunkhoz.

24. Julij. Éczaka újebben az e minapi német s magyar labancz valamennyire megszorodván, a városra jüttek, kit is éczaka meghoztak.

25. Reggel a leseket megjárván, a város felé nyargalóztunk, de ők csak ki sem mutatkoztak. Délután is kimentünk a mezőre, de ki nem jüttek reánk, hanem megindulván, Szerednye felé mentek, nem lévén semmi nyereségek, egy szekér lisztnél több.

27. Lucska felé való erdőben lesbe állván három zászlóalja lovas labancz, s két compánia német dragony is: a magyar labancz csak kirugaszkodik s elhajtja asszonyunk ő nagysága juhait . . . .*) valót, s azonkívül négy ökrét, és Lessenyey uram két lovát. Mi lovasok kimentünk az várból, tovább egy óránál ellenkezvén vélek: de ők sokan lévén, nem birtunk vélek. Három katonánk sebbe esett; ők sem mentek el üttetlen, — az mely labanczoknak Gyürki Pál uram lévén előjárójok.

Augustus.

Die 1. Augusti. Minekutánna a leshelyeknek megjárása után bejüttek volna a mi katonáink, mindenfelé gabonáért menvén az szekerek, a labanczok penig oroszvégi szőlőhegy alatt lesben állván: nyolcz óra tájban, a mikor immár az aratók is mindenfelé kimentek, onnan kirugaszkodván, egynehány rendbeli szekerekből az ökreket elhajtották, az aratókot is szélylyel üzték, hoppmester uram inassát, a ki a szekerektől szaladott, megölték, s egynehány szegényembert is megsebesítettek, s avval Szerednye felé tértek; mi azomban eleikbe kerültünk, de ők látván, hogy a

---

*) Az illető szám bejegyzése kimaradt.

gyalogság is utánnunk nyomul, nem állották meg a harczot, hanem csak ellenkezést tettek ; ketten elesvén közzülek, mi közzülünk penig csak sebben is senki, elnyomúltak előttünk.

2. Nyolcz óra tájban estve, érkezett kegyelmes urunk ő nagysága bejárója Bay László uram levelekkel, az ki is ő nagyságát Landor-Fejérvárnál hadta.

3. Jött 14 labancz grátiára.

4. Egry János küldetett kegyelmes urunkhoz asszonyunktul ő nagyságátul.

6. Lessenyey uram érkezett kegyelmes urunktul, az, ő nagyságát referálta Eszék felé, a fényes vezér után menni.

8. Délután négy óra tájban Kellemessy János és Jeney Sámuel uramék küldettettek a fényes vezérhez követségben, az kikkel több kegyelmes urunk szolgálai elmentek.

9. Dimiczky nevő lengyel érkezett Lengyelországbul holmi levelekkel.

12. Visszaküldetett.

15. Leshelyeknek megjárásunk után, a labanczok kirugaszkodván a városrul, megellenkeztek velünk, ők felesen lévén s mégis a város felé üzették magokat: akarván bennünket lesre vinni, az mely lesek Oroszvégen túl való szőlőhegyek alatt volt, úgymint Iványi felé, azminthogy arra is szaladtak ; de mi a vár iránt való malomnál általmenvén a Latorczán, Iványi felé mentünk utánnok, ők azomban sokszámú lovassal lévén, rajtunk fordultak, a lesekbül is mindenfelől rajtunk jüttek, egész a Latorczáig üztek bennünket: de a mi gyalogink Latorczán innen lévén, közikbe puskáztak, kire nézve visszatértek, s mi is rajtok fordultunk, meg is ellenkeztünk vélek, Isten

kegyelméből közzülünk csak egy dragony sebbe esvén.

17. Jártunk Sztrabicsóra, feles szekeren búzát az mezőről Munkács várában békésérvén szerencsésen.

20. Ugyan sztrabicsói mezőre újebben jártunk, akkor (is) szerencsésen bėjüttünk.

21. Azon sztrabicsai mezőről búzával rakott szekereket megindítván, a gyalogságot is mellettük elküdtünk, s egész lucskai erdőnek széléig késértük. Az erdő szélén mi lovasok, dragonyokkal együtt, vagy három hátramaradott szekeret meg akarván várni, megtelepedtünk, füveltünk majd félóraig,— egyszer mi is lassan az szekerek után az erdőben bényomúlunk: azomban feles-számú lovas labancz csak hátunkon terem, az Isten megrémétvén bennünket, mindnyájan megszaladtunk; a dragonyoknak rossz lovok lévén, hátramaradoztak: azokban négyet levágtak, hármát penig sebben ejtettek, egy Csengery nevő mészárost is levágtak, azonkívül két katonát elfogtak, s egész a hajdúságig üztek bennünket. A hajdút látván, mi is rajtok fordúltunk, s éppen a lucskai mezőre kihajtottuk, s ott megellenkeztek velünk; mi is, lesektől tartván, visszatértünk. A lucskai mezőn is valami két hajdúra akadván, azokat levágták.

24. Délután az lucskai erdőből a labanczok kirugaszkodván, egynehány katonáinkot a mezőről a gyümöleseskertig beüzvén, s magam is a mezőről csak alig előttek elszaladván, a kerttől rajtok fordúltunk s erőssen meg is ellenkeztünk vellek; azok az szekerünket is elnyerték, két ökör lévén benne, azt elhajtották, — az mely labanczokkal Gombos Imre és Andrássy Pál uramék voltak.

27. Viradtakor Gombos s Andrásy uramék a városon általmenvén feles-számú lovassal, Beregszász felé nyomultak, szekereket s gyalogot is magával vivén.

29. Estvefelé megindulván Szerednye felé másfélszáz lóval s ötödfélszáz gyaloggal, akarván valami nevezetes próbát tenni, az mely hadnak előjárói lévén Sándor Gáspár, Torma Mihály és Daróczy uraimék: éffél után egy óra tájban Szerednye várossához csak közöl egy cserjébe megállapodtunk; azomban az mi katonáink az mezőbe két labancz katonát megfogván, azoktól kitanúltuk, hogy hétszázig való gyalog labancz, az ki csak az estve érkezett, a kapu előtt fekszik. Így lévén az dolog, mi is szép resolútióval, egyenessen az országútján, a mikor ugyan hajnallani kezdett, kétfelől reájok ütven, mingyárt megszaladtak előttünk, s mi is hirtelen utánnok lévén, az kiket bé nem érhattünk, mind az vár árkában ugrattuk az vízben; az egész hajdú, német-muskatélyossal együtt neki állott az árok szélének, az egymás hátára ugrott labanczot szörnyen puskázták, majd két fertályóráig. Hogy virradni kezdett, a várbul mind apró puskákkal, mind pedig taraczkokkal sűröbben kezdtek löni, s mi is a nyereséggel csak elnyomultunk, egy hajdú kárunkkal, azonkívül Sipos János vice-hadnagy is másodmagával sebben esvén; vagy ötvenig való lovas labancz késérgetett bennünket egész ignéczi hídig. Az mely szerencsés próbánknek alkalmatosságával veszett kétszáz labancznál több, rabot is vagy tizenhármát, négy dobót, s egy zászlót Munkács várában szerencsésen béhoztuk.

September.

2. A midőn a leshelyeket megjárták volna az mi katonáink, a város felől kimutatkoztak egynehány labanczok, kire való nézve mi is lovas sereggel arra felé nyomúltunk, de nem jüttek ki reánk; jóllehet egy zászlóval nekünk indúlt volt: de avval is megfordúltak, s mi is csak a réten állapodtunk meg egy kis ideig, azután bémentünk az várban, ök is Krajnya felé fordították útjokat. Estvefelé két horvát szökött bé közzjölök, az kiktől kitanultunk, hogy azon éjjel Molnár uram öt zászlóalja lovassal s gyaloggal egyezett meg Andrassy Pál s Gombos Imre uramékkal, mindenfelől leseket állítván veszedelmünkre, de szándékokban megesalatkoztak.

5. Letenyey uram küldetett Várad felé.

Azon nap Dimiczky nevő lengyel érkezett.

6. A mi hajdúink s egynehány lovasink Kapos felé kimenvén, egynehány labanczot felverték; visszajüvőbe is, egy faluba gyalog labanczokra akadván, azokat is felverték, 35 rabot hozván magokkal.

8. Ment el Dimiczky.

10. Nádasdy István uram ő nagysága megholt. Az nap mester úr is elküldetett.

11. Jártunk kerepeczi mezőre búzáért, az egész hadakkal.

13. Érkezett Baranovszky András uram, kegyelmes urunktól ő nagyságától, Horvátország szélén hagyván ő nagyságát. Az ki bizonyossabban hallotta útjában Budának megvéételét.

16. Ment el a vak Deák Debreczenbn. Azon nap iványi mezőre jártunk az hadakkal.

17. A leshelyeknek megjárása uián egy paraszt-

ember hirt hozván, hogy Pósa házán túl, az erdő szélén lesbe lovas labancz volna: kire nézve mi lovasok előjárót arra felé boesátván s magunk az zászlóval lesbe állván, kirohantak az mi előjáróinkra, azokat reánk üzték három zászlóval; mi is nekik menvén, előszer megpuskáztunk vélek, azután ők hátat adván, egész Kerepeezig megüztünk őket. Rabot huszonhatot, lovat negyvennél többet fogtunk, nyertünk, a többi erdőkön elszéllyesztettük, vagy nyolezat meg is öltünk benne. NB. Azon nap Bay úr is urunkhoz ment.

18. Indultunk délelőtt Beregszász felé, lovassal, gyaloggal, akarván próbát tenni. Ardón innenvaló erdőben leseket állítottunk s egynehány lovas előjáróba küdtünk, mely előjáróinkat egynehány lovas labancz az erdőig üzte, onnan visszament; mi is látván: nem gyűnnék reánk, visszatértünk.

19. Délután vagy nyolez labancz az erdő széléig jött, egy rabot is fogott: de a rabot elszalasztotta, maga is visszanyargalt.

20. Jött meg az mester Debreczenből.

22. Dévay Tamás, az uram szolgálja ment el Erdélybe.

24. Jártam parasztruhába Bottyánba.

25. Éczaka Kubínyi Péter jött meg urunktól.

26. Későn estve érkeztem meg Bottyánbul.

29. Az hadak orosz falukra borokért jártak.

October.

1. Érkezett Letenyey Márton uram urunktól, Váradon hagyván ő nagyságát. Ugyanazon nap az hadak borokért jártak orosz falukra.

3. Ment el Baranovszky uram kegyelmes urunkhoz. Az nap jártunk borokért orosz falukra.

4. Délután egynehány labancz kinyargalt volt az mezőre az erdőből : de visszaszaladván, semmit nem akart próbálni.

8. Mentek el az hadak Lengyelország szélére holmi posztók eleibe.

9. Érkezett meg Görgey Imre uram Lengyelországból.

10. Az úrfival ő nagyságával sétálni lovakon jártunk.

11. Viradtakor valami egynehány labancz az palánkhoz nyargalózott; az semmit nem nyervén, visszament.

12. Érkezett Tardy István uram Váradról, kegyelmes urunktul, negyedmagával, lovon. Azon nap Eperjesről is ember jött.

Éffél tájban penig, az mely hadak a posztók eleibe Lengyelország felé jártak, megjöttek.

13. Letenyey uram ment el kegyelmes urunkhoz.

14. Ment el az uram embere Eperjesre. Azon nap az egész hadakkal jártunk Beregszászba, borokért. Komornyik Záborszky János s Görgey Imre uraimék is azon nap Lengyelországba mentek.

15. Megjöttünk Beregszászból a borokkal.

17. Debreczeni ember jött kegyelmes urunktul.

20. Jártunk Beregszászba, borokért.

21. Visszajöttünk Munkácsra.

24. Letenyey uram megjött kegyelmes urunktul Váradról.

Azon nap újobban urunktul ő nagyságátul két katonára parasztruhába, gyalog jött.

25. Egy diák jött ugyan kegyelmes urunktul Váradról. Az nap Tardy uram is kegyelmes urunkhoz küldetett.

Kászonba is borokért az egész hadakkal jártunk.

26. Meggyüttünk Kászonbúl.

27. Egy deák kegyelmes urunkhoz küldetett.

28. Ugyan ő nagyságátúl három deák érkezett.

Azon nap esett reám a hideglölő nyavalya.

31. A hadak Beregszászba jártak borokért.

November.

1. Érkeztek Beregszászbúl az hadak a borokkal.
Jött meg az kertész.

2. Ment el Nádasdyné asszonyom ő nagysága,
Semseyne asszonyommal együtt.

4. Indultunk meg Isten segítségével Munkácsrúl,
Sztry felé a királyhoz continuálván utunkat. Azon
nap Szolyva nevő faluba egy kevésbé megállapodván,
a még a holdvilág kijött, azután Szaszoka nevő faluba
mentünk, ott is egy kevésbé a lovainkot megabrákol-
ván, azután éczakával mentünk a vécsei úton egész
Jablonkáig, ott újobban étettünk, s ugyanott meg is
viradtunk.

5. Napvilágon megindulván, Suppanba érkeztünk
9 óra tájban, az holott Komarnyiczky az uramat
ebédre megmarasztván, a katonákkal együtt, jól tar-
tott bennünket. Délután két óra tájban a katonák
vissza, mi pedig tovább utunkat continuálván, azon
nap Lovocskán megháltunk, két király-dragonnya ké-
sérven bennünket.

6. Éffél után elindulván, Hrabova nevő faluba
egy kevésbé étettünk, ebédre Szinoviczkára jöttünk.
Dimiczkynál a timonnál megszállván, ott meg is hál-
tunk. Éffél után, úgymint

7. Matsinszky uram dispositiója szerint bemen-
tünk Sztrybe, a király kertészénél szállva voltunk.

Viradta előtt csakhamar Matsinszky uram az aramot magához hivatta a várban, egy kis ideig ott beszélgetvén, visszajött.

Azon nap Munkácsra érkezett Kellemessy uram lovon, úgy Tardy uram, s két katona is ő kegyelmekkel.

8. Marchio (Bethune?) uram az szállásunkra jüvén, sokáig magánossan discurlált uramékkal.

9. Kilencz óra tájba marchio úr az szállásunkra jüvén, sok discursusokat is tett de bono publico.

10. Marchio uram Arnold urammal az secretariussal az szállásunkra jüvén, Arnold uramot ebédre megmarasztottuk, marchio uram penig elment.

Délután négy óra tájban maga a király, úgy a királyné és a fiai is a kertbe jüvén, egy kevésbé séáltak; azután Absolon uramat audientiára a király kihivatván, egy óráig discurlván, mely discursusnak alkalmatosságával jelen lévén Matsinszky uram, úgy a király legkissebbik, Amor nevő fia: azomban a királyné is odajött; ő fölségét is az uram, asszonyunk ő nagysága nevével köszöntötte, ki könyves szemmel ajánlotta jóakarátját s igaz atyafiságát asszonyunkhoz, úgy a király is kegyelmes urunkhoz. Azalatt az üdő is sötétedni kezdvén, visszamentek a várba.

11. Reggel Matsinszky uram az szállásunkra jüvén, egy kevésbé beszélgetett, ismét csak elment.

Délkor penig Matsinszky uram hozzánk jött, bizonyos dolgokat végben vevén, visszament. Az nap Franeziába leveleket irtunk.

12. Jó reggel Matsinszky uram az uramat magához hivatta; egy kis idejig ott beszélgetvén ő kegyelme, visszajött. Marchio uram az szállásunkra bucsúzni

eljött. A király ő fölsége délfelé elment innét, Zolkva felé útját continuálván.

13. Munkácsrul levelekkel érkezett egy szabados, a ki Munkács körül való falukat referálta, hogy felégettette asszonyunk ő nagysága, azonkívül németnek Beregszászba való quártélyra jüvését.

14. Isten segítségéből indúltunk meg Strybül tiz óra tájban; éczakára Szinoviczkára jöttünk.

15. Indultunk hajnalkor Szinoviczkáról; ebédre Kozelvóra jöttünk, éczakára Komarniczky uramhoz Suppanba érkeztünk.

16. Suppanbul 9 óra tájban megindulván, az vécsi uton egy kevés ideig étetvén, onnat elindulván, Bisztán előnkbe jövő comitivával későn estve érkezünk szerencsésen Munkácsra, a kapu előtt meghálván.

18. Karaffától hoztak levelet Szathmárrul kegyelmes asszonyunknak.

19. Kegyelmes asszonyunk adott választ Karaffa levelére Szathmárra. Azon nap Lengyelországba is leveleket expediáltuk.

22. Újjobban levelet küldött a generális Karaffa, a mellett passust is odaküldendő emberek számára, kegyelmes asszonyunknak.

23. Sándor Gáspár uramat és Sulyok János uramat is kegyelmes asszonyunk Szathmárra küldött, a német generálishoz Karaffához.

26. Lengyelországba irtunk.

28. Érzett Sándor és Sulyok uramék Szathmárrul.

30. In Poloniam literas expeditimus.

December.

1. Reggel a mi hajdúinkból harminczan Tisza mellett előtalálván négy németet, a kik Beregszászba három tonna puskaport, négyezer muskatély-golyóbist, egy darab ólmot, úgy kanóczokat is béhoztak.

Azon nap Daróczy és Tardy uramék küldettettek egynehány lovas-dragonny és katonákkal, lengyelországi passus körül való falukot az Krajnyán hogy elégeessék : netalántán a német quártélyra oda szállana.

2. Jó reggel, úgymint 4 óra tájban tűz támadván az palánkban, azholott 3 ház elégvén, csakhamar az tüzet megfogták.

Azon nap Letenyey uram kegyelmes urunkhoz küldetett.

3. Vagy tíz falut elégetvén az Krajnyán, a mi lovasink visszajüttek.

4. Beregszászból egy ember jüvén, az ki referálta Beregszászba lévő németet útra készülni.

5. Érkezett kegyelmes urunktól egy deák, levelekkel, az ki Pancsován hadta ő nagyságát.

7. Mentek ki a mi lovasink Kapos felé.

8. Reggel eljüttek, tíz labancz-magyart hozván magával.

11. Husztról egy ember jüvén, az ki referálta kevés németet lenni Máramarosban ; azon nap conferentiát tartván az urak közül egynehányan, hogy az huszti németet aggreáliálni szükséges volna.

12. Délután három óra tájban az hajdúságot kiküldvén, olyan szándékkal, hogy Huszt felé menjenek s Krajnyára keröljenek, úgy, hogy másnap éczakára érkezhessenek Huszton levő németnek felverésére.

13. Mi lovasok reggel megindulván (Madács uram lévén előttünk járó) Huszt felé, úgy, hogy az hajdúinkkal a kapunál megegyezvén, egyszersmind rajtok mehessünk: egyhúzámba . . . .*) nevő faluig menvén, ott egy kevésbé megállapodván, míg az abrakot megehették a lovaink, azután mingyárt elmentünk; éppen nyolczadfél óra tájban érkeztünk Huszton innen levő sarampóhoz, ott világos viradtig (14.) rettenetes hidegbe, tiszta mezőbe a hajdú után várakozván nagy készséggel, azomban nem érkezett, mi is vissza re infecta visszatértünk, délre egy faluban megszállván, az hova érkezett három katona, ki is referálta a hajdút egészen visszatérni, mivel az nagy hó miatt az hegyeken elfáradtak; és így abba kellett mólni szándékunknak. Ugyanazon nap, úgymint

14. maga Madács úr beérkezett az várba. 5 labancz kuruczszágra jött.

15. Az mely lovasok hátramaradtunk, mi is elérkeztünk, úgy az egész hajdú is. Azon nap urunktól ő nagyságátul két ember érkezett Váradról levelekkel.

18. Lengyelországban küdtek leveleket.

19. Egy deák ment el levelekkel kegymelmes urunkhoz.

Azon nap egy német Beregszászból beszökött.

20. Egy embert küldett asszonyunk ő nagysága levelekkel Egerbe a passához.

23. Jött 38 gyalog labancz grátiára, dobbal; azon nap Beregszászból is egy német lovas.

26. Egy labancz Ungvárról szökvén, az ki referálta, hogy a labanczok széllal Ungvármegyében

---

*) A falu neve kimaradt.

a falukon quártélyoznak ; azon estve a mi katonáink arrafelé kimentek.

26. Estve visszajüttek a mi katonáink, 12 rabot hoztak s egyéb praedát is magokkal. Azon nap azon új kurucz hajdúk Várda felé mentek.

27. A hajdúk is megérkeztek jó nyereséggel, két Lónyayt rabúl behozván. Azon nap három cornétával lovas német s feles gyalog is Beregszászbúl kijűvén, Bereg-Újfaluba háltak.

28. Bereg-Újfalubúl a Krajnyára késérték a németek az hajdúkot, magok visszatérvén, mely gyalog labancz Sátorkára szállott quártélyba. Azon nap öt labancz jött kuruczságra.

30. A mi katonáink 96-an kimenvén Zemlén felé,

31. Az ottvaló vásárt felvervén, sokféle portékát görögöktől, s egyéb kalmároktól nyertek. Azon éjjel viradta felé béeérkeztek.

Hála legyen az én Istenemnek, hogy elmúlt esztendőben, ennyi sok veszedelmek között egészségben megtartott. Ó szent fölsége eztet is maga neve dícsiretíre engedjen szerencsésen végeznem !

(Vége).

II.

T Ö K Ö L Y I M R E

KAPITÁHÁNAK NAPLÓI.

1692—93.

II.

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE

portai residencei- és követeinek naplói.

(1692. nov. 7—1693. jún. 8.)

*„Kapithiha Bay Mihály uram diariuma,**a die 7. Nov. A. 1692. usque ad d. 8. Junij A. 1693.“*

Diarium. In Nomine Domini.*)

Anno 1692 die 7. Novembris. Kegyelmes urunk ő nagysága maga méltóságos személye jelenlétében praesentált az fővezérnek Ali passának kapithiaságra, kitől is solito more megkaftányoztattam, és ugyanazon napon estvére bé is szállottam az kapithiák sátorában.

Die 8. Novembris. Praesentáltam magamat az fővezér thijának, ki is emberségessen ajánlotta magát; ugyanakkor sollicitáltuk az élés felől való fermánokat is, annak kiadatására is igérte magát.

Die 9. Novembris. Újjobban az fermánok sollicitálására volt a tolmács a tihájához; modo quo supra igérte, hogy meglesznek. Azalatt superveniált a tihájához francziai király embere Fabri uram is.

---

*) E diariumot egész 1693. febr. 19-kéig ugyanazon kéz írta, a mely Sándor Gáspár hátrább (III. sz.) közlendő naplóját.

Die 10. Novembris. Reggel a tolmácscsal együtt mentünk az tihájához, az fermánok sollicitálása végett; ki is újjobban azt felelte: immár néki nagyon arra gondja, és tölle egyéb resolutiót nem vehetvén, azzal visszajöttünk. Délben mentem az francziákhoz, kérdeztem tőlök: vehettek-é valami resolutiót a jancsár-agától? Kire Lora uram azt felelte: volt egyikünk reggel is jancsár-agához, de nem tanálhattuk, a vezérnél levén a jancsár-aga; hanem újjobban estve elmegyek, és megértvén tölle az dolgokat, tudósítani fogom az fejedelmet ő nagyságát felölle; és vagy leszen kíváncsú válasza, vagy nem: de holnap okvetetlen az vezért is aggrediálni fogom, minthogy léznek egyéb dolgaik is vélle. Ezzel eljövén, urunknak ő nagyságának adtam értésére. Lora uramtól érttettem azt is, hogy a vezér portási mindenfelől megjötenek, kik is azt hozták, hogy a német mindenfelől eltakarodott.

Die 11. Novembris. Reggel Haszán agával együtt mentünk a tihájához, a Jeni-Palánknál levő hidások végett, mellyre is az tihája azt felelte: ez iránt való dolog Ali passát illeti; ötet keressétek meg felölle. Ugyanakkor szóllottunk az vidini ház felől is, kire azt felelte: abban mostan a császár passája lakik, nem lehet kiüzni belölle; azon dolog ezután is meg lehet. Szóllottunk Pajazet bék felől is, arra a tihája azt felelte: Pajazet bék manszup nélkül nem marad; valahun leszen, néki is adnak.

Eodem die, feljövén Sándor uram Daróczy urammal és a gyaloghadnagyokkal, felmentenek a tihájához, declarálván Poserolezán tüz miatt esett nagy károkat és egyszersmind a jeni-palánki hadak instantiáját élések végett; kire is mit felelt légyen, Sándor uram tehetett relatiót kegyelmes urunknak.

Eodem die. Délben Sándor uramat hivatván az francziai követ Lora uram, és ott beszélgetvén vélle, onnan visszajövé a sátorhoz, ő kegyelmétől értettem, hogy a jancsár-aga minden jóval ajánlotta magát urunk dolgaiban, és hogy az erdélyi kapitlia is acceptáltatnék.

Eodem die. Ikindikor mentünk a tihájához, és két rendbeli arzuált praesentált Sándor uram: egyik volt két hidas és a sajka végett, a másik penig csebháne végett; melly suplicatiókkal a tihája mindgyárt ment a vezérhez, és mi is Sándor urammal s a tolmácsesal együtt mentünk a vezér kapujára. Az hidasok végett béhivatván Ali passát a vezér (ki is fenn volt a kapun) két hidas felől parancsoltanak neki, de a sajkát nem ígérték. Ali passa a tavalyi hidasokat mondja, hogy ott hagyják Jeni-Palánknál. Az tihája kijövé az vezértől, a csebháne végett a teftedárra relegált a vezér; holnap Isten jóvoltából meglátjuk, ott is mit efficiálhatunk. Ugyanakkor a tihájánál hat menzil-fermánokat is producáltunk, kívánván megújítani; kiket is megnézetvén a tihája, ketteit avagy hármát helyesnek mondotta lenni, és élhetni véllek. Ugyanakkor az vezér előtt az erdélyi kapitlia acceptálásáról is szóllott a tihája, kinek is praesentálását halasztották az holnapi napra, és azt is mondotta a tihája: annak is anynyi fizetése leszen, mint az orta-magyar kapitliának.

Mihelt a vezér kapujáról lejöttünk, mindgyárt mentünk Sándor urammal és a tolmácsesal együtt az jancsár-agához, kit is szintén utban tanáltunk, hogy ment a vezérhez, és távulról lovainkról leszállván, futvást mentünk eleiben; mihelt meglátott bennünket, nem gondolván az időnek igen nehéz és alkalmatlan voltával is, megállapodott, és Sándor uram urunk.

levelét megadván neki, megolvasta nagy patienter, és Haszán agának szóllván, ő tolmácsolta: az fejedelem semmit se busuljon, — imhol most is az ő dolga végett megyek a vezérhez, és én igaz jóakarója vagyok, valamiben szolgálhatok néki, el nem mulatom.

Ugyanakkor a jancsár-agához menő utunkban tanálkozván öszve a Jenőből jött agával, ki is sokat beszélvén Haszán agával, mondotta, hogy a vezér előtt volt, és segítséget kért Jenőben a vezértől; kitől kérddete a vezér: azt miképpen lehetne bévinni? Az jenei aga azt felelte: az törököktől nem lehet, mert a török most mind hátra néz, és azt más senki véghez nem viheti, hanem a kuruczok, csakhogy azoknak is fizetést adjanak.

Ugyan ottan, a hol a jancsár-agával beszélünk, újebben Ali passa odajött, holott is újebben beszélvén vélle az hidasok végett, kértük azon, hogy az idei két hidasokat hagyja itt, kire reá is hajlott; kiről elhittem, kapitány uram bővebb informatiót tett kegyelmes urunknak.

Eodem die 12 órakor vitték el a jancsár-aga boncsokját.

Die 12. Novembris. Éteczaka későn volt Haszán aga a teftedárnál, kinek is az teftedár mondotta, hogy kegyelmes urunknak fermánokat adnak háromezer kila búza, kétezer kila árpa, bizonyos számú pénz és háromszáz kila riskásáról. Reggel kegyelmes urunknak az dolgot mindgyárt értésére adtam, magam az tolmácscsal együtt a teftedárhoz mentem; az riskását kézhez is adatta.

Eodem die kaftányoztatott fel az erdélyi kapi-thiaságra Gyárfás Tamás uram is, Kálnoki Farkas hoppmester és Inczédi Mihály uraimék által.

Eodem die. Tíz órakor tájban indult meg az jancsár-aga.

Eodem die. Voltunk déllyest a tihijánál, adta kezében az búzáról, árpáról és pénzről való fermánokat.

Eodem die. Estve voltam kegyelmes urunknál, az fermánokat levittem, és elbocsuztam urunktól ő nagyságától. Azután későn küldött a tihája egy szolgálja által három menzil-fermánokat az szállásomra.

Die 13. Novembris. Reggel hivatott az fővezér egy csauzza által; izent kegyelmes urunknak, hogy nagyobb szolgálatot a császárnak nem tehet, mint ha Csafer passával egyetért, és befagyván a Duna, őt—hatszáz lovast ad, hogy Tömösvárba és Jenőbe élést vigyenek bé. Azon uttal a katonaság is, ha mit kaphat magának, éljen az alkalmatossággal. Melly izenettel lementünk kegyelmes urunkhoz, a vezér csauzzával együtt, megmondottuk az izenetet ő nagyságának. Az menzil-fermánokat ott hattam. Ő nagyságától elbocsuzván, jöttünk az nap Izaresikra, ott levén az fővezérnek első statiója, megindulván Landor-Fejérvártól.

Izaresiknál megszállván, s Haszán aga a vezér sátorához menvén, tanálta Zulfikár effendit, ki is megszólítván Haszán agát, azt mondotta: Csafer passának hatalmas vezér parancsolt, hogy az fejedelemhez ő nagyságához emberét küldje, ő nagyságát magához hívassa, ő nagyságával mindenekről beszéljenek, hatalmas császár szolgálatjában egyetértsenek, és egymással szépen alkudjanak; maga is Zulfikár effendi beszélt Csafer passának, hogy az fejedelemmel ő nagyságával szépen alkudjék, és a pénz dolgát is előhözván, kérte azon Csafer passát, legyen várakozással

addig, míg Szilisztriából a pénz elérkezik; magát rá is ígérte Csafer passa, hogy várakozással leszen. Kérte azért Zulfikár effendi kegyelmes urunkat ő nagyságát, hogy Csafer passát tovább ne halogassa, hanem azon pénzt kezéhez vévén, contentálja, Zulfikár effendit pedig ne felejtse, hanem levele által tudósítsa.

Die 14. Novembris. Hajnalban Izáresikről megindultunk; jöttünk második statióra Kolárra. Jövő utunkban maga megszólítván az tefterdár, elsőbben is declaráltuk neki az feljövő harmincz hajókat, hogy azokból bár csak fele élését, a kit rendelték, adatnák ki kegyelmes urunknak; kire az tefterdár azt felelte: abból nem lehet adni, mert azon élést rendelték az Fejérváratt elmaradott hadak számára, és connumeráltatott azon hadak élése közzé hat holnapokra. Szóllottunk a munitió iránt is, melyre is azt felelte: abban neki nincsen hatalma, hogy Fejérvárról adathasson port és egyéb szükséges munitiót, hanem az fővezért tanáljuk meg felölle. Le sem szállottam lovamról, jöttem az fővezér sátorához, a tolmácssal együtt, és egy keveset várakozván, mentünk bé az réz-effendihez, kinek is az tolmács declarálván a dolgokat, nagy becsülettel és commiseratióval szóllott a mi kegyelmes urunk dolgai iránt, és fokadott ilyen szókra: Most én, így mond, csak hallgatok, nem mérek szóllani is; de ha Isten leviszen, én is megszóllok az fejedelem dolgai iránt. Miért nem adhatnák meg azokból az hajókból, ha csak felét is az elrendelt élésnek? Menjetek, így mond, a tihájához. Mondotta azt is a réz-effendi: az erdélyi kapithia acceptálásában sem tölt volna úgymond semmi, ha én nem löttem volna. Onnan egyenessen mentünk az tihájához, és megmondottuk neki, mi dologgal mentünk, az suplicatiót is ke-

zébenadtuk, kérvén azon, vigye bé az vezérnek; arra azt felelte a tihája: haszontalan már tovább a vezért azon dologgal busítani, mert tegnap mindeneket megparancsolt Csafer passának, ő az serascher, ő parancsol egész Sofiáig, Nikápolyig; meg van parancsolva: a fejedelemlnek gondját viselje, velle egyetértsen; csak ötet requirálja a fejedeleml, mindenek iránt tehet rendelést, egész authoritása vagyon; a munitió iránt is disponálhat és Fejérvárrul is adathat. Az hús iránt is kívántunk választ, azt felelte: most adtanak húst, azzal egy ideig megéri, még restantiában is vagyon marhája, azt is hozassa el; Isten, úgymond, bennünket levivén, tanáljon meg a fejedeleml, újabb rendelést fogunk tenni. Sok instantiánk után is egyebet nem obtineálhatván, onnan kijöven, Sulyok urammal mentem a francziákhoz; declarálván nekik, miben vannak a dolgok, kívántam tanácsokat, mit kell továbbra cselekedni? s kértem egyszersmind: ha jónak látják, aggrediálják, ha csak a tiháját is vel saltem de aliquo loco subsistentiae. Kik is ultro citroque sokat beszélgetvén, azt tanálták fel: tegnap parancsolván a vezér Csafer passának, olly hirtelen busítani alkalmatlan; másként is, tudván a vezérnek geniussát, megvallották, nem merik aggrediálni; hanem kegyelmes urunk tiz vagy tizenöt napig lássa meg, ha abban az élésben vehet-e valamit kezéhez, vagy lesz-e mód az felhoztásában? Csafer passát is lássa meg ő nagysága, mint accomodálja magát, s egy postát utánnunk küldvén, készek lesznek elkövetni, valamit efficiálhatnak az ő nagysága dolgaiban.

Hivatott vala a csauz-passa is. Tegnap Izárcsik-tól szökvén el egy német inassa, igen kéreté kegyelmes urunkat: mind a Duna felé, mind Bujurdelem felé

kerestesse; nagy jót cselekszik ő nagysága véle, ha kézben akadna valahogy, s kezéhez küldené; ezen dolog végett irt is kegyelmes urunknak, melyet Sulyok Ferencz uram vitt el Kolártól naphaladatkor, mint-hogy az munitióról való fermánt későn hozta meg Haszán aga a kapuról.

Izentem szóval kegyelmes urunknak Sulyok uram által az nisanczi passa fia kerestetése felől is, mivel igen kérdezte és kért rá.

Die 15. Novembris. Harmadik stációnk volt Haszán passa palánkánál, holott is megszállván, mentünk az tihájához; de nem volt semmi parancsolat.

Die 16. ejusdem. Negyedik stációnk volt Baticzina palánkja és Jagodina között.

Die 17. ejusdem. Ötödik stációnk volt Paratiny s Rásnya között.

Die 18. Novembris. A mint jöttünk volna az háló helyről, jó reggel tanáltuk az útfélen Mikó Gábor és Almádi István uraimékat, kiktől értettük meg, hogy tegnap estve későn érkeztek Petróczy István, Kálnoki Farkas, Horváth Ferencz és Borbély István uraimék, ötven-hatvan lóval, kiket is az hadak választottak követségben, qvártély sollicitálására, a vezér táborára: de ránk nem tanálván, az tábor széllyén csak megszállottanak és megháltanak; mentenek penig csak akkor előre Rásnyához, holott a vezér tábora megszállott és hatodik stációja volt; és azon becsületes emberekkel együtt continuáltuk utunkat a megírt stációra, holott is megegyezvén Petróczy uramékkal, megvártuk, hogy a vezér is bejöjjön az szállóhelyre, és mindgyárást hogy megszállottanak: Horváth Ferencz uram ment a réz-effendihez Haszán agával, jelentvén néki, hogy az ur legelsőbbben is véle kíván szemben lenni,

s azon dolgokról, a mellyekkel jött, beszélni; de nem jóvallotta a réz-effendi, mert apprehendálná a tihája, azt mondotta; hanem menjen a tihájához az ur (Petróczy,) velle penig csak akkor legyen szemben, mikor válasza lesz, s vissza akar menni. Ehez képest a levelekkel, és megirt becsületes főrendekkel együtt, menvén a tihája szállására, a l u d v a tanáltuk; kellett bémennünk a hasznadárja sátorában, míg maga a tihája felkölt. Az ur hidegleléstől félvén, (minthogy minden harmadnap lelte, és szintén ezen nap várja vala magára), hogy, ha elleli, haszontalan leszen fáradsága, mert csak szóllani sem foghat: kéréte a hasznadárt, költené fel a tiháját, eshetnék által a dolgon, míg egészségtelensége engedné. Az hasznadár felköltvén a tiháját, megmosódott, imádkozott a szokás szerént, és hivata bennünket; kinek is sátorában menvén és egymást az urral megkérdezvén, leülteté maga eleiben. Azután az ur kegyelmes urunk nevével köszönté és méltóságos levelét megadá; mellyet megolvastatván, kérdé: ha attyafia-é az ur a fejedelemnek? s azt felelé az ur, hogy az ő nagysága anyja s kegyelmes urunk attya egy testvérek voltak. Ada más levelet is az ur a tihájának, melly az hadak neve alatt való credentiás levél volt, mellyre mond a tihája, hogy a nem törökül iratott, s kivel tudja megolvastatni? holott Skerlet most ott nincsen; arra azt felelék: Jenakival megolvastathatja. Kérdi: mi van benne? megmondák, hogy nem egyéb, hanem hogy szavoknak adjon hitelt, s a mit fognak mondani, nem magok szavának, hanem az egész hadak képében való szóknak tartsa. — Kérdi a tihája: mit akarnak tehát? Az ur mondá: az hadaktól követségben küldettek; a vezérrel kívánnának szemben lenni. Kéré is a tiháját, hogy lenne jóakarát-

tal, a hatalmas vezér előtt szerezzen audientiát és segítse dolgokat ő nagysága előtt. Kérdi a tihája: miért szerezzen audientiát? hadd értse a dolgot előszőr. Mellyre az ur így felele: meg kell vallanunk, miolta hatalmas császárunk köntösét megfogtuk, ennek az hatalmas nemzetnek oltalma alá folyamodtunk, azolta hatalmas császárnak sok kegyelmességgel éltünk, szárnyai alatt igen sok jót láttunk, s ezután is abban csalhatatlanul bizunk. De ellenben meg kell azt is vallanunk, hogy kiváltképpen azoltától fogva, hogy Tömösvártól megjöttünk, annyi fogyatkozással voltunk, az had olyan szükségben vagyon, hogy ma egy falat kenyere nincsen, a kit egyszer a szájában tegyen; ruhátalanul, mezítelen a mezőben Isten tudja miként nyomorognak. Illyen ügyefogyott állapotjokban függesztették szemeket kegyelmes urunkra, szívek-szakadva várták Landor-Fejérvárról, ha valami jót hozott volna nekik, örvendetes hírrel jőne, és jó qvártélylyal megörvendeztetné ellankadt szíveket. Megérkezvén azért Landor-Fejérvárról, jöttek ő nagyságához közönségessen, s kérdették: hozott-é pénzt? felelte ő nagysága, hogy nem. Hozott-é qvártélyt? felelte, hogy nem. Hova legyenek hát ők? talám a fejedelem nem is emlékezett röllok az hatalmas vezér előtt? felelte a fejedelem: hogy igenis, emlékezett, a minthogy 3000 kila búzáról és 2000 kila árpáról tettek is rendelést Vidinből, ötezer tallerről Szilisztriából, mellyekről a fermánokat meg is mutatta. Az hadak jöllehet ezt megértették; de annyi időtül éhezvén, arra azt mondták, hogy mikor hozzák azt el? ők addig meghalhatnak éhel! Az ember mindent eltűrhet, lóbéli, ruhabéli, pénzbéli szükségít, nyomorúságít mind elfelejti: de az étlenséget semmiképpen el nem szenyvedheti. Bár

csak annyi kegyelmességét mutatná hozzájuk a hatalmas vezér, hogy Vidin tájékán rendelne olyan helyt, az hol azt az éleést költhetnék el, a kit rendeltének: mert az a föld, a hol most vadnak, teljességgel pusztá, sem kenyér, sem széna, sem abrak, semmi nincsen; emberek lévén, azért magokra valamint s valahogy, gondot kell viselniük, s küldettünk azért a hatalmas vezérhez, hogy orvosolja meg. Arra a tihája azt mondja: hogy gyalázat s szemérem azzal a hatalmas vezért terhelni, holott ötöd-hatod napja vagyon, hogy búzá-ról, árpáról s pénzről rendelés lött; hová lött az az élés ilyen hamar? egy embernek rendelték-é azt csak? esztendőig érné azzal egy ember, háromezer ember penig egy darab ideig; költse el azért azt először, találjon meg azután, teszünk rendelést! Mond arra az ur: az Istenért, gondolja meg a tihája ő nagysága, hol vagyon Vidin, s mioltától fogva kenyeretlen a had?! mikor hozzák azt fel! Arra a tihája azt feleli, hogy messzebb vagyon Drinápoly s Konstanczinápoly, mégis felhozzák a felől; talám azt várnák, hogy éppen helyekbe hordanák! Az hatalmas császárnak egy vezérje, vezérjének tihája s mások mint vitetik most magoknak a tiz-tizenkét napra való éleést? Munkálódjanak az hadak is, ha enniek kell. Arra az ur azt mondja: hogy Poseroleczára mire hozza? mert ott a lovas had egyátaljában nem subsistálhat, mert nincsen teljességgel semmi széna. Kérdi a tihája: miért nem csináltattak a nyárba? Feleli az ur, hogy nem arra volt gondunk, hogy örökké Poseroleczán lakjunk; mit tudtunk belé, hogy ide szorulunk? Biztunk, az hatalmas vezér szerencséje s fegyvere boldogulása által hogy mi is országunkba mehetünk; ha már a reménység megcsalt, arról mit tehetünk? Hol vadnak azok

a fermánok, mellyeket a fejedelemnek adtunk? kérdi a tihája. Az ur felelé: itt, igaz dolog, ninesenek: de csak adjanak jobbakat, könnyű azokat visszaküldeni. Az tihája monda: azelőtteni fermánok miatt is megnyit nem búsítottunk a teftedártól, hogy két annyit vett a fejedelem, a mennyi a fermányban volt; Isten tudná a ti dolgotokat megorvosolni! Az ur arra azt mondja: hiszem a temeszukokból kitetszik; mi úgy tudjuk, egy szemet sem vett többet, a mint a fermány volt. Az tihája mondja: azok a Poseroleza vidéki parasztemberek is csaknem vontak ki, — soha a panasz meg nem szünt, miként bántok véllek, míg Landor-Fejérvárnál voltunk. Arra az ur felelte, hogy miért tudtak panaszolni, holott semmijek nem volt mikor odamentünk is; hiszem annak marhája nem volt, gabonája nem volt: azért mit tudtunk volna elvenni? Az mi nagyobb, fegyverrel oltalmaztuk; a mit mi elvettünk, más is elvötte volna azt, ha nem többet. Az portának sem voltunk haszontalanok, noha most megvettettünk is, mert mikor Landor-Fejérvárat a német megvötte, Vetiszlánnál az sok számtalan hajókat mi szabadítottuk el; mi szállánk bé Vidinbe, s úgy oltalmaztuk meg vérünkkel is azon alól a földet: a mint bizonyosság ma az a halom, a kit ott raktunk volt, mikor öt-hatezer rácz ellenünk jött vala. Kérdi a tihája: egyéb dolgotok van-é? Az ur feleli, hogy a mi dolgunk reménkedés, egyéb dolgunk ninesen, követek vagyunk a vezérhez ő nagyságához; mert a hadnak gondot kell magára viselni, élhel meg nem halhat. De hogy az egész világ előtt ne okoztassanak, sőt legyen hire, hogy ha reájok gondviselés volna, kiváltképpen csak emnivalóra is: hamishűtűek nem lennének, hűségüket megtartának, — az fényes porta se mondhasa,

hogy nem volt hírével, tanáltak egy utat fel: küldjék bizonyos követjeiket ide, kik által sirjanak-rijjanak. Ha nyomorúságok orvosoltatik avagy csak annyiban is, hogy kenyeret adván, helyt mutatnak, holott kitelelhessenek jóval, jó; ők is kötelezzék arra magokat, hogy míg egy csepp vér leszen benne, magok szolgálatját nem szánják, sőt igaz hűségeket vérekkel is megpecsétlik. Ha pedig nem orvosoltatik, szabadíttassanak fel hűtök s kötelességek alól. Mert ugyanis szökve menni sohova nem kívánnak: de kényteleníttetnek odamenni, az hol magoknak kenyeret szerezzenek, haugyan az török nemzet nekik adott athnáméjával semmit nem gondol. Ezen szókat az hadak törökül is letétették, mellyet be akarnak adni a vezér ő nagyságának; az tihája ő nagysága megláthatja. Odaadván a török írást is az ur, és megolvastatván a tihája, mondá, hogy azt az éleést Vidinből maga kívánta az fejedelem. Azonban micsoda helyet tudnának a hadnak adni, holott valahol eddig voltak, a földet elpusztították mindenütt? Kire az ur azt felelé, hogy ő nagyságok tudják az földnek csinyját, s ott adhatnak, a hol akarnak. Az tihája mondja: az császár nem szenyvedi maga országát pusztíttatni. Kérdi az ur: hát mit csináljunk? elbocsássuk-e az hadat? Felelé a tihája: nem ártana, ha a haszontalanját megválogatnák s elbocsátának, az jó s szükséges embereket tartanák meg. Mond az ur arra: nem azt írja vala a tihája nekem Tömösvárhoz; mire való ilyenkor amaz szép biztató levél s athnámé? Fogadá is az ur eléggé, hogy olyan fenytékben tartanak az hadat ezután, hogy nem menne panasz a kapura miattok; de hasznát nem látván, felkele, és a sátorából kiindulván, az sátor ajtajában mondá: adta volna Isten, az ellenség

vette volna inkább fejemet, hogy nem mint a török császár országában élhelhalásra jussak! Mellyre nézve utánnunk kiálta az tihája: legyenek a magok sátorokban egy kevésbé, majd meglássuk mit tehetünk! Izené Az ur is vissza: az választ, ha leszen is, ha nem is semmi, ma szerezze ki. Innen kijöven, ismét izene az ur a réz-effendihez, hogy örömet szemben lenne velle; de ugyancsak azt izené vissza a réz-effendi, hogy ő most nem akarja magát ezeknek dolgában egyvelíteni, azért megbocsássonak, most nem szolgálhat a fejedelemnek: de megmutatja, leszen üdö, hogy igaz jóakárója a fejedelemnek. Lemenvén azért az szállásra, nem sok üdö múlva hivatja az urat a vezér tihája, — hogy a vezérrel szemben juttassa; kinek is az ur eleiben menvén, kérdi: mi dolog? miért jöttetek? Az ur azt felelé: az orta-magyarok és erdélyiek képében követek vagyunk, hatalmas vezér lábaihoz aláztossan borulunk, az ő nagysága köntösét csókoljuk; úgy tudjuk, Istenétől surátul szabad az embernek kérni: ihol, az hadnak annyi kenyere nincsen, a kit egyszer szájában tehessen; ő nagyságát aláztossan kérjük, orvosolja dolgunkat, mint más vezérek idejében volt: ne lehessen az a szó, hogy az ő nagysága idejében fogyott el a magyar nemzet egészszen. Ha mi jót teszen ő nagysága velünk, Isten is megáldja érette; mi is, míg egy csepp vér bennünk leszen, igaz hűségünkkel s vérünkkel is megpecsételjük az ő nagysága kegyelmességét. Az vezér is ezekre az szókra egynéhány kérdést kérdevén, mint a tihája: nem adott-é most Lándor-Fejérváratt, ötöd-hatod napja, az fejedelemnek fermánt búzáról, árpáról és pénzről? nem-é Havasalföldébül csak a napokban vágót, juhot? nem-é akkor a hajókról búzát, árpát? Azokat megették ilyen hamar?

Most, így mond, qvartélyt kértek, s az hol eddig voltak, az földet megemésztették; miolta Landor-Fejérvárhoz jöttünk is, az számtalan panasz meg nem szünt, noha az fejedelemnek felölle elégszer irtunk, de meg nem orvosolta; azért hogy adhasson az ember? nem engedhetni azt meg, hogy az császár országát pusztítsák! etc. Mindenekre az ur az kérdéshez képest illendőképpen megfelelt. Hogy tudniillik azelőtt adott élés már elfogyott, az vágóval együtt; az mostaninak mikor veszik hasznát? azt tavaszig fel nem hozhatni; ha pedig jelen volna is, ugyancsak a lovashadnak szénája nincsen, semmiképpen ott nem subsistálhatnak; bár csak egy olly helyet méltóztassék adni az hatalmas vezér, a hol a rendelt élést elkölthessék. Az mi az eddig való helyek pusztíttatását illeti: nem a kuruczoktól, hanem az ellenségtől pusztíttattanak el. Landor-Fejérvár megvétele után Poserolezán Hajzler telet, s azt ő emésztette meg; etc. de csak a hatalmas vezér most helyt adjon, meglátja, nem fog panasz menni irántok. Az vezér kérdi: hol tudnának valamelly helyet? Az ur feleli, hogy ennek a földnek csinyját magok tudják jobban: azért a hol jobbnak itélik; bár lenne közel ellenség földjéhez, hogy onnan is nyerhetne a had magának valamit, és hódoltatná bé. Az vezér kérdi: hol volna ollyan hely? Az ur feleli, hogy a Száva mellett Bujurdalem és egynéhány rácz faluk; a mint hallották, ott széna is fog lenni, és ha oda rendeltetik qvartélyba a kurucz: egész Eszékig fogja a földet behódoltatni. Végezé szavait a vezér azon, hogy Csafer passára fermánt küld, hogy az Száva mellett, a hol alkalmatosnak látja, teleltesse ki. De hogy lehetne az, hogy a hadak másutt teleljenek a fejedelemtől? Felelé az ur: küld a fejedelem ollyan

embert a hadakkal, a kitől függjenek; és a vezér kegyelmességét alázatossan megköszöné a hadak képében. Kijövén az vezér elől és az szállásra menvén, nevezet szerint hivatja a tihája Kálnoki Farkas és Horváth Ferencz uraimékat, kiknek igen jó kedvvel szóllván, megkövette, hogy difficilisek voltak; mert nem azért cselekedték, mintha a kuruczokat megve-tették volna: hanem igen sok dolgok vagy on, kiváltképpen most utban lévén, ezer a gond rajtok; azért megbocsássanak, küldjenek fel praebendáért, s parancsol. Mind lovoknak, magoknak pekszmetet, vaj-at, húst, riskását és árpát adatott. Mondotta azt is, hogy reggelre a Csafer passára szólló fermánt is elké-szítetteti, s maga is ir a fejedelemnek: azért is küldje-nek el jó reggel.

Die 19. Jó reggel a fermánt Horváth Ferencz uram kezéhez vévén, az ur vötte utját Poseroleza felé, mi jöttünk Alexincza s Nis közzé az erdőbe statióra.

Die 20. Novembris. Jöttünk által Nisen sta-tióra a bányához.

Die 21. Szállottunk Musza passa palánkjához.

Die 22. Sárkőhöz.

Die 23. Dragománhoz.

Die 24. Sofiához.

Die 25. Oturákja volt a vezérnek Sofiánál, hol-ott a teftedár a fővezért megvendéglette, és két fő-lóval (kiknek egyike szerszámossan felöltöztetve volt, a másik nem) megajándékozta.

Eodem die. Gyárfás uram Haszán agával a ka-pura voltanak, kiket visszajövő utjukban a Topcsi aga hívott be egy kávára; a beszéllette, hogy Iszmael pas-sa, a ki velenczések ellen szerascher volt, újobban megverte a velenczéseket, úgy hozták a vezérnek hírül.

Die 26. Jenihámhoz szállott a fővezér.

Die 27. Jöttünk Iktimánhoz; hova is a moldu-
vai vajdának postája érkezvén, hozott kegyelmes
urunknak mind a vajdától, mind Székel Zsigmond
uramtól levelet.

Die 28. Szállottunk Bosulye nevű faluhoz, mely
is harmadfél óra Tatár-Pazáresikhoz.

Die 29. Jöttünk Tatár-Pazáresikhoz, honnan
ment el Bay András Haszán agával együtt Drinápolyba,
szállás s egyéb szükséges dolgok procurálására. Bay
András által irtam levelet az oratornak is. Ide hozott
a bosztandesi-passa hat szekér kénecset.

Die 30. Szállottunk Philippihez, holott az jan-
csárság és egyéb rendből álló hadak egészen, nagy
solemnitással excipiálták a vezért.

Die eodem. Fabri uram a jancsár-agához menvén,
tőlle értette, hogy a császárnak mostan érkezett a ta-
lekesi-passája, a ki a császártól levelet is hozott a fő-
vezérnek, melyben igen dieséri a császár a vezérnek
magaviselését és viselt dolgait, és a császártól drá-
gakövekből álló ajándékokat s egyebet is hozott ugyan
a fővezérnek.

Die 1. Decembris. Oturákja volt a vezérnek,
és fizetést adtanak a vitézlő rendeknek.

Eodem die Fabri uram értette a kapun, hogy az
ezelőtt megmazúroltatott vezér tiháját újabban a csá-
szár megfogatta, és Drinápolyban hozatván, erős fog-
ságban tartatja: neki tulajdonítván egészen Várad
elveszését, hogy meg nem segítették.

Die 2. ejusdem. Itt helyben volt a vezér, és
continuáltatott az fizetés az vitézlő rendeknek.

Eodem die. Érkezett az franczia oratorul egy
jancsár, Abdi basa nevű, nagy csomó, kegyelmes urunk-

nak szőlő levelekkel, — nékem is hozott levelet, melyben kért, hogy nagy dolgokról való levelek lévén azok, a kiket kegyelmes urunknak irt: hiteles és megbízott emberemet rendelvén melléje, úgy küldéném Poseroviczára; Fabri es Fonton uramiéknak is hasonlóképpen hozott leveleket. Azon jancsár beszéllette azt is, hogy Francziából három hajó érkezett, és azokon nagy emberek jöttek, kik után Drinápolyból Constanczinápolyba maga fő-lovait küldötte az orator.

Die 3. is helyben volt az tábor, és continuáltattott az fizetés.

Eodem die. Fonton uram menzil-fermánt procurálván a vezértől, és kézhez vévén, magam is kegyelmes urunknak leveleket készítettem, és mind az oratortól, mind Székely Zsigmond uramtól Iktimánhoz érkezett leveleket elküldöttem, egy új kalendáriummal együtt Poserolezára, Iszák által, kit az oratortól jött jancsár mellé adjungáltam. Indúltak meg estve, naplemenetele után mindgyárt. Isten kegyelme az utonjárókkal!

Die 4. is oturák volt, és az fizetés continuáltatott.

Die eodem érkezett az koz-bekesiszi a császártól, ki is az bosztandesi-passa után való ember, és hatiseréfet hozott a császártól, melyben aggratulált újokban a vezérnek az császár, és dicsérte magaviselését. Nusztal béllett kaftánt is küldött a császár a vezérnek; a vezér a sätorkerítés eleiben kijövé, ott megkaftányozták, és az császár levelét is publice elolvasták.

Die 5. Oturák volt ugyan Philippinél, és az fizetés continuáltatott.

Die 6. Reggeli nyolcz óra tájban érkezett vissza

Iszák kegyelmes urunk leveleivel, kiket Iktimányig Török Ferenez hozott, és Iszákot urunkhoz menő siető utjából bolondúl visszatérítette, nem akarván maga eljöni. Ezen dologról bőven irtam kegyelmes urunknak is ugyanazon napon. Mihelt urunk leveleit megolvastam, mindgyártást Fábri és Fonton uramékkal közlöttem az dolgot, és minthogy tolmácsom nem volt, Haszán aga Drinápolyban menvén előre, mind minekiünk s mind magának szálláskeresésre: Fonton uramat kértem, jöjjön fel velem a kapura; kinek is Isten sok jót adjon, nagy készséggel eljött véllem tolmácsnak. Elsőbben is mentünk a réz-effendihez, és urunk levelét neki megadtam, mellyet is az inclusionával együtt patienter megolvastván, kérlette Fonton uramtól: voltatok-e a tihájánál? Mondottuk: nem voltunk. Mondotta az réz-effendi: menjete a tihájához, beszéljete véle, és annakutánna jöjjetek énhozzám. Felmenvén Fonton urammal az tihájához, hirtelen véle nem beszélhettünk, mivel szintén akkor expediálta vissza a császár emberét a koz-bekesiszit; mihelt az elment, mindgyárt szemben lettünk az tihájával, és urunk levelét néki megadtuk; kértük is, hogy ezen kegyelmes urunk dolgait promoveálja, kire szépen is ajánlotta magát, és mondotta: Most a vezér az iszpahiáknak fizet, fel nem mehetek hozzá, hanem még ma alkalmatosságot keresek, és béviszem néki az leveleket; hanem estvefelé jöjjetek hozzám. Ezen válaszsza Fonton urammal együtt lemenvén az sátorhoz, mindgyárt irtam kegyelmes urunknak ő nagyságának, mind az Török Ferenez rossz cselekedetiről, s mind egyéb dolgokról is, a kikről hirtelenséggel lehetett; és minthogy az Iszák útja igen siető volt, mindgyárt lovat adtam alája, elküldvén sietve vissza, az francziák is felette törödvén

visszajövetelin. Fabri uram is az oratortul küldetett jancsárnak küldött husz czikkeny-aranyakat lóra, Iszák által, hogy azhol posta-lovakat nem kaphatnának, magok lovain is éjjel-nappal siessenek kegyelmes urunkhoz. Mihelt Iszákot expediáltam: mindgyárt mentem a jancsár-agához, és kegyelmes urunk levelét neki megadtam, kit is nagy becsülettel vett, és megolvastatván, kérlette: hoztak-é a réz-effendinek levelet? Mondottam, hogy hoztanak, s meg is adtam. Kérlette azt is: hát a tilájánál voltatok-é? Mondottam, hogy voltunk, és a vezérnek is béküldtük a leveleket. Mondottam, hogy Csafer passa is irt a vezérnek kegyelmes urunk dolgai iránt, s megmondottam azt is, és declaráltam bő szóval a dolgokat, hogy Petróczy István uram ő nagysága Rásnyához jöven a fővezér eleiben, a hadak tiszteivel együtt, a qvártély dolga végett: a vezér Csafer passának ő nagyságának parancsolt volt, hogy az Száva mellett, azhol alkalmatosságot tanál, az fejedelem lovas hadainak mutasson telelő qvártélyt; de a mint Csafer passa is megírta a vezérnek, és urunk ő nagysága is maga hiteles embereivel megjáratatta: Bujurdalemen kívül egész Bosznáig és Horvátországig ember nem lakik; hanem Vidin és Nis között Beligradcsik és a Timok táján volnának valamely faluk, kiken is szénánál és kukuriczánál egyebet az hadak nem kaphatnának, ott ha lehetne az hadaknak ez télen, kikeletig való subsistentiájok. Több kívánságít is kegyelmes urunknak declaráltam; az erdélyi becsületes rendek iránt is, hogy Szendrőben ha lehetne qvártélylok, ottan körül lévén egynéhány faluk, kiben szénát kaphatnának, és vagy azon falukból, vagy Landor-Fejérvárról lenne sustentatiójok. Muhafezet gyanánt is lehetnének Szendrőben, azon-

kívül sem levén ott ollyas praesidium. Az hús iránt is töttem instantiát az jancsár-agának; egyéb dolgokat is per longum et latum declaráltam, s megmondottam: mostan is az hadak erdőkön, mezőkön, kalyibákban nyomorganak, hitván avarat étetnek, kukuriczáat is szűkön kaphatnak, és ha az hatalmas vezér telelő qvártélyok iránt dispositiót nem téssen, semmiképpen nem subsistálhatnak. Minden dolgokat patienter elhallgatván a jancsár-aga, elsőbben is kérte: miolta Havasalföldéből juhót és vágót rendeltek, azolta adtak-é több húst? Arra feleltem: nem adtak, az is régen elfogyott. Mondotta tovább is a jancsár-aga: az erdélyieknek igen szükséges az qvártélyadás, mert azok miérettünk bujdostak ki hazájokból; azonban mondotta azt is: a hol ember ninesen, ott qvártély nem lehet. Mivel peniglen mostan alkalmatlan üdő vagyon, (igen esett a hó) ha magam fel nem mehetek a vezérhez is, majd irok a réz-effendinek: menjen bé a vezérhez, és a fejedelem dolgait in omnibus recommendálja s promoveálja. Ezzel eljövén a jancsár-agától, ugyan Fonton urammal együtt, a mint feljebb meghadta volt a tihája, estvefelé felmentünk hozzája, s mondotta: még a vezér a leveleket meg nem olvasta, hanem a holnapi konákon (mivel ugyanezen napon vitték el mind a jancsár-aga, mind a fővezér boncsokját) jöjjetek hozzám.

Die 7. Indult meg a fővezér s mind a jancsár-aga Philippitül, és szállottunk Papazlihoz; megvárván, hogy megnyugodjék a tihája, Fonton urammal felmentünk hozzája, és meglátván bennünket, mindgyárt egy szolgáját küldé a vezér muhurdárjához, tudakoztatta tőlle: a vezér megolvastatta-é az fejedelem és Csafer passa leveleit? Azt izente a muhurdár: meg-

olvastatta, s azt adta válaszul: Isten bévívén Drinápolyban három-négy napok alatt, (Fonton uram így tolmácsolta a választ) ibi habebunt favorabilem resolutionem. Tovább mi sem urgeálhattuk a dolgot, mivel még Török Ferenczet sem tudjuk, jő-e bé vagy nem, és Fonton uramnak is tetszett: Isten bévívén bennünket Drinápolyban, az orator munkája által is hathatóssabb és hasznossabb választ vehetünk; eventus docebit.

Die 8. Jöttünk Kajaliba, hova is újobban jött a vezér eleiben a császár talekcsi-passája, ki is beszélt Fabri uramnak, hogy az angliai követ az elmúlt csőtörtökön, úgymint 4. praesentis, érkezett bé Drinápolyban; azt is értettük, hogy az Iszák effendi házánál rendeltek neki szállást, az holott urunk ő nagysága volt szállva.

Die 9. Szállottunk Uzuncsovára.

Die 10. Harmanliba.

Die 11. Musztafa passa hidjához.

Die 12. Érkezett bé a vezér Drinápolyban, és mi is velle együtt, kinek bejövetelekor is semmi olly derék solemnitása nem volt; két-háromszáz jancsár lehetett, a ki sort állott neki, azonkívül egynéhány zászlóalja iszpahiák késérték bé.

Die 13. Mentünk az oratorhoz, és a secretariussa szállására bémenvén, ott egy kevéssé leültünk; azonban az orator hivatott magamat, kihez is felmenvén, urunk ő nagysága nevével becsülettel köszöntöttem, és urunk ő nagysága méltóságos levelét neki megadtam, melyet is megolvastván, mondotta, hogy az kegyelmedre szóló credentia; tovább peniglen mondotta: Dominatio vestra quod filium suum praemiserit, valde benefecit, ut anticipato etiam antequam ipsemet venis-

set, de negotiis celsissimi principis me informaverit, és kérlette tovább is: vannak-e valamely szükséges dolgok, a kikiről informálnom kelletik? Csak ketten lévén az orátorral az maga házában, felvettem a dolgokat azon, hogy mihelt a vezér felérkezett Landor-Fejérvárra, kegyelmes urunk maga felment a vezér köszöntésére, és ott bizonyos napokig mulatván ő nagysága, mit adott a vezér (noha Bay András által is anticipate megizentem volt) én is mindeneket megbeszéllettem; ultimatum peniglen másodszor is felmenvén kegyelmes urunk ő nagysága Fejérvárhoz, midőn látta volna, hogy ennek a mostani campániának semmi jó progressusa nem leszen: ő nagysága gondolkozván a telelő qvártélyról, a vezért mind maga személlýében, mind peniglen más jóakarói által iteratis vicibus requirálta, hogy a hatalmas vezér mind az urunk ő nagysága, mind peniglen hadai telelő qvártélyáról providéaljon, mert Poserolezán lehetetlen, hogy a télen subsistáljanak, mert azelőtt is pusztá volt; még a németek, Hejszler és Hoffkikker generáloknak ott lévén qvártélyok, mind azt a várost, mind peniglen a környülötte levő földet azok pusztították el. Tavalyi esztendőben is, mikor urunk ő nagysága odaszállott, az melly egynéhány falu ottan körül volt is, kibe öt-hat ember, kibe több, kibe kevesebb lévén, azoknak is kukuriczájoknál s kevés szénájoknál egyéb semmi sem volt, marhájok ugyan semmi sem, és még az elmult telet is sok nyomorúsággal, éhezéssel vonták ki, igen nehezen; mostan penig immár, az melly falukban laktanak is az emberek, lakóhelyeket pusztán hadták, igen kevés kukuriczájok volt, szénát penig semmit sem csináltak: ehez képest a had most is, mind penig az erdélyi becsületes rendek, mezőben, erdőkön,

kalyibákban nyomorganak ; mégeddig kevés kukuric-
 czát kaphattanak, de már az is elfogy, lovok pedig
 az hitván avaron tengődnek, és mihelt valami kemény
 havazó téli idő következik: teljességgel nem tudnak
 hova lenni. Az vezér a fejedelmet s mind pedig a mi-
 nisterek urunkat ő nagyságát mind csak szép szókkal
 bízatták. Mikor pedig immár a vezér és az hadak
 vissza akartak Drinápoly felé indulni, akkoron is ke-
 gyelmes urunk ő nagysága kívánta qvártély felől a
 választ: de semmit nem obtineálhatott, hanem adtanak
 3000 kila búzáról, 2000 kila árpáról és tíz erszény
 pénzről való fermányokat; azoknak is minden circum-
 stantiáit: honnan és mint adták és micsoda difficultások
 vannak benne? bőven declaráltam az oratornak. An-
 nakutánna Petróczy István uram ő nagysága az hadak
 tiszteivel együtt Rásnyához való jövelelit declaráltam,
 és a mint a diariumban fel van téve, mindeneket meg-
 beszéllettem. Kegyelmes urunk levelei Philippéhez
 érkezvén hozzám, ott is a ministerek előtt mint decla-
 ráltatott a dolog, és Csafer passa is, a mint megírta
 az Száva melletti qvártélynak lehetetlenségét, és az
 fővezér az válasznak kiadását hogy ide Drinápolyban
 relegálta, mindeneket megbeszéllettem. Azt is meg-
 mondottam, hogy kegyelmes urunk az erdélyieknek
 Szendrőt, az lovashadaknak pedig Nis és Vidin között.
 Beligradesik és a Timok táján levén valamelly faluk.
 kikben is egyebet nem, hanemha valami kevés szé-
 nát és kukuricczát kaphatnának, kívánná pro loco
 subsistentiae. Az erdélyi kapitlia dolga is mint for-
 gott, azt is az szerént. Mindezeket meghallgatván az
 orator, mondotta: Domine, cum jam antecederet per
 filium dominationis vestrae informatus fuero, nihil

ministri h u j u s p o r
 quicquam intermisi et 205, 97 80 76 80 88, 85 84 87
 t a c s e i s l a m u m k a j m e
 89 74, 88 91 98 88 81 95 82 80 82, 99 95 76 82 91
 k a m u m e t a l i o s e t
 99 95 82 80 82, 91 89, 95 81 98 84 88, 91 89,
 i a m a n t e q u a m s u p r e
 98 95 82, 95 83 89 91 86 75 95 82, 88 80 85 87 91
 m u s v e z e r i u s i n t r a s s e t b e
 82 80 88, 205, 98 83 89 87 95 88 88 91 89, 94 91
 n e d i s p o s u i n e q u e
 83 91, 92 98 88 85 84 88 80 98, 83 91 86 75 91,
 a p p r o b a r u n t f a c t a
 95 85 85 87 84 94 95 87 80 83 89, 90 95 93 89 95,
 s u p r e m i m i n i s t r i q u o d e e l
 88 80 85 87 91 82 98, 205, 86 75 84 92, 93 91 81
 s i s s i m u m p r i n c i p e m
 88 98 88 88 98 82 80 82, 85 87 98 83 93 98 85 91 82
 n o n a c c o m m o d a v e r i t.
 83 84 83, 95 93 93 84 82 82 84 92 95 75 91 87 98 89.

Quod autem modernam instantiam Celsissimi Principis attinet, siquidem pro resolutione crastina die tihajam adeatis, et resolutionem supremi ministri per ipsum sollicitetis, et quale responsum dederit, statim veniat ad me, ut possim notitiam facere de ulteriori accommodatione celsissimi principis et militiae. Csudálkozott felette igen az orator az erdélyi residens állapotján is, hogy acceptálni nem akarták; és mikoron mondottam, hogy kegyelmes urunk újobban irt levelet a reiz-effendinek Philippihez a qvártély dolga végett, melyet is megadván, mikoron megolvasta volna, azt kérdé: voltatok-e a tihájánál? felelvén mi, hogy nem, azt mondá. menjünk oda, s hozzá azután
 d o m i
 menjünk; megneveté az orator, és mondá: 92 84 82 98

n e h a e c o m n i a reiz-effendie f f e
 83 91, 97 74 93, 84 82 83 98 95, 333, 91 90 90 91
 c i t n e q v e f i d a t i p
 93 98 89, 83 91 86 75 91, 90 98 92 95 89, 98 85
 s i p r i n c e p s q v i a i p
 88 98, 85 87 98 83 93 91 85 88, 86 75 98 95, 98 85
 s e n i m i s e s t i n e l i
 88 91, 83 98 82 98 88, 91 88 89, 98 83 93 81 98
 n a t u s a d p a c e m n e q v e
 83 95 89 80 88, 95 92, 85 95 93 91 82, 83 91 86 75 91
 h o s t e s m a j o r e m g l o
 97 84 88 89 91 88, 82 95 76 84 87 91 82, 96 81 84
 r i a m p o t u i s s e n t h a
 87 98 95 82, 85 84 89 80 98 88 88 91 83 89, 97 95
 b e r e q v a m r e p u d i a t i o
 94 91 87 91, 86 75 95 82, 87 91 85 80 92 98 95 89 98 84
 n e m r e s i d e n t i s t r a n
 83 91 82, 87 91 88 98 92 91 83 89 98 88, 89 87 95 83
 n i ae*) e t d i m i s s i o n e m
 83 98 74, 91 89, 92 98 82 98 88 88 98 84 83 91 82,
 m i l i t i a e q v o d c t i a m
 82 98 81 98 89 98 74, 86 75 84 92, 91 89 98 95 82,
 c o n s i l i u m f u i t i p
 93 84 83 88 98 81 98 80 82, 90 80 98 89, 98 85
 s i u s reiz-effendi

88 98 80 88, 333; uti enim ego intellexi, in paci-
 ficatione Transsylvaniam vellent remittere et circa
 Tömösvarinum aliquam permutationem, Budam autem
 non. Imperator autem et reliqui ministri absque Buda
 omnimode recusant pacem, et credo neque fiet, interim ta-
 men videbimus. Az ministereknek szöλλő török leveleket
 is odavittem, és a seyslam levelét kezéhez vette, hogy
 megküldi, a többiről pedig azt mondotta, hogy magam
 is repraesentálhatom. Az tatár chámna szöλλő levelet
 is mondotta, hogy adjam a kajmekám tihája kezében,

*) Transsylvaniac.

(ki is igen confidense az oratornak, és igen dícséri, hogy jó ember) annak leszen alkalmatossága a megküldésében. Az erdélyi kapitliha pénzének subtrahálása felől is emlékeztem; arra azt felelte az orator: *relinquatis Domine, quid curatis decem aut viginti leones? ipsi viderint quid velint dare.* Mikor ezekről beszélgettem volna az oratorral, jöttek valamelly emberek hozzá, noha már a beszédet elvégeztük vala. Ugyanakkor magam praesentáltam Gyárfás Tamást is az oratornak. Az orator engemet nagy becsülettel látott, és parancsolta is, hogy gyakran kapujára menjek, ebédjén, vacsoráján is igen jó szível lát; megköszönvén minden jóakarátját, tölle elbucszúztunk és szálásunkra jöttünk.

Die 14. Irtunk Székely Zsigmondnak levelet, kiben tudósítottuk magunk idejöveteléről és egyéb dolgokról is, mellyet is Kupár uramnak commendálván, ő kegyelme expedialta maga emberei által.

Ugyanazon napon mentem az kapura, Török Ferencz által küldetett, urunk leveleiben letött dolgoknak és qvártélyok válaszának sollicitálására, és a vezér tihájával szemben lévén, kértük, hogy adjanak választ az urunk leveleire; kire is az tihája azt felelte: immár mi az vezérrel az dolgokról beszélgettünk, és Csafer passának fognak irni azon dolgokról. Az menzil-fermánokat is sollicitáltuk, azokat is megigérte.

Onnan kijöván, eodem die ebédután mentem az oratorhoz, kinek is megbeszéllettem, mi választ adott a vezér tihája. Az orator arra azt felelte: ez a válasz igen generaliter vagyon, tudni kellene, mi választ akarunk adni specialiter, hogy kegyelmed is az fejedelmet az szerént informálhatná. En arra feleltem: nem lehetett üdönk az tihájával való beszédre, minthogy most ér-

kezett bé ide, a sok ember annyira obruálta, az házban is alig fordulhattanak meg. Tovább is beszélgetvén az oratorral, azt végeztük, hogy ő nagysága is maga tolmácsát felküldi holnap igen jó reggel, mind az tihájához, reiz-effendihez és jancsár-agához; mind recommendálni fogja az urunk instantiáit, mind peniglen specificie kívánja tudni, mi választ akarnak ő nagyságának adni? és én is mindenikhez felmenjek az holnapon. Tovább is csak magánossan beszélvén az oratorral, hozódott elő a fővezér állapotja, és mondotta az orator: mikor az vezér a császárral szemben lett, more solito nem cohonestálta, sem kávéval, sem egyéb édes italokkal az ő szokások szerint nem kínálták, kiből is igen jó consequentiát nem gondolhatni. Az oratortul elbucsúzván, Fonton uram azon udvarban levén szálláson, meglátogattam, és mondá: holnap én is Isten jóvoltából Constancinápoly felé indulok Fabri urammal együtt, (ki is tegnapi napon, midőn én magamat az oratornak praesentáltam, az oratornál volt és sok ideig beszélgettenek együtt); recommendáltam Fonton uramnak az erdélyi ház dolgát, hogy az gazdát magához hivatván, mindenképpen tudakozza meg tőlle: mivel én csak közhirrel úgy értettem volt, hogy Constancinápolyban igen nagy égés volt és az erdélyi ház is elégett volna, noha azután ugyan úgy értettem azt is közhirrel, nem volna semmi gondja. Fonton uram ajánlotta magát, hogy mindenekről tudósít. Ezzel tőlle elbucsúztam és szállásomra jöttem.

Die 15. Voltam az reiz-effendinél, kivel is szemben lévén, kértük azon, hogy kegyelmes urunknak Philippihez érkezett leveleire adjanak választ; kire azt felelte: látjátok most, hogy számtalan az dolog, az sok ember rajtunk, egy-két nap legyetek várako-

zással, jó választok lészen. Onnan az tolmácssal együtt mentem az császár kajmekámjához, kivel is szemben lévén, igen nagy becsülettel excipiált, széket hozatott bé alá, hogy leüljek, de én nem cselekedtem. Kegyelmes urunk levelét neki megadtam, kit is maga egészen megolvasván, én is a dolgokat, az hadak nyomorúságát, qvártély nélkül való lételeket, kegyelmes urunknak sok fogyatkozásit nekie megtolmácsoltattam. Kérdette az kajmekám tölünk: hol vagyon most az fejedelem? Mondottuk: Poseroviczán vagyon ő nagysága, — de az hadai erdőkön, mezőben, kalyibákban, minden qvártély nélkül nyomorgottanak, most már ebben az kemény téli üdőben Isten tudja hova löttenek. Kérdette töllem azt is a kajmekám: mennyi hada lehet most az fejedelemnek? Arra azt mondtam: az sok eselédén kívül, fegyverfogható, lovas, gyalog hadai vannak háromezeren. Tovább is mondotta a kajmekám: én a fejedelemnek mindenben jókat kívánok, jóakarója vagyok, ezen kívánságtok iránt is minden jóakarattal kívánok lenni, magam is felmegyek a fővezérhez és az fejedelem dolgairól mindenképpen beszéllek velle. Ezután is, ha mi dolgoztok, bajotok lészen, énhozzám jöjjetek, mindenben kész leszek segíteni benneteket. Ezzel nagy jóakaróját megköszönvén, eljöttünk tölle.

Eodem die mentünk az jancsár-agához is ikindi után, mivel reggel is sokáig voltunk a kapuján, de velle szemben nem lehattünk, sok dolgai lévén; az sok urak is egyik jött — s másik ment, az urmeli kaziászker is azok között sokáig volt nálla; hanem estvefelé lehattunk szemben velle, kinek is reménkedtünk, hogy Philippinél tött maga szép ajánlása szerént, azokat a dolgokat segítse; arra mondotta a jancsár-aga: az mi hitünk

hazugságot nem szenyved, azért gondot kell viselnünk mindenképpen az fejedelemtől; még ma este, vagy pedig holnap reggel felmegyek a vezérhez és mindenképpen beszéllek a dolgokról velle. Ezzel kijöven előlle, jöttünk szállásunkra.

Die 16. Nem voltam a kapura, mivel Haszán aga ment a teftedárhoz az erdélyi kapithia részére való menstrualéért, kit is meghozván, adtanak husz török aranyat, egy török zeletát s tiz parát. Magam mentem az oratorhoz és referáltam néki a tegnapi napon lött operatióimat: mi válaszom lött reiz-effenditől. kajmekámtól és jancsár-agától. Az orator igen jóval-lotta és mondotta, satis laboravit; tovább is mondotta az orator: én is tegnap reggel felküldöttem volt a tolmácsomat a jancsár-agához és kértem, hogy az fejedelem dolgait promoveálja, ne feledkezzék rólla; kire azt izente a jancsár-aga: sem éjjel, sem nappal a fejedelem dolgait az elmébül ki nem vetettem, és valami-ben tudok néki szolgálni, el nem mulatom. Tovább is beszélgetvén az oratorral, hoztam elő s töttem kérdést: Domine! volvestram Excellentiam mature consulere, ne in aliquam diffidentiae notam incurram, si aliquis ex hominibus oratoris Hollandiae ad me venerit, qualiter illos debeam accommodare? Kire azt felelte az orator: Domine! si aliqui eorum veniant ad vestram dominationem, excipiat illos honeste, et accommodet se illis, loquatur cum illis familiariter, forte poterit ab illis aliquas res magni momenti ediscere, quibus etiam mihi gratificari poterit. Interim tamen Dominatio vestra valde circumspecta sit, praecipue si cum illis Turca fuerit, valde caute loqvatur: poterit enim talis Turca esse, qui linquam Latinam vel Germanicam intelligat, et sic Celsissimo etiam Principi in Porta aliquam dif-

fidenciam ne procreet, hoc cogitando, quod Princeps cum illis aliquam secretam correspondentiam habeat. Beszélgettem az oratornak urunk ő nagysága Vidinbe való beszállását is: mint tanálta pusztán, és ott az el-
 lenséggel mint harczoltunk meg. Az hollandiai követ-
 nek alkalmatosságával az orator hozta maga elő az
 Baro de Vonner dolgát is, és az szegény Bertóti Zsig-
 mondot is, és hogy praemoneálta volna, hogy Vonner-
 rel igen caute et discrete agáljon, mert nem igaz em-
 ber: de az szegény Bertóti minden szavait az orator-
 nak kiadta Vonnernek, ő is volt az oka, *quod sibi mortem intulerit,* és hogy elevenen bé nem küldhette
 Francziában; mindezekről emnekelötte kegyelmes
 urunkat voltaképpen informálta. — Tovább mon-
 dottam az oratornak: uram, holnap felmegyek a ka-
 pura és újobban urgeálni fogom a tiháját a válasz fe-
 lől; arra azt mondotta: Domine, relinquo illos, tamen
 iam illi omnia bene sciunt, non urgeas, si voluerint
 dare resolutionem, etiam absque hoc fiet; bonum erit
 ire ad Portam et ibi invigilare, si vocaberint, bene, sin
 minus, ipsi viderint quid faciunt. Ezek alatt a beszél-
 getések alatt az orator ebédjét elfogták, és ebédhez
 kimenvén, öttünk. Mihelt asztaltól felköltünk, az ora-
 tortul elbucsuztam és ebédlő-palotájából kijöttem.
 Bukken uramat az folyosón félrehíván, beszéltem ő
 nagyságának Bay Andrással együtt, és kértem azon:
 szólljon az oratornak, mondja meg, urunk ő nagysága
 micsoda nagy extremitásban vagyon, ihol, se magára,
 se hadaira semmi gondviselés nincsen; immár utolsó
 szükségére tartott kevés költségéből is ezennel kifogy;
 emlékeztesse az oratort: mi választ hozott Sándor Gás-
 pár uram a királytul ő felségétül, *quod nimirum dede-
 rit amplissimos ordines oratori suo extraordinario, ut*

finita campania non expectato ulteriori aulae mandato, administrabit pensionem istam promissam. — Azért ilyen nagy szükségében urunknak ő nagyságának succurráljon, és ne halogassa megküldését, melynek perceptiójára is egyedül küldetett Bay András. Bukken uram mondotta, hogy fog beszéllemi az oratorral, és a mi választ fog adni, azt is értésemre adja. Innen elbucszván, jöttem szállásomra; azonban elérkezék Horváth Ferencz uram postán, Szilisztriából, Csafer passa egy Sabán nevű agájával együtt.

Eodem die a tolmács Haszán aga volt a kapura, de semmi olly meritalis dolgot nem látott sem hallott ottan.

Horváth Ferencz uram beszéllette, hogy a babadaki szerdárt Musztafa passát, a ki tavaly fő janesár-aga volt, kapuesi-passa által hivatták.

Die 17. Horváth Ferencz urammal együtt felmentünk a kapura, és szemben lévén a tihájával, declarálta néki a dolgokat, hogy Szilisztriában haszon-talanul fáradozott, és ottan semmi pénzt ő kegyelmének nem adtanak, mellyről az szilisztriai kadia testimonia-lissát is exhibeálta. Az tihája, szintén ottlévén az tihája szállásán, Oszmán csauz által izent a teftedárnak, hogy azon dolgot igazítsa el; kihez is kimenvén, a teftedár mondotta: én ezt a pénzt megveszem, tinektek másunnan rendelek, azért csak menjetek a szállástokra, Haszán aga jöjjön hozzám egynéhány óra mulva és választ adok neki.

Ugyanezen alkalmatossággal instáltam a tihájának, adjanak választ a qvártély iránt a fejedelem leveleire; kire a tihája azt felelte: az vezér azt mondotta, már az a qvártély nem lehet, mert tél vagyok, hideg vagyok; hanem a hol eddig voltak, ott legyenek,

egyébbel, a mivel lehet, kelleskedünk. Én arra a tihájának azt mondtam: no hát uram, a hadnak csak el kell veszni, azért ti lássátok! Az tihája azt mondotta: tovább is legyetek váraozással, beszélgetünk a dolgról. Onnan kijövé, mentünk a reiz-effendihez, ki-nek is reménkedtünk Horváth Ferencz urammal együtt, hogy segítse dolgunkat, ha valami jót tehet. Arra azt felelte a reiz-effendi: senki jól nem tehet veletek a jancsár-agán kívül, néki reménkedjete. Onnan kijövé, Horváth Ferencz urammal együtt mentünk az oratorhoz, és mindezeket a dolgokat neki megbeszéllettük. Az oratornak is tetszett: menjünk az jancsár-agához és reménkedjünk néki; interim tamen ego etiam, inquit, per duos aut tres dies videbo supremum vezirium, quicquid potero facere, faciam. Több dolgot is sub secreto aperiált. et demandavit, ne praeter

		Princeps	Valachiae
Principem alter negocia resciat.	203.	244	
Cajmekamum	O s z m a n	thihája	
apud 336 et illius	84 88 77 82 95 83,	334,	
qui etiam est anima sui principalis, hanc instituit ne-			
		Principatus	
gotiationem. Dammodo ipse de perpetuitate	203,		
Valachiae			

244 assecoretur a Porta, quamvis res est perdiffi-

	a m i c o s
cilis, efficiet tamen, siquidem habeat	95 82 98 93 84 88,
p l u r i m o s et c o r r e s	
85 81 80 87 98 82 84 88, 2, 93 84 87 87 91 88	
p o n d e n t e s i n	Transsylvania
85 84 83 92 91 83 89 91 88, 98 83, 241, ut ip-	
simet sponte et benevole redeant ad fidelitatem Portae,	

	T h ö
cum hac tamen conditione, ne Porta ipsis	89 97 72
k ö l i u m c o n s t i t u a t	
59 72 81 98 80 82, 93 84 83 88 89 98 89 80 95 89,	

Principem a r t i c u l o s r e
 203; sed juxta 95 87 89 98 93 80 81 84 88, 87 91
 g n i p o s s i n t l i b e
 96 83 98, 85 84 88 88 98 83 89 habere 81 98 94 91
 r a m e l e c t i o n e m e x
 87 95 82, 91 81 91 93 89 98 84 83 91 82, 91 79,
 r e g n i c o l i s

87 91 96 83 98 93 84 81 98 88, quod ministris hujus
 Portae magnum aliquid esse videbatur. Midőn az ora-
 tor ezeket titkos utakon is kitanulta volna és valamelly
 l e v e l é t i s v a j d á n a k
 81 91 75 91 81 91 89, 98 88 a 75 95 76 92 95 23 15 19,

e x p l o r a t o r á
 kit valamelly 11 39 25 21 24 27 15 29 24 27 15
 n a k i r t i d e e l f o
 23 15 19, 18 27 29, volna 18 12 11, 91 81, 90 24
 g a t v á n k a j m e k á m
 96 95 89 75 15 23, ment a 19 95 76 22 11 99 15 82
 h o z

17 24 37, és előhozván nekiek a dolgot, mintha ő
 v a j d a
 másunnan hallotta volna, hogy a 35 15 36 12 95
 ilyeneket proponált volna: megmutogatja nekiek, mi-
 csoda nagy rossz fekünnék azon dolog alatt, et hoc non

German
 fecit aliunde, quam ex suggestione et impulsione 209

g e r m a
 orum, siquidem ipse etiam totus quantus 96 11 27 22 15
 n u s

23 80 28 est et illis devotus, et vellet in omnibus Por-
 i n f a s c i n a r e d e c i
 tam 98 23 90 95 88 93 18 23 15 27 91 et 92 91 93 98

p e r e German
 85 11 27 91 et per negotiationem ipsius 209 us.
 Megmutogattam azt nekiek, így mondott, hogy ha az

n í m e t m u v k á j á b u l
 a 346, 22 20 23 99 15 36 95 14 80 21 nem volna:

miképpen tehetnék ők azt fel 347 ostul, holott minden

német k e z é b e n
erősségek a 346, 19 11 37 91 14 11 23 vannak et

Várad c l a
praecipue magnum 368 inum. quae est 13 21 15

v i s Hungari
35 18 28, 241 ae, unde quandocunque voluerit, per vi-

o c c u p a
ginti quatuor horas intrare poterit et 24 93 13 20 25 15

r e Transsylvani Princip
27 11, 241 am, dummodo 203 em habeant sibi
favorabilem; és mikor ezeket nekiek per longum et
latum declarálta volna, igen tetszett nekiek és az ora-
tor ratióit mindenekben approbálták, és meg is mon-
dották az oratornak, hogy az úgy soha nem leszen.
Mondotta azt is az orator: habuit sermones de condi-
tionibus pacis, et non negarunt Transsylvaniam esse
permissam; Imperator tamen recusaret pacem sine re-
missione occupatorum fortalitorum suorum, si non in
toto, vel saltem potiori in parte; dixit etiam orator, vel
vos decipitis me, vel Vezirius vos. Vos dicitis Impera-
torem non acceptare condiciones pacis, et ista habere
quasi pro ineptiis, interim tamen Vezirius alia facit,

Kajmekam Thihaja

336 et ejus 334 per suam fidem jurarunt, te non
decipimus. Dixit etiam nobis orator, quod iste homo

s u p r e m u s
Vezirius seu 28 80 25 27 91 22 20 88 minister brevi

d e b e b i t p e r i r e
92 91 94 11 14 98 89, 25 91 27 18 87 11. Habet

s u o s c o r
etiam in aula Imperatoris 28 20 84 88, 13 24 87

r e s p o n d e n t e s
27 11 28 25 24 23 92 91 23 29 91 88 et praecipue

Perla B a b a m

331 am et 14 15 94 95 22 ipsius, qui est procurator
d o m u s

12 24 82.80 88 illius, qui saepe visitat etiam Excel-
lentissimum oratorem, et bibit apud eum dulces potus
decoctos, per quem multa potest rescire, qui etiam re-

Kajmecca

tulit legato, non pridem etiam 336 mum locutum
fuisse cum Imperatore plurimum de oratore, et verba
illa omnino fuisse de propositionibus et negotiationibus
illius. Retulit etiam hoc idem Babaszi, quod hactenus
Imperator, nunquam de triumphis Christianissimae
Majestatis informatus fuerit, solummodo de ultimario
hoc triumpho inter Rhenum et Danubium obtento, et
ea omnia audivit cum maxima aviditate Imperator.
Hozta elő az orator, hogy az erdélyi residenset is nem
akarták acceptálni, et denegassent ipsi vestes Impe-
riales: illud quoque non approbavit Imperator, és mi-
nekutánna mind Fonton uram levelébül, mind Bay
András informatiójából kitanulta volna, hogy azon

Kajmekám

dolog complanálódott ottan, értésére adta a 336
nak, et fuit ipsi pergratissimum, quod tempestive dede-

Kajmekam

rit ipsi ad notitiam, dixisset que 336 us: haec etiam
confirmant operationes supremi ministri, et hoc etiam de-
bebit tempestive notificare Imperatori, ne mendatio pos-
sit argui, quando scilicet Imperator ipsi objiceret, quare
Residentem Transsylvaniae repudiasset? Retulit etiam
hoc nobis Excellentissimus orator sub maximo secreto,

Valachos p r o

quod modo etiam nunc haberet quinque 244 85 87 24

c e r e s s u o c u b i
13 91 27 11 88 in interiori 88 80 24, 93 80 94 98

c u l o
 13 20 21 24 quos ibi secrete conservat, qui essent ex
 Valachia Moldaviam p r o f u g e
 ijs qui ex 244 in 245 25 27 24 90 80 96 91

r a n t
 87 95 83 89, quorum etiam servitores, circiter 30 per-
 sonae, hic in pagis circum circa dispersive latitant,
 quorum etiam negotia in se suscepit et omnimode pro-

Principem Valachiae
 movere conatur contra 203, 244, facietque faci-
 enda. Megmondotta azt is Horváth Ferencz uram az
 oratornak, hogy a fejedelem a melly oláh legényt Er-
 délyben levő correspondensihez küldött volna kémség-
 ben Havasalföldébül, a vajda megfogatván, sóaknában
 vettette, hunnan is csudálatossan szabadult meg az
 oláh legény és jött Ali passához; Ali passa Horváth
 Ferencz uramnak praesentálván, ő kegyelme urunk-
 hoz ő nagyságához küldötte. Hozódtak több ilyen
 rossz cselekedeti is elő a vajdának ezen alkalmatos-
 sággal.

Die 18. Jó reggel mentem az jancsár-aga kapu-
 jára, holott is sokat váraкоztam: de véllé szemben
 nem lehettem. Onnan mentem a kajmekám-passa tihá-
 jához Oszmán agához, kivel is szemben lévén, kegyel-
 mes urunk dolgait neki bőven megbeszéllettem, az
 qvártély iránt való instantiát is megmondottam; sokat
 tudakozódott töllem kegyelmes urunk állapotjáról és
 hollétéről, azokat is bőven megbeszéllettem. Ajánlotta
 mindenekben magát, hogy a kajmekám előtt promo-
 veálni fogja urunk dolgait, és meghadta, hogy hozzá
 menjünk újokban.

Die 19. Újonnan mentem a jancsár-aga kapujára,
 de szállásán nem volt, a császár divánnyára volt a
 fővezérhez, és ott is csaknem estig váraкоztam: mind-

addig is vissza nem jött, kihezképest re infecta jöttem szállásomra.

Die 20. Voltunk a teftedár kapujára Horváth Ferencz urammal és Haszán agával együtt, az pénz felől való válasznak sollicitálására, holott is csaknem estvélig várakoztunk ; későre lehetvén szemben velle, reggelre halasztott a válaszsza.

Die 21. Reggel Horváth Ferencz uram Haszán agával ismét a teftedárhoz mentenek ; a teftedár a fermánra azt irta, hogy Csafer passa adja meg a tiz erszény pénzt az adanai adóból.

Die eodem volt Bay András az oratornál, és mondotta az orator néki : Literas Principis transmisi per interpretem meum ad seislamum, qui nunciavit mihi, ut scriberem Principi et assecurarem de amititia ipsius, et promovendis negotiis Principis.

Die eodem voltam Haszán agával a jancsár-agához, kivel is szemben lévén, Haszán aga minden dolgokat nekie megbeszéllett : Ihol, Philippihez érkeztek a fejedelem levelei, azolta mindennap sollicitáljuk a választ, mindedig semmit nem obtineálhattunk. Az tihája egyszer ilyen választ adott, hogy minden dolgokról Csafer passának irnak ; mászsor megint sollicitálván a választ, mondotta a tihája : ihol már egy része a télnek elmúlt, a hol eddig voltak, ezután is ott legyennek, tavasz felé jobban gondjokat viselik. Ezeket mai napon bőven előbeszélvén Haszán agával a jancsár-agának, — reménkedtünk Istenért neki : ezeket lássák, orvosolják, világ gyalázatjára ne maradjunk így, az ellenségnek ne legyünk csufjai ! etc.

Kire azt felelte a jancsár-aga : Haszán aga ! mit csináljunk ? mert eleget szóllottunk eddig is : de a mi nyelvünk is rövid ; eddig is talám Csafer passa azok-

nak helyt mutatott: mert ha eddig helyek nem volt volna, egyik posta a másikat itt érte volna. Legyünk csendessen, talám vagy Csafer passától, vagy a fejedelemtől is valami hírek érkeznek; azonban magam is segítem a vezér előtt mind élés, mind hús iránt. Ihon, Brecska felé mutatták volt őket qvártélyban, oda nem mentenek; ha a szegénység most ott félre vonta volt is magát: de a kurucz azt megtanálta volna. Azért ezután is ha mi jót tehetek veletek, el nem mulatom. Megmondottuk azt is, hogy a vezér a melly tiz erszény pénzről való fermánt adott volt is Szilisztriára, ott sem adtak egy pénzt is, ide kellett a fejedelem kapitányának jöni, innét ismét Landor-Fejérvárra mutatták Csáfer passához. Abbul is, úgy hiszszük, egy pénz haszna sem lesz a fejedelemnek, mert az adósságban elveszik. Arra azt felelte a jancsár-aga: jobb is, hogy a fejedelem menekedjék meg attól az adósságtul, jobban leszen maga is azután Csafer passával, és a vezér is tudja azon dolgot, hogy a fejedelemnek abból semmi sem lesz, ezután ő rólla is gondot visel. Több szavai között mondotta azt is a jancsár-aga: az Istenért, a fejedelem vigyázzon a hadaira, és a kártételtül őrizze a szegénységet, mert történhetik olyan dolog: mikor a császár a mecsetben kimegyen, valamelly török supplicatiót ad bé, panasz megyen az fejedelem ellen; abból mi következik? meggondolhatjátok. Az kapi-thiák számára való bor-béhozatás felől is adtam supplicatiót a jancsár-ágának ezen uttal, kívántam: három vagy négy szekér bort engedjen béhozni. Arra azt felelte a jancsár-aga: attól egész Drinápoly is megré-szegednék, és nekünk is erős fermánunk van a vezér-tül, hogy azt meg ne engedjük senkinek; mindazon-által a fejedelem tekintetiért megengedem, hogy most

egy szekérrel hozzanak; ha az elfogy, azután ismét megengedem mászszor is. Az mikor bé akarjátok hozni, jöjjetek hozzám, embert adok.

Eodem die volt az orator szemben a fővezérrel, déllyesti két órától fogva négy óráig.

Die 22. Horváth Ferencz urammal együtt mentünk az oratorhoz ebédelőtt, kit is szállásán nem tanáltunk; a reiz-effendihez és más ministerekhez is volt. Ismét azon napon ikindikor mentünk az szállására, és a dolgokat megbeszéllette, a vezérrel miről conferált. Hozódott elő a békesség dolga is, és resolválta magát a vezér: nem leszen békesség, és hadakozáshoz fognak készülni, kiről való ordinantiákat is kiadott. Azt is megvallotta a vezér az oratornak: omnem spem habemus in Rege tuo. Urunk személlye iránt is proponálta az orator, micsoda nagy foggyatkozásban, szükségben légyen; az hadaknak sem qvártélyok, sem egyéb accommodatiójok nincsen. Azért tudni kell azt a vezérnek: ha békességet akar csinálni, nem szükséges; de ha hadakozni akarnak, miért nem accommodálják az ilyen embert, az ki hadakozásnak idején nagy szolgálatot tehetne, és a had igen szükséges. Azért resolválja magát a vezér: akar-é nekiék qvártélyt adni, vagy nem, és hadait accommodálni? mert neki absolute meg kell a királynak irni, ha lesz is, ha nem is. Kire a vezér azt felelte: legyen az orator két-három napig való csendességgel, és resolválni fognak. Az orator penig arra azt mondotta: nem lehet nékem annyi ideig várakoznom, mivel azoknak a hadakozó hajóknak, a kik Constancinápolynál vannak, már idejük eltelvén, vissza kell menniük, nékem is azoknak alkalmatosságával kell tudósítanom a királyt minden dolgokról; azért kívánom, hogy holnap resol-

váljanak. Ugyan a mai napon volt szemben a reiz-effendivel is az orator; ott is declarálta az dolgokat mindenképpen néki, és inculcálta: a békesség dolgában micsoda difficultások lehetnek és abból micsoda nagy kárai következhetnek a portának. Az reiz-effendi is igen világossan kiadta magát az oratornak, és sok szavaibul azt vehette eszében az orator, hogy nem contentus a vezérrel; sőt azt világossan kiadta, hogy a mint szintén az egész nyáron, úgy mostan is nem kívánja magát ingerálni semmi dolgokban, másként urunknak ő nagyságának igaz jóakarója. Az orator az reiz-effenditől is megizente a vezérnek, hogy csak resolváljanak a fejedelem dolgai iránt.

Az reiz-effenditől az orator ment a niszandesi-passához, qui etiam est syncerissimus oratori et homo sapientissimas, azt is ad omnes partes disponálta. Ugyan a niszandesi-passa referálta az oratornak: tegnap az jancsár-agánál lévén az mostan jött hollandiai követ, ugyan az ő jelenlétében küldötte hozzája a maga tolmácsát, köszöntvén és complementizálván általa a jancsár-agának; kívánta azt is, hogy örömet meglátogatná, szemben lenne velle, ha alkalmatlanságára nem volna. Az jancsár-aga azt felelte a tolmácsnak: énvelem mi dolga vagyon? jobb, hogy a fővezérhez menjen; az első követ is, a ki Fejérvárhoz jött vala, eleget hazuda, s meghala: ez is semmi realitást nem mond; a harmadik is gyün, meglássuk, az is hoz-e olytat, a kiért megérdemelje, hogy velle szemben legyünk. Ex quibus facit consequentias orator, hogy az másik által saniorbát várnának, azért tartják in suspenso annak eljöveteleig a dolgokat. Tegnap napon nekünk tött resolutiojából a jancsár-agának olytat ítél az orátor, hogy ő sem igen contentus a vezérrel.

Ultimatim az orator ezzel bocsátott bennünket: *Cras mittam interpretem meum pro recipienda ultima resolutione in negotiis Principis.*

Die 23. Voltam a vezér kapujára. Az császár a vezérhez jövén, ebéden is nálla volt, a diványülő kubé-vezérek is mind jelen voltak; ajándékozott a vezér a császárnak husz erszény pénzt = négyezer aranyat, három pár fejérruhát, egy szép lovat arany-szerszámmal; mindenestől a költsége a vezérnek harmincz erszény pénzre extendálódik.

Die 24. Voltam a kapura, az tihájával szemben lévén, kérdettem, hogy nem irnak-é valamit a fejedelemnek? Kire az tihája azt felelé, hogy a vezérnek megjelenti. Kértem menzil-fermánokat is, kire is mondá a tihája: akkor adtanak, mikor a vezér Landor-Fejérvárról eljött; kire én mondtam: többet háromnál nem adtanak, annak is már kettei elment.

Eodem die volt Gyárfás Tamás az oratorhoz, tudakozván, ha adott-é a vezér valami választ urunk dolgai iránt? mivel levelet akarván ő nagyságának írni, tudósítanunk kell ő nagyságát voltaképpen; azonban magok is, ha akarnak írni, írhatnak, az alkalmatosság jó és bátorságos. Bukken uram ezeket megjelentvén az oratornak, így replicált: *Occasione quae modo se se offert, forte excellentissimus orator non potest frui, si hodie vel cras bono mane homo abiturus est; siquidem, uti bene sciunt Dominationes vestrae Illustrissimae, heri Imperator ipsemet in persona fuit apud suum supremum ministrum, quod raro evenit, prandium etiam ibi habuit. Non potuit itaque habere conversationem excellentissimus orator cum supremo ministro; unum ex interpretibus et heri semper habuit ad Portam et nunc ibi habet defacto, qui*

praestolatur occasionem. Post audientiam habebit excellentissimus orator scribenda Celsissimo Principi: ante audientiam autem quid sciat scribere, cum sint negotia in suspensio? Audientiam igitur statim atque habebit excellentissimus orator, in eaque quam habiturus erit resolutionem, quoad negotia Principis, vel per literas vel per aliquem suum hominem significabit Illustrissimis Dominis Bay et Horváth, quos etiam nomine meo salutet, etc.

Eodem die, ebédután voltunk a Skerlet uram szállására, kit is köszöntvén és kérdeztvén, kérdi elsőbben is: Venit ne aliquis homo modo recenter a Celsissimo Principe? Feleltem: non venit. Kérdette: nunc ubi est sua Celsitudo? Feleltem: Poseroviczae. Kérdette: In quo statu sunt negotia suae Celsitudinis? Feleltem: In magna angustia, Illustrissime Domine. Vidi heri vestram Illustritatem ad Portam supremi ministri, sed non habui occasionem eam alloquendi, sciebam et hoc praeterea, quod deberem eandem informare genuine et quam prolixissime, ut posset vestra Illustritas ex fundamento scire negotia suae Celsitudinis; quod posset fieri commode in hospitio ejusdem vestrae Illustritatis, sperans hic me patienter exauditurum; rogo etiam humilime vestram Illustritatem, ea narrantem ne ferat moleste. etc. Kezdettem azért el azon: Mikor ő Landor-Fejérvárról megindult, miben hadta a dolgokat, tudja; urunkat ő nagyságát mind egyik mind másik a ministerek között mint biztatta. Mikor pedig a vezér Landor-Fejérvárról vissza akart volna jönni, indulása előtt négy-öt napokkal adott utolsó audientiát urunknak ő nagyságának; mikor is búzát, árpát mennyit s honnan, pénzt is mennyit s honnan rendeltének, s annak is mostan dolga miben legyen,

böven megmondottam; qvartélyt pedig nem adtanak, kire nézve az ur Petrőczy uram a hadak tiszteivel mint jött Rázsnyához, micsoda válaszszaal ment: abból semmi sem lött; ahhoz képest mind a fejedelem, mind Csafer passa mint irtanak leveleket a ministereknek Philippihez, az levelek vétele után másnap mint indultuuk meg, mint halasztottak ide a válaszaadással; tizenkettőd napja, hogy ide beérkeztünk, az oltától fogva mint sollicitáltuk a választ, kiknél voltam, és mostan is de praesenti miben vannak a dolgok, a had pedig hol van s miként nyomoroghat, csak az jó Isten tudja! bő szókkal declaráltam, kérvén becsülettel, hogy immár Isten ötet is ide hozván: a hol illik s módja lészen benne, ne mulassa el ő nagyságának szolgálai; mind Isten érette megáldja, s mind ő nagysága megszálgálai el nem mulatja. Patienter meghallgatván minden szavaimat, hogy elvégeztem volna beszédemet, azt felelé Skerlet uram: Certe Domine condoleo statui Principis, cum esset dignus meliori accomodatione. Haetenus dum ego praesens fui, sua Celsitudo palpabiter sensit meam proclivitatem et pro-pensionem; jam cum sciam quomodo se res habeant suae Celsitudinis, ubi potero, certe non deero inservire et negotia promovere. Jóakarátját megköszömvén, jöt-tünk szállásunkra.

Alig szállhatván le az lóról, mindgyárt érkezék az orator embere érettünk, és naplemente előtt circiter másfél órával sietve hivatott bennünket az orator, Horváth Ferencz urammal együtt; a hova is sietve menván, mindgyarást szemben lett velünk s propo-nálta: Domine, modo veni ex Porta, et ex itinere misi servitorem meum pro vobis, ne tempus perderemus. Ego volebam esse cum supremo ministro, sed ille se

excusans rogavit, ut ipsi parcerem, quoniam nimis esset laboribus obrutus et conturbatus, rogavit me. ut adirem ipsius tihajam, cum quo plurima sum loquutus. et fateor: non aliam ob causam, quam de negotio Principis volui ipsos aggredi. Proposui tihajae, quid ulterius in negotio Principis vellent statuere, ipsumque et militiam ejus qualiter vellent accomodare? Qui respondit: Domine, dedimus ipsis frumentum, hordeum, orizam et pecuniam, quid amplius volunt? voluntne, ut jam ipsis demus pro quartirijs Sophiam et Philippopolim, ut illas etiam depopulentur, — uti Poseroviczam et districtum ejus? Kire azt felelte az orator: Poseroviczam non Princeps et ejus militia desolavit: sed Heiszlerus et caeteri officiales inimicorum, cum praeterito etiam anno, cum ad illas partes venissent, praeter kukuriczam nihil amplius habuerunt. Sed Domine, interrogavit orator, quid vultis amplius? quia si verum sit, prout me Vezirius assecuravit, et ego nomine ipsius Regem meum, Rex quoque meus ex sua parte vos de continuatione belli contra Germanos, necessario debetis militiam illam conservare, quia nullus mortalium est tam infensissimus hostis Germanorum, quam Princeps Thökölius, et fama illius plus facit apud inimicos, quam si vos armadam mitteretis. Sin autem pacem vultis facere, et me et Regem meum vultis decipere, depellatis me hinc; ego loquor pro bono vestro, non pro interesse Principis, quia ille mihi nec pater est, nec dona ab ipso accipio; vos videritis. Ezek után a dolgok után a tihája azt felelte: mindeneket Csafer passának megirtunk volt, hogy őket accomodálja s röllok gondot viseljen: de sohum helyet nem találtak nekik; — ihol, mindenfelől az számtalan panasz vagyon rájuk; akármit adjunk

nekiek, akár pénzt, akár élest: mégis mindent az szé-
génységtől pénz nélkül akarnak venni, még csak a
vizhordatást is azzal akarják tétetni. Az orator azt
felelte: azoknak széna kell, és ha szénájok nem lé-
szen, széna nélkül el kell a hadnak oszlani, melly ha
eloszol, annélkül mi leszen a fejedelem? gondoljátok
meg! Az tihája azt mondotta: vegyenek pénzen szé-
nát, adtunk pénzt az fejedelemnek. Arra az orator:
nem tanálnak; de az pénz is, a kit adtatok, nem az
fejedelemé, mert Csafer passa kezes az fejedelemért,
mégis az fermánnal reá relegáltatok; azért Csafer
passa azt a pénzt eltartja, abban az fejedelemnek nem
leszen semmi haszna. Arra a tihája: Absit, inquit, quia
illa pecunia data est Principi; praeterea, az télben
már elmúlt két holnap, míg még a válaszszal elmen-
nének, abba is majd eltelnék egy holnap: azalatt az
üdő is kinyilik, s fű leszen. Továbbra mondotta a
tihája: az melly helyeket kérnek Beligrádcsik és a
Timok táján, ő azokat, micsoda helyek, nem tudja.
Kire mondotta az orator: hivasd fel a kapitihákat, menj
végére töllök a dolognak. Kire az tihája mondotta:
megcselekszem; holnap feljönek a kapura, véllek is
conferentiát tartok, néked is választ adok. Post haec

Principis Valachiae

loquutus est etiam orator de negotijs 203, 244, et
ipsis omnimode declaravit, quid intendat in negotio

Princeps Thökölius

pacis, quod videlicet 203, 89 97 72 99 72 81 98 80 88,
amoveatur a Principatu Transsylvaniae
95 82 84 35 11 15 29 20 27, 15, 203, 241,

et exproceribus Transsylvaniae
11 29, 91 39, 25 27 24 13 91 87 98 14 20 28, 241,

eligatur Princeps ex lite
91 21 18 16 15 29 20 27, 203, quod 91 39, 21 18 29 11

r i s i n t e r c e p t i s a d
 27 98 88, 18 23 29 11 27 13 91 85 89 18 28, 15 12,
 q u e n d a m g r a e c u m n o m i
 26 35 91 23 12 15 22, 96 87 74 13 20 22, 83 84 82 98
 n e M a v r u d i s c r i p t i s
 23 11, 22 95 35 27 20 12 98, 28 13 27 18 25 29 98 88,
 orator e d o c t u s e s t

206, 91 92 84 93 89 20 88, 11 88 89. Sed si hoc fece-
 rint, fallat se nimirum Porta. Fecit etiam orator mentio-

q u i b u s d a m p r o c e
 nem de 26 35 18 14 20 28 12 15 22, 25 27 24 13 11

r i b u s Valachiae s e x s e p
 27 18 14 20 28, 244, quos etiam 28 11 39, vel 28 11 25

t e m s u o p a l a t i o
 29 91 22, in 88 20 24, 25 15 21 95 29 18 24, secreta

u n a
 conservat et promovet negotia ipsorum potenter 22 23 15

Princeps Moldaviae
 cum 203, 245, et hac nocte adibit illos secreta
 homo supremo-vezirij, conferentiam habiturus cum
 illis, et pro interprete ad instantiam tihajae habebunt
 interpretem Christianissimae Majestatis, Dominum For-
 net; et negotia illorum supremus minister vult in se

Princeps Valachiae
 suscipere, et credit orator quod heri 203, 244,

i n c i d e t i n f o v e a m
 18 23 13 18 12 11 29, 18 23, illam 10 24 75 11 15 22,

s u f f o d i t
 quam alijs 28 20 10 90 24 12 18 29. Mert a tihája is

i n v e n i e t q u o d
 azt mondotta: 18 23 35 11 23 98 91 89, 26 20 24 12,
 quaerit. Megparancsolta azt is az orator: reggel a ka-
 pura felmenvén, mi válaszungk leszén, sietve tudósít-
 suk felölle. Felette igen kért is, hogy kegyelmes
 urunknak írjunk: azt Istenért! zabolázza meg a hadat,
 ha még megvannak, ne lehessenek panaszkodások irántok,

mivel most is az sok panasz tett remorát minden dolgokban.

Ugyan most estve értettük, hogy a havasalföldi vajdának specialis követje jött volna ide: de ki légyen? még nem tudhatjuk.

Die 25. Reggel a kapura menvén Horváth Ferencz urammal együtt, a tihája maga megszóllított bennünket; megparancsolta, hogy a tolmácssal együtt menjünk be hozzája, mivel akkor a tolmács mellettünk nem tanáltatott. Midőn hozzája bémentünk volna, megszóllítván bennünket: jösztetek ide kapithiák! — azt mondja, — eleiben állván, mondá: im, én most beszélgettem a vezérrel együtt a fejedelem dolgairól; azért a vezérnek a tetszik, hogy a hol eddig az fejedelem hadai nyomorgottanak, ezután is legyenek ott. Ihol, a télnek nagyobb része elmult, egy-két holnap vagyon hátra; ihol, a vezér is ir a fejedelemnek, én is irok, úgymond, irunk Csafer passának is, hogy tovább is, a mennyiben lehet, provideáljon a fejedelem hadai conversatiójáról; mi is a mivel lehetünk, mind éléssel, mind hússal segíteni fogjuk az fejedelmet. Im, most is a vezérnek expressus agája megyen Havasalföldében, hogy a vajdával az eddig administrált akár élésről, akár egyebekről számot vessenek: oda is megparancsoljuk, hogy a minapi elmaradott marhabéli restantiában ha mi volna hátra, azt is administrálja; azonkívül többet is rendelünk. Az ötezer tallerről való fermánt pedig most vigyék meg Csafer passának; ha az adósságban megtartja, ismét irjon az fejedelem: mind arról s mind egyéb szükségéről gondot viselünk, ne búsúljon! Kértünk az szokás szerént egynehány idejövő menzil-fermánt is, de arra azt mondotta: nem szükség; mert a melly fermánt most innen adnak,

menni s jöni való lészen ; azonkívül megírjuk Csafer passának is, hogy mikor az fejedelem bizonyos dolgok végett emberét akarja küldeni ide, menzil-fermánt adjon nekie : mert Csafer passának nem annyi authoritása vagyon, mint volt Huszain passának, turalis-fermánt adhat, mint szintén a vezér. Ugyan ottlétünkben hivatá a maga securitássát (secretariussát?) és megparancsolá neki, mi formában írja urunknak szőlő levelét, s a vezér mektukcsi-effendijének is megizente általa, hogy kérdje meg a vezértől, mi formában írjon ? Ezzel eljöttünk előlle.

Ugyan ott jelenlétünkben érkezék két tatár-szultán Chrimből a tatárchámtól, mi dolgokkal? nem tudjuk ; kiknek is alkalmatosságával, a mikor vissza fognak menni, megküldjük urunk ő nagysága a tatár chámnak szőlő levelét.

Die 26. Voltam az tihájához, sollicitáltam az leveleket ; de olyan választ adott, hogy még el nem készültek, holnap menjünk s készen tanáljuk.

Die 27. Úgy eselekedvén a mint meghadta a tihája, jó reggel felmenvén, kértem a leveleket ; azt felelé, hogy az dolog igen sok rajtok, nem érkeztek : de holnap okvetetlen készen tanáljuk.

Eodem die volt Gyárfás Tamás Kupár-oglihoz ; mit beszéllett? az levelekben meg van írva.

Die 28. Újjobban felmenvén a tihájához, monda, hogy az leveleket elkészítették volt : de a vezér maga előtt megolvastatván, elbontatta ; egyáltaljában mánál tovább nem halad kézhezadása.

Die eodem, ebédután jöve egy csauz az szállásunkra, az tihája nevével felhíván az kapura ; felmenvén, adá a tihája kezemben mind a vezér levelét, mind a magáét.

Die 29. Horváth Ferencz uram Gyárfás Tamással Kupár uramhoz voltak; mit beszéllett? Horváth Ferencz uram maga levelében letötte.

Continuatio Diarij Secunda.

Die 29. Decembris. Ikindikor küldöttük el Brassait menzil-fermánnal, eddig való diariumokkal és szükséges tudósításokkal, a vezér és tihája kegyelmes urunknak irott leveleivel.

Die 30. Volt Gyárfás Tamás Haszán agával a kapura: de semmi dolog nem volt.

Die eodem Horváth Ferencz urammal voltam az oratornál, ki is mikor odamentünk, a szállásán nem volt, hanem magát mulatni kiment volt vadászni. Mi azalatt, míg az orator hazajött, Bukken urammal egyről is másról is discuráltunk. A többi között hozódván elő a békesség dolga, mondja Bukken uram: Noha az hadakozást mind az két fél megúnta, meg kell vallani, de mégis továbbra kell terjedni az hadakozásnak; annak ilyen okát adta: mert az német császárnak négy ministere vagyon, az ki a dolgokat kormányozza, valamit azok végeznek, a császárnak azon meg kell nyugodni. Proponálni szokta a császár a dolgokat azon ministereknek, azok pedig bizonyos üdöt kérnek magoknak, míg egymás között a dolgokat pro et contra megdisputálják; a kik, hogy magok autoritásokat manuteneálhassák, meggondolják azt, hogy, ha a törökkel békességet csinálnának: a német

császár úgy a franczia ellen fordíthatná minden erejét, a kin ha győzedelmet vehetne, magát igen megerősítené. Ellenben, ha a francziával megbékéllenének s az törökre fordítanak minden erejeket: úgy is győzedelmeskedvén, a német császár magát megerősítené, az ministerek authoritássát pedig labefactálná. Az magok privatumáért azért ezek a ministerek egyáltalában nem javallják a császárnak a békességet, megérvén azzal, hogy *ratio status non permittit*; hanem mind az franczia ellen, s mind az török ellen az hadakozást continuálják: mivel szüntelen nyughatatlanságban s dolgokban lévén két felé a német császár, ők is úgy maradhatnak meg egész authoritásokban. Azért egyáltalában nem gondolhatjuk azt, hogy békesség lenne. Az orator is azonban hazaérkezvén, az ebéd ideje is eljövén, ebédre marasztott és jó szível látott.

Die eodem, hogy az oratortul megjöttünk, csakhamar Bay András jöve bé, azzal az szóval: az utcán valamely jancsár szóllította meg, és mondotta, hogy a mi leveleinket tanálták volna meg a Musztafa passai útban; mellyen igen conturbálódván (gondolván, hogy Brassai vesztette el egyáltalában) küldöttük ugyan Bay Andrást: tanúlna ki jobban azon leveleknek dolgát; ki is, ismét azon jancsárral, az leveleket előhozatta, mellyek a vezér és tihája urunknak írott levelei voltak. Kérdettük azért az jancsároktúl: ha többet nem tanáltak-é? Felelték, hogy nem; czekeket pedig virradta előtt két órával tanálták az úton, Musztafa passa felől jöven bé valamely égett szénnel. Az leveleket azért visszaváltottuk az jancsároktul, féltallér baxissal. Sokat gondolkozván azért, mit kellessék immár cselekednünk? Ezek miá az levelek miá talám Brassai nem is mér urunkhoz penetrálni; kihez képest

nem a levelek meritalis volta (mint a kikben egyéb nem volt szónál) hanem a tudósítás levén előttünk, tudván, hogy emyi üdőtől fogvást nem vehetett volna kegyelmes urunk innen tudósítást, és nem tudná: itten mennyiben vannak a dolgok? Első tekintettel akartuk Bay Andrást elkészíteni, és ugyanazon dolgokkal a kikkel Brassai ment, elküldeni. De minthogy Brassainak megmondottuk volt, hogy csak az szükséges leveleket és tudósításokat vinné el, ha in casu necessitatis a több leveleket nem vihetné is el: elég volna; ehhez képest gondoltuk, hogy csak a menzil-fermánt el ne vesztette volna, nem bolondúlna meg, hanem a több levelekkel elmenne kegyelmes urunkhoz. Noha pedig gondoltuk, hogy a menzil-fermánt elvesztette, (mivel a vezér levelével együtt a kebelében tette volt, azért, hogy a menzilesiek ellen, ha valahol roszemberkednének, a vezér levele mellett keménykedhetnék) mindazáltal gondoltuk, hogy Nisig fermánt nem fognának kérni, tudván, hogy innen fermánnal fogott póstalovat, és így kiváltképpen addig penetrálhat. Azonban, ki tudja? harmad-negyed nap alatt már az tudósítások urunktól is el fognak jöni. Iszákot, ki is Philippitől ment vala el, minden órán várhatjuk; akkor olly dolgok lehetnek, hogy szükségessebb leszen a tudósítással Bay Andrásnak elmenni: addig pedig a diariumokat is, mellyeket Brassai elvitt, és leveleket is, az gyanúsághoz képest attól félvén, hogy eltévednek, újabbán pariáljuk. Ezen nyugodtunk azért meg: az proxime irt ratióra nézve Bay András várakozzék. Nem lehetünk reméntelenek egészen Brassai iránt is, hogy el ne menne: mert megmondottuk volt neki, hogy a leveleknek meritalissabb részét másuva töttük. Volt egy török, Csafer passa embere itten, az ki holnap

akarna megindulni Lander-Fejérvár felé: azért a vezér és tihája levelét tetszett az által elküldenünk, magunk neve alatt is írván kegyelmes urunknak levelet, kiben az interveniált casust circumstantialiter írónók meg. Megírtuk az levelet, mellyben írtunk arról is, hogy a vezér maga kapuceslihar-tiháját küldötte a havasalföldi vajdához. és a molduvaihoz is valakit, felkaftányoztatván őket in confirmationem vayvodatum ipsorum, és hogy a molduvai vajdátul leendő ajándékot a sziliktárjának és négy csuhadárjának conferálta volna a vezér, melly hirt Brassai elmenetele után hallottunk. Tudósítottuk is urunkat clavis által, hogy ha Brassai semmiképpen ő nagyságához nem penetrálna,

az ^{az} dolgoknak ^{ha} nagyobb merituma ez volt: 302, 65

va s a l f ö l d i vaj d a
154 88 15 21 90 32 21 52, 154 36 50, minden tehetsé-

gével ^{ca su pa ci fi} abban munkálódik, hogy in 45 138, 119 47 57

ca ti o ni s u r u n k ő nagysága az ^{ca} erdéli
45 47 84 116, 28, 80 87 20 23 19, 360, 302, 345,

fe je de le m sé g t ü l
56 150 51 105 22 135 16 29 31 21, excludáltassék,

e x re g ni co li s e li g á l
et 91 39, 130 16 116 48 106 28, 91 106 60 81

t a s s é k má s fe je de lem az
29 95 88 28 91 19, 109 28, 56 150 51 105 22, 302,

ország t ö r vé n y e sz e ré n t A
347, 29 32 27 155 23 18 91, 308 91 130 83 89. 95

zé ° r t ha va la ha sz ü k sé ges
145 27 89, 65, 154 104 65, 308 31 99 135 61 28,

vo l t az vi gy á z á s mo s t
157 21 29, 302, 156 96 78 95 144 88, 112 88 29,

az i de je ő nagysága ke d vez vén
302, 98 51 150, és 360, nem 100 12 155 37 155 23,

az ide e m be re ke t
 302, költségnek, 18 51, értelmes 91 22 41 130 100 29,
 de le gá l lyon magyar- erdélyország i
 51 105 60 81 152 23, mind 344, mind 345 347 98
 a ka t erdéli be cs ü le t e s
 15 70 29, és az 345 18, 41 305 31 105 89 91 28,
 ren de kkel so
 130 23 51 99 100 81, declaráltassa azt, hogy ők 137
 ha nem re ce dá l nak ke g y e l
 65, 115 82, 130 46 50 21 114 99, 100 96 38 91 81
 me s u r u n k mel l ő l, mint le
 110 28, 80 87 20 83 99, 110 81 21 72 81, 304, 105
 gi t i mus fejedelem me l l ő l.
 62 29 18 113 88, 326, 110 81 21 72 81.

Die 31. Az leveleket (mellyek feljebb meg vadnak irva, elkészítvén) küldöttük a megírt Csafer passa embere kezében.

Die eodem vittem meg az két kaziászkereknek az urunk leveleit; ígérte mindenik magát, hogy a mikor megtanáljuk urunk dolgaiban, a miben tudnak, jó szível szolgálnak.

Eodem die jöve egy hibibcei szurucsi az szállásunkra azzal a hirrel, hogy Brassai Hibibesén vára-koznék: mivel az török leveleket elvesztette, sem elő, sem hátra nem mér menni, hanem irassunk másokat. Kihez képest mindgyarást hozattuk vissza a feljebb irt Csafer passa embereitül, az hova adtuk volt, és az hibibcei szurucsinak féltallér baxist adván, általa elküldöttük Brassai után, megírván Sándor Gáspár urnak a dolgot voltaképpen.

Diebus prima et secunda Januarij. Haszán aga volt a kapura, de nem volt semmi dolog.

Diebus 3-tia et quarta ejusdem is voltunk az kapura: de semmit az közönséges dívánkozásnál egyebet sem láthattunk, sem hallhattunk.

Die 5. Érkezett Iszák, urunk leveleivel, melyeket ugyanazon napon megolvastatván, az hireket és egyéb szükséges dolgokat deákra fordítottuk, az leveleknek is meritumját deákül extractusban vévén, egész napon abban szorgalmatoskodtunk.

Eodem die lévén Haszán aga a kapura, igen titkon értette valamelly jóakarójátúl, hogy az nagy emberek igen munkálódnának az vezér megváltoztatásá-

réz-effendi

ban, és immár harmad napja miolta a 333 is praetextualis betegségnek színe alatt nem volt a vezér udvarában.

Die 6. Horváth Ferenez urammal együtt jó reggel mentiünk az oratorhoz, és az urunk leveleiben includált hireket, mind az urunk leveleinek extractussával együtt, praesentáltuk az oratornak ; melyeket megolvastván, az orator is, minémű hirei jöttek marchio de Lora uramtól, mind az Sándor Gáspár uram relatiójával együtt, minémű beszélgetési voltanak Landor-Fejérváratt az angliai követtel, azokat velünk communicálta ; melyeket az orator csak contemnált, és mondotta, hogy puerilia sunt. Interlocutorie hozta elő az orator : ez elmúlt napokban szemben lévén mind az seislámmal, mind az urmeli kaziászkerrel (ezen szembenlétel penig volt azután, hogy én praesentáltam volna az urunk levelét az megírt kaziászkernek) hozta elő az orator ezen kaziászkernek az urunk dolgait, és praecise csak azért is ment volt hozzája. Ihon, az fejedelem dolgai micsoda nagy extremitásban vannak ! Tavaly is az letétetett vezér mind az tihájával abban munkálódott, hogy az fejedelmet elveszesse ; úgy látom, ez a mostani vezér is annak a nyomdokát követi. Ihol, melly nyomorultúl vagyon ;

semmiben nem akarja accomodálni, sem hadainak
 qvártélyt, sem élest nem akar adni; az melly pénz
 most adtanak volna is néki, hol ide, hol amoda iga-
 zítják, a kiből azt gondolhatom, hogy nem akarják
 semmiben accomodálni. Kire felelte az kaziászker az
 oratornak : miért számlálod nékem ezeket elő ? ha te-
 nálladnál többet tudok ezekben a dolgokban ; holott
 ma gá ho z hiva t o tt
 engemet is e napokban 109 60 68 37, 67 154 89 84 29,
 va la az vezér t i t
 154 104, 302, 328, és ezekről a dolgokról 89 18 29
 ko sa n ve le m be sz é l get vé n
 102 134 23, 155 105 82, 41 308 91 81 61 29 155 83,
 e x a g ge rá l t a ne ke m hogy az
 91 39 95 96 61 129 81 29 15, 115 100 82, 300, 302,
 fejedelem vo l na ca u sa o m ni u m ma
 326, 156 81 114, 45 80 134, 84 82 116 80 22, 109
 lo rum k ö l es é g ü n k
 107 133 82, és ennyi 99 72 81 93 88 91 96 71 83 99,
 me n t re á jok se m
 110 23 29, 130 95 152 99, ennyi üdöttül fogvást 135 82
 mi hasz no t nem lá t ván
 111, 65 308 117 89, 115 82, 104 89 154 83, töllök ;
 va la míg ez az e m ber é l,
 és 154 104 111 96, 301, 302, 91 82 41 87, 91 21,
 a d di g az mi do l ga i n k
 95 92 52 96, 302, 111, 53 81 60 98 83 99, szeren-
 ne m fo ly h a t na k a z é r t
 csésén 115 82, 58 81 38 65 89 114 99, 95 145 87 89,
 e n ne k az e m be r
 egyáltalján fogvást 91 83 115 19, 302, 91 82 41 87
 ne k e l ke l ve sz ni. Ki re fe
 115 99, 91 81, 100 81, 155 308 116. 101 130. 56
 le l t az kazászker az vezér ne k :
 105 81 29, 302, 343, 302, 328 115 99 : Mit hozod
 elő azokat, a mellyek elmúltak ? Arra viselj gondot, az

jo b b e d g y da
 mellyek előtted vadnak; 152 94 14, 91 12 96 78. 50
 ra h e l ve sz t e n ü n k
 129 94 tartománt 91 81 155 308 89 91 83 71 23 99

ká r t va l la nu n k hogy se m
 és több 70 87 89 is 154 81 104 118 83 99, 300 135 22

e n ne k az e m be r ne k va
 mint 91 83 115 99, 302, 91 82 41 87 115 99, 154
 la mi r ö vi d sé get t e g y ü n k
 104 111, 87 72 156 92 135 61 89, 29 91 96 78 31 83 99;
 micsoda gyalázatos hirünk, nevünk lenne az széles

e l le n sé gi n k ne k
 világ előtt, hogy 91 21 105 83 135 62 83 99 115 19,

ki vá n sá go k ra az e m be re n
 101 154 83 134 63 99 129 ezen 302, 91 82 41 130 83,
 va la mi ve s z e de l me t e j
 154 104 111, 155 88 77 91 51 81 110 89, 91 76

t e né n k; mi c s o da e m be r
 89 11 115 83 99; 111 13 28 84 50, 91 22 41 87,
 fo l y a mo d né k ez ho z zá n k?
 58 81 78 95 112 92 115 99, 301 után 68 77 144 83 19.

i p si a li quod ma
 Hoc nunquam fiet, ut 98 85 136, 95 106 127 92, 109

li i n fe ra t u r u r
 106, 98 83 56 129 89 80 87. És mihelt ezen 80 27

me li kazászker az vezér t ö l
 110 106, 343, 302, 328 89 71 81 elment volna,

az mufti hoz
 egyenessen ment 302, 330 68 77, megbeszélvén neki

az
 az egész dolgokat; ki is semmiben nem approbálta 302,
 vezér

328 szavait, sőt mindenekben devoveálta magát urunk

császár u d va
 promotiójára, és mindgyárt megírták az 324, 80 92 154

rá ba az kezlár- agának mi ni s t e
 129 40, 302, 331, 114 99 és több 111 116 88 89 91

re k ne k az vezér
 130 99 115 19, micsoda intentióval vagy 302, 328,
 az Istenért kérvén: ez ne legyen, és nem is consential-
 mi c s o da p r o s t i t u
 nak neki; 111 93 88 84 50, 25 27 84 88 29 98 89 20
 t i ó já ra le n ne ez az do lo g
 29 18 24 149 129, 105 83 115, 301, 302, 53 107 96,
 e n ne k az ne m ze t ne k ez
 91 23 115 99, 302, 115 82 145 89 115 99, 301,
 sz é le s vi lá g e l ő tt jo b b
 308 91 105 88, 156 104 96, 11 81 72 29; 152 94 14,
 e d g y darab t a r t o mán y u n
 91 12 96 78, 50 129 94, 89 95 87 29 84 109 83 78 80 23
 k na k ú j jo b a n ve sz ni
 99 114 19, 80 76 152 94 40 83 is el 155 308 116,
 a va g y na g y o b ká ro kat
 95 154 16 78, 114 96 38 84 94, 70 132 70 89 is
 val la ni ni n t sem az do lo g
 154 81 104 116, 111 83 89 135 82, 302 a 53 107 96
 le g y e n. Az orator az me n t
 105 96 78 91 83. 302, 342, 302, után 110 23 89,
 az mufti hoz min de n ké p pe n
 302, 330 68 77, és ott is 111 83 51 23 100 85 120 83,
 de c la rá l t a az fejedelem dolga i t
 51 93 104 129 21 89 95, 302, 326, 53 81 60 98 89;
 az Hajzler dolgát Mon do t t a
 hozta elő 302, 382, 53 81 60 89 is. 112 83 53 29 89 95,
 az orator: mit kár va l lást o
 302, 342, 111 89 forgatjátok 70 87 154 81 104 184
 kat Hajzler e l bo cs át t a t á sá t
 70 89 és 382, 91 81 43 305 95 89 15 29 95 134 89,
 az fejedelem mi n d Hajzler t Do i i
 hiszem 302, 326, 111 83 92, 382 29, mind 53 131
 á t mi ko r
 95 89, 111 102 87 Küprilyi vezér túl volt az Száván,
 od a vi t t e ne ki me g ki ná l
 84 50 156 89 29 91, 115 101, s 110 96 101 114 81

t a ve le k c l ne m
 29 15. 155 105 99. Küprilyi vezér 91 21, 115 82,
 ve t t e t ő le ha ne m ma ga sz a
 155 89 29 91, 89 72 105, 65 115 82, 109 60, 308 95
 ba d di s po si t i ó já ba n ha d
 40 92, 52 88 122 136 89 98 84 149 40 83, 65 92

t a az réz-effendi
 89 95, mint 302, 333, is megmondotta. Lám az ta-
 tárok rabokat hoznak ide, szabadossan árulják; egy
 passa szabad a maga rabjával. senki keziből ki nem
 veszi. De ha szintén különben volna is az dolog, mit
 Hajzler fe l ő l né me t
 gondoltok 382, 56 81 72 21; mert az 115 110 89
 császár na k

324 114 99 három-négyszáz embere s több is va-
 o l l y a n mi n t Hajzler
 gyon 84 81 21 78 95 83, 111 23 29. 382; ha az ő
 ha vé
 tisztí ma vagyon, holnap másnak adhatják. De 65, 155
 t e t t vo l na az i rá n t
 89 91 29 89, 157 81 114 is 302 98 129 83 89, a
 fejedelem hi sz e m

326: 67 308 91 82 már azt megengedtétek, miér
 vé
 kell újjobban előhozni? Azonban ha szintén 155
 t e t t vo l na i s da t o me l
 89 91 29 89, 157 81 114, 98 88, 50 89 84, 110 81
 l y ' é r t e g y é b vé t ke
 21 78 91 87 29 és 91 96 78 11 94, 155 89 100
 é r t b ü n t e t ni a ka r ná
 91 87 89, 94 71 83 89 91 29 116, 95 70 87 114
 t o k ne m mos t vo l na a n
 89 84 99 is: úgy is 115 82, 112 1, 157 81 114, 95 83
 na k az i de je mi ko r bé ke s sé
 114 99, 302, 98 51 150, 111 102 87, 41 100 88 135
 ge t az e l le n sé g ge l
 61 89 akartok 302, 91 81 105 83 135 96 61 81,

p r ö b á l n i Ez v i l á g e l ö t t
 85 132 40 81 116. 301, 156 104 96, 91 81 72 89 29.
 ne le n ne az h i r, hogy az e l le n
 115, 105 83 115, 302 a 67 30, 300, 302, 91 98 105 83
 s é g ne k k i v á n s á g á ra ma ga
 135 96 115 99, 101 154 83 134 60 129, 109 60
 t o k ve sz t e t t é t e k e l
 89 84 99, 155 308 89 91 29 89 11 29 91 99 11 21;

ha bé ke s s é g le n ne
 hanem, 65, 41 100 88 135 96, 105 83 115 is: négy-
 mű l va vo l na az i l
 öt esztendő 113 81 154, 157 21 114. 302, 98 21
 l y e n ne k i de je h a a ka r
 81 78 91 83 115 99, 18 51 150, 65 azt 95 70 87
 ná t o k i s cs e le ke d ni.

114 89 94 99, 98 88, 305 91 105 100 92 116. Kire
 az mufti fe l e l

302, 330 56, 105 81 89 91: mindezeket igazán mon-
 dod; azért az dolog soha többször elő nem hozódik.
 Mikor ezeket az orator bő szókkal előbeszéllette vol-
 na, mi is feleltünk Horváth Ferencz urammal: Res
 Principis et nostrae hactenus nunquam juxta intentio-
 nes hominum et genium nostrum processerunt; sed De-
 us omnipotens secundum suam immensam providen-
 tiam direxit negotia nostra, et credimus successu etiam
 temporum ita fieri, et omnes malevolos Principis hac-
 tenus mirum in modum periisse, ita etiam inposterum
 evenire speramus. Kire az orator: Verum dicitis Do-
 mine, quia ab initio ita fuit, et credo quod inposterum

c r e d i t e m i h i b r e
 etiam ita fiet; et 93 27 91 52 89 91, 111 67, 94 87 91
 v i ma g na s mu t a t i o n e s fu t u
 156, 109 96 114 88, 113 89 95 29 98, 59 89 20

ra s i n hac Porta.
 129 88, 98 23, 65 93, 337. Mikor szintén ezeket be-
 szélgetjük vala, hozának egy küs czédulát az orator-

passa levelét a tihájának megadtam; mindgyárt meghadta a tihája, hogy mindeneket törökre fordíttatván, holnap felvigyem.

Az tihájátul lejövén, Kupar-ogli uram küldé kezemhez Székel Zsigmond uram levelét, egynéhány kalendáriummal együtt; én is mindgyárt mentem Kupar uramhoz s mondtam, hogy tegnap érkeztenek urunk levelei, vadnak az molduvai vajdának szóllok is; kértem, hogy sietve küldené el, ne levernének itten sokáig. Arra azt mondotta: tegnap küldötte el szintén egy póstáját, ha a levelek elébb érkeztek volna, szintén jó alkalmatosság lett volna. Most hirtelen azért nem lehet, hanem három-négy napok alatt keres alkalmatosságot elküldésére. Kupar uram igen kért bennünket, hogy a megfogott boérok dolgát mi is segítsük, szabadulások iránt, mivel urunk ő nagysága által indíttattak meg ezeknek dolgok; és az oratort is kérjük: az fejedelem tekintetiért segítse dolgokat. Tovább is beszélgetvén Kupar urammal, hoztam elő neki az itt való állapotokat, s mondtam: kegyelmednek itt sok ismerői, jóakarói vadnak az nagy rendek között is; mit reménl, mit hall az emberektül: békesség lesz-é, vagy hadakozás? Kire felelte: nem lesz békesség. Kérdettem: hát hadakozás iránt töttek-é valami dispositiót, abban mit értett? Arra azt felelte: igenis, tettek, és tegnap vitték el az parancsolatokat, hogy mindenfelől congerálják az élest bőséggel, és Landor-Fejérvárra szállítsák, etc.

Eodem die érkezék a tatár posta egy hajdúval Horváth Ferencz uramnak szólló kegyelmes urunk levelével, Szilisztria felől.

Die 7. Az hireket Omer effendivel törökre fordíttatván az szállásunkon: ikindikor (minekutánna el-

végezte volna fordítását az megírt török deák) vittem az tihájához, ki azt felelé, hogy most nem érkezem, estve megolvasom.

Die eodem hozták be a misziri-adót tizenhét cateren, a mint értettük : hétszázötven erszény pénzt. Mikor én a kapura voltam, szintén akkor kaftányozának fel nyolczat a tisztviselőkben.

Die 8. Voltam a kapura, és ott sok ideig vára-koztam, semmi olly dolgot nem láttam. Az réz-effendi sokáig ben lévén az vezérnél, mind az jancsár-aga : mentem az réz-effendi szállására, és ott sokáig vára-koztam ; a ki, mikor a vezértől kijött, a maga szállá-sán az ajtóban, az urunk levelét neki megadtam. Mi-kor is kérdete a tolmácstúl : valami írást ti adtatok-é bé? Felelte a tolmács : adtunk az tihájának az estve. Bémenvén ezzel a réz-effendi a maga házában, izené ki egy bejárójátul, hogy továbbad forduljak oda, mi-vel most rosszszúl vagyon, hadd pihenjen valamit. An-nakutánna mintegy két órával fordúltunk az szállá-sára, és csak magánossan lévén, behivatott bennünket s mondotta : Haszán aga, te magad tudod, te vagy a bizonság, hogy ennekelötte sem tihájához, sem egyik-hez, sem másikhoz nem igazgattalak benneteket, ha-nem minden dolgotokat magam elvégezvén, készen adtam kezetekben, — de most nem úgy vagyon az ál-lapot; mindazáltal most is, valamit elkövehetek, sem-mit el nem mulatok az fejedelem dolgainak előmozdí-tásában. De magad látod : most mint vagyon az dolog ; hidgyétek el, lesz olly idő ismét, hogy szintén úgy szol-gálok én az fejedelemnek, valamint azelőtt. Ezt az levelet is, az kit béadtatok, hadd olvassa meg a vezér ; ebben is abban ügykezem, hogy a fejedelemnek szol-gálhassak. Szóllok a vezérnek, hogy a fejedelmet ne

hadja, hanem legyen gondviselés rólla. Haszán aga is megköszönvén jóakarátját, szállásunkra jöttünk.

Die eodem voltunk Skerlet uramhoz ebéd után Gyárfás Tamással együtt, ki is elsőbben is kérdi: ha jött-e valaki a fejedelemtől? Feleltem, hogy harmad napja érkezett Iszák, kit én Philippitől küldöttem volt el. Vezérnek vagy a tihájának hoztak-e levelet? kérdé. Feleltem: nem hoztanak; nekem irt az fejedelem, s abbul egynehány punctumokat az ő nagysága kívánságival együtt törökre fordítottam s beadtam. Micsoda hírek vannak? kérdi. Feleltem: ir az fejedelem maga sok fogyatkozásiról; mellyet igen exaggeráltam, holott az Eszékről és Gyuláról is Serdült urammal jött vitézeket előhozta; ha az gondviselés volna, az hadaknak szaporodását megmutattam: de minthogy így megvettettünk az portától, az régiek is az nagy éhség és ruhátalanság miá kéntelenítettnek eloszlani, lovokat s fegyvereket eladni. Igen kértem azért, hogy a mennyiben tud, szolgáljon az fejedelemnek s a magyar nemzetnek: ne kénteleníttessenek az hadak nyársra s akasztófára az ellenség közzé visszamenni, a nagy gondviseletlenség miatt; a vezér előtt segítse dolgokat, az fejedelem is megszolgálja s Isten is megáldja. Azt mondja ezekre Skerlet, hogy Domine, ego maxime doleo de angustis Principis, siquidem scio suam Celsitudinem dignam esse meliori accomodatione, propter fidelia suae Celsitudinis servitia huic Portae praestita, eaque non tantum quoad potuit, sed etiam ultra vires suas: saepe debilis et infirmus sibi non pepercit. Ideoque suae Celsitudini ego inservivum occasio fuit, coram supremo ministro negotia suae Celsitudinis ita disposui, ut redierim ab illo cum bona spe, et putassem hactenus etiam factam esse meliorem

dispositionem de Principe et militia ejus ; sed sciatis Domine, quod contrariatur in hoc solus thesaurarius, ille corrumpit omnia, illos sumptus quos Porta impendit militiae Principis, inanes esse et in profunditates profundi dicit. Sed quid esset duorum, trium millium hominum accommodationem praestare uni Imperio tam amplissimo? Sunt quidem sumptus magni, fatendum est, sed sunt etiam reditus, quia est Imperium satis magnum. Itaque ego non deero servire, faciam quaecumque potero ; non minus exaggerabo negotia Principis coram supremo ministro, si magis non, sicut vos coram me, credatis Domine! Megbeszéllettem, hogy az végházakban való élés-szállításra Csafer passa öt-száz lovast kért: de az vizek bé nem fagytak; azonban kétszáz lovas sem telnék talám ki Beligradból, az ellenség pedig az Dunán túl sok, az katonaság lovai igen hitvánok: mind magokat, mind az élést elvesztenék, — azért elhaladott az élésküldés. Megmondtam azt is, hogy Veteráni maga Szebenben vagyon, az hadai Hunyad vármegyében, Szászvár-székből; Bokcsánál is igen feles az ellenség. Hejzler négy regimenttel Debreczenben; Váradon két regiment Ausperggel etc. De nem mondtam meg mind az híreket, azt sem: mi formában s honnan jöttek? Kérde Skerlet uram: Nunc forte nullus est residens a parte Transylvanorum? Feleltem, hogy vagyon, s megmutattam kiesoda, megmondván, hogy acceptálni nem akarták. Mondja, hogy van hírével; ő Landor-Fejérvárnál volt, mikor azt a vezér elvégezte volt, s meg is jelentette a fejedelemnek, sokat is munkálódott acceptálásában. Adnak-e pénzt számára? kérde. Feleltem, adnak kétszázötven pénzt napjára, holnaponként. Kire mondja Skerlet uram: Domine, satis est certemodo, quia non

est pecunia ; non tantum a vobis, sed et ab aliis subtraxerunt ordinarium menstruum, nec mihi dant ita ut antea. Hoztam elő az szállásunk dolgát, hogy messze van : ő rá való nézve nem nem adták az régi szállásunkat ; mostan is, úgy látjuk penig, nincsen szüksége arra az szállásra : azért hadd mehetnénk vissza az ő jóakarátja által, szóljon a tihájának ; s fogadta, hogy megcselekszi. Jóakarátját megköszönvén, kértem, ne legyen nehézségére, ha gyakrabban fogjuk ezután látogatni. Meghadta, hogy elmenjünk gyakran ; s ezzel elbúcsúzván, szállásunkra jöttünk.

Mindezeket felett mikoron a dolgokat exaggeráltam volna Skerlet uramnak, megmondottam bő szókkal : Domine, vestra Illustritas fuit, quae Celsissimo Principi in omnibus suis negotiis fideliter et fructuose inservivit ; rogo humillime vestram Illustritatem, faciat istam gratiam ex sua pietate Christiana, promoveat negotia Principis in hac extremitate, ne ad ignominiam gentis Hungaricae vel etiam invita ob famem et nuditatem militia ad partes hostium secedere cogatur, ad gloriamque et sibilum inimicorum hinc ad rotas et pallos depellatur. Mindezeknek megörvoslásában tehetősége szerént ajánlotta magát, és a mint feljebb is megirtuk, felelte Skerlet uram : Certe Vezirius bene est dispositus ex parte Principis, et credebam hactenus etiam accommodatam suam Celsitudinem ; allaborabo Domine quotidie pro meo posse, ut possim inservire suae Celsitudini pro voto, et si mittetis hominem ad suam Celsitudinem : habeam notitiam a vobis, ut ego etiam possim scribere suae Celsitudini de adventu meo.

Die 9. Voltam a kapura, és a réz-effendinek azon írást beadtuk, mellyet az tihájának praesentál-

tunk, azon formában, mind az hirekről, s mind urunk ő nagysága szükségiről. Kire a réz-effendi: Én ezt magamnak megtartom, irassátok le újjobban, vigyétek meg a jancsár-agának is. Onnan kijövén, Omer effendit kértem: írja le harmadszor is; ki is magát ráigérte, kinek is adtam három tallért, sok szükségünk lévén szolgálatjára egyszer is, mászszor is.

Eodem die naplemente tájban jött egy barátunk az szállásunkra, ki is, noha keresztyén, de gyakran jár az császár szarajjában; hozta elő több dolgok között: az oratornak sok hireket visznek, egy is, más is, hogy a békesség megleszen: de mást beszéllenek a császár udvarában; mert ott azt beszéllik egyáltalában: a jövő campaniára a császár maga nagy erővel fog készülni. Az tatár chám is megírta, meg ne békéljenek! etc.

Eodem die irtunk Székel Zsigmondnak is levelet, és az molduvai vajdának szőlő fasciculussal együtt Kupar uram kezében recommendáltuk; küldötte el a vajdának egy kapitányátul.

Die 10. Haszán agát küldtem a kapura, az ottvaló dolgoknak megvizsgálására; ki is Omer effenditől a jancsár-agának való írást kezéhez vőtte. Magunk Horváth Ferencz urammal együtt mentünk az oratorhoz, kinek is declaráltuk az réz-effendi válaszát, és a miket Székel Zsigmond irt is most ultimatum, és az universalis tolmács affinitását is a havasalföldi vajdával. Megbeszéllettük azt is, a mit feljebb hallottunk az császár indulása felől, és hogy a tatár chám sem akarná a békességet. Az orator bő szókkal declarálta nekünk, hogy ő vitte azt egyedül véghez, hogy ez a mostani öreg tatár chám promoveáltatott az chámságra, és hogy elsőbben a muftit disponálta, exaggerálván

ennek mind eszít, s mind érdemességét. Noha voltanak sok szó, hogy ha a tatároktul repudiált tatár chámnak letételinek consentiál a császár: abbul az a rossz következik, hogy a porta authoritása labefactálódik, és ezután a tatárság a császár akaratja ellen is chámot erigál magának, és a kit nem akarnak, nem acceptálják. Meg volt az is mondva, hogy ez a mostani öreg tatár chám a rab császárnak szultán Mcchemetnek igen barátja volt, és netalám annak dolgainak ezután is segítője lészen; okozták a fiát is Galga szultánt, hogy igen erkölcstelen ember; avval is megmutatta, mikor Erdélyben rosszszül viselte magát, hogy nem igaz hive a portának, mert ő akkor nagy progressusokat tehetett volna. Másik ratio penig az: az kinek a fia nem hü, az apjától mit várhatunk? Ezeket a vezér is így irta meg, mivel nem akarta, hogy ez promoteáltassék az chámságra: hanem pro manutenenda authoritate Portae, tovább is csak az a chám confirmáltassék, a kit a tatárok repudiálni akarnak. Kire a császár felelvén a muftinak és kaziászkereknek, kikkel conferált a tatár chámnak decisiójáról, tudniillik mellyik legyen? Kezesek leszteké — úgy mond — hogy az jövődő campaniára az egész tatárságot az a chám, a kit a tatárok nem szeretnek, ki fogja hozni? Erre az szóra felkelvén a mufti, sügött az császár fülibe: ezeket az szókat ird meg a vezérednek, s kérdd meg tőlle. Az császár ezeket mindgyárt megirta a vezérnek; annakutánna ugyan csak azon nyugodtak meg, hogy ez az öreg tatár chám legyen. Midőn ezek végben mentek volna, és a tatár chám inauguráltatott volna, az orator szemben lévén velle, kérdetta a tatár chám-tul: Mit irjak már felölled az uramnak? Minthogy én munificentiájával is éltem az uradnak, előtte hazudni

nem akarok ; bátorságossan azt megirhatod, hogy 91 10
 fe c t i ve ne g y ve n ö t e ze r
 56 93 89 98 155, 115 96 78 155 83 72 89 91 145 87,
 emberem leszen ; noha én a török előtt 308 95 77,
 má s fé l sz á z e ze r ne k
 109 88 56 81 308 15 37 91 145 87 115 99 mondom,
 sed eundem habebit effectum. Az orator recommendálta
 az urunk dolgainak promotióját az chámnak, és aján-
 lotta a király jóakarátját tovább is neki.

Az orator eret vágatván, csak magánossan ött a
 maga házában. mi penig az ebédlő palotán Bukken
 urammal és Czerkurral az lovászmesterrel. Ebédttől
 felkelvén, Bukken urammal sokáig beszélgettem egy
 ablakban ; úgy vettem eszemben, igen megzavarta a
 gyomrokat Sándor Gáspár uramnak az angliai orator-
 ral lött conferentiája, és midőn mondtam volna neki a
 réz-effendi tegnapi napon adott válaszáat, quod videlicet
 modo etiam in quantum potest, inservit Principi : sed
 quemadmodum anteactis temporibus homines Princi-
 pis nusquam relegaverit, sed omnia hominibus ipsis
 parata tradidit, ita in posterum etiam inservire velle
 se compromissit ; quod etiam brevi erit. Ad quae Do-
 minus Bukken : Domine, creditisne istam oblationem
 réz-effendii synceram, vel vero fucatam ? Kire mi : om-
 nino credimus esse synceram. Imo hinc conjicere pos-
 sumus ipsum aliquid obfecisse circa mutationem minis-
 trorum brevi fiendam. Kire Bukken : fallimini Domine,
 quia quemadmodum verba oratoris Anglici sunt de-
 ceptoria, quo magis Principem reddat incautum ; con-
 firmant idipsum verba etiam ista réz-effendij. Itaque
 Princeps non debet talibus verbis credere, quo minus
 incautus decipi possit. Mellyeket is egyébre nem ma-

gyarázhatni, hanem hogy urunk az békesség tractatusiban includáltatik, attúl félnek. absque interesse ipsorum.

Mikor az oratortul eljöttünk, mondotta, hogy estvére derék vendégei fognak menni az császár udvarából: két kapucsi-passa, kiknek egyike a császárnak ugyan csuhadárja volt. és gyakran szoktak az oratorhoz menni.

Die 11. Haszán agával együtt mentem a jancsár-aga kapujára. és harmadszor is leiratván Omer effendivel mind az hireket, mind az urunk sok foggyatkozásit, ott sok ideig várakoztam, rosszszül levén a jancsár-aga; sok urak is kívántanak szemben lenni velle, de nem lehettenek. Megtudván az én ott létemet, bélihivatott, kinek is megmondottam: urunktól mostan érkezett pósta, és ő nagysága nevével köszöntöttem is, az irásokat is neki praesentáltam, mellyeket is mindazon beteges állapotjában is attente megolvastatott; — szóval is exaggeráltuk neki az hirek állapotját, mind az urunk sok foggyatkozásit, kit is patienter meghallgatott. Az hirek állapotja iránt is szóval való declaratiót tévén, az kolozsvári és somlyai állapotokat megmondottuk, hogy nem mértük világossan kiiratni, mert tartottunk attól: vagy a vezér, vagy a tihája mellett való emberektől értésekre lehet a havasalföldi vajda embereinek, és azok megirván az uroknak, egy nagy veszedelem érheti azokat az embereket. Kire a jancsár-aga: jól cselekedtétek. Az Jenipalánk és Bokcsa körül levő ellenség állapotját is megkérdezte tőlünk circumstantialiter. Megmondottuk az Jenőben viendő élésben való nehézségeket is. Kire a jancsár-aga: nekünk úgy van hírünkkel, hogy Gyulában s Jenőben bévítették az élést. Kire mi Haszán agával azt feleltük:

lehetetlennek hiszszük uram, mert sem a Dunán, sem a Maruson jég nincsen; az ellenség pedig mind túl s mind az Maruson innen igen sok. Végre ezt adá válaszul: én eddig sem mulattam el a miben tudtam az fejedelemnek szolgálni s dolgait segíteni, ezután sem mulatom el, jó szível segítem dolgait. Az melly pose-roviczai jancsár-szerdár felől urunk ő nagysága parancsolt, mindgyárt hivatta az ocsák-deákját és megtudakozta tőle: kinek híjják azt, a kit a nyárban urunk jevettetett volt? Mindgyárt megparancsolta: irjanak levelet az fejedelem kérésére, és adják annak a jancsárnak az szerdárságot. Kijövéen a jancsár-aga elől a deák, beszélt Haszán agával, és megmondá neki, hogy az levélért tizenöt tallér kell; kire én azt feleltem: nekem egy pénzem sinesen, hanem azzal élek, a kit a kapuról adnak; mindazáltal, ha a fejedelem emberségeért kiadjátok, megírom ő nagyságának, elhiszem, meg fogja küldeni azon jancsár-szerdár; azt bizony meg is várják, meg is veszik rajtunk. Tolmácsoltattam azt is a jancsár-ágának, hogy elég had szaporodnék Magyarországból, csak volna az hadnak mit enni: de ezek is kéntelenítettnek eloszlan az étlenség miatt.

Az jancsár-aga szállásán sok ideig mulatván, az ocsák fő-íródeákjával beszélvén, mondotta: már az leveleket mind elkészítették, újabban a jancsárságot mindenfelől hajtani parancsolják, el is mentenek a szurucsiak mindenfelé az parancsolatokkal.

NB. Minthogy az Horváth Ferencz uram clavissa jobb az kapithiakkal valónál: azért az következőket azzal kell fordítani.

Estve vacsora után sokat beszélgetvén Haszán agával, hozá elő, hogy ugyan ma valamelly meghitt jóakarója nagy titokban beszéllette neki, ki is ugyan

S k e r

füleivel hallotta Lander-Fejérvárnál, mikor 44 194 41
 le t az ré z- effendivel egy ü tt a
 199 45, 96, 239 55 312 258 27, 429 75 45. 79.
 hollandi a i követ á l t a l be a da to tt
 331 22 2 23, 452, 3 28 248 27, 145 4 154 251 46,
 pr o po si ti ó ka t török re fo r
 94 33 231 245 250 34 193 45, 497 239. 176 42
 dí to t tá k a
 156 251 45 248 25, a sátor háta megett állván. 79.
 co n di ti ó k, me l ly e k vo l
 152 31 156 250 35 26. 204 27 63 11 25, 260 28
 ta na k hogy a fejedelmet ké z be n
 248 208 25 primo, 101, 79, 432 204 45. 194 55 145 32,
 ad gy á k au to re m om ni nm
 135 61 2 26, tanquam 81 251 239 29, 222 210 253,
 ma lo ru m be l li.
 203 201 242 30 et hujus 145 28 200. Elmosolyodott
 a re i z- effendi
 mindgyárt erre 79, 239 21 56 312, és mondotta
 S k e r le t nek a ki
 43 194 41 199 46 107 : bolond-é az az ember, 79, 195,
 ez e ke t i r ta
 99 12 194 45, 23 41 248, avagy részeg volt? Én úgy
 veszem eszemben, hogy egyáltalában bolond; ugyan-
 hogy a fejedel me t a
 is, hogy gondolja meg, 101, 79, 432 204 45, 79,
 port a ké z be n ad ná
 367 3, 194 55 145 32, 135 208; készebbek, hogy
 ez t a bi ro da l ma t el
 99 46, 79, 146 241 154 28 203 45 egészszen 166
 ve sz e s sé k, csak egy fe n n áll
 258 67 11 43 244 25, míg 98, 429, 174 31 32 137
 ha t be n ne k hogy se m ar ra
 183 46, 145 31 209 25, 101, 244 29, 140 238,
 me n ny e ne k. az hi t ü nk el
 204 31 65 12 209 26. Nekiünk 96, 185 45 75 108, 166

le n volna ö r ö k k é va
 199 32. 506. s nemzetünknek 71 41 72 26 194, 257
 ló gy a lá za t ty á ra. hogy Bosni
 201, 62 2 198 267 45 69 3 238. Secundo 101, 290
 a ország a német császárnak a dó t ad gy on.
 4 484, 79. 479. 224 106. 2 157 46, 135 62 223.
 Gy n la Je n ö Tömösvár a német nek
 Tertio 61 47 198, 189 31 71, 401, 79. 479 107,
 re st i tu ál ta s sé k. Moldva
 239 91 23 252 137 248 43 244 25. Quarto 475,
 Havasalfölde cum om ni a német bi ro
 s 439 11 7, 253, 222 210 directione 79, 479, 146 241
 da l ma a lá re de ál ly o n.
 154 28 203, 4 198, 239 155 137 63 33 31. Quinto
 Tatárország a lengyel királynak a dó t ad gy o n.
 492 484, 79. 461 450 106, 2 157 45, 135 62 34 32.
 Még a tenger me l le t t va lamely
 Sexto 464. 79, 493, 204 27 199 45 46, 501 204 64,
 vá ro so k is re st i tu ál ta s
 257 241 246 25, 104, 239 91 21 252 137 248 43
 sa na k a németnek et in
 243 208 26, 79, 479 107, 85 87 supplementum ho-
 rum omnium Bé cs meg szál lá sá tó l fog
 420 463, 68 28 198 243 251 27, 433
 va va la menny i t a had a ko zá s
 257, 501 204 31 65 21 46, 79, 436 2 196 267 43
 ra k ö l t ö t t en ek re
 238. 25 72 28 46 73 45 46 79 479, azt mind 239
 f u nd áll y a a török ne m ze t.
 177 31 154 27 63 1, 79, 497, 209 29 268 46. Eze-
 a német fe gy ve ré ve l
 ken kívül valamit 79, 479, 174 61 258 239 258 28,
 oc cu pá l t bi r ha s sa.
 214 153 228 27 46, azt mind 146 41 183 43 243.
 Ez e ke n igen co n st e r ná ló d
 99 12 194 32, 103, 152 31 91 13 41 208 201 9
 vá n a r é z- effendi
 257 32, 79, 239 21 55- 312, mondotta: Micsoda dol-

Ez e gé sz en s ü l t bo
 gok ezek? 99, 14 179 67 168, 43 75 27 45, 147
 lo n d sá g
 201 31 9 143 17, és én nem tudom, miképpen kelles-
 e ze ke t a császárnak meg is mu
 sék 14 268 194 45, 79, 424 106. 463, 104, 207
 ta t ni.

248 45 210. Ugyan a kapun értettük azt is valamely értelmes embertül: elküldöttek Szalenikba, hogy port, és álgyúhoz való golyóbist bőven készítsenek. Ugyan azt is értettük valamely értelmes embertül, hogy minden szancsákból négy-négyszáz lovas jancsárokat kívánának, az gyalog jancsárokon kívül, és csak az urmeli birodalomban is több van tizenkétezer szancsáknál.

Die 12. Igen reggel Horváth Ferencz urammal és Haszán agával együtt mentünk Ali passához a Duna kapitányjához, kinek is már egynehány napja, hogy itt ben vagyon. Kerestük ennekelőtte is szállásán, de nem kaphattuk. Ma szemben voltunk velle, megmondottuk, hogy urunktól most érkezett póstánk, és az dolgokat s hireket is megbeszéllettük néki; tudakoztunk tőlle: mit értett a dolgokban, és van-e valami készüllet? közölje mivelünk is. Kire Ali passa azt felelte: Istennek hála, minden jók vannak, és mind szárazon, s mind vizen. két annyi készülletet parancsolnak mint az elmúlt campániában voltanak. Tudakoztuk tőlle: mennyi ideig való mulatása leszen itt? Felelte: itt leszen még egynehány napokig. Kértük, hogy ha mi olly dolgot érthet, tovább is tudósítson bennünket; ígérte rá magát, és hogy urunknak irni fog, ha póstánk megyen.

Eodem die, ugyanonnan egyenessen mentem a kapura Haszán agával, és a tihájával szemben lévén. mondotta: legyünk várakozással, minden órán embert

várnak Csafer passátúl. és azon leszen, hogy élést rendeljenek az fejedelemnek.

Ugyanott a kapun beszéllettem Skerlet urammal is; kértem azon, hogy az mostan hozott urunk instantiát promoveálja; ígérte magát, és meghadta, hogy ha magam nem mehetek is, az erdélyi kapitliát az szálására küldjem, s megizeni.

Die 13. Jó reggel küldöttem vala Skerlet uramhoz Gyárfás Tamást, a ki midőn felkölt és háló-házából kijött, mondotta mindgyarást: Domine, heri cum supremo ministro loqui non potui, quia occasionem non habui; cum aulae praefecto satis sum loquutus de negotiis Principis, et video ipsum satis bene inclinatam ad partes suae Celsitudinis; sed quaeram occasionem, Domine, certe credatis. Kérdette Gyárfás Tamás: mikor menjünk hozzája, hogy értésünkre adja a választ? Felelte Skerlet uram: Domine, dabitur mihi duos vel tres dies, quia habemus negotium in aula, ubi non tunc agimus quae agenda sunt quando volumus, sed quando possumus, et vellem si venirent ad me literae a sua Celsitudine: tunc enim haberem occasionem meliorem. Itaque elapsis tribus diebus veniatis Domine.

Eodem die voltam magam az kapura és ott alkalmas ideig mulatván, semmi olly dolgot nem láttam, hanem Haszán aga elmaradván tőlem, ment bé a vezér szolgái közzé, és ott valamelly confidens emberével beszélgetett, ki is referálta neki: igen kevés vagy semmi reflexiójok nincsen a békességre, sőt mindenfelé a nagy készülöteket parancsolják, — aminthogy már Ázsiában szurucsiak által el is küldötték mindenfelé a parancsolatokat, és minden kadiságból kívánnak öt-ötszáz lovast: számláltatnak pedig csak Ázsiában ezer-

nyolczszáz kadiságok. Az vezér felől az az opinioja mindeneknek, hogy ilyen qvalitású vezér még nem jött volt ennek a birodalomnak igazgatására : csak az a fösvényiség ne szorult volna belé, mivel ad omnia ha-

tihá ja de s pe
bilis. Az 494 188 penig mindenekelőtt 155 44 229
ct us ba va gy o n és semmire
83 256 144, 257 61 33 31, 100, 486 239 egyébre
nem ha ne m lú d na k
105, 183 209 29, huszonöt-harmincz 202 10 208 25,
ö r zé sé re i s me r te ti k é r
72 41 269 244 239, 22 43 204 42 249 250 26, 12 41
de me s ne k oly ly a n ha sz o n ta
155 204 44 209 26, 483 63 3 31, 183 68 33 31 248
la n fu cu s io sz em be r nek
198 32, 177 153 43, 241 67, 167 145 42 107,
tartják.

Ugyanezen napon estvefelé jöve szállásunkra az Haszáz basa, ki is azelőtt odafel a végházakban, kivált Váradon sokat lakott, jancsár lévén ott; urunk felől sok emberséges szókot szóllott, és most minden nap a vezér és jancsár-aga kapuin vagyon. Az is az feljebb megirt dolgokat bizonyította, hogy az készü-letről való parancsolatok minden országokra kimente-nek. Azonkívül élés. por. golyóbis felől is minden provisiókat tettenek.

Die 14. is voltunk a kapura, de nem láttunk semmi meritalis dolgot.

Die 15. is voltam a kapura, de semmi memora-bilét nem láttam.

Continuatio Diarij Tertlia.

Die 16. Januarij. Küldöttük el Stephán hajdút kegyelmes urunkhoz, levelekkel és eddig interveniált dolgokról való tudósításokkal; ugyan az által küldöttük el az Székel Zsigmond uram leveleit is, és minthogy az leveleket készítettük, magunk az kapura menni nem érkeztünk: de Haszán aga volt, holott is az közönséges divánkozásnál egyebet sem látott, sem hallott.

Eodem die érkezett az hollandiai orator Constantinápolybul: de senki nem ment eleiben ad excipendum ipsum, mivel nem is szokás egyébkor. hanem csak a mikor legelsőbbben szokott jöni.

Die 17. Igen jó reggel küldtük Gyárfás Tamást Skerlet uramhoz: ezelőtt egynehány napokkal igérvén magát, hogy urunk instantiáit promoteálni fogja, tétetvén kérdést tőle, szóllott-e valamit azokról a dolgokról? Kire brevibus csak azt felelte: Ego, Domine, proposui negotia Principis, et habui talem responsum, quod jam hyemis media pars transiit. ver imminet, primo vere quantum fieri potest. accomodabitur tam Princeps quam etiam militia. — eousque sit patiens.

Eodem die Haszán agát küldöttük a kapura, s egyszersmind a teftedárhoz is ment az menstruáléért is;

hogy a ré z- effendit

valamelly embertül értette, 101, 79, 239 55 312 45.

te n nek te v te dá r nak

249 31 107. 249 51 249 154 41 106, és az ő helyé-

a va k bu ju k te s ke re es i t
 ben 79. 257 25. 148 192 25. 249 43 194 239 57 21 45,
 p ro mo ve á ly ák.
 37 241 206 258 3 27 106.

Mi peniglen azalatt ketten Horváth Ferencz
 urammal együtt mentünk az oratorhoz. kinek is meg-
 mondottuk, hogy az gyalog póstát tegnap elküldöttük;
 panaszolkodtunk egyszersmind az oratornak, hogy mi
 semmit nem hallhatunk. és talám ő nagysága több dol-
 gokat érthetett. Kire az orator: én is eleget törődöm
 s munkálódom. hogy valamit tanulhassak, de semmi
 bizonyost nem érthetek. Mi mondottuk: olyat hallot-
 tunk, hogy Csafer passának ordinantiája ment volna,
 hogy az jövő angliai oratorú usque ad ulteriorem dis-
 positionem vezirij detineálja. Mellyel nem egyez az
 hollandiai oratornak idejövetele: holott mi a felől
 olyan opinióban voltunk, hogy a két orator inejöve-
 telének correspondenter kellett volna lenni. mivel ez
 ennyi időre halasztotta idejövetelét. Kiből consequen-
 ter vélekedhattunk, hogy néki is valahol közel útban
 kellene lenni. Kire az orator: én is úgy vélekedtem
 vala ezelőtt, de kitanúltam bizonyossan, hogy ez a
 hollandiai orator nem várakozott arra, hanem más

ta r to k inkább
 egyéb dolgok akadályoztatták; 248 42 251 25. 456,
 a t tó l, hogy a vezér le ve le k ál
 4 45 252 27, 101, 79, 412, 199 258 199 25, 137
 ta l kí vá n Landor-Fejérváratt ve le t ra
 248 27, 195 257 31, 459 143 45, 258 199, 45 238
 et ál ni mi bí ja volna a
 83 137 210, és azalatt. ha 205, 185 188. 506, 79,
 do l go k nak ha ma ré b b ér je az
 157 27 181 25 106, 183 203 239 5 6, 171 189, 96,
 on né t fe l ü l va ló tu dó sí
 223 209 45, 174 27 75 28, 257 201, 252 157 245

tá s angl i a i orat or t a
 248 43, azon 278 21 4 23, 361 225 45, és midőn 79,
 vezér az ő s co pu s sa úgy ad ma
 412, 96, 71, 43 152 232 44 243 szerént 499, 135 203
 tu rá l ha t ty a a do l go ka t
 252 238 27 183 45 69 2, 79, 157 27 181 193 45,
 ut sta nt re s in pu n c to a k
 93, 245 90, 239 43, 87 ultimo 232 31 7 251 : 3 25
 ko r fo g ja ki fa ka sz ta ni,
 196 41, 176 17 188, 195 173 193 67 248 210. Sed
 mu f ti us ka z
 in hoc negotio neque 207 15 250 256. neque 193 269
 a sz ke rus kajmekanus thi ha ja
 4 67 194 240. neque 295 256. et ipsius 250 183 188.
 O sz ma n aga
 33 67 203 31. 415 (qui etiam est vir prudentissimus
 ja ni cz a ro ru m
 et magnae sagacitatis) neque 188 210 59 2 241 242 29.
 aga que m vezér i us o di o p ro se
 415. (234, 29, 412 21 256, 33 156 34, 38 241 244
 qui tu r qui c qua m s ci un t pr ae
 235 252 40,) 235 7 233 29, 43 151 254 45, 94 80
 te i ré z- effen dium et Ma u ro co r da
 249 42, 239 55 312 253, 85, 203 47 241 152 41 154
 tu m fa l li tu r su p re mu s
 252 29; sed 173 27 199 252 41, 247 37 239 207 43,
 mi ni st er un l lu s ho ru m
 205 210 91 171. quia 212 27 202 43, 186 242 29.
 co n se n ti et.

152 31 244 31 250 85. Midőn mondtuk volna az oratornak, hogy gyalog embertől küldöttük el az leveleket, kérlette: ha volt-e mászszor az a szokásunk? Mondtunk, hogy nem, ez is csak történetből esett, mert urunk ezen embert beneficio Danubij Horváth Ferencz uram után küldte Szilisztriában, de ott nem tanálván. ide is eljött. Kire az orator: magam is látom az pósták járásában való nagy difficultást, mivel lovak

a póstákon szükön vannak, nem úgy mint azelőtt. Igen jó volna, ha az fejedelem Philippiben, Szofiában s Nisen két-két meghitt jó gyalogembert tartana, kik által a *correspondentia secure* folyhatna; mert Drinápolyból Philippiig a kapithiák egy lovas posta által az fejedelemnek küldendő leveleket elküldhetnék, a Philippiben levő Szofiáig, az szofiai Nisig, a nisi pedig Poserolczáig vihetné. Az mikor pedig az fejedelem ide expedálna: lovasember, vagy ugyanazon gyalog által Nisig, és onnan consequenter egyik kézről a másikra Drinápolyig. Ez a modalitás pedig mind bizonyossabb, mind bátorságossabb volna az eddig practicált modalitásnál, mert az olyan parasztember-formában levő gyalogpóstát az tolvajok sem observálnák az útban, inkább békével járhatna, mint az lovasposta. Kettőt azért mondott tartani, hogy gyakorta concurrálnak a levelek: onnan is hozhatnának, innen is vihetnének, és így egy ember nem lenne elégséges a hordozására, ki is fáradhatna belőlle. Azokat pedig az embereket valamelly meghitt jóakarójánál kellene az fejedelemnek tartani. Mikor ezekről szintén beszéllettünk volna az orator házában, érkezék posta Constancinápolybul, volt féltarisznya levél a kit hozott, mellyeket is Francziából Velenczére, Velenczéről Constancinápolyban hoztanak. Melly levelek is többire mind clavissal voltak; egyéb hirt ezen alkalmatossággal az oratortul azon levelekből nem tanulhattunk, hanem szegény marchio de Bethune Sveciában megholt. Igírte mindazáltal az orator, ha mi olly dolgok lesznek benne, velünk is közleni el nem mulatja.

Minekelőtte még ezen levelek nem érkeztenek volna, jelentette az orator, hogy az Velenczében lévő francziai oratortul érkeztenek levelei, kiben írta, hogy

Mons és Namur között vagyon egy Sárle-Roa nevű város és nagy erősség is van benne, melyet regulariter ugyan a francziai király építtetett és most in ultima pacificatione remittált volt az spanyoloknak: azon hely ez időn igen megbombardáltatott, ita, ut proximo vere cadere debeat; ezen hír confirmáltatik a mostan Francziából jött levelekben is.

Eodem die ment el Ali passa Orosz-Csikra vissza, a tihájától egy paripával megajándékoztatván.

Die 18. Voltunk a kapura: de semmi memorabilét nem láttunk; igen kedvetlen, havazó idő volt. Skerlet urammal ugyanott a kapun tanálkozván, remékedtünk néki, hogy ne feledkezzék a fejedelem dolgairól, segítse tovább is; ki is ajánlotta magát.

Die eodem értette Bay András egy Markán nevű francziátul, hogy az constancinápolyi kajmekám, kamenczi Huszain passa tengeri kapitánynya tétetett; succedált helyében kajmekámságra Szarohos Huszain passa. Azt is értette, hogy az angliai orator Landor-Fejérvárrul megindult és Szofiához érkezett volna.

Die 19. is voltunk a kapura, de semmi dolog nem volt egyéb a közönséges dívánkozásnál.

Eodem die értettük azt is, hogy az havasalföldi vajdátul visszajött a vezér kupuesilár-tihája, ki is a vajdát vajdaságában confirmálta. — Adott a vajda neki ajándékot tiz erszény pénzt, egy nuszto mentét és egy paripát, az szolgálinak pedig mindenikének husz-husz tallért, és azt mondotta, hogy ha kilics-kafánt vitt volna: husz erszény pénzt adott volna néki.

Die 20. Voltunk a kapura, de ott semmi memorabilét nem láttunk.

Eodem die jött az a Sabán aga nevű török, az ki Landor-Fejérvárról Horváth Ferencz urammal Szi-

lisztriában járt; ide is ő kegyelmével együtt jött az szállásunkra, és beszéllette, hogy embere érkezett Csafer passának, ki is azt mondotta, hogy az angliai orator a Dunán jöne le, és nagyon tizenöt napja, hogy megindult. Azonban a végvárakban élést nem vihetek, noha mind az kuruczok, s mind Katona-békék a törökök készen voltak, de a vizek bé nem fagyván, nem mehettek el. Mondotta azt is, hogy a jeneiek, gyulaiak magok jöttek Tömösvárra, és élést s egyzersmind jancsárságot is vittének volna a várakban.

Die 21. Jó reggel jöve Andonáki, az régi szálláson levő gazdánk, az szállásunkra, jelenté, hogy már az törökök, az kik ottan szálláson voltak, kimentének az szállásról: azért ha kell, inkább adja minékünk, hogysem ismét török szálljon belé. Kin mi is igen kapván, csakhamar megalkudtunk velle, hórul óra három tallérban, mivel külömben nem is adta ide, és nem is késtünk az elköltözéssel, hogy más törökök ne praeoccupálják töllünk az szállást, hanem mindgyarást odaköltöztünk, és ezt az egész napot az hordozóskodásban és rakosgatásban töltöttük el. Interim tamen Haszán agát küldöttük a kapura, de semmi memorabilet nem láthatott, sem hallhatott, hanem a menstrualénkat fogta ki ezen napon.

Die 22. Minekelötte reggel a kapura mentünk volna, jöve Haszán aga az szállásunkra, és tölle értettük, hogy a melly Molduvából idejött havasalföldi boérokat az vezér megfogatott vala: azoknak bilincseket készítenek, hogy a havasalföldi vajdához küldjék. (Mit nem viszen véghez a pénz!) Felmenvén azért a kapura a tolmácsal együtt, tanáltuk Mihálylakit, a Kupár-ogli testvérbátyját, és tudakoztattam tőlle: mi-ben nagyon dolgok azoknak a megfogott boéroknak,

és ha igaz-é, hogy bilinesben akarnák őket az havas-alföldi vajdához küldeni? Kire azt felelé: igaz ugyan, hogy odaküldik őket, de nem leszen semmi bántódások, mert a vezér mindeneket előkerestette s megadatta, és hocsetet is adtak nekik, hogy a vajdátul is semmi bántódások ne legyen, minden jószágokat birhassák pacifice. (Si tamen credere fas est.)

Die eodem hallotta Haszán aga az vezér belső szolgáitól, hogy a vezér mondotta volna: im ez a követ a békesség dolgában csak játékkal vagy többire semmivel sem jött; meg kell engedni, az másik sem hoz többet ennél. Nincsen egyéb szándékjok, hanem hogy csalhassanak bennünket, és az üdöt protraháltassák velünk; azért ha elérkezik a másik követ is, együtt kell mind az kettőt az császárral szemben juttatni: azalatt pedig a mi dolgunk nem más, hanem hogy idején dolgunkhoz lássunk, hogy egy órával elébb indulhassunk. Kire nézve e napokban a tatárchámhoz is Emmiralemet fogják kelecs-kaftánnyal és azonkívül harmincz imrizének és szultánoknak való kaftányokkal expediálni, hogy mentül idejébben lehet, induljon meg. Az Duna mellé is az élésszerzésre és másfelé is mindenüvé emberek expediáltattak, — úgy ennekelőtte egynehány napokkal az hadakat felültető

Cs a f e r p a s s a f e
szurucsiak is, fermánokkal. 57 3 174 41. 364 2, 174

l ö l p e n i g
27 71 28, 229 210 17 azt mondotta a vezér: ötöt,

o k o s vezérnek t a r t o t
úgymond, én 33 196 43, 412 107, 248 41 251 45

t a m Belgrád ná l úgy volt
248 29, és az szókötés is 289 208 27, 499, 507,

k ö z z ö tünk,
25 71 55 45 75 108, hogy mindenekről gyakran tu-

dósítson : de nem tudjuk mitől viseltetvén, imé semmiről sem tudósít; az mint halljuk pedig, az ellenség szaporodik mindenfelől, mégsem tudósít felölle. Kire

Cs a f e r

mondották némellyek : meglehet, hogy 57 3 174 41,
pass a
364 2 maga tisztit el nem mulatja, de az útban póstái el is veszhetnek.

Eodem die küldöttük Bay Andrást az oratorhoz, és megizentük általa : Landor-Fejérvárrul jött valamely ember, ki is azt hozta, hogy az angliai orator, azon ember megindulása előtt tizenötöd nappal indult le az Dunán, Orosz-Csíkra is érkezett, kinek is excipiálására Ali passát az Duna kapitánynyát küldötték innen. Kire is az orator mondotta : mégeddig bizonyos hire nem volt az oratornak jövetele felől, mert együnnen irták néki, hogy szárazon Philippiiben érkezett volna, ezen hir pedig ellenkezik azzal; de ez hihe-tőbb. Ebédtil felkelvén az orator, hitta félre Bay Andrást, és maga hozta elő az orator, hogy némelly nap doctora által solicitasset benignam resolutionem de pensione ista, minthogy az elmúlt napokban Velen-czébül pachétája jött; de az a pachéta nem a királyé volt, hanem csak az öcsceé et quidem quadruplicatae. Itaque brevi sperat venturam Tarthanam et pachetam Regis, ita literam, ordines simul cum originali, duplicata, et triplicata fratris sui, quos nondum potuit habere; és mondotta is Bay Andrásnak : quare debet quaerere mediatorem, quia in negotiis Principis semper est aperta Porta ipsius nobis, etiamsi nocte adeamus, ita est addictus et devotus Principi; et quamprimum venient ordines Regis, etiamsi vespera sit, dabit ad notitiam nobis : sed absque ordine Regis et cambio

nihil potest facere. Bay András felelt azokra az oratornak: Excellentissime Domine, habeo mandata a Celsissimo Principe expectare ad medium usque Januarij, quod jam praeteriit. Kire is az orator: ulterius etiam expectes et non abeas. Verum est, non possum hoc sibi promittere, crasne, vel post cras veniet, sed si abibis, poterit contingere, ut brevi accipiam ordines Regis, et sic quousque tu pervenies ad Principem et rursus inde mittetur, aliquis tempus elabitur; ergo melius est tibi praestolari, quia hic es.

Az megfogatott boérok felől is mondotta az orator: hoc non est meum negotium amplius, nec volo me prostituere cum talibus, faciant quidcunque velint cum ipsis; quando confugerunt ad me, acceptavi ipsos. Vezirius misit secretarium sui tihajae ad colloquendum cum ipsis: quatenus sit intentio ipsorum, tunc nihil mali ipsis evenit; postmodum Dominus Kupárogli ipsos hinc duxit ad Vezirium, quos Vezirius ibi detinuit et curavit ipsos incarcerari. Itaque nihil habeo

quo d Ku pa r
ad agendum cum ipsis; et credo, 236 9, 192 228 41,
t ra di di t i p so s ad ma nu s
45 238 156 156 45, 21 37 246 43, 135, 203 212 43,
vezerii.

412 77. Mikoron megmondotta volna Bay András, hogy pacifice hinc dimittuntur, et quod habeat mandatum a Vezirio Princeps Valachiae, ut nihil ipsis mali eveniat, az orator megnevetvén, mondotta: satis est Principi Valachiae dummodo habeat ipsos in Valachia. Ezen beszédek után az orator lóra ülven, (mint-hogy valamelly török lovat próbáltatott meg, kit meg akart venni) kiment sétálni és Bay Andrást is kivitte magával.

Item ebédelőtt értette Bay András Czerkurtul,

hogy Stansó ismét vissza akarna jöni kegyelmes urunk szolgálatjára.

Die 23. Volt Haszán aga a kapura, de semmi egyéb ott nem volt az közönséges dívánkozásnál; mindazáltal az vezér körül forgó derék emberektől értette, hogy az török uraknak és az értelmes nagy

embereknek az az opiniójok: 96, 21 71 51 72, 149 29
 pa ni á ba az németek (L.-Fejérvár?) fe lé nem
 228 210 2 238, 96, 479 11 25 454, 174 199, 105,
 ü gy e ke z né nek vagy az Tisza fe
 75 61 12 194 55 209 107, hanem 503, 79, 495, 174
 lé vagy Tömösvár fe lé
 199, 503, penig 401, 174 199 szándékoznának. Ki-
 az török ö k is Erdély t Vá ra
 hez képest 96, 497 71 25, 104, 430 45, 257 238
 do t Tömösvárt o da ü gy e ke z
 157 45, 401 45 emlegetik, és 33 154, 75 61 12 194 55
 né nek ha ha r ez nak is le n ni
 107 101; 183, 183 41 59 106 kell 104, 199 31 210,
 le gy en az tömösvári az tatárt is
 199 61 168, 96, 401 21 pusztán, és 96, 492 45, 104,
 o da
 33 154 várják.

Die 24. Gyárfás Tamás Haszán agával voltak a kapura, de semmi dolgot nem értvén, visszajöttek déltájban.

Eodem die 10 órakor indultunk az francziai orator szállására, és szintén az város kapujában hogy mentünk volna, tanáltuk elől Török Ferenczet póstán hogy jött; kivel is mindgyárt visszatértünk szállásunkra, és a leveleket megolvassván, délután egy órakor mentünk az orator szállására, kinél is valamelly törökök lévén, többire egész naplementéig várakoztunk ott, véle szemben nem lehattunk, az törökök ot-

tan való alkalmatlankodások miatt; és csak szintén naplemente tájban lehetvén véle szemben, az leveleket néki praesentáltuk, és minthogy igen rövid volt az üdő, az urunk levelét, minthogy clavissal volt némelly része, meg nem olvashatta, hanem adta Bukken uramnak, hogy leczifrázza. Egyébről véle nem is beszélgethattünk, hanem az levelek pariáit, a kik deákül voltak, előtte elolvastuk. Szóllott az orator az seislámnak és egyéb uraknak írott levelek felől, kikben felölle tett emlékezetet urunk, és mondotta: non debbat Celsissimus Princeps nomen meum in literis suis exprimere, quia isti Turcae sunt nimis incuriosi, projiciunt literas et possunt devenire ad manus aliorum; satis fuisset Principi scripsisse, quod ab amico quodam intellexisset, quod essent affectionati et beneintentionati erga Principem. Interim tamen dabo operam; curabo interpretari istas literas, quasi ad me scripsisset Princeps, et ageret ipsis gratias pro bono affectu. Mondotta azt is az orator, hogy egy-két nap alatt mind az seislámmal, mind az kajmekámmal szemben leszen. Tovább ezekről az dolgokról az estvéli üdőnek rövid volta miatt véle nem beszélhattunk, sed omnia distulimus in crastinum.

(Minekelőtte az oratorral szemben lettünk volna: Bukken urammal, maga szállásán lévén, csak hárman, sokat beszélgettünk, és Bukken uramnak csak ez az opinioja mostan is: si hoc anno Turcae pacem non

po st mo du m ni hi l
facient cum Germanis, 231 91 206 158 29, 210 185 27,

cu ra bi mu s f ru st ra de su
153 238 146 207 43, et hic 15 242 91 238, 155 247

da n t e ri t
154 207 43, et credo, quod postmodum 12 240 45,

pa x u ni ve r sa li s
 228 53, 47 210 258 41 243 200 43, et sic neque
 Germanos, neque Anglos, neque Hollandos, neque
 cu ra bi mu s
 diabolum 153 238 146 207 43; haec fuit mea opinio
 a duobus annis).

Mondottuk az is az oratornak: Haszán aga tegnapelőtt olyat értett a vezér belső szolgájától, hogy a tatár chámhoz küldenék, mellyet feljebb az diariumban megírtunk, és punctatim előbeszéllettük az oratornak: mit hallottunk. Az orator is ezen dolgot confirmálta, és mondotta: Domini, ego quoque habeo certam notitiam in isto negotio, et verum est, quod mittetur Emmiralem ad chamum Tartarorum, qui erit vicinus meus, Imperatoris kapucsilár-tihája, cum solita pecunia et insuper quadraginta octo vestes imperiales, et demandabitur ipsi, ut se et militiam suam bello praeparet et una hora citius in campum prodeat.

Die 25. Igen jó reggel, napfeljötté előtt mentünk Horváth Ferencz urammal együtt Skerlet uramhoz, és mivelhogy vasárnap interveniált, szintén előltanáltuk, hogy ment az templomban; kit is köszöntvén, mondtuk, hogy hozzája indultunk és urunk levelei vadnak nállunk s egyéb dolgaink is vannak velle. Kire Skerlet uram: Domini, ibo ad missam, et finita devotione statim redibo, itaque eatis ad meum hospitium, et si placuerit ibi expectare, cito redibo. Mi azért felmenvén az Skerlet uram szállására, addig a maga házában várakoztuunk, míg visszajött, kiben is tölt circiter két óra. Isteni szolgálatját elvégezvén és szállására jövé, urunk leveleit neki megadtuk, mellyet is igen kedvessen vett, és felszaggatván az leveleket, urunk levelét fottig megolvasta curiose, és mondotta: Domini, intelligo statum Principis, in quo cardine ver-

sentur; praeterita die plurimum sum locutus cum Supremo Vezirio de rebus Principis, et ex ore proprio ejusdem audiui haec verba formalia: Princeps habeat patientiam usque ad primum ver, tandem Deo volente pro certo credat, ajaklandererem! (azaz lábra állítom) Melly szavai után ismét mondotta Skerlet uram: Domini, seponatis istam opinionem, et Princeps sit securus, quod nec Vezirius nec reliqui Portae ministri quicquam mali cogitant de Principe aut contemnunt ipsum, quia sciunt Principem nulli nisi Portae servivisse, volunt quoque uti servitiis ipsius, et non est mirum, quod Princeps hoc rerum statu patiat, quia non solus est, sed omnes patimur propter avaritiam, ne dicam: sorditiam istius tefterdarii, quia ipse infasciavit quodammodo et assecuravit Supremum Vezirium, reliquosque Portae ministros: modo ipsum sinant in sua libera dispositione, ita augebit thesaurum Imperatoris, ut primo vere Vezirius possit habere profusibilem et ingentem thesaurum pro omnibus necessitatibus futurae campaniae. Interea tamen occasione istarum litterarum allaborabo aliquid extorquere pro Principe. Cras itaque hora tertia pomeridiana veniatis ad Portam, ubi ego quoque ero paratus cum omnibus propositionibus vestris, et introducam vos in conspectum ipsius. És midőn kérdette volna: ha a vezérnek irt levelében a fejedelem tett-é emlékezetet azokról, a kikről néki ir? Mondottuk: nem tett, mivel minket is relegál ő nagysága az önéki irt levélben letett dolgokra. Kire Skerlet uram: si habeatis Domini paria litterarum Vezirio scriptarum, libenter viderem, quid contineant? Mellyre mi is igértük magunkat, hogy szállásunkra menvén, mindgyárt deákra fordítjuk, és Gyárfás Tamás által megküldjük. Ezek után mon-

dotta azt is : Domini, credite mihi certe, ubi possum, negotia vestra promovere syncere intendo ; non diffidat Princeps ex illa ratione, quod habeam plurimos amicos, quos multos habere non nego : sed juro per Deum, quod amicitiam Principis omnium amicitiae praefero, et sum ipsi amicissimus. Igérte is arra magát, hogy első alkalmatossággal, mihelt pósta megyen urunkhoz, a vezér szavait maga is formalibus írja meg ő nagyságának. Ezzel elbucsúzáván tőle, szállásunkra jöttünk, és a vezérnek szőlő levél paráját deákra fordítván, Gyárfás Tamás által ebédután megküldöttük. Magunk pedig azalatt mentünk az oratorhoz, és véle szemben lévén, elsőben is kérlette tőtünk : Domini, quid novi habetis ? Kire mi : Excellentissime Domine, praeter lachrymas et anxietates — nihil. Kire az orator : forte habetis de novo aliquid ? Kire mi : praeter hesternas literas nihil, in iis tamen omnes necessitates fuse sunt declaratae. És az Skerlet urammal való mai konferenciánkat egészszen megbeszélvén, igen jóvállotta a vezér propensitását, és mondotta azt is : adja Isten, Skerlet uram s mind az vezér is maga ígérétének valósággal is feleljen meg ; neque ego intermittam die nocteque allaborare in negotio Principis, et facere omnia quaecunque possum, et si non crastina die, tamen die Martis infallibiliter adibo Supremum Vezirium, et loquar cum ipso de omnibus necessariis, quae concernunt personam Principis, et eadem via faciam unum circulum, reliquosque ministros videbo. Bonum erit tamen antequam ego videam Supremum Vezirium, vos proponatis res vestras, et quid responsi habebitis, ego quoque sciam. Meg is ígértük az oratornak : mindgyárt tudtára fogjuk adni. Meg kell vallanunk, orczánk pirolásával mentünk az orator eleiben, mert mai napon,

minekelötte hozzamentünk volna, Bay Andrást oda-
küldöttük vala jó reggel, Sándor Gáspár uram és
urunk, ő kegyelme mellett irt leveleivel: kiket is prae-
sentálván Bay András, vette eszében, hogy az orator
az urunk levelén conturbálódott; és midőn mi szemben
lettünk volna az oratorral, maga is hozta ugyan elő
a pénz állapotját. Mi, az mint a jó Isten tudnunk adta,
engeszteltük az oratort, s megmondottuk: ha szintén
urunk ő nagysága valamelly keményebb terminust tett
is fel, ő nagysága azt nem resentiálhatja, quia durum
est necessitatis solum, neque patitur leges necessitas.
Ihol, maga látja az orator ő nagysága: sem magának,
sem hadainak nincsen accomodatiója, és többire vagyon
in extremo statu, és illyen megkeseredett állapotjában
quo se vertat, nescit. Mert látja, hogy a portárul sem
adnak semmit is, és ha ebben is megfogyatkozik, quid
sit faciendum? Erre az orator: Domini, certe nihil
ascribo Celsissimo Principi, quia video in quonam
statu sint res ipsius constitutae; certe in posterum
etiam nihil omittam, prout et hactenus nihil omisi, sed
faciam officium synceri et boni amici. Quod autem pe-
cuniam illam attinet, fateor me accepisse cambium ab
Aula; sed animadverti in illo esse errorem, qui literas
illas cambionales talimodo expedit, quia Rex etiam
est pluribus intentus, et credo, quod sua Majestas
etiam non animadverterit errorem, quia istae literae
cambionales, quando exhibentur creditoribus, post
quadraginta dies tenentur deponere. Ideo, quia vidi
defectum fuisse in cambionalibus, feci pro bono Prin-
cipis, ut quo citius possim exolvere istam pecuniam:
statim illo momento scripsi ad Aulam, ante duos men-
ses, pro novis ordinibus, et errorem demonstravi; cre-
datis Domini, intra octo vel ad summum decem dies

habebo responsum, et sic quoque non frustrabitur Princeps. Hozta elő az réz-effendi szavait is: Fui Domini. apud réz-effendium, et dixit mihi, quod supremus minister praeterita campania quia non pugnavit, habuit satis bonas rationes et excusationes, quia habebat

se d ja m se cu n da
exercitum invalidum; 244 9, 188 29, 244 153 31 154

vi ce non po te st non pu g na re id
259 150, 92, 231 249 91, 92, 232 17 208 239, 333

que ne ce s se est ut cu m po te n ti
234, 209 150 44 244, 84, 93, 153 29, 231 249 31 250

a m pr o de at in ca m pu m.
203 212, 94 33 155 143, 87, 149 29 232 29. Hozó-

dott elő az tatár chámhoz menő császár embere is, Abdi aga, a császárnak kapucsilár-tihája, ki is mind pénzt, mind kaftányokat viszen az tatár chámnak, az mint feljebb is megirtuk, és ma bucsúzván el udvar-tul, meg is indúlt. Haszán aga is ugyan mai napon a kapun lévén, ő is ezent confirmálja. Az oratortul szállá-sunkra jöven, Gyárfás Tamás azalatt Skerlet uramtól megérkezvén, referálta: Midőn megolvasta volna az ve-zérnek szóló levélnek interpretatióját, mondotta: Domi-ne, quamvis sint justae hae literae, tamen mihi videntur rigidiusculae scriptae, quia Vezirius est homo iracundus, itaque nescio, utrum praesentare praestat, vel vero negli-gere; haec dicas Dominis Bay et Horváth, salutando ipsos nomine meo, Domine. Azonban ismét mondotta mind-gyárt: Forte literae originales, Turcice scriptae, fient mi-tioribus terminis: itaque illas debebo ego videre. Kire fe-lelte Gyárfás Tamás, hogy ő jó reggel elviszi. Mondotta erre Skerlet uram: Ipsimet veniant Domine, Dominus Bay et Horváth, et quidem summo mane, conferamus inter nos: quid agendum sit cum illis literis, quia dabo syncerum consilium, et ex mea synceritate dico: nescio,

utrum praesentandae sint, vel negligendae ; intelligis-
ne Domine ? Itaque referas praedictis Dominis.

Die eodem vitték el az megfogott boérokát sze-
keren Havasalföldében.

Die 26. Igen idején, jó reggel Horváth Ferencz
urammal mentünk az Skerlet uram szállására, és velle
szemben lévén, mindgyárt maga hozá elő : Domini, ex
interpretatione latina ego video Principis literas esse
rigidiuscule scriptas, et verum est, quod ista omnia
vera sint, Princeps scribit verum : tamen quia Vezirius
est homo iracundus, et videtur quod Princeps arguat
ipsum immisericordiae, perlectis istis literis verendum,
ne excaudescat. Videamus igitur etiam, si possumus
aperire literas Turcico idiomate scriptas, forte ille
mitiuscule fient scriptae. Horváth Ferencz uram azért
felmelegítvén az pecsétet, és Skerlet uram igen-igen
considerate megolvassván az urunk törökül iratott le-
velét : az török fordításban is tanált olyan nehéz ter-
minusokat, kik a vezért nemhogy demulceálták, sőt-
inkább offendálták volna. Azért Skerlet uramnak is
az le vé n te cz é se, mint hogy an nak
96, 199 258 31, 249 59 11 244, 473, 101, 139 106
el ö t te is az ő je le n lé té
166 71 45 249, 104, 96, 71, 189 199 31 199 249
be n de á k ü l i ra to t t
145 31, 155 2 25 47 27, 21 238 251 45 46 urunk
az vezé r n ek mo st an is inkább
96, 412 11 25 107 : azért 206 91 139, 204, 456,
de á k ü l ke l egy sz ép re mé n
155 3 25 47 27, 194 28, 429, 67 170, 239 204 31
ke d ö le ve le t co n ci pi ál ni,
194 9 71, 199 258 199 45, 152 31 151 230 137 210;
mellyre is mindgyárt maga nagy synceritással offerál-
e x te m po re ad ca la
ván magát, 11 53, 249 29 231 239, 135, 149 198

mu m di et ál t u ra in
 207 30, 156 83 137 45 Horváth Ferencz 48 238 30
 nak, me ly nek is pa ri á já t
 106, 204 63 107, 104, 228 240 4 188 46 kegyelmes
 nak in s pe ci e meg k ü l dgy ü k.
 urunk 106, 87, 43 229 151 12, 463 26 75 27 61 76 25.
 Az i ra tá st el vé ge z vé n
 96, 21 238 248 91, 166 258 179 55 258 31, Skerlet
 i ra s su k le igen-
 uram meghagyá, hogy 22 238 43 247 25, 199, 103
 igen sz é pe n pu ru m ba n
 103, 67 12 229 31, 232 242 29 144 31, és délután
 vi gy ü k fe l az vezér ka
 három órakor 259 61 75 25, 174 27, 96, 412, 193
 pu já ra
 232 188 238, és a vezér tihájával szemben juttat ben-
 thihá já nak
 nünket. Azt is meghadta, hogy mind az 494 188 106,
 ré z- effendi nek de á kú l co n
 s mind az 239 55 312 107, 155 2 197 27, 152 31
 ci piá ly u nk csak igen b re vi te r
 151 137 63 47 108, 98, 103, 5 239 259 249 42, és
 az ő le ve lé re a zo k ba n
 relegáljunk 96, 71, 199 258 199 239; 4 270 25 144 31,
 is
 104 ő kegyelme mindeneket nagy synceritással és dex-
 teritással fog exaggerálni. Skerlet uram előtt tettünk
 kérdést: quae nova habet de legato venturo Anglicae?
 Kire azt felelte: Domine, est in Orosz-Csik. Kire mi
 mondtuk: Illustrissimae Domine, venit per terram, et
 cursor Principis qui modo advenit, reliquit ipsum Nis-
 sae, cui pro vectura Celsissimus Princeps curavit as-
 signari aliquot currus. Kire Skerlet uram: estne ve-
 rum, Domine? Kire mi: certo certius credat vestra
 Illustritas. Cum summa aviditate audivit Dominus
 Skerlet nostram relationem, és mindgyárt is ment a
 kapura; ott sem tudtak addig semmi bizonyost felölle.

az le ve le

Mi penig jöttünk az szállásunkra, és 96, 199 258 199
 ke t mindgyárt el ké sz é te t t ü k a
 194 45, 469, 166 194 67 21 249 45 46 75 25, 79,
 mint in ti má l ta to t t.
 473, 87 250 203 27 248 251 45 46.

Felmenvén azért délután három órakor a kapura, Skerlet uram a tihájával szemben juttatott bennünket, és az urunk deakúl concipiált levelét néki megadtuk, kit is az tihája Skerlet uram kezében adván, hogy interpretálja, kérlette azt is töllünk: vezérnek szöllő levél vagyon-é? Kire megfeleltünk, hogy vagyon; azt is elkérte töllünk és Skerlet uramnak adta, hogy mindeniket interpretálja, és Isten holnapot adván ér-nünk, ugyan három órakor délután ígérte, hogy a vezér eleiben beviszen bennünket. Ezzel kijöven az tihája házából, Skerlet uram hivatott bennünket, és félrevívén, nagy synceritással ajánlotta magát, hogy mind a vezér-tihája és magának szöllő leveleket mentül nagyobb emphasissal lehet, interpretálni fogja, és mindeneket jó móddal elkészítvén, úgy viszen a vezér eleiben bennünket. Ezzel elbucsúzáván tőle, mentünk az réz-effendi szállására, de benn lévén az vezérnél, azalatt a jancsár-aga is feljövén az vezérhez, csaknem egész napestig várakoztunk az réz-effendi szállásán: de nem jött ki, és így mi is csak szállásunkra jöttünk, holnap reggelre halasztván az levél felvitelit.

Ugyanott a kapun értettük azt is, hogy Csafer passátul ember érkezett: az kapucsilár tihájának mondják lenni; azok beszéltek volna, hogy Katona és Kurt békék Valpót az Dráva mellett felverték, és ezerig való ellenséget tanáltak benne, azt mind levágták, és az törökök is voltak többen ezer lovasnál, (si credere fas est, és ha Landor-Fejérvárbul annyi lovas kitelhetett.)

Eodem die estve jöve a Haszás basa szállásunkra, és mivel igen szereti az égetett-liquort, egynehány üveg-pohárral fel is köppentett; noha ezelőtt is értették volt, de ez is confirmálá, mivel continue a jancsár-aga kapuján vagy on, hogy mindenfelé kimentenek a parancsolatok, mind innen s mind túl a tengeren, és parancsoltanak effective lenni ötvenezer jancsárt, huszezer desebedcsit, tizezer topcsit. Az békesség felől mind ez, s mind más emberek csak azt beszéllik, hogy lehetetlen.

Die 27. Horváth Ferencz urammal jó reggel mentünk az réz-effendi szállására, kivel is szemben

	no	ha	S	ke	r	le	t	uram	in	ti	ma	
lévén,	211	183,	43	194	41	199	45,	112,	87	250	203	
	ti	ó	já	bú	l	de	á	kú	l	is	co	n
250	33	188	148	27,	155	3	197	27,	104,	152	31	151
	pi	ál	tu	nk	volt	ne	ki	le	ve	le	t,	
230	137	252	108,	507,	209	195,	199	258	199	45,		
mind	az	ál	ta	l					is			
471	96	137	248	27	az	török	levelet	104	megadtuk			
	ne	ki	a	me	l	le	t					

209 195, 79, 204 27 199 46; és az török levelet megolvassván, Horváth Ferencz uramat magához szólítá, tudakozván: micsoda hírek vadnak az ellenség felől vagy Erdélyből? S ő kegyelme mondotta: az Skerlet uramnak irt levélben mindeneket megirt urunk ő nagysága; — mindazáltal ő kegyelme is szóval declarálta Bokcsa alatt való palánk s mind Várad építését, és azt is, hogy kell bizonyos emberének urunknak idejöni, ki által mindenekről voltaképpen fogja tudósítani a vezért s mind ő nagyságát. Kire az réz-effendi: igen jó! Az fejedelem dolgai miben legyenek, fölletek nem kérdem, mert azokat tudom; mikor azért emberetek megyen, adjátok értésemre, én is írok a fejedelemnek.

Eodem die délután két órakor az Skerlet uram intimatiója szerint mentünk az vezér kapujára, hogy igéreti szerint, az vezér eleiben bévigyen bennünket; maga azért benn lévén az vezér házában, egykor, kijövén az díványházban, félrehívott bennünket és mondotta: most a vezér két vagy három emberre is megharagudt; legközelebb pedig az kajmekámnak lévén egy szolgálja nálla, valamelly menzil-fermánt sollicitálván, haragjában azt is denegálta a kajmekám-pasátul. Kire nézve nem tetszett Skerlet uramnak is, hogy illy importune aggrediáljuk; mindazáltal azt mondotta: ha akarjátok, én mindgyárt béviszlek benneket a vezérhez; de nekem — úgy mond — úgy tetszenék, ha szintén négy-öt napot kellenék is várakozni, azon kellene ügyekezni, hogy jobb constellatióban tanálhatnánk, talám inkább extorqucálhatnánk valamit tőlle. Kinek is mi is annuáltunk, és bíztuk magunkat egészen az ő discretiójára. Ezzel szállásunkra jöttünk.

Eodem die, jó reggel, hogy magunk az kapura akartunk menni, küldöttük Gyárfás Tamást Kupár-oglihoz, az Fabri uramnak szólló fasciculussal, melyet hogy megadott, Kupar-ogli is adott egy csomó, Székely Zsigmondtól jött leveleket, melyeket kérdvén Gyárfás Tamás, mikor jöttek? Felelte Kupár, hogy harmad napja, és hogy eddig meg nem adta: antieipate, kérdetlen mintegy, mentette magát, hogy nem igen ismerhette, melyik csomó legyen az nekünk szólló, mivel más csomó levelek is voltak, nem volt kívül megláttatni; melyet elhozván Gyárfás Tamás, mikor mi az szállásra jöttünk a kapuról, minthogy czifrával volt írva, az nekem szóllónak leczifrálásához hozzá is fogott vala.

Die 28. Magunk az Székel Zsigmond levele deákra való fordításában munkálódtunk; magunk nem mehetvén az kapura: Haszán aga oda volt, de semmi memorabilét nem érthetett. Estvefelé jövéen hozzánk az francia órásmester monsiur Garner: ő tölle értettük, hogy az franciai király három hadakozó hajói Constancinápolybul való visszamenő útjokban egy angliai kereskedő hajót fogtanak volna el.

Die 29. Horváth Ferencz urammal együtt mentünk az oratorhoz és velle szemben lévén, megmondottuk néki, hogy Székel Zsigmondtúl leveleink érkeztek, és Lengyelországbul jött leveleket is küldött kezünkhöz. Mellyet igen avide hallott az orator. Székel Zsigmond maga is irván neki levelet, azt is praesentáltuk; az nekünk irott levelet is deákül interpretálván azzal együtt. Volt egy fasciculus, kinek titulussa clavissal volt irva; nem tudván, ha urunknak-é, vagy az oratornak szóllanak? az orator felnyitotta, melly pachétában mind az oratornak szólló, Lengyelországban lévő új orator Danvald uram levelei voltak, kiket is az orator megolvassván, némelly része clavissal is lévén, mivelünk pro hic et nunc semmit nem közlött. Minekünk is Székely Zsigmond az melly levelet irt, velle közölvén, maga megolvassván, in isto puncto az hol Székel Zsigmond azt írja, hogy az német császár leveleit vétkessen intitulálták: az Bavarusnak szólót az Brandenburgusnak, ellenben penig az Brandenburgusnak szóllót az Bavarusnak, és az cardinális levele is az Brandenburgus kezében jutván, minden maga és saxoniai elector hadai ellen levő dolgokat kitanulván belölle (ennek világosítását relegáljuk az Székel Zsigmond levelére) hadokat revocálták. Erre az orator azt felelte: lehetetlenség, hogy egy római

császár cancelláriáján ilyen error eshessék; hanem a németek csak magok koholták, magok dolga szépítésére, hogy ne tessék meg, miért vesztette rajta az francziával való harczon, és ezen dolog csak német hazugság, és az emberek szemeit akarják ezzel bédugni: mintha a causálta volna a francziával való harcznak elvesztését; de különben vagyon az dolog, mert nemhogy nem harczoltak volna, az mint Székel Zsigmond írja: de keményen meg is verettettek, és most is az francia hadak in limitibus Germaniae vadnak, kinek circumstantiáiról már ezelőtt tudósította is urunkat. Tettünk kérdést az oratoratul: ezen dolgot szükséges-é nekünk valakivel közlenünk s kiváltképpen Skerlet urammal? Áziránt az orator inhibeált bennünket, és megmondotta, hogy csak úgy tectessük, mint ha ingyensem tudnánk semmit is az dologban, quia Domini, hoc negotium me concernit. Azt mindazáltal megmondhatjuk, hogy Lengyelországbul levelek jötenek az oratornak: de mi nem tudjuk mi van benne,

moldva i vajda do l
mert czifrával vannak iratva. Az 475 21, 504, 157 27
gá t is

178 45, 104 nekünk is megirván circumstantialiter Székel Zsigmond, és az oratornak in paribus megadván, meghadta, hogy senkinek ne szöjljunk felölle, ipse

Moldvá n ál ta l
procurabit omnia: mert az 475 31, 137 248 27 levő
corres pon den tiát ma

301 168 250 143, omnibus viis et modis szükség 203
nu te ne ál ni lé vé n má s

212 249 137 210 105, nem 199 258 31, 203 43 olly
al ka l ma to s pas sus az le ve le k

137 193 27 203 251 43, 364 256, 96, 199 258 199 25,
fo ly ta tá si ra

176 63 248 248 243 238 azonkívül; és azt is véghez

viszi, hogy maga embere által ^{k ü l di me g} 25 75 27 156, 204 17,
^{a le ve le ke t on né t Sz é ke ly}
 79, 199 258 199 194 45, 223 209 45, 67 12 194 21
^{meg az corres pondens t ö l in si}
 Zsigmond küldje 463, 96, 301 168 91 71 27, 87 245
^{nu ál ta to t t Sz é ke ly}
 212 137 248 251 45 46 modalitásszerént. 67 11 194 27,
 Zsi g mond

245 17 474 személyéről is, hogy veszedelemben fo-
 rog, szóllottunk; azt procurálni fogja, hogy aziránt

^{cu m om ni se}
 semmi félelme ne lehessen, sőt 153 29, 222 210, 244
^{en ri ta te la k ha s sé k ot t.}
 153 240 248 249, 198 25 183 43 244 25, 227 45.

Mi az oratorhoz menvén, Haszán agát küldöttük
 a kapura vigyázni és hallgatni, és egyszersmind Sker-
 let uramnak is izentünk tölle, ha a kapun tanálja: mi-
 ben legyen dolgunk a vezérrel való szemben létel
 iránt? de nem tanálhatta Skerlet uramat az kapun;
 kire nézve Gyárfás Tamást küldöttük az szállására,
 de nem tanálhatta szállásán, szolgálai sem tudták mon-
 dani: hol legyen.

Die 30. Jó reggel küldöttük vala Gyárfás Ta-
 mást az feljebb megirt dolog végett Skerlet uramhoz,
 holott mások is voltak; kikhez belső házából kijö-
 vén Skerlet uram külső házában, szóllította Gyárfás
 Tamást s ültette maga eleiben, és mondott: Domine,
 non heri, sed anteheri venit homo a Csafer passa,
 qui etiam tulit literas Principis et Transsylvanorum
 obsignatas in bona forma, quas Vezirius mihi tradidit,
 ut eas traducerem, erant praesentes Aulae Praefectus
 et Cancellarius; literas ego traduxi, ut melius scivi, et
 fatendum est, quod Vezirius erat compunctus. Institi-
 mus omnes tres pro resolutione ex parte Principis,

sed nullum plane potuimus extorquere responsum. Holott mondván Gyárfás Tamás, hogy azért ment volna szintén mostan is: mit kell csinálni az harmad-negyed nappal ezelőtt deákul írott levéllel? köszönt-vén nevünkkel. Kire Skerlet uram azt mondotta: non possunt quotidie molestari Domine, quia habent magna negotia; sed elapsis duobus tribus diebus, iterum quae-ram occasionem, interim observabit me Dominus resi-dens Bay in Aula, quamvis ego si habebo aliquam resolu-tionem, mittam etiam ad hospitium vestrum; és köszön-tetvén bennünket, ezzel elbocsátotta.

Die eodem volt Haszán aga az kapura, holott is értette, hogy az tavalyi letétetett vezér Ibrahim nevű tiháját, az kit megfogtak volt, elbocsátották, cum ea tamen conditione, hogy directe menjen Daut passára, és Constanczinápolyban se térjen bé, hanem Daut pas-sánál hajóra ülven, menjen által Iszkudarra, és onnan Tiábébe. Noha ő az vén vezér idejében, tihája korá-ban, gonoszakarója volt az réz-effendinek: mindazáltal a réz-effendi mégis most az gonoszért nem kívánt go-noszszaal fizetni, mivel ő is volt eszköz megszabadulá-sában, és a mikor elment, egy paripával meg is aján-dékozta.

Die 31. Jó reggel Horváth Ferencz urammal együtt mentünk az réz-effendihez, kit is magánossan tanálván, megmondottuk néki, hogy Lengyelországbul valamelly levelek érkeztenek, mind az oratornak, s mind pedig urunknak ő nagyságának szóllók: de mi-vel czifrával irattattanak, nem tudhatjuk mi legyen benne. Az oratornak szólló levelekben a minémű dolgok lesznek, elhiszszük, közleni fogja véllek: de az fejedelemnek szólló levélben is lehetnek olly dol-gok, kiket az portának szükséges tudni, pro sui direc-

tionē. Kihez képest kértük azon, hogy egy menzil-fermánt szerezzen, hogy azon levelet mentül hamarább küldhessük meg az fejedelemnek; kinek alkalmatosságával kérje a vezért is, hogy az eddig proponált folytatkozott állapotja iránt való dolgokra is valamelly favorabilis választ szerezzen. s maga is írjon az réz-effendi, ő nagyságának. Kire ajánlván magát, mindgyárt meghadta, hogy az menzil-fermánt is írják meg. Honét kijöven, mindgyárt ezen dologgal maga Horváth Ferencz uram ment az oratorhoz, én pedig Skerlet uramhoz. Igen tetszett az oratornak ezen dolog, s azt mondotta, hogy tegnap maga is volt az réz-effendinél ikindi után, és holmi particularis dolgokról beszélgetvén velle, az üdöt protrahálta, és midőn neki valedicált, mondotta: Domine, nolo tibi esse molestus, quamvis habeam multa communicanda, siquidem recentes habeo ex Polonia literas, sed cum sciam ipsam praesentem fore quando ea proponentur Supremo Vezirio, nolo cum iisdem praesenti occasione vestram Illustratam aggravare, tandem ea omnia intelliget. Ez csak

az ré z-effendi
arra való volt, hogy 96, 239 55 312, a mint opiniója

ha co n t ra ri e
vagyon felölle, 184, 152 31 45 238 240 250 volna

ne di s po ná l ha t
is ezen dolgokban, 209, 156 43 231 208 27 183 45

ná az vezér

208, 96, 412 elméjét. Ma azért ebédelőtt szemben kíván lenni az vezérrel, és annak alkalmatosságával teszen emlékezetet az fejedelemnek szöllő levél expeditiójának szükséges voltáról is. Tett Horváth Ferencz uram kérdést a tatár pösta felől is: ha az e napokban köztünk lett discursus szeréntsükséges-é tovább is arra az occasióra való itt megtartóztatása, vagy pedig ezen

levelekkel expediáljuk? mivel néküink itt semmi szükségünk nem volna reá. Kire az orator: Domine, ille Tartarus pro illa occasione est pernecessarius; itaque dignum est, ut ipsum retineatis, ego accomodabo, sumptusque dabo sufficientes quando expediam, sicut ipse scis, quod tales homines soleam condigne accomodare. Mondotta azt is, hogy tegnap az réz-effendi szájából hallotta, hogy az császár kapucsilár tiháját feles pénzzel és kaftányokkal küldötték a tatár chámhoz és egyszersmind az ordinantiát is néki megvitték, hogy martiusban infallibiliter minden hadával Budságban tanáltassék, hogy a mikor az vezér fogja kívánni, mindgyárt indulhasson, és az determinálandó napra Landor-Fejérvárnál lehessen; az vezér is penig idején, és jó formában kíván megindulni.

Skerlet urammal peniglen én csak magánossan sokat beszélgetvén, megmondottam néki, hogy Lengyelországból mind urunknak, s mind az oratornak szólló levelek jöttek kezünkhöz: de mi legyen benne, nem tudjuk, mert egészszen cifrákkal vannak, s elhiszszük, lehetnek olyan dolgok is benne, quae concernerent interesse Portae, és hogy az réz-effendinél is voltunk s neki is ezen dolgot megjelentettük. Azért felette igen szükséges volna egy menzil-fermán, hogy magunk emberét sietve küldhetnők az fejedelemhez azon dolgokkal; vestram quoque Illustritatem rogo humillime, ut habita hac in re cointelligentia cum Domino Cancellario, procuret apud Supremum Ministrum, ut dentur literae pro cursore, quo celerius possimus expedire. Kire Skerlet uram: Domine, unde habetis istas literas? Kire én: venerunt per Moldaviam et inde ad Dominum Kupár-ogli, ipse nobis tradidit. Kire Skerlet uram: bene, ego quoque statim accedam ad

Portam et loquar cum Domino Cancellario et proponemus Supremo Vezirio, videbimus, quid poterimus obtinere; sed sciatis Domine, quod Vezirius sit valde tenax in dandis menzil-fermanis, et heri Dominus Kajmekamus petiit saltem pro uno equo fermanum, et non obtinuit. Si tamen Vezirius denegaret etiam menzil-fermanum, tamen kapucsilár tihája Domini Csafer passae cito expedietur, per illum secure poteritis mittere literas vestras, quia Dominus Csafer passa est prope ad Principem, et ipsi infallibiliter transmittet, ille etiam ibit per postam. Interim tamen videbimus, cum Domino Cancellario quid poterimus hac via etiam efficere in negotiis Principis. Ezen alkalmatossággal hoztam azt is elő néki, hogy tegnap küldöttük volt Gyárfás Tamást hozzá: miben legyenek az fejedelem dolgai, és tovább is mit remélhetünk? Kire Skerlet uram: Domine, certe literas Principis tam per cursorem suum, quam etiam kapucsilár-tihajam Csafer passae missas, ita etiam Dominorum Transsylvanorum literas plurimis sigillis obsignatas, in bonam formam redactas, praesentavi Vezirio, et praesentibus Dominis Tihaja et Cancellario, una cum illis plurimum sumus loquutis de negotiis et necessitatibus Principis, et Vezirius, fatendum est, erat valde compunctus istis literis, et condolet statui Principis, dixitque: unde debeam ipsi subministrare aliquid, cum non habeamus, et praeter verba nihil potuimus obtinere? Interim tamen tentabimus adhuc, et videbimus, quid poterimus efficere. Én erre azt mondottam Skerlet uramnak: Illustrissime Domine, rogo humillime vestram Illustritatem et ad conscientiam adjuro, tanquam syncerum Principis amicum, dicat mihi, tanquam Principis et vestrae Illustritatis etiam antiquo servo: forte Vezirius habet aliquam

indignationem contra Principem? Kire Skerlet uram : Domine. nihil mali cogitetis, quia certe non est ulla causa, cur ista suspicari possent; tamen Princeps ipsis inservivit et serviet etiam inposterum: quare ergo Vezirius vellet ipsi aliquod malum? Et verum dico Domine, non tantum Principi, sed penitus nulli dat quicquam; sed credo, quod cito accommodabitur Princeps. Ezeket elvégezvén Skerlet uram, kezemben adá az urunk neki irott levelét, és az maga kezével irt egynehány szókat kíváná, hogy olvassam el, kik is formalibus ezek: Non dubito, quod literas has vestra Illustritas curiose perleget, et non difficultabit ex amicitia sua mihi remittere, ne malevolorum oculis noceant. Ezeket megolvassván, mondotta Skerlet uram: Domine, ego haec non intelligo, quid intendat Princeps; forte mihi diffidit? si diffidat, ne scribat mihi, sed directe vobis, vos autem dicatis mihi, et videbitis, quod procurabo taliter etiam negotia Principis, et credat Princeps, quod certe secreta illius nulliunquam aperui; et sciat Domine, ego sum homo communis et debeo omnes exaudire, quia hoc est meum officium, et fateor Transsylvanis etiam fuisse me amicum: nunquam tamen cum malo et detrimento Principis inservivi ipsis. Quia inter omnes alios sum familiarissimus et amicissimus Principi, neque unquam volo amicitiam ipsius aliorum amicitiae postponere, et certe condoleo infoelicitati ipsius, quia est vir existimatione dignus. Ne itaque Domine, mihi diffidat, quia testis est Deus, quod sim ipsi syncerissimus et volo ipsi inservire inposterum etiam. Ezen szavait elvégezvén, felette igen kértem, hogy ezeken az egynehány szókon meg ne induljon, mert az fejedelem, azt hiszem, inkább az Csafer passa levelét kívánta vissza; és valamint Istem tudnom adta,

mentettem urunkat, és megvallotta, hogy ő ezt sem apprehendálja, és kész szolgálatját ezután sem denegálja, csak ne diffidáljon az fejedelem.

Az urunk levelét bépecsételvén, kezemhez adta, és ajánlotta is magát: adjuk értésére, akárkitől küldjünk levelet, mert irni fog urunknak. Ezzel tölle elbűcsúztam.

Item Haszán aga hallotta az réz-effendi keszedárjátul, hogy e napokban a réz-effendi sokat beszélgetvén a vezérrel urunk dolgai felől, több szavai kö-

zött mondott ilyen szókat: 205, 96, 33 193 — úgy

hogyan T ö k ö ly i t i ho n
mond — 161, 45 71 25 71 63 21 45, 21 186 31

nem a o c o m m o dá l o d ho
semmiben 105, 134 152 29 206 154 201 9, 186

lo t t t u d o d m a g a d,
201 45 46, 252 157 9, 203 178 9: Kara-Musztafa

mikor ő ha ta l m a s francziának
idejében, 467, 71, 183 248 27 203 43, 434 47 108,

k ö n t ö sé he z fo ly a m o d o t t
25 71 31 45 72 244 184 55, 176 63 2 206 157 45 46.

em be r re l t ö t t
legalább tizenkétezer 167 145 41 239 27, 21 71 45 46,

az török sz ol gá la ty á ra
96, 497 nemzet 67 221 178 198 69 4 238, most pe-

nig mire szállott dolga, gondold meg. Jobb lett volna
a k ko r nem a c ce p tá l ni, hogy
2 25 196 41, 105, 134 150 37 248 27 210, 101

má r u o s t így ne g li
sem 203 41, 206 91 ez világ láttára 202, 209 17 200

gá l ni. bi z ta to d se m mi
178 27 210. Csak 146 55 248 251 9, és 245 29 205

be n nem
145 31, 105 accomodálod. Allahtán revamidur! Kire

a vezér meg né mu l t egy sz ót
 79, 412, 463 209 207 27 45, s 429, 67 227 sem
 sz ól ott s fe le l t.
 252 157 45, 46, 174 199 27 210.

Bay Andrást tegnapi napon, úgymint 30. Januarii küldöttük vala Bosznaköre ki, egynehány oka bor vásárlására ; ott bizonyossan értette, hogy immár az táborra való szekereket is felvetették, és azon falura is kettőt limitáltak, melly faluban is az béresek, kiket az szekér mellé akarnak fogadni, nyolczvan-nyolczvan tallérokat kérnek. pro hac campania : de még a faluval meg nem egyezhettek.

Eodem die, ebédután Horváth Ferencz uram Haszán agával együtt ment fel az réz-effendihez, insinuálván az pósta-fermán iránt, hogy menni-jöni való legyen : de magával szemben nem lehetvén, az keszedárjának mondták meg. Ezen alkalmatossággal szólott az egri tefter tihájával, ki is ma hatod napja, hogy érkezett Arnoltországból ; beszéli, hogy Mamhut bégoglinak két annyi hada lenne ez jövőendő campániában, mint tavaly volt, már is készül táborban, és az elmúlt nyáron hogy az vezérrel öszveszóllalkoztak volt, már az is complanálódott közöttök.

Die 1. Februarii. Jó idején reggel mentem az réz-effendi szállására az tolmácscsal, és csak magánossan lévén, mindgyárt eleiben mentem ; mindgyárt az menzil-fermánt kezünkben adta, és megparancsolta : továbbad menjünk hozzá, az fejedelemnek szólló levelet is kezünkhez adta. Ezen alkalmatossággal, mint-hogy tegnap Skerlet uram meghadta volt, hogy az melly élést utólszor, az vezér Landor Fejérvártól való eljövetelekor adtak, úgy tudta az réz-effendi, hogy mindeddig sem vette urunk kezéhez : arról informáljuk

az réz-effendit; melyet is azon alkalmatossággal elkövettem, és megmondottam, hogy régen el is költ. Kérdette az réz-effendi: honnan vette az élest fel az fejedelem? Mondottam: Isten áldja meg Csafer passát, ő adta, mert látta az fejedelem szükségit, hogy nem élhet. Kire az réz-effendi: én úgy tudtam, hogy még eddig sem vette kezéhez. Iteráltam újobban, hogy régen el is költ. Ezzel előlle kijöttem.

Az külső házában egy meghitt cselebi-szolgájával, azaz a keszedárjával, ugyan előttem, csak magánossan

sokaíg beszéllvén Haszán aga, beszéllette ^{az u} 96, 47
^{ru nk} 242 108 dolgait: ezelőtt egy-két nappal ^{mi ke t} 205 194 45,
^{be sz él t a ré z- effendi a vezér rel} 145 67 166 45, 79, 239 55 312, 79, 412 107, s azt
^{miért nem vi se l te k} mondotta szemében: 466, 105, 259 244 27 249 25,
^{go n do t az em be r r ő l} 181 31 157 45 erről 96, 167 145 41 42 75 27?hány

^{va gy on} három boncsokos vezérek 257 61 223? hány két
 boncsokos passátok? hány egy boncsokos béketek?

^{vi sz en, az me ly e k nek le g} mellyik 259 67 168, 96, 204 63 21 25 107, 199 17
^{na gy u b ma n sz u p ja vagy on is} 208 61 213 5, 203 31 67 47 37 188, 503 223, 104,
^{ezer em be r t Ez az em ber me nyi} 431, 167 145 41 45 mezőre? 99, 96, 167 41, 183 65

^{hogy or sz á ga to k ba n ny o} esztendeje, 101, 225 67 3 181 251 25 144 31, 65 33
^{mo ro g nem se m mi ma n sz u p} 206 241 17, 105 lévén 244 29 205, 203 31 67 47 37
^{ja had at ta r to t t} 188: mennyi 436 143, 248 41 251 45 46 eddig, ma-

gatok jól tudjátok; hiszen ez az ember csak olyan

ennek a birodalomnak, mint egy madárka, az ki ha egy fára száll, annak egy levelecskéjével bēfedeződik. Mit tenne hát egy ilyen embert ilyen birodalom-

Az vezér c ze k re a ré z-
nak accomodálni? 96, 412, 12 55 25 239, 79, 239 55
effendi sz a va i ra meg né mú l t egy
312, 67 4 257 21 238, 403 209 207 27 45, 429,
sz ót sem tu do t t
67 227, 105, 252 157 45 46 szállani.

Die eodem, mihelt az réz-effenditől kijöttünk, küldöttük Gyárfás Tamást Skerlet uramhoz: ha levelet akar az fejedelemnek írni, az menzil-fermán már kezünknel vagyon; de nem tanálta szállásán, hanem visszajövéen, ugyan ikindikor küldöttük újabbán Gyárfás Tamást hozzája; akkor sem tanálta szállásán, hanem várakozott, míg hazament. Mikor azért lováról le szállott volna, eleiben megyen Gyárfás Tamás, és mosolyogva kérdi Skerlet uram tőlle: quid novi Domine? forte habetis aliquid? Kire Gyárfás Tamás: az menzil-fermán már kézhez adatott, az réz-effendi is irt, jó reggel el fog menni a pósta; ha írni akar urunknak, alázatossan akartuk értésére adni. Kire Skerlet uram: expeditur summo mane? Mondotta Gyárfás Tamás: az szándék az, minthogy minden készen vagyon, az Skerlet uram levelein kívül. Erre Skerlet uram: eras adhuc non expediatur, quia Illustrissimus Dominus legatus Gallicus hodie fuit apud Supremum Vezirium, et inter alias quasdam propositiones habuit ex parte Principis, ad quas Vezirius promisit aliquod subsidium pecuniarium, et credo, quod intra duos-tres dies ferma-num etiam extradabitur. Erre Gyárfás Tamás: minthogy az menzil-fermán kéznél van, az lengyelországi levelekre nézve talám ezen póstának szükséges az elküldése. Ha valamit adnának, Horváth Ferencz

uram arra várakoznék, s más ember is volna. Kire Skerlet uram: bene, Domine; itaque summo mane denunciabitis mihi, si expeditur homo, vel si ipsemet poteris venire Domine, ego scribam. Gyárfás Tamás mondotta: ha úgy parancsolja, s neki úgy tetszik, nem küldünk, magunkat alkalmaztatjuk az ő tetszéséhez. Erre Skerlet uram: Domine, quid ego sciam dicere aliud, quam, quod si homo expeditur, scribam, si non, non; dicas Domine domi haec, quae nunc tibi dico, et si determinabitur hominis expeditio, sciam summo mane. Mondotta Gyárfás Tamás: ő parancsolta volt, hogy az réz-effendihez elmenvén. informáljuk arról, hogy az Landor-Fejérvárról való eljövetelekor a vezér az melly élest adott, már az el is költ: mert úgy tudják, hogy urunk még kezéhez sem vötte; mellyet az ő tetszése szerint elköveltünk. Erre Skerlet uram: bene factum Domine; plane in praesentia Domini legati dicebat Vezirius ista: sed statim Dominus Cancellarius et ego subjuuximus, quod etiam consumpta sint. Mellyet Gyárfás Tamás megköszönvén, tölle elbúcsúzott.

Die 2. Februarii. Jó reggel küldött érettünk az orator, kihez is Horváth Ferencz urammal elmenvén és mindgyarást szemben lévén velle. mondotta: Domine, heri fui cum Supremo Vezirio et plurimum sum cum illo loquutus, praesente Domine réz-effendio et interprete universali; post plurimas colloctiones loquutus sum etiam de negotio Principis, necessitates-

Me ly e k re az vezér
que ipsi exposui. 204 63 12 25 239, 96, 412 kezdette
e k ko r en ny i bú zá t,
előszámlálni: 12 25 196 41, 168 65 21, 148 267 45,
e k ko r en ny i ár pá t, am a k
11 25 196 41, 168 65 21, 140 228 45, 138 2 25

ko r an ny i an ny i ri s ká
 146 41, 139 65 21 pénzt, 139 65 21, 240 43 193
 sá t, an ny i é lé st ad tu nk, még
 243 45, 139 65 21, 12 199 91, 135 248 29 : 463 is
 nem te l he ti k so ha Po st ta
 105, 249 27 184 250 25, 246 183 bé. 231 91, 248
 le s di f fi cu l ta te s
 199 43, 156 15 175 153 27 248 249 43 promisit,
 quod vellet dare aliqua victualia pro Principe; cum
 ego tamen bene sciam, quod ista aut non essent bona,
 aut tarde subministrarentur: rogavi ipsum, ut omissis
 iis, potius subministraret aliquod subsidium pecunia-
 rium. Ad quac Vezirius: si ita debeat fieri. dabo ipsi
 recenter decem bursas pecuniae. Obtenta itaque hac
 promissione, ipsi valedixi, et ubi exiissem, aggratulati
 sunt Dominus Cancellarius, Tihaja et Skerlet, quod ego
 fuerim tam fortunatus ex parte Celsissimi Principis,
 quia praeter me neminem sperassent hoc efficere po-
 tuisse. Itaque Domine, habeatis jam curam, et admonea-
 tis Dominum Maurocordatum: allaboret in eo, ut gratia
 ista Portae quantocius administretur. Ugyanezen al-
 kalmatossággal mondotta az orator: Fui etiam eadem
 via ad Seislamum et ipsi literas Principis tradidi, et
 ipsi fuit pergratissima memoria Principis, quod ipsius
 oblitus non fuerit, dixitque: perscribas ipsi et assecu-
 res de amicitia mea syncera. et in quibuscunque potero
 qui d tamen fa ci
 ipsi servire, non intermittam; 235 9, 397 sit 173 151
 en du m cu m ne bu lo ne
 168 158 29, 153 29 isto 209 148 201 209, tu ipse
 vides. Ezek az szók igen tetszettenek az oratornak, et
 di s co r di ae
 summe praeplacerent isti 156 43 152 41 156 80,
 inter et Vezér i um.
 341 Pontificem 85, 412 21 253.

Die eodem küldöttük vala Gyárfás Tamást Skerlet uramhoz, adván értésére, hogy a póstát el akarjuk küldeni, azért írjon levelet urunknak, mivel maga is ezt megkívánta. Kihez képest irt mindgyárt Skerlet uram s a levelet kézhez is adta. Ezen alkalmatossággal szólott Gyárfás Tamás azon, hogy a mikor a vezér megígért gratiáját megadják, szerezzen audientíát előtte, hadd köszönhessük meg; az dolgoknak az ő assistentiája által jó kezdeti lévén, legyen jó vége is. Kire Skerlet uram: *audientiam procurabo Domine. Fatendum est quidem, quod resolutio data est praesente Domino legato Gallo, sed testis est Deus, quod non defui praedisponere mentem Vezirij.* — Mellyre Gyárfás Tamás mondotta: Isten is azért áldja meg, az fejedelem sem mulatja el megszolgálni. Mi is alázatos szolgálai maradunk. Kire Skerlet uram: *ita spero Domine, nec dubito.*

Azalatt mig Gyárfás Tamás odajárt, érkezék Inczédi Mihály uram póstán, az urunk leveleit megadván, az úr Sándor Gáspár uram jöveteliről informálván, s úgy egyéb dolgokról is. Kihez képest az Lengyelországbul jött levélre nézve a póstának elküldésit akartuk tartóztatni az úr elérkezésére. Jól esett, hogy volt Inczédi Mihály uramnál clavissa, mert megfordíthattuk, és in paribus elküldöttük. Az fermámmal nem lehetvén mulatni, az póstát ezekkel indítjuk Isten jóvoltából.

Balogh László elmeneteli után való continuatió.

Die 3. Februarij. Küldöttük el Balogh Lászlót kegyelmes urunkhoz póstán, az eddig interveniált tudósításokkal és levelekkel.

Eodem die érkezett Brassai is, Sándor Gáspár uram levét hozta, de egyebet semmit sem.

Die 4. ejusdem. Jó reggel mentünk vala az Skerlet uram szállására, de házánál nem tanálhattuk, igen idején kiment volt házából. Onnan visszajöven, mentünk az kapura, és az réz-effendi szállásán szemben lévén velle, megköszöntem néki kegyelmes urunk dolgaiban való szives fáradozását a vezér előtt. Kértem, tovább is munkálódjék urunk dolgaiban, és ha immár a vezér megígérte a tiz erszény pénzt: ő kegyelme munkálódnék a kiserzésében is mentül hamarébb, mert mind kegyelmes urunk s mind hadai nagy szükségben vannak. Egy kevés ideig gondolkodván, Haszán agának mondá: irasson egy arzuált törökül, és azt is megmondá, mint kelljen iratni. Ikindikor, így mond, menjetek fel a tihájához, és ha elveszi jóval, jó; ha nem, és mondja, hogy várakozzatok még egynéhány napig, hozzátok énhozzám. Az suplicatiót Omer effendivel megiratván, ismét felvittük néki; megolvastván, helyben hadta. Azonban elérkezvén Sándor Gáspár uram is, ezen suplicationnak beadását mai napról elhalasztottam, várakozván az ő kegyelme béérkezésére, és olly véggel, hogy ő kegyelmével

conferálhassak, és egyszersmind talám az ő kegyelme jövetelivel meg is fogják szaporítani az megígért summát.

Eodem die érkezett bé Sándor Gáspár uram, délután egy órakor tajban, és nem is jött bé a városban szállásunkra, minthogy Horváth Ferencz és Inezédi uraimék eleiben mentenek volt ő kegyelmének; ő kegyelmeket visszaboesátván, Sándor uram maga egyenesen divertált az oratorhoz, Horváth Ferencz uramnak meghagyván, hogy Haszán agát mindgyárt küldje a réz-effendihez, és az ő kegyelme jövetelit neki megizenvén, jelentette, hogy elsőbben is velle kívánna szemben lenni, és mindeneknek előtte az dolgokat néki megbeszélleni. Felmenvén azért Haszán aga a réz-effendihez. Sándor uram jövetelit néki megjelentette s kívánta is egyszersmind, hogy lehessen magánossan szemben velle. Kire az réz-effendi azt felelte: irassa le ő kegyelme a dolgokat és küldje fel néki írásban, azután maga is beszélleni fog ő kegyelmével. Sándor uramnak azért ezeket Horváth Ferencz uram megirván az orator szállására, maga is feljött ő kegyelme a szállásra; későnek itélvén Sándor uram ő kegyelme a dolgoknak törökül való leiratását: a pasák leveleit in specie felküldötte a réz-effendinek, kiket is felvivén Haszán aga, elvette a réz-effendi, és akkoron nem lévén ideje az megolvasásokra, megmondotta a tolmácsnak: magánossan meg fogja olvasni; következő nap peniglen reggel Sándor uram menjen fel hozzája és szemben lészen velle.

Eodem die Gyárfás Tamást is küldötte Sándor uram Skerlet uramhoz, köszöntetvén és jelentvén ide érkezését; micsoda dolgokkal jött penig, akarja velle is közleni: mikor menjen azért? kérdést is tétetett.

Mellyre Skerlet uram mondotta, hogy reggel megvárja, addig kapura nem megyen.

Die 5. Igen jó reggel felkelvén Sándor uram, ment Skerlet uram szállására, Horváth Ferencz urammal együtt, és noha én is offeráltam magamat, hogy örömet elmegyek ő kegyelmével: de nem tetszván ő kegyelmeknek az én elmenetelem, engemet a szálláson hadtanak; ellenben peniglen Sándor uram megparancsolta énnékem, hogy a tolmács mihelt feljö szállásáról, — menjen a réz-effendi szállására és ő kegyelmét ott várja meg. — Skerlet uramnál micsoda beszédek voltak, Sándor uram elhiszem maga diariumjában meg fogja írni. Omian ő kegyelmek hova mentenek és micsoda operatiói voltak, én abban semmit sem tudok, mert engemet magoktól elhadtanak, és azon egy úttal a vezérrel is szemben voltak s meg is kaftányoztattanak: noha de bono ordine ez lesz vala talám a rendi, hogy primo intuitu mikor az urunk követjei vezérekkel szemben szoktanak lenni, az kapithiának is jelen kellene lenni, az lévén egyik számadó szolgálja az urának; de én kimaradtam a kasbul, Horváth Ferencz uram bölcselkedése miatt, kit nem is utolsó bestelenségemnek tarthatok. Patientia!

Eodem die ikindi tájban ment Sándor uram ő kegyelme a jancsár-agához, engemet is elvivén magával; kivel is szemben lévén, urunk leveleit néki megadta, és nagy humanitással excipialta is. Az leveleket patienter megolvastatván, addig leültetett bennünket, annakutánna Sándor uramtól minden dolgokról és hírekről tudakozódott, kikre is ő kegyelme nagy becsülettel megfelelt. Ajánlotta is magát mindenekben a jancsár-aga kegyelmes urunk dolgainak promotiójára.

Megjelentettük azt is néki, hogy az hatalmas vezér valamellypénzbeli succursust is ígért kegyelmes urunknak ; kire a jancsár-aga mondotta : talám élés is leszen a pénz mellé. Több ajánlásokat is tévén urunk dolgainak promoteálásának készsége iránt, ezzel tölle eljöttünk ; kikről is, elhittem. Sándor uram informatiót téssen maga diariumjában.

Die 6. Sándor uramat ő kegyelmét hivatta az orator maga szállására, és Inezédi Mihály uramat is elvivén magával, Gyárfás Tamást küldötte Kupároglihoz, Fabri uramnak szólló de Lora uram levelével, kinek is azon alkalmatossággal Székel Zsigmond uram újokban érkezett leveleit, úgy kegyelmes urunknak szólló vajda levelét is kezéhez adta, lévén azon levelek között az oratornak szólló levele is Székel Zsigmondnak, és abban inclusive újokban Lengyelországbul érkezett levelek. Sándor uram ő kegyelme szintén az oratornál lévén : akkor mindgyárást az ő kegyelme kezében küldöttem. kit is ő kegyelme az oratornak resignált.

Eodem die kerestük Sándor urammal együtt mind kajmekámat, teftedárt : de nem tanáltuk szállásán.

Die eodem ikindi után mentem a vezér tihájához a tolmácsesal. és az melly suplicatiót a fővezérnek irattam volt pénz és egyéb élés felől, kértem az tiháját, hogy adja bé az urának ; mellyet is elvévén töllem, megnezé, és visszaadván, mondotta : már ez nem szükséges, mert tegnap a vezér beszéllvén a teftedárral, mind pénzt, s mind élést rendelnek a fejedelemnek, és a tiháját is egynéhány napok múlva el fogják bocsatani. Jóakaraját igen-igen megköszöntem. s kértem is, hogy tovább is legyen urunkhoz ő nagyságához affecti-natus és segítse dolgait, promoteálja a vezér előtt ;

kegyelmes urunk is, Isten boldogítván, nem leszen feledékeny jóakaratajáról.

Die 7. Voltam Sándor urammal teftedárhoz, kajmekám tihájához, onnan ismét a kajmekámhoz. Kikkel is szemben lévén, referálok ez iránt magamat Sándor uram diariumára.

Die 8. Voltam Sándor Gáspár urammal a muzur-aga látogatására, ki is nagy becsülettel excipiálván ő kegyelmét, magánossan is sokat beszélgettenek tolmács által; az kapun is ezen alkalmatossággal voltam: de semmi olly dolgot nem láttam sem nem hallottam.

Die 9. Sándor uram a Csafer passa kapitihájához és más helyekre is járván, a tolmácsot elvitte magával. Én a szálláson continueáltam magamat.

Die. 10. Jó reggel a tolmácscsal együtt Sándor uram ment a réz-effendihez magános beszélgetésre.

Eodem die jött bé az angliai orator, kinek solennitással való excipiálásának nézésére mentenek Inezédi Mihály uram, Bay András és Gyárfás Tamásék. Vittenek volt eleibe a követnek egy fejr, felöltöztetett török lovat, kire is ráülvén, két felől a kantárszárat két török fogta. Voltanak magának is szolgálai gyalog maga mellett. Hozták el a császár szarajja előtt; a csauz-passa ötvenig való csauzzal ment ki excipiálására, kik is ketten-ketten jöttek az úton, távul egymástól, a csauz-passa pedig maga mellett a követ mellett járt. Ezek előtt mintegy ötvenig való kápás jancsár ment. Az követ emberei, szolgálai is mintegy negyvennyolezan, ötvenen lehetek, megszaporodván az hollandusokkal is, kik innen eleibe mentenek volt. Az hintáját utánnok hozták: hat fakó kanca ló volt előtte, festett farkúak, és az üstökire mindenikének bokréta volt kötve. Az szekér után két hasonló lovakat hoztanak vezetéken. Kápás jan-

csárok állottanak olyan helyen sort, a hol kik a kulukokon*) voltak.

Die 11. Reggel voltam a kapun, a tolmácesal együtt, holott is nagy dívánkozás volt; a janesártisztek mind fen voltak.

Die 12. Az úr. Sándor uram a teftedárnál volt, ki is pénzt, posztót és abát is ígért; maga diariumában, elhittem, ő kegyelme mindeneket bőven feltett.

Die 13. Voltunk a teftedárhoz. ki is ezer sing posztót kézhez adatván. hozattuk a szállásunkra.

Die 14. Voltunk a kapun. de semmi memorabilt nem láttunk.

Die 15. Sándor Gáspár uram volt a teftedárhoz a tolmácesal együtt, holott is mivel jártak, maga diariumából megtetszik. Azután négyen: Sándor Gáspár uram, én, Horváth Ferencz és Inczédi uram mentünk az oratorhoz.

Die 16. Sándor urammal voltam én is a vezér tihájához, holott is mivel jártunk, az ő kegyelme diariumából kitetszik.

Die 17. is voltam a kapun Sándor Gáspár urammal együtt; a tihájánál is ott voltam.

Die 18. Haszán agával voltam a kapun, és az késérő fermánt Gyárfás Tamás számára elhoztuk.

Die 19. is az kapun voltam. mellyeket Sándor Gáspár uram bőven megirt.**)

---

*) Értsd: a hol valakik a csónakokon — kajik, kujuk -- voltak.

**) Ettől fogva más írással írva foly tovább a napló.

Anno 1693. Februarius.*)

22. Reggel voltam az moldvai követeknél, kik ezek voltak: Logofet, Posztelnik, Vornik, Pohárnikul, Szülesér; panaszolkodtak hazájok pusztaságán, és hogy noha Moldva 17. vármegyéből állott, de már ötnél több nincsen kezeknél, azt is a lengyel, tatár, kozák elpusztította, — mégis régi adajokban a porta nem akar semmit is lehadni. Ők azért jöttek, hogy instáljanak s protestáljanak, hogy ha nem kedveznek nekik, s adajokat nem könnyebbítik: a jövő tavasszal az a rész is, melly még kezeknél van, pusztán marad. Jelenték azt is, hogy tegnap a tihájával szemben voltak, ma az vezérnél is audientiájok lészen. Én jovallám nekik: már a vezérrel legyenek szemben s azután requirálják az francziai oratort is, kinek a portán nagy tekinteti van; minthogy a vajdának ő nagyságának jóakarója. Kegyelmes urunk ő nagysága nevével én is requirálni fogom, és így ő nagyságáért is sokat cselekszik; úgy hiszem, segíteni fogja dolgokat. Mellyet nékem megköszönének, s ígérék arra magokat: minden dolgot velem communicálják, s az oratort is requirálják. Tudakozám Kamenicz állapotjáról; mondák, igen megszorulva vadnak; az nyáron a lengyel király a melly palánkat épített egy órányi földre Kameniczhez, 5000 gyalog, 3000 lovas lévén benne, még csak embert is Kameniczből ki nem bocsátanak. A vezér egy kapu-

---

*) Itt egy levél és mintegy fél lap üresen áll, s a február 20- és 21-ikéről való följegyzések elmaradtak.

esi-pasát küldött volna belé hópénzzel, kit a vajda lovasokkal meg is indított volt: de az lengyelek, kozákok már útját elállván, kételníttetett az is visszatérni. Jász-vásáron oeturál, várna tatárokat Budesák-ból, késérésére ha jönének.

Tudakoztam a tatár hámrul s készületiről; monda a Logofet: sem az hámnak, sem készületinek nincsen közöttök semmi híre.

Ezen hireket referáltam az francziai oratornak mindgyárt, kedvessen is vette, s monda: Poloni blocquadarunt Camenecum, et adhuc vellent, Tartari prohiberentur, ne in Poloniam faciant irruptionem; quod fuisset ridiculum, si nomine Principis proposuissetis. Monda az orator azt is: úgy látja, a vezér már nem késik, meg kell indulni. Én mondek: nem látom semmi jelét indulásának, mert az ugyan való, mindenféle fermánokat küldött a készületekről: de pénzt egyfelé sem; a hadak is messze s széllyel lévén, az szokott nyári időnél előbb csak nem indulhat. Mellyen az orator megegyeze.

Gyárfás uram a posztóval kegyelmes urunkhoz, Horvát Ferencz uram a tiz erszény pénzről való fermámmal Nikápoly felé elindúltanak.

Estve nyolcz órakor érkezék Balog László kegyelmes urunktól; ezen alkalmatossággal hozta ő nagysága tudosítását az Gyulában való élés béviteléről, és miesoda kárral tért vissza a katonaság.

23. Jó reggel kapitány (Sándor) uram ment a réz-effendihez s tihájához; ott mint proponálta s procurálta ezen dolgokat, maga ő kegyelme leirta, s kegyelmes urunknak ő nagyságának megviszi.

Bai Mihály uram ment jó reggel Skerlethez, kegyelmes urunk levelét néki praesentálta, mellyet

megolvasván, kérlette : An jam Dominus Sándor abiit ? Felelt : nondum. quia adhuc expeditiones non habet paratas. Mond : Domine, istud iter non debebat suscipere. Felel Bai uram : nolens volens suscipere debuit, quia ad caput ipsius (nulla excusatione accepta) imposuit Vezirius. Mond : Si ita est Domine, debuit facere, licet hic habebat alia negotia. Kérdi tovább : nonne habetis aliqua nova ? Mond Bai uram : nulla, praeter ea quae scripta sunt vestrae Illustritati. Hozta azt is elő : quomodo imbelles istos Valachos ad hoc iter debuistis accipere, propter ipsos et vestra militia peribit. Mond Bai uram : Vezirius scit cur fecerit. Skerlet : tamen Dominus Sándor desideravit. Bai uram tagadta, hogy kívánta volna. Mond továbbá : ecce ibo ad Portam et ibi loquar cum Domino Sándor.

Én is jó reggel menvén a francziai oratorhoz, kegyelmes urunk s Lora uram leveleit megadtam, melyeket megolvasván feje csóválásával s nyelve kivetésével, én is mondék : videat vestra Excellentia iniquas Csafer passae informationes, quae jam praevaluerunt ; Principem accusat, et ipse ac passa Temesváriensis sunt causa, quod et Jenővam annonam non introduxerunt nostri milites. Csafer passa pro viatico qualem panem dederat militibus, ostendetur Vezirio, et vestra Excellentia videbit, pro canibus talis panis non valebat. Temesvarini etiam milites a Gyula reduces erant parati iterum Jenővam ire, tantummodo duorum dierum pabulum et panem a passa poscebant, quod et promiserat : verum per diem et noctem milites et equi fessi, jejuni contra passae promissum stantes, ne et ulterius tempus ibi perdentes, magis destruantur, redire coacti sunt. Nec hanc militiam Csafer passa pro ducendo comeatu petierat, sed tantum pro comi-

tiva; tamen fecerunt quicquid potuerunt. Mond az orator: Domine, non svadeo, quod contra Csafer passam querelas faciatis, cum ipse sit primus in partibus vestris. Contra ipsum conqueri nec volumus: sed quod ipsius delationes contra Principem fuerint injustae, justis rationibus ostendere intendemus, uti jam Dominus Sándor est in hoc opere. Monda: bene Domine, tantum rogo Dominum Sándor, antequam abeat, veniat ad me.

Sándor uram tiz órakor ebédelvén, elmene a francziai oratorhoz, olly készüllettel, hogy omnét útját directe continuálja; hová is engemet kihivatván Sándor uram, kimenék, és elvivém magammal a Jablonovszky uram levelét, mellyet az orator igirt: maga tolmácsával fordíttat meg, hogy ne legyen publicum-má, — közöljem úgy azután a réz-effendivel.

24. Jó reggel mentem Skerlet uramhoz: követém, Sándor uram nevével, hogy tölle el nem búcsúzhatott, mert a vezér elmenetelét igen siettette, sőt csauzokkal lesette elindulását is. Mondá: bene, Domine, et jam abiit? Mondék: jam abiit. Et vestra Illustritas potuit audire, quam dure demandatum est Principi, quod annonam in Jenővam intromittat; militiam Princeps libenter accomodabit pro securitate, qui faciant officia militum, tantummodo passae commoditatem vecturae procurent, quia hoc Principi procurare impossibile est. Mond: Domine, faciat Princeps quicquid poterit. Mondék: faciet quae poterit, sed modo cogitur et ad ea, quae non potest. Et consideret vestra Excellentia, qualis sit mens Vezirii: et Principi Valachiae demandavit, ut ad hoc opus aliquos homines et equos mittat. Mond: tamen Domine vos desiderastis. Mondék: absit Domine, quod nos desiderassemus, quin

imo fuimus contrarii, et diximus: ad quod tempus Princeps hos equites praeparabit, in vicina Transsylvania rescient Germani et vias magis obsidebunt. Mond: Domine, mihi dixit Valachiae residens, quod desideravit Dominus Sándor. Mondék: Non credat, quia testor Deum, Domino Sándor neque in mentem venit, antequam ab ipso Vezirio audivisset. Mond: Domine, tanta onera imposita sunt isti Principi Valachiae, ut medietatem vix poterit praestare; sed quia hi sunt Domini, mandant quicquid volunt. Ezekután kérém az Haszán aga suplicatiója promotiójára, kegyelmes urunk nevével, mellyben ígírő jóakarátját. Innét menék a francziai oratorhoz, hogy, ha megfordította a Jablonovszki uram irását, vegyem kézhez; egyszersmind elolvasám néki Székely Zsigmondnak irt Zamojszki uram levelét, mellyet megköszöne: de még el nem készülvén a török fordítás, váratta velem, ebédre is marasztta. Azomban misére mene, melly elvégezödvén, házában ismét béhivata, s kérdezé Erdély határit. Mondék: Erdély magában nem sokat tészén, hanem azt nagyította az Partium. Mondá: Mert a németek azt forgatják, hogy csak azt adják vissza, a mi Erdélynek hivattatik. Mondék: ha csak azt, annak fejedelem nem kell, mert az egy fejedelmet el nem tart, az igen kevés. Kérdezi töllem: ha valamit nem értettem-é a békesség dolgáról? Mondék: semmit nem. Az hol tudakozom is, csak hadakozást mondanak hogy lészen. Ezekután ebédre felmenénk, jóllakánk. Ebédután házában lekísírem, kártyázni leüle, azomban a levél fordítását is meghozák, s kezemben adván, velle eljövék. — Bai Mihály uram a kapura lévén, értette közhirrel, hogy a császár is ki fogna ez idén jöni.

25. Voltam a réz-effendinél, és praesentáltam az orator geniussa szerint lett lengyelországi (levél) fordítását, mellyet megolvastván, mondá: nem jól van ez írva, mert ebben én is értettem. Vöm észre, hogy tudós abban a dologban. Mondám: majd itt egy effendivel megnézetem, s meglátom mint van; ha jól nem irták, jobban kell iratnom. Mellyet kinn egy effendivel megolvastaték, s meg bemenék hozzá, mondék: látom magam is, nem jól irták; de minthogy a fejedelem látta, nem méltó az vezérrel közleni: hanem csak nagyságodnak mint kedves apjának akarta tudtára adni; nagyságod penig jól érti, talám nem is méltó újjalag fordíttatni. Mondá: vagy fordíttasd meg, s hozd hozzám. Mondék: jobb effendit keresek hát s megfordíttatom, s nagyságodnak előhozom. Kérdezé: kapitány uram elment-é? és ha azt a kenyeret a vezérnek megmutattuk-é? Mondék: a vezérnek nem, de a tihájának megmutattuk. Mondá: mit felelt a tihája? Mondék: csak azt mondta, már azok elmúlt dolgok. Feje csóválásával mondá: látjátok-é, melly bolond! Ezen dolgok relatiójával menék az oratorhoz, de hogy vala-mint ne controvertálja az ő fordításának helyben nem hagyását: én azt mondám, hogy csak azt kívánja a réz-effendi, hogy csak summáját irassam le azoknak a dolgoknak. (Én erről relatiót nem tettem volna az oratornak, de Fonton szintén a réz-effendinél lévén én ottlétemkor, látta, hogy a réz-effendi levelet küldött kezemhez. Ezen az orator megtüzesesedvén, mondá: Domine, caveat, aliquid contrarii non scribatur ibi! Mondék: hogy gondolja még nagyságod, hogy én ellenkezőt iratnék? mit is tudnék akarva is ellenkezőt iratni! Csendesedvén, mondá: azt mindenekfelett ki ne hagyjam belölle, hogy a lengyel király s királyné

igéretet tettek a gallicus követnek, hogy munkálódni fogják, hogy a mire ereszkedett a porta, a francziai király requisitiójára acceptálja a respublica. Mondám: nem hagyom, sőt párban el is viszem hozzá, a mint summáltatni fogom azon dolgokat. Mondá: úgy veszi észre, munkában vadnak a portai ministerek, hogy a réz-effendi annyira kap rajta. — Eljövék onnan. Omér effendi szállásomon lévén, jobb s értelmesebb formában irattam le Sándor uram orator szállásán leirt conceptussát; más papirosra azon dolgok summáját is leirattam véle.

26. Haszán aga által küldém fel azon új fordítást a réz-effendinek; magam azért nem mentem fel, hogy nem tudván Sándor uram mint discourált véle, ha valamit fog objiciálni, nem tudok rá egy nyomon felelni. Az kapu ezen nap semmi új dolog nem volt. Vendéglettük meg a moldvai bóérokat.

27. Bai Mihály uram a kapura volt, de nem látott semmi új dolgot, hanem beszílt Janákival, és hozván elő, hogy a vezér a vajdára mi formában vetett lovasokat, mondta: ő úgy értette, hogy Sándor uram kívánta. Bai uram hitire mondván, hogy Sándor uramnak sem hire, sem tanácsa nem lévén benne, sőt inkább ellenzette, okozván, hogy a későn is lenne meg: végre mutatta magát, mintha elhitte volna, és mondta, hogy aga ment a vajdához ezen dolog procurálására, és hogy a vezér mikor először ezen dologért hivatta, első kérdése is a volt: Havasalföldéből merre mennek Temesvárra? Ő mondta: Lugasban, Karan-Sebesben elenség lévén, Nikápolynál vagy Vidinnél által kell a Dunán jöni. Ez nap mentünk eszki-csámi szarajhoz, s néztük a császárnak templomban való jövetelit. A jan-csár-aga elébb egy órával eljőve, s várta a templom

ajtájánál; azután a császár is hintón elérkezék, hoztak előtte tiz vezetiket, és ült a hintó első részében a sziliktár-aga. Leszállván a császár, a jancsár-aga fogta, és megfordulván a jelen való sokaságra, magát nekik meghajtá, s úgy mene bé. Végezvén cultusát, onnét ment a vezér szarajja felé, holott a vezér a kapunál várván, áldott köntösét megcsókolta háromszor, gyalog messze kísírte; a vezér megtérvén s templomban menvén, a császár csakhamar megint a vezérhez jött, holott az udvaron már hely lévén a császárnak készítve, mulatott ott öt óráig, s a vezérrel discurált, holott a vezér udvarabeli ifjak dsidáztak a császár előtt. — Volt ebéden nállunk a francziai orator doctora, kerülvén a böjt-eleséget.

28. Ez nap lévén rendeltetve a fővezértül az angliai oratorral való szemben lételre, jókor a kapura feimentünk, holott látván az audientíának haladását, szállásunkra fordúltunk, és utunkban tanálók egy helyen (hová az angliai orator felhozatása nézésére már magoknak helyet vertek volt) a gallicus orator secretáriussát, lovászmesterét, kik is megértvén tülünk az audientíának haladását, velünk eljövének az szállásunkra: holott a konyhára is bétékintettek, és láttak valami főtt lépet és májjot a több étkek közt, mellyet mi cseléd számára szoktunk készíttetni; ők azt jeles éteknek tartván, magok kezdének szakácskodni, és az melly jó magyar étkeink készen voltak, azoknak jóvát és zsirját mind elszedék, a sovány lépet, májjot belévagdalák, s megfűszerszámozák, s mintegy félóraig erőssen megfőzék. Nevettük s sajnáltuk is a dolgot, hogy egy eledelért minden étküink ízit elronták. Elkészítvén, asztalra hozák magok, akaratumk ellen is velünk dicsírtették. Én mondám: a fen-kő is jó volna

avval a lével! Haszán aga izit kedvellette-é (mert egyik is nem igen ette a húsát) vagy a sok erőszakos dicsőretre nézve, annyit ett benne, hogy harmadnapig bőjtölt utánna. Ezen secretárius beszéllé, hogy tegnap a császár a vezérnél volt, s annyira contentálódott a vezér a császár discursusival, hogy miulta vezér, soha olyan jókedvét nem tudják. Haszán aga is mondja, hogy a vezér a császárnak egy szerszámos lovat, a császár a vezérnek tizezer aranyat adott volna tegnap. Ebédünket végezvén, meg kapura menénk; délre hogy kiáltának, csakhamar a követ felérkezők: libériás szolgái voltak tizennyolezan, igen tisztességesen; maga is a követ fényes köntösben volt, és szép szerszámos vezér szepe-szörű lován ült. A szolgáit is mind szerszámos lovakon hozták fel. Volt a vezérrel circiter egy óráig; tizenhatodmagával kaftányozták fel.

Martius.

1. Mentiünk a francziai orator udvarlására, holott voltunk ebéden is; ebédtil felkelvén, adám keziben a lengyelországi levélnek törökül leiratott fordítását, és mondtam: ezt adtam be a réz-effendinek is, azon fordítással egyben, mellyet nagyságod fordíttatott. Ezután kérdi: ninesen-é valami új híriünk? Mondék: ninesen. Az angliai orator audientiáját ő nagysága ministeri velünk együtt látták, arrúl nem szükség szóllanunk: de meg kell vallani, öszvevetvén az elmúlt pénteki császárnak vezérnél való lételit s abbúl ezen természet szerint szomorú, melancholicus vezérnek hertelen érkezett s szokása kívül való jó kedvét az angliai oratorral való hamar szemben lételével: gondolkoztunk, valamint kedve ne légyen a portának a békességhez;

azért kérjük ő nagyságát: a fejedelem dolgaira olly valóságos vigyázással légyen, hogy az egész világ esmérje meg kegyelmes urunkon s rajtunk, melly hasznos az ő felsége protectiója. Követjük ő nagyságát, hogy ezen requisitiókkal terheljük, tudván, azon kívül is mindent mi arántunk elkövet; de mint-hogy akár hadra, akár békességre hanyatoljon a dolog, az mi bőrünkben jár: elménk nyughatatlankodik, nem állhatjuk, hogy ő nagysága előtt ne importunuskodjunk. Felel: Domini! bene scio omnia ea quae acta sunt die Veneris, et quod Vezirius equum falerat, et magnum horologium dederit Imperatori; scio et hoc, quod orator Angliae admissus sit ad audientiam; et vestrae Dominationes credant: habebo curiositatem circa negotia vestra, uti etiam sum assecuratus a principalioribus ministris, quod etsi fiat pax, Princeps et vestrae Dominationes non negligentur; tamen ego pacem sperare nullo modo possum, quia scio de certo, quod haec mediatio Anglica proponat Turcis inhonestas conditiones: Transsylvaniam quidem et Eszekum abdicare promittunt, sed Budam et Váradinum conservare volunt, unde et Transsylvaniae et Turcis apertissimum semper immineret periculum. Vezirius utrum desiderat pacem aut bellum? de eo sponte loqui nolo, hoc Deus scit. Imperator quod sit belli avidus, scio, et ibit in persona, nisi Vezirius sumptibus parcere volens, svaserit contrarium. Aliis etiam placet bellum, uti kadiaszkerijs, janicerorum agae, et quam plurimis; et iterum repeto, Vezirius utrum desideret pacem aut bellum? de eo sponte loqui nolo, tamen scio et hoc, quod Vezirius brevi movebit, licet possum in isto ipsius motu scrupulum habere: an ad pacem, vel bellum moveat? Ego tamen invigilabo, non solum uti

amicus Principis, sed uti qui amplissimos habeam ordines ac Imperatore meo negotia Principis et vestra procurandi, quia causa vestra est causa nostra. Et de legatione Anglica, antequam non videat et Imperatorem: vix credo, aliquod arduum resciamus, quia postmodum proponet fundamentalia; interim Domini vigilemus, et ego omnia vobis communicabo, et vos faciatis hoc.

Haszán aga beszéli: a vezér belső inassátul értette volna, hogy a vezér csakhamar paradicsomban küldetnék, mert semmi dolgát nem szereti a császár, és a kajmekám-passa succedálna helyiben, ha gyermekeket öszve nem házасították volna; de ha már ő lenne vezér, emennek a kinsét helybenhadná.

2. Volt Bai Mihály uram a kapun, a réz-effendi szállásán is; nem látott s hallott semmi leírásra méltó dolgot. Cserai-Oszmány aga, vezér agája, ki az orator mellett volt mikor Szofiátul visszajött, nálunk lévén, beszélte, hogy Erdélyt igírné ugyan a német vissza a töröknek, de úgy, hogy ő tegyen fejedelmet benne; de a császárnak arra feleleti az volt: ha egynéhány százezereket elkölt is, de Tökölyi királt el nem hagyja, valamég él, s meg nem szűnik, míg Erdélyben bé nem viszi.

Haszán agával küldettem volt feleségét a réz-effendinéhez, hogy tölle tanulná ki az angliai orator propositióit; és izente a réz-effendiné, hogy ennek is hasonló kívánsági voltanak, mint azelőtt a hollandusnak: úgymint, a kuruczokat kívánja kézben, Temesvárt, Gyulát, Jenőt visszaadatni, és hogy Bosznya adót adjon; melly propositióiért egészen contemptusban jött. Mondta az is a rézné, hogy a császárnak az a szándékja, hogy maga is kimenjen és Nándor-Fejérvártt teleljen, ez nyáron penig a tatár chám-mal a fejedelmet Erdélyben küldje.

3. Mentünk az francziai oratorhoz, ezeket tudtára adtuk, mellyet megköszönt, s kért is, hogy ezután is mindeneket velle közöljünk. Ezekután mondá: *Et ego bono rumore gratificor vobis, quia medietas pecuniae Principis jam est Constantinopoli, altera medietas vero Smyrnae; et agnoscere poterit Princeps, quam sedulo procuraverim ejus negotium, cum vobis ostendero cambium quo die est scriptum, et vos testes eritis mihi, quod fuit mendacium in illo mercatore, qui in hac materia multa mentitus est. Eventus rerum etiam testabitur. Mi mondánk: noster Princeps nihil diffidit in vestra Excellentia, et habet omnem fiduciam in synceritate vestrae Excellentiae. Monda: már a quietantiákat is elküldte, reménli, nem sokára az egész pénzt idehozzák, s kezünkben adja. Ezekután felmenénk ebédre. Ebéd után felkelvén, monda: habeo literas ex aula, et vestris Dominationibus significo: meo fratri natu minori, noster Imperator dedit abbatiam, quod officium dum ipsi dedisset, fecit mentionem meorum servitorum. Mellyen minthogy nagy öröme volt, mi is congratulálánk. Ezután a házból kijöván az tornácban, a medicussa velünk állván, ezen király kegyelmességérül irt levelét abbas öcscsének elolvasá, s kéré a doctort: néküink magyarázza meg; ki is mentvén magát vékony deákül tudásával, nevetve ugyan csak imponálá néki, magyarázza meg! Ki is mond: scribit frater minor natu suae Excellentiae, quod sua Majestas dederit ipsi abbatiam, et quidem iis terminis, quod hoc officium esset via ad altiora tantum. Ezekután én mondám: credo, quod vestra Excellentia et aliquod evangelium habet modo ex aula. Mond: 'Domine! videbo prius Vezirium, et postmodum omnia vobis communicabo, licet quinque literae adhuc ante*

modernas scriptae ad me non pervenerint. Mondá azt is, kívánna Feriöl uramnak bizonyos alkalmatossággal írni, ha emberünk volna. Mi mondók: magunknak emberünk ninesen, de vigyázni szoktunk a Nandor-Fejérvárra menni szokott alkalmatosságokra, és ha oda valaki küldetik, hurré adjuk ő nagyságának. Mondá: úgy, de nékem bizonyos alkalmatosság kellene. Nem akarván mi kegyelmes urunk költségét szaporítani, tudván azt is: ha udvartúl van ordinantiája, maga költségén is el kell küldeni, csak nem tudtunk egyebet mondani, hanem hogy most nincs alkalmatosságunk kegyelmes urunkhoz való küldésben.

4. Érkezek Sándor Gáspár uram Kara-Pazárrúl 24. Februarij irt levele, mellyben írja ő kegyelme, hogy a vezér agájával megegyezett, és az melly fejérvári szerdár agáját ottan előtanálta (a ki hozta ezen levelet is) az, angliai oratornak szőlő leveleket hozott volna. Ez nap hozák Orosz-Csikről 24. Februarij irt levelét Horvát Ferencz uramnak is, mellyben írja, hogy az tiz ersziny pénzt ott adják meg. Írja azt is, hogy 22 sajkát, 20 gimiát, 22 hidast újakat készítettek volna, és hogy már a sajkák memének a Vas-kapu őrzésére, és hogy a tábori szükségre feles élést hordtak volna oda. Mindezeket írás által közlöttük a francziai oratorral. Hasas basa mondá, hogy a vezér Szofiánál akarna fűre boesátani. Nagy conferentia volt vezér, mufti, janesár-aga, kajmekám, tihája, réz-effendi között a vezér szarajában.

5. Volt Bai Mihály uram a kapun, holott nem láttott leírásra való dolgot; beszéllett a moldvai boérok-kal, nevezetessen Pohárnikullal, kik mondták: volna reménségek adajok relaxatiója aránt, és hogy a bud-

esáki szultán bévitte volna Kameniczbén a pénzt és élést, s ezen alkalmatossággal Lengyelországban bécsapott; mint járt? nemsokára meghalljuk. Ebéden lévén nállunk a francziai orator Reverend nevű tolmácsa, s borbély, mondák, hogy tegnap estvefelé volt az orator szemben az vezérrel, és hogy Dominus Paget ma Colberthez, a hollandiai oratorhoz ment.

6. Ment Skerlet kétlovú kocsin, két vezetikkal az angliai oratorhoz. Mentünk az francziai oratorhoz hogy ígreti szerint communicálja velünk a Franciaából jött híreket; a minthogy communicálá is, és monda: Domini, heri vidi Vezirium, jam et vobis aperio, noster Imperator Christianissimus habuit in mense Januario magnam fortunam, quia fortatitium Furne in Flandria obsideri jussit, tandem per accordam etiam accepit; ibi fecerant hostes magnas provisiones, ut inde fortalitium nostrum Donkerquium prima occasione obsidere possint, et inventa sunt ibi tormenta 1000, et aliae praeparationes ad quatuor milliones aestimatae. Eadem occasione et ad alteram Rheni partem ad Rheinsfellium expedita est a Rege aliqua armada, sub commenda Domini Comitis de Tallárd, eo tantum fine, ut Bavarus (qui cum armada Caesaris et Imperii, reliquorumque confoederatorum, una tantum hora distabat a Furne, cum fuit obsessa et accepta, nec tamen succurrere ausus est), magis confunderetur. Accepta vero Furne, et Dominus Tallárd redire jussus, interim cum sub Rheinsfello equitasset, globo laethaliter sauciatus est, armada vero absque omni alio damno rediit. — Ez nap voltam a kapun, de nem láttam semmi ollyas dolgot.

7. Volt a francziai orator a jancsár-agánál, és az orator doctora nállunk.

8. Az orator vadászni ment. Bai uram a kapura volt, holott a hollandiai orator Dominus Hemskerek tolmácscsával beszélvén, kérdezte: an habeant aliqua bona nova. Amaz felel: habemus nova, sed non plane bona; és kérdvén Bai uram: lehet-é valami reménség a békességről? emez mond: igen kevés, quin imo fiet terribile bellum. Én mentem Kupár-oglihoz, vettem kezemben Constancinápolyból Sándor uramnak jött levelet. Ott tanáltam a Posztelniket is. Kérdezém tőlök: igaz-é, hogy a tatárok Kamenicz ellenében épített erősségét a lengyeleknek elrontották volna? Mondának: Zvánesa olyan hely s úgy megerősítették, kősziklán lévén, a természet is úgy megerősítette, nem-hogy a tatár rontaná el: de a töröknek is dolgot adna. A tatárok ugyan lovok hátán vittenek bé huszonötezer kila búzát; volt Jászvásártt négyszáz kereskedősze-kér is, kik bé akartak menni, de nem bátorkodtak. A tatárok rablani mentek-é, vagy visszatértek? nem írólta. Ez nap irtunk Székely Zsigmond uramnak; irtam Veszternik urnak is, a francziai király hada mint vette meg Furnát, Flandriában.

9. Reggeli 9 órakor érkezék Dósa Mihály uram kegyelmes urunktól; szerencsés három harczait hozta a kuruczoknak. Ezen hirekkel menénk Skerlethez, kinek ő nagysága levelét megadván, s a dolgokat töl-lünk örömmel értvén, mondá: Domini, has omnia ponatis ad chartam, et bono mane veniatis ad me; cras divanum Imperatoris erit, Vezirius inde fessus redibit, sed post meridiem Domini, introducemini. Kérdést tévén, ha az instantiákat is egy seriesben írjuk-é a hirekkel? javallá, hogy írjuk le először, s azután meg-látja, mit kell cselekednünk. Szállásunkra jövé, vol-

tunk foglalatások az urunk ő nagysága tudósításának deákül való fordításában.

10. Jó reggel vivők Skerlethez a fordítást, mellyet megolvastván, jóvá hagyá, s monda: Domini! Divánum praeteriit, tamen modo ire ad Vezirium propter magnam frequentiam non svadeo; sed post meridiem prima hora veniatis eo, me ibi invenietis, et procuremus negotia. A mint az aba állapotját olvassuk, hogy a vezér kegyelmes urunknak irt levelében annyi abát ígirt, a mennyit tavaly adtak, mégis csak felényiről, 500 végrül adatott fermány. Mond: Utinam teftedarius magis quam Vezirius promississet! Felmenénk délután egy órakor: a vezér szintén akkor ült lóra, elmenvén, a városson széllyeljárt, minket penig a tihájával szembenjuttatván Skerlet, kegyelmes urunk levelét megadók, a csauz-passa is melléje menvén, ketten megolvasták, és a három rendbeli csatát megkérdező Dósa uramtúl; vidámon hallgatták. Onnét kijöven, várók a vezért ikindiig; megjövén, Skerlet kijöve s monda: Domini! Vezirius distulit negotia; ideoque abite felices, nunciabo mox vobis, cras qua hora veniatis. Onnét eljövénk. Bai uram Haszán agával ment volna a réz-effendihez, de foglalatossági lévén, s mások superveniálván, velle szemben nem lehettek. Már azelőtt, hogy felmentünk: a réznek szálló levelet Haszán agátúl megküldtük volt; tartván attúl, hogy hertelen lészen a vezér szemben velünk, kértük, akkorra vigyázzon s jőjjön bé, légyen jelen mikor a vezérnek a dolgokat proponáljuk.

11. Jó reggel Skerlet szolgája által bennünket felhivata a kapura; hogy felérkezénk, csakhamar a vezér is velünk szemben lön: de előre a leveleket bekérlette, azok megolvastása után vivének bennünket

eleiben. Az harc állapotját elkérdezvén Dósa uramtól, kezdé kérdezni: micsoda idők járnak arra? (Ezen discursusa czélozván az élés Jenőben való vitelére: már a mint disponáltam volt Dósát), felelé: igen nagy árvizek voltak, maga is sok helyeken usztatott. Kérdé: a Duna s Maros általfagyott volt-é? Felelé: a Duna nem, de a Maros általfagyott volt. noha mikor Gyulárúl visszajöttek, már akkor úgy meglágyult volt, hogy két vagy három katona alatt a jég leszakadt, s odaveszett. Kérdé: hol tanálta kapitány uramat? hány napja, hogy jó? miért nem küldött a fejedelem nyelvet? Ezekben okoztuk a menzil-fermánnak nem létét. Igiré abban grátiáját, hogy kell lenni ezentúl. — Az ellenség szándékáról kezdé tudakozni. Sokan állván jelen: Skerlet uram tanácsa szerint mindenben relegáltuk magunkat az írásra. Dósa uramnak kaftánt s nyolcz ezüst-aranyat adata, nagy liberalitássából. Innét mentünk mindgyárt a réz-effendihez s mondók a vezérrel való szembenlételünket; azomban declarálók a kuruczok hármasszerencsáját, megmondók azt is, hogy azon nyelvek világossan fateálják csakhamar időn való obsideáltatását Temesvárnak, a Duna passusának elvételét, a császár útjának elállását; és ha az fejedelem mellé hadak nem mennek sietve, szabadozon az ellenség végben is viszi szándékát. Kérdé: megmondottátok-é a vezérnek ezeket? Mondók: meg, írásban is beadtuk. Mindgyárt ragadá mentéjét, nagyot suhajtván, mond: megbocsássatok! Merő futva általmene a vezérhez. Meneteliben kérők, legyen segítője a fejedelem kívánságinak, mellyeket azon írásban letettünk. Igiré jóakarátját és kérdé: hogy van, hogy ezekről Csafer passa semmit is nem ír? Mondánk: ötöt is a fejedelem tartja hirrel; az melly órában a

fejedelem ide póstát indított, az órában mindezeket megírta Csafer passának is, emberét is küldte oda.

Menénk innét egyenesen a jancsár-agához, kinek kegyelmes urunk levelét megadók; az relatiókat megértvén, kedvessen vette a tudósítást: két kezeit kiterjesztvén, a fejedelemre s reánk nagy áldást monda, vigasztala bennünket. hogy mi hatalmas császár árvái vagyunk, nemsokára megadja Isten hazánkat, csak várjuk békességes türéssel, mert efféle dolog szenvedés nélkül nem lehet! etc. Dósa uramnak 15 aranyat ada. Ezekután megértvén töllünk az ellenség igyekezetit s siető szándékát, s fejedelem mind azok orvoslásában s mind maga szükségei aránt való instantiáit: ígíré, mindenekben szolgál, és a vezérrel mennél-hamarébb szemben lészen. Recommendáltuk néki a váradi jancsár-agát is, hogy okos s vitéz ember, az odaki való dolgokrúl sokat tud beszélleni.

Menénk az oratorhoz is, és megadván Lora uram leveleit, megolvasá; mind azokból, mind az mi relatióinkból örömmel érté a kuruczok szerencsés próbáit, s mondá: Certe Domini, fecerunt nobilem actum. Ezekután praesentálók azon írást, mellyet a vezérnek is beadtunk, kit megolvasván, kérők: ne sajnálja ő nagysága is procurálni azon dolgokat, mert Temesvár s a Duna passusa periculumban vadnak; ha oda lesznek, megítélheti ő nagysága, micsoda consequentiái lésznek. Mond: Certe Domine procurabo, et ex his habeo optimam commoditatem ministros videndi; et si Temesvarino non succurrent, non possum aliud credere, nisi ut velint pacem facere cum Germanis, et illa Trans-Danubiana loca, quia petit Germanus, non per manus tradere, sed abdicare volunt. Mondék: si Temesvarinum et passum Danubii hostes habebunt, et

Belgradum erit angustiatum. Mond: sed credo, quod Belgradum amittere nolunt; ideoque videbitis. de Danubio providebunt! Ezekután ígéré, hogy talám holnap is a pensiónak felét kezünkben adja, más fele is két s három napok alatt elérkezik: de ha az elkésődnék is, az magáébül is letészi.

Szállásunkra menvén, onnét ment Bai uram az urmeli kaziaszkerhez. kinek is kegyelmes urunk levelét megadták; a szerencsés próbákat örömmel értette, s kegyelmes urunk tudósítását igen köszönte. Továbbra megértvén az ellenség intentióit, és kérvén Bai uram: valamint ne tudja meg a vezér, hogy néki is aperiálták azon dolgokat; mond: a vezér tudja-e ezeket? Felel: tudja. Mond a kazeszker: hát ő miatta elveszszen-e az ország? mindgyárt a seislámhoz megyek, néki is megmondom! Én pedig a fejedelemlnek igaz jóakarója vagyok, mert látom: ezen birodalomnak igaz jóakarója. Az vezérnek is szóllottam minapiban mellette, hogy gondot kell reá viselni; tovább is a fejedelemlnek szolgálni akarok, ird meg a fejedelemlnek!

Ikindi után menék Skerlethez. Kérdém: azon írást, melyet beadánk. megmagyaráztatta s értette-e a vezér? Mond: Domine! intellexit valde bene, et desideravit sibi aliquod tempus ad meditandum de iis rebus. Kérém: lenne azon, mennél hamarébb küldhetnők vissza a póstát. Mond: allaborabimus Domine; jam cras habebitur consilium, et brevi accipietis responsum. Kérém továbbá fejedelemlhez való synceritására, mondjon valamit a békességrül: mert a fejedeleml úgy gondolkodik, hogy azt az Duna-mellyéki földet úgy elhadták. ultro akarnák az német kezében ejteni, hogy inkább békesség legyen. Mond: inde non potest hoc concludi, quia Germani petunt ista loca, et

promittunt alia ; sed necdumne noscitis istos ministros ? Pacem Domine non speremus, quin imo jam sumus in bello. Kérdém : ergo hic orator Anglicus nonne attulit foverabiliores conditiones, quam tulerat Hollandus ? Felel : adhuc Domine non aperuit, quia haec audientia erat tantum ceremonialis ; sed die Martis admittetur ad Imperatorem, et postmodum aperiet suas propositiones. Kérém továbbá, hogy a fejedelem dolgaira vigyázzon. Mellyre obligálá magát.

12. Bai uram kapura volt, semmi dolgot nem látott. Ez nap a jancsár-agával, réz-effendivel, teftedárral, muftival divánkozott a vezér.

13. Mindketten a kapun voltunk ; onnét Bai uram ment a réz-effendihez és kérte, mennélhamarább lehetne válaszunk, lenne azon. Mondta : már munkában volnának a dolgok.

14. Voltunk a kapun. Onnét Bai uram mene a francziai oratorhoz, holott is kérte az oratort, hogy urunkhoz ő nagyságához s Lora uramhoz való leveleket készíttetné el, mert nem tudjuk melly órában léssen válaszunk. Azomban az urmeli kazászsker szavait repraesentálta, mellyekre mondott az orator : dixi Domine vobis, iste est praeclarus vir et Principis bonus amicus. Ezután mondta az orator, hogy bizvást megirhatjuk a fejedelemnek : bizonyossan kitanulta, hogy nagy készületi van a portának, mellyhez hasonló régen nem volt ; Fonton uram pedig tegnap öt fermánt látott, külön-külön passákra szőlőkat, olly tenorral, hogy ad 5. Maij Vidinnél légyenek, s a vezért ottan várják meg. Assecurált arról is, hogy hétfőn, úgymint holnapután, a pensiónak felét bizonyossan kezünkben adja. A teftedár felől is mondta : úgy értette, hogy a jövő kedden a jancsárságnak megfizetvén, degradálnák.

Is Alla ! Skerlet uramnak beszéltem dolgaink siettetéséről ; mondá : meglésznek csakhamar, noha még ma nem reménli.

Haszán aga beszéllett valami értelmes törökökkel, kik beszéltek : a császár igen vigyázó ember lévén, most csak nézi, mit csinál a vezér ; de ha elég had nem leszen, nemsokára maga tekint a dolgokban, mind vezért, s egyéb tiszteket öszvenyakasztattat.

Estvefelé sétálván ki a Mihály hídjára, a váradi jancsár-aga ott a hid végénél való vendégfogadóban szállván, bennünket meglátott s bélihivatott. Sándor uram levelét (kiben kegyelmes urunk levele is volt. ő kegyelmének szólló, includálva) megadá ; beszíllé : Váradban, és a németek mellett való rabságban létele arra juttatta, hogy egy boeskorban jött Nándor-Fejérvárra ; az melly hitván köntös rajta vala, azt is Csafer passa adta. Ezek után hozók elő sok szenvedésink s bajaink között a vezérnek mostani rendeletlen parancsolatját, mellyel most akar a fejedelem hadaival Jenőben élést vitetni. Mondá : bolondság minden dolga a vezérnek. mert már az lehetetlen, úgy elfogta az ellenség azt a földet ; azonkívül is, Jenőben van négy holnapi élés, azalatt a vezér is kijöhet ha akarja. Kérők, hogy azon szókat mondja meg a vezérnek s jancsár-ágának is. Mellyre igiré magát, és mondá : Csafer passának is megmondta mindazokat, és valahol helye leszen, a fejedelemről minden jót fog mondani. Mondók mi is : ő is meg fogja ismérni, melly hathatósan megdicsírtük fejedelem parancsolatjából a vezér s jancsár-aga előtt szép okosságáru s vitézségéről, mikor véllek szemben leszen. Mellyet igen megköszöne ; hozá elő, melly semmirekellő emberek a váradi passák : jobb hogy soha passák is nem lesznek, mintsem csak

ollyak légyenek. Ezekután mondók: gyakran kívánunk vélle szemben lenni, de mivel már késő estve van, több dolgokról vélle nem discutálhatunk. mert a kaput is bezárják.

15. Jó idején kapura mentünk, Skerlet által a választ sollicitáltuk: de hallasztattunk holnapra, és javallá, hogy ma a réz-effendit is ne búsítsuk. -- Ezen reggel kaftányozták fel a budesági szultán három pósta-tatárit. kik azt a hirt hozták, hogy Lengyelországban Ilyvoíg (Lwow=Lemberg) és Zainnistcsaig nagy rablást tettek. A hetmán Jablonovski uram szolgáját (kit jószágiban küldött volna. hogy magokról viseljenek gondot, a tatár előtt securitást keressenek) hozták bé nyelvnek. Beszéllé Janáki, hogy már a vajda harmadfél száz lovast, vezetéklovakkal, küldött Fejérvárhoz, hogy élést vigyenek Jenőben; melly tölt tizezer tallérában.

16. Voltam a kapun, Skerlettel beszéltem: de nem javallá, hogy ma sürgessük a választ, mert holnap az angliai követnek léssen audientiája, s mostan foglalatosok a ministerek azon dolgokban.

17. Volt császár dívánja, s fizettek a jancsárságnak. Volt audientiája az angliai követnek a császárnál. Ez nap adá meg a francziai orator is a pensiót.

18. Vettük Székely Zsigmond uram levelét, mellyben írja a tatárok Lengyelországban tett nagy rablását. Mentem ennek relatiójával a francziai oratorhoz, kitől azon alkalmatossággal kérdeztem: mit értett az angliai követ propositióiról? Mondá: bizonyosan végére ment: nem proponált semmi particuláritásokat, hanem mondta, hogy békesség-esinálni jött, mert az ő ura barátja a császárnak. Ezzel a követ elbúcsúzván, felelte a császár: Noscimus qui sint nostri

amici. Ezekután kiindulni akarván a követ, mond a császár: *Orate pro felicitate nostra!* Azt mondja az orator: minden ajándéka nem ért volna egy erszény pénzt; valami bársonyból, s aranyos materiából állott, kiket audientiája előtt két nappal hozatott Constáncezinápolyból. Kérem itt is: vigyázzon a fejedelem dolgaira; ígére jóakarátját, és mondá: nemsokára megindul a vezér.

19. Mentem a kapura. Mentem a réz-effendihez is, és kérem: a választ siettetné; bocsátott el csak szép szóval. A maga garádicscsán tanálám a vezér tiháját, annak is szöllék hasonlóképpen, ki is mondá: legyetek jó reménségben, mert választotok lészen! Láta a fővezér is ablakán ezen tihájával való beszédemet.

20. Volt fizetések a szpaiáknak. Mentem a jancsár-aga szállására, ki is akkor foglalatatoskodván a constáncezinápolyi jancsárság fizetése megküldésében, velle szemben nem lehettem.

21. Mentem a jancsár-agához, de most is a pénz körül való munkája nem szülvén, hosszas várakozásom után is velle szemben nem lehettem, a chul tihája is odaérkezvén. A boncsokját kitéve tanálám. Menék a kapura: ott is a fővezér boncsokját kitéve tanálám; holott is nem szülvén meg a szpahiák fizetése, szállásomra menék.

Délben hivata a tihája, a válaszokat kezemben adá, s mondá: a fejedelem szükségeit jól tudja a vezér; nemsokára kimegyen, s mindenben megvigasztalja. Ezalatt Dominus Paget szemben lön a vezérrel, minden pompa nélkül, s beszéllett a vezérrel egy óráig. Skerlet uram kijövén, mondám: már a vezér válasz-

sza nállom van. Mondá: rogo Domine valde, bono mane venias ad me.*)

23. Érkezők Stéphán, kegyelmes urunk ő nagysága leveleivel. Expediáltuk Dósa Mihály uramat kegyelmes urunkhoz. Voltunk a francziai oratornál, ki is kérdező: a mappábúl a Tiszát mutatnók meg eredetivel együtt, mert az németek a Tiszáig s Szávaig ígírik a töröknek; mellyet megmutatván, mondánk: jó volna, ha addig adná, de nehezen hiszszük, mert úgy Szathmár, Kálló, Ecsed is ide esnék, Máramarosbúl ugyan Huszt elszakadna. Maga is rátére. hogy talám Szeged felé akarnák azt a nagy pusztát a törököknek szakasztani.

24. Voltak ebéden nállunk Fonton s Ürtisz uramék. Kérdők Fonton uramat: ha eljön-e velünk ismét táborban? Mond: úgy látja, néki kell ismét eljöni; de megmondta az oratornak, hogy ha ugyan ötet küldi el: úgy jó el, hogy, mint tavaly esett, más előtte való ne legyen, mert nem patiálja. — Volt az angliai s hollandiai követeknek és hollandiai residensnek, mind háromnak egyszersmind, a fővezérnél audientiájok, holott a mufti, kazászkerek, kajmekám, jancsár-aga, csorbacsiák felessen voltak ben. NB. Incognite a fővezér megjárta egy alávaló lovon, egy tatár-süvegben a császárt, minekelötte a követeket felhozták volna. Felérkezővén a követek, voltak benn másfél óráig, és propositiói ezek voltak:

1) Camenecum cum tormentis et adjacentibus terris, ut et Moldavia et Valachia, Polonis cedatur.

2) A Morea Turcae abstineant, et fiat Venetorum.

---

*) A következő napról (mart. 22-kéről) szólandott följegyzés kimaradását néhány sornyi szélességű üres hely jelzi.

3) Trans-Danubiana loca et fortalitia, Temesvár, Jenő, Gyula, Germanis concedantur, et Bosnia tributum ipsis pendat.

4) Templum Hyerosolimitanum Pontificis Romani et non Gallorum juri subjaceat.

5) Ex Budcsák Tartari recedant.

6) Princeps Tökölius intra duos menses ad manus tradatur.

7) Captivi ab utrinque dimittantur.

Irtam le ezeket Hasás basa szájából, a ki a confe-rentián végig jelen volt.

És mondja: a vezérnek feleletti lett volna: Isten-nek hála, hatalmas császárunknak embere, pénze, élése, húsa elég vagyon; Istennek imádkozunk: de ezeket a hatalmas császár meg nem hallgatja, valami-re adja Isten! Serio urgeálták a követek, hogy a ve-zér is adja ki propositióit: de a dolgot dívánra ha-lasztotta. A követek trombitáltatták magokat mind felmenet, mind lejövet, a Hemskerek szállásáig. — Vitte meg Bai Mihály uram kegyelmes urunk Skerlet-nek irt levelét; ki is jóvallotta, hogy ő nagysága Nándor-Fejérváron házat akar építtetni, és javallotta, hogy most elégséges lészen a Csafer passa collatiója, hanem ha kimegyen a vezér, akkor kell vélle ratiha-beáltatni. A Csafer passával való egyenetlenkedést is megértvén, mondotta: ő hirtelen ember, — de meg szokta bánni a mit cselekszik, azért nem méltó vala-mit arról szólni. Mondotta Bai uram is, hogy nincsen is szándékában, hogy rajta kívül senkinek szölljon felölle.

25. Volt nállunk Fonton uram, és beszélte, hogy tegnap a réz-effendi s jancsár-aga mindenik hivatta, és beszéltek vélle a követek helytelen propositióiról,

és hogy ők is e contra Bécset, Győrt, Komáromot akarják kívánni. A fejedelemtől pedig mindenik jól beszéllett: nem olyan hívét a portának, a ki ellenségnek annyi vérért ontotta ki, adnák kézben, de egy kutyáját sem adnák ki!

Ezen alkalmatossággal a császár incognite kinn járván, és egy szpahiával beszélvén: amaz sem tudta, hogy a császárral beszél. Kérdezkedik a császár tőle holmokról; emez panaszkodni kezd a teftedárra, mondván: jó a császár, de a teftedár kutya; mert a császár mindennek kiadatja fizetését: de emez húzza s vonja, négy s öt tallért is elvon egynek a zsoldjából, s úgy idegeníti a császártól a vitézlkö rendet. Mond a császár: nám, nekem egészen megadta fizetésemet! Mond a szpahi: lehet uram, mert valami tiszt lehetsz, fél tölled; az ollyaknak megfizet: de valakitől tartalékja nincsen, minden fizetésében eltart. Ezzel a császár elmenvén, mindgyárt hattiserifet küld a vezérre, hogy a teftedárt tegye le, miért is hogy olyan káros teftedárt tart! A vezér is nagy félelemben volt: a teftedárt elzáratja.

26. Elcsinálja dolgát a teftedárnak a vezér; ismét tisztiben hagyatik, noha úgy hirdetik: csak addig lenne, még a constánczinápoli teftedárt elhoznák helyiben. Ez nap kezdödék hirdetödni, hogy a jancsár-agát is vagy ázsiai vagy kameniezi passaságra küldenék, és succedálna helyében a kajmekám-passa. Értettük Janákitól, hogy Tömösvárról pósta jött, a ki azt hozta, hogy Topály-Huszain passa valami ellenségre kiment volna, és kárral tért vissza.

27. A császár excandescál a vezér ellen, hogy a teftedárt protegálta, magát is exauctoráltatja; tészí fővezérnek babadáki Musztafa kajmekám-passát, kit

a jancsár-aga viszen bé ikindi tájban a vezéri residentiában. A teftedárt s vezér tiháját is megfogják. A vezér kitett boncsokját is levészik. Teftedárnak tészik a szpahiák agáját, kit jó embernek dicsírnek. A letett vezér ezen szarajban benntartatik nagy becsülettel az új vezértül.

28. Mentünk kapura. Igen nagy frequentia volt, mindenféle nagy emberek felgyülekeztek. Csakhamar az új vezér boncsokját nagy solennitással elébbi szállásárúl a maga tihája béhozá, imádkozának, s hat berbécset megmetszének, a letett vezér boncsokja helyiben kitévék. Mentünk a francziai oratorhoz. Hozá elő a vezér változását: a teftedár kedvéért mint vesztette magát. Kérdök, mit jovall: ezen változást megirjuk-é mindgyárt kegyelmes urunknak, avagy várakozzunk addig, még a vezérrel szemben lehetünk, s kegyelmes urunk s hadai nagy fogyatkozásit repraesentálhatjuk? Javallá, hogy ne várakozzunk, mert abban idő telik, mivel most sok dolgokban foglalatos, hanem küldjünk el. Kérdi: úgy, de hogy küldetek el, mert most menzilt nem szerezhettek! Mondánk: pénz is lovat vészünk; azomban ha Stephán nélkül ellehetne, ötet küldendök el, mert nincsen más törökül tudó póstánk. Mondá: igenis, elküldjük. Ő is ír kegyelmes urunknak. Kérök arra is: ha a fővezért köszönteni fogja, kegyelmes urunk dolgait ne felejtse recommendálni. Igiré mindenben jóakarattját, és mondá: nunc habemus bonos ministros, et iste Oszmány tihája est optimus homo. Kérdém: valljon ugyanez leszen-é a tihája? Mondá: cum sit creatura creaturae, non potest alius esse. Tanácsúl adá azt is: ha a vezérrel szemben lészünk, a letett vezért ne vádoljuk, mert igen protegálja a sógorságért. Véré is ő nyerte meg

a császártól. Mondánk : nincs szándékunkban, senkit is vádoljunk, csak kegyelmes urunk s hadai fogyatkozását akarjuk bémutatni. Mondá : erről is előbb Oszmán tihájával beszéljünk, qui cum sit homo capax, dicet quae faciant. Kérők arra is : ha kézhez vehette jóformában az angliai követek propositióit, közölje kegyelmes urunkkal. Igiré abban is jóakarátját.

Értettük, hogy az estve póstát küldött volna az új vezér Topál-Huszain passához, és ötet tette volna nándor-fejérvári szerdárnak, és hogy babadáki, tavalyi kegyelmes urunk ittléte alatt lévő, janesár-agáért is elküldött. Mi végre? nem tudjuk.

29.*) Expediáltuk Stéphánt kegyelmes urunkhoz. Ez nap futamodott vala hire, hogy a réz-effendit is megfogták volna : mellyen, minthogy igen conturbálódtunk, mindgyárt küldök Haszán agát, hogy menjen végére; de Istennek hála, semmi nem volt benne. A letett vezért elvitték Constanczinápoly felé.

30. Értettük, hogy a szilisztriai manszupot az új vezér Topál-Huszain passának akarta volna adni : de érkezvén a tatár chámnak a letett vezérhez intercessiója, hogy azon manszupot adná Iszlám passának : már ezen vezér is a tatár chám kedvéért néki fogná adni. A mostani szilisztriai passát penig Temesvárbán rendelte volna.

31. Voltunk szemben az új vezér tihájával Oszman agával, kit kegyelmes urunk nevével köszöntvén, kérők : lenne tovább is, mint eddig, ő nagyságának igaz jóakarója. Felelé : igenis, a leszek, mivel ezentúl együtt is fogunk táborozni. És mondá : ímé, most tatár pósta által levél is megyen mind a fejedelemnek, mind

---

*) Ettől fogva ismét más írás.

Csafer passának. Látván mindefelé való expeditiókban lenni foglalatosnak, ezzel tölle eljövénk.

Aprilis.

1. Irtunk levelet kegyelmes urunknak ő nagyságának a vezér tatár agája által.

2. Volt az francziai orator az új vezér köszöntésére; vitetett maga előtt négy vezetiket. Ez nap Oszman tihája tétetett kajmekán-passának. Közönségesen beszélik a törökök: nagy kárt tett magának a vezér, midőn ilyen okos tihájátul megvált. Azt is igen beszéllek: nem sokára ő lenne fővezér.

3. Voltam a kapun, láttam az új tiháját, melly is a vezérnek régi szolgája volt. Igen szaporán kezdtek a császár megváltoztatásáról is beszélni.

4. Voltam a francia oratornál. Mindgyárt hozódik elő Oszmany tihája kajmekánságra való promoteáltatása. Én mondtam: csak kárát ne vallaná a vezér, hogy olly ministeritül elvált! Mond az orator: *Erat summe necessarium penes Imperatorem ponere talem hominem, cui fidere possit*; hozá elő azt is, hogy tegnapelőtt a vezérrel szemben volt, ki is igen kedvesen látta. A depositus vezérrül monda: *Erat naturalis philosophus. Parum habuit gaudium, cum factus et Vezirius, et parum fuit tristis, quando fuit depositus.* Én kértem: mit remínl a vezér indulásáról? Mond: úgy hiszi, nem sokára megindúl, mert ezt tudja, hogy siet, a császár is sietteti. Azt is tudja, hogy hamar időn a társág Fejérvárhoz jó. Kérde tőlem: mit remínl az idei campaniáról? Mondik: ha a Küprüli methodussát nem veszi fel a porta, esmít derék erőt nem ad a fejelelem mellé, hogy Havasalföldén által menjen Erdélben, annyi erővel, hogy Veteránival szembenszállhas-

son: víkony remínségem van; mert a szokás szerint a nímetnek két tábor a líszen: egyík Varadinnál, másík közel az erdélyi szélben; ezek úgy vigyáznak a vezérre, hogy akár a Száván, akár a Dunán menjen által, mindgyárt conjungálják magokat ellene. De ha az ellenség megértene, hogy a fejedelem Havasalfölde felé megyen nagy haddal: a kissebb armada arrafelé vonódník, annálínkább, ha succedálna az szerencse, az derík armada is confundálódník, a vezér minden operációját szabadoson követhetné. — Azalatt is Erdélynek Lugas felé való része had nélkül lenne, a vezér kevés haddal arrafelé is nagy confusiót csinálhatna mindkét tábornak. Mond az orator: expectemus hominem vel literas Principis, et repraesentemus Vezirio.*)

Onnít eljövén, Skerlethez is mentem. Ott is hozódának elő a nagy mutatiók, a vén teftedárnak bold munkái. Én mondík: nescio qualem habuit politiam; et provincias summis exactionibus exhaustit, et militum stipendia comminuit. Mond: Domine, non exhaustit, sed corradit, et haec omnia in privatum ipsorum commodum vergebant. Mondík: et rem eo deduxit Vezirius, ut cum teftedario et ipse omnia amitteret. Mond: ita est Domine, tamen ipse Vezirius fuisset bonus, tantum consiliarios habuisset bonos. Én mondík: et aliquam levitatem notavimus in ipso. Mond: Domine, non fuit levis, sed fuit tenax pecuniae. Mondík: minket elég boldogtalanságra juttatott tenacitássával. Mond: a meg volt, de most olyan ministerek vadnak, kik mind jóakarói a fejedelemnek; már minden jót reménlhetünk, ha ez esztendőről haladna is Erdélyben való bémehe-

---

*) E beszélgetés közé, körülrekesztéssel e följegyzés is oda van igitatva: „4. (Aprilis) Paget, 5. Hemskerek, 6. Colert köszöntötték az vezért.“

tésünk. De az qvártéllyrúl securusok lehetünk; és ha űneki a követtel el kellett volna jőni, mind qvártéllyunk, mind pénzünk lett volna az elműlt télen is, oly constitutióban hadta volt a vezért; de ő onnan eltávozván, — nem volt a ministerek között a ki ezen dolgot sincere procurálta volna a vezér előtt. Hozám elő nékik is, mint az oraturnak, hogy jó volna Kuprili methodusit elővenni. Mondá: Domine, vel Belgradi, vel citius in confinibus veniat Princeps ad Vezirium, et hoc procuremus. Én mondik: Domine, tunc tardum erit de hoc consultare, quia erit magna difficultas Turcis et Tartaris a Belgrado redire in Valachiam; sed si in his consentiret Vezirius, quando ipse ibit in Belgradum, tunc Princeps cum Turcis et Tartaris deberet esse in Valachia. Mond: valde bene Domine! És monda ő is: várjunk a fejedelemtűl.

Az új tihájárűl mondá: embersíges ember, sed non est par huic officio, quia qui est tihája, totum onus Imperatoris et Vezirii debet procurare, hic vero talibus non est asvetus.

Csűrli Szmael effendi, ki Kuprili vezér ideiben is teftedár volt, títetett teftedárnak.

5. Voltunk az új tihája köszöntísére, ki is mindenekben igéré kegyelmes urunknak szolgálatját.

6. Érkezvén Mamhud bég-ogli embere, kért benűnket Haszán aga által: ha valami új hireink volnának a fejedelemtűl, tudósítanánk a passát felőle; izente a passa azt is: az mely fermán-leveleket a fejedelem kezihez küldött, elkűldte a hova kellett küldeni.

7. Voltunk a kapun. A szpaiaknak fizettek. Értettűk, hogy a vezér ezer lovas végbelinek, meg annyi gyalognak szerzísére adatott volna zászlót ki.

8. Voltunk ebiden a főoratornál, kivel is discu-

ráltunk : mint lenne jobb a fejedelmet ez esztendőben accomodálni ? mint lenne mind a portának, mind nekünk hasznosabb ? Fordult elő az én 4. praesentis véllé való beszélgetésem, mellyet most is helybenhadván, monda : holnap szemben a vezérrel léssen s repraesentálja. Értök tőlle a moldvai vajda halálát. Instálánk neki, lenne azon : ne lenne olyan vajda ottan, a ki az havasali vajda creaturája lenne. Mondá : úgy látja, a moldvai ittlévő boérok az megholt vajda nagyobbik fiát kívánják, de inkább hiszi, a Duka vajda fia éri el.

Kupár-ogli maga elébb-állott, szolgálit megfogták, mindenit confiscáltak.

9. Voltunk kapura. Értette Haszán aga, hogy a vezér maga fizetésén ötezer embert akarna tartani, melynek fele lovas, fele gyalog lenne, végbelielkből, arnoldból, bosznyákból állók. A tatár chám sátorait (itt lévén) indították Nikápol felé.

10. Voltam francziai oratornál ; hozám elő, hogy úgy látom, a havasali vajda munkái elémennie, és a moldvai vajdaságot a Duka fia éri el ; azért talám jobb volna Székely Zsigmondot behívatni ide, mintsem valami szerencsétlenség érje. Mond : Domine, ecce modo me paro ad Vezérium, statim volo ipsum videre. Est quidem magna difficultas, quod hi ministri non volunt agnoscere, quae pertineat ad securitatem Imperii hujus ; tamen maneat ibi Dominus Székely, quia pro bono nostro et vestro debebo ipsi securitatem procurare, et Vezério significabo ; absque illo passu nec Celsissimus Princeps, nec ego possum fieri.

11. Levén nálunk ebéden Buchni, Buár, Fontou, Urtisz uramék, mondá Buchni : tegnap a vezérnél levén az orator, kegyelmes urunkról sokat beszéllett,

és mondta a vezér: *Tökölus est syncerus homo, quicquid potest, facit pro bono hujus Imperii: sed habet tamen multos inimicos, qui sunt ex illis, qui et inhonestam pacem cum Germanis vellent facere*; és kére, hogy ezen dolgot az orator előtt, mintha nem tudnók, úgy titessük, mert az orator is megmondja minékünk. Estve kísőn érkezik kegyelmes urunk tatár póstája.

12. Mentünk az oratorhoz, kegyelmes urunk levelit megadtuk, és tanácsát vevők, hogy ha méltó-e megadni kegyelmes urunk leveleit a vezérnek, mivel bizonyosan tudjuk: két-három napok alatt más pósta is érkezik, mert Stephánt Rásnyánál tanálta az elmúlt kedden ez a tatár-pósta. Jovalja: igen, megadjátok, mert az élés megindítása kedves hír leszén előtte; de kajmekánnak titulált levelét is néki adjátok, hadd lássa: akkori tisztiben is nagy reflexiója volt a fejedelemnek reája. Oszmán tihája is, noha kajmekám, de tihájaságra titulált levelit adjuk meg. Mondánk: a szerént cselekeszünk. És monda: nem igaz, a mint látom, hogy Jenőt megvette volna a nímet! Mondánk: ha megvette volna, a vezér is először urunk ő nagysága a fejedelem tudósításából mitőlünk értené meg. Panaszolkodánk a hadnak nagy fogyatkozásáról, lovainak való kifogyásából. Mondá: jól esnik, ha a vezér a havasalföldi harmadfél száz lovat a mi hadunk számára forditaná? Mi mondánk: bizony jól esnik, s kérők is, ha módját látná, munkálkodnik benne. De arra semmit nem szóla. Hozá elő: a vezérrel tegnap szemben lévén, a fejedelmet specialissime recommendálta; de más egyéb feles propositiói lévén, az fejedelem mellé rendelendő hadról nem szólott mostan, halasztotta másszorra; talám a fejedelem is nemsokára megírja kívánságát. Onnan eljövén, a réz-effendihez menénk,

kinék is kegyelmes urunk levelit megadók s az hireket is communicálók, melyet kedvesen vett. Onnan mentünk a tihájához, kinék is a leveleket megadván, vele a hireket is megértetvén, mondá: ím látjátok, most a vezér a fizetisben foglalatos, mihelt azt végzi, mindgyárt szemben juttatlak benneteket, addig üljetelek. Mi leülni általván, kimegyünk vala, de megszólíta, és mondá: ne menjetelek ki, ha leülni nem akartok, menjetelek bé az én házámban; bemenénk azért titkos házában, majd három óráig ott lievertünk. A vezér felkelvén fizetistül, bennünket bevün, és a vezért köszöntők kegyelmes urunk nevivel, hogy adja Isten: ő nagysága ideiben érhessük el szabadulásunkat, és legyen ő nagysága apja kegyelmes urunknak! etc. Mind fővezérnek, mind kajmekánnak szóló leveleket kezében adók, melyeket kezében vön, s egyikét felszakasztván megolvasá, s kérdi azután: hol van a király? Mondánk: Poseroviczán. A hireket és élés megindítását velle szóval is megértetők; mondá azután: a fejedelemnek én is irok, ti is írjátok: ha valaha kívántatott, most kívántatik, hogy ennek a birodalomnak szolgáljon; ihon, hadak mennek arrafelé nemso-kára, valami szultánok is mennek: azokkal eselekedje a fejedelem a mi jobb lészen! Mondánk: a mi fejedelmünknek az a nyერessége, hogy ha ennek a birodalomnak szolgálhat; mindent élete koczkáztatásával is kiserel követni, csak lgyen had mellette, a maga elfogyatkozott, éhezett, rongyosodott hada is titessék alkalmatossá a szolgálatra. Mond: igenis, lészen nekünk arra gondunk. Ezzel eljövünk, s mihelt szállásunkra érkezünk, mindgyárt vezér esauza jüve utánunk, sietve bennünket visszahíva; felmenünk a tihájához, mond: a vezér azt kívánja: azokat a hireket

irassátok le mindgyárt; az én deákomért elküldtem, mindgyárt feljű! Várók azon deákat sokáig, szintin be is alkonyodott vala. Mondánk: ha mégis várakozunk, kirekedünk szállásunkról, hanem reggelre elkiszítjük. Azért bennünket elboesáta.

Mivel a minap Skerlet harmad napig vontatta a vezérrel való audientiánkat, hogy most is úgy ne tegyen, tudván azt is, hogy még víkonyon van a grátiában, studio vittük végben nálla nélkül eddig való dolgunkat; de hogy mégis contentáljuk:

12. Jó reggel hozzámenik; impatiens voltam hosszas ottvaló várakozásimban, a még felkölt, tudván: mely sietve kívánja a vezér azon fordítást. Ugyan csak megvárám. Kijűvén, köszöntvén, kegyelmes urunk levelit neki megadám. Mindgyárt kérdi: fuistine Domine apud Vezérium? Mondik: fuimus, et fuimus infortunati, quod vestram Illustritatem ibi non invenimus, quia cancellarius rescivit adventum cursoris, et donec apud oratorem Gallicum morabamur, bis etiam per famulos suos nos queri curavit, cum ipsum adissemus, statim induxit ad Vezérium; omnia ipsi proposuimus, benigne nos excepit, tantum dolebamus, quod vestra Illustritas non aderat. Felel: bene factum est Domine. Én mondik: ecce, aliqua nova transmisit Princeps, quae Vezérius adhuc heri volebat transferi in Turcicum, nos vero, cum et tardum erat, respondimus velle nos auxilio vestrae Illustratis; uti in ejus translatione, rogo ego vestram Illustritatem, faciat, ut statim possimus mandato Vezérii satisfacere. Mond: Domine, ecce statim modo ibo ad kajmekanum, ibi non morabor, ibo in aulam: ideoque tradatis ista tihajae, ut mihi tradat, et ego statim interpretabor. Mondik: Domine! jam mihi non videtur conveniens iterum tihajae tradere, cum para-

tam harum translationem jam expectat. Ezen két kezével szemit bétapasztván, egy ideig úgy gondolkodván, mond: ergo Domine, tradatis cancellario. Mondik: hoc magis erit practicabile. És így menék a réz-effendihez, s kéré, hogy Skerlettel fordíttatná meg ezen novellákat. Melyre a réz-effendi orrát félretartván, ajakát elvonván, mond: mással is megfordíthatjátok! — Ezen én érték, s Haszán agával menik a tihája író-deákjához, ki is embersíges ember, vélle megfordíttattam, s kéré: adja kezében a tihájának, mert most a tihája sátorok helye nízésire van. Azután Skerlet ment a réz-effendihez, kinek maga előhozván azon fordítás dolgát, hivatott a réz-effendi, és kérdé: megfordíttattatok azt az írást? Mondik: már megvan. Mondá: jól vagyon.

Volt Bay Mihály uram a franczia oratornál, kinek referálta a vezér szép szavait, mellyen igen erült. A mappát is kérte, de azt mondotta: meghozatta volna, de a melly hajón hozták volna, mindenestül elveszett.

13. Elmentünk a jancsár-agához, ennek is kegyelmes urunk levelit megadtuk, a híreket is neki megmondtuk; beteges volt, de mégis kedvesen vette az tudósítást. És mondá: jó remínséggel legyen a fejedelem, — mert Ali passa eddigis a Dunán felment: ihon, már a jancsárokbán előre is elmentek, imé, más rendbeli jancsárok is már Czilibréig eljöttek. A tatár chám is a mostani vezérnek kedves embere lévén, nagy kiszülettél jó. Ez az esztendő boldog esztendő lészen; lassan-lassan már a hadak is mennek.

Onnit menik a kajmekán-passához; a hideglelís lévén rajta, vélle szemben nem lehetünk.

Onnit menik Duka vajda szállására, holott is Janákit és számtalan görögséget tanáltunk. Köszöntök

kegyelmes urunk nevivel, és kérők, Székely Zsigmondhoz is mutassa jóakarátját. Igéri mindenben, hogy kász kegyelmes urunkkal barátságot tartani, mivel ő nagysága eddigis jóakarója volt. Székely Zsigmondról is parancsol, minekelőtte székiben menne is. Mi is mondók: kegyelmes urunknak mégeddig az ő nagyságának vajdasága ninesen hirivel, de mihelt ő nagysága megérti: specialis követe által is becsületet fog ő nagyságának tenni. Mondá: mindenkor jó szível látja ő nagysága emberit.

14. Ismít voltunk a kajmekán-passához: de mint-hogy purgatióval élt volt, vele szemben nem lehattünk. Irtunk Székely Zsigmondnak, hogy jól recommedáltattott az új vajdának.

15. Volt ismít Bay uram a kajmekánhoz, de szintén akkor akarván menni a vezérhez, most is vele szemben nem lehetett. Én voltam Janákihoz, kitől kérdezém: Kupár hova lött? Mondá: bolondul vesztette magát; hatvan erszény pínzt küldött volt mostanában a vajda kezihez, mellyről tudakozódván az béjött boérok, hogy ha még meg volna, abban jó volna a restantiában lévő négyszáz erszény pénz toldására fordítani; azalatt érkezvén a vajda halálának híre: megijedett, hogy vádolni fogják a boérok, s elbútt; magát, atyjafiait s a vajda fiait elvesztette: mert mind Moldvából, mind Constanczinápolból hogy elhozzák atyjafiait s a vajda fiát, elmentenek érettek. Ha el nem ment volna s azzal a törökök előtt magát bűnösnek nem tette volna: ha szintén megfogták volna is egy ideig, megszabadult volna, az vajda fiainak, maga atyjafiainak, magának illy nagy kárt nem tett volna. Hozám elő az juhok, marhák dolgát: esudálom, olly kevés dolgot is difficultál a vajda, holott arrúl már fermánja volt!

Mond: úgy szokott a lenni, hogy soha egyszer is egészen nem praestáltathatik a mirül fermány megyen, de ugyan csak supleálják azután. Most is kisz a vajda supleálni, csak a teftedártul vigyünk egy kis írást, hogy béveszi adóban. Mondám: illy csekély dologért a ministereket búsítani fejedelem nevivel illetlen; mindazáltal magunk nevivel megtaláljak a teftedárt. De nem verné meg Isten a vajdát, ha fermány nélkül is segitené a fejedelmet valami vágókkal; lehet még olly idő, kárát is nem fogná vallani. Mond: az úgy vagyon, de rettenetes inségben vagyon az ország, rá nem érkezik. Ó ugyan, újabb pósta menvén, ír az mrának azon juhok s vágók megküldísérül. Mondám: akarnám, ha a két fejedelem közt semmi nehízségre való materia fen nem lenne, mert úgy látom, ezen a nyáron együtt fognak táborozni; élnének egymás barátságával. Mond: semmit nem kívánna ő is úgy, mint azt. Nem is tudja, mi okon lött ismét köztök diffidentia, holott tavaly itt lévén a fejedelem, öszvebíkitettek vala; de ő már azt jóvallaná: mindkét fejedelem kötne úgy, hogy valaki egyiknek másik előtt vádolója lenne, azon delátort mindgyárt nevezné ki; úgy az olyan delátorok megszígyenlenék magokat, és munkájoktól supersedeálnának. A tatárról s indulásáról kérdezkedém; mondá: a tatár chám bizonyosan nagy kiszülettel jó; az mely hatvanezer arany szokott a chámok indulásokért s kiszületekre járni, abban tizenkétezeret eltartott volt a letött vezér, de az új vezér megküldte. Másként is, a chám és mostani vezér közt nagy szeretet van. Ez török holnapnak huszadik napján a sátorokat kivonják, és ötödik Maj a vezér kiszáll, 20-dikán megindul bizonyosan, azt beszéllé.

16. Volt Bay Mihály uram a kajmekánál, kinek is kegyelmes urunk levelit praesentálta, és kérte, legyen jóakarója kegyelmes urunknak. Emez felelt: talám azt tudjátok, hogy én elfelejtettem a fejedelmet? ne adja Isten! Eddigis dolgaít segítettém,— tovább is segítem, s írjátok meg: engem minden hirekrül tudósítson, mert én jóakarója vagyok.

17. Érkezők Boczkó uram. Bay Mihály uram ment mindgyárt a franczia oratorhoz, kivel megértetvén Csafer passa rendeletlen cselekedetit, etc., indignálódott, s mondotta: *jam hoc est contra reputationem Principis. Domine, debetis Vezério proponere, sed et ego propono in suo tempore.*

Én mentem Skerlethez, kinek kegyelmes urunk s asszonyunk leveleit is megadtam. Asszonyunk ő nagysága fővezérnek irt levelit igéri, hogy jó alkalmatossággal beadja, és jovalja, hogy jó reggel menjünk hozzá, s a tihájához viszen bennünket. Volt Pagnetnek audientiája, ki már arra condescendált: *Quilibet habeat quod possidet.* De a vezér semmit nem szólott.

18. Jó reggel mentünk Skerlethez. Először a tihája kupucsilár-tihájához, azután a tihájához vön bennünket. Kinek is kegyelmes urunk levelit megadván, megolvassván, s mondá: valamikrül ir a fejedelem, mindenekben a vezér előtt segítlek benneteket. Irasátok le kívánságtokat. Ikindi után szemben juttatlak a vezérrel.— Én menék a szállásra, hogy a suplicatiókat concipiáljam. Bay uram ment a réz-effendihez, kivel is a dolgokat egészen megértette.

Ikindi után felmenénk a kapura, Skerletet már ott tanáltuk. Csakhamar felvivének bennünket a vezér ajtajához. A vezér étkeit felhozák, s halaszták ételutánra szembenlétünket. Azomban a réz-effendi

feljövén, bémene, s minket is mindgyárt behívának. Kegyelmes urunk leveleit megadók, s köszöntők : Celsissimus noster Princeps maximus Deo agit gratias, quod suam Celsitudinem benignum patronum, et rerum suarum promotorem nactus sit, petitque suam Celsitudinem humillime: se suosque accipiat in benignam protectionem, ac fame pressum, omnibusque necessariis destitutum exercitum ad servitia potentissimi Imperatoris reparare dignetur. Kegyelmes urunk levelit megolvasá maga egiszlen, azután a suplicatiókat kezéhez vévén, a réz-effendit maga mellé szállítá, mind megolvastatta. Azokután igen faventer Skerlet által így resolvála : Quicquid poterit facere sua Celsitudo, faciet, solummodo et Princeps sit hilari vultu, alacriter et generose contra hostes in bonum hujus Imperii agat. Mi mondók : nihil a sua parte in iis quacunque poterit, sua Celsitudo intermittet. Ezután kérdi a vezér : nonne habetis aliqua nova? Mondánk : alia non, nisi Dominus Sándor jam pergebat cum annona, et in binas hostium parthias incidit, quas etiam delevit et incaptivavit: ex his captivis agnovit per Germanos viam esse obsessam; consultius esse duxit ad Pancsovam reverti, quo et Csafer passa venit, ampliorem quam prius ordinaverat militiam, ei adjunxit; sicque in nomine Domini per aliam viam annonam moverunt. A vezér ezeket megértvén, mond : Cursor hic diu non detinebitur, sed cito remittitur. Ezzel kijüvénk. Skerlet hátramaradván, kegyelmes asszonyunk levelit megadta, és utánunk kijüvén, mondá : ecce, Celsissimae Princi-pissae literas tradidi, omnemque clementiam Vezérius pollicetur, et easdem Turcice interpretari mihi jussit.

19. Kaftányoztatott fel a császárnál a Duka vajda

fia moldvai vajdaságra. Ez nap érkezett Constanczi-nápolból nyolczszáz jancsár, kik a vezér szarajja előtt mustrálván meg, egyenessen mentek Nándor-Fejérvár felé. Volt Bay uram a muftinál és urmeli kazaszkernél, kiknek kegyelmes urunk levelit megadta; mindenik ígéré kegyelmes urunknak szolgálatját. A mufti leüléssel is kínálta, és mondta: ez a vezér más szovát is meghallgatja, szolgálhat ő is előtte a fejedelemnek.

A jancsár-aga betegen levén, nem lehetett hozzá bémenni: hanem az tihája által küldte bé Haszán aga kegyelmes urunk levelit.

20. Voltunk a főoratornál, ki is hozá elő a Csafer passa dolgát, s mond: Domine, ista negotia forte modo transeant; si vobis placuerit, ego loquar Vezérió, sed quid scimus, in quo respectu sit ipse apud Vezérium, si loquemur contra ipsum, Vezérius ipsi illa objiciet, quod si in sui defensionem et iste Principem accusabit, quod ipsos Rascios hostium fautores protexit, et ipsorum res accusatio magis praevalebit, fietque perpetuus hostis Principis. Sed forte erit consultius, Princeps expectet Vezérium, tunc videbit: in quali favore Vezérii erit Csafer passa; praesertim si ipsum deponet, tunc ipsemet Princeps poterit conqueri contra ipsum. Ezen mi is megnyugodván, semmi panaszt egy helyen is ellene nem tettünk. Végeztünk a doctorral: determinálja megindulását, melyet csötörtekre hallasztá.

21. Voltam Skerletnél és mondám: A fejedelem májusi curával akar élni, az orator doctorát akarja kivetetni, kivel a póstánknak el kell menni, tovább a vezér válasza után nem várakoztatjuk. Mondá: Csak expedialjuk a póstát; ha mit ad a vezér, leszen embe-

rünk, a ki az egyet-mást kézhez vegye. Bay Mihály uram mene a tihájához, kinek szóllott a válasz-kiszerezésről; igiré jóakarátját, és mondá: Haszán aga fogjon előtte, hogy inkább el ne felejtse.

Continuatio Diarii.

22. Aprilis. Ment el Boczkó uram a doctorral. Ez nap a janesár-agát letettük, és sámi passaságra küldték; hogy viradtig a városból kimenjen, megparancsoltatott. 150 szeksenás-lovat adtak egyet-más-sa alá.

23. A teftedár szállásunkra küldött, és kapitihát hivatván, ment fel Bay uram, kitül leiratta a restantiában lévő egyet-másokat, hogy a vezírnek a szerint adja bé. A lórúl való suplicatiót visszaadta, mondván: még a szokás nem volt. Sót is nem igirt, mert nincs a tefterben.

Értettük, hogy a tatár chámnak póstája érkezett volna, ki által irta: ó szerént való Szent-György napja után öt vagy hat nappal Chrimbül meg fogna indulni, és hogy lenne az janesár-aga, a ki Kuprilinek muzur-agája volt.

24. Az vezír sátorait kivittük.

25. Ismít a teftedár szállásunkra küldvén, s kapitihát hivatván, ment fel Bay uram. Ekkor mondotta, hogy mindeneket a miket leirattunk, megadnak, a húson kívül. Húst pedig ad a vezír mikor kimegyen, mert Istennek hála elég marha lisen. Bay uram instált:

addigis lenne valami hűsbeli segítséggel, mert semmi hús nincs azon földön. Úgy rendelt 100 ökröt, 400 juhot Havasalföldébül. Az puska, muszuly s kalpagok aránt mondta: látjátok, azon gyauroknak innepjek van, még az el nem múlik, nem vehetni meg. Posztóra penig egy tallírt s egy urupot rendelt volt. Mondta Bay uram, hogy két tallíron jár a posztó. Rendelt osztán másfél tallírt singéért. Pinzt azonkívül tiz erszint, abát 500 véget, 14 singivel. Mindkét rendbeli pinzt abát Filippibül deputálta.

26. Volt ebéden Bay uram a francia oratornál, kinek referálta a vezír jóakarátját.

27. Én mentem Janakihoz s kértem, hogy a restantia, vágók s juhok aránt való difficultásokat a teftedár előtt igazíttassák el; sigiré reggelre, hogy compareál a teftedárnál. Azért

27. Felküldtünk Bay Andrással Hasszán agát jó idején a teftedárhoz: de szintin akkor lóra ülven, a sátorokhoz kimenvén, el kellett múlni. Inczédi urammal kapura mentünk, a tihájával szemben voltunk, kirtük a vezér s maga válaszát, és mondá: mikor kieszén mindenrül való fermán a kezetekben liszen, hozzatok hozzám, látni akarom, s a szerént tészek választ a fejedelemnek.

28. Mentem Haszán agával a teftedárhoz, kértem: ha lehetne, adatná itt meg a pinzt, mert Philippiben kárral fogják megadni; emberünk is nincsen, kit odaküldjünk. Mond: Philippiben a pénz kieszén van, baj nélkül kézhez vehetitek, útban is van. Más helyrül akartam volna én azt a pinzt megadatni, mivel Philippiben sok pénzre lészen nékem szükségem: de a fejedelemnek sok kapitiháji vadnak, én is régi barátja vagyok, azért rendeltem onnít, hogy könnyebben hoz-

zajuthassont. Hozám elő a Havasalföldében lévő restantia juhokat s marhákat; mondá: most megszorítottam a havasalföldieket, két nap alatt a számadások végéhez meggyen; akkor azt is eligazítom.

29. Vettük kézhez az élésrül, pénzrül, abárül való fermánokat.

30. Voltunk a tihájánál, kit kirtünk, hogy a vezir választát s menzil-fermánokat készíttetné el. A fermánokat tőlünk elkiré, hogy a szerént titessen választ. Újlag keziben adók a havasalföldi lovakrül való suplicatiót, és kérők, hogy a vezér előtt promoveálja. De mondá: most, látjátok, mely nagy insígben vadnak azok az oláhok, azért most hagyjátok le azt a kívánságot.

Május.

1. Vettük kézhez a vezér s réz-effendi tihája választát, a menzil-fermánokat.

2. Indítottuk meg Balog Lászlót kegyelmes urunkhoz, Bay Andrást Philippiben, az onnét rendelt egyet-másnak kézhez vételére.

3. Voltunk a franczia oratornál, ki is mondá nekünk: bár ne mondtuk volna a vezérnek, hogy a Badensis jö a törökök ellen: mert a királ irta volt neki, hogy nem jön erre, hanem arrafelé rendeltetett.

4. Voltunk az kapun, de nem láttunk semmi új dolgot.

5. Vettük kézhez a muszulnak kétszáz hetven végét.

6. Voltunk Szpatár Mihály látogatására, kitül tudakoztuk: mennyi nimet van Erdélyben? Mondá: vagy tizennevez, vagy huszonnyolcz regimen; kérdők

azt is : nem értette-é, hogy a francziák ellen kivittek volna Erdélyből ? Azt mondá : nem értette.

7. Voltunk a kapun.

8. Voltam Skerletnél, ki is követe, hogy a leánya lakadalmára nem hivatott bennünket : mert tudja, hogy *competentia* lett volna a *sessio* felett. Mondá azt is, hogy a Csafer passa kapucsilár-tihája érkezett, ki is azért jött, hogy a hadak sietnének kimenni, mert már Váradhoz gyülekezik a német. Kérdezém : ha nem értett-é valamit a Jenőben ment hadakról ? Mondá : azt mondá a kapucsilár-tihája, hogy semmi hire nem volt mikor eljött, és mond : *Domine, debeant Turcae tunc succurere illis locis, quando erant ad Belgradum ; sed ipsi, quod toto corpore facere debeant, faciunt cauda.*

9. Voltunk a francziai oratornál ebéden, holott hozódik elő Dunvald halála, és hogy helyében rendeltetett egy abbas.

10. Volt Bay Mihály uram a kalpagesinálóknál.

11. Voltunk a kapun.

12. Voltunk a tippanában a puskák megnízisére.

13. Voltam Skerletnél, kinek is az orczája orbánczos s dagadva, láttam, velle nem beszélhettem. Ment a teftedár embere Philippiben, hogy urunknak a pénz megadassa.

14. Voltam Janakinál és beszélé, hogy 3. Maj megindult a tatár chám bizonyosan. Orbán fog egy hétig mulatni, azután egyenessen jő Budcsakban s ott várja a vezér új parancsolatját. Mondá azt is, hogy a vezér a bajorán (beirum) végig nem megyen ki a sátorokhoz. *Discursus* közt monda ollyat is : Az erdéliek azt kívánnák, hogy a vezér *cum omni apparatu, cum tormentis iret in Transsylvaniam, et fortalicia acciperet a Germanis, et manerent postmodum tute sub*

protectione Portae; de ő nem látja most annak módját, hanemha Várad felől kerülne bé a vezér.

15. Voltunk a kapun. Volt estvefelé nagy díván, melyben az concludáltatott, hogy az hollandiai s angoliai követek Constanczinápolyban küldessenek, s ott várják meg a porta resolútióját.

16. Vettük kézhez a kalpagokat és puskákat. Volt estvefelé mendergís, nem felette nagy; az szultán Szelim mecsetiben akkor gyűjtogatták volna meg a candellákat: egyikben hármat, másokban kettőt egyszersmind ütött meg a menykő, mindgyárt megholtak; a mecsetekben semmi kárt nem tött, hanem esett oda a menykő, a hol a császár imádkozni szokott, melyből a vulgusnak sokféle omenje vagyon.

17. Voltunk a kapun, holott nagy esendessig volt.

18. Értettük, hogy Kara-Lipucz passa Ázsiában valami motust indított volna, azért, hogy a letett vezér dispositiója szerint két- vagy háromezer embert fogadott volna pínzen, s az új vezér annyi expensája után egy más, szigetbeli passaságra küldte volna.

19. Voltunk a kapun.

20. Voltunk a főoratornál, kitül értettük, hogy a vén vezér fejét tegnapelőtt elhozták. És hogy a mediatoroknak lett volna olly válaszok: a miket proponáltak, nagy dolgok levén, közleni akarjuk a tatár chámmal s más vezérekkel s passákkal, kik a táborban öszvegyűlnek; azért várják Constanczinápolban meg a választ. Beszéllé azt is, hogy a hol a török urak lovait füvelik, a menykő az lovakban és emberekben sok károkat tött.

21. Értettük, hogy Lipucz passának megengedett, hogy a hadával a táborban jőjjön.

22. Voltam Skerletnél, ki is nagy készülétét

mondja a portának: Domine, et in militia, et in thesauro tales sunt dispositiones factae, ut non posses credere. Jam et Chamus movet ex Chrimaea, modo est ad Boristhenem. A vezér megindulásában belé fog egy holnap telni. A mediátorok követeknek még semmi válaszok nincsen. Kegyelmes asszonyunk levelére a vezér választ ad.

23. Estve kísőn érkezett Boczkó uram Bay András urammal.

24. Reggel Bay uram ment a francia oratorhoz, kinek kegyelmes urunk levelit megadta, s Sándor uram szerencséjit declarálta. Ulmának a király hadaitól való megvételinek hirit is megmondta.

Én mentem Skerlethez. Én is ezeket megmondtam néki; de hogy az Sándor uram szerencséjét a vezérnek egészen declaráljuk, nem lehet: mert Sándor útban van, egy-két nap alatt bérő, — hadd proponálja maga az egész dolgot. Délben először a tihájával, azután csakhamar a vezérrel szemben voltunk: mind-ezeket patienter meghallgatók, noha már két nappal azelőtt egy csauz Fejervárról meghozta volt nekik az Sándor uram dolgait.

A vezérnek kegyelmes urunkhoz mutatott kegyelmességét is megköszöntük, kire felele: ezután is valamiben lehet, jó szível segítem; sit animo alacri, et faciat omnia ad bonum hujus Imperii. Ismét kijöven, szemben találók a csauz-passát, kinek is kegyelmes urunk levelit megadók, menénk egyenessen a réz-effendihez. Elénkben kifuta egy inasa s mondá: haragszik a réz-effendi, hogy másokat jártunk elébb meg. Hozzá bemenénk; kedvetlenül néz ránk, s kegyelmes urunk levelit néki megadók, melyet megolvastván, a

hireket néki megmondók. Sándor uram szerencsáját hogy mondók, mondá: van már két napja, én ezeket tudom Csafer passátúl, a vezérnek meg is mondtam. De hogy van az, azelőtt a fejedelem nékem mind nimet, mind lengyel hireket megirt: van már három holnapja, semmit nem irt! Felelők: Lengyelországból azolta semmi hire nem jött. A nimetekről valamit értett, nagyságodnak általunk értisére adta. Kérdi: az melly francia király embere a fejedelem mellett van, hoztak-e attól most levelet az itt való Elcsi béknek? Felelők: hoztak. Ezzel jövőnk el tölle. Ebből az a tanuság, hogy azt kívánja: mindenek előtt ő hozzá kell menni; csak azért a tihája meg ne nehezteljen.

25. Duka vajdát, teftedárt megjártuk, ezeket is köszöntöttük, és a hireket véllek communicáltuk. Elementünk vala a kajmekánhoz is: de a császár kettős fiai közzül a nagyobbik meghalván, oda kiszült: a mint-hogy mindgyárt hintóra tettük, Constanczinápoly felé megindították, kikísírvén a vezér, kajmekán s minden császár ministeri. A jancsár-agánál is voltunk, ki is vig kedvvel láta bennünket, és kérdi: hogy tudja a fejedelem, hogy ő a jancsár-aga? Felelők: mi irtuk meg. Mondá: ismír engem a fejedelem, mert Szulimán vezér idejében én voltam mazur-aga, sok dolgom volt a fejedelemmel. Ezután a hireket vélle megértetők, s kedvesen vette. Ő is mondá: jó reményben legyen a fejedelem, mert már a hadak mindenfelől megindultak. Lovas-jancsár kilencezezer lészen, gyalog is lészen tizenöt- vagy huszezer. És ígéré mindenkben a fejedelemnek szolgálatját. Ma érkezik Görög Péter.

27. Voltunk a kapun, de nem volt semmi olyan dolog.

28. Érkezett Sándor uram. Ez naptúl fogva, usque ad 4. Junij, mint folytak a dolgok: kapitány uram (Sándor Gáspár) leirta.

Sándor Gáspár naplója

1693. május 27-től június 8-áig.

Anno 1693. die 27. Maji*) úgymint szerdán délután öt óra tájban Drinápolyban érkeztem; előre hírt adván kapitáli uraiméknak jüvetelemről, Bai Mihály uram gyüve elümben. Szintín hogy megegyeztünk, gyüve elümben egy bosztancsi nyargalva, a császár szarajjátúl, kérdvén: ki légyek, és honnan gyüvek? Én is kérdém tüle: ki nevével tudakozza? Kire felele: a császáréval. Kit én megnevetvén, feleltem: kurucz király tihája vagyok, s Posaroviczárúl gyüvek. Kérdi: hozok-é nyelvet? Kire feleltem: mind nyelvet, s mind zászlókat hozok. Kérdi, mi hírek oda, és mi-ben van a dolog? Nem adván hitelt a szavának, feleltem: én a vezérhez gyüttem, annak megmondom; eredj barátom a vezérhez, s megmondja a híreket. Ezen megmosolodik a bosztancsi, s elnyargala. Azomban egy kevés üdö múlva láttam a császárt: lektikán az fák alatt hordoztatta magát az kertiben; akkor kezdettem elhinnyi, hogy a császár tudakoztatott. Ezelőtt harmadnappal az nagyobbik fia meghalván a császárnak, — distrahálták a császárt búja elfelejtésére. Az császár szarajjátúl az rabot vagy nyelvet igenessen a szállásra küldvén, magam Bai Mihály

---

*) Ettől fogva megint más írás.

urammal mentem az francia oratorhoz, ki is igen jó szível látott, aggratulálván szerencsés utazásomnak, és a confidentiát kedvessen vette, hogy előbbszer hozzá tértem. Én is aggratuláltam Ulma megvételének és hatalmas francia király győzedelmeinek, kit is igen avide hallgatott: én honnan értettem, és kegyelmes urunknak is mi formában s honnan izenték? mivel még Francziából semmi hire nem gyött; referálván én az odavaló hireket, mindenekre felelé: Domine, omnia sunt bona, et vestra Illustritas gratissime acceptabitur; adeoque eat quantotius, et notificet suum adventum. Onnan a szállásra menvén, hat óra után megvártam, hogy beestveledjék, és ad manutenendam confidentiam, bőtjek lévén a törököknek, jaczi után mentem gyalog, incognite az réz-effendi szarajjában. Midőn megjelentettem magamat, hogy ott vagyok: mindgyárt azt tudakoztatta tőlem, voltam-é másoknál? Kire izentem: ezt az kaput tartván elsőbbnek, senkinek hirt sem adtam érkezisemről, hanem legelsőbbször idegyöttem; melly dolog igen tetszett a réz-effendinek, és izení: mindgyárt szemben lesz velem, mivel akkor a gyulai passa fia vala nálla. Ezt expediálván, mindgyárt hivata; kit is kegyelmes urunk nevével köszöntvén, levelét praesentálván, nagy jó szível excipiála, és kérdi: én voltam-é magam személlye szerint ezen expeditiókban? Feleltem: igenis, én voltam személlyem szerint, engem küldett volt el az király. Újokban köszente. Mindgyárt kérdi: az császár embere nem volt-é vellem szemben? Kire feleltem: az császár szarajja mellett elgyüvén, referáltam, egy bosztaneci mint nyargala elűmben, az császár nevével: de én hitelt nem adván szavainak, hogy az császár küldette volna; megbeszéltem, miket mondtam a bosztanecinak, és hogy

a vezérre relegáltam: megérti a híreket a vezírtül! Ezen mintegy megmosolyoda, semmit nem szólla. Ezentúl relatiókat tévén mind az magyarországi hirekrül, erdéliekrül, s az odavaló insinuatiókrül és francziai hirekrül is: kívánta az réz-effendi, hogy mindezeket tegyem írásban, és reggel küldjem kezéhez. Az mint is Omer effendivel törökre fordéttatván az híreket: mind az magyar s mind török coneceptusbül, az híreket, kiket repraesentáltam? kitetszenek.

Die 28. Maji úgymint esütertéken az réz-effendi kívánsága szerint a híreket törökre fordíttatván, az tolmácestül az réz-effendinek felküldtettem, és Inezédi uramat Skerlethez az levéllel, megkövetvén, hogy magam hozzá nem mehetek: mivel meghadták, hogy az szállásomon contineáljam magamat, hogy itt talá-tassam, ha a vezér hivatni talál. Ezalatt a tihájának is hírt adtam, hogy mikor parancsolja a vezér felmenetelemet, mivel megérkeztem, és a nyelvet, zászlókat is felvigyem-é? Skerlet contentus lévén ezen daclarátiómmal, mindgyárt ment fel az kapura. Item az tihája is azt izente: az vezér dívány után lesz velem szemben, mikor ideje lesz felmenetelemnek. Skerlet uram maga szolgáját fogja érettem küldeni, és akkor a nyelvet, zászlókat is magammal felvigyem. Délután egy óra tájban felhivatván Skerlet uram, igenessen vive az vezér eleiben, kit is kegyelmes urunk nevével köszöntvén, s az levelet megadván, az zászlókot lábailhoz tévén, s az nyelvet praesentálván, aggratulálván, quod sub auspiciis ipsius talem fortunam assequutus sim: igen szépen replicála, recognoscálván az hasznos és nagy szolgálatot; továbbá is continuálja kegyelmes urunk az portához való hívségit, mint ez-előtt: megtapasztalja nagyobb mértékben az porta

kegyelmességit. Két-három interpretatiókban is ab utrinque csak az complementumok valának. Az nyelvet bemutatván, instantiámra mindgyárt resolvált: nem tartóztatja meg az nyelvet. Az odavaló állapotokról tülem tudakozódván, mivel praeve már az réz-effendinek beadatott írásból az hireket megértette: én is in publico, kiket illendőnek láttam, referáltam. Az rabot is maga eleiben hozatván, attúl is tudakozódék és kérdéseket téve az hirekről; ezután felkaftányozván magamat, kapitiha uraimékat, Skerlet uramat és az leginyekben is, tisztességesen eleresztvén, s meghagyá, hogy az rab relatióját is tegyék írásban. NB. Kegyelmes urunk levele praesentálása után praesentálván Csafer passa, Topál-Huszain passa leveleiket, és gyulai kul temeszukját az 72 ökrökről, és a kadiaszuczét is, mellyeket elvévén, által nem olvasá, csak letévé, mondván: mindezekről már informatusok vagyunk az passáktúl bövségessen; csak az nagy recognitio servitii, és ajánlások valának. Az vezértül kimenvén, mentünk az vezér tihája effendije szállására, ott az rabnak fassióját Skerlet uram maga törökről interpretálta, és azon fassiót az réz-effendivel az vezér conceptusban vitétvén, az zászlókkal együtt a császárnak küldé. Ezután valik a tihájával szemben, kinek is kegyelmes urunk levelét praesentálván, igen familiariter excipiála; kérvén kegyelmes urunk dolgaiban favorát, ajánlotta igen magát: valamiket ekkoráig az vezérek praestáltak, mindazokat megadja az én uram is, és még azoknál többeket is, csak az fejedelem is ezen vezér idejiben mutassa szolgálatit; ha az szolgálat meglészen, innen nem lészen fogyatkozás, az szolgálatnak megjutalmaztatásában. In privato ha valami beszéded vagyon, mindgyárt jó szível

beszéllek, az embereket innen kiküldem. Kit én megköszenvén, mondám: most sok agák jelen vannak, nem kívánok alkalmatlan lennem; hanem elgyüvek ad privatum colloquium. Kire felele: valamikor gyüvek, mindenkor jó szível lát. Ezzel elbucsúztam. Estvefelé mentem Skerlet uramhoz, ki is jó szível excipiálván, előszer vele complementírumoztam, ab utrinque az ajánlások megvalának; ezután gyüttem ad narratio-nem novorum Ungaricorum et Transsylvanicorum, de az neveket nem specificáltam, et Gallicorum. Item forgattam most hamarjában Jenőnek elveszésit, describálván, melly erőtlen hely légyen: az fala is ledőlván, palánkkal azt reparáltuk. Azért respectu Jenevae nem kell Veterányit s mást tudakozni. Váradon, Bátorrt, Papmezőn. Belényestt, Halmágyon vagyon egynihány ezer gyalog, és azonkívül Szegeden és a Tisza mellett való véghelyeken; a mellé kétezer nimetet rendelvén. Lippán három-négy álgýüt talál, egy-két mozsárt: s felád Jenőn, még a vezér Nandor-Feirvár-ra penetrál. Igaz dolog, hogy Jenő magában nem nagy erősség, nem is annyi importantiájú hely: de ad opinionem inter Turcas sokat téssen, mivel Tyuprili vezér vette meg, és annak elvesztése az török hadak között nem csinál-é egy kis confusiót? Azért az még a fővezér Lándor-Feirvárat éri is: nem jó volna csak addig is valami hadakat előreküldeni, hogy Jenő, Gyula manu-teneáltassék? Possem loqui et de operationibus hujus campaniae, sed me temere in consilium immittere nolo, et fors interrogatus respondere debeo; belli enim et litis dubii solent esse eventus, si quid sinistro fato accideret: id consilio Celsissimi Principis adscriberetur; adeoque vellem uti consilio vestrae Illustritatis: an hac proponere debeam aulae praefecto Celsissimi Ve-

zirii, vel vero Illustritas vestra proponet? Kire felele: Domine, haec sunt partim narrativa, partim consultiva, et bene inquam dicit, quod interrogatus respondere debeat; in hac enim puta consilia dare, si non succedent, vel maxime non est consultum, ego tamen ex officio incumbenti videbo, ut possim proponere succursum Jenovae supremo aulae praefecto, ut ad interim etiam possit manuteneri, et si videro occasionem, fors etiam supremo Vezirio, et videbimus Domine fors etiam ipse de hac materia cum supremo vel ipsius aulae praefecto conferat. Item hoztam elő: az vezérnek beadott gyulai kul temesukját és kadia recognitióját vagy huczetijt, ha lehetne, hogy visszaadnák. hogy jövőendőben is valaki szememre ne vethetné az kár iránt. Kire mosolyodván, felelé: Domine, hoc potest facile fieri; ego a muhurdario, et huczet a kadia datum, et temesuk a janicariis procurabo. Kit én megköszenvín, tovább is kértem: procurálja és szerezze ki. NB. Estvefelé Halyvász pósta érkezett Lengyelországból.

Die 29. Maji. Pínteken az moldvai vajdát akarván meglátogatnom, éppen akkor pénznek megszerzésiben foglalatoskodván, nem mehettam oda; az jaucsár-aga is az császár számára szokás szerint peskezt szerezvén az beirumra, vagyis ajándékot összevesinálván, s hordatván: azzal sem lehettem szemben; hanem estvefelé öt órakor mentem az kajmekán-passához, ki is igen jó szível látván, köszentvén kegyelmes urunk nevével, s a levelet is megadván, avide tudakozta kegyelmes urunk hollétit s egészségit, referálván: mindenek tudtomra vannak, mivel a vezér mindeneket velem közlett; igen jó és hasznos szolgálatot tettetek az hatalmas császárnak! Ime azért újobban rendelték oda arrafelé hadakot: szilisztriai passát hét- nyolcz-

száz lóval, nikápolyit ötszáz lóval, az idevaló szer-
 hátliak is ötszáz lóval mentek; még hatszáz lovas
 vagyon, azokat is utánnok küldjük. Nem lehetne-e: ezek
 Palánktúl az általúton Tömösvár felé mennének a kuru-
 czokkal, Gyulára, Jenőre élist vinnének, és ha az el-
 lenség Jenőt meg nem szállotta volna, egy fordulást
 tennének; vagy ha Jenőt megszállotta volna, Jenőt
 segítenék meg, és Tömösvár körül csak ad opinionem
 is szállanának táborban? Kire én: mind értem ezeket
 az odarendelt hadaknak számokat, de az eddig expe-
 riált szokás szerint, az hol hatszáz lovast mondottanak,
 két- s háromszázat kellett keresnem; az mint Vidiny
 mellett elgyüvén, az megholt szilisztriai passa tihájá-
 val szállottam, ki is panaszkíppen jelenté, hogy az
 hadak zászlónkínt szöknek vissza, és sok héjával fog-
 nak találtatni; úgy az nikápolyi passa hadainak is öt-
 száz a hire: csak háromszáz is jó, ha lészen. Kire fe-
 lele az kajmekám: úgy de Csafer passa azokat meg-
 számlálja, ha odaérkeznek. Kire én: igaz, de nagysá-
 god az mennyit most gondolt, aunyi számú hadtúl
 fogja az szolgálatot praesupponálni, és a miatt kárt
 vall a porta, mert az ellenség dolgához lát, míg a
 porta azt az defectust suppleálja. Item Jeni-Palánktúl
 Dente felé el nem mehetnek, mivel mint az másik ve-
 zérnek az én királyom megmondá, hogy Bokcsát ne
 engedje megépíteni, okait adván neki: káros légyen
 ennek az portának, kiért meg is nevettegett az én ki-
 rályom. Ugyanazon palánkhoz, ki is Dente hidjához
 négy órányi föld csak, midőn a gabonát azon kellett
 volna elvinnem, Antoni Erdélyből egynihány száz
 nimeteket s magyarokat hozott, és kétezerig való
 gyalogot is gyűjtett; az ordi-tyuprit elhánván, az
 két-két víz: Dente és Tömös közzé szorított volna;

úgy most is szoros útja és berkes lévén, csak háromszáz gyalog is két-hármezer lovast is megvesztegethet. Nem lehet elmennyi mindaddig, valámíg Bokesát meg nem vesszszük, s az ordi-tyuprit is meg nem csináljuk; azután titetik azon út securussá. Más az, az odaküldendő hadak felül itten determinative nem disponálhatni, hogy ezt-amazt cselekedjék, s ide-oda menjenek; oka ez: én ezelőtt huszonkét napokkal az ellenség földirül elgyüívén, akkor in illo statu volt, a mint én referálok, de azalatt az ellenség is maga dolgait folytatván, másképpen találtathatik a dolog; és így, ha most az én relatiómhoz képest disponálna valamita porta, káros lehetne; hanem legjobb, innen mentül több hadat lehet, előre kell küldeni, és Csafer passának s az én kegyelmes uramnak csak azt kell írnia: ime, hadat küldettünk, a mint legjobbnak s hasznosbnak látjátok hatalmas császár szolgálatjára, az hadat Landor-Feírvárnál ne tartsátok, hatalmas császár szolgálatjában küldjitek el. Más az: alkalmatosság mutatja ott meg, Jenő felé küldik-é, túl-é, Tisza-Duna közzé valami csapást tenni? a Száva mellé-é vagy hova? akkor megvállik. Kire felele az kajmekám: efferim! úgy kell lenni. Tudakozódik: az Száván túl vannak-é faluk, vagy a Szerémségen, és túl Pancsován is? Kire én: igenis, vannak, és egy ríse, egynihány, Péterváradján innen, be is holdulnak Landor-Feírvárra, mind török s nímet salagvárdákat is tartván benne; úgy Pancsován túl, az Tömös mellett is egynihány faluk találkoznak. Most leghasznosb volna, ha lehetne valamelly ezer tatárt is arrafelé előre küldeni, úgy, hogy bár csak tizezer emberre kellenék, ha lehetne, az könnyü hadat tölteni: az százezer nímettül sem félne! Könnyü had annyi ninesen, ki eleiben állhatna; az

most tova Hegyaljáig, s bányavárosok felé is majd elmehetne, ki is az nímeknek elméit confundálná és az nagy armadát is revocálná, s Jenőnek is securitást szerezne; mert Jenő, noha non est locus importantiae, de ha eltalálna vesznyi, az hadnak szívít elvenni, azért conserválni kell a vezér kijüveteléig. Kire felele: az chámnak hatodik napján ezen börtnek Krimbül meg kellett indulni, egy szultánnak kétezeredmagával előre kell mennyi: de Jenő, Jenő! Mirevaló az a tizenennyolcz ágyú, kiket az hajókon vittek volna, mert annyi Jenő alá nem kell; hanem vagy Lippát félti, vagy Tömösvárat szállja meg. Kire én: Tömösvárat nem félttem, mert annak obsidiójára 30,000 s 40,000 ember kívántatik, 20—25 faltörő ágyú, 10—12 mozsár; most hamarjában honnan gyűl az öszve? Ne adja Isten, nem kívánom, de ha meg kellene lennyi, akarnám, ha a nímek Tömösvárat szállaná meg, mert akkor vert s veszett had volna. Kire a kajmekám: mikint? Kire én: illyformán, a nímeknek vize nem lévén, szárazon kellenék a victualéját Tömösvár alá hozni, szekereken, vagy Lippátúl, ki is tizenkét órányi föld Tömösvárhoz, vagy a Tiszárúl Szegedbül, vagy közeljebb, az hol hídja volt ez elmúlt campaniában; azért akármely felfül hozza szárazon, aztat impediálhatni: egynihány ezer tatár körülette lévén az armadának, az zsákmányossát impediálhatja, és így az zsákmányossa elfogyasztásával és az éllése impediálásával, csak tiz-tizenkét ember is megemíszti Tömösvár alatt leendő armadát. Melly discursusom tetszvéen neki, mondá: az tatár chám is nagy erővel lészen, lészen négy-ötezer hosszú-puskás szemínje: valljon annyi ezer szemínje lévén, nem mehet-é által egész Erdélyen is? Mert Erdély sokszor bánt így az portá-

val: azért meg kell vele kóstitatnyi hatalmas császár szabljáját. Kire én: ha az hatalmas tatár chámnak annyi szemínje lészen, és maga erejével Erdélen által-mehet, innen is vagy tizezer tatárt elbocsátván, felső s Magyarországs bányavárosok felé: akkor a hatalmas vezér mért nem vehetné meg Szegedet s Lippát, ki is illy hasznos dolog volna: Szegedet megvévén, az Tiszának egy részit birná és egíszszen a Marost; a Maroson innen lévő földnek egíszszen securitása lenne, Szegedben az Tiszán elég élist szállíthatna, ottan magazinumot erigálhatna, az honnan akár túl az Tiszán, akár Várad felé tehetne operatiókat az armada. Szegedből élise, tanquam ex loco viciniori, lehetne. és Szegeden jó muhafezetet tartván, Pestig túl a Tiszán, és innen Debreczenyig s azon túl az föld beholdulna, Lippátul penig mindenkor kész passusa lenne Erdélyben. Ezeket megvévén, és ha még üdő volna az campániához: onnan arrafelé divertálhatna az török erő, akár az vezírral, akár particularis armada valamelly szerdárrel, az merre hasznosb operatiót látnának. — NB. Erre felele az kajmekám: én szemben lészek a vezérrel és mindenekről beszéllek, magadnak is reminlem, szemben kell lenned még a vezérrel, és mindenekről beszélj a vezírral. Tudakozta tülem: az élises hajók felérkeztenek-é Landor-Feérvárra. és Vidinben vagyon-é élís? Én is mindenekről. miket utamban az Dunán láttam. relatiót tettem: sajkákról. furkátákról és élises hajóknak számárul, Ali passának hollétirül. Tudakozta, valljon az havasalföldi vajda megadta-é az tizenkét hajót, melyet tartozott volt praestálni? Kire én: nem lévín gondom reája, azt specialiter nem tudakoztam; hanem láttam egy sajkát az többi között.

mellyről azt mondták, hogy az havasalföldi vajda csináltatta sajkája.

Die 30. Maji. Úgy mint szombaton mentem az jancsár-agához, kivel is mint a többivel per longum et latum beszéltem; ű is ajánlotta magát, régi jó-akarója, ismerője lévén kegyelmes urunknak, az vezérrel szemben lévén, mint fogja kegyelmes urunk dolgait promoteálni. Innen mentem az franczia oratorhoz, kinek is ez elmúlt napoki dolgokról genuine relatiót tévén, igen kedvessen vette; ű is hasonlóképpen relatiót tett tegnap éjjel az kajmekámmal való discursusáról. Emlékeztette az kajmekánt: mi dolog ez? ezelőtt 15 nappal concludálódott volt, hogy az angliai és hollandusokat Constantinápolyban relegálják s küldjék, hogy ottan várják meg az vezér megtérísit; nagy dolog lévén az ű kívánságok, szükség az egísz birodalom fejeinek együtt lenni, kik is külemben együtt nem lehetnek, hanem az vezér megtérísekor: már azulta el nem küldettek, hanem itt temporisálnak. Item proponálta az orator: melly hasznos volna elküldések mind az töröknek s mind az francziának, quia illo tempore az nímet confoederátusi megtudván, hogy az török sit capax et habilis ad continuationem belli, quia contemnit mediatores: tunc Principes Imperii consternati, quorum regna adhuc superstant, quilibet in particulari provideret regni sui securitati, et cum Rege Galliae conveniret, et sic rumperetur liga inter Principes Christianos, et esset periculum manifestum pro Germano; secus donec hic erunt, semper Imperator et Rex Angliae lactabunt spe confoederatos Principes, quod pax cum Turcis in tractatu sit, et in fienda conclusione: et sic hac spe lactati, semper durabit liga et unio tam contra Gallos, quam Turcas, quae cum amo-

tione istorum ablegatorum praescinderetur. Item én is az Lengyelországból jött hireket communicáltam in originali, — de propter quodam errorem Székely Zsigmond levelét nem decifrálván, azt mondtam: annak az clavissa itt ninesen; kin az orator, láttam, megütkezvén, inkább diffidentianak gondolták, hogy nem akarám vele közleni, mondván: scio Illustritatem vestram esse confidentissimum Principi, et tamen ipsi denegaretur talis clavis? Az többi levelekre ez vala a választ: bízvást communicálhatom az portával, de potentiam Germanorum non debeo repraesentare. Az oratortól ikindi tájban gyüvén el, adtam hirt az réz-effendinek, hogy Lengyelországból pósta érkezhén, az hireket ő nagyságával communicálnám legelőbbszer is. Ki is holnapután jaczi tájban maga szállására terminála: mivel holnap diván lesz a császár udvarában; éjjel egy keveset nyugodni fognak. Ezalatt praestálván újjobban az clavisokat, Bai Mihály urammal, reá akadánk Székel Zsigmond uram küldette czifrakkal irt levelinek clavissára is, mellynek decifrálásához fogánk.

Die 31. Maji. Úgymint vasárnap reggel mentem az moldvai vajdához, ki is humaniter látván, én is kegyelmes urunk nevével az új hivatalában aggratulálván, az jó confidentiát s correspondentiát mint illik s hasznos megtartani, mivel ipse est vicinus exilio . . . . Ajánlotta magát: mindenekben mint kíván kegyelmes urunknak complaceálni, úgy Székely Zsigmond uram iránt is melly humaniter kívánja tractálni s accomodálni. jobban mint az praedecessori is. Ab utrinque finitis complementis, elbucsúzám tüle. Innen mentem az franczia oratorhoz, és Székely Zsigmond uram decifrált levelét praesentáltam; kit is percurrálván és az

többivel confrontálván, csak helybenhadta: *nocuit confidentia Regis et Reginae Domino de Danvald*, mert azoknak kiadván magát, *opportuit ipsum mori*, ne possit in regno tumultum excitare; azért proponálni sem engedte neki a *respublica* előtt maga dolgait. Itt describálta az orator: az királyné mint bánt *cum duce de Vitri*. Item Ballus micsoda ember, mi volt Bethune mellett is, miért rendeltetett ezen Danvald orator mellé is, mit irt volt Danvaldnak, és ha az a levél Ballus kezében esett *post obitum Domini Danvald: communicavit cum Regina*. Mit fog irni in hac materia *Francziában*, és az levelet is in *paribus* elküldi: in *futurum oratores Galliae si mittentur in Poloniam*, debent esse *circumspecti et prudentes*. Volt *discursus*, hogy már két esztendeig nem lesz gyűlés, *quale detrimentum, an poterit concludere consilium grande, nec ne?* Item miért kellett proponálni az portának, hogy: *Rex et Regina sunt inclinati ad pacem, quia assecurarunt Regem Galliae, et sic ipsi scriptum est ab aula*. Itt volt *discursusunk*: az lengyelországi hireket miként kell proponálnom az réz-effendinek, mivel reá szoktatni, hogy originaliter producáljam a leveleket, nem rendi; kit az orator is helybenhagyott, mivel videntur aliqua contraria in literis. Primo, Ballus kezében küldette a leveleket, és az özvegy kezében is, és *expressus* által is *Francziában*. Secundo, Germani multum obtinuerunt quando comitia disrumperunt, ergo *praevallet factum, et quod manuteneant portas*. Kire én feleltem: Inczédi urammal decifráltattam az leveleket, akarván elméjit vennem az minapi levelére nézve. Kire az orator: Domine, non debuisset fecisse, quia nuperrimis diebus quam curiose expetiit combustas literas. Item Rezio datae meae *informationes secundum*

conceptum quomodo sunt annihilatae, qualis conceptus Imperatori datus, et a quo id rescivit: mindezekről discursusok valának. Item qualis discursus in privato et diabolum susciperent, ut possent Germani: quales qualitates, quam affabilis, amabilis Apr. . . Csak conclusum est: cum realitate communicandum, si possibile, non in originali; si scriptum petit, csak summam kell. Jaczi után mentem az réz-effendihez, megjelentvén, hogy Lengyelországból való hireim vannak; azalatt az vezér sietve hivatta. Mindgyárt az réz-effendi egy effendit hivata, és annak az effendinek az hireket extractusban dictáltam; csak megérkezvén az réz-effendi a vezértől, beadám az hireket, melyeket általolvasván, kérdé: hát az musquák felül nem irnak-é? Kire én: semmit nem irnak, mert nem is illet nekik magok nem jóvára való hireket megírnia; hanem az posta referálja: inter Regem Poloniae et oratorem Muscoviae qualis quaestio orta et proposita de judaeis. Item 17 zászlóalja lengyelt vertek fel a musquák. Item Belo-Czerkót és más palánkot is. Item hozzá elő a réz-effendi, hogy a vezér megparancsolta: mind fermányokat, leveleket készítsék elő, és expediáljanak, mivel most olly hirek érkezett, hogy Jenő alá valami ellenség csapott volna, az ben lévők kimenvén. megpuskáztnak egymással, mindkét részről valókban elesett, és az ellenség újobban visszatért. Kire én: melly felé menjek? mivel ha póstán kell mennem, erre Nándor-Férvár felé az pandurok mián nem bátorságos, hanemha Orosz-Csik s Nikápoly felé, és ott sajkat rendelnek alám, vagy pedig az fermányokkal póstát küldhetek előre; és úgy értem, itten vannak három zászlóalja szerhátliak, azokkal mehetek. Kire annuálván az réz-effendi, mondám: de meg én gyalog va-

gyok, mivel póstán gyöttem; lovam ninesen. Kire felele: abban is találunk módot. Holnap reggel, parancsolta, menjek a szállására, és beszél a vezírral felülem.

Die 1-ma Junij. Hétfőn reggel mentem In-czédi urammal Skerlet uramhoz, discursálván az én expeditiómról, item lengyelországi hirekről, és az mostani követek válaszszerűl is; az én expeditióm iránt maga is felgyün a kapukra, sjelen kíván lennyi. Az lengyelországi hirekről feleli: mint Székel Zsigmond uram írja, *credibilis est, quod habebunt arma-dam ad Camenecum, et intendunt victualia impedire.* Az követeknek még válaszszerzők nem adatódott ki: Constantinápolyban menjenek-é, itt maradjanak-é, vagy táborban viszik el? De minekelőtte a vezér megindúljon, de loco subsistentiae lészen válaszszerzők: mert minekelőtte a tatár chámmal a vezér nem beszél, ad propositiones nullum habebunt responsum. Kire én: remí-nlem, akkorra az fejedelem is odahivattatni fog. Kire felelé: kétségkívül; mindazáltal a fejedelem helyben légyen, és hír nélkül ki ne mozduljon, hanem midőn megérti, hogy a vezér megindúlt: küldje póstáját, és instáljon, hogy adjon szabadságot, hogy az vezér és tatár chám együttlétekkor gyűihessen mindkettők kö-szentísire; akkor mind az expeditióról, s mind maga dolgairól conferálhat. — Ma az constantinápolyi jan-esárságot az samsunczi passa az vezér szarajja előtt az vezér előtt bemustrálván, vitt el, kit én is megol-vastam s níztem az réz-effendi szállásáról. Szemben lévén a réz-effendivel, mindgyárt ment a vezérhez. Én is felmentem a vezér kapujára; kigyűvén a réz-effendi, az menzil-fermánt kezemben adá egy póstára, és mondá: hogy az fermányokat írják, várjam a tihá-

játul, és küldjem előre a póstát. Melly dolgot is hirre adván az franczia oratörnak, kedvessen vett, és kért: ha a vezér szemben lesz velem, tegyek relatiót a vezér discursusirúl és dispositiöirúl, s két levelet küldé kezemhez. Estvefelé a vezér felment a császárhoz; én is a tihájával szemben valik. az kiracsi és késérök iránt való harzuálokat beadám; általolvasván, sokallotta az kiracsi-lovakat; mondám, hogy az pósta kisen vagyon, csak a fermányok legyenek meg. Kire felele: hát én magam mikor megyek? Kire én: a szerhátliakkal. Kire ü: de azok mikor érnek oda? az késü lészen; mivel az szilisztriai és nikápoli hadakat már is előre Tömösvárra rendelték, oda kellene mened. Kire én: ha ott nem leszek is, az fejedelem hadában nem lesz fogyatkozás; magam a szerhátliakkal sietni fogok. Kire felele: van-é itt dolgod? Kire én: vagyon, mert az fejedelem vásárlásit kell jó rendben vennem és expediálnom. Kire felele: jó; az póstát boesássuk előre, azután magad útjárúl beszéljünk a vezírrel.

Die 2-da Junij. Kedden mentem fel a vezír tihájához az levelek iránt, ki is vacsora utánra relegála. Délután mentem Janaki uramhoz, kivel is beszélgetvén, csak panaszbul állott a beszédje. Vacsora után mentem a tihájához (vacsora előtt a réz-effendi kegyelmes urunknak szöλλö levelét Haszán agátul küldette meg, izenvén, hogy kegyelmes urunk hadairúl téssen Csafer passa minden provisiót), ki is kezemben adván a vezér leveléts fermánját, kért, sietve küldjem el. Omer passa is akkor érkezvén oda, ezen passa Nisre expediáltatott, és vele három zászló szerhátliak is, kik Landor-Feírvárra mennek; ezekkel kívántam volna én is elmennem: de az tihája csak

siettette utamat; azért magamat holnapra relegált, hogy beszél utamról. Hajvaszt az lengyelországi és francziai pakétákkal, portai levelekkel éjfélt után egy órákor indítottam el.

Die 3. Junij. Úgymint szerdán reggel mentem a réz-effendihez, instáltam: ha lehet, az szerbátliakkal menjek el; csak ez vala a választom: menjek a tihájához, ott vigezzem el a dolgomat. Ma az egész oczakok bajram köszönteni valának a vezérnél. Ikindi tájban lehettem csak szemben a tihájával; az kiraesi 20 lóra Drinápolyból, tizre Sofiából, és uti fermánt kezemben adván, csak megmondá: póstán kell men-nem; vacsora után menjek fel hozzája, mindeneket kezemben ad. Nem tudtam mit mondanom: úgy kell lennyi, mint a vezér parancsolja. Estve az tihájához menvén, vitt be a vezérhez; a vezér kezemben adván a levelet, adhortálta kegyelmes urunkat: még oda ér is, mikíppen találtassék, mint most is, hatalmas császár szolgálatjában, és minden híreket kegyelmes urunktól vár; ajánlotta kegyelmességit. Az tihájával együtt az tihája szállására menvén, maga levelét adá kezemben az menzil-fermánnal együtt, és relatiót tíve, hogy az tatár chámmal serjin-ogliák és más békek is, galga szultán is gyűnnek, quod est extra consvetudinem, hogy midőn az chám kigyün, az galga is kigyünne; minémű erő leszen az! Item ajánlotta magát: ha az chámmal megegyeznék az vezér, kegyelmes urunk is odahivattatik ad conferentiam; ebben az réz-effendi is ajánlotta magát reggel. Item mennyi hadak rendeltetnek Nandor-Feirvárhoz, és Csafer passával, habita conferentia, kegyelmes urunk: a mi legjobb, azon hadakkal a tévők légyenek; mindazáltal kegyelmes urunk 400 lovassának, szilisztriai és nikápolyi hadak-

nak Tömösvárra kell mennyi ad interim is, még a vezír odaérkezik; a vezír odaérkezvén, megválnak, méltóságok lesznek, és provideálnak a fejedelem hadairól. Az több had élísíró és szükségíró, ha mi occurrentiák lesznek, írjon a fejedelem; most meg van írva Csafer passának: az hadat élíssel, abrakkal bocsássa Landor-Feírvárról Tömösvárra.

Die 4. Junij. Csütörtöken jó reggel a vezír két lovat küld a szállásomra: egy igen szép szürke minlovat kegyelmes urunknak ajándékon, nekem megint egy szép pej, heritt lovat, anadóliait. Mentem az francia oratorhoz, relatiót tévén az vezírral s tihájával való beszídekről, kivel is contentus vala, s igen akarta, hogy a vezír a lovakat ajándékon küldette. Tegnap ő is a vezírnél lévén, relatiót tett, hogy a vezír assecurálta, hogy az angliai király oratorit amoveálja: az mint mindigárt meg is írta a királynak. Notandum. Skerlet lesetvén, mikor leszen a vezírral szemben az orator: érkezik Skerlet szintin akkor, mikor már in privato az orator általesett volna az vezírral az derik dolgokról való discursusokon. nagy lihegve, fáradva, izzadva, pirosson, mellyen a vezír is mintegy megmosolyodott, hogy későn érkezett, semmi derik dologról való discursust nem hallhatott. Haszán aga hozá híró, hogy valami Halil passát vitetett ki a vezír, ki is a császár kapuján volt fogva, és felkaftányozta. Huszain passát megmazurolván, nem tudta megmondani, ha Bosztanesi-Huszain passát-é, vagy kameneczi Huszain passát, stambuldi kajmekánt. Item újjobban is Bai uramat felküldvén a tihájához, hogy az menzil-lovak defectusa mián ma el nem indulhattam, kire felele az tihája: jól tudom. Újjobban proponáltattam: ha az kuruczoknak Tömös-

várnál kell temporisálniok, mit esznek? mivel szeke-
rek, szekszenás-lovok nem lévén, abrakot, élist ma-
goknak annyi napokra nem vihetnek. Tömösváratt
sem adják ki az várbúl, és így az éhség mián eloszol-
nak. Most is csak ez vala a választ: Csafer passának
irtunk, hogy az fejedelemmel beszélgetvén, minden
dolgokat, hadnak intertentióját accomodálja; mindenre
van hatalma Csafer passának; többet nem írhatunk
mint irtunk. — Voltam Spatár Mihálnál is; ab utrin-
que erant tantum complementa. — Estve mentem az
moldvai vajdához; újobban tett szép ajánlásokat, és a
kapitihára is minémű gondja lészen Jászvásártt. Item
az portán lévő kapitihának is meghagyja, hogy kegyel-
mes urunk kapitihájával melly egyetértsenek. Item
ajánlást tett, hogy kegyelmes urunkrúl el nem feled-
kezik, tévín reflexiót ezelőtti oblatióira. Nékem is
egy szolocziát ígíre. Elbucúzván a vajdátúl, küldi
egy óra múlva egy luzírját az száliásomra, hogy az
vezír tihája az én requisitiómra emberit küldette hoz-
zája és specialiter committált, hogy szorgalmatos gon-
dot viseljen kegyelmes urunk kapitihájára, és annyi-
val is inkább már nagyobb gondja lészen reája.

Die 5. Junij. Pinteken jó reggel elindulván.
gyüttem hálásra Kara-Pazárra, az hol is Balogh László
talála. Felszakasztván a pakétát és elolvassván, újob-
ban bepecsételvén, küldettem kapitihá uraimék kezé-
hez, magam is kegyelmes urunk leveléhez kipest
írván, és informálván ő kegyelmeket az dolgokhoz kí-
pest. Item az vásárlásrúl való memoriálét küldettem
Bai András uram kezében, hogy kegyelmes urunk
parancsolatja szerint, az specificált dolgokat Sophiá-
ban megvegye.

Die 6. Junij. Szombaton. Rosszúl lévén, gyüt-

tem csak itezakára Filippiben, 12 órányi földet. Estve érkezett Mahmut bék-ogli embere, póstán megyen Drinápolyban; beszéli: az ura semmi fermánt nem vett, hogy az vezír előtt Landor-Feírvárra menjen, nincsen is készen a hada, maga is házához ment, hanem ezerig való gyalogot küldett a Vaskapuhoz.

Die 7. Junij. Vasárnap. Megint rosszabbúl lévén, gyűttem Philppibül Tatár-Pazáresikra, hat órát; itt találtam az jenei odabasit. ki is azt mondja, egy napja, hogy Jenőbül kigyűtt, az nimet sánczán által: már akkor, hogy kigyűtt, már harmadnapig lütte s bombardálta a nimet Jenőt; eddig fel is adtak rajta. Onnan Gyula alá készülnek, és a Marost Aradnál Pál Deák, Kis Balázsszal együtt strázsálják. Nandor-Feírvárnál még semmi hadat nem hagyott. Csafer pasza az melly agáját küldette volt Mahmut bék-oglijért, az pandurok elfogták. Ezen odabasi által irtam kapitliha uraiméknak betegségemről, hogy a vezér tihájának is megjelenthetik. és Bai András uramnak is, hogy siessen. Item az Haraczi-Szulimán agával is végeztem: keddig itten várja meg Bai uramot, az pinzt feladja, késirőkrül is assecurált.*)

Continuatio Diarij.)**

Die 5. Junij indult meg innen Sándor uram, s az mely dolgok az ő kegyelme ittlételéig interveniálnak, azoknak diariomit elvitte.

6. Mustrált meg Misziri-ogli az vezér előtt; számláltam zászlói alatt nyoleczszáz harminczhárom személyt.

---

*) Sándor G. e naplójának vége.

**) Ettől fogva ismét más írás.

7. Érkezik Balog László, kegyelmes urunk leveleivel. Mindgyárt mentünk az oratorhoz, s az dolgot megértvén, mondá: *hacc negotia sunt ardua, debetis ergo cito aperire Vezério.* Ott ebédelvén, eljöttünk, s kerestük a réz-effendit: de a vezérrel mező s sátorok jární ment volt ki, s későn jöttek meg; ezért kellett haladni az dolognak.

8. Jó reggel mentünk a réz-effendihez; kegyelmes urunk levelét megadván, s tudósítását neki megmondottam, sőt a levelek extractussát deákra fordítván, hogy Skerlettel megfordíttassa, keziben adtam: de arra nem halasztá, hanem maga mindeniket leírá; azután az mappát előhevén, Jenő, Déva, Karan-Sebes, Debreczen situssit mutogattatta meg velem, és azok körül való passusokat; török betűkkel mindenik nevét a mappára felírá. Ezekután mondám, hogy szomorúak az emberek arrafelé, hogy ennyi üdöre nemhogy had ment volna arrafelé: de sem török sem tatár tábornak semmi híre, az ellenség pedig már hozzányúlt az operatiohoz. Mondá: én is a fejedelemnek megírom, de ti is írjátok meg, hogy én mondottam: jó reménségben legyen, mert most akármit csináljon az ellenség, de már mindenfelől az hadak mennek. Az ázsiai jancsárság is Constantinápolyban általköltözött már onnét is jönnek, egynehány nap alatt már beérkeznek. Mamhut bék-ogli is megindult feles arnoltokkal. A tatár chámtil is tegnap bizonyos ember jött: már Bucsákban érkezett, feles tatár s kalmuk hadaival. Higyje el a fejedelem, nem úgy lészén a dolog, mint tavaly volt; már mi is innen csakhamar felkelünk s megindulunk. Ezekután a jenei passa levelét, azután az Szarhátli-Memhet passa levelét kezében adám; hogy ezt olvasni kezdé, mondá: már erről nem szükség

szólnotok, mert ember ment fermámmal az havasalföldi vajdához, hogy az adóból váltsa ki; már ő nemsokára kijő. Ezekután mondánk: a fejedelem rajta kívül senkinek nem irt, mindazáltal a tihájával is szállunk egy-két szót. Mondá: mit tudtok véle szállani? ő ahhoz nem tud; mindazáltal ti lássátok! Menénk azért onnét a tihájához: neki is Veteráni megindulását, és hogy Jenőből Tömösvárra két lovas jött lármával, megmondók. A tihája ezen megindulván, mondá: legyetek vesztegségben; a vezér mihelt a divánt végezi, eleiben viszlek benneteket. Mi azért mindgyárt Haszán agát küldök a réz-effendihez, hogy mondja meg: a tihája bennünket a vezérhez akar vinni; azért minekelőtte mi odavitetnénk, kérjük, a vezérrel értesse meg a hireket. Ezalatt bejőve a tatár chám követe, kivel én sokat beszéltem. A tatár chámról tudakozódtam; mondá: ma tíz napja, hogy az Uz vizénél elhadtam a chámot, hova is Bucsák öt konák, és így már öt napja ma, hogy Bucsákban bejött. Igen sok néppel, nagy készülettel mondja lenni. És hogy míg ő általa a vezér rendelését nem veszi: Bucsákból ki nem indul. Én a hireket közlém véle, hogy a chámnak referálja. Mondám azt is, hogy egynehány levelet küldett a chámnak a fejedelem: de talám eltévedtek, mivel választ reájok nem vöttünk. Mondám azt is: mint az apját, oly szivessen várja a fejedelem. Igré, hogy mindeneket a szerént referál a chámnak.

Az vezér a divánt végezvén, eleiben vitt az tihájá; holott a hireket számlálni kezdvén, midőn Erdélyben hét lovas és hét gyalog regimentet mondottunk lenni, mond a vezér: hol vötte magát annyi német Erdélyben? mert nem volt hire, hogy másunnét jött volna; a télen penig nekem a fejedelem azt írta: nincs hét- s

nyolczezer németnél több Erdélyben ; a levelet tartom. Mondánk : mikor qvártélyokból összevegyülnek, akkor jobban kitanúlhatni, mennyin vadnak, mintsem mikor széllal vadnak az országban. A Jenőből kijött két lovas relatióját mikor mikor mondtuk volna, mond : a gyulai passa fia, ittlétében azt mondotta : lehetetlen most Jenő alá ágyút vinni, a sok esső, sár miá. Mondánk : vittek-é ágyút, vagy nem ? azt még bizonyosan nem tudjuk : de ha akart vinni, ott mindenütt erdő lévén, könnyen csinálhat hidat. Kérdi : hát Veteráninak merre van szándéka ? Mondánk : azt nem tudjuk, de igen rebesgetik, hogy a kö-lyukat el akarná foglalni. Hersovához is sánczot akarna csinálni, és két- s háromezer némettel, sugár-álgyúkkal praesidiálni, hogy a Dunán hajókat ne bocsásson fel. Ahhoz képpest Ali passának is irt a fejedelem, hogy a donalmával menne fel a Vaskapun, bár csak Poricsához, valamint alatt ne rekeszszék. Mindgyárt iratok én is (ügy mond) neki : a Vaskapun felmenjen. Kérdi : valami nyelvet nem fogathat a fejedelem, Jenő körül levő ellenség közzül ? Mondánk : ha módját találja, tudjuk, el nem mulatja. Kérdi : hát ti mit mondotok ehhez a dologhoz ? Mondánk : mit tudunk mi szólni hozzá ? bár csak hét- vagy nyolczezer tatár jőne idején oda, tethetne kárt az ellenség táborának. Mond a vezér : nem hét-nyolczezer tatár, hanem maga a chám, a mi kiérkezésünk előtt egy holnappal odaérkezik, irjátok meg a fejedelemnek. Ihon, a tatár chám embere itt van, beszéljete ti is velle ! Mondók : már beszéllettem, s minden jót beszél. A Száva-parton Bujurdelem állapotját hozám elő, hogy szükséges volna praesidiáltatni ; vagy kétszáz lovas kuruezot jó szível bele is szállít a fejedelem, hogy a Száván' túl ottan-ottan esatát jártathas-

sanak: csak adatna élést ő nagysága nekik. Mond: már Csafer passának meg van hagyva, hogy élést adjon a kuruczoknak; ha pedig mi kimegyünk, mindenről jó rendelést tesszünk.

A vezér előtt ez szerint végezödvén a beszéd: a tihája egy oldalházban vün. s a kucsuk-teszkerecsit hivatván, velem dictáltatá le az Ali passának szólló fermánt, hogy mindgyárt felmenjen Poricsához, s mondá: igen sietve elküldi tatár póstátúl.

Eodem die mentem ezen dolognak relatiójával az oratorhoz.

8. Érkezett a jenei török, oly hirrel, hogy már 25 napja a jenei obsidiónak; nyolecz- s kilenczezer embert mond alatta lenni. Mondott olyat is, hogy ha Jenőt megveszik, Gyula alá szándékoznak; Veteráni pedig a Vaskapu felé igyekeznek.

(Vége.)

III.

SÁNDOR GÁSPÁR NAPLÓJA.

1693.

III.

SÁNDOR GÁSPÁR NAPLÓJA.

1693.

Sándor Gáspár uram Diariuma.

1693. A die 20. Januarij usque ad diem 23. Februarij.

Anno 1693. die 20. Januarij Posaroviczárúl tíz órakor kiindulván, jüttem étszakára, együtt Váradi Inezédy Mihály urammal, az puskások qvártélyában délután öt órakor.

Die 21. Januarij idején felkelvén, délelőtt tíz órakor tájban érkeztem Reszovára, az holott is egész nap az lovak kedvéért oturáltam; az dezdárral szemben lévén, az qvártély iránt semmi választ nem adhatott, mivel hatalmában ninesen; ez illy dolgok concernálják az olaj-béket, ki is most Jagodinán tanáltatott. Estve későn érkeztek Monoriék, az bejáró s étekgógó uraimék lovaival, kik az angliai oratort Nisre késértették, és Monori uram nekem szólló angliai orator levelét praesentálá, mellyet is magam pecsétivel bépecsételvén, küldöttem ugyan általa kegyelmes urnknak.

Die 22. Januarij, úgymint esötörtökön hajnal előtt három órával megindulván, érkeztem Para-

tinyra, az hol a követet késérő kegyelmes urunk lovas kocsiji háltnak. Onnan étszakára jöttem Rásnyára.

Die 23. Januarij úgymint pénteken hajnal előtt megindulván Rásnyárúl, találtam elől Dósa uramat, kinek is instructiót adtam: mi tevő legyen az úton; azontúl Kassai gyalog kapitány uramat az boros szekerekkel: ő kegyelmének annál bővebb mértékben adtam instructiót. Alexinczán keveset éltvén, délután két óra tájban érkeztem Nisre, az holott is először a kadiához divertálván, sok rendbeli discursusok után jelenti: az királynak az franczia begzáde, ki mellette lakik, nyolczvan erszény pénzt hozott, és hétezer francziát vár utánna, segítségül. Kire én negativákat felelvén, nihil tamen persvasus est, csak ezt felelte: magad, úgymond, az ilyen dolgokat meg nem vallod, de nekünk kadiáknak tudnunk kell. Onnan mentem az jancsár-agához, ki is Mahmut bégoglinak szálló leveleket ezelőtt harmadnappal Ipekre menő kereskedőtül küldötte meg. Az bor megvételi-ben sokat szolgált: mert az falukon is két szák-parájával jár okája, ő pedig egy szák-parán s egy szák-pénzen adatta. Az angliai orator 19. praesentis indúlt el Nisrül; die 20. az szerdár kapucsilár-tihája odaérkezett, és die 21. úgymint szerdán, reggel elment. Az bévött török politia szerént meghazudta magát, és kegyelmes urunk embereit bé nem várta ajánlása szerént. Akár falun s akár városon — csak mindegy!

Die 24. Januarij úgymint szombaton reggel patkoltatván, kilencz órakor tájban Nisrül megindulván: tanáltam elől az angliai orator supellexit Nisről vivű szekereket, csak közel Nishez. Azontúl az Nisre vitetett menzil-lovakat, kiket az vezér rendelt. Étczakára gyűltem Musza passa palánkára, ki is 8 óra Nishez.

Die 25. Januarij úgymint vasárnap virradta előtt Musza-passa-palánkról megindulván, jöttem Sárköre, vagy itt ráczúl Pirotára; az póstalovak nem léte mián az egész napot itt kellett töltenem. Beszéllettem csanádi szerháti Csatóval, ki harmadnappal ezelőtt Drinápolyból érkezett, beszéli: az fermánok már kimentenek, hogy Szent-György napra az hadak mindenfelől kigyűjjenek és kopjas hadak helyett mind hosszú-puskások gyűjjenek. Item szultán Mehmet jadezira imádkozván, virradtig megholt, ezelőtt circiter három héttel, és a testit Constanczinápolyban vitték.

Die 26. Januarij úgymint hétfőn idein megindultam Sárkörül. Inczédy uram is itt ülhetett menzire. Étszakára jöttem Drágománra, téssen 7 órát. Innen tiz órakor éjjel megindult Inczédy uram póstalovakon, virradtig Szofiára ment, de már az angliai oratort ott nem tanálta.

Die 27. Januarij úgymint kedden Dragománról megindulván, jöttem Szophiára étszakára, téssen 8 órát; egyenessen mentem a musellimhez; kegyelmes urunk nevével köszöntvén, mondá: az orator két napja, hogy elment, ma Iktimántt hál. Inczédy uram is póstára ülven, Iktimántt béérte az oratort; az leveleket a passájának elküldötte: az én leveleimet is, ajánlotta magát, el fogja küldeni; az mint kegyelmes urunk és Veteráni Solárinak írott levelét és magamét is egy csomóban kötvén, az su-basától kezéhez küldöttem. Az musellim referálta szultán Mehmet halálát, és hogy fermányok mentek ki: az hadakat idején parancsolja a vezér, kopjasok helyett hosszú-puskások gyűjjenek; szó vagyon, maga is a császár Landor-Fejérvárig el-

jőne. Az abát két talléron árulják, csizmát egy talléron; kalpogot nem kaphatni.

Die 28. Januarij úgymint szerdán idein Szophiárul megindulván, gyűttem étszakára Iktimánban, ki is 11 órát téssen; az póstaháznál tanáltam Inczedy uram levelét, kit is kegyelmes urunk után küldöttem; az oratorral szemben lévén, kért, Bányára menjek hálásra, ott többet fog beszélgetni.

Die 29. Januarij úgymint esőtörtökön Benkét a karabélyost kegyelmes urunk után expediáltam, ezen alkalmatossággal az egy emberre szőlő menzifermánt is visszaküldvén. Magam is megindultam, az Dervendre térvén, általabb út kedvéért: az utat eltévesztettem; rettenetes hegyeket kellett hágnom, és akadtam vetrefalusi kosárokra vagyis majorokra, az holott is Pazár-Csik felé az utat tudakozván, gyanúságban vettek, hogy valami kóborló volnék, azért járok az útfélen; Vetre felé az utat nem akarták igazán megmutatni, hanem szerencsére egy férfiúra akadván, ki az majorokból Vetre felé lopta volna ki magát: azt felfogtam, és az kalauzkodott Vetre nevű faluig, kit törökül Uzareziknak hínak, 6 órányi föld Iktimányhoz, fele útja Iktimánról Pazár-Csíknak; az Dervenden itten megszállván, meg is háltam, hogy holnap Pazár-Csíkon az angliai oratorral szemben legyek. Iktimánban háltam Bolyó nevű gazdánál: ezután is, ajánlotta magát, az kuruczoknak szállást ad jó szível; az város végén lakik, mint Jenihámbul bemennek, az jobbágyok utczájában.

Die 30. Januarij úgymint pénteken megindulván Vetre nevű faluból, gyűttem délután egy óra-kor Tatár-Pazár-Csíkra, voltam szálláson Dohancsiogli Petro nevű gazdánál. Az abának itt husz s hu-

szonkét timonyon, egy aranyon is adják végít, egy végben husz—huszonkét sing is megvagyon; az ki venni akar, egy holnappal elébb küldje oda emberét, az falukon csinálnak készpénzéért: de elégvén az boltjaik, ezer, kétezer véggel hogy előre vegyenek, pénznélkül nem cselekszik. Az angliai oratorral voltam beszédes, mint kitetszik az Secretum Diariumból.

Die 31. Januarij úgymint szombaton reggel megindulván Tatár-Pazar-Csíkról. érkeztem délre Philippiben; itt is mind az karlai abát, kiben egy végben 8—9—10 sing vagyon, úgy tartják, hogy 16—17 sing majd két tallérban esik; marsi abát pedig, kiben egy végben 16—17 sing vagyon, azt is két talléron tartják; az ki venni akarna, két hét alatt megszerezhetne ezer véggel. Készpénzt ha látnának, olcsóbban is két tallérnál megszerezhetnék.

Die 1. Februarij úgymint vasárnap Philipből virradta előtt megindulván, találtam elől az angliai orator eleiben menő embereket, kik Drinápolyból jöttek; tegnap Kajali táján találták elő Inczedy uramat. Érkeztem Papazlira tizedfél órakor, ottan megabrakolván, megindultam. Papazlinak s Kajalinak feleútjában találtam elé a szerdár kapucsihár-tiháját, ki is Inczedy uramat Hasztjoiban hadta: de velle szemben nem volt, mivel étszaka a hanban hált meg az kapucsilár-tihája. Kérdettem: miért nem várta meg Nisen az fejedelem emberét? Kire felelé: azt tudtam, hogy előre ment, mivel úgy mondták Nisen: az királynak egy embere előre ment. Az pedig Török Ferencz vala, mivel Nisen kellett az menzillre várakozni, és az követ előtt csak egy nappal indulhatott meg elébb Nisrül. Tudakoztam: az tiz erszény pénzről mi csoda tedárikot tett, kit Adanából rendelték, és az

fejedelem az passának adósságban engedte, onnan még kétszáz tallér gyün ki; kire felele: arrul semmi instructiója a passátul nem volt, egyéb semmi rendelést arról nem tett, s nem is tud semmit is mondani felölle. Tudakoztam: a vezír, a tihája és több miniszterek mit mondtak néki, mivel bocsátották vissza? kegyelmes urunk hadairul szállott-e valamit? és micsoda rendelést tettek quártélyokról, fizetésekről, úgy Jenőről, Landor-Fejérvárrul, és az vég helyekről? Kire felele: az vezérnek megadván az szerdár levelét, melyet megolvassván, csak félrevetett; voltam az tihájánál és az jancsár-agánál is: de sem a vezér, sem a tihája, sem jancsár-aga, sem Landor-Fejérvárrul, hogy ottan mint van a dolog, sem az vég helyekről, sem az királyról, sem az hadairól egy szót sem tudakoztak; nem tudakozván, nékem sem lehetett szólnom semmiről is; hanem két nap múlva hivattak, adtak három fermánt a kezemben: az egyik az szerdárnak, másik Topál-Huszain passának, harmadik az jenei passának szállanak. Mit viszek? nem tudom, hanem mondták, hogy az szerhátliaknak és az király lovas hadaiból is Jenő felé kell menniek: de az elmenendőkről micsoda rendelést tettenek, vagy azoknak provisiójokról? semmit nem tudok, mivel semmit nem mondtak; arról semmit nem is szállottak velem. Úgy látom, úgy mond, nem sok gondja van erre az szerhátok felé a vezérnek; hanem a réz-effendinél létemkor, úgy mond, az hozta elő: valljon az király hadai mint élnek? vagyon két-háromezer embere még: négy, öt s hatezer kenyér azokra mindennap elkél, hol veszik s miként élnek? Ezzel elbucsúzván, assecurált török parolájára, hogy Füleki által mindenekről tudósítja kegyelmes urunkat, mihelyen érkezik; közben tanálván elő, semmit én is kegyelmes urunk-

nak nem irhattam. Étszakára jöttem Kajaliban, ki is Papazlihoz ötödfél óra, Philippihez jó kilencz óra. Már későn estve érkezék egy szurucsi, ki is egy póstát keres vala, mondván: a posta részeg lévén, (én egy kevéssé dolgomra elmaradván) nem tudom hova lett, zöld tatár kalpogos oláh legény, az leveleket nállam hadta. Én ex curiositate kérvén az leveleket az szurucsitul: hadd lássam, micsoda levelek? talám azokbul megtudom. micsoda posta fogott lenni! Előhozván a leveleket, tehát nékem szálló kegyelmes urunk levelei, úgy a portára szállók is. Item marchio de Lora uram levelei, nékem, az oratornak, item monsieur Fabrinek szállók, de dato 26. Januarij Posoroviczáról: Jenő felé küldött katonákról, és az császár Szathmáron túl, Erdély felé küldött kéncsének elnyeréséről.

Die 2. Februarij úgymint hétfőn idején Kajaliból megindulván, jöttem Szemisesire, ki is harmadfél óra Kajaliból; onnan Uzuncsovára, ki is harmadfél óra Szemisesihez; onnan Harmánlira étszakára, ki is Uzuncsovához négy óra. In toto kilencz órát jöttem ez nap. Harmánliban megháltam.

Die 3. Februarij úgymint kedden hajnalban előreküldvén Brassait Drinápolyban levéllel Harmánliból: de az hireket megtiltottam, ne mondja; magam mikor megvirradott, elindúltam, jöttem Hibibcsére, ki is Harmánlihoz negyedfél óra. Hibibcse s Harmánli között találtam egy derék kapucsi-passáját az császárnak, ki is Philippiben lakik; ennek a hireket megmondottam, hogy Philippiben promulgálja. Étszakára jöttem Musztafa-passára, ki is Hibibcséhez harmadfél óra. In toto ma csak hat órát jöttem, két okra nézve: primo, hogy előre kapithia uraiméknak Drinápolyban levelet küldöttem, holnap előmben is várom né-

melly relatiókkal, pro directione. Secundo : igen nagy
esső, nehéz és sáros út lévén, az hosszas út miá az lo-
vaim is megbádogyadtak, s nem is lett volna ezentúl
Drinápolyig hol szállanom, Drinápoly hat órányi föld
lévén ide.

Die 4. Februarij úgymint szerdán hajnalban
megindulván Musztafa-passa-palánkáról: pro informa-
tione accipienda kihivatván, jövének ki előmben Hor-
váth Ferencz és Inczédy Mihály uraimék; ő kegyelmek
referálták, hogy Balogh Lászlót tegnap póstán expe-
diálták, ki is elmenvén mellettem, noha Brassai meg-
mondotta, útban előtanálván ötöt, hogy Musztafa-passa-
palánkján engem ott talál: de felém sem jött, hihető,
azért, hogy contra omnem dispositionem jüvén Bay
Mihály urammal Drinápolyban, csak ex pura malitia,
felfuvalkodságbúl tartott a pirongatástól; de megér-
demli az büntetést mások példájára, hogy contra dis-
positionem datam ki-ki kedve szerént az útban ne vá-
logasson. Jelenték Horváth Ferencz uramék, hogy az
francia oratornak és másoknak is nagy importuna
instantiájokra tiz erszény pénzt deputált az vezér, mind
költségre, s mind élésért. Akarván azért a francia
oratornak complaceálni: az impedimentumimat Hor-
váth Ferencz urammal a szállásra küldvén, incogni-
te egyenessen divertáltam a francia orator szállására;
kit is kegyelmes urunk nevével köszöntvén, az creden-
tiát praesentálván, úgy de Lora uram két rendbeli
leveleit is, egyiket, kit helybül általam küldött, mási-
kat, kit Brassai hozott, repraesentálván, mind az Jenő
felé ötszáz válogatott lovasoknak expeditióját, ex omni
indifferenter statu et genere öszveszerezvén, mivel há-
romszázig való gyalog katona maradott. Item a csá-
szár kincsének feltergettetését, melly is ex dispositione

Principis esett, mivel egynehány ízben embereit jár-
tatván, azon alkalmatossággal élt ez illy és hasonló
tumultusok excitatiójára; jam Deo favente ecce fructus
laborum; és ezen másfélszázig való lovasokat hatszá-
zig valók is követni akarják, kik is szót küldöttek bé
ezek által a fejedelemnek: de azoknak a vezér hire
nélkül nem adhat a fejedelem választ, quia non est in
terminis ipsos accomodandi. Itt excurráltam: ha pénz
volna, most minemű támadásokat vihetne az ember
véghez Magyarországbán, Gyürki Pállal minemű erő-
vel hajtják az magyarokat az franczia ellen az Impe-
riumban; sed quia nervus belli deest, mindezen al-
kalmatosságokat keservesen kell az fejedelemnek el-
mulatni; az mostani jenei expeditiót sem vihetne kü-
lőmben véghez, hanem Landor-Fejérvárra maga nusz-
tos mentéjét, ezüst s aranybeli holmi mobileit kellett
zálagban küldeni, vagy éppen el is adatni. Ezzel is
megmutatta maga készségit és hívségit a portához.
Kire az franczia orator: ennél kedvessebb hír az por-
tán nem lehet; én is in optima forma repraesentálom
a királyomnak. Ime most sok fáradságim után tiz er-
szény pénzt szerzettem az fejedelemnek; a királynak
is megírtam, micsoda defectus esett az fejedelemnek
adandó pénz cambiumában: mert az cambiumat Domi-
nus de Blondel olim consul Smirnensis megküldötte,
sed non ad praesens tempus sonat, verum post aliquod
tempus, mint magát is az fejedelmet informáltam és
Lora uramat még bővebben; várván óránként az vá-
laszt, mihelen érkezik, mindgyárást megadom. Voltak
sok nem-jóakaróim, kik elhitették volt azt királyt,
hogy az mostanában székiben állíttatott új tatár chám-
nak meg nem adtam volna ezelőtt pénzt, csak magam-
nál tartottam volna: de ebben is megmutattam, hogy

hamis vádok, mivel az régi tatár chámnak helyben-állításában *et contra mentem Vezirij et voluntatem schislami* miként fáradoztam, *ex effectu* kitetszik; mivel, midőn az sehel-islamhoz mentem volna, absolute negative felelt *propositiómra*, mondván: az Selym-Girej tatár chám *etsi non est nequam in persona, est nequam in persona filij, id est galga-szultani*, mert sokra ajánlván magát: mindenkor megesalta a portát, azért most sem hihetni néki; más az, volt olyan ember is, a ki a császárnak illy ratióval disvadeálta Selim-Girajnak chámságát: ha most a tatárok kívánságának annuál a császár, ezután is reá szoknak, *et praescribent leges in eligendo vel stabiliendo chamo, quod erit contra canones Musurmanicos*. Mindazáltal másszor is *aggrediálván* a muftit, *ex insinuatione etiam kajmekami*, *convincálta* az orator ratiókkal: hacsak ezen chám alkalmatosságával ki nem hozza a tatárokat a porta, másnak személlyével nem, *et de die in diem reddet ipsos exacerbatos*; az tatárok nélkül pedig a porta dolgaiban elő nem mehet. Ezzel s más ratiókkal *convincálódván* az mufti, együtt a kajmekámmal mentek fel a császárhoz, kit is így *aggrediáltak*: hatalmas császár! az tatár chám dolgában két nagy ellenkező dolgot tapasztalunk, kiket is hatalmasságodnak kötelességünk szerint tartozunk megjelenteni. *Primo, est contra mentem Vezirij*, hogy Selim-Girej hámot tegye Felséged chámnak; ha azért *contra mentem Vezirij* teszi Felséged: féltő, attul, hogy az nép előtt *prostituílódván* az vezérnek authoritása, *contemptusban* esik, kívül nagy alkalmatlanság vagy támadás is lehet; holott pedig ellenben az vezér *intentiója* szerint az régi tatár chámot *confirmálja* Felséged a chámságban: az is bizonyos, hogy a tatárok ki nem

jőnek. Ezen dilemmára ex abrupto így felel a császár mind az muftinak, s mind a kajmekámnak : lesztek-e ti kezesek Selim-Girej chámért, etsi contra mentem Vezirij ipsum stabilivero, hogy kihozza a tatárokat? Ezen szavaira az császárnak sugva felel a sehel-islám : írjon Felséged a vezérnek : ha Sėti-Girej chámot confirmálja Felséged, a vezér leszen-é kezes érette, hogy kihozza a tatárokat? Kin megnyugodván a császár, mindgyárt ira póstán a vezérnek ; kin a vezér conturbálódván, nem mére kezes lenni Seti-Girejért, hanem ír a császárnak : Felséged urunk, Felségedé a fermány, az legyen a chám kit Felséged akar s parancsol. Ezen levelére a vezérnek a császár úgy vette elő Selim-Girejt, ki is kegyelmes urunknak igen jó-akarója, és a francia orator előtt recognoscálta : hal-lom, Thökölyi király exiliumomban is jól emlékezett felöllem, azért nem leszek háládatlan érette ; és assecurálta az oratort : ird meg az uradnak bizonyossan, hogy én mondom, és igazságot tapasztal az én szavaimban, hogy 40,000 válogatott tatárt in Martio kihozok ; melly tatároknak is százhuszezer lesz apparen-tiája a törökök előtt, et idem erit effectus. Item mon-dá az orator, hogy a kozákok mihelen értették Selim-Girejnek érkezését, mindgyárt követeket küldöttek hozzája és declarálták magokat az tatárok hívségére a lengyelek ellen, 15,000 tatárt kirték csak segítség-ül, mellyet is megigérvén a chám : talám hamar üdön hallunk hirt, hogy most a gyűlés alatt rablást tettek Lengyelországban. Kajmekám felől referálá az orator, hogy a vezérrel nem volnának syncere addictusok egymáshoz, olyat venne észre, ha nem csalattatnék, noha a császár maga kívánná köztök az diffidentiát tollálni ; az barátságnak manutentiójára ugyan a csá-

szár maga munkálódta volna a vezér fia között és kajmekám leánya között való házasságot, melly is holnap léssen meg: mindazáltal vix hoc etiam sufficit ad synceram confidentiam. Azért úgy beszéljek az kajmekám és tihája előtt is, ne laedam Vezirium. Ezalatt küldöttem fel Haszán agát az réz-effendihez, Topal-Huszain passa, Funduk passa és gyulai bék leveleivel, kiket elvévén a réz-effendi, semmit nem szólhatott a tolmácscsal, csak azt mondta: estve általolvasom, reggel jöjjetek! Skerletnek is hirt adván érkezésemről, ne videat ipsum negligere, vel potius disgustare, melly is most a kapun nagy confidentiában és respectusban vagyon; ki is másnapra idein adott órát.

Die 5. Februarij úgymint csötörtökön igen idein mentem Skerlet uramhoz, kegyelmes urunk nevével magát köszöntvén, és feleségét kegyelmes aszszonyunk nevével. Horváth Ferencz uram is velem volt. Post utrinque facta complementa, referáltam: jöttem két rendbeli dolgokkal; -- Primo: az szokás szerint ad futuram campaniam az hadak accomodatiójáról, mostani defectusoknak és extremitásoknak repraesentálásáról. Secundo: utánnam lett Jenő felé való expeditionnak hírével, a császár kéncsének felferésével, és kegyelmes urunk hűségére százötven személlynek bėjövésével; azok után hatszázan jönnek, ha a császár parancsolja s accomodálja. Gyürki Pált Imperiumban vitték, ad impediendas Gallorum excursiones; és az erdélyi hirekkel. Mellyeket is deákül papirosra tettem és in scriptis Skerletnek beadtam. Örülvén az dolgokon, mondá: nihil nunc de necessitatibus militiae proponendum est, quia testis est Dominus Horvatus: illas decem bursas cum quali labore comparare potuerimus; sed reliqua tantum quae sunt favorabilia,

cum novis Transsylvanicis in scriptis pingenda sunt, primo cum tihaja Vezirij communicanda, postea habita audientia apud Vezirium, ipsi repraesentanda. Ego autem in diván-hane vos expectabo, et adero in expositione vestra, et syncero corda, sciat Princeps, inser-viam ipsi. Skerlettül elbucszúzván. mentem az réz-effendi szállására, a maga házához ; későbbén jüvén ki az háremjébül, rövideden proponálhattam neki az favorabilis dolgokat, kik néki tetszettenek, s ajánlotta magát, hogy promoveálni fogja nagyságod fogyatkozásit a vezér előtt, és az tegnapi neki küldött leveleimet resignálta.

Innen mentem a vezér tihájához ; már Skerlet informálván jöve telemről : csauzok mindenütt kerestek. (mivel a réz-effendinél csak titkon voltam). Az tihájának repraesentálván a dolgokat, Topal-Huszain passa, Funduk passa és gyulai bék leveleiket is megadván : igen tetszettenek mindenek, és mindgyárt ment Skerlet urammal az vezérhez, kiket én is követtem. Az vezérnek Skerlet urammal proponálták a dolgokat. (Úgy vettem észre, igen vigyázzák a vezért, ki micsoda dolgokkal vagy propositiókkal jön az vezér eleiben.) Az angliai oratort hol hadtam ? curiose tudakozta a tihája ; mondám : vasárnap reggel Philippiben. Egy kis vártatva Skerlet uram kijüvén a vezértül, beszállottam. Haszán aga volt tolmácsom ; de Skerlet uram is adstála, és mind az tihája, s mind teftedár jelen valának. Köszöntvén a vezért, és leveleket megadván, a vezér elvevén a leveleket, mondá : a király mint vagyon, hol hadtad, és mi hírek vannak arra felé ? szóval nekem mond meg ! Kire én : Istennek hálá, a királyt Posoroviczán hatalmas császárunk szolgálatjában egészségben hadtam. Az Jenő felé való expedi-

tiót repraesentálván, kérdi: valljon élést vittek-é Lander-Fejérvárról Jenő felé? mert úgy tettünk volt rendelést Csafer passa kapucsilár-tihája által. Kire én: Csafer passa kapucsilár-tiháját Kajali és Szemiste között találtam, ma ötödnapja, az Jenő felé való expeditió penig tizenegy napja hogy elment, mivel látván az király hatalmas császárunk szolgálatját: nem várta a vezér fermánját, hanem mindenféle rendeket és az ics-agák szolgálait is, icsoglánit is ezen szolgálatra expedialt ötszáz lovasokat, mivel az hadakból ki nem tölt volna, eldögölvén lovok. Ezen expeditió tetszett a vezérnek. Secundo: Az császár kéncsenek felverettetésit repraesentálván, melly is lett per factiones Principis; ha szintén Posoroviczán oturál is: de nem aluszik a király, quod apparet ex effectu. Ez igen tetszvé, mondá a vezér: valljon abban a kincsben adtak-é részt a királynak? Kire én: nem, s nem is szokás, mert azt magok között elosztották; sőt e volna most a rend, és mind hatalmas császárunk becsületi és hasznos szolgálatja, hogy másokat is efféle cselekedetekre provocálnánk: ha volna miből, ezeket a király egykét hópénzzel megajándékozná, jó qvártélyban accommodálná, ha volna hol; ezért kérem az hatalmas vezért, ezekről tegyen rendelést, úgy azokról is mit parancsol kiknek még 600-an ezeknél van szójok; és Jenő felől is fáradt lovakon megérkezvén, azoknak is, kérem ő nagyságát, valami qvártélyt parancsoljon, hogy ez jövő campániára alkalmatossá tétetődjenek hatalmas császárunk szolgálatjára. Kire a vezér a teftedárra intvén: meg kell engedni, ezen actussal nem kicsiny alkamatlanságot tettek a német császárnak; kire a teftedár: mind alkamatlanságot, s mind kárt. Az vezér újokban szólla, mondá: lészen gondunk a

királyra; igenis, azon öt- s hatszáz lovasokat is fogadja be, tudjuk, az ilyen embereknek kedvezni kell, és az nyert kincsnek töllök való elvételivel nem kedvetleníthetni. Az francziák ellen való Gyürki Pálnak felvitelit mondván, az maga ezerével a francziák excursiójának megzabolázására; erre felelé: hát a magyarok mennek-é fel véle? Kire én: nem örömet, de kéntelenek, mert kergetik őket; s ha a király mellett accomodatiót remélhetnek, ezerenként jönének az fejedelem hűségére; most könnyű volna a fejedelemnek Magyarországon tüzet gerjeszteni, mint Topal-Huszain passa leveliből is kitetszik. Kire a vezér: hát ugyan igaz-é a Rhenus mellett a francziai király harcza, és hogy valami helyeket vett meg? Kire én: vagyon hire, hogy valami Vittemberg herceget, ki is generális volt az németek között, elfogott: de melyik Vittemberg legyen az, az-é, a ki az országot birja, vagy pedig annak patruelesse? azt nem tudjuk; de volt ott is valami harcza s nyeresége a francziának. Hát micsoda városokat vett ott a franczia? Kire én: eszemben hertelen nem gyűn a nevek, de vett meg közönséges erejű helyeket Imperiumban. Az vezér: hát igaz-é, hogy Erdélyben az németek megszáparodtak volna, és kicsoda most azoknak fejek? Kire én: igaz, hatalmas vezér; Erdélyben most, mind az régiekkel és újonnan jöttekkel, kilencz lovas és öt gyalog regimentek vannak, Veterani actu a fejek. Micsoda szó vagyon közöttök, ezen írásomból nagyságod megtudja, mellyet is Skerlet uram megmagyarázhat. Elvévén az erdéli, deákul letett informatiókat, adá Skerlet uramnak. Ezalatt a réz-effendi is érkezvén, az levelek olvasásához fogtanak, kiket én praesentáltam. Megkaftányozván a vezér, éppen a külső kapuig

Skerlet uram intimatiójából a kaftányokban kellett kimennünk, hogy a nép lásson, cum isto rumore, hogy kétszázezer tallérát az német császárnak nyerték el a magyarok: így intimálta Haszán agának, utánna futván egy ics-oglánja a vezérnek, hogy hirdesse a hirt inter populum, et mox factus est magnus rumor inter populum de hac materia. Délután mentem a jancsár-agához, kinek is kegyelmes urunk leveleit mindkettőt praesentálván, tudakozta kegyelmes urunk egészségit, s hol hadtam? Kire én: egészségben, és cum aliquo suspirio szóllottam: Posoroviczán hadtam. Mellyet igen observált a jancsár-aga, s így felele: Jól veszem észre, ha többet nem mondanál is, ezen szó: Posorovicza szivedből jött ki, mert fohászkodtál; elhiszem, nem tetszik az a hely: de ne busúljatok, mert ma-holnap megvigasztalódtok mindnyájan, együtt a királylyal. Én is per longum et latum mindazokat, miket a vezérnek megmondottam, repraesentálván, és Nagyságod nuszto subáinak, ezüst- s aranymíveinek zálogban való vetéseket vagy éppen el is adásokat, ha külömben nem lehet. Mindezekre, karét adatván, leültetvén, csak consolatorie felele, in praesentia muzur-agae, mondván: most is mind pénzt s mind élest kell adni, mert nagy dolgot vitt végben a király, és nagy szolgálatot a Jenő felé való expeditióval. Az erdélyi hirekre igen attentus volt. Mi Bekír passa dolgát illeti, az levélből is megértvén, erre fog választ adni, úgy mondotta. Ab utrinque voltanak sok szók: de mindenekre csak a nagy ajánlásokra fokadott, és minemű jóakarója Nagyságodnak. Ezután mentem a franczia oratorhoz, Jablunovszky uram levelének magyarázatját megvívén; de valami alteratiót érezvén az orator, az levélnek continentiáját ott hadtam in

paribus, és arról hic et nunc sokat nem conferálhattam. Az török urakat sem járhattam, quia habent reflexionem ad filij Vezirij nuptias, kinek is az török urak sok ajándékokat adtak.

Die 6. Februarij úgymint pénteken reggel az orator hivatott, az hova is Inczédy urammal együtt mentem. Elolvastatván Jablunovszky uram levelének continentiaját, mondá az orator: ez az egy meg lehet, quod a confoederatis circumsepti non possint mittere expressum. — Sed quoad evacuandum Budcsakum et restitutionem partis Moldaviae res est absurda, et conditiones nolentis pacem, quae videntur convenire cum propositionibus Domini de Hemskerék, quas cum revolvissent Turcae, dixerunt: iste homo est deli = stultus, et Osman, tihája kajmekami, dixit: bene animadvertimus, cur vellent evacuare a Tartaris Budcsakum, et etiam partem Moldaviae habere, ut possint nos dividere a Tartaris. Hoc etiam seh-el-islam animadvertens, respondit: cur jam non petant etiam Stambuld? — Similes habens etiam ego a Domino Danvald insinuationes de Budcsako et Moldavia ex parte Polonorum, ne dicar deli = stultus a Turcis, sicut Dominus Hemskerék, delicate proposui: In Polonia sunt factiones Gallicae, Austriacae et Pontificiae, duae sequentes vellent habere evacuationem Budcsaki, et partem Moldaviae, prout Dominus Jablunovszky scribit. Super quod negotium Vezirius habita cum muftio et aliis conferentia, elapsa nocte curavit vocari interpretem meum, inquit, per quem nunciavit, quod ordines mittet ex consensu Portae Chamo, ut det ordines legato suo in Poloniam: si Kamenekum volunt acceptare cum antiquis limitibus, id est cum illis, qui sunt occupati tempore occupationis Kameneki: Kamenekum cum illis limitibus

restituent, demolitis moskeis et scholis; sed de Bud-
 csako et Moldavia nihil somniare debent, et Tartarus
 magis vellet pacem Germanicam et bellum Polonicum,
 quia illis utilius esset bellum Polonicum. Quam deter-
 minationem Portae ego perscripsi Domino Danvald
 hac nocte, et summo mane epistolam expedivi per ex-
 pressum Vezirij, qui ad Chamum pergit, cum praeti-
 tularis ordinibus. Si adeoque vestra Dominatio sperat,
 quod possit plus efficere apud Portam ex parte Polo-
 norum quam ego: proponat hoc negotium; si autem non,
 poterit respondere Domino Jablunovszky in forma
 praedictae Vezirij resolutionis, quasi cum Portae mi-
 nistris de hoc negotio egisset, missus cum omni autho-
 ritate a Celsissimo Principe. Ezalatt Gyárfás Tamást
 küldvén Kupar-ogli köszöntésére, és Lora uram Fabri
 uramnak szóló leveleit is kezében küldvén, kinek is
 elküldésére ajánlotta magát: küldötte újobban Székel
 Zsigmond uram leveleit. Bay Mihály uramnak irt csak
 leveleket, és az franczia oratornak küldött fasciculust,
 mellyet is az franczia orator előttem felbontván, mivel
 clavisos levelek valának, decifrálni kell őket. Azon
 fasciculusban valának de Lora uramnak is szóló két
 levelek, mellynek egyikét hirtelenségből felszakaszt-
 ván az orator, észrevévén, hogy nem neki szól, el
 sem olvasta, hanem mindgyárt az én pecsétemmel, az
 én és Inczedy uram jelenlétünkben bepecsételtette;
 örült annyiban, hogy ezen casus jelenlétünkben esett,
 mert bizonyossá tehetem Lora uramat, quod non
 sit factum ex malitia, és el nem olvasta levelét. Az
 franczia oratorul eljüvén, sem az teftedárt, sem kaj-
 mekám-passát az szállásokon nem tanáltam: a tefte-
 dár a vezérnél, a kajmekám-passa a tihájával együtt
 még az tegnapi lakzihoz tartozandó dolgokban fára-

dozván. Inczédy uramat küldöttem Skerlet uramhoz *ad accipiendam opinionem*. mivel Inczédy uram bé nem adta volt Csafer passa levelét a vezérnek, kiből Nagyságod hadai defectussát extenuálja, egyszersmind azt is írja, hogy az jeni-palánki praesidium szükségére ezer kila búzát, az Jenő felé menő hadaknak ötszáz kila árpát adott; valahogy nem tenne-é kárt azzal Csafer passa, hogy már élésből tett az hadnak valami contentumot? Kire Skerlet uram: *Istae literae non debent praesentari*; bona est haec reflexio, sufficienter enim per Dominum Aulae Praefectum (azaz általam) sunt repraesentati defectus Principis et militiae. — Jablunovszky uram levelét vélle communicálván Inczédy uram: az mint az originalisból olvasta volna Inczédy uram, az molduvai vajda iránt való insinuatiót elhadta; kérte, hogy in purum írja le, és másnap magammal felvinném az decifrált purumát; mind Inczédy uram s mind más dolgokról beszélget velem jó szívvél. Mivel quietam horam ab ipso expetii pro conferentia: azért ikindi tájékát praefigálta. Jablunovszky uram leveléből az decifrált purumban kinn hadtam a molduviai vajdát concernáló insinuatiót.

NB. Minap, az vezér kapuján létemkor, csauzpassát köszöntöttem kegyelmes urunk nevével; ki is maga elszökött rabjáról tudakozódott, ki Izár-Csiktől szökött volt el; kiről mondtam: mindenütt vigyáztatuk, de semmi hirit nem halottuk; úgy nisauczi-passa az ipa felől is mondtam, hogy Erdélyben ment kegyelmes urunk embere mindenütt tudakozta, de sohasemmi hírét nem hallhatta. Bay Mihály uram tudakozta tőlle, ha Nagyságod levelét vette-é? Kire felelé, hogy nem. Azért Skerlet uram Nagyságod levelét, kit az ő levelében includált volt, meg nem adta; az

duplicátát nem tartottam tanácsosnak beadni: mert azt is Skerlettel kellett volna megmagyaráztatni, észrevette volna akkor Skerlet, hogy diffidentiában van, és azértadtuk meg a duplicátát.

Die 7. Februarij úgymint szombaton hajnalban menvén az teftedárhoz, megadván kegyelmes urunk levelét, ajánlotta sereno vultu magát, hogy kegyelmes urunk dolgairól szóllott az vezérrel s tovább is szóll, s mind pénzt s mind gabonát méltó adni; az fermá-nyokat késedelem nélkül meg is iratja. Innen mentem az kajmekám tihája szállására, Oszmán agáéra, kinek is repraesentálván a dolgokat, penetrálta, és ajánlotta magát, hogy fog szóllani az urának, és mindgyárt izent is a kapucsilár-tihájának, hogy jelentsen meg az kajmekámnak, s introducáljon. Az hova is menvén és introducálván az kajmekám eleiben: ott is repraesentálván a dolgokat, a császár fődoctora jelenlétében, item Islám tatár passa jelenlétében, szép szókra fokadt az kajmekám: melly efficaciter kívánja a vezér előtt kegyelmes urunk s hadai dolgait promoteálni; nem várhatván senkitől jót, illik: a porta mindenben mutassa kegyelmességét, mivel igazán és hiven szolgálja a király a portát; collaudálván mostani szolgálatit is. Islam passával is szemben lévén, referálta: Bater aga Merhában ment; egy krími aga az kajmekám tihája; muradni-szultán penig a tatár chám valami atyjafiának fia; ki Nagyságoddal volt Erdélyben, azon fia a chámnak Achirmán táján levű szerdár; Ikpál agának most semmi hivatalja nincsen. Az kajmekám kapuján találtam Hemskerek tolmácsát is: német fiú, kivel is Bay Mihály uram discurálván, ut-ut sit, seu apparen-ter seu realiter beszélvén, nem biztathatta magát a békességgel, quia Turcae multum praetendunt, Ger-

mani parum promittunt, quae duo contradictoria difficile est accordare; hanem cruentum praelium in hac campania auguratur, azután valamelyik fél, a mely succumbál, cedálni fog; mert észrevették: titkos végezések az francziáknak van az törökkel. ut una bellum continuent. Abdi aga, a császár lovászmestere, császár kapucesilár-tihájává lűn, ki is most a tatár chám után expediáltatott: tizenötezer aranyat vivén, és azonkívül más szükségre százhusz erszény pénzt, azért a levele nállam vagyon. Délután mentem Skerlet uramhoz, ott tanálván Bukken uramat, ki is már ezelőtt egy órával ott volt. és még egy óráig ott temporizált; ezalatt superveniáltak az angliai orator tolmácsesai is: mindezeket praemittáltam és magam utoljára maradtam, hogy nyugodtabb elmével lehessen, velem való discursusra. Cum his propositionibus aggrediáltam. Primo: Inczédy uram ezelőtt való nap Skerletnél létekor éléhozván, hogy Lengyelországból Jablunovszky uramtól levél érkezett, kívánta annak decifracióját, mellyet is én beadtam, kihagyván egészszen a moldvai vajdát concernáló dolgokat; mellyet kezéhez vévén, mondá: Istae sunt petitiones absurdae; ego adeoque proponam Vezirio, quod vos mihi, tanquam amico confidenti proposuistis in confidentia, et ego Vezirio: non ut talia velletis postulative expetere, verum tantum, quia oportet Vezirium omnia scire. Si videro mentem Vezirij ita dispositam, quod non disgustabitur ad tales per vos factas propositiones, introducam vos; si vero contrarium experiar, oportet praetermittere. Apparet, Poloni sunt sagaces homines, urgent responsum ad comitia; si ipsis pax necessaria sit, protrahent comitia, Porta parum reflexionis habet ad ipsorum comitia. Secundo: Dominus Inczédy ut ex parte Transsylvanorum

ad tempus determinationis pro pace vel bello hic maneat, bonum judicat fore propter Thomam Gyárfás, adeoque neque Portae praesentari debet. Interim pax vix est speranda. 3-tio : De mea temporisatione, etiam ad finem negotiorum oratoris Anglici bonum judicat, et cum ipsi insinuaverim mentem, ipse procurabit : etsi vellent me cum moderna resolutione et determinatione Vezirij expedire, cum iis omnibus alter praemittatur, et ego remaneam. 4-to : Cum sufficiente recognitione synceritatis et praeoccupatione benevolentiae feci ipsi oblationem, in Transsylvania bonorum cum residentia in 10.000 florenorum indigenatum, sibi et successoribus, praeterea duraturam confidentiam et amorem, tudván azt : sok ellenségink vannak és jóakaróink is praesertim moderno rerum statu, előhozván neki Hems-kerek első punctumát is : Princeps cum suis restituitur Imperatori. Kire felelé, maximas referendo gratias pro oblatione : semper Principi fuit maxime beneaffectus, prouti contestatus est in ablegatione etiam Vienne[n]si ; fatendum est, quod Princeps habeat inimicos, sed etiam amicos ; neque mentem Vezirij jam ita avversari a Principe experitur, praeterea protectionem Gallicam multum prodesse, quae est in magna aestimatione et consideratione in hac Porta. Deo dante, velle se videre cum summo desiderio Principem regnantem in Transsylvania, et tunc libenter oblationes Principis se acceptaturum, nunc etiam pro penuria temporis, si quid Princeps ipsi gratificabitur, non renuet, etsi parum illud sit et proportionatum tempori, quia scit discrepantiam temporum facere, et proportionatam gratificationem tempori. Obtuli ipsi obligatorias pro majori securitate de gratificatione in Transsylvania fienda, quas obligatorias Celsissimus Princeps cum suis per

primam postam permutabit; gratias agendo, ipsas non accepit, (non scio ea ex humanitate, vel ne per hoc et de conscientia strictior reddatur). NB. Cum per mutua matrimonia in Valachia stricta sit inita confidentia, et jam in Valachia sufficientem sibi, familiae et bonis polliceri possit securitatem. 5-to et ultimo, hozván elő a rabja dolgát, hogy Csafer passa kértvén a fejedelemtől: mivel a váradiak szabadulása ebben meghatározódott volna, a fejedelem mégsem akarta kiadni, hanem a vezér szárha alatt küldött egy teskerit, kit is kezében küldött az fejedelem; de ezzel sem inducálhatván a fejedelmet ad restituendum, imé, thurális fermánt küldött az fejedelemnek, kit is praesentálván Skerlet uramnak nem is acceptálni, mondván: semmi közöm hozzá, mert a teskerében nincsen feltéve neque nomen, neque cognomen captivi, neque cujas sit, et credo. quod pariformiter sit scriptum in fermano thurali. et Princeps nonne potuisset dixisse, quod captivus ille mortuus sit, vel quod ego aliquott captivos ipsi dederim, sicuti et dedi quatuor vel quinque: de non apposito nomine, non sciat, quem debeat tradere; praeterea ego dedi ad manus tanquam depositarius; si Princeps mihi aliquid traderet, tenererne ego ad simplex unum fermanum res Principis sine praescitu ipsius extradere? Praeterea et tunc ego dixi Principi, quod negotium hoc requirat cautelam, quia requiretur tempore permutationis Varadiensium; ad quod Princeps respondit: non debet timere, non repetetur. ego negotium istud accomodabo. Secundo dixi Principi. ut quantocius ipsum racionet, et quod possumus, ab ipso recipiamus. Ad quod Princeps respondit: ego efficiam, ut plus det. Ego pro tanto inquam affectu gratias Principi egi. Credo. quod Princeps non

ex malevolo animo haec mihi spopondit, sed tamen fateri debeo, quod res haec mihi displiceat, quia damnum sum passus, sed patientiam habere debeo. Kire én: Principem culpae non potest sed Csafer passam, qui tam potenter et deinde sinenter negotium hoc ursit. Kire Skerlet uram: Et quid Dominus Csafer passa, ipse non est homo satis humanus; ego volvissem et disputavissem istud negotium cum ipso, sunt et apud alios ex illis captivis Hersovaiensibus, quos ego procuravi, et reputati sunt pro mortuis. Látván én is contusbátusságát, mondám: Princeps invite facere hoc coactus est, quia Csafer passa seracherius existens, non potuit fermano ipsius non obtemperare; adeoque vestra Illustritas non debet se in Principis synceritate et benevolentia conturbare et diffidere, quia non deerunt occasiones hoc resareendi, et plura etiam gratificandi. Mire felelé: hoc me consolor, quod Principis magnanimitatem noverim, et alia occasione resartietur mihi varijs gratificationibus. Estvefele mentem a janicsár-aga tihájához, és újobban Bekír passa adósságát urgeáltam, hogy mind Mehmet passa, s mind a kurucz rabok ezért angariáltatnak. Kire felele: Bekír passa most a tengeren túl, messze, maga manszupjában vagyon, erre a campániára táborban el fog jőni: az janicsár-aga újobban is irt, és azon pénznek meg kell lenni; midőn táborban gyün, megadja: de olly ügyefogyott állapottal volt, hogy mi is, úgymond, négy erszény pénzt adtunk neki kölcsön: aztat is akkor adja meg, mikor ki fog jűni. Item referáltam neki, hogy Tömösvárat in Martio megszállja a német. Secundo: A Dunán a passust elfoglalván, ploquabitur Belgradinum per impeditionem annonae. 3-tio: Antoni öt-hatezer ráczot conseribál, kiket a Dunán általküld

ad impediendos passus et commeatus : azért jelentse meg az urának, mivel minap mások lévén nálla, nem referálhattam. Discurálván, ezeknek mint lehetne obveniálni? mondám: egynehány ezer tatárnak sietve kellene elgyülni, kik más könnyű hadakkal a Tömös-vár alatt levő németnek zsákmányossát, szekereit impediálnák, mivel mezőben lévén, az illy könnyű hadak nagy alkalmatlanságot cselekedhetnének az armádának. Secundo: Az furkáták, sajkák mindgyárt induljanak Landor-Fejérvár felé, hogy a Duna passusára szálló hadaktúl ne praeoccupáltassanak, mert azután miként fognak felmehetni a Dunán? de ha egyszer az ellenségnél feljebb esnek, könnyebben aggrediálhatni az ellenséget. 3-tio: Ad manutenendos passus egynehány ezer arnolt gyűjön, a kik a kuruczokkal együtt persequálhassák az olyan utakat impediálókat. Ajánlotta magát, referálni fogja az urának. Mondám: ezeket írva adtam be a vezérnek, deák nyelven, hogy Skerlet ogli megmagyarázza.

Die 8. Februarij úgymint vasárnap igen idein mentem a teftedárhoz, kit is kegyelmes urunk nevével cum omni complemento köszöntvén. és kegyelmes urunk levelét neki praesentálván, melyet is általolvasott, s mondotta: már egyszer a vezérrel a fejedelem dolgárúl beszélgettünk; újabbán felmenvén a vezérhez, beszélgetek, hogy valami pénzt s élest is a királynak küldjünk. Innen mentünk a muzur-agához, kit is kegyelmes urunk nevével köszöntvén, kedvesen vette. Azokat referáltam néki, miket a jancsár-aga tihájának, kiket is attente hallgatott; hozódott elé a békesség, quod Gallus urgeat bellum, et alter pacem. Kire én: most felnyissa a porta a szemit! ha hadakozni akar, assecuráltassa magát a francziával,

hogy hire nélkül meg nem békéllek. és együtt hadakozik a német ellen. Mindazáltal azt is meggondolja a porta, hogy valamíg a porta hadakozik, addig az velenczésekkel s lengyelekkel durál az arianca, *) és míg a liga durál: bízik-é a porta, hogy a németen győzedelmet vehet? mert ekkoráig a német levén győzedelmes fél, azért követjit sem küldi, hanem az angliai király vetette magát közben a két császár között való békességnek megcsinálására, mert vagyon szüksége a német segítségre a franczia ellen. Mikor pedig a békességet megcsináljátok, akkor a velenczések s lengyelek között felbomol a frigy, és úgy is köthettek a némettel, hogy az porta ellen ezután sem velenczésekkel, sem lengyelekkel frigyet nem köt. Azalatt, míg az békességnek esztendei elfolynak, mind a velenczéseket, s mind a lengyeleket debellálhatjátok; kitelvén a békességnek esztendei, azután a németet magánossan aggre-diálhatjátok, s a kit most nem re-habeálhattok, akkor Isten által bizhattok azokhoz. De még az angliai oratornak ezt is előhozhatjátok: ha a franczia szárazon vagy vizen akarná a portát aggre-diálni, az ellen micsoda tanácsot ad? Item az idevaló orientalis angliai s hollandiai mercantia magára vállalja-é a garantiát, hogy a német nec per se, nec per alios akármi praetextus alatt a portának hadakozást nem inferál, és a ligát is újobban nem ineálja? Igen contentus volt, noha hosszan tartott a discursusom, s felelé: Csafer passa megírta, szemben voltál az angliai követtel, miért nem beszéltél erről a vezérrel? Kire én: ha nem kérd. nem lehet szóllanon, ne mondattas-sam delinek. hogy kérdés kívül beszéllek vagy taná-

*) Alliance.

esot adok; ha kérdezkednek tőlem, jó szível szöllok a dologhoz. Kire felele: én azért beszéllek veled, hogy értesz hozzá, és örömet tudakozódom tőled. Haszán agánét a réz-effendinéhez küldöttem, ma oda is hált. Dominus Boucken és Czerkin ma itt valának ebéden. Item Bay András borokat ment ki vásárolni. ő kegyelmével együtt Inczédy Mihály uram is. Az kapun hallotta Haszán aga: az minemű arnoltok a táborról elszöktek volt, a vezér agáját küldötte Albaniában azoknak persecutiójokra, és a minemű baxist adtanak néki, azt visszavegyék tőlök; melly dologért tumultus van az hazában. Item Egribez táján. id est circa Nigro-Pontum. huszonhat erszény pénzzel tartozván valami arnoltság, mellyet Tyüprili vezér megengedett volt nekik. illy conditiók alatt, hogy bizonyos passust háromszáz gyaloggal őrizzenek, az mint egész ekkoráig azon passust manuteneálták: most a vezér, valahány esztendőkre elmulatták a huszonhat erszény pénzt, mind azon restantiákat praetendálja tőlök; kire nézve azok is azt felelték, hogy a hegyekkel bizonyítanak inkább, mintsem megadják.

Die 9. Februarij úgy mint hétfőn, idején mentem Csafer passa kapithiájához Ali effendihez. Horváth Ferencz uram referálni fogja, miben maradott legyen az Adanából rendeltetett tiz erszény pénz; ki is nem akarta a resultans kétszáz tallérokat megadni, mondván: semmi parancsolatja vagy commissiója eziránt nincsen Csafer passátul; ha volna, megcselekedné. Hanem kívánta tőlünk: adjuk oda a tiz erszény pénzre szőlő fermánt, azt nem kell féltenuink, mert a császár könyvében bé van írva, és ha mindgyárt elégetnénk is, nihil refert, mert délután mindgyárt mást szerezne; ha kezében adjuk, ir Csafer passának, s az-

után feladja a kétszáz tallért; Csafer passa is a fejedlem temeszukját in tali casu kiadja, az mikor meg fogja irnia, hogy kéznél van a tiz erszény pénzre való fermány. De kezünkből a fermánt nem mértük kiadni. Onnan mentünk a kadiához, hogy Sabán bassával, a janesárral, kit Csafer passa küldött, előtte végezzünk; és ő adott volna hoestetet, de a kadia nem akarta megcselekedni, mondván: ez a két ember miként felelhet három-négyezer ember képében, kiknek számára adatott azon pénz? Secundo: Hátha Csafer passa nem lesz contentus Sabán basa végezésével s temeszukjával, akkor miként vallhat kárt Sabán basa? hogy recognoscálhatja tehát Sabán basa az tiz erszény pénznek contentálását, ha nem bizonyos: ha Csafer passa acceptálja-e temeszukját Sabán bassának, vagy sem? Tatár chám kapitiháját kerestem a szállásán, de nem tanáltam. Már most másodszor Csafer passa kapithiája, a ki nisaneci-passa vala a táboron, újabban recommendálja kegyelmes urunknak, hogy az fia felől értekeznek. Haszán agáné is az réz-effendinétől megérkezett; referálta, melly jó szível látta, és a réz-effendi nagy ajánlásokra fokadott a felesége által is: hogy ez világon sincsen s nem is lehet jobbakarója kegyelmes urunknak nállánál. azért semmit ne búsúljon; az asszony is ajánlotta magát: csak bizvást requiráljuk, jó szível szolgál, és a mikor az ura táborban vagyon, akkor is küldje levelét s emberit kegyelmes asszonyunk hozzája: mert akkor gyakran a császárral is szemben vagyon, és magának a császárnak is kegyelmes urunk s kegyelmes asszonyunk dolgait előhozhatja, és szolgálhat. Item akkor hoztak a réz-effendinének leveleket, kik mind szép, varrott kezkenőkben voltak bétakarva, és azokat mutogatta Haszán agánénak: mi formában

takarják bé kezkenkben az neki küldött leveleket. Ezentúl simplex characterrel kell az réz-effendinének írnia: mert azt meg tudja olvasni, de ez illy díván-írást nem.

Die 10. Februarij úgymint kedden, idein mentem az réz effendihez, ki is ajánlotta magát: minemű affectióval vagyon kegyelmes urunkhoz, és újokban is fog szólni, hogy kegyelmes urunknak küldendő pénzt s élés-fermányokat ne differálják. Item előhozván, hogy már az angliai orator begyüvén, tudom lesznek propositiói; kire felele: ha lesznek is, nem tudom mint lehet a békesség! Kire én: biztatja magát, hogy békességet concludálhat, quia habet absolutam plenipotentiam. Tudom azt is, faciet primo duriusculas propositiones et contra Principem, et forte aliqua postulata ipsius videbuntur impertinentia: de ebben sem mi meg nem ütközünk, sem a portának nem kell megütközni, mert ez a rendi; de ha a porta kegyelmes urunk dolgaiban keménnyen viseli magát, abban a követ nem nagy difficultást teszen: mert az angliai király is kurucz valláson vagy on, hanem a francia ellen kéntelen a német császárral egyetérteni: de kegyelmes urunk dolgaiban szemtelenül nem fog keménykedni. Azonban engemet és egy erdélyi begzádét azért küldött kegyelmes urunk, hogy ha valami kérdés lenne vagy Erdély vagy Magyarországon felől, tudhatnánk ahhoz szólni: mivel a mi kárunk hatalmas császáruk kára, és az hatalmas császár haszna a mi hasznunk. Isten által hatalmas császár kegyelmessége által kell boldogulnunk; de az német igen ördög nemzet, szép szóval is tehet kárt nagyot a békesség conditióiban, úgymint ha ezt mondaná: Erdélyt az régi határával hatalmas török nem-

zetnek visszaadja az német császár. Az igen szép szó, s a ki ezt nem érti, többet nem is kívánna a némettől; s mi fekszik alatta? Az régi Erdély határa comprehendáltatik csak a hegyek között, az többit az erdélyi fejedelmek fegyverekkel nyerték. A békességben ha előbb megirt szók tettettetnének: akkor mind Máramaros, Kővár vidéke, Sziládság, Várad, Lugas, Karan-Sebes, mind kiesik Erdélytől. Azért ő nagyságát kérjük: ha mi propositiók lesznek, velünk is közölje. Ezen discursust kétszer is reiteráltatván magának, szép szókkal és ajánlásokkal elboesáta. Immen mentem a kapura, akkor a tengeri dispositiókat rendelték. Meezo Mortuot kegyelmes urunk nevével köszöntöttem, ő is kegyelmes urunkat visszaköszöntötte. Inczédy uramat Skerlet uramhoz küldvén, újobban adhortáltván Skerlet uramat ad synceritatem et fidelem constantiam: újobban fokadott nagy oblatiókra, hogy megmutatja, mind Erdélynek, s mind kegyelmes urunknak igaz jó-akarója, és mindeneket communicál velünk; az leugyelországi dolgokban intimáltatta: mikor póstánk akar menni arrafelé, egy nappal előbb adjunk hirt. Délután ikindi után mentem a vezér tihájához, ki is mondá: holnap a teftereket felhozza a teftedár, és rendelést teszünk az fejedelem provisiójáról; egy-két nap alatt elbocsátunk, s nem fogsz üressen menni. Ezzel kegyes tekintettel elbocsáta. Az angliai orator ma érkezett bé; csauz-passa ment eleiben, vitték a császár szarajja előtt el, onnan a vezér szarajja előtt, és úgy által a Mericzán, Demir-Fazon; volt ötven-hatvan csauz eleiben, mintegy harminczig való kápás-jancsár a csauzok előtt, és valahol kulyukok vannak Drinápolyban, kik előtt el kellett menni az angliai oratornak: mindenütt a kápás-jancsárok csoportonként állottak. Ma-

gát az oratort fejér, felöltöztetett lovon hozták, és két török zabola-tűn vezette alatta a lovat; az hintáját hat fakó kancza lovon vitték utánna; az bagázsiaja más úton gyűtt; magával is hollandusok, anglusok ötvenig-hatvanig valók voltanak, maga szolgálai közzül, és kik innen Drinápolyból mentenek eleiben.

Die 11. Februarij úgymint szerdán reggel mentem a tatár chám kapitihájához Csolak-Amhet agához, kit is kegyelmes urunk nevével köszöntvén, ajánlotta készségét, hogy fideliter kegyelmes urunk leveleit és az enyimeket is elküldi a tatár chámnak, leszen is e napokban atkalmatosság; az tatár chám mely jól emlékezett kegyelmes urunkról, és mely jó-akarója legyen. Ezen Csolak-Amhet aga ezelőtt a mostani vezérnek itt a portán kapitihája lévén, most is nagy confidentiával vagyon a vezérhez, és az tatár chám csak propter rationem status, ad apparentiam tartja kapitihájának: sed quando aliquid reali est scribendum, litterae committi debent Oszmani, tihajae cajmecami. Sic refert Excellentissimus Dominus orator Galliarum, et sic convenit cum Chamo Tartarorum.

Innen mentem a franczia oratorhoz, ki is e minapi alteratiójára nézve purgatióval élt; relatiót tettem Skerlet uramrul, és a réz-effendivel való discursusimrul. Item Skerlet uramnak mennyi oblatiót tettem. Item, hogy Skerlet uram asserálta validam esse protectionem Galliae in hac Porta; et humillimas egi gratias nomine Celsissimi Principis, suae Majestati Christianissimae. Az orator is ajánlván magát: talám ezután nagyobb mértékben leszen tekintetben az porta előtt is, hogy bővebben remunerálhassa szolgálatját a fejedelemnek a porta.

Secundo. Közölvén vele: si tractatus fieri deberet,

ex parte Celsissimi Principis quales et nos vellemus porrigere propositiones; mellyeket én általolvassván. felelé: ezek mind jók, csak egy héjával vannak; ha vagy ötvenezer embere lehetne ezek mellé a fejedelemnek: könnyebben assequálhatná őket. Primas tres generales conditiones ajánlotta magát, hogy Fonton urammal törökre fordíttatja, mivel másnak nem concredálhattam, és annak idejében készen legyenek ennehány párban, hogy in locis debitis repraesentálhasam. Mondotta az orator: azon leszen, hogy az urumelli kaziaszkerrel is szemben juttasson. qui est homo capax, és kegyelmes urunk Erdélyben nem introducáltatásával micsoda inconvenientiák lehetnek, azt neki referáljam, e contra penig micsoda haszon. Mert a német non est necessitatus remittere Transsylvaniam, adeoque nec vult Principem Thökölum habere in Transsylvania: sed offert Transsylvaniam in illa forma, prouti convenit in pacificatione ad fluvium Rabam, ita tamen, ut Transsylvania eligat sibi principem ex sua gente, vel sit contenta cum Apafio, qui jam a Porta est confirmatus, neque notam infidelitatis pater vel ipse incurrerunt. quia ipsis Porta non succurrendo, debuerunt se et regnum quoquomodo conservare. Vel si Germanus, cum sit de factione sua, principem Valachiae proponat pro principe Transsylvaniae: haec sunt res nimis difficiles. Mindezeket ugyan az orator ily argumentummal kívánta evincálni: Minkeelőtte Váradot birta volna is a német, mely könnyen ment be Erdélybe, semmi harczot nem állván ellene az erdélyiek; tehát annyivalinkább most, midőn Váradot birja, mennyivel könnyebben mehet bé, és nem veszi észre a porta. quare proponit, principem ut gens Transsylvanica eligat, quia ille princeps ta-

cite erit obligatus ipsi (et non vult habere principem Transsylvaniae inimicum sibi, qui vel adjutorio suae Majestatis Christianissimae, vel etiam sua industria et innata quasi inimicitia resistat Germanorum intentionibus) et quandocunque voluerit, possit deinceps occupare Transsylvaniam, et usque ad Nigrum-Mare inferre hostilitates Portae Ottomanicae, et hic de facto quamvis restituta Transsylvania, nihil reddit Germanus, quia quando placuerit ipsi, pro ratione status sui et occasione, illam rehabebit. Ezzel a ratióval ha valámit evincálhat a portán, másként absolute vergunt factiones, ut restituta Transsylvania, regnum illud eligat sibi principem; secus Germanus non vult restituere Transsylvaniam, quia non est necessitatus: quin imo vult facere maturas operationes, et occupare Tömösvarinum, ut usque ad Danubium possideat, et tunc pacisci, et facere pro limitibus Danubium. Et quis scit, an non sit arcana factio Turcarum, ut occupato Tömösvarino, fiat pax? quia manifeste in opprobrium suum Porta iis cedere non potest, nec ipsi absque Tömösvarino pacisci vellent; adeoque attendendum est.

Tertio. Scripsit in Galliam in casu extremo de securitate Principis, et responsum est, quod in hac materia medio mei responsum dedit aula Gallica, et nihil aliud.

4-to. In Poloniam quando deberemus expedire? Respondit, velle se Tartarum suae Celsitudinis expedire, et ei sumptus administrare; et nihil aliud exceptit ex literis etiam ultimariis Domini de Danvald, quam Polonos esse inclinatos ad pacem particularem, quod nimis ridiculum videtur Domino oratori, cum evacuationem Bucsaki a Tartaris, et restitutionem Moldaviae expostulent Poloni, quod antea non postu-

laverunt, et adhuc Dominus de Danvald asserit ipsos velle facere pacem particularem, quae sunt duo contradictoria: semper facere novas insolentes petitiones, et velle sincere pacisci; et ideo parum, vel nihil jam credit Polonis; sed tantum simulate agunt, et omnes homines decipere intendunt, secundum praxim hucusque usitatum. Kire én: Celsissimus Princeps cum possedisset Hungariam, quantas gratificationes fecit Regi Poloniarum ex vino Tokaiense; praeter verba pulchra nihil reali sumus experti, prouti apparuit in requisitione Munkácsiensi, ubi Celsissima Principissa in tribus mille imperialibus quinduplum valentia clenodia oppignorare necessitata fuit, et pro illis tribus mille imperialibus frumentum sollicitando, obtinere non potuit; adeoque nunquam credidi blanditiis Polonorum, neque credo, et non sum deceptus, quia sic referebam Domino de Bukken praeterito anno, prout mihi nunc Excellentia vestra refert; et sic nunquam sum deceptus.

5-to. Ajánlotta magát: duplicátával fog élni, egyikét az moldvai vajda kezében küldi, az Lengyelországban szőlő leveleket, in signum confidentiae, ad avertendam suspicionem contra Dominum Sigismundum Székely, másikát Székely Zsigmond uram kezében. Ezen elmenendő tatár-pósta által én is irok Jablonovszky uramnak.

6-to. Beszéllettünk az oratorral: mivel innen szükön adják a pósta-fermánokat, nem volna-e jó Philipiben, Szofiában, Nisen mindenütt két-két gyalog-póstát tartani, a kik által folyhatna a correspondentia; de ezekre költséget nem ígér. Item, kéreti azon kegyelmes urunkat az orator, hogy a maga tatári közlül egyet vagy kettőt engedne neki ő nagysága póstáknak.

kiknek hópinzt ígér és accomodatiót; inkább hihetne azoknak a tatároknak, quia sunt jam prolatae fidei urunk ő nagysága mellett való continuuskodásokkal, azért várja eziránt válaszsát is ő nagyságának. Item kért, szerezzen neki egy póstát Contantinápolyig, kit meghihessen; én is egy pesti szerhátlit recommendáltam neki, kit is, hogy hozzáküldjem, igen kért.

Die 12. Februarij úgymint esőtörtökön hajnalban küldöttem azon szerhátlit az orator szállására, kivel is beszélgetvén az orator és tudakozván az utakról: nem Constantinápoly felé akarja küldeni, hanem versus Kabilie, qui locus est penes mare; az tengeri mappában megnézhetni, hol legyen azon hely. A szerhátlí száz tallért kért arrafelé való útjáért: az orator nyolezvant ígért. Ezt in secreto adta ki nekem az pesti szerhátlí, kirül bővebben irok in Diario Secreto. Reggel mentem vala a teftedárhoz; szokása kívül frissen excipiálván, ajánlotta magát: mind pénz, mind búza, aba és posztó léssen; én is megköszönvén, várom a munificentíát, mert semminek nem specificálta a quantumát, ha most keveset adnak is, elveszem, azután többet kérek. Erről tudósítván az oratort, akarta, quia speramus non frustra sumptus facturos, et Turcas velle habere campaniam. Monsieur Bukqven urammal, az orator secretariussával lévén beszédes, jelenté inter discursum: az fejedelem és havasalföldi vajda között a diffidentiát tollálni kellene, quia habet multos amicos; a mi Havasalföldiben történt, ambae partes deberent sibi ignoscere, prima causa enim fuit Turea, qui nullam provisionem de militia Principis fecerat, et Princeps debuit suam militiam intenterere.

Die 13- Februarij úgymint pénteken, ideim mentem a teftedár kapujára, az holott is egész délig

lévén dolgom a posztókkal, ezer singet adának, a többiről másnapra relegála a teftedár. Délután Inczédy uramat küldöttem Skerlet oglihoz: insinuálván, hogy a tavalyi posztót in medietate adták ki, a többiről is úgy kell gondolkodnom; kire izené: a mit ada, mind szó nélkül el kell venni, azután tehetni instantiát, mert ha most difficultásokat tészünk, a vezér disgustálódik. Item kérettem Inczédy uram által, mivel az erdélyiek részéről való ember ő kegyelme: bárcsak az erdélyieknek vagy Szemendrő, vagy Nis táján szerezzen qvartélyt, qui sunt homines modesti, et possessionati; kire ajánlotta magát. Az lengyelországi dolgokra felelte: res est absurda, quod petunt et indigna proposita; si ipsis placet. Porta prioribus promissis stabit. Estvefelé mentem Jenaki uramhoz, kivel is discursálván sok dolgokról, hozódott elő diffidentia inter principem meum. et principem Valachiae. Kire felele Jenaki uram: Princeps meus quidem peccavit contra principem Moldaviae, quin imo, quando in principem creatus est, Sorbanus aliquot bursas dedit ipsi mutuo: neque illas solvit, neque solvet, et tamen per istos nebulones multa figmenta falsa voluit et insinuavit Portae, et etiam contra me quod sim traditor, et quod omnia perscribam principi meo, et princeps Germanis; tamen cum habeam amicos multos, et sim probatae fidei homo a triginta annis: tales quaerelas nec Vezirius nec alij ministri cordi sumpserunt. Sed quid inquam peccavit princeps meus contra oratorem Galliae, qui etiam contra ipsum in hac Porta egit; interea tamen culpae oratorem Galliae non possum, quia est deceptus per alios, sicuti ex fructu etiam cognovit, et amplius orator Galliae erit cautior in credendo. Sed quid dico, quid peccavit contra Celsissimum Principem

Thökölüm ? nonne ipsi complacuit in ingressu Transsylvanico, dedit carpentum, equos, sonipedem, argenteriam, et omnem quam potuit civilitatem ipsi exhibuit; postulatne Princeps meus sortem vel Regnum Principis Thökölyii, quales non machinationes fecit contra Principem meum, quae omnia adhuc ibi rescivi, et his omnibus praeveni; nonne ergo ad se tuendum debet habere Princeps meus linguam et mentem? Kire én: Domine, scimus quod habeatis multos amicos, et hoc certum est, ut illi amici possint a vobis pecuniam extorquere, plurima contra Principem meum mentiti sunt, sed vester Princeps incessanter facit suggestiones in Porta, ut alter in Transsylvaniam substituatur: eo facto Transsylvania redibit in fidelitatem, tantummodo concedatur ipsis, ut libere eligant aliquem ex gremio suo, quin imo personas ad hanc functionem insinuat, ipsis mutuo pecunias promittit, et fidejussor seu sponsor pro illis esse cupit; et haec Domine suntne signa synceritatis? Kire felelé Jenáki: Domine, non credatis, quia Princeps meus nihil horum agit, sed sunt alii qui false deferunt Principem meum suae Celsitudini, et scimus illos, qui sunt; sed haec esset ab utrinque confidentia: si alicui quid insinuat, statim sibi mutuo praescribant, cur talia alter-uter faciat, reddet alterum suorum rationem. Sed donec hoc non fiet, non erit bona cointelligentia inter Principes, quia non decrunt ab utrinque susurrones; enperem inquam, si vestra Illustritas iret Bukurestum: fors posset inter ambos Principes facere mutuam cointelligentiam. Ezzel elbúcsúzván, irtam Constantinus uramnak egy complementumos levelet. Az franczia orator a vezérnél volt audientían.

Die 14. Februarij úgymint szombaton men-

tem a teftedárhoz, de ma szemben vele nem lehettem, mivel az egész effendiekkal ment a vezér kapujára a tefterekkel, és egész nap a vezér kapuján volt; onnan mentem Meczo Mortuóhoz, kit is kegyelmes urunk nevével köszöntvén, ő is panaszolkodott, hogy semmi tekinteti a portán ninesen; kegyelmes urunk sorsán mások előtt is szánakodott: in similibus complementis tültvén az üdöt, elbúcsúztam. Azalatt hivatván a francia orator, mentem oda; ki is relatiót tett a vezérrel való discursusiról, hogy melly avide hallgatta a vezér, midőn referálta az Imperiumban való confusiókat; mivel a császár a hamoveri fejedelmet electornak kívánja denominálni, véle ineált accorda szerént (hogy három campániára nyolecz-nyolezezer embert a császár szolgálatjára a török ellen maga költségén praestáljon, a mint csak ezen campánia vagyon hátra, mert a ketteire praestálta): más electorok és hozzá hasonló fejedelmek az hamoverihez, ebben opponálták magokat a császár ellen, még a dániai király is, in quantum possessor in Imperio, in circulum tartozik proportionaliter concurrálni, a circulus szerént való hadakat sem akarnak praestálni, hogy ha hamoveri fejedelemnek promotiójárul való szándékát le nem teszi a császár: quia denominare poterit electorem Imperator, sed Imperium debet ipsum confirmare; innen micsoda revolutiókhoz bízik a francziai király. Item secundo az olaszországi fejedelmek között is micsoda zsibbonság vagyon, mert a császár hadai, kik Sabaudus segítségére mentek, az olaszországi fejedelmek ditióin qvártélyoznak, mellyeket a francziai armada inseqválván, vallanak nagy károkat az olaszországi fejedelmek is, az mint erről küldöttek is az francia királyhoz követeket az olaszországi fejedelmek, hogy közel-

getvén az armadája, tesznek károkat. Kire felelt a francziai király: ne acceptálják a német császár hadait, üzzék ki, és megtartja velek az jó szomszédságot; ha pedig nem elégségesek az német hadak exturbálására, jó szível ad segítséget a francziai király, ut uinitis viribus adhassanak ki rajtok; azért most az olaszországi fejedelmeknek vagy a franczia, vagy a német mellé kell magokat resolválni, s vagyon jó reménységben,

h o g y a z p á p a m a g n u s
67 95 76 69, 90 68, 54 90 54 90, 94 90 76 82 99 80,

d u x T o s c a n i a e F l o
73 56 50, 51 53 80 88 83 82 74 89, seu 92 93 95

r e n t i a e d u x P a r m a e,
96 72 82 51 74 89, et 73 99 50, 54 90 96 94 89,

p r o p a r t e G a l
egyetértvén már is, 54 96 95, 54 90 96 51 72, 76 90 93

l i a e s e r e s o l v e n t
93 74 89, 80 72, 96 65 80 95 93 88 66 82 51: de

r é s z e s e k n e k k e l
ebben 96 72 64 72 80 65 55 82 66 55, 55 66 93

l e n é k l e n n i a z v e l e n
93 65 82 66 55, 93 72 82 82 74, 71 68, 88 72 93 65 82

e z é s e k n e k i s, m e l y d o
91 72 80 65 55 82 72 55, 58 80; 94 66 93 69, 73 95

l o g i s
93 95 76, 74 80 különben nem lehet, hanem, hogy a franczia király inter Turcas et Venetos tractet armistitium seu tregoram ad annos tres vel quatuor: mivel a török sine Moreae restitutione nem akar vélek békélleni, de tregorát csinál, ha szintén Moreát birják is a velencezek; ezen dolog videtur mihi res magis etc. Mindezeket, kívánta a vezér, tegye az orator írásban, hogy a császárral communicálhassa. Látván jó kedvét az oratornak, hozám elő az Lengyelországban levő elenodiumokat; kire felele: Dominus

Danvald non poterit in hoc complacere, quia et ipse, sicut et ego, non poterit Regis provisione subsistere tantum, sed debet ex suo patrimonio consumere, et antea nonne scripserant Domino de Croissi, ut daret ordines, ut de illo quanto defalcata illa quotta, redimat clenodia, quia hinc nullum cambium potest fieri cum Domino de Danvald. Kire én: Dum hic Princeps fuit, scripseram Domino de Croissi de hac materia, sed nullum responsum neque de hac, neque de alia materia habemus. Item hozám elő, hogy Nagyságod embe-rét akarná Francziában küldeni; kire felele: Domine, quare vult mittere? quia nullus habebit illam confiden-tiam, quam vestra Illustritas, neque cum ministris, neque videbit Regem; id ego non possum facere, sed ibi est Dominus de Lora, si placet per illum scribere de hac materia. Ezzel elbűcsúzám. Estvefelé mentem Kupar-oglihoz, ki is hozá elő Stojko dolgát, és insi-nuált újobban modalitást contra principem Valachiae, hogy insinuáljam az oratornak: irjon a tatár chám-nak, hogy míglen az havasalföldi vajdát nem exturbálja, addig dolgainak progressusit nem reménlheti, mivel mindeneket az havasalföldi vajda insinuál a németnek, és minden intentióinak obveniál a német.

Die 15. Februarij úgymint vasárnap reggel mentem a teftedárhoz, ki is ezer kila lisztre Vidinben, ezerötszáz kila árpára való fermánokat, item tíz kan-tár öreg porra, tíz kantár ólomra, és tíz kantár apró porra; item Philippire vagy Tatár-Pazár-Csíkra öt-száz vég abára; item Orosz-Csíkra tíz erszény pénzre való fermánokat megadá. Item kétszáz vég veres mu-szult; item ötszáz kalpog árrát, per tallerum unum. Midőn ezekre feleltem volna, hogy a deputált élés ke-vés, és az alá is fermánt adjon, hogy hajót adjanak;

item a kalpogat vitattam, hogy tatár kalpogokat nem viselünk, ebben conturbálódni fog a had, hogy a magyar süvegeket változtatni akarják, és a több defectusokat is exponáltam: ezeknek is a mit adnak, a tavalyihoz képest kinek felit, kinek harmadát adják, etc. ez volt a válaszom: itt sokat ne prédikálj; ha akarod vegyed, ha nem, hagyj békét, hajde! Nagy orczapirulva, sok emberek előtt, el kelle előlle mennem. Délután Bay Mihály, Horváth Ferencz és Inczedy Mihály uramékkal együtt mentünk az francziai oratorhoz; vettük fel a francziai király protectióján: cum ipse sit summus protector in hac Porta, referáltuk, mit adtak az idén és tavaly; Nagyságod hadai szaporodván most az újonnan gyűttekkel, repraesentáltuk az éhséget, hogy qvártély nélkül vannak, ebet, macskát, rókát, mindenféle szárnyas-állatokat, ha kaphatnak, esznek a hadak: azért ezeket remedeálja. Ihon, az ellenség Tömösvárat megszállja, Jeni-Palánk túl vagy on a Dunán: ha propter non accomodationem az had valamire erumpál, ne okoztassék kegyelmes urunk, vagy elsőbb renden levő hivei, mert az hatalmas franczia király becsületiért és fényes porta szolgálatjáért kész kegyelmes urunk velünk együtt meg is halni: de az közönseges vitézlő rend ex desperatione ha mire fakad, protestálunk, okai ne legyünk! — Ezeket meghallgatván az francziai orator, felelé: ezeket senki vel ne közöljétek, még Skerlettel is, quia ipsi non est fidendum; szólok jó szível, szólok az fejedelem dolgaiban, és procurálok.

Die 16. Februarij úgymint hétfőn reggel hivata a vezér tihája; nálla lévén az teftedár is, az teftedár-adta fermánokat kezéhez kéri, hogy azokhoz képest alkalmaztassák a vezér leveleit. Lévén refle-

xióm az francziai orator szavaira, és hogy a teftedár is ott volt: tettem emlékezetet, hogy puskákat rendeljenek, tavaly háromszázat adának! Kire felelé a tihája: itt puskáink ninesenek; a mit lehet adunk, ha Lándor-Fejérvárhoz megyünk, akkor leszen ottan puska, ha szükségtek lesz, onnan adhatunk. De a teftedár hamar megfelele: tavaly adtak; a puska nem olyan, mint az süveg, hogy az moly megegye, vagy mint a posztó, hogy elszakadjon; tavaly nem szolgáltatok, az idén lőhettek velle! Kire én: tavaly is a teftedár holmi öszveszedett rossz puskákat adott, kiket megcsináltattam nagy nehezen, némellyeket penig meg sem csináltathattam, etc. Hire van a vezér kapuján: a tatár chám fia feles rabokat hozott Lengyelországbuk. Item ezen újonnan jött angliai oratort úgy akarják tractálni, mint Zulfikár effendit tractálták s mortificálták Bécsben; békességről nem is kell gondolkodni. A vezér a jancsár-agával discouráltak: midőn Rábánál lett meg a békesség, akkor is a német békességet jártatott, s Erdélyben a német praesidiumi benn valának; most is csak hamisság a német dolga! Erdélyben német vagyon, s békességet jártat; azért, ha syncere akar tractálni, elsőbben is Erdélyből vigye ki a németeket. — Délután mentem a franczia oratorhoz, ki is akkor érkezett meg a jancsár-agátúl, kivel is confidenter beszélgetvén, mondotta: a manszupjábúl a minemü pénzzel tartozott volna a császárnak. abból 80 erszény pénzt adott ajándékon a császár. Item ez idén sokkal több jancsárság leszen, mint tavaly. ex hac ratione, hogy most a vezér megengedte: a tengeren túl levő jancsárság mind lovakon gyűjön, és meg is jobbították fizetéseket; ezelőtt azért nem akartak gyűjni, hogy annyi földre gyalog sajnálták fáradságokat.

Kegyelmes urunkat hozta elő az orator : talám a vezérnek valami rancora vagyon a fejedelem ellen, mivel az idei provisiókat in tertialitate adják ki a tavaliaiakhoz képest, kiből az gyün ki : dant. ne videantur nihil dedisse : kiből a fejedelem maga hadait elő nem készíthetvén : ezzel kívánnak az fejedelemben garázdálkodni. Kire felelt a jancsár-aga : nem tudom a vezérnek olly neheztelését a fejedelem ellen, sed hoc causat inordinata supremi Vezérii tenacitas. s nem más ; jó szível az fejedelem dolgában ezután mi is szóllunk. Az franczia orator is csak ezt mondá : Domine, non potestis disgustare hoc rerum statu Vezerium ; accipite quod vobis datur, in posterum etiam al-laborabimus, ut vobis aliquid detur, fortan poterimus aliquid obtinere. Az Kupa-ogli szavait, az havasalföldi vajda ellen miket proponált de requisitione Chami Tartarorum contra Principem Valachiae, előhoztam az oratornak ; kire felele : Vestra Illustritas hoc respondeat Kupario : Orator Galliarum non laborat nec pro nec contra in rebus extraneis, quia non est ipsius functionis ; quod autem negotietur in rebus Principis Thökölyii, facit, quod sit amicus Regis Galliarum Princeps Thökölius ; neque egisset contra Principem Valachiae orator Galliarum. Item mondá az orator : Mihi suspecta est inimicitia inter Principes Valachiae et Moldaviae, quae est tantum ficta et extrinseca ad apparentiam coram Porta : intrinsece vero sunt amici, et apparet, quia Moldavi, qui confugerunt ad Portam, extradati sunt Principi Moldaviae, Valachi nunc vice-versa ; et credo Kuparium fuisse causam, ut isti capiantur, quia quando capti sunt, nunquam me requisivit de liberatione ipsorum, — quamvis curaveram illum saepius vocari, nunquam ad me venit. Adeoque ego

credo, quod Princeps Valachiae et Moldaviae siint inter se amici synceri, et tantum ad apparentiam inimici. Et bene monendus est Princeps, ut caute scribat contra Principem Valachiae Principi Moldaviae, et in hac materia non ipsi fidat. Item mutatta az franczia orator a molduvai vajda levelét, kiben írja, hogy az francziai kereskedő gallyákat Vilhelmus szabadossan bocsátja ad portum Poloniae, unde apparet armistitium inter Hollandos et Gallos; kit az orator így qualificála: est armistitium quoad naves mercantiles, sed non ad bellicas. Item, quod Rex Sveciae suas copias collocaverit ad confinia Brandenburgica, quod conturbat Electorem Brandenburgicum. Ikindi után mentem a teftedár szállására, de vendégségben volt.

Die 17. Februarij úgymint kedden mentem a teftedárhoz; hajókra való fermánt urgeáltam, de semmit nem felele, hanem ment a vezérhez. Imen mentem a vezér tihájához, kinek is reménkedtem, hogy kegyelmes urunk hadai szaporodván: mindeneiket, kit in medictate, kit in tertialitate adtak mint tavaly; imé, húst, riskását sem adtak! Kire felelé: semmi dolgotok nincsen más a kérésnél; csak mindenkor: der, der, der, der, der, der, der, der, der! Az apa is megúnja a fiát, ha mindenkor kér. Topal-Huszain passa is addig: der, der, der, der, der, hogy Tö-mösváratt oturál, a manszupját is elvették; lám, Csaffer passa még semmit nem kért, noha neki sem hadtak igen sok erszény pénzeket. Azért ha tik is csak mindenkor: der, der, der, der, der, megúnja a vezér, a mit akarna is adni, nem ád. Kire én: kéntelenek vagyunk derderezni s kérni, mert az királynynak nincsen manszupja; most is nusztos subáját, ezüstmíveit kellett császár szolgálatjáért Landor-Fejérvárott zálag-

ban vetni. Inkább szeretnénk adni, mint kuldulni: de most így akarja Isten, nem tehetünk rólla! Item adtam bé arzuálokat, hogy menzilt adjanak pro personis 2 Orosz-Csíkra, ki pénzért megyen. Item más menzil-fermánt, ki késéröket kérjen a királytól a portéka eleiben. Item uti fermánt, hogy késérjék az portékát kadiságrúl kadiságra. Hivata mintegy két óra múlván a tihája; felmenvén, impatienter találtuk, mondá: csak kávé sem ihatom miattatok. Íme, egy személylyre menzil-fermán, ki Orosz-Csíkra megyen: másikat a vezér nem adja; uti fermánt késérök felől iratok; ha más dolog nem volna is, ti magatok elég dolgot adtok! Így minden ok nélkül elpirongata. Ezzel mentem vala a réz-effendihez, kértem: segítse kegyelmes urunk dolgait. előszámlálván, mint vagyok a teftedárral és tihájával, kit is sietve hivata a vezér; ajánlotta magát, és hogy levelet is ír kegyelmes urunknak. Reggel Inczédy uramat Skerlethez küldvén, annak relatióit Inczédy uram tette papirosra, quae sunt valde consolatoria, non tantum de his, sed etiam de futuris hybernis quartiriis. Item a vezér tihája insinuálá: ha ezen provisiót az fejedelem kezéhez veszi, szépen köszönje meg, és újonnan kérjen húst: de sokat, sokfélét ne kérjen, mert tudom a vezér természetit, megharagszik és semmit sem ad. Miért nem kell néha csatát is jártatni Bokcsa felé? talám ezen alkalmatossággal nyerhetnének húst, és nem kellene mindenkor kérni. Nemde, ezen az ötezer tallérokön nem vásároltathat-é? Ezerén marhát vétethet, a többin riskását, vaját és holmi konyháravalót, id est törökül hares-maszrafi, mert nem adatott az az ötezer tallér. Isten a vezért kivivén, akkor is teszen rendelést a királyról. Item a réz-effendinétül megjöve a póstám, ki is ajánlotta magát:

kegyelmes asszonyunkról el nem feledkezik; az irástudó rabasszonya meghalván, kegyelmes asszonyunknak levelet nem írhat, mindazáltal beszél az effendijével, azaz: az urával; jelenté, a jövő vasárnap a császárhoz fog menni. Item mind a vezér, kajmekám és réz-effendi is, úgy más nagy rendek is magok háremjeit elküldenék Sztamboldban: de ottan nagy pestis lévén, el nem küldhetik; az Sztamboldról jövő emberekre nagy vigyázás vagyon, azért itt is a portéka meg fog drágodni. Item valék a janesár-aga tihájánál, ki is referálta: az urával minapi discursusomról beszélgetett, és levelet fog írni ura kegyelmes urunknak; azért kegyelmes urunk is írjon a janesár-ágának az odavaló occurrentiákról.

Die 18. Februarij úgymint szerdán Bay Mihály uram Haszán agával felmenvén a kapura, Gyárfás Tamás számára az uti kísérő fermánt a réz-effenditől elhozzák. Panaszt tévén, hogy menzil-fermánt kegyelmes urunk felé nem obtineálhattam, felelt: ott voltam a vezérnél, midőn az arzuálokat beadták, az fejedelem felé előreküldendőnek semmit nem akart adni; legyen mindazáltal a fejedelem jó reménségben, lészen ezután tekinteti a vezérnek a fejedelemre. Délután menvén az francia oratorhoz, referálta: tegnap a muftinál, kaziaszkereküél és ma reggel a kajmekámnál vala; biztatják: in futura campania erunt operationes. Kegyelmes urunk személyét elérkezvén az kaziaszkerek előtt, mondták: a vezér ezelőtt nem jó szível volt a fejedelemhez, de most jobb szível kezd lenni; azért a király jó szível fogadja most a vezértől a mit ad, ezután többet is fog adni, — azért a király legyen jó reménségben. Azért mondá a francziai orator: isti homines si velint decipere me, non possunt agere melius, quam cum tanta sinceritate. Ez napon

az kul tiháját megváltoztatták, az utánna való tisztek egy grádiessal promoveálódtanak.

Die 19. Februarij úgymint esőtörtökön Bay Mihály uram Haszán agával a réz-effendihez menvén, kegyelmes urunknak szólló levelét megadta. Item délután a vezér tihája hivatván, kegyelmes urunknak szólló vezér és maga leveleit megadá. Item Haszán nevű, kegyelmes urunk lipka-tatárját Molduvában s oman Lengyelországban expediáltam, az orator adván hetven tallért költségére. Az teftedár egész nap a császár kénésénél volt. Az minemű francziák tanáltattak Chanéában, azok a velencei armadából szöktek vala el a törökökhöz. et sic pugnarunt magis desperati quam resoluti: mert ha a velencezések kezében estenek volna, róka bőrével fizetett volna; de azoknak a vezér szabadságot adván, eloszlottanak, ki Francziában, ki Aegyiptumban, ki Smyrnában, ki helyben maradt; máskint, ha el nem oszlattanak volna, nem is mondhatta volna a világ, quod ex Gallia fuissent missi in subsidium. Az molduvai kapithia Székel Zsigmond uram Bay uramnak szólló levelét megküldé.

Die 20. Februarij*) úgymint pénteken délután a janesár-aga imehorja Landor-Fejrvár-ra menvén, vigeztem velle, hogy maga szolgálja helyében Török Ferenczet póstán vigye el; kire is reáállván, az szuruesinak is négy tallért adtam, és az első póstaig magam lován küldvín, ott az szuruesi mint a maga lován hozta embert letette, és onnan az aga mellett póstalovakon ment. Az francziai orator is jóhajnalban vadászni ment, inkább ad apparentiam: mivel majd 16 lovat felöltöztetvín aranyas szerszámokban, azokra szolgálit ültetvín, az angliai és hollandi-i oratorok előtt kí-

*) Ettől kezdve más írás

vánta magát inkább mustrálni. Estve későn hivata a fővezér; ott livín mind janesár-aga, teftedár és reiz-effendi, azok előtt elolvastatá Csafer passa levelit, kiből azt olvasták: az kuruczoknak ma adtam ezer kila árpát, ötezer oka peszmeget és száz oka túrót, kik is 296 kila lisztet vittek Tömösvárrúl Gyulában; másodszor Jenőben nem akartak vinni, hanem Jeni-Palánkra megtértek. Az törökök Jenőben másodszor is bevittik az élist. Ezt elolvassván Csafer passa leveliből az vezér, kérdi az teftedárt: az kurucz király hadainak megadtad-é az posztót, muszult, kalpagot, abát, puskaport és ólmot s pínzt? Mindezekre megfelele a teftedár, miket adott meg, és mikre (honnan adjanak) adott fermányokat. Ezekután kérdi tüllem a vezér: ezek így vadnak-é? Kire felelik: ezeket így megadta az teftedár. Kire felelé a vezér: hatalmas esászár mint viseli gondotokat, jobban majd mint a török hadainak: így kell-é tehát az esászárt szolgálni? az török hadak Jenőben másodszor is bevittik az élést, az tieitek nem, hanem Palánkra visszajöttek; ha a ti hadaitok Jenőben az élist bevittik volna, most nem búsulnék, nyugodt elmével volnák Jenő iránt. Azonkívül a menynyi provisiót adott útra Csafer passa: a ti hadaitok 296 kila lisztet vittének, többet költöttek reájok, mintsem hasznót töltek. Most hadat kérnek tüllem, az ki Jenőben ílist vigyen; ha ti ott nem volnátok, másokat rendeltem volna oda, az ki mind arra a földre vigyázott volna, mind Jenőben az élést bevitte volna. Az királyra bíztam azt a földet, az király magára vállalta: hát hogy vadnak ezek, hogy ilyen fogyatozásokat szenved a esászár szolgálatja? Kire én: Csafer passa levelit hallám, mit ír; mint lett az dolog, ahhoz bizonyost nem szólhatok, mert ott nem voltam.

Megírom ezen nagyságod szavait az királynak, és tudom, számot ad, megfelel maga hadai cselekedetiről; de gondolatok illyet: a mint az elment hadnak számát tudom, és az nékiek adott élésnek számát is hallom, talám élések nem volt sem magoknak, sem lovoknak, melly ílissel az másodszori utat megjárhatták volna? Tömösvárott nem adtak, magoknak pínzek nem volt, min vehettek volna: azért kellett talám viszatérniek. Hogy penig 500 lovas lívín, 296 kila, élésnél többet nem vihetett: az az oka, hogy qvártélyunk nem volt, most is a hadak lovai mezőben, ménesben, tatár módjára járnak; vagyon 300 gyalog-katonánk, kiknek lovok eldőglött; kinek három-nígy lova volt is, egyre szorúlt, és így egy-egy lovú katona lívín mindinkább: akár magának, akár lovának vitt annyi napokra élist, mert sohul semmit nem adtak, tehát ezen az egy lovon lívín, mikint vihetett volna lisztet is? Kire felelé a vezér: vadnak az királynak marhái, szekerei; imé, azért egy agámat küldöm el veled póstán, neked el kell menned, és azt kívánom: te lígy az elmenő hadaknak fejek, és Jenőben az élist bevigyed; ezen utat a te fejedre bízom, és a te fejedtől kírek számot. Hallván tam rigidum imperium, nem lehetett magamat mentenem; felelők: hatalmas esászár szolgálatja valamit kíván, abban nem mentem magamat soha; bizonyágim sok passák és a muszurmán nemzet: tíz esztendőktől fogvást igazán szolgáltam-é az török nemzetet, vagy sem? bizonyágim e felett sebeim; azért a vezér sem a királyban, sem énbennem ne kitelkedjék: mert fejünkkel, szivünkkel, a mi lehetsíges, jó szível szolgáljuk a hatalmas esászárt; de úgy tudja ő nagysága az király marháit, hogy azok fát, szénát s még csak vizet is hordanak, a követet is

Nisre vittik : ez is hatalmas császár szolgálatja volt ; annyira megromlottak s vesztenek, hogy egy mérföldnyire alig mehetnek, kikeletig pedig alig marad meg valami benne, megdöglik. Igen akarom, hogy ezen nagyságod agája is eljű, a ki szeme lesz ott ő nagyságának s meglátja a fejedelem marháját ; de ha ugyan meg kell lenni, s a császár szolgálatja úgy kívánja, ettől senki ment nem lehet. Fejírvaratt livő uraknak sokaknak vagyon tevéjek, öszvirek, iszár-Csikon, Szendrőben és a tájján livő falukon s Poserolezán is a városon vadnak szekerek, a császár szolgálatjátul senki ne vonogassa magát : ezeket hajtassa ki a szerdár, s mindgyárt elég élist vihetnek ezeken Tömösvárig ; oman pedig Jenőre szekér nem mehetvín, a Maros is előttünk livín, tevéken, öszvireken és lú terhíben kell vinni ; a szekerekkel pedig Tömösvárig gyalogságnak is kell menni : a landor-fejírvari gyalogságból adjon a szerdár, a király is, a mi lehet, ad a maga gyalogiból. Ezen discursusom tetszvin a vezérnek, szólla a janesár-agához és az többihez is ; a teftedár observálván hosszas beszédimet, reám-reám tekinté ; mindnyájan helybenhagyák, a vezér thiháján kívül, ki is így szólla hozzá : nem kell Csafer passára a falusi szekerek iránt fermánt adni, mert ott nincsenek szekerek ; ez csak arravaló szó volt, hogy lehessen magunkát mivel menteni : hanem csak a királyra kell fermánt küldeni és az ő fejire ezen dolgot bízni, vigye véghez maga szekereivel ! Kire felelik én is bátrabban, mivel a többi consentiáltak volt a discursusomra, mondd meg a vezérnek : ebben a dologban a thihája semmitsem tud ; annak a földnek esinyját jobban tudom a thihájánál, mert mindenütt megvizsgáltattam, hol, mi vagyon ? Landor-fejírvarattul fogva iszár-esíki,

szendrei, poserolezai, rhámi, kucsajnai, nisi, vidinyi, bányai, iszvirliki és a Timok mellett is mi vagyon, mi ninesen? mind tudom, és tudakozódjék a vezér: mindenre választ adok. De tudom. Iszár-Csikon, Szendrőben és a tájján livő falukon mennyi marha vagyon és szekér; abban senki meg nem csalhat, s nem is hazudok, azért onnan hajtasson a szerdár. Az janesár-aga és reiz-effendi újobban affirmálták szavaimat, az vezér pedig így felele: sok szónak nem kell lenni, hanem holnap nyugodjál s készülj, holnapután egy agámmal együtt elküldlek; mind az szerdárnak s mind az királynak fermánokat írok, és azt kívánom: te így feje az elmenő hadaknak; ezt a te fejedra bízom, vidd bé Jenőben az élést, és a te fejedtől kírek számot! Többet költünk reátok, mintsem az császár szolgálatjában hasznokat vészszűk; azért csak készülj! Ferman Szultanumun. Ezzel kimenik.

Die 21. Febrnarij úgymint szombaton reggel mentem az thihájához, urgeálván, hogy legalább azon tiz ersziny pínzt, kit Nikápolyból rendeltenek, itt adnák fel; de arra csak az a válaszom: nem lehet, már fermányotok vagyon rólla, abban fogyatkozás nem liszen. Ezalatt a vezér kiment az maga fiaival, és a kajmekám-passát megvendéglé, az holott az niszancsi passát is megvendéglé. Az janesár-aga, reiz-effendi és kezlár-aga ezen vendégségrül elmaradtanak volt. Innen mentem az teftedár szállására, az kihez is a kajmekám-passa thihája Oszman thihája érkezett, és majd másfél óráig ketten csak beszídesek voltak. — Az vezér vendégeskedése is praetextualis volt csak, sokan gyanakodtak ahhoz. Elmenvín Oszman thihája, a teftedár hogy kijöve: az szobája előtt való rekeszben livő padra leüle, és minden embert kiüze,

velem confidenter beszilgetvén s kegyelmes urunknak szólló leveleket kezemben adván, ajánlotta igen magát, mikint kíván kegyelmes urunknak szolgálni, és dolgait promoteálni; engemet is kért, legyek közbenjáró, és ő között s kegyelmes urunk között csináljak jó confidentiát és szeretetet. Ezzel elbocsáta. Innen menvín az déványos-házában, tanáltam ottan Skerlet uramat, kit is köszöntvén s megmondván, hogy tegnap estve az vezér hivatott és nálla voltam, quasi cum admiratione kétszer is kérdi: ergo fuisti Domine apud Vezirium? Referálám, micsoda commissiót ada a vezér; minden feleleti ezek valának: Quam bene Domine satisfaciat, hoc servitium et Porta vobis recompensabit. Innen az szállásomra menvín, Horváth Ferencz uram is megérkezik a franczia oratortul, megizenvín ő kegyelme által a vezérrel való szembenlételemet circumstantialiter; kire is csak e vala a válasza: est Domine nimis durum imperium, sed faciat quaecunque potestis, ne detis occasionem quaerelae. Revideáltatván a jancsár-agát, de mindenkor szállásán tanáltatott: délután egy órakor hozzája menvín, emberek valának nálla, és a thihája házában majd egy óránál tovább várakozván, ezután kimenvín, hogy láthassam, kik jönnek az jancsár-agátul: jött ki a császár hocsája, ezzel volt ily hosszas conferentiája. Ezután bémenvén a jancsár-agához, kérvén: mit parancsol kegyelmes urunknak? Felelé: Isten hírével eredj, légyen utad szerencsés! az királynak leveleket irok, és ikindi tájban küldj el érettek; az király higgye el, hogy jóakarója vagyok és mindenkor az is lizek, vigyázok is dolgaira.

Die 22. Februarij úgymint vasárnap mentem az thihája kapujára, az holott is az teftedárt találván,

mindgyárt kiadá a déván-teszkerét requisitiómra, hogy minden vég abát 24 singivel computáljanak Philippiben. Délután azért mind Gyárfás uramat az katerekkel elindítám, mind pedig Horváth Ferencz uramat Nikápoly felé póstán. Délután jöve Fonton uram, kinek is exaggeráltam verbiſque impatientibus a vezér parancsolatját, mind a szekerek iránt, mind hogy fejemre ezen útat parancsolta, és melly kevés provisiót tett az hadról. Nunc video Domine, quod nos pro subditis et vasallis, cum talibus imperiis Porta reputet; nunc video factionem Skerletianam quae ab Austriacis polluta est vigore. Mindezekben csak bíkességes türrissel consolált. Ezután mentem a franczia oratorhoz; ennek is cum exaggeratione repraesentáltam a dolgokat, de csak azt mondotta: Imperium Vezirii est nimis durum, sed oportet habere patientiam, et quantum fieri potest, ipsos non disgustare, ne detur ipsi occasio quaerulandi; nunc fui apud Spahilaragazi: ipse etiam omnia bona narrat de Principe, et quod de pace nil debemus concipere. Estve jaczikor érkezék Balogh László, kegyelmes urunk leveleivel.

Die 23. Februarij úgymint hétfőn Bay uramat expediáltam Skerlet uramhoz, az ő nagyságának szóló levelekkel, és Inczedy uramat az franczia oratorhoz, az néki szóló levelekkel, magam pedig mentem a reiz-effendihez; megadván kegyelmes urunk levelit. mindgyárt kérdi: hun az lengyelországi levél? mert azt írja a király, hogy azon levelet meghadta, in originali közöljed. Kire én: az levelet már elküldöttem, de az páriája megvagyon, azt megfordíttathatom törökre. Kire ő: igen jó, mindazáltal mi vagyon benne? Kire én: Moldovát kéri, és hogy Bucsákból kiköltözködjék az tatár: látván illy helytelen kívánságit, nem

is akartam előhozni. Kire felele: az nagy bolondság; mindazáltal örömet látom azon levelet, mert lehetnek talám még más dolgok is benne. In discursu referálám a vezér kemény parancsolatját, oly circumstantiákkal, kiből semmi nem lehet. Kire felele: én is ezt jól tudom; és a homlokára vetvén az újját. mondá: semmit nem tudnak sem a vezér. sem a tihája, de csak kiadják a fermánt, vagy helyes vagy helytelen; azt gondolják, azzal megílszen s meg kell lenni. ha a fermánt kiadják; azért ne is mentsed magadat, hanem menj el, s az mit cselekedhettek, cselekedjete, ott ílszen *) a vezér agája: az meg fogja látni az lehetetlenséget; itt ennél többet már nem végezhetsz. Az peszmeget megmutatván, micsodást adtanak, és hogy mineműi támadás lett az hadak között az szegény peszmege miatt, kiért is megfogatott kegyelmes urunk némelly tiszteket. Az peszmeget elvév, és felele: ezt mutassátok meg az tihájának; én is az hol illik, megmutatom. Kegyelmes urunkat szépen köszöntvén, elbúcsúzáni tőle; nagy fohászkodással és sóhajrással tülem elbúcsúzik, cum oculis et vultu compassionato, nem tudom, már maga vagy mi dolgainkra nézve. Innen egyenesen mentem a vezér tihájához, ki is már csauzok által kerestetett vala; kezemben adván kegyelmes urunknak ő nagyságának szólló leveleket, mondá: ilon az menzil-fermán is, azért eredj; ezen dolgot, ha leszen is, ha nem is, tőled várja a vezér, s a te fejedtől kíván számot, s ha meglesz, a vezértől várj jóakaratot. Én az peszmeget megmutatám, és az több okokat is elő akarván számlálnom, csak azt felelé: az már elmúlt; megyen az vezér agája is veled, jobb peszmeget adnak, és minden

---

*) Ettől kezdve végig megint az azelőtti írás.

fogyatkozásokat az megorvosol. Az szállásomra men-
vén, találám Bay Mihály uramat, ki is Skerlet uram-
hoz ment vala kegyelmes urunk leveleivel; referálta,
Skerlet melly *impatiens* vala az havasalföldi vajdára
adott fermán iránt, mondván: *ego istum Dominum*
existimavi prudentem; quid faciet cum gente hac im-
belli? perdet et illos et se; si mihi insinuavisset, effe-
cissem ut non ivisset. Mikor el akartam gyűni, tértem
bé az francia oratorhoz, kinek is relatiót tévén, hogy
az réz-effendinél valék, és hogy Jablunovszky levelét
in originali kérte töllem kegyelmes urunk leveléből,
de én arra azt feleltem, hogy az originálissát elkül-
döttem, de az párja nállam megvagyon. Kire felele az
réz-effendi: mi van benne, juthat eszedben! Kire én:
kívánják Molduvát, és hogy Budesagból a tatár ki-
menjen s nekiek cedálja; de én látván illy helytelen
kívánságokat, nem is kívántam proponálni. Kire fe-
lele az réz-effendi: ez bolondság; mindazáltal örömet
látom a páriájának is magyarázatját, talám lehetnek
más dolgok is benne. Ezeket így referálván a francia
oratornak, az ágyban a feredő után fekvén, igen
kezde fészkelődni: miért kellett ezt megmondanom a
réz-effendinek? *perditur totum negotium!* Tamen mihi
scriptum est per Dominum de Lora, quod habeat in
commissis: nihil sine meo seitu communicet cum Porta.
Kire én: *Ideo vestrae Excellentiae insinuo; sed ipse*
ex literis Principis petiit a me originalia, et si apud
me fuissent, statim tradidissem. Kire az orator: *Domi-*
ne, istud negotium oportet modificare. Hivattam az
orator insinuatíójára Inczedy uramat, és az páriás
könyvet is elhozatván, Inczedy uramat adjuráltam, ut
emendationem vel modificationem literarum Domini
Jablunovszky nulli revelet. Ez modificatio így jut

eszenben: Moldaviam. Budcsagum praetendunt illi, qui sunt de factione Germanorum: tamen major pars regnicolarum sunt inclinati ad pacem, sicut rex, regina etiam, quae omnia apparent ex informatione oratoris Galliarum. Az levélnek páriáját is elégetvén, kért felette, hogy kérjem kegyelmes urunkat: Jablunovszky uram levelét in originali égesse el kegyelmes urunk, hogy többé napfényt ne lásson. Erre iteratis vicibus kért a franezia orator.

(Vége.)

IV.

ALMÁDY ISTVÁN NAPLÓJA.

1687—1694.

IV.

ALMÁDY ISTVÁN NAPLÓJA.

(1687–1694.)

Anno 1688 die 30. Aprilis vettem ezt a könyvet holmi dolgoknak belejegyzésére.

Almádi István m. k.

Annakutána jutván eszemben, hogy az német császár ő felsége hadainak bejüvetelével sok szegín nemesembereknek sok külem-külem bajoskodások lévén: én is, az mint eszemben juthatott, az kiben forgottam, azt kezdettem beléje írni, az 1687. esztendő-től fogva elkezdvén, mikor indultunk elsőben az német tábor eleiben. Azért az mely emberséges ember belétekint, az felső írásommal meg ne ítéljen.

Anno 1687. die 7. Octobris hivatott az úr ő nagysága (gr. Bánffi György) Bonczidára. Ugyan az nap visszabocsátott ő nagysága, és megparancsolta, hogy elmenjek ő nagyságával az német táborra, mivel az ország parancsolatjából oda kellett menni ő nagyságoknak és ő kegyelmeknek, — úgymint Bánfi György uramnak, Bánfi Farkas uramnak, Bálintig Zsigmond uramnak, Alvinczi Péter uraméknak.

8-án. Indultam házamtól Szovából ő nagyságok és ő kegyelmek után; az nap hálai mentünk Pánczél-Csehre.

9-én. Ebédre Fel-Eggregyre, hálai Zilajra.

10. Ebédre Somlyóra. Ugyan az nap lettek szemben az urak ő nagyságok és ő kegyelmek az loteringus herczeggel. Az urunk (Apaffi) küldte ki két paripát, és az nap praesentáltaták ő nagyságok, ő kegyelmek énvelem. Mely két paripáért kantárváltságért adott az herczeg másfél száz német forintot. Ugyan az nap hálai visszamentünk Somlyóra.

11. Újabbán mentünk az német táborra; az nap érkezett a gyalogja az táborokra.

12. Eresztették az német perezi diomat Somlyóra. Ugyan az nap indultunk meg az német táborról hálai Zilajra.

13. Ebédre Hid-Almásra, hálai Újfaluban.

14. Ebédre Bonczidára. Az úr ő nagysága ebéd után mindgyarást elment Szebenben, ott maradt az két német követek(ke). Én házamhoz jöttem két német saligvárdával.

. . . . .

24. (Octobris.) Ebédre Búzában mentem, hálai Beszterczére. Ugyan az nap nem eresztették be Veterányi Beszterezére.

25. Ment el Veterányi Beszterezé alól.

. . . . .

Anno 1687. die 4. Novembris. Indultam Szovából ebédre Kékesre, hálai Beszterczére.

5. Érkezik az urunk ő nagysága commissiója, melyben parancsolja ő nagysága, hogy az császár ő felsége hadai számára felvetett, kapuszám után két-

száz forintos summát itt Doboka vármegyében az alsó járásban én szedjem fel.

Ugyanakkor tiszturamék kimenvén. meghirdeték az vármegyében, hogy én kezemben hozzák az felve-tett summát, melytől (mentől) hamarébb.

. . . . .
Anno 1688. die 13. Maij. Indultam Beszterczé-ről 4 óra után. lálni Oroszfájára.

14. Ebédre Csávásra. lálni Vásárhelyre Marcin kapitányhoz. lálni Rétenben.

15. Ebédre Fogarasban. Az nap voltam Bánfi Farkas uramnál ő kegyelménél.

17. Ebéden Bánfi György uramnál ő nagyságá-nál. vocsorán Sárosi uramnál az ítélőmesternél.

18. Az szállásomon voltam. Az nap adtam be az hátramaradt adót, úgymint 300 forintot.

19. Ebéden Bánfi Farkas uramnál ő kegyelmé-nél. Az nap kellett elmenni az urnak Teleki uramnak ő kegyelmének Szebenben Karafához.

20. Az úr Bánfi György uram ő nagysága híván egynehány főembereket és nemeseket: én is ott vol-tam ebéden. méltatlan voltomra; és mikor szinte jó-kedvök lészen vala ő nagyságoknak és ő kegyelmek-nek: levelek érkezék Szebenből. kin igen megbüsu-lának, és csakhamar felkelének szomorán asztaltól.

21. Mentünk az urral Bánfi György urammal ő nagyságával generális Veterányi uram ő nagysága eleiben, melyet köszöntett az úr ő nagysága urunk ő nagysága szavával, és hitt is bé ebédre: de nem jött, mivel igen sietett Barasó (Brassó) felé. Egy darabig elkísértük, és visszajöttünk. Az nap jött meg Teleki uram is Szebenből.

22. Lett az parancsolat: kik menjenek Barasóhoz.

23. Indultunk Fogarashól ; hálai Persánban.

24. Ebédre Feketealomban, hálás is ott volt.

25. Mentünk Barasó alá, nézni. Ugyan az nap mindgyárást megvéteté egynehány némettel Veterányi uram ő nagysága az új sánczot, melyet az barasaiak csináltattak volt, el is hányatá. Igen erősen lödöztek hozzánk: de Istennek hála, semmi kárt nem tettek, noha az urakhoz is igen közel jártak az ágyügolyó-bisok. Azon étszaka mentünk Feketealomban.

26. Újokban mentünk Barasó alá. Ott találtuk Veterányi uramot ő nagyságát; már az kadakat mindenfelől elrendelte volt. Igen-igen erősen löttek, mind némethez és magyarokhoz, mind fellegvárból és alsó várból, reggel három órától fogva egész estig, 6 vagy 7 óráig. De a lövéshez képest igen kevés kárt tettek az németben, magyarban semmit nem. Az idők alatt az sánczát épen az fellegvár alá vetteté Veteráni uram ő nagysága, és onnét vettetett az fellegvár felé két bombit, ki is belé nem ment; belé nem menván, annál inkább löttek hozzánk. Mikor harmadik bombit is be akarták volna vetni, az kicsiny kárt tett, de az is nem eshetett épen bé az várban. Midőn már estvefelé volt: az urak ő nagyságok és ő kegyelmek elindultak onnét, hét óra után. Annakutána újokban Veteráni uram ő nagysága egy karkasan nevű tüzes-szerszám-tétetvén az mozsárágyúban, és az beléesett az fellegvárnak egyik szegletin álló kis házban: úgy megijedtek az szászok, hogy midőn annak munkája szüint volna, mindgyárt az várat megigérték, és ki is adták . . . . . (Néhány szó kiszakadt.)

27. Újokban Sz.-Péterről mentünk Barasóban Veteráni uramhoz ő nagyságához. Ott keveset beszéltek az Veteráni uram szállásán, mindgyárt mentek

az hostátok látni, hogy mennyi kárt tett az tűz benne ; azt megjárván, mentünk az fellegrvárban : ott találtuk fogva Keres Gáspárt és Czakó Dávid fiját, mivel ezek voltak füvebbek akkori pártolásban. Ott mindent eljárván, újabbán visszamentünk az kvártélyban, Szent-Péterre. Ugyanaz nap ebédután engemet újabbán küldött be az úr Bánfi György uram ő nagysága az Veteráni sógorához, egy német lóért, melyért vittem 50 aranyat és egy százforintos lovat ; azonkívül egy mást, egy negyven forintos szolga alá való lovat is ígért ő nagysága, melyet Fogarasban adott meg is. Ugyanakkor Veteráni urammal ő nagyságával Barasóban az alsó várban is bementem. Soha olyan megijedt embereket nem is láttam, mint akkor, hogy ő nagyságával bementünk, mind az egész várost és utcákat eljárván ő nagysága Veteráni urammal ; de senkinek akkor semmi bántása sem volt, míg ismét csakhamar kijött szállására az hostátban. Én is az urnak ő nagyságának az szürke lovat elvitetém, ki Szent-Péterre.

28. Indultunk Sz.-Péterről ebédre igen nehéz úton Velidinre, háltni Persánban.

29. Ebédre Fogarasban. Az nap vendégelte meg urunk ő nagysága Veteráni generált és több egynehány lovas tiszteket is Fogarasban.

30. Érkeztek el az gyalog németek igen szépen ; az tisztek az várasan gyalog szállván, kikisérték. Azután visszajüttek urunkhoz ő nagyságához. Azokat is igen megvendégelte ő nagysága, és gyalogok muzsikási feljüvén palotára, muzsikáltak is, kiket is urunk ő nagysága igen jól megajándékozott.

31. Újabbán ment el az úr Teleki uram ő kegyelme Szebenbe, Karafa generálhoz ő nagyságához.

1. Junij. Ebéden voltam Bethlen Elek uramnál

ő kegyelménél, s vacsorán Bethlen Gergely uramnál
ő kegyelménél.

2. Eresztett el az úr Bánfi György uram ő nagysága házamhoz.

. . . . .
Anno 1688. die 29. Junij indultam házamtól ;
hálni Oroszfájára.

30. Hálni szabadban.

1. Julij háltam az segesvári hidnál.

2. Bémentem Segesvárra, az nap számat is adtam az vármegyén felszedett 11,140 forintokról. Az nap mind ebéden, vacsorán itélőmester uramnál voltam.

3. Ebéden az urunk ő nagysága konyhamesterinél ; jól megvendégelt, hogy az nap el sem jühettem.

4. Indultam Segesvárról ; hálni Szőkefalvára.

6. Érkeztem házamhoz.

Anno 1688. die 4. Augusti holt meg az erdélyi fejedelemasszony ő nagysága Ebesfalván.

7. Jött posta az úr Bánfi György uram ő nagysága után. Ugyan az nap hozták énnekem is az úr prefectusának levelét. Estvefelé mindgyárt mentem Bonczidára ; vacsorán találtam ő nagyságokat. Vacsora után megindultunk Ebesfalva felé, egész éjjel mind mentünk.

8. Ebédre Radnótra, estvére Ebesfalvára ; de már az nap koporsóban tették volt asszonyunkat. Az egész urak és udvarnépe igen szomorán voltak. 9-ik, 10-ik ott voltunk.

11. Ebéd tájban . . . . . igen szomorán megindultunk.

. . . . .
21. Octobris (1688.) elmentünk Sófálvára. Az

nap tettük koporsóban Farkas Fábán uramot,*) az úr ő nagysága Ollai**) uram házánál.

. . . . .
Anno 1689. die 18. Augusti. Mentem Örményesre az urhoz.

19. Vendégelte meg az ur ő nagysága Bánfi György uram Örményesen urunkat ő nagyságát.

20. Visszakísértük urunkat ő nagyságát Katonában; engemet is onnét eleresztett az úr Bánfi uram ő nagysága házamhoz.

21. Otthon voltam.

22. Volt nálam Bánfi Farkas uram szolgája.

23. Ment az feleségem Oroszfájára; jött hozzám Szabó Mihály uram.

24. Indultam házamtól hálni Szent-Györgyre, ott találtam az urat Bánfi György uramat ő nagyságát urunk ő nagyságával együtt.

25. Kísértük bé urunkat ő nagyságát; igen jó szívvel látták az beszterczei szászok, és meg is vendégtették. Én is, szegín legín levén, urunk asztalánál voltam.

26. Ment urunk ő nagysága Sajóra, Kemény János uramhoz ő nagyságához. Ott is, úgy hallom, nagy vendégség volt; onnét elmaradván, hálni mentem Simontelkire.

. . . . .
17. Septembris. Értem el az urat ő nagyságát Bogácsban; hálni mentünk Medgyesre.

18. Ebéden voltam ítélőmester Sárosi János uramnál, vocsorán az úr szállásán.

---

*) Hires katona: egykor Wesselényi Ferencz, majd Tököly Imre szolgálatában.

**) Bárány Orlay Miklós.

19. Az urnál ő nagyságánál ebéden, vöcsorán.

20. Érkezett bé az úr Teleki uram ő kegyelme.

21. Vendégelte meg Teleki uram urunkat ő nagyságát és a több tanács-urakat is ; igen nagy vendégség volt. Én akkor ebéden voltam Bánfi Farkas uram ő kegyelme szállásán.

22. Igen sok vendégi voltak az urnak Bánfi György uramnak ő nagyságának. Én is ott voltam.

23. Volt az végezés.

24. Az gyűlés elbomlott. Az nap mentem ebédre Ádamosra, Mikola László uramhoz ; háltunk csak az mezőn.

25. Ebédre Farátára, hálai haza Szovában. Ezután való egy hetet házamnál töltöttem el.

. . . . .

Anno 1690. die 17. Aprilis Fogarasban ment az mi jó kegyelmes urunk ő nagysága (1. Apaffi Mihály) vadászni ; az nap visszajüvén, roszúl kezdett lenni. 18-ikán roszabbúl, mert fekünni kezdett. Die 22-ikén 8 és 9 óra között Isten ez árnyékvilágból az egész haza szomorúságára kivette.

. . . . .

Anno 1690. Augustus 1. Mentem Czegében üdös-bik Vas György uramhoz ; ugyanaz nap vissza Szovában.

2. Ebédre Farátára, Rác István uramhoz. Utamban egy nyúlat löttem ; az vala az jele, hogy nem leszén hijában fáradságom. Vöcsorán is az nap ott voltam ő kegyelménél.

3. Házamhoz Szovában. Ugyanaz nap jütt hozám Palatkai István uram. Az nap ő kegyelmével mulattunk.

4. Jött hozzám Vitéz András uram ; az nap ő kegyelmével mulattunk.

5. Ment el ő kegyelme. Én is kezdettem magnak való búzáat hordatni Isten engedelmeiből. Érkezett az fiam Andris is ; estvére az Rácz István uram szolgálja.

6. Elment ; újabban jött más szolgálja Rácz István uramnak.

7. Ment el az fiam Andris az nénjéhez.

8. Újabban jött Rácz István uram szolgálja ebédre.

9. Jött az úr Bánfi György uram ő nagysága levele az tábor felől.

10. Mentem ő nagyságához Bonczidára.

11. Visszajöttem Bonczidáról az urtól.

12. Érkezék Rácz István uram levele, melyet mindgyarást küldöttem az úrnak ő nagyságának (Bánfi Györgynek) ; az nap válaszom is jött.

13. Postán küldöttem Miklós fiamat Sófálvára az nénjéhez, szolgálmat Farátára Rácz István uramhoz. Azon éjjel Mikó István uram érkezék hozzám.

14. Mentünk Mikó István sógor urammal együtt Bonczidára az urhoz ő nagyságához.

15. Igen szépen ő nagysága összeeskettette Rácz István uramat Gávai Ferenczné asszonyommal, és tisztességes lakadalmat is csináltata ő nagysága. Ő nagysága beteges levén, nem volt ugyan ő nagysága az asztalnál : de sok becsületes emberek voltak, melyeket ő nagysága hívatott volt. Mi csak ketten ettünk ő nagyságával maga házában. Az nagy palotában vigan voltak az násznépe.

16. Eloszlottak az násznépe ; engemet is igen betegen házamhoz vittek Szovában.

17. Újabban jött az úr ő nagysága levele.

18. 19. Igen beteg voltam.

20. Valami nehezen felvertem magamat, úgy hozván az becsület.

21. Megindultam ő nagysága után, igen betegesen; háltam csak az mezőn, az farátai határon.

22. Értem el ő nagyságát Bonyhán; ott ettünk ebédet. Onnét megindultunk. Bonyha és Váralja között hozák az szomorú hirt, hogy az erdélyi tábort megverték, az urat Teleki uramat levágták, Hajzleret elfogták, és több főnémeteket.*) Ott az mezőben az úr ő nagysága írván egynehány levelet jószágiban, mi is visszafordultunk. Hálai Radnótra jöttünk.

23. Engemet házamhoz ereszte ő nagysága. Ő nagysága ment Kolozsvárra. én Szovában.

24. Indultam meg feleségemmel, gyermekimmal; háltunk az göcsi völgyben.

25. Beszterczére mentünk be.

26. és 27. Ott mulattam.

28. Simontelkére mentem hálai ki.

29. Házamhoz Szovában.

30. Egynehány felé küldöttem hír tudakozni.

31. Otthon nem lehettem, az minemű híreket hoztak: hanem megindultam ebédre Búzában, hálai Simontelkére.

1690. September 1. Mentem bé Beszterczére, ebédre hítt el Rettégi István uram.

2. Szikszai György uramnál voltam.

3. Vitéz Ferencz uramnál voltam; vocsorán Mikó István uramnál voltunk.

---

*) Tökölly törcsvári betörése, zernyesti győzelme.

4. Az fenn megírt becsületes emberek mind nálam voltak ebéden, de vacsorát nem kívántak.

5. Nyulászni mentünk Rácz István urammal, ott is ettem ebédet ő kegyelménél.

6. Ebéden volt nálam Szikszai György uram, Mikó István, Mikó Ferencz és Borsai János uramék. Ebédután mentem hálni Czegében, Mikó István urammal.

7. Ebédre Apátiban, hálni Szovában; az nap érkeztek meg az elfutott szegény szovaiak is.

8. Semmit nem műveltünk, mivel akkor szaladtunk igen haza.

9. Küldettem Kádár Jánost az feleségemhez, magam Székre mentem újabban hír-tudni; az nap vissza is Szovában.

10. Csak perédikátor urammal voltunk ebéden, vacsorán.

11. Újabban Székre mentem esperest uramhoz; ugyan az nap vissza Szovában.

12. Palatkára hírt tudni; ugyan az nap vissza.

13. Bonezidára; az nap vissza.

14. Hordattam be az dézmát.

15. Küldette az feleségem meg Beszterczéről az kis lószekeket, küldett egy kádárt is.

16. Abroncsot csinált az kádár.

17. Küldettem szolgálmat az cigányom után Kolozsra; igen rossz hírrel jüve vissza az szolgál: magam éjjel mindgyárt mentem Székre.

18. Viradtig vissza Szovában.

19. Küldettem Benkő István szolgálmat Palatkára.

20. Indultam hálni Beszterczére.

21. Torma Kiristóf uramnál ebéden.

22. Ebéden volt nálam Szajkó János, vacsorára jött Mikó István uram.

23. Mentem Simontelkére hálni.

24. Visszamentem Beszterczére. Volt nálam ebéden Rettegi István uram mind feleségestől, és Szigeti György uram.

25. Volt nálam ebéden Mikó Gábor és Mikó Miklósné asszonyom.

26. Érkeztek Beszterczére Tököli uram szolgáji, és török, tatár velök, és adának kezünkben erős parancsolatot, hogy mindgyárást induljunk az táborra. Csak kelle készülnünk és elmennünk, az kik ott voltunk egynehányan.

Anno 1690. October 1. Voltam vacsorán Koltovít (Korlatovics) György urammál, az Tököli uram szolgájánál.

2-da helyben.

3. Indultunk ki, igen készületlen, szomorún Besztercze várossából; ebédre Tekében, hálni Aknára.

4. Ebédre Szabadban, hálni Vásárhelyre, az Gergely deák uram házához. Ott igen vígan voltunk, de sokat gondolkoztunk; de csak el kelle mennünk.

5. Hálni Göcsben.

6. Hálni Nádasra.

7. Az táborra Fejéregyházához.

8. Ott mulattunk.

9. Galambfalvához.

10. Hálni Udvarhelyen feljül szállottunk. Ott szállott velem elsőbben az fejedelem Tököli uram.

11. Ott mulattunk.

12. Hálni Baczonhoz.

13. Ott mulattunk.

14. Csikban Lázárfalvához, az Mitácsón által.

15. 16. 17. Az Mitácson alászállánk. 19. Által az Mitácson.

20. Az Málnásnál mulattunk.

21. Földvárhoz szállottunk.

22. Szász-Szent-Péterhez.

23. Nyémhez. Ugyan az nap hozának az szokás szerint valami hazug hirt.

24. Megindulánk Barasó felé, és minden igaz ok nélkül csak beléveszének egy becsületes nemesemberben az kuruczok; csakhamar az tábor közett levágák, és megfoszták. Újabban csak hamarjában visszászállánk, és nagy zsbongás lön azon az nyémi mezőn: de csak semmiben mülék, mert csak megmondák, hogy compelle intrare. Azon éjjel csak egy kicsinyég szállottunk meg az erdőn, mind mentünk. Az mely szegén erdélyi embert falún találtak az kuruczok: mindgyárast ölték, fosztották. Azon éjjel általmentünk az Bozzán.

25. Mind mentünk; az sóaknak közt háltunk.

26. Érkeztünk Sófálvához Havasalföldében.

27. Érkeztek el az szekereink, az kiket fel nem vertek az kuruczok, de igen sokat vertek fel.

28. Ploesthez szállottunk. Én 29. igen megbetegedém. Ott mulattunk egészen novembernek 24-ik napjáig. Én mind feküdtem az alatt. Zsákmánra menvén, egy kedves lovamon, szerenésetlenül jártunk: mert az kengyel két oldalcsontját általvágván, harmadnapra meghala; legalább megért volna száz forintot.

Anno 1690. Die 1. November (igy.) 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 23. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. Ezeken az fenn megírt napokon mind egy helyben hevertünk. Mindennap kimentek az táborigak,

sok károkat tettek, legfőképen az szőlőhegyeken, mivel mindenütt sok borok voltak.

24. Indultunk meg Ploesttől; onnét mentünk hálmi Asszonyfalvához, melyet hínak oláhul Stanezulnak; ott két éjjel és egy egész nap mindegyre vert az rettenetes hideg, havas eső: mind magunk, lovunk csak meg nem haltunk hideggel.

26. Hálmi mentünk Felepesen feljül egy kis pusztá olá faluban. Mi egynehányan háltunk egy kis ezintemben.

27. Kínpinán feljül egy kis olá faluban, ott is csak valami diófák között háltunk.

28. Az havas alá, nem messze az hálóhelytől egy kis olá faluban; ott igen jó szállásunk volt.

29. Ott mulattunk; mind abrak, széna elég volt, de a földnépe mind elfutott.

30. Újabban viasszaszállottunk Felepesen alól, csak az török tábor helire; az lovainknak csak aztadtuk, az mit az törökek ott az táborhelyen rosz gázt elhagytak. Magunkot mind viradtig vert az hideg, havas eső.

Anno 1690. Die 1. Decemberis. (így.) Szállottunk az galadaveszi erdőre; ott jó szállásunk volt, mert szénát eleget kaptunk, bort is, az kinek pinze volt.

2. Vendégeskedtünk Toldalagi János uramnál; csakhamar kigyúla a kalyibánk: alig szaladánk ki, hogy ráuk nem omlék.

3. Vitéz Ferenez uramnál voltunk vocsorán; akkor összekapának Vitéz Ferenez uram, Szikszai György uram: azonban Dósa Gergely uram is közekben elegyedék, — csak alighogy több nem juta ő kegyelmének; csak úgy verekedtek az tüzes üszekkel,

hogy pokolban sem járt volna sűrűbben az szikra; minden nevette, az ki látta.

4. és 5. is mind az üszeges verekedésnek az világánál ettünk-ittunk: azt beszéllettük, hogy mily szép volt az éjjel az az verekedés sötétben! Veszedelemes nem volt, de igen szép mulatság volt: mert másnap senkisésem haragudt.

6. Mentünk az szerdárhoz. Ugyan az nap jött közénkben Macskási Boldizsár uram is az füvezér táboráról.

7. Ott mulattunk. Rettenetesen hirdették, hogy csakhamar érkezik az török segítség.

8. Szállottunk Kukuresten alól, az berek mellé: ott hala meg szegén Török Pál uram, ott is temetők el, csak koporsó nélkül. az mint lehetett, és pap nélkül.

9. Indultunk onnét igen nagy fergetegben és rút kemény időben. Újabbán szállottunk, csak újabbán egy berek mellé; ott sem volt sem széna, sem abrakunk. Az hó keményen vert, az szél erősen fűtt.

10. Ott mulattunk. 11. Indultak Maksai Balázs és Mikó István uramék Tergavistára.

12. Is ott volt az tábor.

13. Indult az tábor onnét. Én mentem Tergavistára; az tábor akkor is szállott egy erdő szélére, Tergavistához közel.

14. Jött be hozzánk Mikó Gábor sógor uram.

15. Hozák bé Maksai Ferencz uram beteg szolgáját.

16. Meghala, el is temetők.

17. Hozattam egy hordó bort, igen finum volt; volt vóna hatvan vedres. Kikezdetém. Csakhamar mondák: nem jű az horom! Csak elijedék; nézzük: mi

az oka, hogy nem jü? nám! kicsiny híja csak hogy nem teli szőlőgerézddel. Annak semmi hasznát sem vehettem egyebet, hanem az mely kicsin bor volt, az igen jó volt: talám ugyan volt tiz vagy tizenkét veder.

18. 19. 20. 21. 22. 23. Ott mulattunk. Ezen az étszaka Szikszai György uram lett volt csillagban néző; ott az szállásunkon volt sütő-kemenceze, melyben az ottvaló fűasszonyok sütettek fehér-kenyeret és útravaló pogácsákat; az sütő-asszonyoknak addig mutogatta Szikszai uram az csillagokat, hogy azalatt a Szikszai uram szolgálja az kemenczében igen meglátogatta: melyik sült meg, melyik nem? Híjánosan találták az csillagnéző sütő-asszonyok.

24. Küldette el kiki az erdélyi uramék közül az feleségét Tergavistáról Bukurestre.

25. Indult az tábor Tergavistáról; háltunk az Rukavicza víz mellett.

26. Szállottunk Kimpologra, melyet hívnak magyarúl Hosszúmezőnek.

27. 28. 29. 30-ik is ott mulattunk. Számtalan szénánk, borunk, káposztánk volt: de kenyerünk nem volt semmi is.

31. Nagy öremmel megindultunk, hogy már csak bejövünk Erdélyben; hálni az Csigahegy alá, estve későn. Azon éjjel is mind viradtig vert az havas esső. Ez az vége ezen 1690. esztendeji kalandáriomnak.

Anno 1691. Die 1. Januarij. Jöttünk által az havason, az törcsvári sáncznál. Szállottunk az havason belől az erdő közé, egy völgyben. Igen kemény idő volt.

2. Ott mulattunk; ott is marada mind szekerem, sátorom, négy lóra való hámjaim, és minden mit az szekér vitt.

3. Igen szomorún visszajöttünk ; szállottunk csak valami juhok szállására.

4. Újabban szállottunk Hosszúmezőre.

5. Volt nagy gyűlésünk és zsibongásunk az nagy szükség miatt.

6. Irtak leveleket az portára az fűvezérnek.

7. Helyben voltunk ; azon éjjel egynehányan el is szöktek.

8. Fogták meg Nagy István uramékat, egynehányan.

9. Indultunk Hosszúmezőről ; szállottunk meg két kalastorom között. Azon éjjel lármánk volt ; szálltunk viradta felé Pitesthez közel.

10. Egy nagy ligetes erdő közé szállottunk.

11. Újabban szállottunk egy kis mezőre, valami szénák közé ; ott oly nagy árvíz jött ránk, hogy az fejedelem sátorát is az völgyből kivitték az hegyre : az völgyön nem maradhatott meg, mivel az rettenetes havas és záporesső mind virradtig vert bennünket.

12. 13. 14. Ott mulattunk.

15. Indultunk az Ót felé ; mi haltunk egy szőlő-hegyben, urunk halt Szlatina nevű faluban, az Ót mellett.

16. Kezdetek általköltezni az Óton. Az nap Macskási Boldizsár uramnak az mint az Ótnak az marháit neki hajtották az víznek. szegén kuruczok szerencséjére hót az iszapban beteg marhája több húsznál, melyet az iszaptól másnap és harmadnap mulva is kivontunk az hót marhákat, és igen jól laktunk vélek.

17. Mi egynehányan gyertyavilágnál költöttünk által az Óton, hidason. Azon éjjel is mind mentünk ; hajnal felé értünk valami rosz széna-fenekre : ott szállot-

tunk meg és ott virradtunk. Azon éjjel hala belé Rácز János uram fjának az lova, melynek én vettem másnap egy kis tatár lovat egy katonától.

18. Érkeztünk Berekovánhoz.

19. 20. 21. Ezeken az napokon ott mulattunk. Igen essős idő volt, nagy drágaság is: mert egy kis málét tizenkét póturán adtak, még úgyis nem igen kaphattunk.

22. Volt musturok (mustrájok) az erdélyieknek.

23. Fizettek nekünk erdélyieknek elsőben.

24. Lopták el az köpenyegemet.

25. Indultunk onnét az kvártélyban. Annak neveztek: de nem kvártélyban, hanem csak kóborlani. Ez nap háltunk egy kis pusztfa faluban.

26. Onnét megindultunk, az utat elvétettük: egy-néhányan, mintegy negyven lóval, rettenetes erdőre vetődtünk; szerencsénkre ott találtunk valami szegényemberekre: annak minden marháit elhajtottuk; melylyel mi akkor igen jól jártunk, ők szegények megromlának.

27. Szállottunk Dobrocsina nevű faluban.

28. Hivatott Macskási Boldizsár és Toroczka István uram bennünket egynehányan, hogy hol jártunk? mivel ő kegyelmektől szakadtunk volt el.

29. Találták halva szegén Cserinyi Pál uramat, ugyan az nap el is temették egy búzaveremben.

30. Voltunk Macskási Boldizsár uramnál ebéden.

31. Temették el Alsó János uramat is Királyován. (Krajován.)

Anno 1691. Februalius 1. Mentünk egynehányan zsákmánra; az nap vissza is jöttünk szállásunkra.

2. Újebben elmentem zsákmánra, akkor is az mit lehetett, hoztunk.

3. Jött közinkben Mikó István uram Dobránikra.

4. Újebben mentem zsákmánra; búzát és szalonnát, túrót, eleget hoztam.

5. 6. 7. 8. Nem mentem sehova, mivel az mire szükségem volt, azelőtt való napokon hoztam.

9. Indultunk Dobránikról. Háltunk csak az puszta mezőn.

10. Királyovára. Horváth István uramnál voltunk Mikó István sógor urammal és Maksai Balázs urammal; háltni mentünk csak egy nagy erdő alá, valami rossz szalmákhoz.

11. Szállottunk az Zir (Zsily) vize mellé; az nap ott mulattunk. Itt is igen rosszúl laktunk, mind magunk, lovaink.

12. Újebben szállottunk egy kis szálas erdőhöz; ott sem volt egyéb semmi, csak valami rossz szalma; de másképen olyan rettenetes szél volt, hogy a tüzet meg nem tarthattuk, hanem csak az nagy szél szélelfűtta. Igen nagy nyomorúságunk volt, csak Isten tudja.

13. Bisztercz nevű faluban szállottunk, közel az Dunához.

14. Küldett engem az úr Macskási Boldizsár uram Bajlesre az urhoz Petróczi István uramhoz ő nagyságához, holmi dolgok végett. Az nap vissza is jöttem Biszterczre.

15. Küldettük Donát János uramat kvártély keresni.

16. Vágtak le Bodoni uramékkal egynehány kucuzot. Az testeket is megégették.

17. Hót meg éjjel Csáki Zsigmond uram.

18. Temettük el.

19. Mentünk Bajlesre Macskási Boldizsár uram-

mal. Vocsorán voltam hopmester uram asztalánál, együtt Hajzlerrel. Hajzlernek ajándékoztam egy kis tubáktartót, teli tubákkal.

20. Jöttünk vissza Bisztirezre.

21. Maeskási uramnál voltam ebéden.

22. Ment el Mikó István uram malomban, saligvárdának.

23. Jött meg Mikó László uram az malomból.

24. Küdettük Mikó Gábor sógor uramat udvarhoz, hir-tudni.

25. Mikó István uram is hazajött.

26. Jött urunk közinkben Bisztirezre; az nap jött oda Doria is urunkhoz, Erdélyből. Akkor hallottuk elsőben, hogy az urat Bánfi György uramat erdéli gubernátorrá tették.

27. Nyulászni mentünk az fejedelemmel hétfőn; kedden volt szállásunkon Harinai Ferenez, Horvát István és Horvát László uramék.

28. Ment el ő nagysága (Tököly) az kvártélyában, Mikó István uram peszmét után.

Anno 1691. Martius 1. Jüttek meg az peszméttel.

2. Osztottak peszmétet, minden személyre 3—3 okát.

3. Jött hozzánk ebédre hadnagy Jenei Sámuel uram. Ugyan az nap haliottunk nagy mendörgést.

4. Ment el az hadnagy töllünk.

5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Csak híjában töltöttük időnket, kedvünk ellen.

14. Mentünk zsákmánra egynehányan; éjjel érkezünk egy nagy faluban, az Szir vize mellé, melyben egynehány embereket elfogtunk. — Azon éjjel igen vigyáztunk: mivel igen félelmes helyen voltunk. Másnap mindenféle gabonát eleget találtunk, megra-

kodtunk : de azzal mi meg nem elégedtünk, az kurucz szokás szerint, hanem engemet szekerek után küldének, hogy az kvártélyból küldjek egynehány szekeret az Sir vize mellé, hogy hadd rakják meg gabonával és búzával. Ő kegyelmek elmaradának az mezőben, valami szalmakazaloknál ; éjjel valami puskás oláhok menvén arra szekérrel, rendeletlenül rájok mentek, esszepuskáztak ; az sötétben szegín Tót Mihály sógor uramot ott úgy lötték, hogy meghót csakhamar. Azon lármában, az kik veremre vitték volna is, azok is mind elszaladtak, csak halva hazahozák szegín Tót Mihály uramot.

15. Küldettük Mikó István uramot Bajlesre, hogy az fenn megírt dolgot ott megmondja az fejedelemnek. Ugyan az nap visszajött.

16. Koporsót csináltattunk, az mint lehetett.

17. Temettük el szegint, kit bizony igen szántam. Az nap mi mentünk egynehányan udvarhoz, Bajlesre.

18. Ott mulattunk, Macskási uram is az nap jött.

19. Indultunk urunk komornyikával későn ; hálni mentünk az Dunaparra, egy kis szigetben. Ott háltunk Kovács István nevű hadnagynál, ki az révet őrizte.

20. Indultunk az Dunán le hajóval. Ez volt legelső Dunán való járásom. Ezen éjjel háltunk az Dunaparton egy szigetben, melyben csak egy óráig lettünk volna is ott, az mikor megindultunk : felverték volna bennünket.

21. Érkeztünk Nikápolyban, ott az nap szemben is voltunk az ottvaló basával ; jó szívvel látott, becsülettel gazdálkodtatott.

22. Ott mulattunk.

23. Mentünk Örminya nevű faluban, az holott igen sok bor és raciő (igy) volt. Az nap vissza újabban Nikápolyban.

24. Ott voltunk.

25. Újabban mentünk Örminyára.

• 26. Vissza Nikápolyban.

27. 28. Holmit vásároltunk. kinek mi szüksége volt.

29. Indultunk Nikápolyból; csak igen kicsit menhattunk az Rahova vizéhez, ott kellett mulatnunk 30-ik, 31-ik, az nagy szélvész miatt.

Anno 1691. Aprilis 1. Onnét indultunk. Ezen az napon is igen kicsit jühettünk; újabban szállottunk egy kis folyóvizben, mely az Dunában szakad, — Sziesra vizének híják; ott is egy nap mulattunk az szélvész miatt. Harmadnap is mi nem várhatók. hogy csendesedjék az szélvész, hanem megindulánk öten, úgymint: Macskási Ferencz uram, Maksai Balázs, én magam, Márton deák és kis Fejérvári. olyan remínséggel, hogy Rahovára elérkezzünk. Az nap az Dunaparton mind mentünk, étlen. Elfáradtunk, egyszer el is estvéledék. Sem ennünk valót, sem fát nem kaphattunk, félelmes helyen is voltunk, az hideg esső is ránk jüve azon éjjel; csak nyomorúsággal viradtunk meg az Dunaparton.

4. Jó reggel újabban megindulánk, hogy már idején Rahovára érkezzünk; mind mentünk. az mint lehetett, értünk az Duna mellett egy nagy szakadékra, az mely az Dunában szakadott. Már ott annak nem mertünk fogni, mivel nagy is volt, széles is. Az utat egyikünk sem tudta. Búsultunk. féltünk. Csak neki kénszeredénk, megindulánk; az szakadék mellett, az mint kerültük. az Dunától messze vetődtünk. Elállot-

tunk, leültünk; szegín fejünk, nem tudtuk mit csináljunk: visszamenjünk-é az Dunaparra, avagy mégis kerüljük azt az nagy szakadékot? Azt is gondoltuk, hogy az még visszamegyünk, addig az hajónk elhalad, és annál többet fáradunk. Újabban csak megindultunk az szakadék mellett; sokáig mentünk; egy idő múlva végét érők, és az császár útjában akadánk, mely Rahovára vitt. Az uton, kételen az nagy éhségünk miatt, három törököt találtunk: rászorítván az éhség, az mi kevés kenyerek volt, azt elvevők, úgy kaphattunk ételre. Rahovára is aztán valami nehezen elérkeznék. Az hajónk is estvére eljött. Ott meghallók, hogy az pandurok az urunk komornyikját felverték az Dunán, minden vásárlását elnyerték, minket is lesnek. Onnét mi el nem mertünk menni, mivel kevesen voltunk.

5. 6. 7. 8. Ott hevertünk nagy költséggel.

9. Estve későn érkezett póstamestere Tökölyi uramnak ő nagyságának, Dobay Gábor uram. Ugyanazon éjjel el is ment Drinápoly felé.

10. 11. 12-ik is ott mulattunk. Ezen estve érkezének feles török hajók, és azokkal végezők, hogy csak meginduljunk Isten engedelmeiből.

13. Indultunk Rahováról. Háltunk csak az Rahojcsa kis folyóvizben, az hol az Dunában szakad.

14. Újabban kicsint mentünk; háltunk az Dunaparton egy szakadékban.

15. Jutottunk az Csibre vizéhez igen nagy szélvészben, úgy, hogy ha csak egy óráig is arra az Csibre vizére nem mentünk volna, mind odavesztünk volna.

16. Igen szomorú husvét napunk volt az Dunán.

17. Mentünk az Lomp vizére háltni; ott is két nap kellett mulatnunk, az szélvész miatt nem indulhattunk.

18. Megindulván, igen kicsit jöttünk az Lomp vizétől; csak az Dunaparton haltunk.

19. Újabban megindultunk az Dunán; hirtelen ránk jüve nagy szélvész: csak alig szaladhattunk egy kis szakadékban, hogy mind oda nem vesszünk.

20. Onnét megindultunk; épen addig jöttünk az Dunán, az hol az esztorázsát tartották, ott haltunk.

21. Isten jóvoltából reminségünk kül beérkezénk az vidini táborban szép békével, kiért áldassék szent neve az mi jó Istenünknek!

Az idők alatt, az míg Nikápolyban jártunk, haltak meg ez ide alább megirt becsületes jóakaró uraink, erdélyiek, úgymint: Bánfi Boldizsár uram, Almási Bánfi György uram, Donát János uram, Mikó László uram.

22. Volt szállásunkon Horváth István uram ebéden.

23. Vitték az lovainkat az ménesre.

24. Volt Macskási Ferencz uram nálunk ebéden.

25. Voltunk Macskási Ferencz uramnál ebéden; azalatt jüve bé az szolgám, az ménesről rossz hírt hoza, hogy az jobbik lovam megbetegedett. Lóra ülék, kimenék; nem voltam egy fertályóraig ott, csak meghala. Mely lovamat azelőtt harminadnappal hatvanöt talléron kérték: de én 80 talléron sem adtam volna el abban az időben. Visszamenék, búmban megivám egynehány forint ára bort.

26. 27. Ott töltöttük az időt.

28. Ment által az urunk az Dunán Vidinben.

29. Vetettem el az fekete ruhát, és fényesben öltöztem.

30. Adtam el egynehány czizmát, az melyeket Nikápolyban mondva csináltattam volt.

Anno 1691. Május 1. Adtam el egynehány sing posztót 5 forinton, melyet Nikápolyból hoztam volt.

2. Hót meg Ereszvini András uram; az nap el is temettük.

3. Jött által az viddini basa és az jancsár-aga és két fii-török velek; az fejedelem megvendégelte őket, és meg is ajándékozta. Az basának adott egy paripát és pár puskát, egy kezkenőt. Az kadiának adott egy pár puskát és egy kezkenőt. Az jancsár-aganak adott egy felintát (flintát), egy kezkenőt. Negyedik agának egy szép ezüsteszét, hogy igyék belőle, mivel igen vén ember volt, és egy szép magyar kezkenőt: és így az vendégség után elereszté őket.

5. Én is egy nagy holdos kanczát kifogék az bitang-ménésből, Maeskási Boldizsár uram jóakaratajából.

6. Vajda János és Újvári Miklós uram volt nálunk ebéden.

7. Ment el urunk az Dunán által, az meleg-feredőben.

8. 9. 10. 11. Helyben voltunk.

12. Megparancsolták, hogy mi erdélyiek az alsó sánczban költezzünk; nem öremest, de meg kelle lenni, és lekölteztünk.

13. Vettem egy hordó bort az két sógorral: Mikó István urammal és Vajda János urammal, száz magyar forintokon; mintegy harminczöt vedres lehetett. Én adtam belé hatvan forintot, ő kegyelmek ketten negyvent: kikezdők egy keveset, kiadánk benne, rá jüvének az hajduk, az két fenekét kivágák: még jól sem lakhatánk belőle. Így járánk az kora mulatsággal.

14. 15. 16. Hót meg Pávai Dávid uram.

17. Ment le itt az Dunán nagy pompával, muzsikaszóval az angliai követ Konstanczinápolyban.

18. Voltam Madács Péter uramnál az felső sánczban. Az nap temettük el Pávai uramot is.

19. Eret akartam vágatni, mindenik karomat egynehányszor megvágták: de semmi egyéb viznél nem jött, az is csak kicsin, ki miatt nem igen sok remínség volt felőlem, mivel az szegín erdélyiek abban az időben igen holtak az iszonyú szokatlan sanyarúság és nyughatatlanság miatt.

20. Roszúl voltam, valami nehezen feujártam.

21. Addig hiva Vitéz Ferencz uram, hogy ő kegyelmével általmenék Vidinben. Ott ebédet ettünk, estvére visszajöttünk. Én mindazáltal csak erőtlenül voltam, mivel az vér is rajtam volt.

22. Jött meg az fejedelem az feredőből.

23. Macskási uramnál voltam.

24. Mentünk fel udvarhoz mi erdélyiek, az alsó sánczból az felsőben; estvére vissza újabban. le az alsó sánczban.

25. 26. Csak az Dunaparton vigyáztuk az sok török hajókat, mint jüttek fel egymásután minduntalan.

27. Jött meg Dobai Gábor uram az füvezértül, minden jó biztató szókkal, az szokás szerint.

28. Vettem egy-szürke kanczát, jó remínség alatt, fl. 15.

29. Adta meg urunk ő nagysága az Ilona-poharát az uraknak, kapitányoknak. Igen nagy vendégség volt.

30. Mentünk nyulászni; sok nyúlat fogattunk. Az nap érkeztek meg az lövő-szerszámakkal is, az kik Havasalföldiben elmaradtak volt.

31. Visszajöttünk az vadászásból; és az nap meglődözének egy francziát az estrázsálásért, csak hogy hugyozni kiment az helyéből, és azalatt egy

Harkai nevű hadnagy, mely áristombban volt, onnét elébbállott.

Anno 1691. Junius 1. 2. 3. 4. Hala meg szegén Kádár Mihály uram; az nap el is temettetem.

5. Érkezek egy kapucsi-basa urunkhoz igen nagy haragosan; sokat veszekedék urunkkal az erdélyiek felett; mind csak azt vitatta, hogy az erdélyiek hamis emberek, az török császárnak nem igaz hivei; örökké hamisok voltak, most is hamisok! Rútul morgott, szitkozódott. Reggeltől fogva majd délig az sok vitázás volt. Urunk csak azt vitatta, hogy az nagy erő hogy rájok ment: az kételenség hozta, hogy el kellett hajlaniok; az mint magok is megtapasztalták az törökök, hogy nagy barom-erő volt az az német erő. Sok volt ott az beszéd, mert az kapucsi csak azt vitatta, hogy soha addig az töröknek nem leszen szerencséje, míg Erdélyt el nem rontják. Tökölyi uram meg azt vitatta, hogy ha igaz hivei nem volnának az török császárnak az erdélyiek: nem küldettek volna most annyi becsületes embereket ide, hogy az császár köntesihez ragaszkodjanak. Sok volt az veszekedés.

6. Mentünk mi által Vidinben Macskási Ferencz urammal; az nap újabban vissza.

7. Ment el az haragos kapucsi, az ki megijesztett vala bennünket, hogy csak elrontatja az török császár és tatár hám Erdélyt.

8. Indultunk urunkkal az Duna mellett való Vaskapu felé; ezen éjjel háltunk valami pusztá faluhelyen.

9. Háltunk mezőben, igen szép forrásoknál.

10. Érkeztünk Feketevárashoz, melyet pusztán találtunk; oláhul híják Csernisnek.

11. Ott voltunk Feketevárasnál.

12. Szállottunk — egynehányan felmenvén urunkkal az Dunán, csak hajón — az Duna közt való erős szigetben, és ott háltunk.

13. Mentünk fel Orsvához, ezt pusztán találtuk; mindazonáltal igen sok cseresnye volt ott. Urunk is feljött az szigetből hajón, és Orsvánál egy diófa alatt ett ebédet. Ebédután visszamentünk az szigetben.

14. Visszaindultunk az szigetből Feketeváras felé: csak előttünk silyede el egy demiján és egy farkata, sok drága éléssel odavesze az Dunában. Mi hálni mentünk Feketevárashoz.

15. Ott mulattunk.

16. Indultunk Feketevárástól mi az hadak az szárazon; urunk az Dunán ment le egynehányad magával Vidin felé. Mi szállottunk újabban igen szép forrásokhoz.

17. Érkeztünk mi erdélyiek az táborhelyre, Vidin iránt. Urunk elmaradt az Dunán, mivel szélvész találta. Ugyanezen éjjel öltek meg egynehány katonát az cseresnyén.

18. Érkezett haza Macskási Ferencz uram kö-zinkben.

19. Érkezett meg urunk közinkben.

20. 21. Volt musturája az erdélyieknek.

22. Mentünk által Vidinben egynehányan, magunk multságából, ott ebédet készítettünk, meg visszajöttünk.

23. 24. 25. 26. Osztottak valami kevés peremodát (praebendát), lisztet és búzát.

27. Vendégelte meg Kemény László uram ő nagysága urunkat ő nagyságát, egynehány urakkal és kapitányokkal; tisztességesen volt. Annakutána urunk megajándékozta Kemény uramot.

28. Nyugodtunk az vendégség után.

29. Madács Péter uram hittá volt urunkat ebédre egynéhány urakkal: de roszul lévén urunk, el nem jüve; hanem az urak, az kiket hitt, ott voltak. Én is szegül-végül azon ebéden ott voltam; becsülettel lakánk. Macskási Boldizsár és Nemesányi uramnak igen mód nélkül való jó kedvek volt. Kurucz módon becsülték egymást csak: de semmi rossz dolog nem volt.

30. Újabban jött urunkhoz az kapucesi-bassa.

Anno 1691. Die 27. Junius (így.) Kimentek az mezőre az szokás szerint reggel az táborhelyből mező-járni menők: előtte az marhákat kihajtották volna, és azon mezőn járó egynéhány becsületes emberek találta az szép sík mezőn egynéhány száz apró zászlókot, ki felütve, ki ledőlve az földön; azok ki török zászlók, ki német, ki magyar, ki kornyéta-formák voltak. Soha senki nem tudta, sem azután ki nem tudódék, hogy ki munkája lehetett? mert igen sok volt, egynéhány száz, nem hiszem ezernél is több nem volt volna. Mind egész táborostól csodálkoztunk rajta, ki jóra magyarázta azt is, ki rosza. Az zászlók csak ki egy arasz, ki másfél araszok voltak.

Anno 1691. Julius 1. Adtam Mikó István sógor uramnak egy igen szép szürke paripát, melyet megmondottam ő kegyelmének, hogy csak szép, de rossz; de semmiképen sem hagyta addig békét, míg oda nem adám fl. 61. Igen jó kedvünk volt. Macskási Ferencz uram volt és Maksai Balázs uram köztünk való. Tukmálók, halasztók az áldomást hétfőre.

2. Esszegyülénk ebédre, áldomást ivánk; nem kevesebbet 13 forint ára bornál, ha többet nem is.

3. Jött a fű-szerdár-basa urunkhoz; igen nagy

pompával acceptálta ő nagysága : rettenetes lövés volt, és megvendégelte, és úgy eresztette el.

4. Urunk is kiment hozzá az táborára; nagy messze hadaiban urunk eleiben kiküldett az táboráról, az táborához közel az kengyelfutóit, csauzit. Az míg mentünk az táborra, addigis sok mulatságok volt az törökeknek. Csidaiban (dzsida) süveget tettek, ahhoz lödeztek. Csidaztak, futottak, kétfelől mellettünk mind czifra kópiások jártak, úgy kísérték bennünket egész a fű-szerdár sátoráig; ott leszállván urunk, bémene az szerdárhoz. Minket külön-külön csoportonként sátorokban vittek. kávé és az ő szokások szerint dohánt gyútottak, úgy kedveskedtek. Annakutána az étket elfogták bor nélkül, az ők módjok szerint, derekason megvendégeltek. Az vendégség után elsőben urunkot, azután az urakat, azután kapitányokat, mintegy huszonhét vagy huszonnyolczadmagával ő nagyságát megkaftányozá, és úgy visszamenénk; visszamenőleg is majd egy mértföldnyire kísérték az törökek pompáson.

5. 6. Készültünk nagy öremmel, hogy már Erdély felé indulunk.

7. Indultunk az vidini sánczból; háltunk az török táboron feljül, egy pusztá falu helyén, melyet híznak magyarul Szilfalva, oláhul hítták Olymu.

8. 9. 10. Helyben voltunk; ez nap az szekerek is elérkezének.

11. Indultunk, Firidinen (Füredinen) felül szállottunk.

12. Ott. 13. is ott. 14. Indultunk, háltunk az Duna és egy szőlő közt, az hol cseresnyét bőven eleget találtunk.

15. Érkeztünk Feketeváras mellé.

16. Helyben voltunk. Az szekerek is ezen nap érkezének el.

17. Indultunk által és mentünk az Duna mellett való Vaskapun. Szállottunk Puszta-Orsvához.

18. Helyben voltunk. Az nap jüve az csernesi kapitány urunkhoz.

19. 20. Helyben. 21. Indultunk. Szállottunk Mihádián feljül.

22. Mihádia és Karán-Sebes között szállottunk. Ezen éjjel mind kiszöktek Karán-Sebesből az ottvaló lakosok és peresidiom.

23. Szállottunk Karán-Sebeshez, pusztán találtuk.

24. Helyben. 25. Csak az hegyre szállottunk. Itt akart elszökni Hajzler uram ő nagysága: de észrevették.

26. Indultunk Karán-Sebestől; háltunk az Tömös víz mellett.

27. Menénk' Lugas alá. Keményen hozzánk lödözének, és csakhamar megijedének és megadák; az benne való németeket urunk elereszté békivel.

28. Urunk peresidiomot küldé belé. Az nap ott mulattunk.

29. Indultunk; akkor is szállottunk az Tömös mellé.

30. Indultunk az Tömös mellől; ott hagytuk az cselédünket és szekerünket; háltunk az jedi-palánki pusztán. egy kevéssé; éjjel megindultunk. mind mentünk, hálni mentünk 31-ikén Pacsva (Pancsova?) mellé, ott háltunk alól Páncsván.

Anno 1691. Augustus 1. Az Páncsván alól való szállásból szállottunk feljül Páncsván.

2. Ment által urunk az Tömesen és Dunán az füvezérhez, kevesedmagával.

3. Mi is általmentünk, szállottunk az Dunaparton egy Viznicza nevű török és rácز faluban, alól Landor-Fejérváron.

4. Mentünk a török táborra Landor-Fejérvárhoz. Ugyan az nap Landor-Fejérvárt is mind megjártuk Macskási Boldizsár és Toroczkaí uramékkal és több becsületes emberekkel.

5. Mi mentünk által Pancsvához Egri János urammal.

6. Vagdaltam meg holmi törökek lovait.

7. Jütt újabban parancsolatunk, hogy mindenes-től általköltezzünk Landor-Fejérvárhoz.

8. Költeztünk által az Dunán; szállottunk igen hideg forráshoz, alól Pacsván.

9. Költeztünk által az Száván, Zemlíný felé igen nehezen: mivel rettenetes szakadéki voltak az Szávának; hol hasig, hol nyereg-szárnýáig ért, az pedig igen rút sáros volt, tartott fertály-mélyföldet. Midőn általkölteztünk, szállottunk az zemlíní sáncz mellé, közel. Azon éjjel mindgyárt megindultunk portára, mivel olyan hír jütt vala, hogy az rácзok, az kik az németek mellett voltak, laboncзokkal külen táborban volnának, és mi az törökekkel az végre mentünk egész éjjel, hogy azokat felveszjük; 10-ikén, szintín mikor már kezdett viradni, csak véletlen akadánk az derék német táborra. Készen vártak; mi is csakhamar megfordulánk; mind estig tarta az ellenkezés, mindaddig, míg viisszaszállottunk mi is az derék táborra Zemlínhez.

11. Helyben voltunk.

12. Jött az egész német armáda utánunk, csak közel szálla az törökek sánczához.

13. Helyben voltunk; mindazonáltal az kinek kedvek volt nézni, elment, próbálhatott is, mivel ez nap is estig tartott az ellenkezés. Az két rettenetes erő csak úgy nézte egymást.

14. Újabban az német tábor felkelvén, szemünk láttára viasszaszálla; de az nap mind ellenkezett mind török, magyar, az kinek ahhoz volt kedve. Egynehány németet és fejeket is hoztak.

15. Vissza az régi táborhelyre szállott az német tábor.

16. Minden hadait az sánczból kiszállitá az fővezér is, és utána mentünk az német tábornak.

17. Mikó Gábor uram viasszamene betegen Landor-Fejérvárhoz. Minckünk hozák hirül, hogy fut az német; utána, az mint elmehettünk, többet nyargaltunk másfél mélyöldnél. Szépen rendelt seregben az Dunaparton értük: keményen megellenkeztünk. Mind ő bennek, mind mibennünk elesett. Olyan rettenetes sáska jött ránk, hogy egymást alig láthattuk, kinek mását ember nem hiszem, látta volna; és éjjel csak viasszaszállánk újabban az török tábora mellé.

18. Újabban az fővezér kirendelé mind az egész táborát: az német tábor felé úgy mentünk mind rendelt seregben, mindaddig, míg meghozák, hogy német segítség jü; azt meghozván, mindgyarást annak eleiben küldének, azokat a német tábortól elrekesztők; az Dunapartnak szorítók az lovasát s gyalogját, az szekereket és eselédeket mind elnyerők. Az Dunaparthoz aztán valami egynehány taraczkokat hozatának az törökek: úgy bonták meg az németeket, és mind egy lábíg levágók. Sok szép nyereségünk lön ezen

szombaton. És az török tábor Horvátország felől eleiben szálla az német tábornak.

19. Jó reggel az németek kirendelék szép rendesen magokat; mi mind néztük, azalatt csak felénk kezdének lassan-lassan nyomulni, így hogy délután egy és két óra közt elérkezének; és elsőben egymást köszöntök ágyúk szólásával, amakutána egyéb pus-kák ropogásával. Olyan harez lön, az ki egész sötétig tartott; és az szombati jó nyereségnek így adók meg az árát: mert az magunké is mind odavesze, magunk is csak alig szaladhatánk.*)

20. Érkeztünk az Száva mellé. Az nagy fáradság miatt akkor éjjel mind én, s mind Mikó István sógor uram az lovainkot elvesztettük volt, kin igen megijedtünk vala; mégis, megtaláltuk, kin igen megörültünk; mégis az törökektől egy lovat ellopánk Mikó István sógor urammal. Ezen az nap az nagy szorosságban egy töröket az lovam belevága az Száva szakadékjában, akaratom ellen; kicsinben maradék, hogy magamot is meg nem ölének.

21. Költeztünk által az Száván: tiz lótól egy aranyat adtam, hogy általvitték az Száván. Az nap Viznicze mellett háltunk.

22. Hálni bementünk Vizniczére.

23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. Hót meg Semiczki uram. 30. Eltemettük.

31. Költeztünk által az Dunán és Tömesen; újlag szálltunk Pancsvához.

Anno 1691. September 1. Holt meg Mihác Mihalý uram Pancsvánál, hogy általkölteztünk csakhamar.

---

*) Szalán-keméni ütközet.

2. Jüve által urunk is közinkben. Az nap temettük el Mibác uramat.

3. Helyben voltunk Pancsvánál.

4. Indultunk. Háltunk az pusztán, az király kútjánál.

5. Újabban az pusztán. egy kis rákos víz mellett.

6. Egyeztünk meg Tömösvárnál az elhagyott cselédinkkel.

7. Szállottunk tömösvári szőlők alá, Lippa felől.

8. Visszafordultunk. Ezen éjjel szökének el Toroczka és Daniel uramék, és Macskási Ferencz uram, maga külön.

9. Újabban költeztünk által az Tömes hidján. Szállottunk az pusztán az Denta hidjához.

10. Szállottunk Verseez nevű puszta vár alá, az várasa mellé: de az is puszta volt, de törökbúzáat eleget kaptunk. Itt az rettenetes havas eső vert. Ott nem hálánk. hanem elébbmenénk valami törökbúzák mellé. ott háltunk.

11. Szállottunk az Garas vize mellé; fánk igen szűk volt, hideg volt.

12. Kezdtünk általköltezni; az viz nem volt igen széles. de igen mély volt. Sógor uramék egyetmással általkölteznék, de soha az lovaink az víznek neki nem menének. Én az lovakkal egyfelől maradtam. sógor uramék másfelől az egyetmással.

13. Én is valami nehezen általmenék az lovakkal, ő kegyelmek után.

14. Bészállánk Jedi-Palánkára; onnét is az mely házhoz szállottunk egynehányan mi erdélyiek. kitudának szegín fejünket; hanem szorulánk moeskos kis parányi házacskában, az is puszta volt.

15. 16. Nyugodtunk roszul. az mint lehetett.

17. Mindgyárt fogtunk az sáncz-csináláshoz ; minden emberre rúdakkal felosztották.

18. 19. 20. 21. Erössen dolgoztattunk az sánczon mindennap, mindnyájon.

22. Ment el az fejedelem Temesvár felé, egy rész hadaival. Én elmaradék Maksai Balázs urammal, mivel igen beteg voltam. Mikó sógor uramék elmenének.

23. 24. 25. 26. Ezeken az napokon csendességben voltunk.

27. Egynehány tatárok ráütettek az kvártélyunkra ; egy falka marhát elhajtottak, azonban sok szegín marha mellett lévő leginyeket megfosztottak, mezíten hattak.

28. 29. Ez két nap újabban semmit nem hallottunk, csendesen vótunk.

30. Újabban jó hajnalban ránk ütének egynehány lovas német és labonecz ; csak akkor vettük eszünkben, mikor az kapunál voltak, sőt ha szerencsére egy nagy rakott szekér szénának ott az kapuban az kereke el nem romlott volna : be is jüttek volna, és sok kárt tettek volna bennünk. Azokkal egy darabig az sáncz előtt ellenkeztünk ; az laboneczoknak nagyobb része az marháinkot téringette, és el is hajták akkor majd minden marhánkot : többet juhval és tehén-barommal együtt kétezernél ; és így rontának meg akkor is. Embert is egynehányat löttek és sok jó paripát az ellenkezésben.

Anno 1691. October 1. 2. 3. Indultunk az palánki sánczból urunk után. Dentához közel, egy lápos viz mellett háltunk.

4. Tömesvárhoz közel háltunk.

5. Ebédre Tömesvárra mentünk ; hálai az saradi

forráshoz ; igen szép forrás volt. Itt igen jó alkalmatosságot mulattunk el, kít sokszor megbántunk. Macskási Boldizsár uram és Kemény László urammal, Maksai Balázs és Dobolyi Bálint urammal voltam.

6. Egyeztünk meg urunkkal Fel-Laknál ; olykor érkezünk, hogy szintén akkor volt láрма az ő nagysága táborán. El is szállánk, akkor éjjel egy darabig menénk, úgy szállánk meg az pusztán.

7. Szállottunk egy pusztá tó helyiben ; odaérkezék Madacs Péter uram, és hozák hírül, hogy az Lippából az mely egy compánia német küin volt : azokat az Váradról jött kuruczok mind levágták, és az fűtiszteket elevenen elfogták. Ezen éjjel újabban megindultunk, szállottunk Fel-Lakon felül.

8. Egyeztünk meg az Váradról jött kuruczokkal jó reggel. Ebédután szállottunk az lippai pusztára.

9. Újabban elébbmentünk ; szállottunk csak azon az nagy pusztán.

10. Egyeztünk meg törökekkel, tatárokkal.

11. Velek megindulván, akkor is csak az pusztán, valami pusztá falu helyire

12. Szállottunk, közel az Maroshoz. Ezen az éjjel szép nyereségünk lön, mert egynehány hajóját elnyertük az németeknek, kin liszt, bor, akavita bőven volt.

13. Újabban szállottunk az Maros mellé, közel Lippához.

14. Éfél előtt, éjjel megindulánk által az Maroson. Estvére valami hirekre nézve meg vissza ugyan az Maroson ; Lippához közel, alól rajta szállánk.

15. Ott mulattunk helyben.

16. Újabban által az Maroson, Gyula felé szállottunk, Világosvárhoz közel, csak alája.

17. Szállottunk Jenőhöz nem messze. Ugyan az nap érkezének el az törökek és tatárok, melyek csak közel szállának hozzánk.

18. Épen Jenő mellé szállánk.

19. Küldének valami portafélét, és az nap fogának meg Vitéz Ferencz uramnak két szolgáját, és sok lopott marhát nálok találván, mindeniket meglödezek. És az törökek Gyulából kijüvénnek vagy négyen : az sziveket, májakot testekből kivevék és el is vivék ; mit csináltak vellek ? ők tudják.

20. Visszajüvénnek az portások ; hozák rabul Zsenyei István uramat ő nagyságát és az kállai hadnagyot Hajdu János uramot ; és urunk derekason megajándékozá akkor is kapitány Horvát Ferencz uramot, mivel maga fogta el Zsenyei uramot ő nagyságát.

21. Indulánk Jenőtől. Ezen az napon betegen lóra tevők Szegedi János uramot, és nem jühete ; tevők egy szekérre, csakhamar meghala, és akkor is valami szálas erdőben szállánk. halva odavivők.

22. Ott mulattunk és el is temetők szegin Szegedi János uramot.

23. Újabban Gyula felé szállottunk.

24. Mi ott mulattunk. Szolgáinkot elküldettük Gyula felé zsákmánra.

25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. Ezen egész hét alatt mind csak Gyula és Jenő között való pusztakon, ligeteken tekergettünk ; bizony igen sokat éheztünk, koplaltunk.

Anno 1691. Die 1. Novemberis (így.) Újabban indulánk az táborhelyről az puszta felé. Itt is szegin Cserei uramot *) betegen lóra tevők ; nem messze

*) Cserei Györgyöt, a krónikás Mihály bátyját.

vihetők, csak az lóháton meghala. Megállánk, és hamarjában egy kis vermet ásánk és úgy temetők el. Ezen éjjel igen hideg lén, nagy hóharmat; fát egy szalat sem kaphattunk: egy kis helyen volt valami bógáeskóró, azt az földet az bógáestól szépen megtisztították, egymás kezéből kapdostuk, még verekedés is volt felette; az ki abban kaphatott, abból raktunk valami jó tüzet.

2. Szállottunk az Maros mellé az pusztáról.

3. Igen nagy bajjal költeztünk által az Maroson; általkölteztvén, nem messze megszállottunk.

4. Ott mulattunk, szolgálainkot eltévesztettük volt.

5. Szállottunk Tömesvár felé, valami cserfás erdő mellé. Dobbal megjárak, hogy senki, se maga, se szolgálja Palánka felé ne menjen: mert valaki arra megyen, felakasztják. Ez pedig csak mesterség volt. Ezen az nap Petróczi István uramot elküldé urunk Tömesvárhoz az vezérhez.

6. Maga is ő nagysága szemben volt az vezérrel. Önmét elindultunk, későn szállottunk nem messze az Tömes hidjától; viradtig az hidhoz mentünk.

7. Költeztünk által az Tömesen; igen hideg volt. Szállottunk egy berek mellé, és keményen vert az havas esső, széna is egy csep sem volt.

8. Szállottunk Verseez vára alá; itt is az hó erősen vert. Sült tökkel és törökbúzával vendégeskedtünk.

9. Szállottunk Jám nevű faluban, de pusztá volt ez is.

10. Szállottunk Mirkoicz nevű faluban, ebben laktak.

11. Hala meg szegín Janó, az Maksai Balázs uram szolgálja, el is temetők.

12. Helyben. 13. Jött Macskási Boldizsár uram szolgája.

14. Jött maga Macskási Boldizsár uram kö-zinkben.

15. 16. 17. Helyben voltunk. Adtam Mikó István sógor uramnak egy szürke lovat.

18. Indultunk Palánka felé; ezen az nap egy része által is költözék az Dunán az szegín erdélyiek közül. Én ott maradék, és az egyik lovamról ezen éj-jel mind nyerget, pokróczot, kantárt ellopának, — csak oda lőn.

19. Én is az urakkal, Petróczy István és Macskási urammal költözém által az Dunán. Ezen az napon eresztének el egynehány szegín erdélyi uramékat hazafelé.

20. Mi szállánk Pozsorviczára. 21-ikén (ott.)

22. Hallók meg, hogy felverték az szegín el-eresztett erdélyieket.

23. 24. 25. Érkezek urunk is későn Pozsorvi-czára az kvártélyban.

26. 27. 28. 29. 30. Már valami rosszúl gazdál-kodtak, kinek micsodás gazdái voltak.

Anno 1691. December 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Ezen az napon hala meg egy igen kedves paripám Tatár, melyet el nem adtam volna másfél száz forintokon is.

8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Lőn lárma, az mely miatt mindgyárt ment az fejedelem Palánka felé. Én itt maradtam, mivel igen rosszúl voltam. Reminség sem sok volt életem felől. 15. Csak feküdtem.

16. Vágattam eret; de senki nem biztatott, hogy meggyógyulok.

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. Csak alig-alig voltam.

Anno 1692. Die 1. Januarii. Ebéden voltam hopenester uramnál.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. Vonának karóban három pandurt.

11. 12. 13. 14. 15. Érkezék az urunk inasa asszonyunktól. Ugyanazon éjjel Baji (Bay) András uram az francia királytól, kihez már semmi remfenség nem volt.

16. Egy kapuesi-basa Drinápolyból. Ezen az napon vendéglé meg urunk az német rabokat, és az hopenester asztalánál voltak az magyar rabok is. Én is ott voltam, nagy vendégség volt.

17. Az vendégség után újongattunk mindnyájon.

18. Indult urunk Landor-Fejérvár felé: de az Morván (Moraván) által nem mehetett, visszatért.

19. Újebben csak elment Landor-Fejérvárra.

20. Ott volt. 21. Visszajött ő nagysága.

22. Ment ő nagysága Palánkára.

23. Jüttek vissza az erdélyiek Palánkáról.

24. Is ott volt urunk.

25. Jütt meg urunk.

26. Urunk indult Drinápoly felé, hagyott az erdélyieknek ezer forintot.

27. Mentünk Vitéz Ferencz urammal és az urunk papjával, Mikó István urammal Esztorva (Osztrova?) nevű faluban Inezédi György uramhoz; voesorán jól tarta ő kegyelme. Volt ugyan valami labonez hír, de nem bizonyos. Lefekvénk, aludtunk jó álmot: azonban álgyűlövést hallánk, csakhamar kettőt egymásután; az Duna is által volt fagyva, — nem kicsin lármánk lön. Azon éjjel megindulánk, fel az Duna mellett, Batuesa nevű faluban; ott sem merénk megmaradni, hanem onnét is megindultunk, egymást meg-

ijesztők. Mi aztán elválánk az perédikátor urammal, Pozsorviczára elmenénk. Vitéz uramék és Maksai, Mikó uramék odamaradának.

28. 29. 30. 31. Egy darabig szép multságunk volt azon láрма felől.

Februarius. Böjtelő hava. 1. 2. 3. Újebben lövének az ágyúval: akkor is nagy lármánk lön. Jó hajnalban hozzám jüve Macskási Boldizsár uram paripán, Egri János uram, Torma Kiristóf uram, Mikó István uram. Léven nekem is jó kis étkem, melyet az tűzhez téteték, s kérdé Macskási uram: mit akarok? Mondám ő kegyelmének, hogy én semmit nem akarok, hanem ez igen jó éték, és ha valami lesz, étlen ne vágjanak le, együnk egy kicsint, mert régen nem aluszunk. Ő kegyelme is arra hagyá, és mi bizony ő kegyelmével együtt igen jól lakánk viradtig, meg is részegedénk egy kicsinyig, mivel ő kegyelmének száláson jó bora volt, — azt nem kímílik.

4. 5. 6. Csendesen voltunk.

7. Újebben lármánk volt. Ezen az napon Macskási uramnál voltunk; jól tartott ő kegyelme.

8. Jüött szállásomra Vitéz Ferencz uram: két éjjel nálam hált ő kegyelme. Mind szépen, lassan-lassan mulattunk.

10. Én is az ő kegyelme szállására mentem, én is két éjjel ott háltam; mulattunk lassan-lassan. -- Ugyan ezen vasárnap érkezett Böjti Mihály uram Erdélyből.

13. Ezen az napon igen nagy menydörgést halottunk.

14. 15. 16. 17. 18. (Semmi.)

19. Húshagyókedd lévén, mi is az sógor Mikó István urammal emberséges embereket hívánk szál-

lásunkra. Mikó sógor volt az gazda, az vendégek ezek voltak: Dézsfalvi Farkas uram, Torma Kiristóf uram, Péterfi uram, Zabolai György és Zabolai János, Biró István, Makfalvi János, én magam, Mikó István, Mikó Gábor. Valami jámbor kuruezők is voltak.

Midőn az étek elkészüle: egy kis domb levén Mikó István szállása előtt, arra kiállt Mikó István uram, és ilyen szép szókkal kezdé az vendégeket kiáltani: U, szü. szü, bobias, bobias, bobias, esz, esz! Ezeket az szókat, az melynél jobban lehetett, úgy kiáltotta, és mi mind eszvegyülénk, és igen jól lakánk egymás barátságáért.

20. 21. 22. 23. 24. 25-ik. Újjobban mentünk Mikó István urammal Esztravára Inczédi György uramhoz.

26. Vissza; az Dunán igen nagy szélvész táma da, csak alig jüheténk által hálai Pozsoriczára.

27. 28. 29. (Semmi.)

Martius. Böjtmáshava 1. Igen nagy jégesső lön olyanok mint egy nagy díj, és olyan mint az magyaró, igen sűrűn.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9-dik. Olyan nagy hó lön, hogy az egész télen olyan nem volt.

10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Ezeken az napokon mind tartott az hó.

17. Indula Mikó István uram szalonna után Poricsa felé: de el nem mehetett az nagy vizek miatt.

18. Visszajüve.

19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. (Semmi.)

Aprilis. Szent-György hava 1. 2. 3. 4. 5. 6-ik. Az urnál Ollai (Orlai) uramnál ő nagyságánál voltam ebéden.

7. 8. 9-ik. Eresztettem az lovaimat füre. Ugyan-ezen a napon lön igen nagy dörgés, villámás, és egyszersmind menkőhullás is; az falu mellett egyszersmind hét lovat ütett meg az menkő, jó lovakot.

10. Kiki maga vigyáztatott lovaira.

11. Mind ménesbe hajtók őket:

12. Elérkezett az az aprómarha-ölő bogár is *) és csak bé kelle hajtani lovainkot; füsteltük, mégis sokaknak közölünk lovaik meghaltak az miatt az rossz apró bogár miatt. Egy hét alatt két kapitán serregéből az paripáknak az jova holt meg, kétszáz-negyvennyolez ló. Azokon kül az sok ökör, bial.

13. Ebéden Budai uramnál voltam. Azonban kiki bajlott lovaival: füstelte, mégis csak alig oltalmazhattuk, hogy meg nem ölte.

14. 15. Igen hideg esső lön ezen két nap, és úgy szünék valamit az a hamis bogár: mert talám mind megöli vala lovainkot. marháinkot, ha az a kemény idő nem találja vala.

16. 17. 18. 19. 20-dik. Budai uram hívá ebédre Petróczi István uramot. Maeskási Boldizsár uramot, Ollai Miklós uramot ő nagyságát, és Vajda János uramot. Én is ott voltam, becsülettel tartott.

21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. Ezeken az napokon mind volt az hire, hogy jü urunk.

28. Rettenetes hirtelen érkezék urunk, úgy hogy senkisé tudta; eleiben sem mehettünk, csak meglepett bennünket. Ezen (nap) vöcsorán Petróczi István uramnál volt ő nagysága (Tököly.)

29. Érkezett Sándor Gáspár uram.

30. Inkább mind palotán voltak, az kiknek kedvek volt hozzá.

*) Galambóczi máskép kolumbácsi légy.

Május. Pünköst hava 1. 2. 3. Jó reggel vadászni mentünk urunkkal. Ebédig két nagy szarvast verettünk. Ebédután megmustrálának minket erdélyieket.

4. Jobb részét az hajduknak elküldék az hajók eleiben, az kik Nyisről jüttek, mivel sok bajok volt az pandurok miatt, nagyfélve jüttek. Minekünk megparancsolák, hogy mind bemenjünk az sánczban. — hálai bé is mentünk, és mint az szegén hajduk szokták, mi is úgy virasztottunk, nem használván az nemesség. Ez nap hallók meg, hogy az kölyukat *) megvették az németektől.

5. Jüve hire, hogy az pandurokot felverték, az ki miatt az hajók nem jühettek.

6. Megjüvének az hajduk jó nyereséggel, az kik az pandurokot felverték volt.

7. Mene el Sándor Gáspár uram Landor-Fejérvár felé, hajón. Maga elől elment sajkan, szolgálai hajón; rá akadván az pandurok, szolgálai az mely hajón voltak, felverték, és kettőt bennek elfogtak. — Ugyan ez nap mindgyárt meghozák az hirét, és igen bússult urunk. mivel azt mondták, hogy magát is elfogták.

8. 9. 10. 11. Hozának hirt, hogy megindult asszonyunk Karán-Sebesből.

12. Jütt meg Sándor Gáspár uram Landor-Fejérvárról.

13. Érkezett az fejedelem-asszony Palánkára jó reggel, az nap által is jütt az Dunán Rámban.

14. Nagy pompával eleiben mentünk ő nagyságának, és be is kísérok Pozsorviczára igen nagy öremmel, és sok lövés is volt.

15. Vendégség volt.

---

*) Veteráni barlangját.

16. Megparancsolák, hogy készen legyünk tizenkét napi éléssel.

17. Készültünk.

18. Indultunk az kölyuk felé urunkkal; háltunk egy kis puszta falu mellett.

19. Ment el urunk az Dunán alá, az kölyuk felé, az katonaság által az Dunán, Halmád (Halmágy?) vidékére. Mi erdélyiek maradtunk¹Petróczi István urammal az Pek vize mellett.

20. 21. 22. Verték fel Halmád vidékit.

23. Visszajüttek. Mi mind helyben voltunk az Pek vizénél.

24. Mi mentünk urunk eleiben ezen az napon igen erősen; mentünk hálni bé Pozsoriczára.

25. 26. Voltam Vitéz uramnál ebéden.

27. 28. Voltunk urunkkal vadászni.

29. Volt nálam ebéden Vitéz Ferencz uram, Torma Kiristóf uram, Dézsfalvi Farkas és Mikó István uramék.

30. 31. Helyben voltunk.

Junius. Szent-Iván hava 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Ezeken az napokon hevertünk.

16. Küldé urunk Sándor Gáspár uramot Drinápolyban az füvezérhez. Mi mentünk ő nagyságával vadászni; egynehány erdeit vertünk.

17. 18. 19. 20. 21. 22. Helyben.

23. Mentünk urunkkal Palánkára.

24. 25. 26. 27. 28. 29. Ott mulattunk.

30. Érkezik az Ali bassa az Dunán, melyet urunk meg is vendégle derekasan. Mikor elérkeztek furkátái, igen sok lövés volt. Furkátája volt harminceznyolcz, gályája volt négy. Ezeken sok szép lövőszerszámok.

Julius. Szent-Jakab hava 1. Újabban az Dunán általmene urunk az bassához, mivel ő Rám felől volt; ott igen pompásson és jó szívvvel látta midőn általmentünk. annakutána maga gályájában ülteté az Dunán. megmutatta mesterségét, lőtett, és dob, trombita, töröksíp és egyéb egynéhányféle muzsikák voltak. Annakutána ő is keményen, az ök szokások szerint, megvendégelék urunkot is. minket is.

2. Mi egynéhányan mentünk Pozsorviczára.

3. 4. 5. 6. 7. 8-ik. Vettem fel az ajándék-posztóból csinált dolmánt.

9. Jött meg urunk Palánkáról Pozsoriczára.

10. 11. 12. 13. 14-ik. Küldettünk zsákmánra Biszkuplira.

15. Hazajüttek szolgálk. Ezen éjjel érkezék kapucesi-basa.

16. Volt szemben az urunk az basával, és ebéd után mindgyárt elment Landor-Fejérvár felé; mi az Dunáig kísértük.

17. Urunk is megindult Fejérvár felé, de ugyan az nap visszatére. mivel az köszvény rájött ő nagyságára.

18. 19. 20-ik. Jött Ali basa az Dunáról.

21. Újabban visszament. Mi ezen az napon küldök szolgálkat qvartélyokban, de semmit nem kaphattak.

22. 23. 24. 25. 26-ik. Vadászni urunkkal.

27. Adtam egy jó viselt dolmányomot Miromnak. Jancsinak egy esizmát.

28. 29. 30-dik. Jött marches de Lora és Fonton nevű két franczia, derék emberek, az melyeket küldett az franczia orator Konstanczinápolyból. Ezek eleiben messze kimentünk, úgy kísértük bé őket pom-

páson. Békésérvén őket, olyan nagy szélvész lön csakhamar, hogy egynehány galambot is sújta agyon az kő.

31. Lön az Dózsa Mihály és Kis Péter uramék lakadalmok; mindenik bójárók, urunk csinála nekik lakadalmot. Elsőben lön koszoró-üzés; maga is kin volt urunk nézni, az két francziát is kivitte az nézésére. Volt öt rendbéli ajándék. tisztességes. Hatodik volt egy czifra kecske, igen pántlikás. Ezt nyerték egy tecim (így) legin lován, melyet nem kicsinyig szégyelle, az többi pedig az nyereségnek örültek. Mind urunk s mind asszonyunk kün voltak az lakadalomban. asszonyunk sokat is tánczolt.

Augustus. Kisasszony hava 1. 2. Kísérők urunkot az Dunapartra, jó reggel, olyan remínség alatt, hogy onnét mindgyárt visszajüvünk: de megcsala az remínség; ennünk valót nem vittünk, és csak étlen háltunk az Dunaparton.

3. Urunk elmene hajón Landor-Fejérvár felé, mi is vissza Pozsoriczára.

4. 5. 6. 7. 8. 9-ik. Érkezők Kapis nevű német Pozsoriczára.

10. 11. 12. 13. Ezen az nap elvonák egészen az peremendánkat (pracbendánkat.)

14. 15. 16. 17. (Semmi.)

18. Mentünk urunkkal, asszonyunkkal Rámhoz.

19. Mi vissza Pozsoriczára, urunk. asszonyunk Galambvár felé.

20. 21. 22. 23. 24. Helyben.

25. Mentünk urunk eleiben, az Pek vizéhez.

26. 27. 28. Ezeken az napokon mind az Pek vize mellett jártunk alá s fel.

29. Szállottunk az Molava vize mellé; itt csak meg nem hala az szolgám.

30. Bémentem Pozsoriczára.

31. Ott Pozsoriczán készültünk mindnyájan.

September. Szent-Mihály hava 1. Szállottunk ki mindenestől táborban az Molava mellé.

2. 3. 4-ik. Mentünk urunkkal Rámhoz.

5. Vissza Rámtól. Szállottunk újobban az Molava mellé, szintén oda, az hol az Dunában szakad az Molava.

6. Helyben. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. is mind helyben.

14. Indultunk az Molava mellől, és ezen az napon által is költetztünk az Morván; éjjel igen rút helyeken mentünk Macskási Boldizsár és Maksai Balázs és Inezédi György uramékkal. Szállottunk későn éjjel Vég-Szendrőn alól.

15. Szállottunk Szendrőn feljül Jezova viz mellé.

16. Vissza újabban. alól Szendrőn. az Duna-partra.

17. 18. 19. 20. 21. 22. Helyben.

23. Küldettek engemet, Mikó Istvánt és Tarsoly Péter uramot éjjel Pozsoriczára, törvint tenni.

24. Ment el urunk Landor-Fejérvárra; mi is azon éjjel vissza az táborra.

25. Jüttek vissza egynéhányan, az kik urunkkal elmentek volt.

26. 27. 28. 29. 30. Helyben.

October. Mindszent hava 1. 2. 3. 4-ik. Küldetünk szolgánkot Pozsoriczára az tized-napi premeudáért.

5. Szállottunk az Duna mellől be az erdő közé.

mivel az Duna mellett semmiképen meg nem maradtunk az nagy szél miatt és hideg miatt.

6. Jüttek meg az szolgálaink az peremondával: hoztak valami gazos búzát, és törökbúzát is keveset.

7. Rettenetes lövést tettek Landor-Fejérvárott, hogy az föld is rengett belé; soha nem tudtuk mire vélni, — tartott majd egy óráig.

8. Meghallók, hogy annak az öremít lötték, hogy Kandia alól az ellenségeket elhajtották, az mely már egynehány esztendőől fogva obsidio alatt volt; és az törökek igen nagy öremmel voltak.

9. Maksai Balázs uram mene Pozsoriczára, az szolgálk zsákmánra.

10. Mind haza kerültek.

11. Jüve erős parancsolat, hogy mindgyárt induljunk Landor-Fejérvár felé. Csakhamarjában elkészülénk, megindulánk, jó remínség alatt. Háltunk Szendrőn feljül, az erdő között, közel az Dunához.

12. Háltunk az Duna mellett, Viznieczen alól.

13. Végig mentünk az füvezér táborán, és mindaddig, míg elhaladtunk, kin egy sátorban ült az füvezér, úgy nézett, és sok fű-törökek. Macskási Boldizsár uram odamene és Ollai Miklós uram, köntes-esékolni; mindeniket az füvezér felkaftányoztatá, és úgy menénk által az Duna hidján, az melyet általkötettek volt. Az Duna és Tömes között háltunk. Az Duna hidja volt ötvennégy kompon, két öreg hajón, és az két végin nagy darabon híd volt.

14. Által az Tömesen Pancsvánál; mi szállottunk Pancsván feljül.

15. 16. 17. Ezeken az napokon mi ott mulattunk; az táboron sok nyulat vertünk el. Azonban ugyanezen éjjel az estrázsáról az törökek lovai megijedének és

elcsaladtak; csaknem lármánk lön miatta. Némely szegín törökeknek lovairól sok egyetmás el is vezett. Terhét könnyebbitették.

18. Indulának az hadak Tömesvár felé az éléssel; mi vissza az Tömes hidján szállottunk, az Tömespartra.

19. Urunk mene Landor-Fejérvárra. Minket szállítanak valami nagy vizek közé; hajón mentünk be; onnét egyfelé sem mehettünk; fánk sem volt, igen erős hideg volt, csak meg nem haltunk hideggel.

20. 21. 22. Újabbán általszállítanak az Dunán hajókon. Mi ott háltunk Macskási Boldizsár és Maksai Balázs urammal. Az többi elment Vég-Szendrő felé.

23. Hálni mentünk Izár-Csikra. Rettenetes hideg idő volt.

24. Szállottunk Szendrőn alól, az Jezova vizéhez.

25. Újabbán megváltoztatók az szállást: beljebb szállánk, valami fák közé.

26. 27. 28. 29. 30. Ezen estve későn újabbán rettenetes lövéseket hallottunk.

31-dikén is iszonyú lövést tettek ágyúkkal és jancsárpuskákkal. Ez az két napi lövés azért volt, hogy az török császárnénak egyszersmind két fija lett, és annak az öremét lötték.

November. Szent-András hava 1. Esszegyülénk mi egynéhányan, és elvégezők, hogy suplicatiót írjunk az fejedelemnek, és csak búcsúzzunk.

2. Vasárnap megiratók, az mint legjobbnak irányzók, és mind eljárók az erdélyieket, hogy az ki nek kedve vagyon rá, és velünk meg akar egyezni: subscribáljon. Jobb része az erdélyieknek mind subscribálák, hanem Vajda János uram nem, és nem is

jovallá cselekedetünket; Daczó Pál uram sem, Daczó László uram sem, Orbán Pál uram sem. Ezek hárman vagy négyen, az kik ott az táboron voltak, nem akarák: de az többi mind akarák; hanem azon állánk meg, hogy az mely több emberséges emberek vadnak Pozsoriczán: azoknak is tegyünk hirt, és lássuk ő nagyságokat és ő kegyelmeket is.

3. Mi felvállalók hárman, és elmenénk Pozsoriczára: Maksai Balázs, Fosztó Zsigmond és én. Legelsőben is menénk Macskási Boldizsár uramhoz. Ő kegyelmének az dolgot megmondók, az suplicatiót is megmutatók, és ő kegyelme is megijede és mondá: az hatalmas Istenért, mit csináltok? bizony engemet lödeztettek meg, mert azt tudják, hogy mind én dolgom! Megmondók ő kegyelmének: hogy közettünk sem volt ő kegyelme; mi készek vagyunk megeskünni, hogy sem hire, sem tanácsa nem volt ő kegyelmének benne: de mi bizony csak beadjuk, vagy béküldjük, lássák, az kik nem akarják! Már akkor 48-an voltunk, az kik subscribáltuk volt. Kemény László és Serédi Péter uramékhoz vittük, megmutattuk. Ő nagyságok szolgák levén, nem subscribálának, az két Nemes uramék sem. Az többi ott is, az ki volt erdélyi, mind subscribálának. Addig szóllánk Sándor Gáspár uramnak, hogy felvállalá és elvivé Landor-Fejérvárrá az fejedelemhez. — Az míg mi ezen dologban jártunk: addig Vajda János uram ment Landor-Fejérvárrá, és azon dolgot mind megbeszélte, és nem kicsin haragja volt ránk az fejedelemnek: de ki volt indítója azon dolognak? ki nem tanulhaták.

4. Elment Sándor Gáspár uram, mi is vissza az táborra.

5. 6-dik. Jüve vissza Sándor Gáspár uram, és az suplicationának elveszett nevét köték.

7. Szállottunk az Morva és Jezova két viz közé.

8. 9. 10. 11. 12. 13. Mind helyben.

14. Költeztünk által az Morván. Midőn szállottunk volna : későn jüve parancsolatunk. és mindgyárt éjjel későn érkezünk be Pozsorniczára.

15. Érkezett az fejedelem ; eleiben mentünk, bekésértük. Újabban kimentünk az farancia eleiben, és azt is bekésértük az pozsorniczai sánczban.

16. Indulánk Petróczi István urammal ő nagyságával az füvezér után ; háltunk egy rettenetes erdő között.

17. Indultunk hajnalban ; későn szállottunk Parajtín mellett. és ott érők utol az füvezér táborát.

18. Újban hajnal előtt megindulánk , mind együttmentünk az táborral. Minket az ur Petróczi uram elhagya egy rettentő erdőben, hogy várjuk meg az kapitihákat, mivel hátra fognak lenni. Mi csak ketten egy igen szoros útban ott várakoztunk sokáig. Tüzet raktunk. és az számtalan sok török lovas és gyalog takarodott mellettünk : míg nagykesőre elérkezék kapitihá Baji Mihály uram. és ő kegyelmével mi is úgy menénk az úr ő nagysága után, és elérők Ráska nevű vendégfogadónál, az hol volt egy kastély is ; és utánunk csakhamar elérkezék az füvezér. Ezen az nap szemben is lött az urral az füvezér, és elsőben igen rossz választ adott ; azután megizené, hogy reggel lesz egész válaszsza, és reggel meglevén az válasz. — Ezen éjjel két szegin végbeli török szállt halálra.

19. Visszafordultunk ; ebédet ettünk Paratinnál. háltni mentünk egy kastély mellé. melyet hinak Rás-

nának; itt is igen nyomorúságos hálásunk volt az hidegben.

20. Egy igen szép kis patak mellé, hol igen sok jó asszú*) fára találván, jól háltunk az jó tűz mellett; lovaink az avarban ettek az mit akartak.

21. Béérkeztünk Pozsorviczára, de igen nagy szélben; és ugyan az nap hallám meg az jó hirt, hogy engemet és Vitéz Ferencz uramot eleresztettek. Ezen dolgomot vitte végben Madács Péter uram.

22. Ment el Sándor Gáspár uram Landor-Fejérvárrá.

23. Mene el Vitéz Ferencz uram és Kálnoki Tamás uramék le az Dunán, Havasalfölde felé.

24. 25. 26. Ezeken az napokon Pozsoriczán nyugodtam.

27. Indultunk Isten engedelmeiből ki egynéhányan Pozsoriczáról; háltunk az Dunaparton. Lovaink semmit nem ettek.

28. 29. 30. Ezeken az napokon mind az Dunaparton hevertünk, az nagy szélvész miatt.

December. Karácson hava 1. Igen nagy szélvészben későn jüve által Erdélyből Dózsa Tamás uram. — már akkor ugyan csendesedett vala az Duna; ezen éjjel szépen megcsendesedék.

2. Isten engedelmeiből mi is általköteznék. kiért áldassék szent neve. Ebéden Jedi-Palánkán Daróczi András uramnál voltam; ebédután hálni mentünk Sabtinczára.

3. Hálni Varadinra.

4. Ebédre Tikvánra, hálni Karasóra, igen nagy kősziklák közé. Itt sem ettek az lovaink semmit is egész éjjel.

*) Száraz.

5. Hálni Nagy-Zöllenczre ; itt is szalmánál egyebet nem találtunk. Háltunk valami nagy fák között.

6. Érkeztünk Karán-Sebesben. Itt minden fegyverünket elvevék, és magunk szép árestomban lőnk : mindazonáltal igen emberséges ember volt az commendáns, és jó szívvel látott, egynehányszor meg is vendégelt egynehányunkat ; az többinek prófontot adatott.

7. Póstát küldö commendáns uram ő nagysága Veteráni uramhoz felőlünk.

8. Commendáns uramnál voltunk ebéden egynehányan ; vocsorán Macskási Péter uramnál csak viradtig ittunk.

9. Újokban Macskási uramnál ebéden. Ezen az napon is viradtig mind ittunk.

10. Commissarius Farkas János uramnál voltam felestökemen, ebéden commendáns uramnál, vocsorán Macskási uramnál.

11. Megérkezék az pósta Veteráni uramtól ő nagyságától.

12. Ebédelőtt mind megesketének bennünket császárnak hűségére, annakutána az commendáns megvendégele, fegyverünket megadák, és németeket mellénk, és így elereszte mint emberséges ember. — Ezen éjjel csak kicsinben maradék, hogy az mellénk adott füvebbik német hogy meg nem löve : mert az mellyemnek csapodta puskáját, de nem süle el, nem akará Isten. Ezen éjjel is csak az rettenetes havason háltunk, lovaink semmit nem ettek. Rettenetes hideg volt.

13. Megengedé Isten, hogy béérkezőnk az mi édes hazánkban, kit régen kívántunk. Hálni Nagy-

Pestínbén. Mi az némettel háltunk Ivuly Mihály uram házában, mely nagy becsülettel gazdálkodott.

14. Csak az szomszéd faluban háltunk.

15. Hálni mentem Beretére, Kendefi Pál uramhoz. Ő kegyelme is jó szívvel látott.

16. Benczenczre, Macskási János sógor uramhoz.

17. Érkezőnek Macskási uramék is és az német oda sógor uramhoz, és ő kegyelme is jól tartá; engem el nem ereszte ez nap is.

18. Háltunk Szász-Sebesben.

19. Érők el ő kegyelmeket; háltunk Ombózon.

20. Ebédre Rosz-Csűrre, onnét bé Szebenben. Tizenkét órakor bemenénk, és az piacra állítanak, körülvenek lanczfákkal (lándzsákkal) és muskatélyokkal. Éjjel, míg az négyet elütette, sem mi senkihez nem mehettünk, sem mihozzánk senkit nem eresztettek. Késűn németeket adának mellénk és elkésértének. Hálni mentünk Nagy-Csűrre.

21. Hálni Kapusra.

22. Ebédre Sárosra, hálni Szőkefalvára, Sárosi Jánosné asszonyomhoz. Itt találtam Tót Mihály apámuramot is.

23. Ebédre Gálfalvára. Itt vártam meg mind az németet és az szegín erdélyieket. Hálni Lőrinczfalvára, Torma Istvánné asszonyomhoz. Igen rosszúl találtam, mert az betegség úgy rontotta, hogy azt gondoltam, hogy meghal mindgyárt.

24. Bé Vásárhelyre. Az urnál gubernátor (Bánffy György) uramnál ő nagyságánál voltam ebédén.

25. Ezen az napon is újebben megesketének bennünket, és az többit elereszték, engem nem.

26. Indultunk Vásárhelyről; hálni Felében. Vo-

csorán csak az úr ett az asszonynyal. Én is ott voltam, és vacsora után elereszte ő nagysága.

27. Ebédre Oroszfájára, hálni Szovában: az én régen elhagyott édes kedves feleségemhez és gyermekimhez, Isten engedelmeiből, kiért áldassék szent neve!

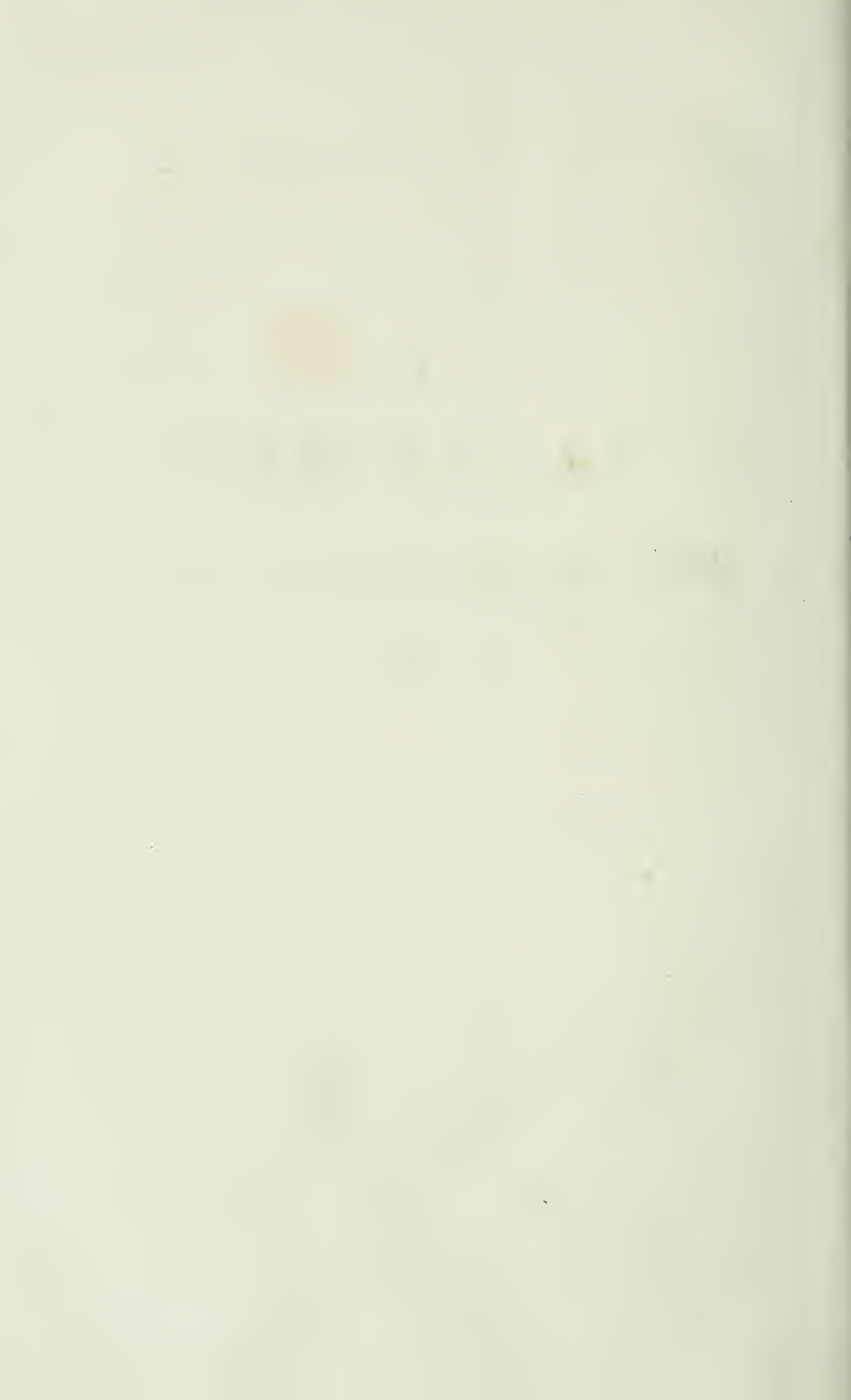

V.

T Ö K Ö L Y I M R E

bujdosó hadainak fölterjesztése a portához.

1699.

V.

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE

Törökországban bujdosó hadainak fölterjesztése a fényes portához.

1699.

Potentissimi Imperatoris Turcici sub Auspicio et Celsissimi Principis Domini Domini Emerici Thököli in servitio Bellico Peregrinantium, pro Deo et Patria militantiumque Hungarorum, ad Fulgidam Portam Otthomannicam postulata humillime porrecta.

Quoniam Intentuum Initiationes, operum omnium nostrorum Secundationes, Auxilio aeternantis Dei carente, sunt censendo inutiles et supervacaneae; ea re depropter ad exaltandam Gloriam Dei, conveniens a nobis Postulamen; primo primum proponitur.

1) Potentissimi Imperatoris Turcici ex Gratia, Celsissimi Principis Domini Domini Emerici Thököli, Domini nostri Gratosissimi. sub Auspicio Peregrinantes nos Hungari, cujuscunque in Statione, Territorij collocabimur: Templum pro Cultu Divino. annexae ibidemque Aedes Parochiales et Scholae omnibus cum Privilegiis, Libertatibusque eorum apprivilegiatis, libere erigantur, in iisdem et observentur, humillime expostulamus.

2) Turres, Domus ibidem horologiales et Campanae, pro more consveto et in Hungaria usuato, sine redemptione Locorum, liberrime procurari, continuarique possint.

3) Parochi vel Pastores, Professores, Scholae Directores, Cantores. in genere Ecclesiasticae Personae omnes et Scholarchae. Templis in nostris et Scholis, cultus Divini pro oemolumento, una nobiscum, ordinaria secundum Requisita Religionis. importuno. absque impedimento, quovis tempore liberum habeant Exercitium, humillime exinde instamus.

4) Exaequiae Defunctorum, Infantiumque Baptisationes, Patriae veluti nostrae in tranquillitate usu corroborabantur, eodemmodo absque omni contributionis exolutione observentur.

5) Parochos vel Pastores, Scholae Directores, et Cantores, caeterasque Ecclesiasticas Personas nostras nemo superdominetur supereminentes omnes Ladicae, Authoritatem dominandi sibimet ipsis quolibet prae-textu vendicantes abarceantur. nec Ladicali, vel aliarum qualiumcunque contributionum exactione molescentur. importune; domos eorum Parochiales Turbatores, Turcae, neque aliae nationes vi aggrediantur, praeterea indebita vexatione, qualicunque contributionis genere, et nullo cujuscumque laboris onere aggraventur. Instante proponimus.

6) Quandoquidem nos Peregrini, universorum Bonorum, Familiarum, Uxor. am. dilectissimorum progenitorum nostrorum fatali cum derelictione, pro Deo et Patriae Libertate arma assummentes, Potentissimi Caesaris Turcici sub Imperio Celsissimum Principem Dominum Emericum Thököli, Pristinum Dominum nostrum Gratosissimum, desiderative brachialis Sub-

sidi ergo requisiverimus; ex eo Universo Belligerationis nostrae emenso tempore factam Subjectionem totalem nostram attestantes, et perpetuam fidelitatem erga fulgidissimam Portam. Instamus humillime igitur, Universitas Hungarorum peregrinantium: Celsissimus hic Princeps noster Gratosissimus Fulgidissimae Portae ex Gratia ad nos gubernandi, cohabitandi causa transmittatur; eidem Celsissimo Principi nostro universalium bonorum loca accomodabilia quoad complacentiam exhibeantur, excissis tamen peregrinorum Hungarorum bonis, et eorundem cohabitationum locis, quaecunque autem universalium bonorum Loca et Praedia a fulgida Porta, Principi et Principissae Celsissimis fuerint gratiose collata, tam suarum Celsitudinum vita durante libera in Jurisdictione, quam etiam earundem Posteritatum, Legatariorumque successivis in Dispositionibus fiant libere et permanent, ea tamen Principatus Autoritate, qua in Comitibus et Partibus Hungariae et Transsylvaniae, universalium bonorum nobilium Loca et Praedia fuerint possessa, jure haereditario usuari possint.

7) Si vero Celsissimus Princeps noster Gratosissimus, insperate semine virili decederet (Divina Clementia quod tamen avertat) ex Annuentia Fulgidissimae Portae Gratosissima, Peregrinantibus Hungaris, eorumque Posteritatibus concedatur libera facultas natum Hungarum Principem eligendi, cui etiam piaereminscentiae Imperatorum Otthomaunicorum Diplomatis Athnametici privilegia universaliter transferantur.

8) Antiquibus qualibuscunque Libertatibus nobilitaribus, Authoritatibus, Privilegiatis Donationalibus, omnibus his et appertinentibus Praerogativis. pristi-

nis a Regibus suis nobiles fuerant privilegiati, in iisdem Libertatibus, tam Princeps noster Gratosissimus, Successores etiam Principes, universos nos conservent, a minore ad majus.

9) Spectabilis ac Magnifici Domini Stephani Petróczy, Pro Deo et Patriae Libertate Militantium Hungarorum et Peregrinantium Supremi Generalis virtuosissimi, qui propter fidelitatem erga gentem Otthomannicam prosecutus, Patria bona ipsius amissa sunt, jacturam denique eorum, quae erepta sunt, noctes atque dies continuatos, quos labores superavit, clementer resuscitari et meritorie remunerari cupimus. Instanter insuper proponimus Loca commodiora, adaequata Terminis ipsorum pro fidelitate amissorum bonorum, tanti aestimij Possessiones, Facultates, Mansiones, Praedia, cum suis appertinentiis usualibus, ipsi praedecclarato Spectabili ac Magnifico viro Domino Stephano Petróczy ad possidendum approprientur et statuentur in Jurisdictionem, Privilegiis iisdem usualibus roborentur ipsa collata, quibus in Hungaria in Pacificatione antea Avitica possidebantur.

10) Tribunis sive Colonellis, Capitaneis, Iudicibus belli, item Nobilibus Officialibus, Ductoribus Exercituum, Vigiliarum Praefectis, Vexilliferis, dehinc quibuslibet officialibus, ut et consequenter mediocris et postremae conditionis militibus, Pedestris et Equestris Ordinis, quantum portionis et fortunae, quorumcunque facultas legalis amissa ipsis adaequata et decens expetierit et ipsis condigne foret. cuique pro sua sorte, quantum insuper quisque commodorum Locorum in Terminis Regni Hungariae possiderint, ista omnia aequivalenter [praedecclaratis, specificatis exhibeantur.

11) Possessiones, Loca habitabilia, usuabilia, culta et inculta, Praedia, et Potestates ex Clementia Fulgidae Portae collata praefatae, cum omnibus ap-
 pertinentijs, ista Praerogativa nobilitari Libera et Jurisdictione Regia Privilegio, confirmentur quibus-
 cunque Nobilitaribus Privilegiis, nobili cuique viro conferebantur et licebat illis uti, his modis infra-specificatis:

1-mo.

Ab antiquo recepto et usitato vero jure nostro, ut et diplomatibus Praedecessorum Regum Hungariae roboratis et confirmatis Legibus nostris, inter nos Rempublicam nostram possimus regere, gubernare, stabilire, humillime expetimus.

2-do.

Removendis omnibus denique praepedimentis quae quidem Commune Ordinem suffocarent et remorentur, ut et Gentium universarum Leges perhibent, scilicet: quod annuatim, post decursum annorum subsequen-
 tium Officio defunctis officialibus et ministris inaugurentur continuis successibus recentiores ex Gente nostra propria more solito oriundi, conservandae totius Reipublicae causa, ex nostris, non alienigenis praejudicio nostri alternari, resuscitari, eligi possint, humillime expetimus.

3-tio.

Possessiones omnes, in Genere Aedificia, Promontoria Vineta. Montes. Colles, Sylvas, Nemora, Saltus, Loca culta et inculta, Foeneta, Campos, Jugera, Fluvios, Fontes, Piscinas, Loca molendinorum

et Molendina, decursus Aquarum, valuales et Puteos, Pascuationes Jumentorum, omnia praespecificata et his similia usualia quaecunque Potentissimi Imperatoris et Fulgidae Portae ex benigna Clementia contulerit, cum terminis eorum suis, ita privilegiis circumsepta Libertate, ut nullas exactiones, tricesimas, decimas, nonas, vel alia quaequam id genus praetensionis excogitata, Arendas, Telonia, patiantur, quae quidem invitae a quibusvis Potentiariis obtruderentur, importarentur. Possessores vero eorundem praespecificatorum ad ferenda antelata onera, quovis praetextu non urgeantur.

4-to.

Quod pacificam requiem in Habitaculis nostris continuare possimus: nullus Turbator impertunus, Itinerator violentus Quartirizantium Militum, vel depopulantium Bellorum infestantes gregariae Turbae nobis irruant, Quartirijs molestent, hospitalite extenuent, ne propter depopulationem exinde causatam. camporum, vinetorum et caeterorum utensilium depastionem damnum irreparabile patiamur, ad Vitamque ulterius producendam inutiles reddamur, humillime expetimus.

5-to.

Gens Potentissima Otthomannica nobis non intermisceatur habitando, Szu-Passae ita dicti dimoveantur invadentes. Segregatus nobis habitandi Locus ab alienigenis inditus se se obtrudentibus sit et concedantur, humillime exoptamus.

6-to.

Per vim et potentialiter extortorum pecorum nostrorum abactione, jumentorum expostulatione, poten-

ter currum administratione ne aggravemur; imo ad machinas navales incolarum distractione, expulsionem, propter defectum hominum pecuniaria exactione inquietemur. humillime exoptamus.

7-timo.

Divina Clementia tandem ita favente, tempus et Occasio nos secundantes, cum Annuentia Potentissimi Imperatoris et Fermanno instructi, liceat Bellum ipsis inferre Hostibus, quicumque potenter et imperiose Transsylvaniam et Hungariam. Patrias nostras sedes occupantes, injuria et praejudicio nostri continuo depopulantur, funditusque Rempublicam evertere volunt: ne cogamur autem ad remotiora Regna propriis sumptibus, vel vi impulsu militare.

12) Stationes possessionarias cum in tempore fixas occupabimus et locabimus, Fulgidissimam Portam cum onusti impedimentis. injuriis nobis illatis, que quidem saepissime ingruent, humillime supplicantes requiremus, Instantijs et supplicibus Libellis nostris miserias detegentibus apud Fulgidissimam Portam mature detur Conniventia Clementissima, toties, quoties Deputati nostri, onusti mole miseriarum nostrarum, pedes et vestitum Potentissimi Imperatoris adosculari volunt, ne propter remoram ibi commorantes, miseria ipsis exinde causata, facultatibusque exhauriantur.

13) Fulgidissimae Portae ad hoc usque temporis intervallum usuata ex Clementia, cum a primis annuatim pro vestimentis panni, menstruatim stipendiales pecuniae, annualia victualia pro Sustentatione. Tain vocata (panis et caro) nobis administrabantur, et

postmodum Fulgidae Portae eadem erga nos Clementia continuetur, humillime expetimus.

14) Quaesturae et sustentandae vitae suae causa, quicumque nostratium peregrinantur in Imperij visceribus et terminis omnibus Potentissimi Imperatoris ubicumque locorum, per terram et per aquas, quocumque quaestus genere appetibili, et licito exercentur, immunes exactionum omnium speciebus sint, utpote: teloniorum, tricesimarum, harumque similium omnium; sed ut et Exteras Provincias confoederatas adire liberrimum sit, expetimus humillime.

15) Si fors autem in Quaesturis approbabilibus et syncere gestis, ita et itinerationibus quovis Officij continuandi gratia susceptis in visceribus totius Imperij quibuslibet situatis Territorijs. Arcibus, Confiniis, Civitatibus, Vitis, Regionibus, Regnis, remora quaesturae nostratium ab Impetitoribus illegalibus et potentiarijs Quaestoris damnum intolerabile causantibus intervenerit; scilicet: Arestatio, Incaptivatio, bonorum depredatio, et caetera his similia, ex Annuentia Fulgidae Portae Otthomannicae liberari mercantur.

16) Dum sincera causantium negotiorum suorum explanatio, solennis dilucidatio postulaverint, quod res ex utrimque enodentur, attestazione divini nominis, in nomine sacro-sancti Dei vivi creatoris depositum juramentum, vel Authenticarum Literarum Testimonijs revicta inculcata Tutela dignissime cuique nostratium concedatur, casu quo, si attrahantur ad Cadium, humillime expetimus.

17) Ad obstruendas Canales depravatarum Consuetudinum, hoc etiam cautum esse duximus: quaevis mala non inter nocivos invalescant, et identidem recrudescant, quod si quis maleferiatorum ob sceleris

perpatrati metum, poenam ipsi infligendam praecavere hae Cautione vellet, associaret se Coetui Turcico, vel protegeretur in Exercitibus securioris delitescendae gratia, aut se reciperet ad Praesidia Turcica : eo in Casu audaculus ille ad manus Officialium Hungarorum expetitus, extradetur, ad poenas dignas ipsi infligendas.

18) Sin vero alteruter Hungarorum nostratium in flagranti facto patrato interciperetur, aut per sinistram Informationem delatus aliquis, Cadiae iudicio coram se discutiendo Statui impulsus et coactus fuerit, exinde etiam quod usus et Processus Juris Hungarici non recludatur, Privilegio saucitum esse cupimus, a Fulgidissima Porta hoc ipsum, quod ipsi praetensi qui forent, et impulsus ad jus summendum, illorum negotium jure nostro discutiendum, Officialibus nostris exhibeatur, fiant praetensi secundum Leges Patrias et receptas nostras, poenis vindicandi, cum contentu praetendentium : vel absolute digni, immunes dimittantur, insontes verberibus, carcerationibus, et vinculis longo temporis Processu emacerati, ne inhabiles reddantur.

De Familijs in Hungaria relictis.

19) Divina favente Clementia, ex Gratia Potentissimi Imperatoris, Fulgidaeque Portae Otthomannicae, dum tandem Personarum nostrarum, rerumque omnium mobilium et immobilium, fixam Stationem et mansionem nancisceremus et occuparemus, Patriamque quasi mutuabimus : in visceribus Hungariae et Transsylvaniae relictas, delitescentes, vel adhuc dira captivitate ab inimicis nostris circumventas Familias nostras, resque cum illis necessarias, modus et occa-

sio inquirendi, tollendi, advehendi et transportandi, ex Gratia Fulgidissimae Portae, in Securitate firma adminiculis necessariis accommodetur. humillime sollicitamus, sub Protectione ista, ne in Personis, rebus utensilibus, bonis propriis damnum et praepedimentum in via patiantur.

20) Praespecificatarum derelictarum Familiarum nostrarum quibusvis signaculis specificanda bona utensilia, adhuc praecungvibus asservata Inimicorum, ne dum depraedata cum perhiberentur, comperta rei veritate, Authoritate Fulgidae Portae libertari mereantur, sit liberrimus eorum utendi modus. huc transportandi, vel vero disponendi, quo-quo-modo Haeres illorum indubitatus voluerit.

21) De remansione et vitae nostrae jam imposteorum in his Partibus continuandae, provehendae fiducia certiores cum tandem redditi foremus, advolante occasione deportandarum familiarum nostrarum e medio etiam nostri deputentur indubitati Commissarii nostrates, qui ad latus appositi Csauzorum Commissariorum Turcicorum, et de viaticulis eorum adminiculis, Sumptibus etiam disponendum, serio imploramus Fulgidissimae Portae Gratiam.

22) Humillime ad pedes propositorum horum Punctorum Potentissimi Imperatoris et Fulgidissimae Portae Otthomannicae, et expetendarum harum Conclusionum Seriebus, humillima devotione se resolvit Peregrinantium Hungarorum Universitas, anhelitus amplectendo Gratiam, et provocat se ad Clementiam aeterni Dei vivi, qua amplexatus est Fulgidissimum hoc Turcicum Imperium adstringendo profectum et Oemulentum armorum fortunarum Secundationem Otthomannicae Portae, ea de Causa ad evictionem Se-

culi, eorum continuationem, quod Sortem non despectans miseram hujus novercantibus omnibus fortunis explosae miserabilis nostrae Gentis, misereatur intensissime. Exinde proruat fulgidissimus rumor ad oras exoticas Orbis Terrarum memoria unquam tenendus, partiatur clementiam nobis, omnium Conspectum et auditum exundatione benignitatis Fulgidissimae Portae continuo supernatantem, et haec proposita, necessitates nostras, quibus conflictamur, solidissime cognoscendo ratione eorundem fidem et auxilium implo- rantium: Sollicitudinem omnium nostrorum secundare, aphorismis segregatim discavellata Postulamenta acceptare, Diplomatum stabilire, Literis Privilegiis ratificare, ornare. Fulgidissima Porta dignetur.

23) His in omnibus praedeclaratis Clausulis, Libertatibus et Privilegiis praespecificatis plenarie et ex totiusque ad devolutionem aetatum nostrarum, de Haeredibus ad Haeredes et Posteritates pacifice as- servari cupimus, donec in fidelitate duorum vel trium Residentiatorum Hungarorum Superviventium nume- ros explebimus. Actum Nicopoli — Die Vigesima Quarta Mensis Maji, Anno Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo Nono.

Ex Congregatione nostra Nicopoli celebrata.

Postremo et novissime a modo praecedentium Punctorum praeabilitorum dependere volumus hoc etiam, Capitavorum liberrimi redditus, et Libertates in Pacificationis vinculis gennine conclusi sunt, ratum et firmum esse habetur. Instanter igitur et humillime expostulamus, quod plurimi nostratium Insurrectionis protruso in primo termino firmissimae adhaesionis,

plurimi autem sub auspicio et Praesidio Potentissimi Imperatoris et Fulgidae Portae in fidelitate continua vitam et fortunas exponentes, Inimicorum ad manus devenere. adhuc lugubres squalores carceris perferendo, sine spe liberationis detinentur, sarcasticis virulentorum verborum telis ab inimicis ob fidelitatis neglectum jaculantur; exinde instamus humillime, Fulgidissimae Portae ex Annuentia, reflexio genuina in nostrates dimittendos accedere dignetur, in omnibus Arcibus, Moeniis, Vallis, Praesidiis ubicunque Locorum in visceribus Partis Adversae detinentur: subinde emancipentur, ut fidelitati quo citius adhaereant. Generosi Domini Capitanei Gaspari Szabo agiles et serviles milites, praetextu delationis incaptivati, jam sufficienter poenam perpassi, libertatem moereantur, instamus humillime.

(P. H.) Andreas Makkos, Capitaneus Equestris m. p.

(P. H.) Franciscus Kis, Ductor Equestris m. p.

(P. H.) Andreas Décsei m. a.

(P. H.) Andreas Kerekes m. a., Ductor Equestris.

(P. H.) Martinus Tirpács, Ductor Equestris.

(P. H.) Benedictus Tarjányi, Ductor Equestris.

(P. H.) Stephanus Gesztelyi.

(P. H.) Gasparus Szent-Imrei Szabó.

(P. H.) Johannes Balogh m. a.

(P. H.) Martinus Szénási m. a., Vice-Ductor Equestris.

(P. H.) Matthias Balai m. a., Vice-Ductor Equestris.

(P. H.) Franciscus Kis m. a., Vice-Ductor Equestris.

(P. H.) Mathias Fejérpataky, Vice-Ductor Equestris.

(P. H.) Gabriel Apagyí m. p.

(P. H.) Gasparus Szabó, Capitaneus Pedestris Ordinis
Militum, m. a.

(P. H.) Michael Nagy. Ductor.

(P. H.) Stephanus Rátz m. p., Supremus Vigiliarum
Praefectus.

(P. H.) Paulus Kajaly.

(P. H.) Georgius Szendrei, } Ductores Primarij, ma-

(P. H.) Nicolaus Nagy, } nibus alienis.

(P. H.) Benedictus Kazinczi.

(P. H.) Martinus Rab.

(P. H.) Joannes Nagy.

(P. H.) Joannes Batári.

(P. H.) Stephanus Körey, } Ductores Secundarij, ma-

(P. H.) Joannes Berecz, } nibus alienis.

(P. H.) Franciscus Kovács,

Et caeteri omnes Peregrinantes Hungari.

Joannes Petneházy,
eorundem Hungarorum Bellicus Secretarius m. p.

(P. H.)

(Vége.)

~~~~~

T A R T A L O M.

ELSŐ RÉSZ.

Tököly Imre saját irásai. 1689—1705.

	Lap.
I. Tököly Imre naplója. 1689.	3
II. Tököly Imre keresztyén-szigeti articulussai 1690. . .	61
III. Tököly Imre leveleskönyve az 1694-ik évről . . .	85
IV. Tököly Imre levelei II. Rákóczi Ferenczhez 1704—5	353
V. Tököly Imre 1705-iki leveleskönyve	363
VI. Tököly Imre végrendelete	397

MÁSODIK RÉSZ.

Tököly Imre némely főbb híveinek naplói, írásai.

1686—1699.

I. Dobay Zsigmond naplója 1686.	413
II. Tököly Imre kapitiháinak (Bay Mihálynak és Inezédy Mihálynak) naplói 1692—93.	459
III. Sándor Gáspár naplója 1693.	651
IV. Almády István naplója 1687—94.	709
V. Tököly Imre bujdosó hadainak fölterjesztése a portához 1699.	769

Sajtóhiba igazítás. A 106. lap alsó sorából egy darab a nyomás közben kiesvén, a példányok egy részében e sor csonkán maradt. Azért így pótolandó: „. . . nem léssen fogatkozás. Isten talám ezen delatiót is jónkra adja;” stb.

DB
932
.48
T7A3

Tököly, Imre
Késmárki Tököly Imre

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

